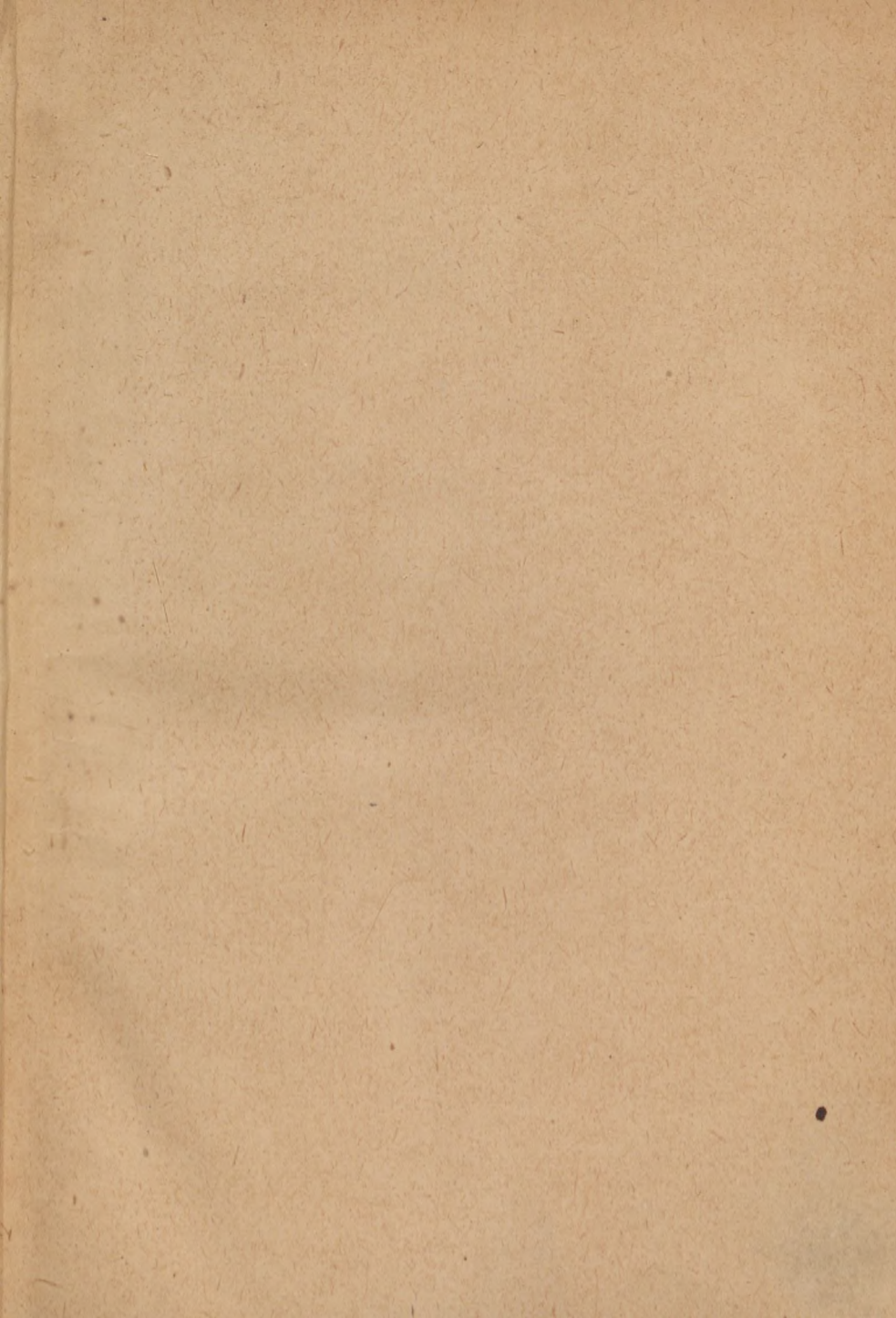

GENTHON ISTVÁN

MAGYARORSZÁG
MŰEMLÉKEI

AKADÉMIAI KIADÓ

MAGYARORSZÁG MŰEMLÉKEI

ÖSSZEÁLLÍTOTTA
GENTHON ISTVÁN

AKADÉMIAI KIADÓ

BUDAPEST 1951

560540

MAGYARORSZÁG
MŰEMLEKEI

Akadémiai Kiadó (Budapest, VI., Sztálin-út 31.). Felelős: Mestyán János.

„Egészvásznonkötésben 4.22. MNOSZ 5602.”

3192. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Ketskés János.

ELŐSZÓ

A felszabadulás után népi demokráciánkban a proletárhatalom megerősödésével új tartalmat kapott a műemlékvédelmi munka. A nép lett az ország gazdája, kezébe vette a maga sorsának irányítását, birtokba vette a termelő eszközöket, de ugyanakkor végre minden nemzeti érték tulajdonosa is lett. Azok a műalkotások, melyek egy évezred során a dolgozók verejtékéből és termelő erejével készültek, ezentúl a tömegek művelődésének, öntudata nevelésének szolgálatába állnak. Megszűnt a kizsákmányolók, elnyomók privilégiuma a kulturális javakra vonatkozóan is, a feudálburzsoá kiváltságosak nem zárhatják el többé a nép elől hazánk multjának jelentős művészeti teljesítményeit. Büszkén tekinthet most már minden magyar dolgozó történelmi fejlődésünk maradandó tükrözőire, képzőművészetünk, anyagi kultúránk megmaradt és feltárt emlékeire.

Az Akadémiai Könyvkiadó kiadásában megjelenő e műemléki topográfia lehetőséget ad arra, hogy végigtekintsük, mink van, milyen értékek fölött rendelkezünk. Bárki fogalmat alkothat áttanulmányozásával népünk alkotó képességéről, a hosszú századok folyamán kialakított nemzeti művészetünk gazdagságáról. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1949. évi 13. számú törvényerejű rendelete kimondja: „A magyar történet, tudomány és művészet emlékeit és eredményeit, mint közművelődésünk örökbecsű értékét... fokozott védelemben kell részesíteni és azokat az egész nép számára hozzáférhetővé tenni.” Példás felelősségerzéssel, körültekintő gondoskodással fordult a munkásosztály állama a régi idők remekművű dokumentumai felé, hatályos óvintézkedésekkel biztosította fennmaradásukat a boldog szocialista jövő felé közelítő ország számára. Emellett megnyitotta a lehetőségét annak, hogy dicső multunk haladószellemű alkotásaiból mindenki tanulságot merítsen a maga feladatainak elvégzésére, a közösséghez való viszonyának tisztázására. Kultúratorradalmunk minden harcossának kötelességévé tette, hogy elődeink munkájának nagyszerű eredményeit mind szélesebb körben ismertesse, történelmünk hiteles emléktárgyai iránt megbecsülésre neveljen, ami által szoros kapcsolat teremthető pozitív hagyományaink és mai erőfeszítéseink között.

Ha kialakítjuk a bensőséges, tudatos ragaszkodást magyar földünk kincsei, szerte az országban föllelhető műemlékei iránt, megszilárdítjuk a hazaszeretet érzését is. Szocializmust építő, rohamosan szépülő életünk

BEVEZETÉS

A Műemlékek Országos Bizottságának 1881-ben való megalakulásakor már felmerült az óhaj, hogy Magyarország műemlékeiről s az azokhoz tartozó ingatlan (beépített) és ingó tárgyakról lehetőség szerint részletes és pontos számbavétel készüljön. Már 1872-ben a vallás- és közoktatási miniszter a műemlékek lajstromozására, felvételére és gondozására ideiglenes bizottságot szervezett. Műemléki lajstrom nélkül a műemlékvédelem nem láthatja el jól feladatát, nem hívhatja fel a központi és vidéki hatóságok figyelmét arra, hogy mely emlékeken kell őrködniök, nem kezdeményezheti rendszeresen a műemlékké-nyilvánítás folyamatát, sőt nem is készíthet átfogó, a jövő felé tekintő tervet.

Hosszú évtizedekkel a Bizottság megalakulása után, 1906-ban jelent meg, annak kiadásában, Gerecze Péter tollából a magyar műemlékek rendszeres felsorolása. E mű már megjelenése idején sem állott a kor színvonalán, az egyes emlékeket nem írta le, csak megnevezte, a helységek és megyék megjelölésében pontatlan volt, azóta pedig, műtörténelmi irodalmunk hatalmas fejlődése révén, tökéletesen elavult.

Alulírott 1934—1940 közt a Műemlékek Országos Bizottságának előadója, hivatalbailépése kezdetől hozzáfogott e mindinkább érezhető hiány megszüntetéséhez, iparkodott kimerítően feldolgoznia az emlékek hatalmas irodalmát, így eddig 5500 könyv és folyóirat-kötet adatait szedte egybe, s több mint ezer községben végzett helyszíni tanulmányokat. Hálás köszönettel nyugtázza, hogy százával kapta s feldolgozhatta a kartársak helyszíni megfigyeléseit vagy irodalmi utalásait.

E mű Gerecze egyszerű felsorolásával szemben iparkodik lehetőleg igen röviden, de zavaró rövidítések nélkül leírni magát az emléket, világi és egyházi építményeket s az ezekhez tartozó oltárokat, képeket, szobrokat, szöszékeket, faragásokat, bútorokat, ötvösmunkákat, textiliákat s az iparművészet annyi más műfaját. Az épületeket vagy romokat a legrégebb időktől 1850-ig tartja számon, ami valóságban annyit jelent, hogy a római kor maradványaitól kezdve az utolsó nagy nemzetközi stílus, a klasszicizmus kilobbanásáig. Nem foglalkozik feltárt s újból betemetett romokkal, sem ásatási ingó-lelet területtel. Az 1850 óta emelt épületek közül csak a legkiemelkedőbbeket tárgyalja, melyekről feltehető, hogy hamarosan a műemlékké nyilvánított objektumok közé kerülnek. A romantikus és eklektikus emlékek feldolgozása mindössze másfél esztendeje folyik, ért-
ható tehát, hogy értékelésük nem forrott ki még teljesen. A két említett határpont közt azonban e mű elérhető teljességre törekedett. Lemondott az egyes emlékeket magyarázó, itt-ott óriási bibliográfia közléséről is, mert célja az, hogy necsak a hatóságokat szolgálja — melyeknek a vé-
dendő állagról akar pontos képet adni —, hanem mindenkit, aki szereti

a művészetet, a szépet, a történelem beszédes nyomait. Ez határozta meg a kötet aránylag kicsiny alakját s a bibliográfia, valamint a képmelléletek teljes elhagyását. Ezért került ismertetésre a vidéki múzeumok régészeti és műtörténeti anyaga is.

Bőséges leírás, részletes irodalom, alaprajzok, felvételi rajzok és fényképek közlése *Magyarország művészeti topográfiájának* feladata, melynek első kötete 1948-ban már megjelent s további kötetei munkában vannak.

E kis mű összeállítója érzi legjobban könyve hiányait. Az óriási, értékes, de eddig rendszertelen és ötletszerű magyar műtörténeti irodalom az oka annak, hogy kiválóan ismert emlékek mellé soha rendszeren fel nem mért, le nem irt építmények homályos körvonalai kerülnek. Tucatjával akad középkori, sőt románstílű emlékek, melyről az eddigi irodalom sejtetésnél többet nem adott s százával hasonló gótikus vagy barokk építményünk. Várromjainknak a kor színvonalán álló alaprajza alig van, enélkül pedig a vár hajdani szerkezete és funkciója érthetetlen. A hibák és fogyatékoságok javítására és pótlására a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja örömmel ad módot, kérjük az észrevételeket e műre való hivatkozással, hozzá intézett levélben, (Budapest, VIII., Bródy Sándor-utca 16.), közölni.

Zakariás G. Sándornak, ki 1949-ben sokszorosítva kiadott budapesti jegyzékünket Nagy-Budapestté bővítette, s az 1850 utáni épületeket feldolgozta, külön hálás köszönetemet fejezem ki. Legnagyobb hálával a Magyar Tudományos Akadémia felé fordulok, mely az Akadémiai Könyvkiadó kiváló gárdája révén a tervet tetté változtatta.

Budapest, 1951 január 31.

BUDAPEST

I. KERULET

Alagút-u. Lásd Clark Adám-tér.

Anna-utca 1. Lásd Tárnok-utca 18.

Anna-utca 2. Lásd Tárnok-utca 16.

Apród-utca 1—3. Ház, copfstílus, egyemeletes, sarokház, 13 ablakkal. Közép- és két oldalrizalit. A főpárkány alatt plasztikus füzérsorral. Ablakok alatt is füzérek. Disztelen oldalhomlokzat: Sándor Móric-lépcső. Az 1810. évi tabáni tűzvész alkalmával kiegétt, azután építették újra mai alakjában. Itt született Semmelweis Ignác, 1818 július 1-én. Részben romokban.

Árok-utca, tabáni park, az Ördögárok középkori partvédő kőfalának egy részlete, rajta szöveges tábla. Kiásta Garády Sándor 1936-ban.

Attila-körút 12. Ház, új, udvarán boltozati vállkő a XV. századból.

Attila-körút 32. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 9 ablakos. Az első emeleti három középső ablak edikulás, az edikulák alatt bemélyített táblában bábos tagok. A földszinten félköríves záródású ablakok, a félkörívben rácsok. Udvarán klasszicizáló kütszobor: térdelő korszós lány (csonka). Hátsó homlokzata egyemeletes, 9 ablakkal, a Váralja-utcában. Hild József terve szerint 1845—46. folyamán épült Schumlitsch János számára. Háromemeletes volt, két emelet 1944—45-ben elpusztult.

Attila-körút 38—40. Tabáni rk. plébániatemplom. Barokkos, toszkán pilaszterekkel tagolt, oromzatos és volutás homlokzat, balra egyetlen torony, alatta feszület, 1806-ból. Egyhajós, ívzáródású szentéllyel, kétoldalt 3—3 kápolna, két pilléren nyugvó orgonakarzat. Mecsset helyén építette Obergruber Keresztély karinthiai kőművesmester 1728—1736 között; a tornyot a bécsi Nepauer Máté 1750—1753 között; a szentély 1765-ből. Renoválták: 1812, 1818, 1849, 1880—1881 (ekkor módosították a homlokzatot és a homlokzati szobrokat), 1928. Ez utóbbi renoválás hozta felszínre a Kimmach László által 1890-ben festett és időközben bemészelt szentélykupolafreskót. Főoltár: Dankó József 1810—1812, képe Marastoni Jakab: Alex. Szt. Katalin eljegyzése, 1850. Jobb első mellékoltár (1815) képe Marastoni Jakab: Szent Család, 1851. Három mellékoltár képe (Szt. Flórián, Szt. József halála és páduai Szt. Antal víziója) Schöff József Károlytól, 1811 és 1816. Szószék: Held Frigyes 1822. Orgona: Focht Károly 1834—1835. Az előcsarnok fülkéjében Ecce-homo-faszobor 1820 körül. A szabócéh zászlaja 1780 körül. Rausch József képe: Szt. Péter, 1844. Két gyertyatartó: Weib Tamás 1843—1844 A sekrestyében Szt. Sebestyén faszobra, 1760 körül. Missale-kötés ezüstveretei Buda, 1723. Barokk kehely, Buda 1730. Barokk cibórium 1733, szárral 1785 körül. Barokk kehely, 1744. Thuribulum, 1802. Ampolnapár, 1824. Rézfeszület, fogadalmi tárgyak Szentpéterytől, Gretschtől. Az ú. n. Tabáni Krisztus, kőtímpanon

felső része, románstílű, XII. század, — innen a Főv. Középkori Múzeumba került, helyén másolata.

Attila-körút 42., lásd Döbrentei-utca 15.

Attila-körút 44., lásd Döbrentei-utca 17.

ablak mellett kétoldalt falpillérek. Csigalépcsőház, klasszicizáló vaskorlátal, 1840-es évszámmal.

Babits-köz 1. Lásd Táncsics Mihály-utca 17.

Babits-köz 2. Lásd Táncsics Mihály-utca 21.

Baita-köz. Lásd Uri-utca 17—19.

Batthyány-tér 1., lásd Fő-utca 41—43.

Batthyány-tér 3., Hickisch-ház, XVIII. század elejei, kétemeletes, 4 ablakos, elsőemeleti ablakok mellett copf díszű jón falpillérek, a II. emeleten síma falpillérek, földszint párkánya alatt négy puttós dombormű: a négy évszak. A domborművek 1830 körül. Átépítette Hickisch Kristóf, saját családi házának az 1793. utáni években.

Batthyány-tér 4. Falk-ház, rokokóstílű, egyemeletes, 5+3+5 ablakkal. Középrizait 3 ablaka felett ovális ablaknyílások. A szárnyakon két kovácsoltvasrácsú erkély és 2—2 fülke vázákkal. Íves kapu. Két udvar, az elsőben jón falpilléres kiképzés. Dongás, vak-íves kapualj: I. udvar árkádos, mindkét udvarban folyósórácsok talikarokkal. Hátsó homlokzata 4+3+3 ablakkal, dísztelen: Gyorskocsi-utca 3. A kapualjban jobbra kis gótikus fehérmárvány sírkőtöredék befalazva. A ház Batthyány-téri részét két régebbi házból építették össze. — A Fehér Kereszt-szálló épülete, melyben a budaiak farsangi mulatságaikat tartották. A XVIII. század végén színelőadások helyiségül is szolgált. Épült 1755—1760-ig, Falk Pál számára.

Batthyány-tér 7. Szent Anna-templom. Homlokzata kéttornyos, kétszlopos íves főkapu, rajta álló Hit, ülő Kemény és Szerzet szobor volt, Weber J. Lénártól, 1765. Felette barokk ablak, afelett Szt. Anna és Mária, Eberhard Antaltól, tőle a hajlított oromfalon álló Istenszeme is. Jobb oldalhomlokzat falpilléres díszrel és 5 ablakkal. Belül hosszúkás, nyolcszögű hajó, elliptikus kupolával fedve, amit a tető elrejt. Sokszobros főoltár Bebo Károlytól, 1743., Wagenschön bécsi festő sok képe. A szószék Bebotól, 1774., domborműveit 1864-ben kicserélték. Mellékoltárok szobrai Eberhardtól és Wébértől. A szentélykupolán Vogl Gergely váci festő Szentháromság freskója, 1772. Loretói kápolna kovácsolt vasrácsa Pügl Ignác-tól, 1752. Keresztelőmedence, 1777, orgona a várbeli Karmelita-templomból. Fauser József pesti mester, 1759, és H. I. S. pesti mester kelyhei. Urmató, Bécs, 1741. Sekrestyeszekrény Kiscellből, készítette Feldmayer Antal trinitárius fráter. A kupola freskója Molnár C. Pál és Kontuly Béla, 1935. Ismeretlen szerzőjű, olaszos alaprajz nyomán Hamon Kristóf kezdte építeni, alapkö 1740. A szentély 1741-ben készült el, 1758-tól Nepauer Máté a mester, 1762-ben Hamon Mihály társával fejezte be az építkezést. A főhomlokzat középső ablaka felett kronosztikon: 1758. Felszentelték 1804-ben. Rongált, főkapuja nagyrészt elpusztult.

Batthyány-utca 5. Lásd Gyorskocsi-utca 16.

Batthyány-utca 11. Ház, egyemeletes, 10 ablakos. Oldalhomlokzata 3 ablakkal: Iskola-utca 41. A homlokzat vakolata lehullott.

Batthyány-utca 25. Ház, 1810 körüli, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, a két szélső emeleti sarokablak domború. A földszinti ablakok felett 6 nyílásban görögös női maszkok, pilléres kapualj, vastag vasbalusztertagok a lépcsőházban. Helyreállítva 1949-ben.

Bécsikapu-tér 1. Ház, copfstílű, egyemeletes, 7 ablakos, átalakított. Elsőemeleti ablakok felett szalagfonat, XVIII. század. A kapubejárat dongás, az ettől jobbra eső helyiségek és a hosszanti tűzfal gótikus.

Bécsikapu-tér 5. Szeth-ház, copfstílu, egyemeletes, négyablakos, az emeleten kettős falpillérek jön fejezettel, fogas főpárkány, kapu felett füzérek. Disztelen oidaíhomlokzat 13 ablakkal: Nándor-utca 2. Teteje össze volt építve a Bécsikapu-tér 6. sz. házzal.

Bécsikapu-tér 6. Szeih-ház, XVIII. századi, egyemeletes, 3 ablakos, köztük rüke Nep. Szent János szobrával, íves kapu, dongaboltozatos kapualj, klassziczizáló folyosórács. Pincéjében hatalmas íveket tartó nyolcszögletes pillér. Teteje össze volt építve a Bécsikapu-tér 5. sz. házzal. A dongaboltozatos kapualj szerkezete gótikus. A homlokzaton gótikus falmaradványok.

Bécsikapu-tér 7. Grigely-ház, egyemeletes, 6 ablakos, homlokzata copfstílu volt, erősen megújíva. 1944—45-ben nagyrészen elpusztult. 1950-ben a helyreállítása megkezdődött. Főfalait felépítették és tetőzete elkészült, Imrényi Szabó Imre tervei szerint. Pincéjében középkori boltozott építmény maradványai.

Bécsikapu-tér 8. Appel-ház, átalakított, egyemeletes, 6 domború ablakkal, íves kapu (zárókoven 1930). Baioldalt hengeralakú sarokerkély, mely újabban került a mai helyére. Az erkély felett áttört vasból oroszlán-alak. Oidaíhomlokzat 11 ablakkal a Kard-utcában (1. sz.) Kapualjának erős hevederjei későgótikusak.

Bem József-rakpart 1. Lásd Fő-utca 1.

Bem József-rakpart 2. Lásd Fő-utca 3.

Bem József-rakpart 4. Lásd Fő-utca 7.

Bem József-rakpart 5. Lásd Fő-utca 9.

Budavár mai. Legrégibbek a volt királyi palotát közvetlenül kerítő igen erős és magas falak, melyek ma is épségben állanak. Ezek közül is legépebb a nagy déli zárófal, melynek alját később, a nagy déli rondella építésekor feltöltötték. A falak a palotát körülvevő udvarosorozatot határolták. Ezeket az eredetileg mély udvarokat ma nem lehet érzékelni, mert feltöltötték őket, helyenként 7—8 méterrel is. — A déli rondella (Baluardo d'Italia), kaputornya (Torre d'Italia), a keleti és nyugati kis és nagy várudvarok (Zwinger) és a Dunára levezető falak (Cortina) már Mátyás bővítései, Domenico da Bologna olasz hadmérnök tervei szerint. A Dunára levezető délibb falat kívülről még két fal védi, hogy a benne lévő titkos lépcsőt fedezze. Ebben a vastag falban vitte Mátyás híres víziemlékszerkezete a vizet a várbeli konyhákhoz és a szökőkutakhoz. A fal dunai végén volt a Vízi-bástya. — A palota előtti Savoyai-szobor helyén és ettől északra állt a fegyvertár. Ennek felrobbantásakor az itt húzódó eredeti várfalak elpusztultak. A vár nyugati oldalán a Zsigmond-kori falakhoz török „tégla-bástya” csatlakozik, melyet Sziaivus pasa épített. A falak legkiugróbb pontja itt a Hauszmann által lebontott Karakas pasa bástyája volt. 1950-ben megkezdődött a volt királyi palota kertjében a várrendszer feltárása és helyreállítása, Gerő László tervei szerint.

A fehérvári kaput (Palota-út betorkolása helyén) Kászim pasa bástyája védte. A hosszan, majdnem egyenesen húzódó nyugati várfalat három bástya erősíti, melyek közül a középsőt Veli bégről nevezték el. A középkorban íjt nem volt összefüggő átjáró terület, mert a házak hátsó fala a várfalakra épült. Csak a török alatt és után épült ki az összefüggő és kijebb tolt várfal. — A vár északnyugati sarokbástyája (ma Primás-bástya) és a Bécsikapu között van Sziaivus pasa és Murad pasa bástyája. A Bécsikaputól délre vonuló, a vár keleti falait alkotó védművekhez a későbbi korban és rendszerben épült Erdélyi-bástya alkotja a legerőteljesebb kiszögellést. Hatalmas erőd-műként ugrik a falak elé. Valószínűleg Szapolyai János idejében készült. Közte és a Bécsi-kapu között vannak Mahmud pasa előretolt bástyafalainak maradványai.

A Halászbástya az egész vár egyetlen csillagerőd (Vauban) rendszerben átépített része, melyet már az osztrák hadvezetőség készítettett. Ennek alaprajzi rendszeréhez símul Schulek Frigyes alkotása, mely 1901—2 között épült neoromán stílusban, hatalmas, a Hunyadi János-útig lenyúló diszlepcsőrendszerrel. Északi bástyájában és annak eredeti pincéiben a Fővárosi Középkori Múzeum Kötára nyert elhelyezést. — A domonkos-templom egykori szentélyénél húzódó rész gótikus. — A Disz-tér közelében gótikus kőfaragvány befalazva. — Egy részlet a Lánchíd-utca 23. sz. ház udvarán. Lásd ott. — Egy részlet a II., Mártírok-útja 66. sz. a. Lásd ott.

Bugát-utca. A Szt. Lázár-templom romjai. Falrész a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély egy részével. A templom egyetlen hajóból állott, mely ugyanolyan széles szentélyben folytatódott, tornya nem volt. A XV. században épült egyház a Szent Lázár lovagoké volt. Feltárta 1939-ben Garády Sándor.

Casino-utca 2. Ház, udvari ablaka felett reneszánsz vörösmárvány, domborműves friztoredék volt befalazva. (Jelenleg a Fővárosi Középkori Múzeumban). Lásd még Tóth Árpád-sétány 9. szám alatt is.

Clark Ádám-tér, az alagút keleti bejárata. Eklektikusan klassziczáló, 1853—57. Clark Ádám terve. Keleti kapuja 2—2 nagy vajt dór oszloppal díszített kiugró oldalralalit között félelliptikus alagútnyílás, rusztikás, oroslánfejes zárókövű kerettel. Fogas, nagy főpárkány. Nyugati, Alagút-utca kapuja romantikus, 1944—45-ben elpusztult. 1949-ben Benkhard Ágost síma homlokzatú terve szerint újjáépült. Az alagút belsejének helyreállítása folyik.

Clark Ádám-tér 9. Lásd Fő-utca 1.

Corvin-tér 2. Ház, átalakított barokk, udvarán 2 árvtábla. Romos.

Corvin-tér 3. Ház, barokk, egyemeletes, 5 ablakos, emeleti fülkében Nep. Szt. János szobra. Pilléres és árkados reneszánszos udvar. Romos.

Corvin-tér 4. Ház, copfstilű, egyemeletes, 3 ablakos. Ablakok felett 3 beeresztett dombormű: Mátyás király a gazda, a tudós, a hadvezér, a kapu felett alkímista műhely. A ház a XVIII. század első felében épült, dongás helyiségekkel. 1923 körül Wannemacher Fábián átalakította. A domborművek Nemes György művei 1923-ból.

Corvin-tér 6. Ház, újabb, benne Friedl Ede cukrászdája, gazdag empire berendezéssel.

Corvin-tér 13. Kolb-ház, copfstilű, átalakítva, földszintes, 2 ablakos oldalszárny + 1 ablak + kapu + 1 ablakos középrizalit + 1 ablakos oldalszárny, ajtó felett kovácsoltvas kapubélletrács, rajta egy fejen 3 nyilas szív, melyet két oroslán tart.

Csalogány-utca 2. Lásd Fő-utca 41—43.

Csalogány-utca 24. Ház, XVIII. századvégi, földszintes, 6 ablakos, eredeti fkapu.

Czakó-utca 15. Ház, XVIII. századi, földszintes. A 13. szám felőli falban íves, záróköves barokk kapu befalazva. Oldalhomlokzat Tigris-utca.

Dárda-utca 1. Lásd Országház-u. 16.

Dárda-utca 2. Lásd Országház-utca 14.

Disz-tér 3. Wernlein-ház, kétemeletes, 7 ablakos, átalakított*homlokzat. Érdekes a kapualj ormos edikulákkal. Ebben gyilkolták meg Majláth György országbíró 1883-ban. Építette Griessl József tervei szerint Sigl Márton, 1748-ban Batthyány Lajos számára. Marischka bécsi építész alakította át 1920 körül. Hátsó homlokzata 7 ablakkal, középerkéllyel a Hunyadi-útra néz. Romos. Részben helyreállítva.

Disz-tér 4—5. Kremsmünsteri-ház, egyemeletes, 2+1+4+1+2 ablakos, erősen átalakítva. Eredeti a 4. számú kapu, copfstilű faajtó. Földszinti

első helyiségeiben gótikus falmaradványok. — Az 1686-os visszafoglalás után a kremsmünsteri apátság kapta meg. Építette Venerio Ceresola és Grinzenberger Kristóf. 1743-tól a Batthyány-családé, később nunciatura. 1944—45-ben romos lett, állagfenntartó felfalazása és befedése megtörtént, helyreállítása folyamatban.

Dísz-tér 7. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, erősen átalakítva. A 6. szám melletti tűzfalában negyedköríves konzolt, 2 kökeretes gótikus ablakot találtak bontásakor. 1760-ban Sautermeister József Emmánuel budai bírőé. Rongált.

Dísz-tér 10. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 5 ablakos, elsőemeleti ablakok közt pillérek, íves kökeret, régi faajtó. A kapualj nyomott dongaboltozata gótikus eredetű, jobbra félköríves záródású középkori ajtó, balra kőív töredékrészlet befalazva. I. emeleten klasszicizáló folyosórácsok. Udvarban hátul jobbra barokk címer befalazva. Pincében földalatti folyosó. Helyreállítva 1950-ben.

Dísz-tér 11. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, neocopstíliú rácsokkal, az emeleten erkélyes ajtó-ablakok, teljesen átalakítva. Íves kőkapukeret, Zichy-címeres zárókövel, J. P. monogrammal. Rongált.

Dísz-tér 12. Ház, kéteemeletes, 7 ablakos, vörösmárvány kapu atlaszokkal, melyek középerkélyt tartanak. Vörös műkö ablakkeretek. A ház eredetileg klasszicizáló volt, ami a kazettás főpárkányból s az alatta lévő tojásfrizből látszik. Schmidt Miksa elgondolása szerint építették át. A kapualj egy részében középkori falmaradványok, régi homlokzatában gótikus kapukeret-töredék eredeti festés nyomaival. Földszintje eredetileg árkádós volt. Baloldali földszinti termében három gótikus konzol, amely fáfödémeket tartott. 1760-ban Salgáry Ferdinándé, később az Edelsheim-Gyulay családé volt. Romos.

Dísz-tér 13. Götz-ház, XVIII. századi, egyemeletes, 3 ablakos, emeleti ablakok felett 2 finom dombormű. Homlokzatán lizénák, oroszlánfejes fakapu. 1760-ban a ház Salgáry Ferdinándé. Ebben a házban hosszú ideig gyógyszerár volt, melynek első tulajdonosa (1761) Beer József Kajetán, második Götz Ferenc (1781-től). Rongált, harmadik domborműve elpusztult. Állagfenntartó helyreállítása megtörtént.

Dísz-tér 14. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, fűzés-maszkos átépített homlokzata kiforgatása az eredetinek. Ajtókeretek és kapualjban kis ablaknyílás gótikusak. Homlokzatán a kaputól balra a 2. ablak alatt gótikus faragott kökeretes ajtó vezet a pincébe. Romos.

Dísz-tér 15. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 8 ablakos, lizénákkal. Kissé átalakítva. Klasszicizáló folyosórács. Földszintjében középkori falmaradványok. Udvara árkádós volt. Rongált.

Donáti-utca 11. Ház, romantikus, földszintes, 7 nyílásos, kapu felett az építetőnek és feleségének kereken mintázott feje néz ki. 1850 körül.

Donáti-utca 32. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos.

Donáti-utca 34. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, fogas főpárkánnyal. Hátsó homlokzat Toldy Ferenc-utca 13., helyreállítva 1947.

Döbrentei-utca 9. Ház, egyemeletes, XIX. század elejei, 14 ablakos. Földszintjén váltakozva négyszögletes és íves záródású ablakok, illetve üzletajtók, íves, záróköves kapu. Az I. emelet földémmagasságban párkány, az ablakok alatt és felett téglalakú bemélyedés. Hevederíves, falpilléres, boltozott kapualj, az udvaron függőfolyosó klasszicizáló ráccsal, kötővasakkal. I. emeletén átjáró a Tabáni-templomhoz, melyet akkor készítették, amikor az épület egyházi célt szolgált. Udvarán átjáróház az Apród-utca 10. szám megmaradt részébe. XVIII. századi, barokk. Az Apród-utca felől magasföldszintes, udvarán 2 nyílásos árkád, fölötté u. o. loggia. Egyszerű barokk vasrács. A Döbrentei-utca felől kéteemeletes, 4+1+4

ablakos, középtűt félkörös záródású kapu kökerettel, felette az I-ső és a II. emeleten barokk kökeretes francia ablak egykorú ráccsal. A földszinten balra 2 íves ajtó és 2 szegletes mély ablak kökerettel, az egyik barokk ráccsal. Egykor a budai Hét Választó Fejedeleme fogadó, melyben Berzsenyi Dániel is megszállott 1813-ban, mikor meglátogatta Virág Bene-deket, aki az elpusztult Apród-utca 10. sz. házában lakott.

Döbrentei-utca 15. Sággy-ház, klasszicizáló, kétemeletes, 5 ablakos, középerkélyes. Elsőemeleti abiakok felett összefogó, timpanonos szemöldök-párkány, leveles díszű konzolokkal, alatta figurális domborművek. Szép főpárkány. Fedett kis udvar, dísztelen, klasszicizáló vörösmárvány kúttal. A ház eredetileg barokk volt, jelenlegi alakját az 1810-i tabáni tűzvész utáni újjáépítéskor nyerte. Hátsó homlokzata egyemeletes, 5 ablakos, konzolos-rozetta főpárkánnyal: Attila-körút 42. — Hegedűs-köz sarok.

Döbrentei-utca 17. Ház, egyemeletes, 1+3+1 ablakos, lizénás díszszel, a földszinti ablakok felett kagylós dísz, fogaspárkány. Összeépítve az Attila-körút 44. sz. földszintes, 5 nyílásos, jelentéktelen házzal. Rongált.

Fiáth János-utca 7. Lásd Toldy Ferenc-utca 80.

Fortuna-köz 3. Lásd Országház-utca 3.

Fortuna-utca 1. Lásd XI. Ince pápa-tér 3.

Fortuna-utca 3. Ház, kétemeletes, 4 ablakos. Helyreállítva 1947-ben, Csemegi József tervei szerint.

Fortuna-utca 4. Ház, volt Fortuna-szálló, egyemeletes 6+3+6 ablakos, copfstílusú kapu mellett vak kapu, lizénás homlokzat, hevederes kapualj. Fortuna-közi sarka középkori fal, északi sarokhelyisége dongaboltozatos, gótikus. Középkori pincék. 1784-ben alakították át Fortuna-szállóvá, s az maradt 1868-ig. Később az Egyetemi Nyomda bérelte, majd törvényszéki épület és 1887-től az 1930-as évekig a közigazgatási bíróság épülete volt.

Fortuna-utca 5. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, átalakított homlokzattal, íves kapu, copfízlésű fakapu, jó kulcslyukpajzs, új erkély és új földszinti ablakrácsok. A kapualj jobboldalán kettős félköríves gótikus ülőfülke, XV. sz. Két tűzfalában középkori falmaradványok.

Fortuna-utca 6. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 6 ablakos, íves kapu keret, földszinti ablakok felett koszorúk, keresztes nyílakkal. A fakapu timpanonjában Cupido fából faragott fekvő alakja, 1800 körüli. 1935-ben az alapfal üregében 140 drb. XVI. századi tallért találtak. Kapualjában középkori falmaradványok.

Fortuna-utca 7. Lásd Táncsics Mihály-utca 6.

Fortuna-utca 8. Ház, kétemeletes, 6 ablakkal, füzéres copf kapu és copf-füzérek az I. emeleti ablakok alatt, lizénák, földszinten új rácsok. A kapualj erős hevederei gótikusak. Udvaron finom klasszicizáló folyosó-rácsok. Lépcsőházban copf-konzolok, ugyanitt a II. emeleten 2 dombor-művű címer egy szarvas-szobor lábainál. Ez a Kiscelli trinitáriusoké volt és 1785-ben árverezték el. A ház 1820 körül épült, földszintjén középkori falmaradványok. Romos.

Fortuna utca 9. Ház, XVIII. század végi, egyemeletes, 3 ablakkal, íves kapu jobbra, újabb földszinti rácsok. Homlokzatán újabb Fortuna dombor-mű, készítette Medgyessy Ferenc 1921-ben. Helyreállították 1949-ben.

Fortuna-utca 10. Ház, copfstílusú, egyemeletes, 6 ablakos, fogas szemöldök-párkányos kapu, homlokzatán téglalakú mélyedések, dongaboltozatos kapualj, mely gótikus eredetű. Két egymás alatti, középkori pincével, az alsóban félköríves kőkapukeret. Török kút a boltozott pincehelyiségben. Homlokzatán gótikus összekötő téglafékek kőkonzolokon, melyek kiugró emeletet tartottak. Földszinti helyiségek egyrésze, egy ajtó és egy ablak, az emeleten 3 ablak, gótikus. Romos.

Fortuna-utca 11. Ház, XVIII. század végi, egyemeletes, 5 ablakos, kapu körül két falpillér, új földszinti rácsok, új fakapu. Átalakított homlokzat.

Fortuna-utca 12. Ház, késobarokk, egyemeletes, három ablakos, oromzattal, íves kapu. A kapualj beISO, udvari része és egy földszinti szoba gótikus. Homlokzatán falmaradványok és az emeleten egy ajtókeret gótikus. Emelete romos. Helyreállítása folyamatban.

Fortuna-utca 13. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 3 ablakos, íves kapukeret, maszkos zárókövel, stílusos faajtó. Dísztelen homlokzat, keszűboltozatos kapualj. Barokk ablakrács a földszinten.

Fortuna-utca 14. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, új erkély, régi konzolon és új kapu. Kapualjban jobbra 2 gótikus kapukeret és a keresztboltozatban gótikus elemek. Tűzfala és a dongaboltozatos földszinti helyiségek gótikusak. Emelete és az épület északnyugati része romos.

Fortuna-utca 17. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, íves kapukeret, emeleti ablakok finom kerettel, közük félpillérek. Kapualjban falmaradványok és a déli tűzfala részben középkori. Helyreállítva 1947-ben, Ács Antal tervei szerint.

Fortuna-utca 18. Ház, romokban. Az udvaron gótikus kapu félig befalazott boltíve, a homlokzat és a földszinti helyiségek falai és részben az emelet is gótikus. A déli kapualjban két ülőfülke, homlokzatán gótikus, sűrű konzorsó, mely előreugró emeletet tartott. 1760-ban Pröbstl Károlyé volt még romos állapotban, majd később Sigl Márton építette át két középkori ház romos maradványainak felhasználásával saját házának.

Fortuna-utca 19. Ház, copfstílus, egyemeletes, 3 ablakkal.

Fortuna-utca 21. Lásd Táncsics Mihály-utca 24.

Fortuna-utca 23. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, íves kapu, falában középkori falmaradványok. Helyreállítás alatt.

Fortuna-utca 25. Ház, földszintes, 2+1+1 tengelyes, kapualja gótikus, a kapukeret két oldala erősen lesarkítva.

Fő-utca. Kapucinus templom, romantikus. Egy homlokzati toronnyal. Belül barokk hajó, orgonakarzat, keskenyebb szentély, barokk oltárok: Scherwitz Mátyás: Szt. Erzsébet 1760, Falconer József Ferenc: Szeráfi Szt. Ferenc, Vogl Gergely: Pádúai Szt. Antal (1766). Alapította Széchenyi György esztergomi érsek 1687-ben. Török mecset helyén épült az első templom 1703—16-ig, Linzi Ottó kapucinus atya tervei szerint. 1775—78 között valószínűleg Nepauer Máté meghosszabbította vagy új templomot épített. Az 1848—49-es szabadságharcban megsérült. 1856-ban Feszl Frigyes, Gerster Károly és Reitter Ferenc tervei szerint átépítették. Renoválták 1875, 1886, 1892 és 1925-ben. Homlokzati szobordísz (Szt. Erzsébet) Marschalkó János műve.

Fő-utca 1. Ház, korai eklektikus, kétemeletes, sarokrizalit 1 íves +9+ sarokrizalit 1 íves ablak. Régen a Lánchid-társaságé volt. Tervezte Ybl Miklós. Oldalhomlokzata Clark Ádám-tér 9., hátsó homlokzata Bem József-rakpart 1. 11 ablakkal. A sarokrizalitokat az I—II. emeleten korintoshi faloszloppár díszíti, az I. emeleti ablakok alatt bábosdízsz.

Fő-utca 3. II. ker. Tanásház, romantikus 2+5+2 ablakos, kétemeletes, hátsó homlokzata Bem József-rakpart 2. 2+3+2 ablakkal.

Fő-utca 4. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 3+6+3 ablakos, a II. emeleten végig erkélysor, kőbaluszterrel, a lépcsőházban öntöttvas rács, fülkében szobor, szép kapualj. Udvarán szép vörösmárvány kút. Valószínűleg Ybl Miklós tervezte.

Fő-utca 7. Ház, romantikus, 3+13+3 ablakos, háromemeletes. Jégverem-utca 2., Bem József-rakpart 4. 18 ablak. Szép kőkorlátos erkélyek, a Jégverem-utcai I. emeleti középerkély kőkorlátján Árpád vezér dom-borművé feje. Tervezte Máltás Hugó 1862-ben.

Fő-utca 9. Ház, romantikus, háromemeletes, 2+1 vak+3+2 ablakkal. Jégverem-utca 1. 2+5+2, Bem József-rakpart 5. sz. a. 2+3+2 ablak.

Fő-utca 14. Ház, copfstílus, egyemeletes 3+1+3 ablakos, középrizalitos, félpilléres kapualj. Klasszicizáló rács az udvarban.

Fő-utca 16. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 6 ablakos, kapualjában disztelen csúcsíves hevederekkel, copf erkélyráccsal.

Fő-utca 20. Kapisztory-ház, egyemeletes, 8 ablakos, ablakok felett és alatt domborművű jelenetekkel. 3 ablakos, hengeres sarokerkély, az ablakok felett copf füzérral, az erkély fedése új. Oldalhomlokzat 5 ablakkal: Pala-utca 3. — A házat 1811-ben átépítette Dankó András Kapisztory görög kereskedő részére. — Romos.

Fő-utca 22. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 6 ablakos, egyszerű hevederes kapualj. 1940 körül félig lebontották, maradt 3 tengely és kapu. Jelentéktelen. Romos, bontás alatt.

Fő-utca 30—32. Kapucinus kolostor. Kétemeletes, 7+3+7 ablakos, lépcsőzetes ormú középrésszel, félkörös felsőzáródású, ablakkal. Bal oldalhomlokzata ablak nélkül, Ponty-utca 1. Alapította Széchenyi György esztergomi érsek 1687-ben. Építette valószínűleg Nepauer Máté 1775—78 között. Feszl Frigyes, Gerster Károly és Reitter Ferenc 1856-ban neogót-romantikus stílusban építette át. Később Kauser Lipót és Frey Lajos is renoválta. A templom melletti oratóriumban barokk tájfalmas Krisztus kőszobor és Szt. Sebestyén-faszobor.

Fő-utca 34—36. Ház, korai eklektikus, kétemeletes, négy homlokzatos. Fő-utca 1+9+1, Vám-utca 3+15+3, Iskola-utca 1+11+1 és Székely-utca 1+15+1 ablakos.

Fő-utca 35. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, klasszicizáló folyosórácsok. Fél kapualja, udvara és a Vám-utcai homlokzata áll, kissé átalakítva. A Fő-utcai rész elpusztult. Jelentéktelen.

Fő-utca 41—43. Szt. Erzsébet-apácák temploma és rendháza. Barokk. A templom jón félpillérekkel. Egyetlen jobboldali torony, a homlokzat orommal zárul. A kapuzaton két főangyal között Sz. Mária, lábainál kronosztikon (1731 és 1730?). Fülkében balra szakállas szerzetes, jobbra Pádusi Szt. Antal. Mellette balról 2 emeletes, 5 ablakos, disztelen ház, homlokzatán: A gyámoltalan betegeknek menedékhelyül 1805. Oldalhomlokzata: Csalogány-utca 2. 10 ablakkal, köztük 7 nagyszabású, két emeletes pillérrel, szép kompozita oszlopféjjel. Jobbra a rend női kórháza. Főhomlokzat két kiugró oldalszárnyal, Batthány-tér 1. 2+3+4+2 ablakkal, Fő-utcai homlokzaton 11 ablakkal, Bem József-rakparti homlokzatán 8 ablakkal. Kétemeletes újabb manzardablakkal, barokkstílusú: átalakította és toldotta Fábián Gáspár. Copf kapuzata Fő-utca 41. szám. A templom egyetlen hajóval. Főoltárképe Szt. Ferenc stigmatizációja. Szt. Flórián oltár, Held Károly műve, 1829. Szt. Kereszt mellékoltár, szép szószék (Bebo? 1752), ferences fráterektől faragott domborműves padok. Csillár Cikória Miklós ferences pátertól, 1741. Szent Erzsébet állítólagos botja. Madonna-faszobor, polichrom XV. század eleje, átfaragva és újrafestve. Pestis fogadalmi kép 1738/9-ből. A bejárattól jobbra árviztábla 1838. A rendház-folyosón árviztábla, 1838. A ferencesek építették 1731—1737 közt, mestere valószínűleg Hölbling János, építő pallér Haris Jakab. A torony 1739—41, toronysisak 1891. II. József az Erzsébet apácáknak adta, 1785-ben. A rendház átalakítása Tallherr József műve, 1703-ban kezdték, részletekben épült. 1777-re befejezve.

Fő-utca 56. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 4 ablakos, az emeleti szélső ablakok domborúak. Fogas főpárkány. Az udvari részen magas (bőrszárító?) padlás, szellőztető falfalal.

Gyorskocsi-utca 3. Lásd Batthány-tér 4.

Gyorskocsi-utca 16. Ház, romantikus, egyemeletes, sarokerkélyvel, 8 ablak, Batthyány-utca 5. sz. alatt 3 ablak.

Hadnagy-utca 8—10. Szent Imre (volt Rác) fürdő. Benne nyolcszögletes, négylépcsős kupolás török fürdő. XVI. század. Oldalfalain vak ívekkel, erosen restaurálva. Az épület romos, a török rész áll. 1696-ban a babilóniai származású Giovanni Pergazzi-é volt. I. Lipót Berházy Jánosnak ajándékozta. 1859-ben a Zagler-örökösöké volt. 1860-ban a Heinrich-család vásárolta meg. Belsejét Ybl Miklós tervei szerint alakították át 1856-ban, aki 1870-ben a jobboldali, kétemeletes szárnyat is tervezte.

Hajadon-utca. Lásd Tárnok-utca 10. és Uri-utca 9.

Halász-bástya. Lásd Budai várfalak.

Hattyú-utca 8/b. Hofhauser-ház, romantikus. Tervezte és építette Hofhauser Lajos, 1861-ben. Romos.

Hegedüs-köz, sarok. Lásd Döbrentei-utca 15.

Hunfalvy-utca 4. Ház, egyemeletes, magas földszinten 5+5 ablak, az újabb I. emeleten 4+kerek erkély 3+3 ablak. A várrendszerhez tartozó falra épült.

Hunyadi János-út 16. Ház, egyszerű, klasszicizáló, egyemeletes, 3 ablakos.

Hunyadi János-út 18. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+3+1 ablakos, az I. emeleten a középrizalit ablakai között konzolon egy-egy szobor, fölötte oromfalban 3 ablak, az ablakok félköríves záródásúak.

Ibolya-utca. Lásd Iskola-lépcső.

XI. Ince pápa-tér. A domonkosok Szt. Miklós-templomának maradványai. Faragott kőből épült kétemeletes tornya függőnyves, erősen kiegészített mérműves ablakokkal, keletj falában csigalépcső maradványaival, nyugati falában a bautzeni Mátyás-émlék másolatával. A templom északi falának maradványai az egykori jezsuita kollégium (Lásd Ince pápa-tér 1.) tűzfalában románkori ablakokkal, valamint a kolostor kerengőjének nyomaival. Fennmaradt továbbá a diadalív északi pillére háromemelet magaságban és alacsonyabban a déli pillér csigalépcső nyomaival. A nyolcszög három oldalával záruló, támpilléres szentélyét 1902-ben kiasták, benne megtalálták a pillérlábazatokat és a szentély belső falát díszítő ikerfülkék nyomait, továbbá számos gótikus és reneszánsz sírkövet, melyek ma a Fővárosi Középkori Múzeumban vannak. A templom és a kolostor a XIII. sz. közepén épült, 1252-ben már állott. A torony a XIV. sz. végén épült, szentélyét a XV. sz. végén építették ki. A kolostor a XV. sz.-ban virágzott, itt működött a domonkosok főiskolája, több híres külföldi tudós közreműködésével. Innen indult el Julián barát a keleten maradt magyarok felkutatására. A tornyot Lux Kálmán restaurálta, a templomfalat Gerő László tártta fel és állította helyre 1943-ban.

XI. Ince pápa-tér 1. Volt jezsuita kollégium, háromemeletes, 3+12+3 ablakos, a háromablakos északi részen copf-füzéres félpillérek, felette az oromattikán Kain és Ábel áldozata. Oldalhomlokzata: 1+11+1 ablakkal, a második emelet fölé húzott új harmadikkal, falpilléres oldalrizalitokkal és új kapuval, melyen 2 régi váza van: Szentháromság-tér 5. Hátsó homlokzata 2+6+2 ablakkal: Halászbástya felé. Sarok után 8 ablak, majd udvar. Kerschesteiner Konrád irányítása mellett épült. Később kir. udvari kamara, átalakítva II. József alatt. A Mátyás-templom átépítésekor a templommal összeépített részt lebontották, a templom felőli homlokzat Schulek Frigyes terve. Romos, kiégve.

XI. Ince pápa-tér 3. Vörös sün-ház, amelyet már az 1686-os ostrom utáni hivatalos összeírás így nevez; copfstíliú, egyemeletes, sarok, 5 ablakos, I. emeleti ablakok félköríves oromzatában denevérszárnyalakú díszek. 1820. körüli kapu felett vörös sün-céger, belül a kapualjban késő-

gótikus ajtó és egy befalazott ajtó, XV. század. Boltozott kapualj, klasszicizáló rácsok az udvaron, az I. emeleten lépcsőházban elzáró vasrács és ajtó, gótikus pince. Oldalhomlokzat 7 ablakkal: Fortuna-utca 1 és 12 ablakkal Táncsis Mihály-utca 2. A földszint 4 déli helyisége középkori. A Tancsics Mihály-utcai faiban középkori falmaradványok. A jelenlegi ház több középkori házból épült össze. Nagy Lajos idejében Kont Miklós nádor háza, 1760-ban fogadó. Itt voltak Budan az első színelőadások. 1784-ben is fogadó még, Nepauer Máté építész tulajdonában.

XI. luce pápa-tér 4. Ház, egyemeletes, 12+3 ablakos, romos. Dongás kapubejárata góikus lóhereíves ülfülkékkel, középfala és az épület északi földszinti része középkori. Emeletén mérműves gótikus nyílás és kőrács. Egykor az Egyetemi Nyomda volt itt részben elhelyezve. Romos.

Iskola-lépcső. Az Ibolya-utca végén. Fedett, íveken nyugszik, 24+28+8 darab falépcsőfokkal. Építette Nepauer Máté és Niedermayer Xavér 1778-ban.

Iskola-utca 8. Ház, egyemeletes, átalakított, középkori alapok.

Iskola-utca 14. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapu, egykorú fa-kapu, elsőemeleti ablakok közt két vakkeret, dongaboltozatos kapualj vak ívekkel, klasszicizáló rács a kapualjban.

Iskola-utca 15. Lásd Vám-utca 7.

Iskola-utca 18. Heinrich-ház, XVIII. századi, jelentéktelen, régi alapokra épült Heinrich József számára 1774-ben. Romos.

Iskola-utca 22. „Stock im Eisen“, „vastuskó“ a sarkon, kb. 150 cm. magas. A Fővárosi Múzeum tulajdonában.

Iskola-utca 34. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 4 ablakos, kapualja hevederes ívekkel. Íves kapu, zárókővel.

Iskola-utca 41. Lásd Batthyány-utca 11.

Iskola-utca 45. Ház, földszintes, 9 nyílásos, kapu felett félkörök, két-oldalán félpillérek. Félpilléres, vakárkados kapualj.

Iskola-utca 46. Ház, copfstilű, a földszint 7 nyílású.

Iskola-utca 54. Ház, copfstilű, földszintes, 5 nyílásos, ritka fogú párkány, egyszerű kapukeret, pinceajtó kovácsoltvas, barokk.

Iskola-utca 56. Ház, klasszicizáló, földszintes. 8 nyílásos, kazettás kapu, félpillérek a homlokzaton.

Jégverem-utca 1. Lásd Fő-utca 9.

Jégverem-utca 2. Lásd Fő-utca 7.

Jezsuita-lépcső. A régebbi lépcső lefedése Schulek Frigyes műve. Alsó bejárata feletti oromban 1430—1440 körülről vörösmárvány sírlapról való oroszlán.

Kapisztrán-tér 1. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, fogas fő-párkány, falpilléres kapualj. Oldalhomlokzata 24 ablakkal: Országház-utca 34. Szép udvar. Helyreállítva 1949-ben. Jelenleg Állami Nyomda.

Kapisztrán-tér 2—3—4. Nádor-laktanya, klasszicizáló, kétemeletes 8+7+8 ablakkal. V. Ferdinánd építtette 1847-ben. Bal előreugró homlokzata 9 ablakkal: Kapisztrán-tér 3, további 3 ablakkal: Kapisztrán tér 4, hátsó homlokzata 5+5+5 ablakkal, oszlopoktól tartott középerkélyvel, erősen átalakítva: Tóth Árpád-sétány 42. Udvarán középkori égetőkemencék a föld alatt. Északi homlokzata 4+8+4 ablakkal. Átalakított homlokzat. Jelenleg Hadtörténelmi Levéltár.

Kard-utca 1. Lásd Bécsikapu-tér 8.

Kard-utca 3. Földszintes ház, 3 ablak és kapu, középkori falmaradványokkal.

Kard-utca 5. Lásd Országház-utca 21.

Kard-utca 6. Lásd Országház-utca 19.

Krisztina-körút 113/b. Ház, modern. Hátral az udvarban balra copf íves

kökapukeret befalazva. A kökereten végig tárcsás dísz, a vállpárkányon rozetta, nagy zárókő.

Krisztina-körút 123. Áldásy-ház, klasszicizáló, egyemeletes, 14 ablakos; táblákba foglalt füzérdíszekkel. Erősen átalakított, az I-ső emelet újabb ráépítés. Udvarán kerek, oszlopos rész, földszintjén copf ablakrácsok a lebontott Margit-körúti báránys-házról.

Krisztina-tér. Krisztinavárosi rk. plébániatemplom. Átalakított barokk. A homlokzaton torony, az ormok szélén 1—1 obeliszk, két szoborfülkében Szt. István és Szt. László kőszobrai, Szász Gyulától (1884). Oldalhomlokzatok lizénákkal. Belül egyhajós, keskenyebb szentéllyel és kápolnákkal. Főoltár Hickisch Kristóftól, 1796—1797, szobrai Salm Lipóttól. Szt. József képe a szentélyben Falconer József Ferenctől 1797. Kegykép-másolat az olaszországi Ré-ből. Figurális copf szöszék 1802—1809 között, Münzberger asztalostól és Salmtól. Copf vörösmárvány keresztelőkút. Szt. Anna mellékoltáron a kép Falconertől, két szobor Dunaiszky Lőrinctől 1811—1815. Fájdalmas Sz. Mária oltárképe: Schwartz József, Pest, 1811, a szobrok Dunaiszkytól. Magdolna-oltár képe: Lochbihler Ferenc, 1815., szobrok ismét Dunaiszkytól. Nep. Szt. János oltár ugyanezeketől. Előcsarnok Ecce Homo-ja Dunaiszkytól, 1831. Orgona: Deutschmann Jakab, Bécs. 1830—1832. Lélekarhang: Zechenter Antal, Buda, 1740. Pincében barokk kőszobor. Szt. Krisztina szobra Antal Károly szobrász Százados-úti műtermében helyreállítás céljából, valószínűleg Dunaiszky Lőrinc műve. Kincstár: Tizennégy segítőszent ereklyetartója, Hillebrandt Károly, Pest, 1770. körül. Monstrancia, ereklyetartó, Pozsony, 1779. Szt. Teréz — fátyol ereklyetartó 1800 körüli. Ereklyetartó, oltárkereszt, füstölő és tömjéntartó Réth János Mátyas Buda, 1800 körül. Tumbafeszület, Czigler Pál, Buda, 1800 körül. Két örökmécs, szenteltvízhintő Pasberger Ferenc, Pest, 1826. Régebbi kápolna helyén építette Hickisch Kristóf 1795—1797 között. Restaurálta 1883—1884 között Czigler Győző (homlokzatot átalakította, új kapuzat). Szentélyét 1940-ben Borsos László tervei szerint hátratólták és kereszthajószerű új részt építettek hozzá. Tornyát és torony-sisakját 1949-ben helyreállították. Itt volt 1836-ban Széchenyi István esküvője.

Lánchíd. Eklektikusan klasszicizáló, két mederpillérének felépítménye diadalkapuzerű, a kapunyílás mindkét oldalán armirozott, oroslánfejes zárókővel, felette a magyar címer. Nagyméretű díszes főpárkány, felette lapos téglalakú oromzat. A hídfők végén magas talapzaton 2—2 oroslán-szobor Marschalkó Jánostól. Széchenyi István elgondolása alapján és kezdeményezésére Sina György és mások pénzügyi közreműködésével, az erre a célra alakult Lánchíd-társulat építette. Tervezte az angol William Tierney Clark, kivitelezte Clark Ádám 1839—1849 közt. 1849 november 21-én nyitották meg. Kimerült vasszerkezetét 1913—15-ig átépítették. 1945 január 18-án a náci felrobbantották, 1948—49-ben a népi demokrácia újjáépítette.

Lánchíd-utca 23. A várfal egy szakasza, erősen helyreállítva, az udvaron, felül későbbi ablaksorokkal. A fal hátoldalával az Ontőház-utcára támaszkodik.

Lant-utca 2. Lásd Uri-utca 62.

Mária-tér. Sz. Mária emlékoszlop, barokk talapzaton. Részben Hörger Antal készítette, 1724. Eredetileg a mai Baththyány-téren állott, két mellék-alakkal. A rongált Sz. Mária szobrot 1938-ban Vinyovszky Lajos újból megfaragta. 1945-ben megrongálódott.

Nándor-utca 2. Lásd Bécsikapu-tér 5.

Nándor-utca 4. Lásd Országház-utca 29.

Nőegylet-utca. Lásd Uri-utca 38. és 40.

Országház-utca 2. Christen-ház, egyemeletes, 1 kettős ablak, 5 ablak. Átalakított homlokzat. Kapualjában balra hármás falifülke szép mérművel, a XV. század végétől, egyik leggazdagabb a budaiak közt. Újabb nagy kődombormű u. itt jobbra, Olaszországból. Két-két nagy gótikus iv hat-szögletű oszlopon az udvarban. A 2 tűzfal és a földszint eredeti simabordájú boltzatokkal és kőkeretes ajtókkal: középkori. Az emeleten XV. századi falfestés. Udvarban I. em. klasszicizáló nyitott oszlopos folyosó. Romos, részben helyreállítva.

Országház-utca 4. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 6 ablakos, lapos lizénákkal, különben dístelen; egykorú fakapu, kulcslyukpajzzsal. Keresztboltozatos-hevederes kapualj. Kapualjtól jobbra a 2. helyiségben középkori falmaradványok, balra stukkós boltzott helyiség. Az épület romos.

Országház-utca 5. Ház, finom copfstílu, egyemeletes, 7 ablakos, füzéres félpillérek, elsőemeleti ablakok alatt füzérek, szép copf kapu füzérral, dístelen oldalhomlokzat 13 ablakkal: Fortuna-köz 3. A gótikus kapualj fülkéje befalazva. Déli sarokfala középkori.

Országház-utca 7. Walheim-ház, egyemeletes, a kapualj gótikus, jobbra és balra 2—2 gótikus ülfülke, jobbra, a földszinten keresztboltozatos gótikus helyiség, a falakban az udvarban hátul jobbra középkori falmaradványok. 1401-ig pénzverde.

Országház-utca 8. Cziráky-ház, copfstílu, kétemeletes, 5 ablakos, jön, füzéres félpillérek átfogják az I. és II. emeletet. Fogas főpárkány. Copf-kapukeret és finom füzéres, eredeti fakapu. A kapualj heveredei között keretek. Romokban.

Országház-utca 9. Ház, egyemeletes, az egész földszint középkori, szegmentíves kapu, a kapualjban jobbra kettős ülfülke, lilimos záródású, lóherealakú mérművel, balra mérműves záródású kettős ülfülke, majd csúcsíves záródású ülfülke. Földszinti helyiségekben középkori falmaradványok. Emeletén lesarkított gótikus ajtó és helyiség. Romos.

Országház-utca 10. Ház, copfstílu, egyemeletes, 6 ablakos. Szép kőkapukeret, oromzatában címerrel, rongált. Mocsí Károly chirurgus címere, ki 1802-ben lett nemes. Triglifes főpárkány, elsőemeleti ablakok alatt barokk dísz, hevederes kapualj, XVIII. századi rácsok az udvaron. A kapualjtól balra gótikus helyiség. Lépcsőházában neogótikus vasrács, C. M. monogrammal.

Országház-utca 11. Ház, egyemeletes, 2+3+2 ablakkal, copf keret-díszek, a kapualjtól balra gótikus helyiség. Kapujának kőkerete kosáris. Északi tűzfalában középkori falmaradványok. Romos.

Országház-utca 13. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, szerény dupla lizénákkal. Belül földszinten balra XVIII. századi stukkómenyyezetes terem, jobbra gótikus terem bordás keresztboltozattal, XV. század. Csányi Károly renoválta. Zárókő és az egyik konzol újabb. 1760-ban Csik Mátvás cukrász háza. Rongált.

Országház-utca 14. Ház, egyszerű klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakos. Homlokzatán elhelyezett emléktábla szerint itt élt Ferenczy István szobrász. Keresztboltozatos, félpilléres kapualj. Oldalhomlokzata 12 ablakkal Dárda-utca 2. sz.

Országház-utca 15. Ház, copfstílu, egyemeletes, 6 ablakos, íves középkapu, ablakok alatt copfízlésű háromszögecskék. Fele rom.

Országház-utca 16. Ház, egyemeletes, sarok, 6 tengelyes, átalakított homlokzat, íves kapukerettel. Oldalhomlokzat Dárda-utca 1. sz. 1760-ban Jálcis Mátvás romos háza.

Országház-utca 17. Ház, földszintes, 5 nyílásos, íves kapu, barokkdíszű zárókővel, amely sütőcél jelvényeivel díszített és amelyet 1950-ben vil-

lanyvezetékekkel átvágtak. Keresztboltozatos kapualj, a tőle jobbra- és balraeső helyiségek középkoriak. A jobboldali második helyiségben a legvastagabb budai középkori fal. A földszint mennyezetét négyszögletű pillérek tartják, homlokzatán gótikus ablak és ajtókeret.

Országház-utca 18. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, ebből 2 ablak a XV. századi gótikus erkélyen. XVIII. században átalakítva. Eredeti fakapu. A kapualj négy baloldali fiókboltozatával gótikus, benne gótikus ajtó. Kapukeret is gótikus. A kapualjtól jobbra és balra a földszinti helyiségek középkoriak. Homlokzatán a földszinten ablak és világítórés, az emeleten 2 pálcátagos keretű ablak, eredeti gótikus. Az 1944—45-ben romossá vált házat 1950-ben a Fővárosi Tervező Intézet Műemléksoportjának tervei szerint a feltárt gótikus részletek alapján műemlékszerűen gondosan helyreállították.

Országház-utca 19. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, neobarokkcirádás, földszinti ablakok felett félkörű kagylódíszek, íves kapu, oldalhomlokzat, 3 ablak, Kard-utca 6., itt a sarokfal részben középkori. A kapualj gótikus, attól balra gótikus ajtókeret. Romos. Leegyszerűsítő helyreállítása folyik.

Országház-utca 20. Ház, a XV. század első feléből, egyemeletes, 2+2 ablakos, az ablakok alatt konzolos, ívsoros párkánnyal. 1771-ben átalakítva. Budapest legrégebb és egyetlen gótikus díszű lakóház homlokzata volt. A homlokzat olasz gótikus jellegű. Az I. emeleti ablakok újabbak. A földszinti üzlethelyiségben gótikus keresztboltozat. A kapualjban balra négy gótikus lóhereíves ülfülke. Nick János mészárosmester tulajdonában átalakították barokk stílusban. Ebből az időből származik íves barokk kőkapukerete, zárókövén 1771-es évszámmal és J. K. monogrammal. Kissé rongált. Helyreállítás alatt.

Országház-utca 21. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 4 ablakos, lizénákkal, íves kapukeret, eredeti fakapu. Középkori falmaradványok a földszinten. Római sírkődarab befalazva Kard-utca 5. sz. a sarkon, ugyanitt gótikus falmaradványok, az eredeti festés nyomaival. Helyreállítva 1948-ban Meczner Lajos tervei szerint.

Országház-utca 22. Ház, gótikus, átalakított homlokzattal, egyemeletes, erkéllyel és egy ablakkal. Az I. emeleten kagylófejú félpillérek, barokkdíszű, aláfalazott erkély. Szegmentíves kapuja és kapualja gótikus. A kapualjtól jobbra és balra dongás középkori helyiségek. Homlokzatában középkori falmaradványok, a kapu felett, az erkély alsó részén renaissance sgraffitto. Rongált, helyreállítás alatt.

Országház-utca 23. Ház, egyemeletes, ablakfülke, 2 ablak, balra íves kapu, egyszerű. A kapu kökerete széles lemezzel lesarkítva, gótikus. Kapualja gótikus.

Országház-utca 24. Ház, finom copfstílusú, egyemeletes 2+4+2 ablakos. A középrizalit ablakai között jön fejezetű félpillérek. Copf kapu füzérekkel és felette triglifisoros párkánnyal. Eredeti kapu fából. Kaputól kétoldalt profil fejek, domborműben, mellettük palmaágak. Pincéjében földalatti folyosó. A kapualj gótikus, az attól jobbra eső helyiségben középkori falmaradványok.

Országház-utca 25. Ház, átalakított, barokk, földszintes, ajtó és 2 ablak. Jelentéktelen.

Országház-utca 26. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, I. emeleti ablakok között lefelé keskenyedő félpillérek, barokk dísszel, kapualjban gótikus mérőműves ülfülkék, balra egy, beljebb egy kettős, jobbra egy. A kapualjtól jobbra és balra eső két-két földszinti helyiség gótikus. Rongált.

Országház-utca 28. Az egykori budai országház. Kétemeletes, 7+3+7 ablakkal, a három középlalak felett copf füzérdísz, átalakított kapu, ablakok felett kétoldalt triglifek. Az emeleten 2 díszterem, szép lép-

csőházzal, az udvar árka-dos toldalékkal. Az épület, mely összeépült az Uri-utca 49. számú házzal, a klarissza apácáké volt és a XVIII. század második felében épült. II. József a rendet feloszlatta, az épületbe az országház és a kúria költözött, az átalakítást Franz Anton Hillebrandt vezette (1784). Ekkor épült a nagyobb emeleti díszterem, melyben 1790, 1792 és 1807-ben országgyűlések voltak. Tánccmulatásokat is rendeztek itt. 1873-ban a régi mennyezeteket lerombolták. A dísztermet 1928—29-ben Lechner Jenő tervei szerint átalakították, aki még egy dísztermet képezett ki. A zenekarzat díszé mása a bécsi magyar követség Bankgassei palotája kapujának, amely szintén Hillebrandt műve. Romos. Helyreállítása megkezdődött.

Országház-utca 29. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakos, oldal-homlokzata 14 ablakkal. Nádor-utca 4. Klasszicizáló főpárkány. Alatta középkori pince. Átalakított homlokzat. Romos.

Országház-utca 30—32. alatt középkori pince.

Országház-utca 34—36. Lásd Kapisztrán-tér 1.

Öntőház-utca. Lásd Lánchíd-utca 23.

Pala-utca 3. Lásd Fő-utca 20.

Pala-utca 8. Ház, barokk, egyemeletes, 7+7 ablakos, középen erkély-lyel. Az erkély volutákon áll. Vázás-ives kapuzat, egykorú vasveretes fapap, boltozott kapualj. Az erkély 1730 körüli, a kapukiképzés 1750 körülről. Árkádos udvar, középkori alapok. Romos.

Palota-tér. Gránit-oszlop, feltehetőleg Mátyás király kerti lakának (Aula marmorea) maradványa. 1925-ben a Váralja-utcában ásták ki, felállították 1926-ban.

Ponty-utca 1. Lásd Fő-utca 30—32.

Primás-bástya. Lásd Budavár falai.

Sánc-utca 22. Egykor Gergye vendéglő, majd Pauer János háza. Romokban. Telkén kőfülkében páduai Szent Antal szobra a Gellért-hegyről, gótikus faragott kövek a Mátyás-templomból és a Papnövelde-utcai lebontott Zichy-ház klasszicizáló kő-oszloptörzsei.

Sándor Móric-lépcső. Lásd Apród-utca 1.

Szalag-utca 12. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablak, oszlopos lépcsőház.

Szalag-utca 17. Barokk kapu, zárókövén madár. A ház elpusztult.

Szalag-utca 18. Ház, copf, egyemeletes, 6 ablakos, ritka fogú főpárkány. A földszinten egy, az emeleten több eredeti, empire faajtókeret. Krisztus és 12 apostol szobra volt a folyosókori láton, innen 1904-ben egy magángyűjteménybe kerültek.

Szalag-utca 20. Ház, finom copfstilű, kétemeletes, 3 ablakos, második emeleti ablakok domborúak, copf-díszszel. Hevederes kapualj. Homlokzat részben átalakítva.

Szalag-utca 30. Ház, lebontva. Megmaradt kapualjában klasszicizáló oszlopok.

Szebeny Antal-tér 1. Sarokház, copfstilű, egyemeletes, triglifes főpárkányfrizzel, 15 ablakkal. Középbablaka felett szarvast ábrázoló színes dombormű. Sarka — 3 ablakos — legömbölyítve. Oldalhomlokzata 16 ablakkal Váralja-utca 49. Udvarán klasszicizáló vasrács, kötő tagokkal. Sággy Ferenc számára átépítették 1811-ben, az 1810-es tabáni tűzvész után. Sérült a sarkán.

Szent Gellért-rakpart. Rudas-fürdő. Romokban. Áll a hegyfelőli oldalon 3 ablakos és a török rész külső falával együtt. Ebben a részben sokszögű dobon kupola, sok kis ablakkal. 1719-ben Hölbling János boltozta a fürdőt. Belül nyolc oszlopon nyugvó, kupolás török fürdő. A legdíszesebb a régi budai fürdők közt. Szokoli Musztafa budai pasa építtette 1556-ban.

Egyéb részei 1831-ből. Előtte a híd felől a Gellért-kápolna romjai a föld alatt.

Szent György-tér. A volt királyi vár 3+9+3+4+5 (oszlopos) +4+5 középkupola +5+4+5 (oszlopos) +4+3+9 tengelyű, rizalitos, nagyrészt 3 emeletes épület, melyből csak a balról jobbra eső 24 akkszi régi, XVIII. századi, az is erősen átalakítva. — Benne régi volt; Egy trónterem, gazdag barokk díszítéssel, XVIII. század. Teljesen kiégve, romos. Zsigmond-kápolna, felszentelték 1769-ben. Teljesen kiégve, romos. — A kertben: Zsigmond-kori kaputorony. Keleti részben kapu, 1730-ból. Románkori kőoroszlán és klasszicizáló Flóra-szobor. Herakles, Constantia és Fortitudó szobrai a régi budai Zeughausról (Lorenzo Mattielli műve, 1730.) Újabb falba beépítve, részben rongált. A királyi várat valószínűleg IV. Béla kezdte építeni. Nagy Lajos folytatta és egyik tornyát, az ú. n. István-tornyot emelte. Zsigmond bővítette ki 1422-ben Egyed mesterrel nagyszabású gótikus várrá és emeltette az úgynevezett Friss-palotát, melyet Mátyás reneszánsz stílusban építtetett tovább, végül Szapolyai János Domenico da Bologna olasz hadmérnökkel erősítette. A török használta, de nem tartotta karban. Az 1686-os visszavételkor igen súlyosan megrongálódott. — 1714-ben Regal Miksa Lajos várparancsnok megbízásából Hölbling János a romokra egy újabb, kisebb palotát kezdett építeni, 1715-től Fortunato Prati felügyeletével, ezt 1723-ra befejezték. Az új, nagyobb palota terveit Jean Nicolas Jodot készítette, alapkövét 1749-ben tették le. 1766-tól Franz Anton Hillebrandt építette. Mikor elkészült, 203 helyiség volt benne. Itt volt átmenetileg a Nagyszombatról Budára költözött egyetem 1779-től 1784-ig. 1811-ben a csillagvizsgáló tornyát lebontották, 1828 körül átépítik, 1848-ban a jobbszárny és a közép leégett. Az ötvenes években 3 emeletesre bővítették Weiss Joseph és C. Weinwirth bécsi udvari építészek tervei szerint. 1896—1903 közt az Ybl—Hauszmann-féle nagyszabású kiépítéssel nyerte el a mai neobarokk alakját. — Jelenleg ásatások tárják fel a gótikus és reneszánsz részeket. Eddig kiástak egy hárompilléres nagytermet, egy várkápolnát, a vár délkeleti homlokzati falát kb. 40 méter hosszúságban, az István-torony alapjait és egy szobasort, az eredeti boltzatokkal és gótikus kökeretes ajtókkal és még számos részletet, valamint a középkori erődrendszert. A feltárás és az egész épület helyreállítása folyamatban van.

Szent György-tér 1—2. Volt miniszterelnökségi palota, klasszicizáló, egyemeletes. Főhomlokzata 4+3+4 ablakkal. Az egész homlokzaton végigfutó erkéllyel, amelyet oszlopos, pilléres földszint tart. Bal oldalhomlokzat 2+3+3+3+2 ablakkal, középerkéllyel, 2 domborművel. Jobb oldal és a főhomlokzat középrizalitjának I-ső emeletét díszítő domborművek Kirchmayer Anton bajor szobrász alkotásai. A palotát Sándor Vince számára 1806-ban Aman János és Pollack Mihály építette. Nagyrészt romokban.

Szent György-tér 4. Teleki-palota, kétemeletes, ma 12 ablakos, kétoldalt saroktornyokkal, középen címerrel és erkéllyel. Jobb oldalhomlokzat 8, bal 14 ablakkal. 1850 körül itt volt a királyi kancellária. Az 1900-as években Korb és Giergl alakította teljesen át. Romos.

Szentháromság-tér. Budavári Boldogasszony-templom. („Mátyás-templom.”) Homlokzatán egy kisebb és egy nagyobb torony, köztük áttört csúcsíves orommező, alatta rózsablak. Déli oldalon előcsarnok. Itt a kapu eredeti (XIV. sz.), csak kiegészített. A támpilléres szentély a 14-szög hét oldalával zárul. Belül háromhajós csarnoktemplom, kereszthajóval és a bal oldalhajóra épített kápolnasorral. Eredetileg valószínűleg bazilikális rendszerben épült. Belseje színes ékítményeit a templomot restauráló Schulek Frigyes és Székely Bertalan tervezte. A falfestmények és a színes

űvegablakok kartonjai Székely és Lotz művei. — Lorettói kápolna szárnyas oltárának szekrényében barokk Mária-szobor; szárnyképeit Aggházy Gyula festette. A kápolna déli ablakában Máriát a kis Jézussal ábrázoló márványszobor XVII. sz. Kisméretű Madonna-kép Cranach modorában. A kápolna oldalfalán Mátyás király címere a toronyról 1470-es évszámmal. Szentháromság kápolnában III. Béla és neje, Antiochiai Anna Székesszék-fehérvárt talált s 1898-ban ide hozott tetemei, az eredeti sirmellékletekkel (halotti koronák, zománcos enkolpium, kereszt, jogar, gyűrűk). Kápolnában festett szárnyasoltár Felsőerdőfalváról, 1500 körül. A Szt. Imre-kápolnában újabb szárnyasoltár Zichy Mihály szárnyképeivel. A sekrestyében ereklyetartó MS nagyszombati mestertől, 1780 körül. 2 bécsi kehely, gre-miale 1610-ből, török kard. — A templomot a régebbi helyén IV. Béla emeltette 1255—1269 között, itt koronázták 1309-ben Róbert Károlyt királlyá. Mátyás újjáépíttette 1470-ben s 1476-ban itt tartotta esküvőjét Beatrix-szel. A törökök 1541—1686 közt főmecsetnek használták. 1686—1773 közt a jezsuitáké volt, ebben az időben a bécsi Oldt és Hölbling újr-építtette. 1873—1896 között Schulek Frigyes építtette újra, díszesen kiké-pezte és külsejét nagyrészt újjáalakította. Gara Miklós Mindszent- (ma Szt. István-) kápolnája 1402—1433 között épült, a szentély északi oldalán.

Szentháromság-tér. Szentháromság-oszlop. Széles talapzatán 9 szent kőszobra, feljebb volutákon háromé, a felhőkkel és angyalokkal díszített, vékonyodó oszlop gazdag fejezetén trónol a Szentháromság. — Építtette Ungleich Fülöp, aki az alsó alakokat is faragta, 1712—1714 között. A dom-borművek legalul Hörger Antaltól (1736). Renoválták 1759, 1822 és 1916. Legutóbb 1925—30-ig Pogány Móríc; akkor a szobrokat újrafaragták és neobarokk kőkorlátot építettek hozzá. Kissé rongált.

Szentháromság-tér és Szentháromság-utca sarkán: városvédő Athéné-szobor, Carlo Adami comói szobrásztól. — A városháza előtti kútra állí-tották 1785-ben. Donner Providentia-szobrának (Bécs, Neuer Markt-kút) hatása alatt készült. 1927-ben került vissza egy svábhegyi villából.

Szentháromság-tér 5. Lásd XI. Ince pápa-tér 1.

Szentháromság-u. 2. Régi budai városháza. Egyemeletes, 17 ablakos. Oldalhomlokzatai: 5 ablakkal a Szentháromság-téren és 6 ablakkal az Uri-utcában. Olaszos hatású, váltakozó, erősen kiugró I. emeleti szemöldök-párkányokkal az ablakok fölött. Két sarokerkélyvel, a bal alatt oroslán-fej és maszkok. A Szentháromság-téri oldalán kis barokk torony. Az épüle-t Venerio Ceresola emelte 1692-ben, Hölbling bővítette 1698—1707-ig. 1723-ban leégett, akkor Mathias Kayr újr-építtette. — A lépcsőház váza-díszes kőkorlálattal Nepauertől, 1769-ből. Ugyanő ekkor bővítette az épüle-t. Földszint nagyrészt gótikus, kapualjban szegmentíves ülőfülkék. I. udvar déli sarkában ülőfülke, falfestés nyomaival és egy, a hatszög három oldalával kiképzett pillér. A földszinten, az Uri-utcai oldal egyik szobá-jában barokk Mária falfestmény. Az I. emeleten a volt kápolnában és a Szentháromság-térre néző egyik szobában szép stukkók, amelyeket 1947-ben helyreállítottak. Pincében börtön. Jelenleg Fővárosi Középkori Múzeum. 1944—45-ben romossá vált. Részben helyreállítva, beföldve. Helyreállítása Borsos László és Meczner Lajos tervei szerint folyamatban.

Szentháromság-utca 5. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, I. emeleten lizé-nák, szerény csigás kapu. Kazettás boltozat, klasszicizáló rácsok. Pincéjé-ben gótikus boltozott terem. Földszinti helyiségek középkoriak, a dongás kapualj szintén, benné balról 7, jobbról 3 ülőfülke és egy számarhátíves kőkeretű gótikus ajtó. Helyreállítva 1947-ben.

Szentháromság-utca 7. Ház, copf, egyemeletes, 6 ablakos, a zárókövön egy kantárt tartó oroslán, mellette 1698-as évszám. Balra az utolsó ablak

keretén 1723-as évszám. (A tűzvész utáni újjáépítés éve.) Fogas-konzolos kockás főpárkány, klasszicizáló boltszekrény és cukrászda, belső berendezés Krautsiedler asztalos műve. (Ruszwurm.) Alatta középkori pince. Földszint és kapualj gótikus-dongás. Balra 2 középkori ajtó, 3 ülőfülke, jobbra 2 és fél és 1 teljes ülőfülke. XVI. század. Az udvarban barokk pincekapukeret, zárókövén ülő puttó, kovácsoltvas ajtó. Udvarán gótikus ablakkeret. Helyreállítása folyamatban.

Szent János-tér. Nepomuki Szent János szobra, homokkő 1838-ból. A Budai polgárság állította a gyakran kiöntő Ördögárok szélére, az egykor közelében átvezető hídra. Rongált.

Szllágyi Dezső-tér. Református templom. Eklektikus, ötszögű alaprajzú, centrális épület négy kápolnaszerű fülkével, kórusokkal és 3 ablakos előcsarnokkal, különálló homlokzati toronnyal, a dunaparti homlokzat jobb oldalán. A középrész tizoldalas sátoztető fedí. Nyers téglá, neogótikus stílusban építette Pecz Samu, 1893—96 között.

Színház-utca 1—3. Volt Várszínház. Kétemeletes, 1+3+1 ablakos, középizalit falpilléres díszítéssel, oromzatán koszorúban címer. Keske nyebb, hajdani szentélyrésszel. A karmeliták kezdték 1725-ben építeni templomuknak. 1729-ben készen állott, de belső berendezése lassan készült. 1763-ban szentelték fel. II. József felosztatta a rendet, a templom tornyát ekkor lebontották s az épületet Kempelen Farkas 1786-ban színházzá alakította át. 1800 május 7-én Beethoven játszotta itt kürtsonátájának zongoraszólamát. A szentély alsó felében középkori részletek. A színházbelső 1943-ban lebontották. Rongált.

Színház-utca 5—7—9. Volt hadtestparancsnokság. Kétemeletes 3+13+3 ablakkal, az oldalrészek félpilléres díszsel, két kapuval. A Duna felőli fő- és az északi keresztárnny földszintjén és I. emeletén barokk keresztboltozatos folyosó és cellasor. A Színház-utcai szárnya klasszicizáló. Átalakítva. Udvarán napóra, lépcsőházban Albertus és Gherardus ovális freskóképe Falconertől. Benn díszterem, hajdan karmelita refektórium, mely 1715-ben épült s 1733-ban, a tűzvész után újjáépült három hevederes boltozattal. Egyik oldalon 3, másikon két fülkével, zöld-fehér copf-dísz. Romos. Helyreállítása folyamatban.

Szirtes-út 28. Volt Kordély—Kovács-villa; 1944—45-ben elpusztult. Több középkori faragott kő (a Mátyás-templomból stb.) pincéjébe van beemelve.

Tabán. A parkban ásátások eredményei konzerválva: örutorony maradványai, stb. A Nagy Lajostól vezetett ásátások 1934—35-ben gazdag őskori anyagot és honfoglaláskori leleteket (71 sír) hoztak napvilágra. A XV. századi részletek: kétszobás helyiség, ahová lépcső vezet. Többszobás falmaradványok. Fal, kapuval. Fal két hosszú helyiség körül, kapuval. A volt tabáni szerb templomhoz közel rézsús tégláives lejárát. — Oszlop, 1835-ös bevésétt évszámmal, mellette Bónis Éva 1950-ben eraviscus lakótelep maradványait tárta fel.

Táncsics Mihály-utca 1. Ház, XVIII. sz. barokk, egyemeletes, átalakítva 4+3+4 ablakkal, megtört kapuivét atlaszok tartják, az íven puttók. A Halászbástya oldalán címeres vaskapu. A XIX. század végén erősen renoválva. A 4 földszinti ablakrács újabb. Romos, a XI. Ince pápa-tér felé eső része elpusztult.

Táncsics Mihály-utca 2. Lásd XI. Ince pápa-tér 3.

Táncsics Mihály-utca 3. Ház, copfstilű, egyemeletes, 3 ablakos, fogas-triglifes díszes főpárkány, a földszinti ablakrács új, balra íves ajtó, felette fogas-sorral, eredeti fakapu.

Táncsics Mihály-utca 4. Ház, neobarokk, egyemeletes, 2+1 és egy kettős ablakos, középkori falmaradványokkal.

Táncsics Mihály-utca 5. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 3 ablakos, emeleti középblokk háromszögű szemöldökpárkánnyal, eredeti fakapu. Kapualj és az attól jobbra eső helyiség főfala középkori.

Táncsics Mihály-utca 6. Ház, későbarokk, egyemeletes, 5 ablakos, emeleti ablak alatt barokk dísz, emeleten konzolokba futó félpillérek. Hátsó homlokzat Fortuna-utca 7., romokban. Innen egyes részek (zárókő és rács) a Főv. Középkori Múzeumban.

Táncsics Mihály-utca 7. Erdődy-ház. Egyemeletes, 4+1+4 ablakos, kapufelületi középerkéllyel. Földszinti ablakrácsok, erkélyrács és ovális manzardablakok újak. Oromzatban címer, felette két váza, a középső ablak felett puttók. A hátsó homlokzat timpanonos középrizalittal, új, oszlopos erkéllyel. A házat Erdődy György építtette Nepauer Mátéval 1750—1769 közt. Itt lakott Beethoven 1800-ban.

Táncsics Mihály-utca 8. Ház, copfstílus, kétemeletes, 3 ablakos, kökeretes kapu, szerény lizénák. Átalakítva.

Táncsics Mihály-utca 9. Ház, egyszerű barokk, kétemeletes, 9 ablakos, sarok. Az északi sarkában középkori falmaradványok. Volt hadbírószági épület és börtön. Táncsics Mihály és Kossuth Lajos itt voltak börtönben.

Táncsics Mihály-utca 12. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 3 ablakos, emeleti ablakok alatt szerény barokkdísz, íves kapu. Homlokzatában középkori falmaradványok, a két első helyiség dongás, kapualjában római sírkőrész beépítve.

Táncsics Mihály-utca 13. Ház, egyemeletes, 3 + fülke + 1+fülke +2 + sarkon túl 2 vak + 4+1 ablakos, dongaboltozatos kapualjjal. Átalakított homlokzat, középkori alapok.

Táncsics Mihály-utca 15. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, lizénás, jelentéktelen. Átalakított homlokzat.

Táncsics Mihály-utca 16. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 4 ablakos, az emeleti ablakok közt félköríves felső lezárású festmény, Krisztus Szűz Máriával és szentekkel. Domború ablakok, attutuk barokk dísz, köztük lefelé keskenyedő falpillérek. Földszinti rácsok újak. Íves kapu, első nyitott szakaszában befalazott domborművek, balra álló nő, jobbra géniusok kerettel. Hevederes keresztboltozatos kapualj. Zárókő: nyulat tépő sas.

Táncsics Mihály-utca 17. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, átalakított, rongált. Babits-köz 1. sarok.

Táncsics Mihály-utca 18. Ház, neobarokk, egyemeletes, 4 ablakos, balra kökeretes, köríves, keretén lemezzel lesarkított gótikus kapu. Dongaboltozatú kapualj és az attól jobbra levő két helyiség, valamint egyes falmaradványok középkoriak. Átalakított homlokzat. Rongált.

Táncsics Mihály-utca 20. Ház, elpusztult, középkori falmaradványok, dongaboltozatos helyiségek, befalazott gótikus konzolok, XIV. század.

Táncsics Mihály-utca 21. Zichy-ház. Egyemeletes, az I. emeleten 2+2 kapcsolt ablak, földszinten íves kapu +1+1 ablak. Megújított homlokzatán hullámos körben római dombormű, másodlagos elhelyezésben, házaspár gyermekkel. Babits-köz 2. sarok.

Táncsics Mihály-utca 22. Ház, egyemeletes, 5 ablakos. Átalakított homlokzatában középkori falmaradványok. Egy kettős ablak az újabb zárt erkélyen, 4 idehozott domború ablak. Földszinti ablakokon rácsok.

Táncsics Mihály-utca 23. Zichy-ház. Átalakított barokk, egyemeletes, 11 ablakos, szegmentíves kapuval, neobarokk díszes I. emeleti ablakok. Udvarán római feliratos kőoszlopok a kapualjtól jobbra és balra, A kertben a kapunál jobbra és balra Herkules és Ceres barokk szobra, maszkos, volutás talapzaton, a Majláth-házban lévőék társai. (Lásd Keleti Károly-u. 11—15.) 2 talapzat az újabb kerti erkély alatt. A hosszú kapualj gótikus

boltozatos folyosóval, északi keresztszárnyának földszintjén két faragottkő középoszlop tart hatmezős keresztboltozatot.

Táncsics Mihály-utca 24. Ház, copfstilű, egyemeletes, 6 ablakos, kapu nélkül, földszinti harmadik axisában befalazott barokk kapu, profil török fejdisszel, copf-füzérel. Bent az előcsarnokban három méter fesz távolságú, hatalmas, kőből faragott szegmentív, gótikus. A kapualjtól balra eső helyiségben ülőfülkék, az emeleten gótikus ablak. Hátsó homlokzat Fortuna-u. 21., romokban. Itt az I. emeleten a gótikus boltozatos XIV. századi, táncjeleneletet ábrázoló freskó került elő. (A Főv. Középkori Múzeumban.) Rongált.

Táncsics Mihály-utca 25. Ház, egyemeletes, 2 + fülső + 1 ablakos. Domború ablakok. Barokk kapu. A kapualj és az attól balra eső helyiségek és boltozatai részben középkoriak. Átalakított homlokzat.

Táncsics Mihály-utca 26. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, lizénákkal, átalakított. Fakapu oroszlánfejekkel. Udvarán boltozott folyosó. Homlokzatában középkori falmaradványok és gótikus konzolok. A kaputól balra két földszinti helyiségben középkori falak. Teljesen romokban.

Táncsics Mihály-utca 27. Ház, átalakított, egyemeletes, 3 ablakkal, íves barokk kapu. Dongaboltozatos kapualj és üzlethelyiség gótikus. A keskeny kis ház az eredeti középkori telkén áll.

Tárnok-utca 1. Palkovits-ház, copfstilű, egyemeletes, 4 ablakos, triglifes főpárkánnyal. XX. században átalakítva. A kapun kronosztikonos felirat: A EVO NOBIS CASV BVDA NEFANDO LVX EXTINGCTA REDIT, azaz 1795. Udvarán reneszánsz vörösmárvány pillérfejezet, befalazva. Lépcsőházában fájdalmas Sz. Mária-szobor, XVIII. század. Homlokzatában gótikus ívtöredék. Palkovics András, Buda főorvosa átépíttette 1795-ben. Rongált.

Tárnok-utca 3. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, az udvarra eső homlokzat falában gótikus lépcső-ablaknyílás. Földszinti helyiségeiben középkori falmaradványok, a Duna felőli helyiségben középkori falfestés. Itt lakott Volkmann Róbert zeneszerző 1875—1883-ig. (Emléktábla.) Rongált.

Tárnok-utca 5. Ház, későbarokk, egyemeletes, 8 ablakos, diszes törtívű barokk főkapuval, elsőemeleti ablakok felett erős szemöldökpárkány, váltakozó kiképzésű, a budai városháza mintájára készült. Pincéjében földalatti folyosó. Kapuzata a XVIII. század első negyedére vall. Földszinti helyiségeiben középkori falmaradványok. Romos.

Tárnok-utca 6. Ház, korai klasszicizáló, egyemeletes, 4 ablakos, ablakok feletti félkörívű bemélyedésben rozetták, fogas főpárkány. Hátsó homlokzata, Uri-utca 5. hasonló kiképzés, 4 ablakkal, kapu nélkül. Középkori falmaradványok. Romos. Teteje elkészült 1950-ben. Helyreállítása folyamatban.

Tárnok-utca 7. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, az emelet félpillérei triglifekben folytatódnak és konzolokba futnak. Folytatása a 9-11-13. sz. házak. Dongás középkori kapualj, az ettől jobbra és balra eső helyiségek középkoriak, a többi földszinti helyiségekben középkori falmaradványok. Romos.

Tárnok-utca 9-11-13. Ház, elpusztult, a 13-as kapualja középkori, jobbra és balra ülőfülkék, a földszinten balra dongás középkori helyiség.

Tárnok-utca 10. Ház, egyszerű, klasszicizáló. Hajadon-utcai falában törökori kovácsoltvas ablakrács beépítve. Helyreállítva 1948-ban.

Tárnok-utca 14. Ház, későgótikus, XVI. század eleje, egyemeletes, 5 ablakos. Dongaboltozatos kapualj és földszinti szobák. Alatta középkori pince. Homlokzatán kőkonzoloktól tartott 5 széles téglaszegmentíven nyugvó, erősen kiugró emelet, nyitott, pillérektől tartott, árka-dos földszint.

Az egyik szegmentív alján indadiszes falfestés, a homlokzat geometrikus falfestés nyomaival. Udvarában csúcsíves ajtókeret. Középkori emelete a vári házak elrendezésének jó példája. Jól megkülönböztethető a palatium, az emeleti nagyterem. Egy telek az Uri-utca 13. sz. házzal. Rongált. Műemlékszerű, a ház középkori homlokzatát helyreállító restaurálása folyamatban.

Tárnok-utca 16. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, emeleti ablakok felett kettős csigás szemöldökképkarkány, manzardablakok, erkélyes baloldali része régebbi. Oldalhomlokzat új kapuval és 5 ablakkal az Anna-utcában. Rosszul renoválva 1935-ben. Hátsó tűzfala középkori.

Tárnok-utca 18. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, dísztelen, kapu nélkül. Oldalhomlokzata 6 ablakkal: Anna-u. 1. A régi városi gyógyszertár épülete. Az Anna-utca felőli homlokzatban és a földszinti helyiségekben középkori falmaradványok.

Tigris-utca sarok. Lásd Czakó-utca 15.

Toldy Ferenc-utca 9. Iskola, romantikus. Két-, illetve háromemeletes, a terephez alkalmazkodó, vörös nyerstéglafalú, várkastélyszerű épület. Tervezte Petschnig János, építtette Buda város 1857—59-ig Romos.

Toldy Ferenc-utca 13. Ház, földszintes, 5 nyílásos, félpilléres dísz, átalakítva. Lásd még: Donáti-u. 34.

Toldy Ferenc-utca 70. Ház, jelentéktelen, régi alapokon.

Toldy Ferenc-utca 80. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 6 ablak. A Fiáth János-utca 7. sz. alatt 2 ablak. Pincelejárát: kovácsolt kapu.

Tóth Árpád-sétány 9. Ház, romantikus, kétemeletes, Casino-u. sarkán gótikus kőfaragvány befalazva.

Tóth Árpád-sétány 24. Lásd Uri-utca 32.

Tóth Árpád-sétány 31. Lásd Uri-utca 52.

Tóth Árpád-sétány 38. Ház, egyemeletes, gótikus kapukeret fölötti kiváló téglai, jobbra alul a kapu kökeretének maradványa, a kaputól balra eső helyiség középkori, a földszinti homlokzatban középkori falmaradványok. Lásd: Uri-utca 70. Helyreállítva 1949. A II. emelet új.

Tóth Árpád-sétány 42. Lásd Kapisztrán-tér 2—3—4.

Uri-utca. Mária Magdolna, volt helyőrségi templom. Egy homlokzati toronnyal, melyet a sarkokon 2—2 támpillér támogat. Négyemeletes, felső két emelete nyolcszögletes. Földszinti terében csillagboltozat, a templomba pálcaműves, csúcsíves kapu vezet, ugyancsak csúcsíves kapuk kétoldalt a kápolnába. Az emeletek gótikus ablakrészletekkel és barokk boltozatokkal. A főkapu előtt copfstílusú előcsarnok, épült 1819-ben. — Építtette IV. Béla 1274 körül az observans ferencesek számára, ebből az időből való a déli kapu lábazata. A XV. század végén háromhajóssá alakították át. A torony a melléépített csigalépcsővel 1496-ban készen állott. A török hódoltság alatt ez volt a keresztények egyetlen temploma, de rövid ideig ez is török mecset volt. A mariánus ferencesek 1717—1743 közt átépítették. A hajó 1944—45-ben elpusztult, tornya erősen megrongálódott, rajta reneszánsz freskómaradvány került elő, ornamentális rész alatt Szt. Kristóf és Jézus-fej maradványaival. A torony helyreállítása folyamatban, a gótikus maradványok alapján, a Fővárosi Tervező Intézet műemlékcsoportjának tervei szerint, Csemegi József irányításával.

Uri-utca 5. Lásd Tárnok-u. 6.

Uri-utca 6. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, erősen átalakítva. Kapu mellett balra emléktábla, mely szerint itt született Szalay László 1813 április 12-én. A kapualj gótikus, 2—2 ülőfülkével és nagy ívvel. Jobbra középkori helyiség, gótikus konzol. Pincék középkoriak. Romos.

Uri-utca 9. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 4 ablakos, sarok. A nyílások kökeretei a földszinten részben eredetiek. A Hajadon-utcai oldalhom-

okozaton rendszertelen ablakok. Földszinten középkori falmaradványok, középkori pince. Helyreállítva 1948-ban, Meczner Lajos tervei szerint.

Uri-utca 13. Ház, egyszerű barokk, egyemeletes, 5 ablakos, az emeleti ablakok közt üres fülke. Homlokzatán gótikus konzolok. Az egész földszint gótikus, dongaboltozatos helyiségekkel. Az Anna-utca felőli sarkon gótikus kökeretes ablakocská. Egy telken áll a Tárnok-utca 14. sz. házzal.

Uri-utca 14. Ház, XVIII. század végi, egyemeletes, 4 ablakos, jellegtelenül átalakított. Helyreállítva 1950-ben.

Uri-utca 15. Ház, egyemeletes, átalakított homlokzatú, déli sarókhelyiségek középkoriak, egy kettős +1+1+1 ablakos, rongált.

Uri-utca 17. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 4 ablakos, egyszerű. Földszinten boltozott helyiségek, középkori falmaradványokkal. A 19. számot és ezt a házat a Balta-köz választja el, melybe a 17. sz. házból 2 gótikus ablak és egy lőrés nyílik. A 19. sz. ház falában egy befalazott gótikus ablakkeret.

Uri-utca 18. Ház, XVIII. század vége, egyemeletes, 4 kettősablakkal, köztük jön fejezetű falpillérek, íves kapu, átalakított homlokzat. A kapualj gótikus. A földszinti helyiségekben középkori falmaradványok. Egykor Kimmach Lajos építőmester háza. Udvarán jobbra barokk címer befalazva. Romos.

Uri-utca 19. 1698-tól 1807-ig Pilis megye tulajdona, a pesti régi megyeháza felépítéséig Pest-Pilis megye székháza, klasszicizáló, egyemeletes, 1+7+1 ablakkal, oldalrizalitokkal. Két szélén két ív, a baloldali vak, a jobboldali fedett folyosó, a Balta-köz, melynek átívelése 1425 előtt már állott. Emeleti ablakok felett félkörívek. A déli földszinti helyiségek közül kettő XV. századi, téglá dongaboltozattal. Pincék XIV—XV. század. Udvar beépített árkádos volt, barokk. Ozorai Pipo (Filippo Scolari) temesi bán egykori háza. A XIX. században az Eötvös-család tulajdona is volt, itt született Eötvös József. Rongált.

Uri-utca 20. Majláth-ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 2+1+2 ablakkal, íves kapu, jó fakapu, középkori falmaradványok, az udvar felé gótikus kőboltív. Romos.

Uri-utca 22. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 7 ablakos, az emeleti ablakok alatt copfizlésű füzérdísz, felette erős szemöldökpárkány. Záróköves kapu.

Uri-utca 24. Ház, XVI. századi, a XVIII. században átalakítva, egyemeletes, 5 ablakos, szerény lizénák, íves kőkapukeret, klasszicizáló folyosórács. Alatta középkori pince, gótikus dongás kapualjban jobbra 3, balra 2 ülőfülke. Romos.

Uri-utca 25. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakkal, lent a kapu mellett falpillérek. A falakban több helyen középkori falmaradványok. A földszinti ablakokon klasszicizáló rácsok. Helyreállítva 1947-ben.

Uri-utca 29. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 7 ablakos, főpárkány hajlott triglifekkel. Copfstílusú fakapu, lent meander-szalaggal, lent keretekkel. Pincében földalatti folyosó. Kapualj középkori.

Uri-utca 31. Ház, homlokzata romantikusan átalakítva. Kétemeletes, 5 ablakos, empire fakapu és folyosórácsok. A kapualj udvari végén hatalmas félkörívű, ferde lemezzel lesarkított, gótikus kőheveder. Gótikus kőkapu kerete átfaragva. Emelete is gótikus. Homlokzatán gótikus, dús-tagozású, középosztású ablakok. Kapualjban dísztelen ülőfülkék. XVI. század. Rongált.

Uri-utca 31. és 33. között kétemelet magas, nagyméretű gótikus fal. Felső részén, közvetlenül a falsarók mellett egy csúcsíves ablak keretének maradványai, oldalt gótikus faragott kő, lapos mérműves dísszel, másodlagos elhelyezésben. Gárdonyi Albert szerint a Garaiak palotájának

falrészlete, Lux Kálmán szerint Joannes Saracenusé. Divald Kornél szerint az egykori Mindszent-kápolna maradványa. Helyreállítva 1949-ben, Meczer Lajos tervei szerint.

Uri-utca 32. Ház, elpusztult. Középkori kapualj, gótikus, mérműves záródású, 8 ülőfülkével, XIV. századi. 1950-ben befödve, az utca felől nyitott yásrácsos nyílással kiképezve. Tóth Árpád-sétány 24. sz. alatti hátsó homlokzaton gótikus kapu.

Uri-utca 33. Ház, egyemeletes, 1 + egy kettős + egy kettős ablakos, eredetileg barokk, ma romantikus, benne középkori tűzfal, 2 hozzácsatlakozó fallal. Egyik udvari ablak gótikus kökerettel. Később átfaragva. Helyreállítva 1950-ben.

Uri-utca 34. Ház, egyemeletes, 4 ablakos. Kapualjában csúcsíves részletek: kettős, fent mérműves ülőfülke, valamint két, fenn félkörös fülke. A kapualjtól jobbra gótikus, dongás helyiség, a ház falaiban középkori falmaradványok. Romos, tetőzete helyreállítva.

Uri-utca 35. Ház, copfstílusú, egyemeletes, 4 ablakos, I. emeleti ablakok felett copf-füzerdiszek, alatta lombok rozettával, kapu feletti füzerdisz, finom, változatos fakapu, hevederes kapualj, klasszicizáló folyosórácsok. Romos volt, helyreállítva 1950-ben.

Uri-utca 36. Ház, kétemeletes, ablakos, íves kapuval, legfelül kis résztlyos ablaknyílások. Oroszlánfejes fakapu. Kapualjában gótikus részletek: jobbra kétszer két és egy gótikus mérműves fülke, majd laposíves, eredeti festés nyomaival, balra egy és beljebb még két ülőfülke. Növénydiszes oszlopfejezet, mely a legkorábbi világi faragott köemlék (XIII. sz.) a várban. Udvarán kőfaragó jegy befalazva.

Uri-utca 37. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 8 ablakos, középen íves kapu, finom ablakkeretek, copf háromszögdíszel. A tűzfalban középkori falmaradványok. A kapualj belső kijárata árkádos. Romos.

Uri-utca 38. Ház, romantikus; kétemeletes, 6 ablakos, oldalhomlokzat a Nőegylet-utcában. Homlokzatát a XIX. század közepén Máltás Hugó tervei szerint átalakították, attikája közepén szobordísz volt. Kapualjában gótikus részletek: balra kettes és négyes, jobbra egyes és kettes köfülkék, köztük félköríves is. Ugyanitt egyszerű, koragótikus ajtókeret. Balra középkori dongaboltozatos helyiség. 1760-ban Padányi Bíró Márton, majd a XIX. század közepén a Budai Jótékony Nőegylet háza volt.

Uri-utca 39. Ház, XVIII. századi, egyemeletes, 8 ablakos, íves kőkapu, az I. emeleten lizénák. Oldalhomlokzata 9 ablakkal a Dárda-utcában. Romos. Tető elkészült.

Uri-utca 40. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, sarok. Oldalhomlokzata 9 ablakkal a Nőegylet-utcában. Kertjében Mátyás-kori vörösmárvány oszloplábazat, átalakított homorú homlokzat. Keresztbordás kapualjában nyolc fülke, XV. század (átalakítva), balra egyik igen szép mérművekkel. Gazdagon profilozott gótikus négyszögletes kőkapukeret, fölötté teherhárító köívvvel. Az itt állott kisebb méretű gótikus ház kváderköves sarka a homlokzatba befalazva. 1760-ban Mosel Damján háza volt, Rongált.

Uri-utca 41. Ház, elpusztult. Két tűzfala kis templom részlete, gótikus bordaindításokkal és egy sáslevelű díszű konzollal. XIV. század. A fal alsó részlete a legrégibb fal a Várban.

Uri-utca 42. Ház, átalakított, kapualj gótikus, földszinti helyiségekben középkori falmaradványok. Romos.

Uri-utca 43. Zichy-ház, átalakított barokk, egyemeletes, 6 ablakos, nagy barokk kapu, tört ívvel, amelyen 3 puttó ül. A kaputól balra középkori helyiség, fiókos boltozattal. A földszinti falszerkezetben középkori falmaradványok. Romos.

Uri-utca 45. Ház, egyemeletes, 4+2 ablakos, a kétablakos rész előre-

ugrik, 2 üres fülke az emeleten, íves kapu. Az épület belseje középkori, az emeleten is, homlokzatán középkori falmaradványok. Újabb átalakítás a Zwack-család részére Szepessy Sándortól, tőle az udvari szárny is.

Uri-utca 47. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 3 ablakos. Kapualjának dongaboltozata és az egész földszint gótikus, a két első szoba dongás, a harmadik keresztboltozatos. A 49-es ház felől a tűzfalban emeletmagaságban gótikus bordaíntás. Rongált.

Uri-utca 48—50. Ház, XVIII. századi, barokk, átalakítva, egyemeletes, 12 ablakos, két díszes kapuzattal és díszes homlokzattal. Volt hadtestparancsnoksági palota, egykor Zichy-ház. A 48. sz.-ban konzolos kapukeret, ablaknyílás a homlokzatban, gótikus. A kapualjban balra 3 ülőfülke és attól balra 2 középkori helyiség, XIV. század. A homlokzaton az eredeti kváderköves fal maradványai. Az 50-es kapubejárata dongás gótikus, az egész földszinten középkori falmaradványok.

Uri-utca 49. A hajdani klarissza-templom és kolostor. A templom baldoidalt, kapu nélkül, kétemeletes, óriási falpillérekkel, melyek a főpárkány profiljában is kirajzolódnak. Barokkstilű. Tőle jobbra a kolostor, copfstilű, kétemeletes, 4+3+4+4+4 ablakkal. Az utca hajlását követő törtvonalú homlokzat. A három elsőemeleti középablak felett füzérdíszes szemöldökkpárkány, kapualjában finom rácsok. Udvara összeér az Országház-utca 28. sz házával. A klarissza-templom 1743—48 közt épült. Négy elliptikus boltszakaszos tér, eredetileg 11 oltárral. Orgonakarzata volt. II. József 1782-ben feloszlatta a rendet. 1784-ben Hillebrandt Franz Anton 3 szintre vízszintesen elvágt a beépített téglaboltozatokkal és a tornyát lebontotta. Az épület a királyi kúria, később a helytartótanács hajlékául szolgált és 1923-ig az Országos Levéltár, majd a Közigazgatási Bíróság működött benne. — Lásd még Országház-utca 28. Romos, helyreállítása folyamatban.

Uri-utca 51—53. Ház, klasszicizáló, 2 emeletes, 4+8+3+11 ablakkal, íves kapuval, melynek párkánya kazettás. A 3 ablakos rész jön fejezetű falpillérekkel. Épült 1784-ben, a baloldali szárny 1824-ben. Összeépítve a 49-es számmal. A baloldali rész hátsó szárnya volt egykor a Ferenceskolostor. Itt raboskodtak a Martinovics-per vádlottjai. 1944—45-ben a baloldali szárny első traktusa elpusztult, a 3 ablakos rész megrongálódott. A területrendezés a középkorban itt volt utcácska megnyitásával és az épületek részbeni lebontásával, részbeni helyreállításával folyamatban van.

Uri-utca 52. Ház, átalakított, barokk, egyemeletes, 7 ablakos, I. emeleti ablakai felett domborművek. Homlokzatában középkori falmaradványok. Két tűzfala és a kaputól jobbra második helyiség középkori. Udvarán balra árkádok. Hátsó homlokzat Tóth Árpád-sétány 31., benne középkori falmaradványok és nagy kőív. Rongált.

Uri-utca 54—56. Ház, egyemeletes, 4+1+1+2 ablakos, földszinti helyiségeiben középkori falmaradványok és udvarán egy gótikus minusz-kulás vörösmárvány sírkőtöredék befalazva. Möller István által 1902—1903-ban átalakított homlokzat. 1760-ban Miller János Ferdinánd budai főjegyző és történetíróé. Romos.

Uri-utca 58. Ház, XVIII. századközépi, egyemeletes, 5 ablakos. Kapuzata mellett egy-egy volutás oszlop. Felettük fülkében Xav. Szt. Ferenc és Nep. Szt. János szobra. Kapu felett Istenszem. Déli tűzfalában középkori falmaradványok. Átalakított homlokzat, a kapu és az emelet felső-része neobarokk. 1766-ban a Hadik-, 1785-ben a Jankovich-családé.

Uri-utca 60. Ház, barokk, egyemeletes, 9 ablakos, erősen átalakítva, díszes kapuval. A kapuzat szépen tagozott, hatalmas szegment ív.

Uri-utca 62. Ház, copfstilű. Egyemeletes, 4+4+4 ablakos, erősen át-

alakítva. Középrizalit falpillérekkel és háromszögű oromzattal. Stukkó-mennyezetes termék. Oldalhomlokzat 9 ablakkal, Lant-utca 2. Scitovszky primásé volt. Rongált.

Uri-utca 64—66. Ház, eklektikus. Földszinti nyolcszögű, pilléres helyiségeinek középkori részei 5 és $1\frac{1}{2}$ m magas teremre engednek következni. Az egykori középkori ház állítólag a Garaiaké volt. A középkori részeket Hixsch Rezső bontotta ki. 1760-ban a bécsi skót bencéseké volt. Romos.

Uri-utca 70. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, homlokzata szecessziós. Belül két szép boltozatos XVIII. századi terem, középkori kőív, pincében gótikus kváderboltozat. Homlokzatának földszintjén gótikus ablak- és falmaradványok. Hátsó homlokzat Tóth Árpád-sétány 38. Lásd ott. 1935-ben renoválták. Pincében nagyterem és 2 oszlopfő került elő a helyreállításkor.

Uri-utca 72. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, egyszerű barokk, erősen átalakítva 1941-ben, hevederes kapualj, copf rácsok a folyosón. Alatta bonyolult pince- és barlangrendszer. Északi falában középkori falmaradványok. Helyreállítva 1948-ban.

Vám-utca 4. Lásd Fő-utca 35.

Vám-utca 5. Ház, XIX. század eleje, egyemeletes, 4 ablakos, a földszint félpilléres díszsel, egykorú fakapu.

Vám-utca 7. Tóth-ház, gazdag copfstílusú, egyemeletes, 6 ablakos, félpilléres díszsel. Hasonló oldalhomlokzata 5 ablakkal: Iskola-utca 15. Kapualjában vörösmárvány klassziczizáló kút, egykorú vas húzószerkezettel. Tóth Ignác gyógyszerész számára épült régebbi alapokon 1795—1805 között.

Váralja-utca 49. Lásd Szabeny Antal-tér 1.

Várfok-utca 5. Ház, elpusztult. Copfstílusú kapuja áll, copf ízlésű, gótizáló szép fakapuvál.

Ybl Miklós-tér. Ybl Miklós bronzszobra. Mayer Ede alkotása. Talapzata mézskő, tervezte Czizler Győző. Készült 1894-ben, leleplezték 1896 szeptember 8-án.

Ybl Miklós-tér 2—3—4—5—6. Várkert-bazár, eklektikus, olaszos reneszánsz stílusban. Két lezáró bérház (az egyik 2. sz.) kétemeletes, 5 ablakos, a másik (5—6. sz.) háromemeletes 5+5 ablakos, között 11 + egy nagy + 1 nyílású árkádsor, (jelenleg műtermeknek kiképezve, eredetileg nyitott), majd 4 nyílású loggiás, pergolás, két kis, belül Scholz Róbert által készített sgrafittókkal díszített, kupolás, egyemeletes építménytel, melyet négy oszlop díszít, rajtuk a négy évszaktot ábrázoló kőszobrok Huszár Adolf alkotásai. Lépcsőzet után ismét 1 + egy nagy + 11 árkád. Az első nagyárkádán 2+2 freskó, a másodikon 2+2 színes fajansz lapokból Than Mór kartonjai után készült kép. A bejáratnál álló két oroszlán-szobrot Fessler Leó mintázta. Tervezte Ybl Miklós 1872-ben.

Ybl Miklós-tér 11. Budai kiosk épülete, eklektikus. Kettős, előbb 6, majd 4 oszlopos báboskorlátú, Scholz Róberttől kivitelezett sgrafittófestésű, keresztsboltozatos loggiával. Kis tornya kéményt rejt. Eredetileg a várpalota szivattyútelepe volt. Tervezte Ybl Miklós olasz reneszánsz stílusban, épült 1874—79 között.

II. KERULET

Alvinci-út. Bimbó-utca sarok. Az 1849-ben elesett Schittenhelm Ede honvédtérig síremléke. Erősen rongált.

Bécsi-út. Szépvölgyi-út sarok. Ujlaki plébániatemplom. Baloldali homlokzati toronnyal, jobboldalon az oromzatos rész szélén obelisz. Az ormon két ablak és jön falpilléres dísz. Barokk kőkapuzatán: Creatori

stílusú 5 ablakos házon kettős falpillérek az I. emeleten, hevederes kapualj. Oldalhomlokzat Medve-utca 2., elpusztult, a sarkon lévő medvecégér szobor megsérült.

Csalogány-utca 19. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 ablakos, fakapu, ablakrácsok, oldalhomlokzat Fazekas-utca 5., 4 ablakkal, rongált.

Csapláros-utca 11. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 2 ablak, nagy kapu befalazva.

Fazekas-utca 5. Lásd Csalogány-utca 19.

Fő-utca 82—86. Királyfürdő. Török kupolás fürdő, nyolcszögű medencével, melybe 4 lépcsőfok vezet. Mellette balra, 1826-ban épült, középoromzatú (jobb szárny nem épült ki) ház, jón falpillérekkel, oromzatában címerrel (ló és oszlop), a 82. sz. mellékkapun Homeros-fej. Kazettás főpárkány. Klasszicizáló oszlopos udvar. A török részt Szokoli Musztafa pasa építtette 1556-ban, később Springbad, majd Ugrófürdő néven szerepelt. 1796-tól König Ferencé volt, innen magyarra fordított neve.

Fő-utca 90. Szt. Flórián-kápolna. Domborúan hajlított homlokzat, rajta egy toronnyal, lizénás dísszel, sarkokon két vázával. Jobbra-balra a kaputól Szt. Balázs és Miklós püspök szobra, felette Szt. Flórián, az előbbieket Eberhard Antal, az utóbbi Weber József műve. Kétszeres hajó, harmadik a szentély. Barokk faszószék domborművel, Eberhard Antaltól. Fő- és jobb mellékoltár barokk. Főoltár képei: Szt. Flórián apoteozisa, Franz Wagenschön bécsi festőtől, 1769. Orgonakarzat íves, jón oszlopos. A hajón 2+2 ablak, a szentélyen egy. Freskók: Medveczky Jenő 1937. Építtette Christ Antal pékmester 1756—1760 között Nepauer Mátéval. A templomot a mai szintre 1936-ban emelték fel, Borsos László és Fridrich Lajos tervei szerint.

Ganz-utca 24. Lásd Medve-utca 46.

Gülbaba-utca. Terephez alkalmazkodó utcakép, megőrzendő.

Gülbaba-utca 16. Ház, 1800 körüli, egyemeletes, 3 ablakos, jellegtelen. Romos.

Gülbaba-utca 17. Ház, földszintes, 2 ablakos, magas, talán bőrszáritó padlással. Homlokzatán a vakolat lehullott.

Gülbaba-utca 23. Ház, copfstílusú, földszintes, 3 ablak, jobbra ajtó. Magas tetőszerkezet, ablakok között lizénák. Romos.

Gülbaba-utca 30. Ház, egyemeletes, 5 nyílásos, részben átalakítva. Rossz állapotban.

Gyorskocsi-utca 22. Lásd Csalogány-utca 9.

Gyorskocsi-utca 38. Ház, XIX. század eleji, földszintes, jelentéktelen, az udvari rész romokban. A kapubejáratban jobbra, ajtó felett kerek dombormű, női fej profilban, az udvari kijáratnál fent két copf-konzol.

Gyorskocsi-utca 44. Ház, új, rajta árvíztabla 1838-ból.

Heinrich István-út 3. Szentföldi múzeum. Egyiptomi kisplasztika, ókori zsidó ürmértékek, palesztinai edények, római mécsesek, üvegek és pénzek. Szép bizánci oszlopfaj az Olajfák-hegyi kápolnából.

Horvát-utca 6. Ház, XIX. század eleji, földszintes, íves kapu, eredeti fakapu és két-két ablak. Hevederes kapualj.

Horvát-utca 10. Ház, XIX. század eleji, földszintes, íves kapu és oromfal két ablakkal.

Horvát-utca 12. Ház, XIX. század eleji, földszintes, kapu és oromfal 2 ablakkal, átalakított.

Horvát-utca 14. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílásos, átalakított.

Horvát-utca 17. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 ablakos, jobbra íves kapu, eredeti fakapu, jelentéktelen. Romos.

Horvát-utca 23. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, falpiléres dísz, eredeti fakapu.

Horvát-utca 36. Ház, copfstílu, átalakítva, földszintes, 5 nyílásos, füzéres ablakdísz. Fele elpusztult.

Kacsá-utca 9. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 5 ablakos, dongás-vakíves kapualj, elsőemeleti ablakok közt fülke. Udvarán hátul 3 íves nyílású műhelyépület, magas szárítópaddalssal.

Kacsá-utca 23. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, sűrűfogas főpárkány, egyszerű.

Kacsá-utca 24. XIX. századi ház, földszintes, 6 nyílásos. Jelentéktelen.

Kacsá-utca 30. Lásd Kapás-utca 31.

Kapás-utca 8. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, falpilléres dísszel. Padlás-szellőző áttört rozetták.

Kapás-utca 9. Ház, finom copfstílu, földszintes, 5 nyílásos, falpilléres, fogas párkánnyal, íves széles kapu, stílusos fakapu. Romos.

Kapás-utca 26. Ház, modern. Udvarán klasszicizáló kút, talapzata áll, a szobor rongáltan a fal mellé állítva.

Kapás-utca 31. Ház, copfstílu, földszintes, 4 ablakos, felettük dísz. Jobbra kapu, balra oromzatos sarokkiképzés. Oldalhomlokzat 7 ablakkal: Kacsá-utca 30.

Keleti Károly-utca 11—15. Majláth-házak (újabb). Udvarain: két mithológikus kőszobor és egy töredék, valamint a hozzájuk tartozó, római oltárt utánzó 5 maszkos, volutás talapzat. Talán a Városmajor-utca 28. sz. alatti XIX. századi Teleki-, később Semsey-kastély telkéről. Oda valószínűleg a közeli Városmajor-vendéglő és kerthelyiségből kerültek, amely eredetileg a XVIII. század elején a Daun-féle nyári lak és major volt. (Lásd még Városmajor-utca 61. sz. alatt.) A házak felépítése előtt a szobrok már itt állottak a Majláth-féle majorban. A Központi Városháza szobrászműhelyének alkotásai, XVIII. század. (További darabjai a sorozatnak: 7 geryeszegi kastély, 2 Tánacsics Mihály-utca 23., talapzat a margitszigeti domonikánus romoknál, a Kuruclesi-utca 4. szám és a Labanc-utca 28. szám alatt.)

Kondor-utca 5. Apáthy-major, több klasszicizáló földszintes épület.

Kunfi Zsigmond-utca 25—27. Lukácsfürdő, klasszicizáló, egyemeletes, 18+6 ablakos. Hild József műve. Átalakította Reitter Ferenc, Ray Rezső, majd Hiksich Rezső 1924-ben. Előtte lévő tér alatt a négytornyú lőpor-malom maradványai.

Kunfi Zsigmond-utca 31. Császárfürdő, klasszicizáló, egyemeletes, 7+11+7 ablakos, kissé átalakítva. Jobb oldalhomlokzat 3+3+20 ablakkal, középrizalit óriáspillérek között. Nagy félkörös udvara a földszinten és az emeleten dór oszlopokkal. Egykor nyitott volt, jelenleg részben befalazva, részben beüvegezve. Épült 1806-ban, átépítette Hild József 1841—48 közt. Többször átépítve. A fürdőben nyolcszögletű kupolás török fürdőhelyiség, melyből körben négy lépcső vezet a vízbe. A falon körül vakarkádok és pihenőkamra nyílások. — Egy török feliratú emlékkő szerint Szokolai Musztafa budai pasa 1570-ben helyreállította. I. Lipót Ecker János budai fürdősnök ajándékozta 1702-ben. A Voyta-családtól Marczibányi vette meg 1802-ben, aki az Irgalmas-rendre hagyta.

Kunfi Zsigmond-utca 33. A Császárfürdő toldaléképülete, klasszicizáló. Egyemeletes, 34 ablakos, kapu nélkül.

Kunfi Zsigmond-utca 50. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 4+7+4 ablakos. Klasszicizáló folyosórács.

Kunfi Zsigmond-utca 54. Rk. kápolna, klasszicizáló, egy homlokzati toronnyal, 2 dőroszlopos, architrávos porticussal. Egyetlen boltzott belső-tér, negyedgömb záródású szentély. Mellette kétemeletes, 19 ablakos üdülő-

épület, földszintje falpilléres dísszel. A kápolnát Hild József építette 1844-ben, az Irgalmas-rend számára, mely akkor a Császárfürdőt birtokolta.

Kunfi Zsigmond-utca 58. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+2+1 ablakos.

Kunfi Zsigmond-utca 92. Ház, XIX. század eleji, kapu és két ablak oromzattal, teljesen átalakítva.

Kuruclesi-út 4. A kertben Nep. Szt. János XVIII. századi kőszobrocskája, nagyobb méretű barokk talapzaton. Budakeszi-út 47. sarok. A talapzat ugyanaz, mint a Keleti Károly-utca 11—15. sz. házakban álló szobroké.

Kuruclesi-utca 4/a. A ház jobboldali falával összeépítve egy kapuzat balszárnya, vázával, 1780 körül.

Labanc-út 16/b. Lásd Budakeszi-út 37.

Labanc-út 28. Talapzat a Keleti Károly-utca 11—15. sz. házak szoborportozatából. XVIII. sz. Rajta rongált puttony-szobor.

Margithíd. Lásd V. kerület.

Margit-utca 13. Ház, romantikus, földszintes. Udvarának szintjébe ágyazva gótikus, minuszkulás, latinszövegű vörösmárvány sírkőtöredék, XV. század.

Mártírok-útja 23. Ferences-templom és rendház. Barokk. A templom kéttornyú homlokzattal, kapuján angyalka kereszttel, fenn Mária szobrával, lenn balra allegorikus női alak, piramissal, jobbra Szt. Ferenc. A templomtól balra egyemeletes és 9 ablakos épület, jobbra barokk kapuval és felette címerrel. A templomban bent Szt. István vértanú-főoltár. A rend gyűjteményében: két XV. századi táblakép, Kapisztrán fapohara, XV. század, talpas foglalatban, Martinuzzi György fakeresztje az alvinci kastélyból. Könyvtár. Az Ágoston-rendiek országtűi templomát vsz. Nepauer Máté terve szerint 1753—1770 közt építették. II. József a ferenceseknek adta. Az 1945-ben beszakadt boltozatot 1947-ben gipszboltozattal helyreállították. Homlokzata erősen rongált.

Mártírok-útja 66. A középkori budai alsó városfal egy részlete. XV. század. Feltárta és helyreállította 1934-ben Lux Kálmán. 1944—45-ben megrongálódott. 1950-ben egy részét lebontották és a megmaradt részt lépcsőzetesen kiképezve, kupáscseréppel fedték be. Folytatása a Menház-utca 2. sz. ház falában, amelynek udvarából majdnem egykori magasságában látszik.

Mártírok-útja 83. Földszintes, megújított ház. A „Négy Szürke” söröző volt, jelenleg a Ganz villamossági gyár kultúrterme. Nagytermében belafazva: barokk sugaras Istenszem és angyalfejek, kőfaragvány. Homlokzatán Szt. Flórián homokkő szobra, 1730 körül.

Mátyás király vadaskertjének falai. Az átlag 60 cm vastag terméskőfal 1940 méter hosszúságban részben eltemetve, részben néhol 1 m magas is kiáll a földből. Az északi része a Glück Frigyes-útja mellett húzódik, a régi hidegkúti határ mentén, a 171. sz. határkőtől a 164. sz. határkőig. Keleti folytatása a Görgényi-út mentén, nem messze a 164. sz. határkőtől, kb. 500 méter hosszúságban. A fal déli töredékes részletei a Csalán-út és a Batai-út mentén föllelhetők. Nyugati falrészlet van a hűvösvölgyi villamos mentén, a Szajkó-utcában. Feltárta Garády Sándor, 1931-ben. Egy 50 méteres szakasz kiásva, konzerválva és Csemegi Józseftől tervezett emlékművel megjelölve a 165-ös és 166-os határkő közötti részen.

Mecset-utca 14. Gül Baba türbéje, faragott kőből épült, nyolcszögletű kápolna, zsindefedéssel. Belül a falakon számárhát-ívek, cselegyes félgömbkupola. 4 ovális ablak. — Gül Baba bektári dervis sírkápolnája. A szentéletű harcos Budán, 1541-ben hirtelen meghalt. Jakja Zádé Mahomet pasa emeltette az épületet 1543—1548 között. Evlia Cselebi 1663-ban le-

írja. 1689-ben keresztény kápolnává alakították. 1885-ben Gril Lajos, 1914—16 közt Möller István renoválta.

Medve-utca 2. Lásd Csalogány-utca 13.

Medve-utca 3. Lásd Csalogány-utca 9.

Medve-utca 36. Ház, copfstilű, földszintes, 5 nyílásos, kapuzárókő női fej, félpillérek a homlokzaton.

Medve-utca 38. Ház, földszintes, 4 nyílásos, 2 falpiller a kapu mellett. Kapualjban falpillérek.

Medve-utca 46. Ház, földszintes, kapu és 2 ablak, oldalhomlokzata 4 ablakkal: Ganz-utca 24. Magas tető.

Menház-utca 2. Ház, klasszicizáló, az egykori budai polgári lövölde megmaradt része, jelenleg szeretetotthon. Udvarán a Mártírok-útja 66. sz. felől egyemeletes, hajdan manzardtetős, két oldalrizalit között 3 toszkán oszlopos nyitott tornác, a Menház-utca 2. rész és a külső front földszintes. A földszinti rész végig nyitott tornác; Menház-utca felőli részen 10, a Mártírok-útja felőli részen 5 oszloppal. Épült 1826-ban, Kinnach Lajos műve, részben a középkori városfalon.

Páfrány-út 17/a. Az egykori lipótmezei vendéglő és major épületei, átalakítva. Ábrázolása 1830 körülről a Föv. Történeti Múzeumban megvan, gazdag szobordísszel.

Páfrány-út 23. Villa, földszintes, 1+3+1 nyílásos, a középrizalit 2 szélső ablaka felett angyalos domborművek, előtte újabb fatornác. A ház előtt klasszicizáló szobor (Muza?) 1938 körül még több szobor volt itt.

Pasaréti-út. Feszület az állami szőlészeti iskola előtt, balra. Rongált kő. Talapzatán 1747-es évszám.

Pesthidegkúti rk. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, bent barokk szőszék, épült 1736-ban. Helyreállították 1753-ban.

Pesthidegkúti rk. kápolna, kisméretű, homlokzatán 1801-es évszám, az Ady Endre-utca 189. sz. ház mellett.

Pesthidegkúti Vári-Szabó-kúria, klasszicizáló, földszintes, négy dór oszlopos, oromzatos, középrizalittal (újabban beüvegezve), melyhez 8 lépcső vezet. Hátsó homlokzata 4 oszloppal és 2 féloszloppal. 1830 körüli.

Pesthidegkúti Forgách-kúria, klasszicizáló, földszintes, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal és 1+1 ablakos szárnnyal. Átalakítva és megtoldva.

Pesthidegkút-Gercsepusztai templomrom. Románkori alapon. Vegyes falazású oromzatán, mely elég épen áll, kerek ablak és 17..? évszám. Kerek szentélyel és hátul toldalék sekrestyefallal, XVIII. századi átépítés. A hajdani Luszt-korcsmá földjén, Verhad sarka vagy Gercse községé.

Pesthidegkút-Máriaremetei rk. templom. Építette Schömer Ferenc (1898). 1696 előtt Thallwieser Katalin a svájci Mária-Einsiedeln kegyképének másolatát hozta ide. 1808—1817 közt kápolnát, 1898-ban templomot építettek. Sekrestyében árvízkép az óbudai selyemgombolyító képével, 1838.

Pesthidegkút-Máriaremetei Régiségtár. A szervitaké. Itt van Szt. Ignác szobra (Szt. Lászlóvá átfaragva, Vogl Konrádtól) és Szt. Istváné Budáról, XVIII. század. A budai várkápolnából Johann Karl Auerbach 1767-ben festett képei ide kerültek, Szt. István, József és Zsigmond.

Pesthidegkút-Máriaremetei Boldogasszony-út 41. Szelezckzy-villa. Újabb kápolnája előtt Nep. Szt. János és még egy barokk kőszobor a pesti Rókus-kápolnáról, XVIII. század. A kertben 4 jón csigás nagy pillérfej, 4 kisebb jón oszlopfő és oszlop, valamennyi klasszicizáló.

Rózsahegy-utca 1. Lásd Buday László-utca 10.

Szajkó-utca 2/d. Lásd Vöröshadsereg-útja 48.

Tégla-utca 13. Ház, baloldalt oromzatos résszel, földszintes, 3 nyílással. Jelentéktelen.

Törökvész-úti rk. templom. (1948). Pietro Paolo Agabito: Jézus születése képe (szignált és datált, 1543.)

Törökvész-út 126. előtt kegyoszlop, ormos felsőrésszel, négyszögletes, fülkéjében bádogra festett Mária, XVIII. század vége.

Urömi-utca 2. Ház, XVIII. századi, íves kapu, jó barokk fakapu és 2 ablak. Erősen átalakítva.

Urömi-utca 4. Ház, földszintes, boltozott helyiségek, belső ajtókeret barokk, homlokzata részben átalakítva.

Urömi-utca és Szépvölgyi-utca sarok. Kis kápolna, romantikus, egy homlokzati fatornyocskával, 1854.

Veronika-utca. Kálvária-kápolna. Homlokzata oromfalas, íves kapuval és három fülkével, melyekben újabb szobrok állanak, belül két boltzakaszos hajó és szentély. — A kápolna szentélye 1689—1690 között, hajója 1757—1758 között épült. II. József bezáratta. 1805-ben és 1937-ben renoválták, utóbb Wälder Gyula, aki a homlokzati tornyot is tervezte. A szentély és a hajó boltzata 1944—45-ben elpusztult. — Előtte kálvária szoborcsoport. Brestyánszky Béla és Mayer Ede alkotása. 1892. Romos.

Versec-sor 13. Kis kerti ház, klasszicizáló, klasszikus, egyemeletes, az udvari részen

Vöröshadsereg-útja 2/b. Ház, romantikus, egyemeletes, az udvari részen befalazott, oszlopos tornác. Régebbi pincék és alapfalak.

Vöröshadsereg-útja 20. Valószínűleg középkori alapokon épült földszintes ház.

Vöröshadsereg-útja 28. Ház, romantikus, földszintes. Egykor irodalmi kör színhelye.

Vöröshadsereg-útja 48. Mátyás király nyéki kastélya. Emeletes, nagyméretű épület, három helyisége, részben padlóburkolattal, kiásva áll az emeleti padló szintjéig. A mellette lévő földszintes lehetett. Utóbbinak csak az alapfalai maradtak meg. Fal vette körül, 224 drb reneszánsz faragott kötöderek került elő, köztük Mátyás jelvények, Jagelló címer. Közélemben, a Szajkó-utca 2/d alatti saroktelken áll Nyék község templomának romja, egy homlokzati toronnyal és félkörös román szentéllyel, melyet a XV. században gótikusra változtattak. Az ásatásokat Garády Sándor végezte, 1931—32-ben.

Vöröshadsereg-útja 51/a. Márkus Emilia laka. A kertben két életnagyságúnál nagyobb, ruhás nőalak, kőből, baloldalinak feje hiányzik. A szobrok a Szkalniczky-féle Nemzeti Színházról származnak. Sommer Ágost alkotásai.

Vöröshadsereg-útja 64. Villa, romantikus, egyemeletes.

Zsigmond-tér. Szentháromság-szobor, az 1691-es pestis emlékére, készült, leleplezték 1706-ban. Alacsony talapzaton Szentháromság-csoport, lent balról Szt. István, hátul Szt. József. Az építészeti rész Ceresola Venerio műve volt. A szobrok Bernardo Feretti művei 1700—1706 között, Vogl Konrád is dolgozott rajta. Eredetileg a várbeli Szentháromság-téren állott. 1712 óta a mai helyén. Sokszor javították, 1856-ban Máltás Hugó teljesen átépítette.

III. KERULET

Bécsi-út 4. Ház, 1800 körüli, földszintes, 6 nyílásos, egykorú fakapuval. Homlokzatán lizénák. Jelentéktelen.

Bécsi-út 10. XIX. század eleji, földszintes, 3 nyílásos, egykorú fakapuval. Romos, jelentéktelen.

Bécsi-út 11. Ház, földszintes, 7 nyílásos, íves kapu, átalakítva, jelentéktelen.

Bécsi-út 18. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 3 nyílásos, két profilozott falpillér a kapu mellett.

Bécsi-út 28. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 nyílásos, íves kapu és ablak, átalakítva.

Bécsi-út 40. Ház, klasszicizáló földszintes, 3 + kettős falpilléres kapu + 2 ablakos.

Bécsi-út 42. Ház, copfstílű, földszintes, 8 nyílásos, közepén íves kapu, konzolos gazdag főpárkány.

Bécsi-út 44. Ház, XVIII. század végi, földszintes, 5 nyílásos, íves kapu, egykorú fakapu. Helyreállítva 1950-ben.

Bécsi-út 56. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 9 nyílásos, egykorú fakapu, udvarán háromszlopos tornác. Hátralra az udvarban római, domborműves feliratos szarkofág.

Bécsi-út 57. Ház, XIX. század eleji, földszinten 4+1+6 ablak, kapu felett emelet, 2 ablak.

Bécsi-út 63. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, falpilléres dísszel.

Bécsi-út 69. Ház, XIX. századi, földszinten 10 nyílás, kapu felett emelet, 2 ablak.

Bécsi-út 77. Ház, klasszicizáló, földszint 2+3+2 ablakos, a ház jobb-sarkán németnyelvű árvízta, 1838.

Bécsi-út 269. Török-Labor gyár területén a régi Radl-féle vendégfogadó épülete, nagyméretű, középkori falakon áll.

Bécsi-út 20009/1. hrsz. A központi városháza 4 barokk-köszobrą erősen rongáltan a ház előtt.

Békásmegyeri rk. templom, egyetlen homlokzati faszindelyes toronnyal, épült szentélyében régi kápolna felhasználásával 1754—1764 között, befejezte Schaden Ferenc, óbudai építőmester. Torony 1788. 1924-ben támpillérekkel megerősítették. Főoltára Szent József tiszteletére Bebó Károlytól, 1766, megmaradt belőle Szt. Péter és Pál faszobra. Szent József (főoltár) Pietà és Nep. Szt. János oltárai állítólág Kiscellből származnak, 1771-ben kerültek ide. Jobbra a szentélyben Madonna a szentekkel, velencei kép, XVIII. század. Szószék 1818, Held Frigyes műve, Krisztus fel-támadása domborművel.

Békásmegyeri templomrom, Kossuth Lajos üdülőpart. A régi község helyén a Dunaparton. Ma villává kiépítve, keletelt, áll az oromfala és a szentély egy része, XV. század.

Békásmegyeri Sz. Mária-oszlop, színezett, barokk szoborral, a r. k. templom mellett balra.

Békásmegyeri fájdalmas Krisztus, Csillaghegyen, a Dózsa György-utca 37. sz. házzal szemben. Barokk, népies, festett edikulában, csigás talapzaton.

Boglya-utca vonalában, északra, római városfal a föld alatt.

Calvin-utca. Református templom. Egyetlen homlokzati toronnyal, jobb-oldalt újabb kapuzattal. Középkori épület helyén, részben annak köveiből épült 1785—86 között. Tornyja 1788-ból. Két kehely, ezüst keresztelőkancsó és tál, két ezüst tányér a XVIII. századból. A XIII. és XIV. századi romokat 1908—1911-ben ásta fel Lux Kálmán, 1933—35-ben ugyanő és Nagy Lajos újra ástak. Keresztfolyosót sejtető pillérsor és két koruslezárodás került elő. Nem az óbudai prépostsági templom romja, hanem újabb vélemény szerint a királynői vár maradványa. 1949. évi ásatások során Gerevich László vezetésével nagyméretű románstílusú épület maradványainak feltárását kezdték meg, melyből két gazdag tagozású kapu lábazata és az épület légfűtő berendezése került elő.

Csatárka-út és Virág Benedek-utca sarok. Rupp-kereszt. Klasszicizáló

kőfeszület. Négyszögű talpuzatán: G. Rupp, 1805. E. Eckmayer 1846. Joseph Koller 1869. A talpuzathoz támasztott kőablán: „1805—1905. A százéves fennállás emlékére Alpár Ede és neje: Wesseli Teréz”. A kőfeszületet Rupp György újlaki hentes állíttatta 1805-ben. A kereszt törzse megsérült 1944—45-ben.

Csúcshegyi dűlűt. Kőfeszület, empire talpuzaton. Állíttatta Ekker Lénárt és neje 1817-ben, mai helyén 1885-től.

Csúcshegyi dűlűti majorban síma római szarkofág, földél nélkü.

Doberdű-űt, Kiscelli-Kálváría. Szobrok: Sz. Mária, és Szt. János ev. festett, a három kereszt más kéztől. A délioldali lator új. Készült 1821—22 között. Kissé rongált.

Farkastorki-űt 58. Donát-kápolna, épült 1781-ben. Benne 4 kép. Egyetlen homlokzati fatornyocskával és empire fakapuvál. A homlokzat jobb- és baloldalán egy-egy nyolcszögű oszloprész beillesztve, gótikus.

Flórián-tér, Római-fürdű. Félköríves záródású téglalakú helyiség és földalatti fűtűberendezés. Fürdűmedence és mozaikpadló. 1778-ban találta meg Schönwisner Ferenc, aki részben feltárta és az ásatás eredményét közzé is tette. 1932-ben a Fűvárosi Régészeti Intézet további részleteket tárt fel. Ma a Flórián-tér 3. számú házból lejárát vezet le a maradványokhoz, melyek részben vannak feltárva.

Folyondár-utca 17. A fűvárosi kertészeti telepén síma római kűszarkofág.

Fű-tér 1. Ház, kétszer megtört, egyemeletes homlokzattal, 18+9+15 ablakkal, ma dohányraktár. Oldalhomlokzata 14 ablakkal és íves kapuvál: Hajógyár-utca 2. Udvarán az egykori Zichy-kastély, barokk, 5+3+5 ablakkal, oszlopoktól tartott kűkorlátos közűperkűlyel, benne szép lépcsűházzal. A hátsű homlokzat szintén közűperkűlyes. Bal oldalhomlokzata oromzatos kiképzéssel (ez volt a kápolna) Hajógyár-utca 2. sz. alatt. Jobb oldalhomlokzat Szentlélek-tér 7. A kastélyt Zichy Miklűs emeltette 1746—1757 között Jäger János Henrik budai mesterrel. Szobrászati dísz Bebű Károly, festés Vogl Gergely.

Fű-tér 4. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, közűperkűly, finom egykorű kovácsoltvas ráccsal, alatta íves kapu. Oldalhomlokzata 6 ablakkal. Kűrház-utca 2.

Fű-tér 6. Ház, pincéjében jelentűs közűpkori falak maradványai.

Fűld-utca 26. Ház, rajta németnyelvű árvíz-tábla 1838-ból.

Gyűrű-utca. Fűld-utca és Szűllűskert-utca között a háztűmb valószínűleg római alapokon áll.

Hajógyár-utca 2. Lásd Fű-tér 1.

Hajógyári szűget. A hajógyár Szűchenyi István kezdeműnyezésére létesűlt 1836-ban.

Hajógyári szűget. Római fal, halszálkás falazásű, a hidon túli part-részben.

Hajógyári szűget. Az aquincumi helytartű palotájának romjai a gűromba kovácsok műhelye mellett, ma a fűld alatt. Részben már 1854—57-ben megtalálták és Sacken 1857-ben közűlte. 1870-ben újabb részleteket tártak fel. Nyolc helyiségűt 1941-ben feltártak, köztűk több nagyméretű mozaikpadlűs. Hazánkban ez a legnagyobb és legjobb állapottban megmaradt római épűlet. Kiástá Szűllűgyi János.

Harrer Pál-űt 18. Ház, XIX. század eleji, fűldsintes, 4 nyilásos, szép koszorűs fakapuvál.

Harrer Pál-űt 24. Ház, késű barokk, fűldsintes, 5 nyilásos, falpillűres dísszel, a bal ablak átalakítva.

Harrer Pál-űt 26. Ház, késűi barokk, fűldsintes, 5 nyilásos, szép koszorűs fakapu.

Harrer Pál-út 28. Ház, késői barokk, földszintes, 6 nyílásos, erősen átalakított. A kaputól jobbra nagyméretű vörösmárvány németnyelvű árvíz-tábla, 1838-ból. Érdekes magas tető, két sor padlásablakkal.

Harrer Pál-utca 30. Ház, földszintes, 9 nyílásos, íves kapuval. Oldalhomlokzata 5 ablakkal. Vöröskereszt-utca 7.

Harrer Pál-utca 66. Egykor selyemgombolyító-gyár, copfstilű, ovális. Tervezte Mazzocato A. útmutatása szerint Tallherr József 1785-ben. Egyemeletes, 14 ablakkal. A főhomlokzatán kétkarú lépcső volt, a lépcső jobbkarja még megvan. A ház, amelynek udvarán áll, földszintes, 14 nyílásos, copfstilű, faablakkeretekkel, régebbi alapokon. Oldalhomlokzata 8 nyílással a Miklós-téren. A selyemgombolyító csak rövid ideig működött, bár II. József pártfogolta. Townson 1793-ban, mint elhagyott épületet írja le. Terve az Országos Levéltárban.

Jablonka-út 34. Kőfeszület 1776-ból. Ekker Lőrinc állíttatta. Összetörve a földön fekszik.

Jablonka-út 40. mellett három méter magas, klasszicizáló oszlop. Egykor Pádúai Szt. Antal szobra állott rajta.

Kecske-utca. Feszület, vörösmárvány, német felirata szerint 1811-ben készült. Az újlaki temetőből, mai helyén 1932-től. Held Frigyes budai szobrász alkotása, állíttatta Thimi Theresia.

Keled-utca. Mellette az óbudai vasútállomás és a katonai lókörház között nagy római temető a föld alatt.

Kiscelli Kálvária kápolna, kis homlokzati tornyocskával, félkörös szentélyel. Épült 1812—1814 között. Belső díszítése 1819-ből. Teljesen átalakítva 1948-ban.

Kiscelli-utca 108., volt Trinitárius-templom és kolostor. Barokk. A templom főhomlokzata jön falpillekkel, két szoborfülkével, oldalt 6 ablakos rész, egyhajós, keskenyebb szentélyel a Kolostor-út felé. A főhomlokzattól balra a kolostor, először 6, majd 9 ablakos résszel, azután balra barokk kerti kapuzat. Udvarán a bécsi Am Hof-on állott, Hillebrandtól 1779-ben épített jezsuita rendház, haditanács, majd hadügyminisztérium kapuja beépítve. A Zichy-család temetkezési helyéül tervezett templomot Zichy Péterné kezdte építtetni 1744-ben. Johann Entzenhoffer bécsi építész 1744—1748 között a kolostort, 1747—1760 között a templomot építette. II. József a trinitárius-rendet eltörölvén, az épületet katonai célokra rendelte, berendezését elkótyavetyélték. A XIX. század végén Schmidt Miksa bútorgyáros vette meg. Tőle a Főváros örökölte. A templomrész romokban, a kolostorépületben ma a Fővárosi Történelmi Múzeum van elhelyezve.

Kiscelli-utca 10—12. A hajógyár munkáslakóháza, épült 1950—51-ben. Alapozásakor római épület maradványa került elő, kis szobákkal és fürdő részleteivel, (frigidarium, tepidarium egyrésze és oszlopokkal alátámasztott padlófűtő-berendezés). A feltárást folytatják.

Kiscelli-utca 104. Villa, klasszicizáló, földszintes, félg romos.

Kiskorona-utca 2. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, íves ablakok, félpilléres dísz, felette magas bőrszárító padlás fából. Tojásfrizes főpárkány, félpilléres kapualj.

Kiskorona-utca 28. Ház, XIX. század eleji, földszintes, négy nyílásos, nagy íves kapu.

Kiskorona-utca 39. Ház, XIX. század eleji, földszintes, négy nyílásos, nagy kapuval. Romos.

Kiskorona-utca 52. Ház, XIX. sz. eleji, földszintes, elpusztult, nagy íves kapu áll.

Kiskorona-utca 58. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 3 nyílásos, íves kapu, egykorú fakapu.

Kiskorona-utca 60. Ház, XVIII. század végi, földszintes, balra hatalmas íves, részben befalazott kapuzat, oromzatos rész egy ablakkal átalakítva.

Kiskorona-utca 70. Ház, XVIII. század végi, kapu és oromzatos részben két ablak, felette fülke, barokk keretben. Jelentéktelen.

Kiskorona-utca 72. Ház, XIX. század eleji, földszintes, négy nyílásos, íves kapu, egykorú fakapu.

Kiskorona-utca 76. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 ablakos, íves kapu, egykorú fakapu.

Kiskorona-utca 80. Ház, XIX. század eleji, földszintes, jelentéktelen, homlokzat lábuzatában szőlőinda-díszes római sírkőrész befalazva.

Knurr Pálné-utca. Lásd Nagyszombat-utca.

Kolostor-utca. Lásd Kiscelli-út 108.

Kolosy-tér 3. Ház, földszintes, üzletekkel tönkretett homlokzat. Copfstilű kapukeret, egykorú fakapuval.

Kórház-utca 2. Lásd Fő-tér 4.

Kórház-utca 5. Ház, XVIII. század végi, földszintes, 3 nyílásos, oromzatos.

Kórház-utca 7. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 11 nyílásos, balra külön kiugró kapu.

Kórház-utca 17. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 8 nyílásos, jelentéktelen, sarkon túl 5 nyílás.

Kórház-utca 18. Ház, copfstilű, földszintes, 4 nyílásos, füzérdíszes, stílújos fakapu, kockás főpárkánnyal. Finom formák. Egyik legszebb copfstilű ház Óbudán.

Kórház-utca 24. Ház, XVIII. század végi, földszintes, oromzatos, 3 nyílásos.

Kórház-utca 26. Ház, romantikus, földszintes, 2+1 kapu+2 ablak. A kapu és az ablak felett díszes, konzolos szemöldökkpárkányok. A kettős ablakokat egy párkány fogja össze.

Kórház-utca 28. Ház, XVIII. század végi, oromfalas, földszintes, 3 nyílásos. Jelentéktelen.

Kórház-utca 29. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 nyílásos, félpilléres dísz. Jelentéktelen.

Lajos-utca 163. Óbudai zsinagóga, klasszicizáló. Főhomlokzatán 6 kompozita oszlopú portikusz, felette háromszegletű timpanon. Belül egykorú fadiszítés, háromboltozatos belső tér. Építette 1820—21. között Landherr András, pesti mester, a régi zsinagóga helyén. Jobboldalt csigalépcső vezet az óbudai Zsidó Múzeum másodikemeleti helyiségébe. Homlokzati díszítés Ullmann Gyula (1900). Petronius Censrinus sírköve III. század: hátoldala barokkori zsidó sírkő. „Illés széke” empire, szép veretekkel. 1816. Sok érdekes ötvösmű a XVIII—XIX. századból. Templomfüggönyök dús hímzéssel, 1742, 1769, 1772. évekből. 1944—45-ben megsérült, belül helyreállította a Múemlékek Országos Bizottsága, Csemegi József tervei szerint.

Lajos-utca. Szt. Flórián-szobor az óbudai r. k. plébánia-templom előtt, Barokk talpazaton. Készíttette Zichy Miklós és neje Bebé Károllyal 1753—54 között. Mai helyén 1790-től.

Lajos-utca. Nep. Szt. János-szobor az óbudai r. k. plébánia-templom előtt. Barokk talpazaton. Készíttette Zichy Miklós és neje Bebé Károllyal 1753—54 között. Mai helyén 1790-től. Feje letörve.

Lajos-utca 11. Ház, klasszicizáló, földszintes, 4 ablakos, szélein falpillérek.

Lajos-utca 15. Ház, romantikus, földszintes, négy ablakos.

Lajos-utca 20. Ház, romantikus, földszintes. Kapu és 2 ablak, üzlet két nyílással.

- Lajos-utca 26. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílással, az oromzatos középkapu befalazva.
- Lajos-utca 35. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílásos, egykorú fakapuvál.
- Lajos-utca 37. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílásos, a kapu közepén.
- Lajos-utca 38. Ház, klasszicizáló, földszintes, 8 nyílásos, falpillérekkel tagolva. Tulajdonképpen 2 ház összeépítve. Jelentéktelen.
- Lajos-utca 42. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 6 nyílásos, egykorú fakapuvál.
- Lajos-utca 46. Ház, XIX. századeleji, földszintes, 4 nyílásos nagy kapuzattal, jelentéktelen.
- Lajos-utca 56. XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, falpilléres díszszel, egykorú fakapu. Jelentéktelen.
- Lajos-utca 82. Ház, copfstíliú, földszintes, 3 nyílásos, jelentéktelen.
- Lajos-utca 83. Ház, romantikus, földszintes, 4 ablakos. Az ablakok és a kapu felett 1—1 emberfejdombormű.
- Lajos-utca 96. Ház, XVIII. század végi, földszintes, két oromfallal, közben kapuvál, négynyílásos.
- Lajos-utca 98. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílásos, boltzott kapualj, udvarán árkádok.
- Lajos-utca 100. Ház, romantikus, egyemeletes, négyablakos.
- Lajos-utca 102. Ház, romantikus, egyemeletes, 12 nyílásos, két kapuvál, ablakok részben bemélyítve.
- Lajos-utca 105. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 9 nyílásos, átalakítva, magas tetővel, udvarán íves ajtóval.
- Lajos-utca 109. Ház, XIX. század eleji, földszintes, négy nyílásos, íves kapu. Jelentéktelen.
- Lajos-utca 115. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, eredeti klasszicizáló homlokzat átalakítva.
- Lajos-utca 116. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 4+1+4 ablakkal, empire díszek az emeleti ablakok felett, íves kapukeret.
- Lajos-utca 121. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 nyílásos.
- Lajos-utca 124. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 9 ablakos, díszes fél-oszlopos kapuzat, tojásfriz a főpárkány alatt, egykorú fakapu, csehboltozatos kapualj, klasszicizáló korlátrácsok.
- Lajos-utca 136—138. Ház, XVIII. század végi, egyemeletes, 6 ablakos, íves kapu, emeletes falpilléres dísz.
- Lajos-utca 149. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, jön falpillérekkel és oroszlanfejes-füzérdíszes főpárkánnyal.
- Lajos-utca 150. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, klasszicizáló fakapujának felső mezejében vízimalmos tájkép-faragvány 1830 körülről.
- Lajos-utca 152. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 10 ablakos íves kapu és földszinti ablakok, kazettás-rozettás főpárkány. Dongás kapualj.
- Lajos-utca 153. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, manzardtetővel, átalakítva. Árvíz tábla 1838-ból.
- Lajos-utca 155. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, nagy kapu, eredeti fakapu. Jelentéktelen.
- Lajos-utca 158. Ház, XIX. század eleji, egyemeletes, 11 ablakkal, átalakítva, középkori alapok, a Zichy-utca sarkán négyszögletes, lemezesen lesarkított gótikus ajtó- vagy ablakkeret, befalazva.
- Lajos-utca 159. Ház, XVIII. század végi, földszintes, 3 nyílásos, két oromzat, közben kapu. Jelentéktelen.
- Lajos-utca 168. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, íves kapuvál, átalakítva. Az óbudai plébánia-lak, építette Schadt János Mihály 1756-ban.

Laktanya-utca 6. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 9 nyílásos, sugaras fakapuval. Romos, jelentéktelen. Udvarán hátul jobbra befalazva Szentháromság-szobor, színesen átfestve (Krisztus jobbkarja új) barokk, XVIII. század.

Laktanya-utca 7. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 nyílásos, kapu mellett falpillérek, eredeti fakapu. Oldalhomlokzata ablak nélkül, Vöröskereszt-utca 2. Jelentéktelen.

Mókus-utca 2. Ház, klasszicizáló, földszintes, íves kapu befalazva.

Mókus-utca 6. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 6 nyílásos, átalakított, zárt udvarral.

Mókus-utca 15. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 5 nyílásos, falpilléres kapuval.

Mókus-utca 17. Ház, XIX. század eleji, 6 ablakos és egy íves vakkapuval.

Mókus-utca 20. Ház, XIX. század eleji, egyemeletes, 5 ablakos, kazettás, rozettás fafőpárkány, íves kapu, egykorú fakapu. Árvíztabla 1838. Udvaron római sírkölapok.

Mókus-utca 22. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 6 nyílásos, íves kapu, egykorú fakapu.

Nagyszombat-utca. Knurr Pálné-utca, Szőlő-utca és Viador-utca között római katonai amfiteátrum maradványai. Alaprajza ovális, hossz tengelye 89,59 m. Ontott falazású helyiségek halszájka boltozással. A nézőtér ülőhelyei dögölt földön nyugodtak. A fal körül támpillérek. Körülbelül 13 000 néző fért bele. Feltárta a Fővárosi Régészeti Intézet 1935—1940 között, egy szakaszt Gerő László rekonstruálta. Előtte, az Árpád gimnázium mellett téren két síma római kőszarkofág, és gótikus kövek.

Raktár-utca. (Tulajdonképpen Hunor-utca.) Cella trichora, háromkaréjos, elől kis előcsarnokos ókeresztény kápolna a IV. századból. Alapfalai félméterrel felfalazva. Kiásta 1930-ban Nagy Lajos.

Római-út. A római polgárvárosi aquae-ductus pilléreinek maradványai a Római-fürdőtől a Frint-korcsmaig, néhol ívek indításának nyomaival.

Római-fürdő, római eredetű. Innen vezet a polgárvárosi aquae-ductus Aquicumba a vizet. Később puskapormalom volt itt.

Solymári-utca 25. Lásd Vörösvári-utca 44.

Szentendrei-út. Máriakő kápolna. Egy homlokzati tornyocskával, balra a fülkében kőből faragott Szentháromság szoborral, jobbra lent németnyelvű árvíztablával, 1874-ből. Előtte a római polgárvárosi második aquae-ductus egy pillérének a maradványa, áthelyezve az úttestről. Aquicum és a Máriakő-kápolna között az úttest mellett a pillérek maradványai eredeti helyükön állanak.

Szentendrei-út. Aquicum római város maradványai. Papföldi ásások: tornacsarnok, oszlopcsarnok, nagy közfürdő, melyet meleg levegővel fűtöttek (Hypocaustum), vásárpia, fűthető magánházak, egyikben színes mozaik, kisebb közfürdő, mithraeum domborművel és négy fogadalmi oltárral, harmadik fürdő. — Amphiteátrum a vasútvonalon túl, a Hévístől balra: kissé ovális, csak az alapfalak maradtak meg. — Múzeum, eklektikus (épült 1894-ben) víziorgona, kis bronzok, terra sigillata edények, helybeli fazekasműhely tárgyai, mécsesek, beégetett bélyegű hordok, padozat, falfestmény- és stukkórészletek. Sok sírkő és apró sírlelet. Aquicum kelta település volt, melyet a rómaiak Kr. u. 19. előtt már megszállottak, a legkorábbi, Kr. u. 19-ből származó kőépületből megmaradt feliratos emlék tanúsága szerint. Trajanus császár idehelyezte a II. segédlégiót (legio II. adiutrix), mely a castrumban élt. A tábor mellé a város nőtt, melyet Hadrianus császár (117—138) municipiummá tett. Lakóinak száma 10.000 is volt. A IV. század végén a rómaiak elhagyták. A ma-

gyarok részben annak köveiből építették Óbudát. A hypocaustumot 1778-ban ásták ki, rendszeres ásatások 1878-tól. Torma Károly, Kuzsinszky Bálint, majd Nagy Lajos és Szilágyi János vezetésével.

Szentendrei-út. A helyi érdekű vasútvonaltól balra elterülő ú. n. Papföldi-rét a római város még fel nem tárt részét rejtí magában.

Szentlélek-tér és **Fő-tér** útteste és házai alatt nagyméretű középkori templom romjai.

Szentlélek-tér 6. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 nyílásos, egykorú fakapu volutával.

Szentlélek-tér 7. Lásd Fő-tér 1.

Szentlélek-tér 8. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 10 nyílásos, fél fakapuzárnyán fent faragásos mezővárosi látképpel. Pincéjében jelentős középkori falak maradványai.

Szentlélek-tér 9. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 4 ablakos, kapu nélkül.

Szentlélek-tér 13. Ház, XIX. század eleji, 5 nyílásos, földszintes.

Szőlőkert-utca 13. Ház, földszintes, jelentéktelen, alapjai középkoriak?

Szőlőkert-utca 25. Lásd Vörösvári-utca 44.

Szőlő-utca. Lásd Nagyszombat-utca.

Tavas-utca vonalában az aquincumi katonaváros főcloaca-csatornája vezet a Duna felé. Betemetve.

Templom-utca. Óbudai r. k. plébániatemplom. Egy homlokzati tornyán füzér, falpillérekkel díszítve. A kapu felett Szt. Rozália dombormű. Fülkéjében Szt. Sebestyén és Szt. Rókus szobra, a torony sarkainál Szt. Péter és Pál apostol. Valamennyi Bebó műhelyéből. A volutákon díszvázák. Újabb szelfogó elöcsarnok. A főoltáron Szt. Péter és Pál képe, Vogl Gergelytől, keret Bebotól. Öt mellékoltár és tíz apostolszobor (1752) Bebotól. Szószék is tőle (1753). Orgona Staudiger János budai mestertől, 1753. Harang Zechenter Antaltól, 1753. A kiscelli trinitárius-templom főoltára és Szt. Ivo képe. Szószék alatt Zichy Péter vörösmárványi epítáfiuma Bebotól, 1754. A templomot a felsőpfalzi Paur János György építette 1744—49-ben.

Templom-utca 6. Ház, XIX. század eleji, íves kapukeret, egykorú fakapu és négy ablak.

Templom-utca és **Lajos-utca** sarkán részben a plébánia épülete alatt, az aquincumi katonaváros nagy épületének romjai (színház?) 1950-ben részben feltárva.

Vlador-utca. Lásd Nagyszombat-utca.

Vihar-utca. Római vízvezeték az úttest alatt.

Vöröskereszt-utca 2. Lásd Laktanya-utca 7.

Vöröskereszt-utca 7. Lásd Harrer Pál-út 30.

Vörösvári-út 43. Ház, új, rajta a bal második ablak után németnyelvű vörösmárvány árvíztabla 1838-ból.

Vörösvári-út 44. Ház, jelentéktelen, Szőlőkert-utca 55. és Solymári-utca 25. sarok. A pince egyik külső udvarfelőli fala a római katonavárosi aquae-ductus maradványa többméter hosszúságban, benne a vízvezető cső maradványa. Az aquincumi aquae-ductusok közül a legjobb állapotban és a legnagyobb összefüggő darabban megmaradt rész. Az aquae-ductus maradványai a Vörösvári-utca páros oldalán több ház pincéjében feltehetően feltehetően.

Zichy-utca 11. Ház, XVIII. század végi, földszintes, 2 ablakos, ablakok felett oromzat, benne fülke, mellette nagy íves kapu és kiskapu, egykori faajtókkal.

IV. KERULET

Újpest, Baross-utca 72. Ház, klasszicizáló, az utcai egyemeletes iskola-épülettel egybeépítve az udvaron, földszintes, 6 ablakos, befalazott, 4 oszlopos tornáccal. A tornác belső falán befalazott ajtó, dúsan faragott felső párkánnyal, annak közepén női fej. Az ajtótól jobbra és balra téglalakú dombormű, repülő szárnyas géniusszal; felette felirat: „Nützliche Erfindungen erwecken die Liebe zur Kunst.“

Újpest, Káposztásmegyer. Volt Károlyi-major. A Föti-út mentén, a Baross-utca torkolatánál. Nagyméretű, U-alakban körülépített udvar, többször átépített főépületben tisztartói lakás. Kétoldalt istállóépületek, egyik romokban. Udvar végén gazdasági épület. A jobb istállóépülettel szemben hatszegletű épület portikusszal, azon barokk kartus, három oldalán toldalékokkal. Most istálló, eredetileg valószínűleg sörfözde volt. XVIII. század közepe.

Újpest, Megyeri Boldogasszony-templom (újabb). A hajó bal falán fészület fából, barokk, XVIII. sz.

V. KERULET

Akadémia-utca 1. Egykor Varga Sándor kapitány háza. Klasszicizáló. 4+5+4 ablakos. Négyemeletes (kétemelet újabb ráépítés, Hikisch Rezsőtől). Az ablakok között falpilléres dísz, kiugró középrizalit, kockasoros főpárkány, klasszicizáló lépcsőházi. Oldalhomlokzata ugyanilyen, 19 ablakkal: Vigyázó Ferenc-utca 2. Volt Ilbay-ház is. Építette ifj. Zitterbarth Mátyás 1835. Emmerling Károly Kasselik Ferencce 1846-ban István szállóvá alakíttatja át. Itt volt 1848-ban az igazságügyi, ipar, kereskedelmi és földművelésügyi minisztérium. Itt lakott 1848-ban Bem József. Helyreállítva 1948-ban.

Akadémia-utca 3. Egykor Tánzer-ház. Klasszicizáló. Kétemeletes, 4+7+4 ablakkal, nagy elsőemeleti erkéllyel, középrizaliton 8 kompozitáoszlop, illetve a széleken pillér. A kapu- és erkélyrác újabb. Kazettás-rozettás főpárkány, a középrizalit felett háromszögű üres orom. Finom, kis kagylós és füzérdíszes udvar. Márványkorlátos lépcsőház. Oldalhomlokzata: Arany János-utca 3—5. sz. 9+7+9 ablakos, középrizalit faloszlopokkal, későbbi erkéllyel. A középrizalit II. emeleti ablakai füzérdíszesek. Kazettás-rozettás konzolos főpárkány. A baloldali rizaliton három újabb erkély. Udvarán síma, klasszicizáló kút. Hild József építette Tánzer József számára, 1836. Helyreállítva 1947-ben.

Akadémia-utca 13. Ház, homlokzata korai eklektikusan átépítve, udvara, kút és folyosórácok klasszicizálóak.

Akadémia-utca 15. Lásd Árpád-utca 6.

Alkotmány-utca 1. Lásd Kossuth Lajos-tér 11.

Alkotmány-utca 2. Lásd Kossuth Lajos-tér 12.

Alkotmány-utca 8. A volt Kereskedelmi Kamara székháza. Eklektikus, háromemeletes, 1+3+1 ablakos, a II. és III. emeleti ablakok kettősek, az I. és II. emeletet vájatos, kompozita fejezetű oszlopok fogják össze, a középrizaliton oromfal, rajta szobordísz, Szemere-utca 6. szám homlokzatán 1+5+1 ablak, majd az I. és II. emeleten átmenő egy nagyterem három ablaka. Az egész ház terméskőhomlokzatú, neobarokk díszekkel. Tervezte Meinig Artur.

Arany János-utca 3—5. Lásd Akadémia-utca 3.

Arany János-utca 7. Fabinyi-ház, klasszicizáló, kétemeletes, 9 ablakos, valamennyi ablak között és a széleken díszes, kompozita fejezetű, kétemeletes falpillérek. Kazettás-rozettás főpárkány. Oszlopos kapualj. Ellip-

tikus lépcsőház. Klasszicizáló folyosórácsok, vörösmárvány kút. 1837-ben építette Hild József, Fabinyi János orvosprofesszor számára.

Arany János-utca 11. Lásd Nádor-utca 18.

Arany János-utca 13. Lásd Nádor-utca 19.

Arany János-utca 15. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, elsőemeleti ablakok felett kazettás-rozettásor, konzolos főpárkány, oszlopos és kazettás kapualj, ablakos folyosótlan udvar, 4 saroklépcsőházzal. Udvarán kút.

Arany János-utca 16. Borsody András kapitány egykori háza. Romantikus. Háromemeletes, 9 ablakos, az I. emeleten középerkéllyel, gótizáló keresztbordás boltozatú kapualjjal. A lépcsőházban „Álmus, Árpád, Cundu, Huba, Tassu, Tuhutum” szobrai. Épült ifj. Zitterbarth Mátyás terve szerint Gerster Károly közreműködésével, aki a díszítő elemeket tervezte, 1845—46-ig.

Arany János-utca 17. Lásd Teleki Pál-utca 22.

Arany János-utca 24., volt Wodianer-ház, korai eklektikus, egyemeletes, 9 ablakos, I. emeleten középerkély, az I. emeleti ablakok alatt bábos díszítés, fölöttük timpanonos kiugró szemöldökképkány. Főpárkány alatt díszes friz, benne padlásszellőztető nyílások. Guszev-utcai homlokzata 8 ablakos. Szkalniczky Antal műve, 1869.

Arany János-utca 34. Ház, romantikus, kétemeletes, 13 ablakos, I. emeleti ablakok alatt bemélyített baluszterek. Kazettás-rozettás-konzolos főpárkány. Klasszicizáló lépcsőház. Oroszlánfejes fakapu. Oldalhomlokzat ugyanígy kiképezve 16 ablakkal: Vadász-utca 2. Udvarán kút és klasszicizáló rácsok.

Aranykéz-utca 5. Lásd Váci-utca 9.

Aranykéz-utca 6. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, főpárkány alatt tojásfriz, kazettás bejárati boltozat, oszlopok. Hofrichter József építette, Raits Sámuel számára 1813—1814 közt, akkor egyemeletes volt.

Árpád-utca 6. Ház, háromemeletes, 11 ablakos. Szép kapu, finom rézkilincsekkel, empire baluszterek a lépcsőházban. A homlokzat átalakítva. Oldalhomlokzat 11 ablakkal: Akadémia-utca 15. Építette Pollácz Ágost 1847-ben Csákyne számára. Udvarban klasszicizáló rács és kút.

Árpád-utca 7. Ház, romantikus. Szép kapualj, udvarában klasszicizáló rács.

Árpád-utca 10. Ház, romantikus, kétemeletes 2+7+2 ablakos. I. emeleten középerkély, kórkorlattal. Kapualja és az udvari folyosórácsok klasszicizáló. 1862.

Árpád-utca 12. Ház, átépítve, udvarán klasszicizáló kút és fatörzsre támaszkodó álló nő szobra.

Árpád-utca 13. Lásd Nádor-utca 26.

Árpád-utca 14. Lásd Nádor-utca 28.

Bajcsy Zsilinszky-út 4. Lásd Sztálin-tér 15.

Bajcsy Zsilinszky-út 10. Lásd Sztálin-tér 10.

Bajcsy Zsilinszky-út 18. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 2+7+2 ablakos, Szent István-tér 16. sz. a. hasonló homlokzat 2+6+2 ablakkal. mindkét középrizalit felett lapos téglalakú oromfal. Magas, konzolos főpárkány. Udvarában klasszicizáló folyosórácsok.

Bajcsy Zsilinszky-út 20. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 1+7+1 ablakos. Udvarában klasszicizáló kút és folyosórácsok.

Bajcsy Zsilinszky-út 22. Ház, romantikus, félemelet+4 emeletes. 2+3+2 ablakos. I. emeleten középerkély, kapu felett öntöttvas béllet, M. Z. monogrammal és 1859-es évszámmal, szép, részben árkádos udvar. Az egész épület rendkívül gazdag díszítésű. Tervezte Máltás Hugó 1859-ben, Zitterbarth Mátyás irodájában, kétemeletesre. Zitterbarth saját háza volt.

Bajcsy Zsilinszky-út 55. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 13 ablakkal, konzolos főpárkány, középerkély, félpilléres kapualj, udvar átalakítva. Klasszicizáló lépcsőkorlát.

Bank-utca 1. Lásd Wekerle Sándor-utca 21.

Bank-utca 3. Ház, romantikus, háromemeletes, 9 ablakos. Kazettás-rozetta főpárkány. Udvarán klasszicizáló kút és rács.

Bank-utca 6. Ház, romantikus, háromemeletes, sarok, 2+5+2 ablakos, I. em. középerkély, falpilleéres, boltzott kapualj, klasszicizáló folyosórács.

Vadász-utca 10. 3+12 ablak. Kétemeletes volt.

Bárczy István-utca 4. Lásd Hajó-utca 5.

Bárczy István-utca 6—8. Lásd Sütő-utca 1.

Bárczy István-utca 10. Lásd Deák Ferenc-tér 4—5.

Bástya-utca 9. Ház, klasszicizáló, földszintes, 3 nyílásos.

Bástya-utca 17—19. Lásd Királyi Pál-utca 13/b.

Bástya-utca 21. Lásd Királyi Pál-utca 18.

Bástya-utca 27—29. Ház, jelentéktelen, az udvarán hátul a Calvin-tér 3. és 4. tűzfalában a középkori városfal bevakolva.

Bástya-utca 33. Ház, jelentéktelen, az udvarán hátul a középkori városfal a Calvin-tér 2. sz. ház falába befalazva.

Bástya-utca 35. Lásd Calvin-tér 1.

Báthory-utca 2. Lásd Kossuth Lajos-tér 12.

Báthory-utca 4—6. Ház, eklektikus, háromemeletes, 2+1+4+1+2 ablakos. Két középrizaliton 2—2 kompozita fejezetű vájt oszlop fogja össze az I—III. emeletet. Az egész homlokzat terméskő. Neobarokk kovácsoltvas kapuk és sarokerkélyek. Honvéd-utca 6. sz. alatt, Gorove-utca 1. sz. alatt 6 ablak. Tervezte Meinig Artur.

Báthory-utca 20. Ház, eklektikus, háromemeletes, 7 ablakos. Kiugró fáfőpárkánya alatt freskófríz, Lotz Károlytól. Vadász-utca 38. sz. alatti sarkán az I. emelet magasságában aranyozott gömböt tartó női félakt szobor. Vadász-utcai homlokzatán 5 ablak. Tervezte Petschacher Gusztáv 1891-ben.

Calvin-tér 1. A középkori városfal amorf maradványa a Bástya-utca 35. sz. ház tűzfalába befalazva. A tűzfalon az eredeti városfal ábrázolása kőből kiképezve. Bejárat a Kecskeméti-utca 19. sz. oldalról.

Calvin-tér 2. Lásd Bástya-utca 33.

Calvin-tér 3. és 4. Lásd Bástya-utca 27—29.

Calvin-tér 5. Ház, elől modern, udvari egyemeletes része korai klasszicizáló. Hozzáépítve a Királyi Pál-utca 18. és a Bástya-utca 21. felé a középkori városfalhoz.

Cukor-utca 7. Lásd Papnevelde-utca 2.

Dalmady Győző-utca 14. Lásd Semmelweis-utca 12.

Deák Ferenc-tér. Evangélikus templom, klasszicizáló, 4 dór pilléres főhomlokzatán triglifés és metopés főpárkány síma oromzatot tart. Oldalhomlokzatán 4 ablak. Hatalmas, domború tetőszerkezet. Belül fehér, díszes főoltár, Polláck Mihálytól, Rafael Transfiguratiojának másolata Lochbieler Ferentől. Szószék: Dunaiszky Lőrinc-től. Klasszicizáló stílus. A késmárki Krauss János építőmester terve szerint Polláck Mihály emelte 1799—1809 között. 1809 júliusától 1811 tavaszáig katonai ruharaktár volt. Felszentelték 1811, kettős karzata épült 1820-ban. Mai főhomlokzata Hild Józseftől, átalakították 1867-ben, Benkó Károly építész terve szerint, 1856-ban épült tornyocskáját 1875-ben lebontották. Ezüstkanna domborművekkel Bergmann Erazmus besztercebányai mestertől, XVII. század. Copstílus aranyozott ezüst kehely: Pasberger József pesti ötvöstől, 1783—1784 közt. Két ezüstkanna Kronberg Frigyes-től, 1813. Serleg 1838-ból árvizi jelenettel, AW bécsi mestertől.

Deák Ferenc-tér 2. A volt Adriai Biztosító Intézet székháza. Modern, V. emeletes, a Deák-téri homlokzaton 5 ablakos, négyhomlokzatos épület. Az V. emeleti ablakok félkörívesek, a többiek egyenes záródásúak. A Deák-tér felé, valamint a Miatyánk-utca felé a sarkokon párkánnyal lezárt sarokrízalit, felette és végig az egész épületen attika. Az összes homlokzatok simák, fehér kőburkolattal. A félemelet és az első emelet között vasrácsos végigfutó erkély, hasonló rács a Deák Ferenc-téri ablakokon és a sarokrízalitok ablakain. A földszinten és a félemeleten nagy irodaablakok. Oldalhomlokzatok Sztálin-tér 9—10, Miatyánk-utca 1. és Deák Ferenc-utca 16—18. Tervezte Pogány Móric és Töry Emil, emelet 1914—18-ig. 1944—45-ben kiegészített, 1949—1950-ben helyreállították, a földszinti homlokzat Telcs Ede- és Ligeti Miklós-féle szobordíszei nélkül.

Deák Ferenc-tér 4—5. Evangélikus paplak és iskola. Eredetileg egyemeletes, 5—5 ablakos, 1795-ben épült, ebből az időből való vörösmárványlépcsős lépcsőháza. 1821-ben lett kétemeletes, 13 ablakos. Baloldalt 3 ablakos rész tojásfrizés főpárkánnyal. Klasszicizáló lépcső és folyosórácsok. Jobbszélén timpanonos kis kapu. Az épületet Hild József 1854-ben átalakította. Hátsó homlokzat 15 ablakkal. Bárczy István-utca 10. sz. alatt. Ide járt Petőfi Sándor iskolába 1833—1834. folyamán.

Deák Ferenc-utca 2. Lásd Molotov-tér 2.

Deák Ferenc-utca 16—18. Lásd Deák Ferenc-tér 2.

Deák Ferenc-utca 21. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 2+5+2, részben edikulás ablakkal. Az első emelet három középső ablaka felett fekvő allegorikus alakok. Kazettás-tojásdiszes főpárkány, alatta női fejlet ábrázoló medaillonok. Kétemeletes volt. Átépitette Hild József 1845—46-ban, az I. Atilla-körút 32. sz. házhoz teljesen hasonlóan kiképezve. Klasszicizáló folyosórácsok. A házban, mely Weisz Bernát volt, 1846 okt. 3-án nyílt meg Marastoni Jakab Nagyhid-utcai festőiskolája, a harmadik emeleten és 1860-ig működött. A ház hátulsó tűzfalába a középkori városfal valószínűleg be van falazva, vagy a tűzfal arra ráépült.

Dimítrov-tér 6. Lásd Tolbuchin-körút 2.

Dorottya-utca 3. Bérház, romantikus, háromemeletes, 1+7+1 ablakos. Szende Pál-utcai 5. sz. alatti homlokzat 13 ablakos. Az I. és II. emelet szélső rizalitján erkély, későbbi ráccsal. Keresztboltozatos kapualj, udvarán klasszicizáló rácsok.

Dorottya-utca 4. Bank épület, korai eklektikus, négyemeletes, 5 ablakos, Szende Pál-utca 3. sz. alatti homlokzat 1+6+9+6+1 ablakos. Mária Valéria-utca 13. sz. alatti homlokzatán 1+7 ablak. Oszlopos előcsarnok, lépcsőház és ülésterem. Tervezte Weber Antal 1872-ben, a Rupp-féle kétemeletes ház helyére.

Dorottya-utca 6. Wurm-udvar. Klasszicizáló. Zitterbarth Mátyás építette Kloppinger János számára, 1814-ben. 20 ablakkal, ablak felett díszekkel kétemeletesre, most ötemeletes. Az erkélyek újak. Bal oldalhomlokzata 23 ablakkal. Szende Pál-utca 4., hátsó 18 ablakkal Mária Valéria-utca 15/a—b. Itt a főpárkány felett 2 fekvő kőfigura s az udvaron görögös kút kádakkal, Huber József műve. Átépitette Polláck Mihály 1821—22-ben Wurm János vaskereskedő számára. A kapu és a földszinti ablakok alacsony kovácsoltvas rácsai 1893-ban, a Hausmann Aajos által tervezett bankká átépítéskor készültek. 1946-ban a romos épületet helyreállította Borbíró Virgil.

Dorottya-utca 11. Ház, eklektikusan átépítve, kazettás, hevederíves kapualj, folyosórácsok, oszlopos kút klasszicizáló.

Egyetem-utca 2. A volt Pesti Hazai Takarékpénztár háza, jelenleg Fővárosi Vízművek, korai eklektikus, három emeletes 5+7+5, sarkon

1+1+1, Reáltanoda-utcában (1—3. sz.) 7+7+7 ablakkal. Főbejárat felett egy nagy, felette három, sarkon I—II. emeleten 3+3, Reáltanoda-utcában II. emeleten 7 erkély, francia ablakok, alacsony ráccsal. Tervezte Ybl Miklós, 1860.

Egyetem-utca 4. Ház, elpusztult 1944—45-ben. A kapuzat töredékei, barokk kariatidák, a Fővárosi Történeti Múzeumban.

Egyetem-utca 6. Patasich-, Barkóczy-, majd Károlyi-palota, klassziczizáló, egyemeletes, 3+13+3 ablakos, 2 sarokrizalittal, középerkéllyel, oromzatán plasztikus oroszlánoktól tartott címerrel, ami Klieber József műve. Károlyi-utca 1. sz. a. 3+8+12 ablak, Kaplony-utca 2. sz. a. egy hármast +9+ egy hármast +6+ egy hármast ablak. Szép kapucsarnok dór vájt oszlopokkal, balra klassziczizáló kút. Egyik I. emeleti termében Lotz Károly freskója a Paulay Ede-utcai lebontott Wodianer-palotából. Az elhelyezés és helyreállítás munkáját Fenyő György és Zakariás Margit végezték. Díszterem aranyozott stukkódíszrel, fehérmárvány kandallóval. Első alakjában 1896. Kalcher Márton építette. 1759—68-ban Mayerhoffer András és fiai későbarokk stílusban átalakítják. 1799. Jung János kibővíti. 1831. Zitterbarth Mátyás végez rajta javításokat. 1832. A bécsi Anton Pius Riegl klassziczizáló stílusban átépíti, Hofrichter József kivitelezéssel, 1834. a bécsi Koch Henrik befejezi. Kaplony-utcai homlokzatát (1934) Wälder Gyula tervezte, ezen a Batthyány Lajos elfogatását ábrázoló dombormű, Ispánki József alkotása. Jellasich, majd Haynau itt lakott 1849—1850-ben. Itt fogták el Batthyány Lajost. 1930 óta a Fővárosi Képtár helyisége. Helyreállítva 1950-ben, az oromfal címerdisze nélkül.

Eötvös-tér. Eötvös József bronzszobra, Huszár Adolf alkotása. Talapzata gránit, tervezte Ybl Miklós. Készült 1877-ben, leleplezték 1879 május 25-én.

Ferenciek-tere. Ferenciek-temploma. Barokk, hajlított, majd tört vonalú oromzatos homlokzat. Az oromzat kétoldalán voluták. A volutákon és az Istenszemet magábanfoglaló zárótimpanon sarkain 1—1 szent szobra. A középső mező fülkéjében alkantarai Szt. Péter szobra. Az egy-egy részsut álló oszloppal keretelt kapu ívmezejében dombormű, párkányán közepén a földgömbön áll Mária a kis Jézussal, két oldalt fülkéjében Szt. Ferenc, illetve Szt. Antal. A homlokzat előtt, jobboldalt kőfeszület, lábánál Máriával (1763). — Tornya 1758-ból, gazdagon faragott felsőrésze romantikus, Wiesner Ferenc terve 1858—1863. Szandház Károly szobrász és Schuster Károly kőfaragó készítették. Bent előcsarnok egy-egy oldalkápolnával. Három boltszakaszos hajó, 3—3 oldalkápolnával. — Az 1740-ben emelt főoltár szobrai 1741 és 1851-ben készültek. Hat barokk és két klassziczizáló mellékoltár, oltárképekkel. Barokk orgonakarzat, az orgona Rieger 1902. Szószék, 1852. Ágoston Elek empire síremléke, 1809. Albach Szaniszló márványdomborműve, Célkúti Züllich Rudolftól, 1856. A bejáratnál kétoldalt faragott barokk stallumok. A falfestmények (al secco) Lotz Károly művei, 1894—95, Tardos Krenner Viktor restaurálta 1925-ben, ugyanő új freskókat is festett. — Templommá átalakított török mecset helyén épült. Alapkővét 1727-ben tették le, 1743-ban felszentelték. 1787—1822 között plébániatemplom volt. Renoválták 1895, 1925 és 1947-ben.

Ferenciek-tere 5. Egyetemi könyvtár, eklektikus, kétemeletes, 3 nyílásos főkapu. 1+3+1 ablak, kerek sarok 3 ablakkal, az I. és II. emelet oszlopos, sarokkupola, timpanonban két angyal címert tart, Sommer Ágost műve. Oldalhomlokzat Reáltanoda-u. 2. 4+3+4, az I. emeleten edikulációs ablak, alatta bábos dísz. A II. emeleten végig sgraffito dísz. Tervezte Szkalniczky Antal és ifj. Koch Henrik. Épült 1873—1876-ig. Nagy olvasótermében Lotz Károly freskói. Sgraffitoinak kartonjait Than Mór készítette.

Gerlóczy-utca 6. A Központi Városháza tűzoltóbejáratánál balra a sarokfalban, az udvar felé, a középkori városfal maradványai.

Gorove-utca 1. Lásd Báthory-utca 4—6.

Gorove-utca 2. Lásd Kossuth Lajos-tér 11.

Guszev-utca 3. Fröhlich-ház, romantikus, háromemeletes, 2+7+2 ablakos. Eredeti üzletnyílások.

Guszev-utca 4. Lásd Teleki Pál-utca 3.

Guszev-utca 5. Ház, romantikus, háromemeletes, 7 ablakos. Az udvar és a rácsok klasszicizálóak.

Guszev-utca 6. Lásd Teleki Pál-utca 5.

Guszev-utca 8. Lásd Teleki Pál-utca 7.

Guszev-utca 9. Ház, romantikus, háromemeletes, 1+3+1 ablakos, a homlokzat sérült. Dötzer Ferenc műve, 1871. Udvar, kút és rácsok klasszicizálóak. Eredeti üzletnyílások.

Guszev-utca 12. Ház, romantikus, háromemeletes, 9 ablakos. Udvarán kút. Frey Lajos műve, 1868.

Guszev-utca 17. Ház, romantikus, háromemeletes, egy hármast+2+ egy kettőst+2+ egy hármast ablakkal. A II. emeletén 3 erkély. Gerster Károly és Frey Lajos műve, 1861.

Hajó-utca 5. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, hajlított homlokzattal, leveles főpárkánnyal. Bal oldalhomlokzata a Bárczy István-utca 4. sz. Udvarán klasszicizáló rács. Szép csigalépcsőház.

Harmincad-utca 1. Lásd Vörösmarty-tér 6.

Harmincad-utca 2. Lásd József-tér 7.

Hold-utca 4. A Magyar Nemzeti Bank pénzforgalmi osztálya (volt Postatakarék), magyaros szecessziós, négyemeletes, 1+5+3+5+1 ablakkal, középrizalitján magas háromszögletű oromfallal. Az egész épületen pártázatos, magyaros díszítésű oromfal. Színes majolika magyaros díszítés. A Perczel Mór- és a Kiss Ernő-utca felé 1+9+1 ablak. Lechner Ödön műve, 1900.

Hold-utca 5. Grünweil-ház, romantikus, kétemeletes, 1+1+3+1+1 ablakos, 2 erkély, az udvarban klasszicizáló rács. Építette Brein Ferenc 1854—55-ben.

Hold-utca 27. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 3+5+3 ablakos, a középrizalit kétemeletes pillérek között, középerkély. Kazettás-rozettás-keresztboltozatos kapualj, empire lépcsőkorlát és folyosórácsok. Oldalhomlokzata 9 ablakkal és az emeleten falpilléres dísszel: Kálmán-utca 12. Az I. és II. emeleten az udvarban négyszlopos nyitott tornác.

Honvéd-utca 6. Lásd Báthory-utca 4—6.

Honvéd-utca 26—30. Valtó selyemgyár, klasszicizáló. Kétemeletes, 6+11+6 ablakos, a középrizaliton 10 jón oszloppal, tojássoros fríz és kazettás-rozettás főpárkány. A földszinten ives dísz. Elsőemeleti középerkély, 3 kapu, oldalhomlokzatai egyenkint 23 ablakkal: Klotild-utca 11. és Markó-utca 12. Hild József építette 1839—44 között és Valero Antal selyemgyára volt, majd Károly-kaszárnya. 1848-ban az Állami Bankjegynyomda is itt volt. 1935 és 1947-ben renoválták. Ma Honvédelmi Minisztérium.

Irányi-utca 7. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 5 ablakos, szép főpárkánnyal, klasszicizáló folyosóráccsal. Falpilléres, kazettás boltozatú kapualj, csigalépcsőház, klasszicizáló ráccsal. Építette Kassalik Ferenc 1837-ben, ekkor egyemeletes volt.

Irányi-utca 9. Ház, romantikus, háromemeletes, 6 ablakos. Szép falpilléres kapualj, udvarán vörösmárvány kút, klasszicizáló rácsok.

József Attila-utca 5. Lásd József-tér 1.

József Attila-utca 6. Ház, klasszicizáló, eredetileg kétemeletes, sarok,

9 ablakkal. Kapu felett 2 koszorút vivő női alak domborműve, felette hármás középlablak, félkörívű timpanonjában két griff. Szélső ablakok kétemeletes pillérek között. Oldalhomlokzat 10 ablakkal, Nádor-utca 2. 2—2 szélső ablak felett griffes timpanon. Polláck Mihály műve, saját házának építette 1822-ben. Később Wenckheim-ház, négy emeletet építettek rá.

József Attila-utca 7. Lásd József-tér 12.

József Attila-utca 9. Lásd Sztálin-tér 1.

József Attila-utca 11. Lásd Sztálin-tér 15.

József Attila-utca 16. Derra-ház, klasszicizáló, háromemeletes, 1+7+1 ablakos, a középrizalítot háromemeletes magas falpillérek fogják össze, fogas főpárkány. Földszint átalakítva, falpilléres-hevederes kapualj, vasbaluszteres lépcsőház, klasszicizáló folyosórácsok és kút. Oldalhomlokzata 3+9+3 ablakkal Teleki Pál-utca 1. Újjáépítette az 1838-as árvízben összeomlott házat Hild János. 1950-ben tatarozták.

József-tér. József nádor bronzszobra. Halbig János müncheni szobrász alkotása. Talapzat is tőle, gránit. Készült 1858-ban, leleplezték 1869. április 25-én.

József-tér 1. Gross-ház, klasszicizáló, sarok, kétemeletes, 4+5+4 ablakkal, középrizalít, háromszögű orommal és fogas párkánnyal. Pilléres, nyolcszögletű kazettás kapualj. Klasszicizáló folyosórácsok és lépcsőbejárat. Oldalhomlokzat: József Attila-utca 5., 13 ablakkal. Helyreállítva 1948. Építette Gross Ferenc számára valószínűleg Hild József.

József-tér 5—6. Ház, romantikus, négyemeletes, 4+9+4 ablakos, majd sarkon túl 2+4+2 ablakos. Az I. emeleten 3 erkély, majd 2 erkély, körüláttal. Tervezte Máltás Hugó, Kovács Sebestyén részére 1852-ben.

József-tér 7. Rösler—Muráti-ház, klasszicizáló, kétemeletes, 3+3+3 ablakkal, középrizalít háromszögletű orommal, síma fejezetű falpillérekkel. Hevederes kapualj, klasszicizáló folyosórácsok, kazettás fakapu. Oldalhomlokzata Harmincad-utca 2., 5 ablak. Helyreállítva 1949, műemlékileg rosszul.

József-tér 12. Ház, eredetileg klasszicizáló, háromemeletes, sarok, 9 ablakkal. Homlokzata eklektikusan teljesen átalakítva. Az udvarban klasszicizáló folyosórácsok. Oldalhomlokzata 11 ablakkal József Attila-utca 7. Hild József építette 1833-ban Kelter Frigyes számára. Kétemeletes volt. A József Attila-utcai oldalon a „Lipótvárosi Gyógyszertár”-ban klasszicizáló gyógyszertárberendezés. A gyógyszertár 1803 óta áll fenn, ide a Nádor-utca 3. sz. alól 1929-ben került.

Kálmán-utca 12. Lásd Hold-utca 27.

Kaplony-utca 2. Lásd Egyetem-utca 6.

Károlyi-utca 1. Lásd Egyetem-utca 6.

Károlyi-utca 12. Heldwein-ház, klasszicizáló, kétemeletes, 2+3+2 ablakos, oldalrizalítokkal, kapu felett női fej, ablakok felett részben puttós és állatos domborművek, részben medaillonok. A kapubejárat végén pillér, klasszicizáló folyosórácsok. Épült 1809—12 között Heldwein Antal számára.

Károlyi-utca 18. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, ötablakos, erősen restaurálva. Udvara részben árkaos. Helyreállították 1946-ban, a homlokzatot műemléki részletek nélkül, simán.

Károlyi-utca 28. Ház új, udvarán a régi pesti várfal 4 fokos, lőréses, helyreállított, a Magyar-utca 12—14. sz. ház tűzfalába befalazott, illetve a két udvar között álló maradványa. Ugyanez alacsonyabban az utcai részben folytatódik.

Kecskeméti-utca 1. Pázmány Péter-tér, Királyi Pál-utca sarok. Ház, romantikus, háromemeletes, 7+1+3+1+6 ablakkal. Pázmány-téri homlok-

zaton 2+2 erkély, Kecskeméti-utcai oldalon 1+1 az I. és II. emeleten öntöttvas rácsokkal. Földszint üzletekkel átépítve. Pan József tervezte, Hegyessy Ferenc részére 1867-ben.

Kecskeméti-utca 19. Lásd Calvin-tér 1.

Képipró-utca 5. Ház, korai eklektikus, kétemeletes, 6 ablakos, udvarán klasszicizáló folyosórácsok. 1871-ben Pan József építette az eredetileg egyemeletes házra a második emeletet.

Képipró-utca 6. Ház, romantikus, háromemeletes, 7 ablakos, kapu mellett egy-egy féloszlop akantuszos oszlopfővel, az udvar (homlokzat felé) egy része árkádos, klasszicizáló folyosórácsok. Az eredetileg egyemeletes épületet 1870-ben Wagner János Gárdos János részére átalakítja, II. és III. emeletet épít rá.

Királyi Pál-utca 1—3. Lásd Szerb-utca 23.

Királyi Pál-utca 2. Lásd Kecskeméti-utca 1.

Királyi Pál-utca 13/b. Ház, modern, udvarán a középkori pesti városfal maradványa, egy magasabb része és öt bástyafok lőréssel, a Tolbuchin-krt. 16. sz. ház tűzfalába befalazva. A XV. század végéről, pártázatos volt. Folytatása: Bástya-utca 17—19.

Királyi Pál-utca 18. Szupp-ház, eredetileg klasszicizáló, háromemeletes, 19 ablakos, Bástya-utca 21. sz. a. homlokzatán 2—4 ablak. Udvarán klasszicizáló rácsok, vörösmárvány kút. Homlokzat korai eklektikus. Az eredetileg 1844-ben Diescher József által épített egyemeletes házra 1871-ben Pucher József épített rá II. és III. emeletet és a homlokzatot átalakította. Itt lakott Petőfi Sándor 1848. aug. 1-étől. A Királyi Pál-utca 20. és a Calvin-tér 5. sz. házak felőli tűzfalába a középkori városfal valószínűleg be van falazva.

Királyi Pál-utca 20. Lásd Királyi Pál-utca 18.

Kiss Ernő-utca 2. Lásd Hold-utca 4.

Klotild-utca 11. Lásd Honvéd-utca 28—30.

Kossuth Lajos-tér 1—3. Országház, háromemeletes, 265 méter hosszú és 123 méter széles. Neogótikus épület, kupolával, 2 nagyobb és számos kisebb toronnyal. Monumentális fölépcsőházcarnok, kupolaterem és 2 nagy ülésterem mellett számos hivatali, fogadó, stb. helyiség van benne. A Duna felől árkádsor a földszinten és 7 nyílású, hatalmas tornác az I. emeleten. Az épületet 253 szobor díszíti, a belső helyiségeket Lotz Károly, Körösfői-Krisch Aladár és mások freskói. Tervezte és építette Steindl Imre 1884—1904-ig.

Kossuth Lajos-tér 11. Földművelésügyi Minisztérium. Eklektikus. Főhomlokzata háromemeletes, a földszinten 6+9+6 nyílású árkádsorral, a kiugró oldal- és középrizaliton az I. és II. emeletet összefogó korinthusi oszlopok, az I. emeleten báboskorlátú erkély. Az Alkotmány- (1. sz.) és Báthory-utcában (2. sz.) 4 emeletes 2+15+2 ablakos. Hátsó homlokzata Gorove-utca 2. Tervezte Bukovics Gyula.

Kossuth Lajos-tér 12. A legfelsőbb bíróság épülete. Eklektikus. Szép díszlépcsőcsarnok Lotz Károly freskójával és Strobl Alajos Justitia szobrával. Tervezte Hauszmann Alajos. Homlokzati triga: Sennyei Károly, ülő alakok Fadrusz János, az oromzat mezejének szoborcsoportja Zala György alkotása. A többi szobor Róna József, Köllő Miklós, Donáth Gyula és a Stróbl-iskola alkotása, oldalhomlokzatok Szalay-utca 1. és Alkotmány-utca 2. Hátsó homlokzat Vajkay-utca 2.

Kossuth Lajos-utca 3. Horváth-ház, eredetileg klasszicizáló, sarok, háromemeletes, 14 ablakos. Bal oldalhomlokzata 17 ablakkal: Szép-utca 1. Boltozott kapualj, tágas kerek előcsarnok. Az udvarban klasszicizáló folyosórácsok. Építette Polláck Mihály 1816-ban, Horváth Mihály számára (megmaradt ebből az előcsarnok), Wieser Ferenc romantikus ízlésben ala-

kította át a homlokzatot és a lépcsőházat, 1851-ben. 1848 március 15-én itt nyomtatták a Landerer és Heckenast nyomdában a szabad sajtó első termékeit: a Nemzeti dalt és a Tizenkét pontot. A ház sarkán Petőfi emléktábla. Helyreállítva 1949-ben, az erkély hibásan, a Szép-utcai szárny csak részben.

Kristóf-tér 1. Lásd Váci-utca 4.

Kristóf-tér 7—8. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 7 ablakkal, szép főpárkány.

Lánchíd. Lásd I. kerület.

Magyar-utca 6. Ures telek, jobb hátulsó részében a középkori pesti várfal maradványa a Múzeum-kr. 5. sz. ház tűzfalába befalazva. Lásd ott.

Magyar-utca 8—10. Lásd Múzeum-kr. 17.

Magyar-utca 9. Lásd Reáltanoda-utca 19.

Magyar-utca 11. Stumm-ház, romantikus, kétemeletes, 5 ablakos. Egyemeletesre építette Brein Ignác 1833-ban.

Magyar-utca 12—14. Lásd Károlyi-utca 28.

Magyar-utca 25. Ház, romantikus, egyemeletes, 2+1 kettős ablakos. Régebbi alapokon épült. Félpilléres kapualj, hevederes, cseh kupolás boltzattal, félkörös lépcsőház, köbös lépcsőkorrálattal.

Magyar-utca 26. Ház, jelentéktelen, a Múzeum-kr. 19. sz. eklektikus ház felé a középkori várossal bevakolva, a Múzeum-kr. 19. sz. felől diszesen, sgrafittokkal, kúttal kiképezve.

Magyar-utca 28. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 1+5+1 ablakkal, udvarán klasszicizáló rács. Ebben a házban volt a Lamacs-vendéglő, ahol Vörösmarty vezetésével összejött a Nemzeti Kör, amely kiadta Petőfi „Verseik” c. füzetét. Gyakran ebédelt itt Petőfi Sándor. A ház átalakítva. A Múzeum-kr. 21. sz. házzal közös udvarán a középkori várossal húzódik, befalazva.

Magyar-utca 31—33. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos. Összeépítve a Magyar-utca 33. sz., Meinig Artur által tervezett eklektikus épületszárnyal. Helyreállítva 1950-ben.

Magyar-utca 32. Ház, korai eklektikus, kétemeletes, hatablakos, konzolos főpárkány, félpilléres dísz és két I. emeleti erkély a homlokzaton. Hátulsó tűzfalába valószínűleg a középkori várossal egyik rondellája van beépítve, az ott lévő kerek lépcsőház ennek alaprajzát követi.

Magyar-utca 34. Ház, korai eklektikus. Jászai Mari színező-otthon, kétemeletes, 4+4 ablakos, félpilléres dísz és 1. elsöemeleti erkély. Helyreállítva 1948-ban. Jászai Mari dombormű 1850—1926 évszámmal a homlokzaton. Hátulsó tűzfalába a középkori várossal valószínűleg befalazva.

Magyar-utca 36. Ures telek. A Múzeum-körút 27. és 29. sz. házak tűzfalában a XV. századi várossal lörésekkel és pártázattal. A középkori várossal egyik leghosszabb és legépebben megmaradt részlete.

Magyar-utca 42. Ház, háromemeletes, 7 ablakos. Romantikus, udvarán klasszicizáló rácsok. Hátsó tűzfalába a középkori várfal löréses, pártázatos része beépítve. A Múzeum-körút 33. sz. üres telekről látható.

Március 15-e-tér. Belvárosi plébániatemplom. Barokk homlokzata két-tornyos. A tornyok és az oldalhomlokzatok gótikus támpilléresek. Az oldalfalakon későgótikus kapuzatok restaurált töredékei. Főkapun Szent-háromság-dombormű (Hörgertől?). A déli toronyban román ívsor részlete. Támpilléres, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, azon Hörger Antal Szt. Flórián-szobra (1723). Eredetileg háromhajós volt, a barokk átépítéskor egyhajóssá alakították. Körjáratos szentélye ma is gótikus. A főhajó és a lourdesi kápolna alatt kriptá. Ennek falaiban eredeti helyén halszálka-kötésű római fal és az itt állott bazilika szentélyének íves román lábazati kövei másodlagosan beépítve, tovább a román szentély íves alap-

fala in situ. A kriptában az előtérben kőmúzeum, benne a templom különbözőkori építésének képművei, köztük hat reneszánsz pillértörök. A templom körül az Árpád-korban temető volt. Az első oldalkápolnában balra Kultsár István († 1828) síremléke Ferenczy Istvántól. Korai romantikus szöszék Ungnad Fülöp 1808, a szentély északi falánál elől Kray Pál tábornagy († 1804) síremléke. Oldalkápolnában két reneszánsz szentségtartó-fülke, 1507, az egyiket Pest közönsége, a másikat a templom plébánosa, Nagyrévi Endre c. püspök emelte. Két mellékoltára (1736 és 1741/2) a pesti Gundrich Károly Ferencztől. Kehely Reichenpfalter Simon pesti mestertől, 1765. A sekrestyében 12 apostol szobra, 1725. A Kálvária-oltáron Szt. János, Mária és Magdolna szobra. 1762. A templom 1934—1939 közötti renoválása alkalmával a szentély déli oldalán pálcaműves ajtót találtak, a szentélyablakok alatt 19 ülőfülkét, melyek eredetileg passiójelenetfreskókkal voltak díszítve (a Kálvária jelenleg a Fővárosi Középkori Múzeumban). XV. század. A fülkék végén jobbra török imafülke (Mihrab). Főoltárát Hild József tervezte 1826-ban, klasszicizáló (jelenleg a rákoskeresztúri templomban). Az 1890-ben készült Steindl-féle Zsolnay maiolika főoltár 1944—45-ben elpusztult, új főoltárát Gerő László tervezte, Molnár C. Pál képeivel és Antal Károly domborműveivel. A sekrestyében Krisztus mellképe, Luini köre. Az eredetileg románstílusú templomot a tatár 1243-ban lerombolta. A XV. század elején újjáépült, 1541—1604 között rommá vált. 1686-ban befedték. Homlokzatát Paur György építőmester barokk-stílusban újította meg 1725—1739 között. 1775-ben Nepauer Máté és Jung József javította a szentélyt. A toronysisakok (az egyik elpusztult 1945-ben) Hacker A. J. 1795. Orgonakarzatát 1835-ben Hild József bővítette. Steindl Imre 1890-ben, Lux Kálmán 1933-ban, Gerő László 1948-ban revonálta. Utóbbi tervezte a szentély újrafestését, valamint a gótikus szentségtartó-fülke eredeti helyén való felállítását, amely Lux Kálmán rekonstrukciója.

Március 15-e-tér. Contra-aquincumi castrum egy tornya és hosszabb fala. Feltárta 1932-ben Nagy János. Ma földalatti múzeum. A castrum másik, legyezőalakú tornyát a belvárosi templom szentélyfalánál tárta fel Bertalan Vilmos 1944-ben.

Margít-híd. A hétpilléres, hat medernyílásos, eklektikusan díszített híd Gouin Ernest és társa terve szerint épült 1872-től 1876 április 30-i megnyitá-
sáig. A margitszigeti szárnyhíd 1899—1900 folyamán készült el. A hidat 1935—37 folyamán Mihailich Győző terve szerint kiszélesítették és megerősítették. A náciak a Pest és a Margitsziget közötti részt 1944 november 4-én, a budai szárnyat 1945 januárjában felrobbantották. Újjáépítése az Építésügyi Minisztérium hídosztályának tervei szerint és vezetésével 1946. végén indult meg és 1948 augusztus 1-én adták át a hidat a forgalomnak.

Mária Valéria-utca 3. Szemerédy-ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos. Kazettás-rozettás kapubejárát, oszlopos lépcsőbejárát, klasszicizáló lépcső és folyosórácsok. 1811-ben építette Hofrichter József Szemerédy András számára.

Mária Valéria-utca 5. Gyürky-ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, kapu felett bőségszarut tartó 2 allegorikus női alak szobra, a kapu zárókövén Zeus-fej, szép kazettás-rozettás kapubejárát, hátrább későbbi stukkódísz. 1813-ban Hofrichter József Gyürky Pál számára építette. Szobrászati dísz: Dunaiszky Lőrinc.

Mária Valéria-utca 7. Kardetter-ház, klasszicizáló, háromemeletes, 15 ablakos. Kapu zárókövén Zeusfej. Építette 1812-ben Polláck Mihály, Kardetter Tamás ácsmester számára. Kétemeletes volt. Helyreállították 1950-ben, a földszintet elrontva.

Mária Valéria-utca 13. Lásd Dorottya-utca 4.

Mária Valéria-utca 15/a—b. Lásd Dorottya-utca 6.

Mária Valéria-utca 17. Ház, eredetileg klasszicizáló, háromemeletes, 7 ablakos, Kehrér Ferenc háza. Épült 1827 körül, kétemeletesre, 1892-ben háromemeletesre átépítve.

Markó-utca 12. Lásd Honvéd-utca 28—30.

Mérleg-utca 7. Lásd Nádor-utca 3.

Mérleg-utca 8. Lásd Nádor-utca 6.

Mérleg-utca 9. Ház, háromemeletes, 9 ablakos, földszintje átalakított. Klasszicizáló folyosórácsok. 1834-ben Polláck Mihály kétemeletesre építette, 1839-ben Hild József harmadik emeletet épített rá, Klopfinger János számára.

Mérleg-utca 10. Lásd Nádor-utca 5.

Mérleg-utca 11. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos, földszinten falpillérek, felettük triglifisor, I. emelet felett meanderszalag. Fogas főpárkány, edikulás díszű kapualj. Oldalhomlokzata 12 ablakkal, Perc-köz. 1837-ben Hild József építette Szapáry számára. Háromemeletes volt, a legfelsőt leontották. Szép későbbi neobarokk rács az udvarban.

Miattyánk-utca 1. Lásd Deák Ferenc-tér 2.

Molnár-utca 9. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos. Helyreállítva 1949-ben.

Molnár-utca 14. Ház, romantikus, kétemeletes, 4 ablakos, kerek, rozettás padlásszellőztető-nyílások. Szép kapualj jobbra és balra 3—3 íves záródású ülőfülkeszerű kiképzéssel.

Molnár-utca 19. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 14 ablakkal, szép fogasdíszű fakapuvál. Udvarán kút, oromdíszel.

Molnár-utca 31. Ház, 1850 körüli, egyemeletes, 2+1+2 ablakkal, középablak díszecskével, udvaron függő folyosókkal.

Molotov-tér 2. Pesti Vigadó. Romantikus. Molotov-téri homlokzaton 1+5+1 nyílású, árkádós, Deák Ferenc-utca 2. sz. homlokzaton 1 árkádníylás + 3 nagy ablak + 10 rendes. Vigadó-utca 1—3. sz. homlokzaton 1 árkádníylás + 4+9+3 ablak. Építette Feszli Frigyes 1859—1864-ig. Polláck Mihály 1849-ben elpusztult régi Vigadója helyén és maradványainak felhasználásával. Külső gazdag szobrászati dísz: Alexy Károly és mások. A fölépcsőházban Than Mór és Lotz Károly freskói a Tündér Ilona mondából. Romos, részben kiégve.

Múzeum-körút 5. Ház, romantikus, kétemeletes, 7 ablakos. Tervezte Ybl Miklós. Hátsó tűzfalába a középkori városfal befalazva.

Múzeum-körút 7. Unger-féle átjáróház. Romantikus, kétemeletes, díszes főpárkánnyal. Pártázatos kiképzésű oromfal, alatta rozettás padlás-szellőztetőnyílások. Az I. emeleten 7 kis erkély, amelyet 2—2 szárnyas orszlán tart. Szép árkádós udvar. Hátsó homlokzat, Magyar-utca 8—10., hasonló, csak erkély nélkül, 4+1+4+4 ablakkal. A 10-es számú 4 ablak-tengelyes rész külön udvarán áll a középkori városfal, a Múzeum-körút 9. sz. lebontott ház felé. A házat Ybl Miklós tervezte 1852-ben, Unger Henrik számára.

Múzeum-körút 9. Lásd Múzeum-körút 7.

Múzeum-körút 19. Ház, eklektikus, négyemeletes, 5 ablakos, szép kapubejárat szoborfülkékkel, a lépcsőházban szobor. Valószínűleg Ybl Miklós tervezte. Lásd még Magyar-utca 26.

Múzeum-körút 21. Ház, romantikus, háromemeletes, 4+5+4 ablakos. Lásd még Magyar-utca 28. sz. a. is.

Múzeum-körút 27—29. Lásd Magyar-utca 36.

Múzeum-körút 33. Lásd Magyar-utca 42.

Nádor-utca 2. Lásd József Attila-utca 6.

Nádor-utca 3. Fellner-ház, romantikus, kétemeletes, 5 ablakos, díszes főpárkánnyal és elsőemeleti szemöldökpárkányokkal. Pilléres-hevederes dí-

szes kapualj. Oldalhomlokzat 4 ablakkal: Mérleg-utca 7. 1828-ban Brein Ignác egyemeletesre építette, 1843-ban Hild József még egy emeletet húzott rá. A ház sarka elpusztult, ideiglenesen helyreállítva.

Nádor-utca 5. Ház, klasszicizáló, egykori Tigris-szálloda. Háromemeletes, 13 ablakos, kazettás-rozettás és fogas főpárkány. 2 féloszloppal keretelt kapu, rajtuk vázák, kapu felett tigrisalak. Oldalhomlokzat 19 ablakkal: Mérleg-utca 10. sz. a., erkéllyel. Kazettás-rozettás-hevederes kapualj. Udvarán klasszicizáló kút. 1839-ben Hild József építette át az eredetileg kétemeletes házat Wagner Sándor számára, mint Tigris-szállodát.

Nádor-utca 6. A volt Magyar-Cseh Iparbank épülete, modern. Félmelet + 4 emelet, a Nádor-utcában 4, a Mérleg-utcában 5 ablak. A sarokon kissé visszaugró, toronyszerűen kiemelkedő, tagozás nélküli rizalit, ennek élén a 4 emeleten végigfutó összefogott, csukott, ötszögű, vasszerkezetű üvegezett erkély. A földszinten a sarokon két félköríves záródású kapu és mellette mindkét oldalon üzletnyílások, faragott díszű keretekkel és felső bélletekkel. A félmeleten a sarokon két nyitott erkély, vasrácsal. Az egész homlokzat síma terméskőburkolatú, az ablakok egyszerű kökerettel. Tervezte Haasz Gyula és Málnai Béla. Épült 1912—1913-ban.

Nádor-utca 7. Ház, átalakított klasszicizáló, kétemeletes, 5+5+5 ablakkal, középrizalit kétemeletes falpillérekkel, fogas-párkány. A földszinti vasrács későbbi. Oldalhomlokzata a Zrinyi-utca 7. 6+7+6 ablakkal, hasonló kiképzésű. Ontóttvas arkádós udvar. 1821-ben Polláck Mihály építette Hanzély Márton számára. Helyreállítás alatt.

Nádor-utca 9. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 7 ablakkal. Kazettás-rozettás főpárkány. Ferdén lemetezett, háromablakos sarokrész, benne földszinten köralakú előcsarnok kazettás-rozettás boltozattal, benne négy kőszobor. Jobboldalon szőlőfürtöt emelő nő, a többiek drapériás nőalakok koszorúval, Flóra és Bacchans nő Klieber Józseftől. A kazettás ív után sokszögű helyiség fülkékkel, majd lépcsőfeljáró, vajt oszloppal. Az oldalhomlokzat háromemeletes, 8 ablakkal. Zrinyi-utca 8. sz. a., azután 10. sz. a. külön rész 1+egy hármast+1 ablakkal, közben pillérek, íves kapu, fogas főpárkány. Polláck Mihály 1826-ban építette Festetich Antalnak. Eredetileg kétemeletes volt. Helyreállítva 1946-ban. Jelenleg Tervhivatal.

Nádor-utca 12. Ház, eredetileg klasszicizáló, ötemeletes, sarok, 4+7+4 ablakkal, erősen átalakított homlokzat, hatszögű rozettás-kazettás kapualj. Oldalhomlokzata 4+5+4 ablakkal. Zrinyi-utca 6. 1834-ben Hild József építette Döring József számára.

Nádor-utca 14. Ház, romantikus, háromemeletes, 3+9+3 ablakos, sarok, erősen átalakított homlokzat, pilléres-hevederes kapualj, klasszicizáló rácsok. Oldalhomlokzat 1 vak+10+1 ablakkal: Vigyázó Ferenc-utca 7. sz.

Nádor-utca 15. Ház, romantikus, háromemeletes, 9 ablakkal, előreugró főpárkánnyal, keresztboltozatos kapualjjal. Szép udvara van. Udvarán klasszicizáló rácsok. 1841-ben Hild József építette, eredetileg kétemeletes volt. 1950-ben teljesen átalakítva, modern kiképzéssel.

Nádor-utca 17. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 2+5+2 ablakos.

Nádor-utca 18. Ház, későklasszicizáló, háromemeletes, 13 ablakkal, gazdag főpárkánnyal, erkélyekkel. A fakapun női félakt domborművek. Oldalhomlokzata 13 ablakkal Arany János-utca 11. 1844-ben Hild József építette Schuller Károly dr.-nak.

Nádor-utca 19. Ház, romantikus, háromemeletes, 17 ablakos, elsőmelet 3 középablaka klasszicizáló erkéllyel. Kazettás-rozettás főpárkány, alatta oroszlánfejű fríz, oszlopos-pilléres udvar, 2 bronz oroszlánfej a fakapun. Oldalhomlokzata 13 ablakkal Arany János-utca 13. Építette Hild József 1861-ben.

Nádor-utca 22. Ház, romantikus, háromemeletes, 3+11+3, majd sarokon

túl 3+9+3 ablakos. Az I. emeleten erkély. Tervezte Zofahl Lőrinc 1846—47. Többször átalakítva.

Nádor-utca 24. Átépitett ház, klasszicizáló kút és rács az udvarban.

Nádor-utca 26. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, sarok, 3+5+3 ablakkal, kétemeletes összefüggő falpillérsorral a középrizaliton, 3 emelet újabb ráépítés. A földszint ívekkel. Empire vasbalusztertagok és folyosórácsok. Fogas főpárkány. Vörösmárvány összetört kút, bronzfejjel. Oldalhomlokzata 10 ablakkal, díszlven: Árpád-utca 13. Hild József építette 1836-ban Pflanzert József számára.

Nádor-utca 28. Egykor Frankenstein-ház, eredetileg klasszicizáló, sarok, ötemeletes, 13 ablakkal és jó fakapuval. A II. emeletől felfelé erősen átalakítva. Baloldali homlokzata 11 ablakkal: Árpád-utca 14. Az udvarban klasszicizáló rács. Építette Hild József 1843-ban.

Nádor-utca 30. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, sarok, 3+5+3 ablakkal, 2 emeletet összefüggő falpillérek a középrizaliton. Falpilléres-keresztboltozatot kapualj, klasszicizáló folyosórácsok. Az udvaron vörösmárvány, fülkealakú kút; oldalhomlokzata ugyanígy díszítve, 2+6+2 ablakkal, középrizalit kétemeletes falpillérekkel, fogas-párkány. A földszinti Egyemeletes volt. Hild Károly 1889-ben a III. emeletet építi rá a kétemeletes házra.

Nádor-utca 32. Ház, korai eklektikus, háromemeletes. Oldalhomlokzat Zoltán-utca. 1949-ben helyreállították Gerő László tervei szerint.

Nagy Sándor-utca 3. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 4+2+4 ablakos, síma. Empire lépcsőkorlát. Oldalhomlokzata 7 ablakkal: Vadász-utca 18. Az udvarban klasszicizáló rács.

Nagy Sándor-utca 8. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 3+5+3 ablakos, az ablakkeretek újak. Íves díszítés a földszinten. Középrizalit. Empire lépcsőház. A II. emelet falpilléres díszszel. Ugyanilyen az oldalhomlokzat 8 ablakkal: Vadász-utca 21. Az udvarban klasszicizáló rács.

Nyáry Pál-utca 7. Lásd Váci-utca 50.

Nyáry Pál-utca 8. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 5 ablakos, manzardablakos. Építette: Brein Fülöp 1815-ben, Horák számára. Átalakítva.

Papnevelde-utca. Egyetemi templom. Barokk homlokzata kéttornyos, finom és gazdag profilokkal. Az oromfal tetején Szt. Pál és Szt. Antal remeték, középen a Szeplőtelen Fogantatás kőszobra. Oszlopos, álerkélyes és vázás kőkapukeret, fent anygalkákkal és vázákkal. Díszesen faragott fakapuja pálos szerzetestől. Egyeséges belső tér, benyíló kápolnákkal. Főoltár: Mária születése. Szoborcsoport: Remete Szt. Pál és Antal szobra, valamennyi Hebenstreit Józseftől. Csensztochovai kegykép másolata rézlemezen, 1720 körül. Ciborium anygalkákkal, finom figurális faragással. Főpapi trónon Szt. Pál diadala, faragvány. Stallumok Szt. Antalt, Boldog Özsébet és Bertalan pécsi püspököt ábrázoló faragványokkal. A padokon és kórusajtókon is faragványok, oratórium-ablakok finom baluszterrel. Szószék faragott fából, hangvetőjén Krisztus kereszttel. Mellékoltárképek a leckeoldalon: Keresztelő Szt. János és Szt. András, 1740 körül, Remete Szt. Pál, Judás Thadeus J. Bergltől, Nep. Szt. János. Az evangéliumi oldalon: Szt. Anna és Joachim, Pieta, Szt. Márton és magyar szentek, olajfák hegye. Az oltárokat számos szobor és dombormű is díszíti. — Mennyezet-freskók a csehországi Johann Bergltől, 1776 (a kórus jobboldalán lévő felirat szerint), karzat alatt: Mózes és az égő csipkebokor, Mária és Erzsébet találkozása (orgona felett). Szeplőtelen Fogantatás, Anyagi üdvözlet, Bemutatás, Sz. Mária mennybemenetele (szentély), kápolnában is Berglfreskók. A sekrestyében faragott szekrény; vörösbársony arannyal átszőtt miseruha. A szentély alatt sírbolt. — A templomot 1722 körül kezdték a pesti pálosok építeni. 1742-ben készült el. Felszentelték 1748-ban és 1776-

ban. Keleti tornya 1768-ból, a nyugati 1771-ből. Építészé Mayerhoffer András volt. Toronysisakok 1768—1771. 1849-ben országgyűlés is volt benne. A legszebb magyar palósteplom s egyben Budapest legkiválóbb barokk műemléke. Renoválták 1857—58-ban (Acham János), majd 1924—26 között (Lechner Jenő), mely alkalommal Bergl freskóit Gróh István javította. 1944—45-ben megsérült, egyik toronysisakja elpusztult. Rongált.

Papnevelde-utca 2. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakos, sarok. Oldalhomlokzatai: Cukor-utca 7. és Veres Pálné-utca 18. Építette 1829-ben ifj. Zitterbarth Mátyás Haló Ignác számára. Egyemeletes volt. A házban, az 1810-ben ebbe az utcába költözött Arany Oroszlán gyógyszertár eredeti klasszicizáló berendezéssel. Ez a gyógyszertár 1794-ben nyílt meg a Kecskeméti kapunál.

Papnevelde-utca 7. Papnevelde. Háromemeletes, átalakított homlokzattal. Tetején holló földgömbön. Belül barokk könyvtárterem, tölgyfaszekrényekkel. Részben Rutschmann Antal pálos szerzetes műve, 1775. Pietro Rivetti freskója, magyar címer, 1803. 19 ösnyomatvány, 16 ezer könyv. 1715-ben kezdik építeni pálos kolostornak. 1744-ben készült el. 1786-tól papnevelde. Kápolnáját Lippert József építette 1870—83-ig, ugyanakkor átalakították és II. emeletet húztak rá. 1924—26 között renoválták (Lechner Jenő). Refektorium, udvarán árkádos kerengő, modern freskókkal, 1947-ből.

Pázmány Péter-tér 3. A Tudományegyetem központi épülete, eklektikus, háromemeletes, árkádos, 5 nyílásos kétszer kiugró középrizalit, az I. és II. emeleten 5 nagy ablakos díszterem. 4+4 ablakos két oldalzárny. Oldalhomlokzat Szerb-utca 10. 3+15 ablakkal. Tervezte Weber Antal 1886-ban. A főhomlokzati rész 1888—90-ben épült. Tervezte Baumgarten és Herczog irodájában Knötgen, 1938-ban átalakította Lechner Jenő. 1944—45-ben megsérült, 1950-ben helyreállították.

Pázmány Péter-tér 4. Lásd Kecskeméti-utca 1.

Perczel Mór-utca 3. Lásd Hold-utca 4.

Perc-köz 3. Lásd Mérleg-utca 11.

Petőfi Sándor-utca 3. Trattner-ház, klasszicizáló, 3 emeletes, középrizalittal két falpillér között, 4+5+4 ablakkal. Tojássoros főpárkány. Két udvar, klasszicizáló folyosórácsokkal, elsőben dísztelen vörösmárvány kút. Hátsó homlokzat Városház-utca 6., háromemeletes, 13 ablakos, fogas főpárkány, fülkés, falpilléres kapualj. Építette: Hild József 1832-ben. Károlyi István nyomdász számára.

Petőfi-tér. Petőfi Sándor bronzszobra. Izsó Miklós kismintája után készítette Huszár Adolf. Talapzata gránit, tervezte Ybl Miklós. Izsó kismintája készült 1874-ben, Huszár nagymintája 1881-ben, leleplezték 1882 október 15-én.

Petőfi-tér 2—3. Görögkeleti görög templom. Két homlokzati toronnyal, melyeket Ybl Miklós épített 1872—1873-ban. (Az egyik részben elpusztult 1944—45-ben.) Ybl Miklós a homlokzatot is átalakította, ő tervezte a két oszloppal és két félpillérrel keretezett, timpanonos vörösmárvány főkaput is. Oldalkijáratai balra vörösmárványból, jobbra fából, copf, érdekes kulcslyukpajzzsal az utóbbi. A hajó jobb külső oldalán vörösmárvány sírkövek befalazva. Belső faragványok és ikonosztáz Jankovich Miklós szerémségi faszobrásztól, 1797—1799. Képei Anton Kuchmeister bécsi festőtől, 1801 körül. Szép klasszicizáló folyosóajtó. Alapkövét 1791-ben tették le, mestere Jung József, 1794-ben állott, felszentelték 1801-ben. Belső helyreállítása Fennesz László és Weichinger Károly műve, 1949.

Piarista-utca 2. Péterffy-ház, barokk, 2+2+2 ablakos, egyemeletes, sarokház. A középrizalit timpanonjában Péterffy- és Neffczér-címerek. Nagy középerkély, amelynek konzoljait atlaszok tartják. A tetőn váza,

melyre két fekvő alak mutat. A kaputól jobbra vörösmárvány árvíz-tábla, 1838. A házat 1755-től Péterffy János ítélőtáblai ülnök építette Mayerhoffer András építésszel. Később a Macsenka-, Grabowszky-, Krist-, majd a Wydler-családé. A pesti világi barokk építészetnek ma már úgyszólván egyetlen jelenlékeny emléke. Helyreállítva 1946-ban. Kapualjában, a vendéglőben emléktáblák.

Reáltanoda-utca 1—3. Lásd Egyetem-utca 2.

Reáltanoda-utca 2. Lásd Ferenciek-tere 5.

Reáltanoda-utca 6. Lásd Szép-utca 6.

Reáltanoda-utca 7. Iskolaépület, eredetileg klasszicizáló, háromemeletes, 13 ablakos, a földszinten négyszer 2+2 pilléres díszítés, keresztboltozatos kapualj. A homlokzat átalakítva. Építette Polláck Ágoston és Hild József. Többször átalakítva és kiépítve.

Reáltanoda-utca 8. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 5 ablakos, homlokzatán modern rácsokkal, dísztelen.

Reáltanoda-utca 14. Ház, romantikus, kétemeletes. Elliptikus, szép lépcsőház, öntöttvas ráccsal, udvaron klasszicizáló rácsok. Építette 1871-ben Dötzer Ferenc.

Reáltanoda-utca 17. Ház, romantikus, kétemeletes, 5 ablakkal. Kosárfonatú oromdísz az elsőemeleti ablakok felett. Építette 1838-ban Kasselik Ferenc, Nedetzky számára. Egyemeletes volt.

Reáltanoda-utca 19. Ház, romantikus, háromemeletes, Magyar-utca sarkán, 13 ablak, hosszú, I. emelet feletti növényi ornamentikás fríz, udvaron klasszicizáló folyosórácscsal. 1847-ben Wagner János építette Kiegl Ferenc számára. Kétemeletes volt.

Régiposta-utca 4. Ház, klasszicizáló, homlokzata átalakítva, háromemeletes, 9 ablakos, rozettás főpárkány. Eredeti üzletkiképzés a földszinten. A II-ik kis udvarban klasszicizáló kút.

Régiposta-utca 15. Schorndorfer-ház, klasszicizáló, háromemeletes, sarkok, szép párkánnyal. Régiposta-utcában 10, Váci-utcában 8 ablakkal. Kapuzárókő női fej. Földszinten beeresztett téglalakú domborművek, elsőemeleten puttós ablakkeretek, másodikon ablakok felett profil medaillonok. Váci-utcai homlokzaton későbbi kovácsoltvas ablakrácsok. Eredeti orszálanveretes kapuszárnyak. Oldalhomlokzat: Váci-utca 13. Rösler Kalendária a házat már 1809-ben említi. Itt volt Schreyvogel József, első pesti „szépmesterségi kereskedése” 1806—1811-ig. Schorndorfer Ferenc számára épült, valószínűleg 1804—6 között.

Roosevelt-tér, a Magyar Tudományos Akadémia előtt. Széchenyi István bronzszobra. Engel József alkotása. Talapzata gránit, tervezte Weber Antal. A alapzaton ülő mellékalakok: Minerva, Neptun, Vulkan és Ceres. Készült 1872-ben, leleplezték 1880 május 23-án.

Roosevelt-tér. Deák Ferenc bronzszobra. Huszár Adolf alkotása. Talapzata gránit, tervezte Schickedanz Albert. A talapzaton Justitia és a Hazaszeretet álló alakjai, valamint a Kiegyezés és a Nemzeti Haladás szoborcsoportjai. Készült 1882-ben, leleplezték 1887 szeptember 20-án.

Roosevelt-tér 7—8. Volt főkapitányság, eredetileg Ullmann-ház, később Európa-szálló lett. Ebből az időből való oszlopos és szép domborművekkel, mely az Olymposzt és Parnasszust ábrázolja (Casegrande Marco 1840), díszített klasszicizáló díszterme. Az épület 1914—45-ben elpusztult. Megmaradt díszterme és a mellette lévő oszlopos udvar. Hild József műve.

Roosevelt-tér 9. Magyar Tudományos Akadémia. Kétemeletes, 4+5+4 ablakkal, kiugró középrizalitját vájatos törzsű, kompozita fejezetű oszlopok díszítik, konzolos főpárkány, fölötte báboskorlát. Akadémia-utca 2. sz. homlokzata 15 ablak, a Duna felől ugyanúgy. Tervezte F. A. Stüler 1862—64., építette Szkalniczky Antal. Szobordíszte E. Wolf és Izsó Miklós

(Révai Miklós). Dísztermében Lotz Károly freskói. Belsőleg helyreállították 1948—49-ben. (Lux Kálmán.) A dísztermet 1950-ben.

Semmelweis-utca 6. Lásd Városház-utca 7.

Semmelweis-utca 11. Ház, eredetileg klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos, homlokzat szecessziós ízlésben átalakítva. Kapualj kazettás, lépcsőház oszlopos. 1815-ben Hofrichter József építette. Tűzfalába a középkori városfal valószínűleg beépítve.

Semmelweis-utca 12. Nemzeti Zenede. Sarokház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakkal. Főpárkány alatt szép friz, kazettás-rozettás kapualj: bal oldalhomlokzat: Dalmady Győző-utca 14. Volt Schaffer-ház.

Semmelweis-utca 21. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, földszintjén egyetlen terem, melynek hevederíves boltozatát középoszlop tartja. Udvarán egyszerű klasszicizáló folyosórács. Tűzfalába a középkori városfal, valószínűleg beépítve.

Semmelweis-utca 23. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 7 ablakos. A földszintet és az I. emeletet építette Brein Ignác 1820-ban Unger Ferenc számára. Tűzfalába a középkori városfal valószínűleg beépítve.

Só-utca 1. Lásd Tolbuchin-körút 2.

Somogyi Béla-út 8. Bérház, romantikus. Helyreállítva 1949. Udvarán Merkur-szobor, jobbkarja letört. Vörösmárvány talapzaton, mely egykor kút volt. Klasszicizáló. Rongált.

Sörház-utca 8. Lásd Váci-utca 59.

Sütő-utca 1. Ev. iskola, romantikus, háromemeletes, 4+7+4+5+4+6+4 ablakkal. Bárczy István-utca 6—8 sz. sarok. Tervezte Gerster Károly és Frey Lajos. Épült 1863—64-ig.

Szabadsághíd. Háromnyílású, két mederpilléres, merev, konzoltartós szerkezetű híd. Tervezte Feketeházy János alapterve után Czekelius Aurél, az építészeti részt Nagy Virgil. Épült 1894. szeptember 1-től 1896. október 4-ig. 1945. január 17-én a németek felrobbantották, 1946. augusztus 20-ára a népi demokrácia újjáépítette.

Szabadság-tér egységes építészeti kiképzése megvédendő, különösen az északi félkörös vége az ott álló 4 házzal.

Szalay-utca 1. Lásd Kossuth Lajos-tér 12.

Szarka-utca 9. Lásd Veres Pálné-utca 35.

Szemere-utca 6. Lásd Alkotmány-utca 6.

Szende Pál-utca 3. Lásd Dorottya-utca 4.

Szende Pál-utca 5. Lásd Dorottya-utca 3.

Szent István-tér. Szent István plébániatemplom, ú. n. Bazilika, eklektikus, két homlokzati toronnyal, oszlopos középtimpanonnal, a kereszthajó végződéseit architrávossal timpanonnal, melyet 4—4 falpillér díszít, a Hild-féle oldalhomlokzatok nagy félkörös ablakkal és jön oszlopos kiugró ajtóházzal még klasszicizálóak. A szentély félkörös alapú, oszlopsorral külső falán, bábos-korlátos főpárkányán szobrok. A homlokzati timpanon szoborcsoportját (Patrona Hungariae magyar szentekkel) és a toronyfülkék szobrai (Latin egyházatyák), valamint a szentély és a kupola külső szobordíszét Fessler Leó készítette. A bronz főkapu és 12 apostol-domborműve Szamovolszky Odón műve. A templombelső Than Mór, Székely Bertalan, id. Vastagh György, Benczur Gyula, Lotz Károly, Feszty Árpád, Stettka Gyula, Roskovics Ignác és Nádler Róbert mozaikjai; illetve képei és Strobl Alajos, Fadrusz János, Mayer Ede, ifj. Vastagh György, Damkó József, Sennyei Károly, Pátzay Pál és Ferenczy Béni szobrai díszítik. Az előcsarnokban jobbra Pietro Locatelli: Ábrahám 3 angyallal és balra egy Murillo modorában festett Szt. Család olajfestmény függ. Hild József kezdte építeni, első tervei 1945 és 1847-ből. 1851—1867 között ő vezette a munkát, 1868-ban a kupola összedőlt, 1867—1889 között, Hild

halála után, Ybl Miklós folytatta az építést, főképpen saját tervei alapján. Befejezte és a belső kiképzést tervezte Kauszer József, 1905-ben szentelték fel. Kúpólája 1947-ben leégett, helyreálltva 1948—49-ben.

Szent István-tér. 11. Vadember-ház, háromemeletes, 2+5+2 ablakos, az I. és II. emeletet faloszlopok fogják össze, a II. emeleti ablakokon szakállas férfifej-zárókövek, a földszinten Hermes-fejek, kapuzárókó vademberfej. Sokszögű, kazettás és rozettás kapualj, empire rácsok. Homlokzata átalakítva, eredetileg klasszicizáló. Baloldali része romokban. Építette Hild József 1834-ben Demhener számára. Kétemeletes volt.

Szent István-tér 12. Pichler-ház. Romantikus. Háromemeletes, 2+3+4+3+2 ablakos, a Wekerle Sándor-utcai homlokzaton 2+3+3+2 ablakos. Mindkét oldalon a II. emeleten középerkély. Velencei gótikus stílusban építette Wieser Ferenc 1855—57-ig, Pichler Ferenc számára. Udvarán öntöttvas kút.

Szent István-tér 16. Lásd Bajcsy-Zsilinszky-út 16.

Szép-utca 1. Lásd Kossuth Lajos-utca 3.

Szép-utca 4. Ház, eklektikus, egyemeletes, 7 ablakos, téglalaakú padlás-szellőztető nyílásokkal, magas és kiugró fogas főpárkány, fölötte báboskorlát. Az I. emeleti ablakok felett kiugró, íves záródású szemöldökpárkány. Kapu felett két címert tartó nőalak.

Szép-utca 6. Almássy, majd Szapáry-palota, klasszicizáló. Egyemeletes, sarok, Szép-utcában 9, Reáltanoda-utcában 11 ablakkal. Ablakok felett bemélyített téglalaakú táblában stukkódíszek. Oszlopok kapubejárat, udvaron kocsiszínek, conchás bejárat. Oldalhomlokzata: Reáltanoda-utca 6. Pollák Mihály műve, 1817-ből. Almássy Ignác számára épült. Sérült volt, műemlékszerű helyreállítása 1950-ben megtörtént.

Szerb-utca Görögkeleti szerb templom. Barokk. Egyetlen toronnyal, mely a balusztrádós tetőkorlát mögül emelkedik ki, finom díszítésű réztoronysisakkal. Támpilléres külső falán cirillbetűs sírkövek. Sokszögű záródású szentély. Copf kerti kapu a Szerb-utcában, díszes sarokkiképzés a Veres Pálné-utca sarkán (Szent György a sárkánnyal, olajkép; bádoga festett, rongált). Kovácsolt, áttört vaskeresztek a templomon, kapun és a sarkon. Nyitott, vázás kerti kapu: Veres Pálné-utca 23. Árviztábla 1838-ból a Szerb-utcai kapu mellett. A templomban ikonosztáz Sterio Károly képeivel (1857). A szerbek 1688-ban emelték, 1733-ban kibővítették. Valószínű alkotója Mayerhoffer András.

Szerb-utca 6. Lásd Veres Pálné-utca 32.

Szerb-utca 9. Ház, romantikus, kétemeletes, 2+3+2 ablakkal, konzolos, rozettás főpárkány, lapos keresztboltozatos kapualj. Udvarán klasszicizáló rács. Eredetileg egyemeletes volt. A II. emelet Diescher Antal műve, 1885.

Szerb-utca 10. Lásd Pázmány Péter-tér 3.

Szerb-utca 23. Ház, kétemeletes, 11 ablakos, nagy kapu, teljesen átalakítva. Bal oldalhomlokzata Királyi Pál-utca 1—3, 4+14 ablakkal. Sarkon árvizemlékmű: Gerő László terve, 1938. A földszinten eredeti barokk tagozatok és vasrács. Egykori Klarissza-zárda, 1773, 1782-ben kórház, majd zálogház. Később Közgazdasági Egyetem.

Szervita-tér 5., üzlet- és bérház, modern, hatemeletes, a földszinten és az első két emeleten 4—4 üzletnyílás, a többi emeleten 4 vízszintesen összefogott ablak. A VI. emelet hátraugrik, előtte erkély. Kerámia díszű párkányok az ablakok felett és alatt. Tervezte Lajta Béla, épült 1911—1912 folyamán.

Szervita-tér 6. Szervita-templom és rendház. A templom eredetileg barokk stílusban épült, később homlokzatát eklektikus stílusban átalakították. Egy homlokzati középtornya klasszicizáló stílusra emlékeztető szép arányú sisakkal. Az oromfal tetején Szt. Ágoston és Benizi Szt. Fülöp kő-

szobra. A bejárat oromzata felett a rend alapítóit ábrázoló dombormű. Felette kórusablak. A domborműtől jobbra és balra fülkében Szt. Peregrin és Szt. Júliánna szobrai. Felette égő kandelláber dombormű, majd I. H. S. és a rend betűi S. M. V. Kétpilléres emelet, mely ugyancsak kétrészes kváderrel képzett lábazonat áll. Barokk belső-tér. Szt. Annáról elnevezett főoltár, Hötendorfer János Sámuel bécsi festő képével, Thenny János Szt. István, Szt. László, Szt. József és keresztelő Szt. János szobraival 1740-ből. Szt. Alajos oltár és a szószék 1748-ból. Segítő Mária oltár a szentélyben (1768, Pauer János György). Előbb Nep. Szt. János, majd a rendalapító szentek oltára a szószék mellett 1735-ből. Ugyancsak 1735-ből a leckeoldali középső mellékoltár Szt. Peregrin tiszteletére, vele szemben Thenny Pieta-oltára, 1774. Utolsó két oltár: segítő szentek, 1744, Benizi Szt. Fülöp, 1764. Épült 1725—1732 között. Valószínűleg Hölbling János kezdte és Paur János György folytatta. Toronysisakja 1769-ből. A templom mai homlokzata és a rendház Diescher Józseftől, 1871-től, utóbbi részben elpusztult 1944—45-ben. A templom és a rendház megmaradt része helyreállítva 1948.

Sztálin-tér 1. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 3+3+3 ablakos, elsőemeleti középbalakok felett három fejjárókő, alattuk bábos dísz, keresztboltozatos kapualj, az udvarban klasszicizáló folyosórácsok, oldalhomlokzat: József Attila-utca 9. 11 ablakkal. 1950-ben újrafestették.

Sztálin-tér 9—10. Lásd Deák Ferenc-tér 2.

Sztálin-tér 12. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 3+3+3 ablakkal, íves, konzolos kapualj, disztelen empire folyosórácsok vasbaluszterrel és fali kötőtagokkal. Hátsó homlokzata: Bajcsy Zsilinszky-út 4., itt 7 ablak és hevederes kapualj. 1817-ben Hofrichter József építette Urbán József számára. Helyreállítva 1949.

Sztálin-tér 14. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 7 ablakos. Az I. és II. emeletet díszes falpillérek fogják össze, a III. emeleten kariatidasor. 1875-ben tervezte Wagner János.

Sztálin-tér 15. Ház, klasszicizáló. Marokkói udvar. Kétemeletes 6+3+6 ablakkal, lizénás középrizalit timpanonnal, abban: Marokkói udvar felirat. A középrizalit elsőemeleti ablakai felett két szárnyas géniusz virággal kezében, a zárókő sisakos női fej felé repül. Sugaras, oroszlánfejű fakapu. Két udvar, a kettő közötti átjáró elülső falán a marokkóit ábrázoló dombormű. Oldalhomlokzata 22 ablakkal József Attila-u. 11. Hátsó homlokzata 17 ablakkal: Bajcsy-Zsilinszky-út 10. sz., rongált. Épült 1789—1794-ig, Rupp Károly számára.

Teleki Pál-utca 1. Lásd József Attila-utca 16.

Teleki Pál-utca 3. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 2+7+2 ablakkal, az elsőemelet három középbalaka falpillérekkel keretelve. Középrizalit háromemelet magas falpillérekkel közrefogva. Kazettás-rozettás-tojássoros főpárkány, I. emeleti ablaksor alatt baluszterek. Kapualj keresztboltozattal, érdekes falpilléres udvar. Hátsó homlokzata 5+3+5 ablakkal. Guszev-utca 4. Különben a főhomlokzat mintájára. 1811-ben Hofrichter József építette, 1840-ben Hild József harmadik emelettel toldotta meg.

Teleki Pál-utca 5. Ház, romantikus, háromemeletes, 11 ablakkal, oldalerkélyekkel. Félpilléres kapualj. I. emeleti ablakok füzérdíszsel, alattuk baluszterek. Hátsó homlokzat 13 ablakkal Guszev-utca 6., itt falpilléres-keresztboltozatos kapualj. Érdekes közös udvarral. A III. lépcsőháznál klasszicizáló kút, férfimaszk vízköpővel. Helyreállítva 1949., a jobboldali erkélyek nélkül.

Teleki Pál-utca 7. Ház, klasszicizáló. Egykor Marczibányi-palota, háromemeletes, sarok, 9 ablakkal. Elsőemeleti ablakok féloszlopokkal keretelve, párkány alatt görögös fríz. Oldalhomlokzata 15 ablakkal Zrínyi-utca 13., hátsó homlokzata 9 ablakkal: Guszev-utca 8. Kazettás-rozettás kapu-

alj, vájatos oszlopokkal. I. emeletén díszteremsor, körszalón, freskós, dongaboltozatos mennyezet. Marczibányi köralakú könyvtárszobája, kupoláján Ganymedes elrablása, freskó. Arkádus udvar, részben újabb vasoszlopokkal és rácsokkal, földszintjén újabb bankhelyiség az udvar helyén. Marczibányi Márton építtette két részletben Hild Józseffel 1830—1832 között. A külső kora-eklektikus átalakítása 1867—68 között. 1912-ben Hoepfner Guido III-ik emeletet építtett rá. A földszinti ablakokon újabb alacsony kovácsoltvas rácsok. 1950-ben stílusosan újrafestették.

Teleki Pál-utca 12. Ház, korai klasszicizáló, egyemeletes, 3+3+3 ablakos, átalakított. Vörösmárvány kapukeret rozetta-zárókövel, hevederes kapualj. XVIII. század vége. Rövid oszlopos, vasbaluszteres empire vasorklát a lépcsőházban. Helyreállították 1949-ben.

Teleki Pál-utca 19. Ház, új. Udvarán finom kőszobor, fiatal lány, homlokán koszorúval, 1840 körül. Vörösmárvány kúton áll.

Teleki Pál-utca 20. Benkovics-ház, eredetileg klasszicizáló, kétemeletes, 9 ablakos. Félpilléres kapu, gazdag főpárkány. Udvarán fülkében Dunaiszky Lőrinc Flóra-kőszobra. Feje hiányzik, jobbkezeben koszorúval, 1818-ból. Hevederes kapualj, klasszicizáló folyosórács. Romantikus átépítés. Udvarán hátul eredeti kocsiszínek, architektonikus tűzfal. Klasszicizáló kút elől, balra az udvarban. 1944—45-ben főhomlokzati részének baloldala elpusztult, állagfenntartó helyreállítása 1949-ben megtörtént.

Teleki Pál-utca 22. Urményi-ház, klasszicizáló, háromemeletes, 4+5+4 ablakkal, sarok. Oldalrizalitokon az I. emelet felett rozettasor. Földszint átalakítva, boltozott kapualj. Oldalhomlokzata 3+5+3 ablakkal és hasonlóan kikepezve: Arany János-utca 17. Udvarán kút és klasszicizáló folyosórácsok. Építtette 1812-ben Kasselik Fidél, Urményi József számára. Udvari szárny Kasselik Ferenc műve, 1842. Kétemeletes volt.

Teleki Pál-utca 26. Ház, átalakított homlokzattal. Udvarán klasszicizáló folyosórácsok és kút, fekvő oroslánál.

Tolbuchin-körút 2. Gabler-ház. Főhomlokzata: Dimitrov-tér 6. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 5+5+5 ablakos, középrizalit szép falpillérekkel, fogas-kazettás főpárkány. Jobb oldalhomlokzat: Tolbuchin-körút 2. 2+5+2 ablakkal és falpillérekkel. Ugyanígy a baloldal: Só-utca 1. Egykor Gabler-, majd Schedius-családé, később Emmerling bérletében Nádorszálló. Kazettás-oszlopos kapubejárat, empire vas-balusztertagok. 1840-ben Kasselik Ferenc alakítja ki mai formáját. Helyreállítva 1946-ban.

Tolbuchin-körút 6. Bérház, klasszicizáló, kétemeletes, 2+5+2 ablakkal. Konzolos főpárkány, I. em. középső ablak féloszloppal díszítve, íves kapu, keresztboltozatos, majd sima boltozatos kapualj, bábos lépcsőorklát, klasszicizáló folyosórácsok. Veres Pálné-utcai, 41. sz. alatti, homlokzat 4+3 ablak. Itt négy axis 1910-ben tűzvész következtében elpusztult és nem épült újjá.

Tolbuchin-körút 16. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos. A Királyi Pál-utca felőli homlokzaton 10 ablak. Fogas főpárkány, íves kapu, női fej zárókövel. Az I. emeleti ablakok fölött kiugró szemöldökkpárkány. Az udvarban klasszicizáló kovácsoltvas folyosórácsok. Hátulsó tűzfalába a középkori városfal befalazva, amely a Királyi Pál-utca 13/b. és Bástya-utca 17., valamint 19. sz. házak udvarából látható. Hild József építtette 1841-ben, egyemeletesre, Kleisrich Sámuel számára.

Türr István-utca 3. Lásd Mária Valéria-utca 7.

Váci-utca 4. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 7 ablakos, sarok, dísztelen. Jobb oldalhomlokzata Kristóf-tér 1.

Váci-utca 9. Ház, klasszicizáló, az egykori „Hét választófejedelemhez” címzett vendéglő és szálló, háromemeletes, 15 ablakkal, dísztelen főpárkánnyal. Lépcsőházban 3 allegorikus női akt szobor. XIX. század

második fele. Hátsó homlokzat: Aranykéz-utca 5. ugyanaz. Egykori dísztermében Liszt Ferenc hangversenyezett. Sok bált tartottak itt. Már 1777-ben szerepel, mint „Zu den 7 Kurfürsten”-szálló. Hild József átépítette 1840-ben Nákó Sándor számára. Ekkor megszűnt fogadó jellege. Átalakítva.

Váci-utca 10. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 10 ablakos, dongás-körös kapualj, kedves udvar, klasszicizáló folyosórácsokkal.

Váci-utca 11/a. Thonet-ház, szecessziós, háromemeletes, 3 kettős ablakkal. Homlokzata színes kerámiával burkolva. Földszintjén és felemeletén eredeti üzletkiképzések gótizáló fémkeretezéssel. Lechner Ödön műve, 1888—89.

Váci-utca 13. Lásd Régiposta-utca 15.

Váci-utca 19. Ház, elpusztult, a földszintes üzletház balsarkán emléktábla, mely szerint ebben a házban halt meg Kisfaludy Károly (1830) és Vörösmarty Mihály (1855).

Váci-utca 21. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakos, elsőemeleti ablakok felett füzérdíszszel, kazettás-rozettás főpárkány. Udvarán klasszicizáló rácsok.

Váci-utca 47. Angolkisasszonyok temploma és zárójaja. Középtorony kis sisakkal és falpilléres díszszel, tetőn kétoldalt angyalszobrok. A torony alatti timpanonban: ECCLESIA MICHAELI SACRA. Felette 2 szobor. Kapu felett Patrona Hungariae kőszobor fülkében és 2 angyal, vsz. Hebenstreit József művei. Szép kapuzat, jón füzéres fejezetű oszlopokkal. Jobbra-balra fülkében 1—1 szerzetes szent szobra. Rokokódísz a homlokzaton. Mellette rendház, háromemeletes, 10 ablakos, középrizalittal. Kétemeletes kapuzat tört párkánnyal, kapu felett triglifek. Közepén vörösmárvány felirat 1813-ból. Lapos kupolás, négyzetes kapualj, benne barokk profilú faajtó. Erős ablakszemöldökpárkányok, fogas főpárkány. Tatarozva 1950-ben. A templom belül egyhajós, falpillérel és oratoriummal, kopott falképekkel. Főoltára négy szent szobrával 1760 körül készült. A templom tervezője talán Mayerhoffer András volt. 1787-től az Angolkisasszonyoké. A kolostor belső átalakítója ekkor Tallherr József. 1810—13 folyamán egyemeletről kétemeletesre, 1884—85-ben pedig háromemeletesre épült át. — A domonkos-rend számára épült a középkori elpusztult templom és kolostor helyén 1747—49 között, a torony 1755-ben. Mai egyszerű toronysisak 1809-ből.

Váci-utca 50. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakkal és szép párkánnyal. Tulajdonképpen főhomlokzata Nyáry Pál-utca 7., de ott nincs bejárata. Az utóbbi homlokzat domborúan hajlott középrizalittal, 4+7+4 ablakkal, a középrizalitt elsőemeleti ablakai díszes szemöldökpárkánnyal, kazettás-rozettás főpárkánnyal. Hild József műve Neumayer számára, 1837-ből. Klasszicizáló folyosórács.

Váci-utca 51. Ház, romantikus, kétemeletes, 7 ablakos, klasszicizáló folyosórácsok.

Váci-utca 53. Ház, romantikus, kétemeletes, 6 ablakos, klasszicizáló folyosórácsok.

Váci-utca 54. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, falpilléres kapuzat. Erősen átalakítva.

Váci-utca 55. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakos, I. emeleti ablakok mellett falpillérek. Szép fülkés-falpilléres kapualj. Építette 1822-ben Zitterbarth János, Molnitzky János számára. Egyemeletes volt.

Váci-utca 57. Ház, romantikus, kétemeletes, 7 ablakos, konzolos főpárkány, alatta medaillonok, rozetta és Mercur-fej, keresztboltozatos szép kapualj. Klasszicizáló rácsok. Egyemeletes volt. Építette Kasselik Fidél, Keresztessy számára, 1821.

Váci-utca 59. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 4 ablakos, sarok, dísz-telen. Kazettás kapubejárata, klasszicizáló folyosó és lépcsőház. Oldalhomlokzat 12 ablakkal: Sörház-utca 8. Hild Józseftől megtoldott (1832) ház helyén 1837-ben építette Zofahl Lőrinc, Rottenbiller Lipót számára. A második emelet rongált.

A Váci-utca 51-53-55-57-59. számú házak egységes, szép régi utca képét mutatják, megővendő.

Váci-utca 62—64. Új városháza, korai eklektikus, háromemeletes, 5+5 kettős +5 ablakos, 2 kapu, földszint rusztikás, emeleték nyerstégla kiképzéssel. A II. emeleti ablakok íves záródásúak. Magas konzolos főpárkány. Nagy ülésterem, Lotz Károly freskókkal, karzattal, díszes kiképzéssel. Öntöttvas szerkezetű, díszes ötkarú lépcső. Tervezte Steindl Imre, épült 1870—72-ig.

Váci-utca 66. A szerb egyházközség háza, korai eklektikus, háromemeletes, 9 ablakos, a földszinti ablakok felett az ívzugban 4—4 puttós dombormű. Az I. emelet oszlopokkal díszítve, gazdag konzolos főpárkány. Oszlopos, timpanonos kapu. Tervezte Weber Antal, 1874.

Váci-utca 69. Ház, romantikus, egyemeletes, 6 ablakos, középbalak díszes jón pillérekkel, felette címer, alul szélesedő ablakok, finom hevederes kapualj. 1850 körül. Eredeti kapu.

Váci-utca 76. Ház, romantikus, magasföldszint + kétemeletes. Egy iker +1+1+ egy iker ablak. Klasszicizáló rácsok. Lohr János műve, 1868.

Váci-utca 81. Ház, késői klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos, keresztbordás boltozatú, falpilléres kapualj. A földszint átalakítva.

Vadász-utca 2. Lásd Arany János-utca 34.

Vadász-utca 10. Lásd Bank-utca 6.

Vadász-utca 11. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 12 ablakos, a kapu átalakítva.

Vadász-utca 13. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, falpilléres kapualj, különben erősen átalakítva. Klasszicizáló rács az udvarban.

Vadász-utca 17. Ház, romantikus, kétemeletes, 7 ablakos, középerkélylyel. Szép udvar, klasszicizáló kúttal.

Vadász-utca 18. Lásd Nagy Sándor-utca 3.

Vadász-utca 21. Lásd Nagy Sándor-utca 8.

Vadász-utca 23. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes, 7 ablakos, stílusos fakapu, pilléres lépcsőfeljárata, klasszicizáló lépcsőházi és folyosói rácsok.

Vadász-utca 34. Ház, eredetileg klasszicizáló, eklektikusan átalakítva, romos. Udvarán klasszicizáló rácsok és kút, Hygeia kőszoborral.

Vadász-utca 38. Lásd Báthory-utca 20.

Vajkay-utca 2., lásd Kossuth Lajos-tér 12.

Vármege-utca 2. Lásd Városház-utca 7.

Vármege-utca 3. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 3 ablakos. Szép kapualj, kovácsoltvas lépcsőháztető, klasszicizáló lépcsőház-korlát. 1834-ben Zitterbarth Mátyás építette egyemeletesre Guggenberger Lipót számára. 1872-ben Knapé Ignác építette rá a II. emeletet Justh József részére.

Városház-utca 6. Lásd Petőfi Sándor-utca 3.

Városház-utca 7. Vármegeháza, klasszicizáló, kétemeletes 5+7+5 ablakkal, középrizalit oszlopokkal, rozettás főpárkány, timpanonban címer. Ifj. Zitterbarth Mátyás építette 1838 és 1841 között. A hozzácsatlakozó közgyűléstermet, a börtönöket és a rabkápolnát (jelenleg a megyei levéltár kutatószobája), régebbi falak felhasználásával Hild János építette és 1811-re készült el. A hátsó homlokzat (Sammelweis-utca 6.) Hofrichter Józseftől, 1829—32. Ez kétemeletes, 5+3+5 ablakkal, oromzatos középrizalittal, a két emeletet egybefogó, jón fejezetű falpillérekkel. Kazettás-rozettás kapu-

alj, kapu felett koszorúk. Benne Dunaiszky néhány mellszobra. Jobb oldalhomlokzat 28 ablakkal, Vármegeye-utca 2. Helyreállította az egész épülettömböt Imrényi Szabó Imre 1945—46-ban. Ekkor ide vitték Károlyi Istvänné főtí sírmlékét (Ferenczy István műve 1831), az elpusztult „Két Török”-ház Uránia és Hermes kútszobrát, a lebontott Lloyd-palota Hébeszobrát és a Dorottya-utca 12. sz. ház neogót kútját.

Városház-utca 9—11. Központi Városháza. Barokk. Háromemeletes, 4+4+4+9+5+9+4+4+4 ablakos, 5 rizalittal. 3 kapuja von, a középső egykori templomába vezetett. Ez utóbbit a Háború, a Béke és a földgömböt tartó Atlasz szobra állt architrávós timpanonon, melyet toszkán oszlopok tartanak. A templomrész felett egy falpilléres tornyocska. Az oldalkapuk hármassal, ezeken 2—2, balra III. Károlyra, jobbra Savolyai Jenőre vonatkozó dombormű, ismeretlen mestertől. 3 oromattika, mindegyik 4—4 szoborral, a 2 szélsőt Johann Christoph Mader cseh szobrász, a középsőt Johann Thenny tiroli szobrász faragta 1726-ban. A szobrok jelenleg újrafaragás alatt. Lásd 4 drb. III., Bécsi-út 20 009/1. hrsz., 3 drb. XIV. Czobor-utca 6., a többi X., Kerepesi-út 31. szám alatt. Az oldal- és hátsó-homlokzatok újabbak. Pilléres, lapos-boltozatos, vakfülkés kapualj. Udvar újabban teleépítve. Laposboltozatú, falpillérdíszes kápolnája vízszintesen felosztva. Kibontása és helyreállítása Rados Jenő tervei szerint folyamatban van. Alapkővét Fortunato Prati és Hölbling tette le 1716-ban. Martinelli Anton Erhardt bécsi építész terve szerint készült el 1727—1735 között. Alaprajza csaknem azonos a prágai Invalidus-házéval. Rokkant katonák otthonának készült, II. József 1784-ben III. Károlyról nevezett gránátoskaszárnyává alakíttatta át s a templomot vízszintesen felosztatta 1894-től Központi Városháza. A főhomlokzaton kisebb átalakítást végzett Hegedűs Ármin, 1899. Helyreállították 1949-ben Gerő László tervei szerint.

Veres Pálné-utca 13. Ház, részben klasszicizáló, részben romantikus, kétemeletes, 4 ablakos, udvarán vörösmárvány kút, öntöttvas rácsok. 1873-ban Preisz György alakította át.

Veres Pálné-utca 17. Udvaron nagy klasszicizáló szoborcsoport; az egyik szobor feje hiányzik.

Veres Pálné-utca 18. Lásd Papnevelde-utca 2.

Veres Pálné-utca 21. Ház, romantikus, kétemeletes, 4 ablakos, egykorú erkéllyel és fogas parkánnyal. Falpilléres-hevederes kapualj. Ifj. Zitterbarth Mátyás építette 1841-ben Thököly Sabbas udvari tanácsnok számára. Egyemeletes volt. Klasszicizáló rács az udvarban.

Veres Pálné-utca 23. Lásd Szerb-utca, szerb templom.

Veres Pálné-utca 24. Festetich-ház, átalakított, kora eklektikus. Háromemeletes, 4+4+4 ablakos. Itt lakott Petőfi Sándor 1844 telén Várad Antalnál.

Veres Pálné-utca 29. Az épület új. A házon kerek vörösmárvány árvíz-tábla 1838-ból, magyarnyelvű, domború kézzel és kerettel.

Veres Pálné-utca 32. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 2+6 (1 vak) +2 ablakos, sarok. Oldalhomlokzata 2+4+2 ablakos, középrizalittal Szerb-u. 6. Itt az ablakok alatt bemélyített téglalakú táblán bábos dísz. Hevederíves, dongás kapualj, udvarán vörösmárvány kút. A ház eredetileg barokk volt. Az I. emeleten az erkély újabb.

Veres Pálné-utca 35. Ház, romantikus, kétemeletes, 8 ablakos. Udvari hátsó falban fülkében barokk Szt. Flórián-szobor. Építette Dörschung (?) Antal, 1860-ban. Szarka-utca 9. 7 ablak.

Veres Pálné-utca 40. Ház, jelentéktelen. Szép öntöttvas kapubetét, két croszlán között virágváza.

Veres Pálné-utca 41. Lásd Tolbuchin-körút 6.

Vigadó-utca 1—3. Lásd Molotov-tér 2.

Vigyázó Ferenc-utca 2. Lásd Akadémia-utca 1.

Vigyázó Ferenc-utca 3. Ház, eredetileg klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, homlokzata átalakítva. Keresztboltozatos kapualj, vörösmárvány kút. 1837-ben Kasselik Ferenc kétemeletes házat épített, 1841-ben Hild József harmadik emeletet húzott rá.

Vigyázó Ferenc-utca 4. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, kazettás-rozettás főpárkány. Kazettás kapualj. Klasszicizáló folyosórácsok. Udvarán kút. 1846-ban Hild József építette Szoor Sámuel számára.

Vigyázó Ferenc-utca 5. Ház, háromemeletes, 9 ablakos, erősen átalakítva, kapualja romantizáló. Udvarán kút. 1837-ben építette Hild József, Szoor Sámuel számára.

Vigyázó Ferenc-utca 6. Ház, háromemeletes, 2+5+2 ablakos, homlokzata teljesen kiforgatva. Szép kapualj pillérekkel és kazettás mennyezettel. Klasszicizáló volt. Udvarán kút. 1871-ben Kauser I. István építette rá a III. emeletet és alakította át a homlokzatot.

Vigyázó Ferenc-utca 7. Lásd Nádor-utca 14.

Vörösmarty-tér 6. Ház, klasszicizáló, III. emeletes, 5 ablakos. A Harmincad-utca 1. sz. alatti homlokzaton 7 ablak. Az I. emeleti ablakok alatt bemélyített táblában bábos dísz. Udvarán klasszicizáló kovácsoltvas folyosórácsok és vörösmárvány kút, eredeti húzószerkezettel. Építette Hild József, Lyka Anasztáz részére, 1844-ben kétemeletesre. A III. emelet újabb ráépítés. A földszint üzletekkel elrontva.

Wekerle Sándor-utca 3. Ház, romantikus, kétemeletes, 3+3+3 ablakos, fogas köpárkánnyal, a 3 középső I. emeleti ablak díszes szemöldökpárkánnyal, eredeti középerkély vaskorlással, félpilléres kapualj. Vörösmárvány kút és folyosórács, klasszicizáló. Szép udvar. 1844-ben Hild József építette Liedermann Frigyes számára. Háromemeletes volt. Erősen megújítva. 1950-ben tatarozták.

Wekerle Sándor-utca 6. Ház, romantikus, háromemeletes, 7 ablakos, elsőemeleti ablakok finom falpillérekkel, kazettás-rozettás főpárkány. Góti-záló keresztboltozatos kapualj.

Wekerle Sándor-utca 9. Lásd Szent István-tér 12.

Wekerle Sándor-utca 13. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, középtűt három jön féloszlop fogja be az első és második emeletet. Átalakított kapu, vörösmárvány kút az udvarban, két medencével.

Wekerle Sándor-utca 14. Ház, romantikus, háromemeletes, kazettás-rozettás főpárkány, alatta tojásfríz, elsőemeleti középerkély, kazettás-rozettás kapualj, klasszicizáló lépcső és folyosórácsok.

Wekerle Sándor-utca 16. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, kapuja baloldalán korinthoszi vájt falpillér áll. Boltozatos kapualj, klasszicizáló lépcső és folyosórácsok, a lépcsőházban Michelangelo Lorenzo Medici szobrának gipszkópiája. Építette Hild József. Az udvaron vörösmárvány klasszicizáló kút. Hátsó homlokzat Guszev-utca 23. 1944—45-ben elpusztult, lebontva.

Wekerle Sándor-utca 17. Ház, romantikus, háromemeletes, 2+4+1+4+2 ablakos. I. emeleten középerkély.

Wekerle Sándor-utca 18. Ház, kétemeletes, 6 ablakos. Homlokzat teljesen átalakítva, boltozatos kapubejárat és klasszicizáló folyosórácsok.

Wekerle Sándor-utca 19. Ház, eredetileg klasszicizáló, négyemeletes, 9 ablakos, 2 emeletes lehetett, erősen átalakított. Eredeti a második udvar fülkés kútja s rajta megrongált szfinx-fej. Klasszicizáló folyosórácsok. Hild József 1832-ben Döring József számára építette. Rongált.

Wekerle Sándor-utca 21. Ház, romantikus, háromemeletes, 9 ablakos, kapuzárókő medúza-fej. Oldalhomlokzat: Bank-utca 1., 12 ablakkal. 1847-

ben ifj. Zitterbarth Mátyás építette Simonyi Ágost számára. Klasszicizáló folyosórácscok és kút. A ház sarkán van a Zoltán-gyógyszertár, eredeti, klasszicizáló belső berendezéssel. A gyógyszertár 1850 november havában nyílt meg ezen a helyen. A ház homlokzatáról a vakolat lehullott.

Zoltán-utca 7. és 9. Ikerházak, eklektikus, háromemeletes, 5+5 ablakos, 2—2 fejes domborműves medaillon a homlokzaton, közös udvar, öntöttvas, árkádos kiképzéssel. Építette Ybl Miklós, 1872.

Zoltán-utca 13. Ház, eredetileg klasszicizáló, négyemeletes, 11 ablakos, teljesen átalakítva. Kazettás kapualj. Udvarán kút.

Zoltán-utca 15. Lásd Nádor-utca 30.

Zrínyi-utca 3. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6+1+6 ablakos. Udvarán korai klasszicizáló rácsok. Falpilléres kapualj.

Zrínyi-utca 6. Lásd Nádor-utca 12.

Zrínyi-utca 7. Lásd Nádor-utca 7.

Zrínyi-utca 8—10. Lásd Nádor-utca 9.

Zrínyi-utca 9. Ház, háromemeletes, 9 ablakos, átalakított homlokzat, falpilléres kapualj, oszlopos lépcsőház, udvarában klasszicizáló folyosórácscok és kút, rajta női szoborral, amely későbbi vasöntvény. (Schlick vasöntöde.)

Zrínyi-utca 13. Lásd Teleki Pál-utca 7.

Zrínyi-utca 16. Ház, eklektikus, udvarában szép klasszicizáló kút.

VI. KERULET.

Aradi-utca 14. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, erősen átalakított. Jelentéktelen.

Bajcsy-Zsilinszky-út 9. Lásd Paulay Ede-utca 1.

Bajcsy-Zsilinszky-út 17. Ház, romantikus, háromemeletes 7+3+7 ablakos, Lázár-utca 1. felől díszesebb kiképzés 1+11+1 ablak. Eredeti üzletnyílások. Kapualj és folyosórácscok klasszicizáló.

Bajcsy-Zsilinszky-út 25. Ház, klasszicizáló kétemeletes, 15 ablakos, jobb oldalon kerek sarok 3 ablakkal, földszint teljesen átalakítva, kockasoros párkány. Oldalhomlokzat 8 ablakkal Zichy-Jenő-utca 2. (házszám a szomszéd új házon.)

Bajcsy-Zsilinszky-út 43. Ház, eklektikus, háromemeletes, 5 kettős, a III. emeleten hármás ablakkal. I. emeleten középerkély kovácsoltvas ráccsal. Földszint átalakítva. Magas konzolos főpárkány. A homlokzat eredeti sgrafittodisztét átfestették. Érdekes oszlopos szabad lépcsőházmegoldás, gazdag lépcső és folyosórácscok. Tervezte Lechner Ödön; épült 1871—72-ben.

Bajza-utca 41. Epreskerti Kálvária, barokk, kerek kápolna, árkádsorral körülvéve, 10 lépcsőfokos, kőkorlátos kétkarú feljárattal. Fent lapos tető, ezen voltak a szobrok. Az 1717-ben meghalt Anna Maria Viznerin (Schwarz) pénzt hagyott hátra az építésre. Valószínűleg Mayerhoffer András 1744—1749 között építette. 1893-ban kövenként vitték át a mai helyére.

Ugyanitt a budavári Nagyboldogasszony templom délkeleti kapuzata. Egyetlen nyílású csúcsíves timpanonnal, az ív külső szélén normannos, pálcátagos dísz. Római kőszarkofág. A várbeli Nagyboldogasszony templom több faragott gótikus köve.

Dessewffy-utca 8—10. Ház, jelentéktelen, balra lent árvíztábla 1838-ból, németnyelvű, vörösmárvány.

Eötvös-utca 7. Ház, eklektikus, egyemeletes az I. emeletén két oldalrizaliton, 2—2 oszlop között 1—1 nagy, félköríves záródású ablak, felette az ívzugokban aktdomborművek. A középrészen 5 timpanonos szemöldök-

párkányú ablak. A földszint rusztikás, terméskő. A főpárkány magas, dúsan tagozott és díszített.

Eötvös-utca 11. Ház, eklektikus, kétemeletes, 7 nyílású, erkélysorral, az I. emeleten jón, a II. emeleten korinthusi oszlopokkal díszítve, bábos korláttal. Fogas főpárkány, fölötte bábos tetőkoriát. Edikulás, íves záródású erkélyajtók, az ivzugban fekvő aktomborművekkel.

Eötvös-utca 12. Ház, eklektikus, kétemeletes. A földszinten rusztikás. Kapu + 4 timpanonos szemöldökkpárkányú, edikulás ablak. Az I. emeleten 5 szegmentíves záródású timpanonos szemöldökkpárkányú ablak. A II. emelet újabb ráépítés.

Eötvös-utca 14. Ház, eklektikus, egyemeletes, a földszint rusztikás, félköríves, záróköves kapu és 3 ablak. Az I. emeleten zárt erkély és 3 félkörös záródású, edikulás ablak.

Eötvös-utca 18. Lásd Sztálin-út 52.

Horn Ede-utca 16. Ház, XIX. század eleji, földszintes, 7 nyílásos, 4 falpilléres, ablakok felett bemélyített táblákkal. Jelentéktelen.

Izabella-utca 58. Lásd Sztálin-út 71.

Jókai-utca 33—35. A volt nyugati vasúttársaság régi igazgatósági épülete. Eklektikus. 1+3+1+2+2+2+2+1+2+1 ablakkal. A visszaugró köképrizalitot 4 korinthusi oszlop díszíti, amelyek a II. emeleten kariatidákban végződnek. Hátsó homlokzat Lenin-körút 122. Épült 1872-ben. Bernardt Győző műve.

Kazár-utca 2. Lásd Király-utca 32.

Király-utca 12. Gömör-ház, átalakított, klasszicizáló, kétemeletes, 9 ablakkal, földszinti üzletkiképzések újak. Belül átalakítva, benne a Török-patika, melynek plasztikai díszé Dunaiszky Lőrinc, bútorzata Rosznagel Márton pesti asztalos műve, 1813. A gyógyszerár 1786 április 10-én nyílt meg. A jelenlegi berendezést Gömör Károly készítette, aki 1804-től. 1845-ig volt tulajdonosa.

Király-utca 16. Ház, korai eklektikus, háromemeletes, 5 ablakos. Homlokzat átalakítva. Két kapubejárat, köztük udvarsorozat, 4 összekötő nyolcszegletű foyer, 3 udvar gazdag és szép olasz reneszánsz stílusban. Hátsó homlokzat Paulay Ede-utca 11. Két emelet, 5 ablak. Építtette a Dobler-, befejezte a Földessy-család, jelenleg a Planer-örökösöké.

Király-utca 20. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 11 ablakkal. Közepén fűzérdíszes hármás ablakok, szép főpárkánnyal, I. emeleti ablakok alatt pillérsorok. Egy sor kazettás kapualjmennyezet, rozettával. Oldalhomlokzata 11 ablakkal: Laudon-utca 2. Udvarán klasszicizáló vörösmárvány kút, klasszicizáló rácsok.

Király-utca 26. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, homlokzata teljesen átalakítva. Kazettás-keresztboltozatos kapualj, klasszicizáló lépcső-vasbaluszterek és folyosórácsok.

Király-utca 32. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, sarok, 13 ablakkal, fogas párkánnyal. Kazettás kapualj, oszlopos lépcsőház, klasszicizáló lépcsőház és folyosórácsok. Oldalhomlokzata 9 ablakkal: Kazár-utca 2.

Király-utca 36. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 11 ablakos, I. emeleti öt középbablak falpillérekkel díszítve. Kazettás főpárkány, klasszicizáló lépcsőház-baluszterek, szép folyosórácsok.

Király-utca 38. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 13 ablakos, kazettás-rozettás főpárkány, I. emeleti ablakok alatt balusztertagok. Oriási udvar, klasszicizáló folyosórácsok, kötőtagokkal. 1818-ban Hofrichter József építette Simonyi Borbála számára.

Király-utca 44. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, a három I. emeleti középbablak szemöldökkpárkánya és alatta beeresztett orna-

mentális dombormű finom munka. Falpilléres kapualj, klasszicizáló szép folyósórácsok. Polláck Ágost építette 1839-ben, Günther C. számára.

Király-utca 50. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 11 ablakos, kazettás-rozettás, fogas főpárkány, pilléres kapualj, oszlopos lépcsőház, klasszicizáló folyósórács.

Király-utca 52. Ház, átalakított, udvarán klasszicizáló rácsok, K. Z. S. monogrammal.

Laudon-utca 2. Lásd Király-utca 20.

Lázár-utca 1. Lásd Bajcsy-Zsilinszky-út 17.

Lenin-körút 67. Ház, eklektikus, kétemeletes, 7 kettős ablakkal Fogas, konzolos főpárkány, rusztikás terméskő-homlokzat. Kovácsoltvas kapu és jobbra egy lámpa. A firenzei Strozzi-palota mintájára tervezte Hauszmann Alajos.

Lenin-körút 109—111. Nyugati pályaudvar. Háromemeletes, 1+3+1 ablakos, két-két kupolás, tornyos oldalrizalit között üvegfedésű, homlokzatán háromszögű nagy oromzatban végződő vasszerkezetű csarnok, előtte nyitott, vasoszlopos árkádsor. Tervezte De Serres Ágoston (Dessert?), épült 1877-ben.

Lenin-körút 122. Lásd Jókai-utca 33—35.

Nagymező-utca. Terézvárosi r. k. plébániatemplom. Eredetileg copf, neobarokká átalakítva. Középtornyos homlokzat, körfolyosós tűzoltótoronnyal. A toronyfülkében Dunaiszky Lőrinc Szt. Teréz köszobra, 1811. Barokk főkapu. Háromszakasos hajó, középső szakaszán kápolnákkal tágul. Építette Kasselik Fidél, 1801—1809 között, trónysisakja Ybl Miklóstól, 1871. Renoválták 1887-ben (Barcza Elek) (tetőballusztrád) és 1938-ban. — Főoltára Polláck Mihálytól, képe Schöff József Ágost: Szt. Teréz, mellette árvíztabla, 1838. Szt. József-oltár is Pollácktól, képe Jenny Alajostól. Ostorozott Krisztus-szobor XVIII. század. Orgona: Deutschmann Jakab, Bécs, 1834. A pesti régi Vigadó csillárja, 1832. — Lélekarhang, 1784. Ciborium, Pasberger 1780 körül. Úrmutató Hartl Lambert, 1800. Copf úrmutató. Viaticum-szelence: Pasberger, 1810 körül. Pacificale, Prandtner, 1814. Kehely, Pasberger, 1820. Szt. Teréz ereklyetartó: Giergl, tömjénező Müller, 1840. Örökmécs Goszmann, 1848. Templom helyreállítva 1949-ben.

Nagymező-utca 10. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos, fogas főpárkány, átalakított homlokzat. Eredeti a II. emeleti ablakos. Udvarán vörösmárvány kút, eredeti vasszerkezettel. Klasszicizáló folyósórácsok.

Nagymező-utca 14. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 2+5+2 ablakos, sarok, a Paulay-Ede-utcában, a 48. sz. alatt, 4+2 ablakkal. A középizalított és a széleket kétemeletes falpillérek díszítik. Kazettás-rozettás főpárkány, részben keresztboltozatos kapualj. Klasszicizáló rácsok az udvarban.

O-utca 25. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 5 ablakos, főpárkány alatt rozetták.

O-utca 27. Ház, romantikus, egyemeletes, 4+3+4 ablakkal. Gazdag kiképzésű főpárkány. A középső rizalit I. emeleti ablaka felett „az építész”, a földszint két szélső ablaka felett jobbra „a szobrász”, balra „a festő” dombormű.

O-utca 45. Ház, kétemeletes, 2+2+2 ablakos, a II. keskenyebb emelet újabb toldás. Átalakított homlokzat, klasszicizáló lépcsőkorlát-rácsok.

Paulay Ede-utca 1. Ház, copfstílusú, kétemeletes, 9+6+7 ablakkal, hatablakos rész II. emeleti ablakai alatt füzérdísz. Íves perspektivikus kapu, klasszicizáló rácsok, érdekes hevederes kapualj. Oldalhomlokzat 5 ablakkal, Bajcsy-Zsilinszky-út 9. 1836-ban Hild József építette egyemeletesre, Herber József számára. Helyreállítva 1950-ben.

Paulay Ede-utca 5. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6 ablakos, 4

középbablak, diszes orommal. Hevederes kapualj. 1834-ban Kasselik Ferenc építette, Sandöck János számára.

Paulay Ede-utca 6. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, díztelen, fogas főpárkánnyal és hevederes kapualjjal.

Paulay Ede-utca 11. Lásd Király-utca 16.

Paulay Ede-utca 19. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 6 félköríves ablakkal, részben átalakítva.

Paulay Ede-utca 48. Lásd Nagymező-utca 14.

Paulay Ede-utca 54. A volt Párisi Áruház hátsó homlokzata, eklektikus, kétemeletes, 5 ablakos. Az I. emeleten nagy, íves záródású ablakok, a II. emeleten kis téglalaakúak. Az I. és II. emeletet falpillérek fogják össze. Fogas főpárkány. Stukkódísz. Egykori egyesületi nagyterem, Lotz Károly falképeivel. Petschacher Gusztáv műve, 1884.

Próféta-utca 1. Ház, kétemeletes, klasszicizáló, 3+1+3 ablakkal. Klasszicizáló folyosórács 1845-ös évszámmal.

Szinyei-Merse-utca 8. Lásd Sztálin-út 88.

Szív-utca 45. Ház, klasszicizáló, földszintes, eredetileg 7 nyílásos, 2—2 falpillér a kapu mellett.

Sztálin-út. Az egész út egységes építészeti kiképzésű. Minden egyes épülete, összes eredeti részletével együtt fokozott védelmet igényel. A házak túlnyomó többsége kora-eklektikus. Fontosabbak:

Sztálin-út 3. Ház, háromemeletes, 1+5+1 ablakkal, két szélső rizalitján az I. és II. emeleten 2—2 oszlop által tartott bábos-korlátos, az I. emeleten bábos-korlátos középerkély. Az I. emeleti középrizalit 2 szélső és középső ablakának timpanonja felett 2—2 fekvő alakot ábrázoló szobor. Konzolos főpárkány, alatta szellőztetőnyílások, fölötte bábos korlát. A kapu mellett kovácsoltvas lámpák. Tervezte Czigler Győző, épült 1884—86-ban. Lotz Károly freskója a lépcsőházban.

Sztálin-út 22. Operaház. Eklektikus. Háromnyílásos kiugró árkádos kocsifelhajtó, I. emeleten 1+5+1 ablak, a kiugró középrizalit kompozita oszlopokkal, felette bábos korlát, eredetileg szobrokkal díszítve. Oldalhomlokzat: Hajós-utca és Dalszínház-utca. Hátsó homlokzat: Lázár-utca. Szobrászati dísz Stróbl Alajos, Donáth Gyula, Kiss György, Huszár Adolf, Szász Gyula, Brestyánszky Béla és Fessler Leo. Festészeti dísz: Székely Bertalan, Lotz Károly, Than Mór, Vastagh György és Feszty Árpád. Tervezte Ybl Miklós, épült 1875-től 1884-ig. Megnyílt 1884. szeptember 27-én

Sztálin-út 25. Drechsler-palota, háromemeletes, eklektikus, francia reneszánsz stílusban, 5 nyílású árkádon álló kiugró középrizalittal, 1+2+1+2 + erkély + 2+1+2+1 ablak, a III. emeleten kettős és hármas ablakok. Oldalhomlokzat Hajós- és Dalszínház-utca. Hátsó homlokzat Paulay Ede-utca. Lechner Ödön műve, 1883.

Sztálin-út 28. Ház, eklektikus, udvarán vörösmárvány kút, rajta Strobl Alajos Halászlány szobra.

Sztálin-út 52. Ház, eklektikus, háromemeletes, 9 ablakos, az I. emeleten erkély, bábos korláttal. A középrizaliton 6 oszlop, az oszlopokon eredetileg szobrok állottak. A földszinti ablakok felett fejdomborműves zárókövek, alatta oroslánfejek. Eötvös-utcai, 18. sz. alatti, homlokzat 9 ablak. Schmahl Henrik műve. 1883—1886.

Sztálin-út 62. Ház, eklektikus, háromemeletes, 2—3—2 ablakos, az I. és II. emeleten nyitott, oszlopos erkély. Magas konzolos főpárkány, ablakok alatt és tetőkoriáton bábos dísz. Bobula János műve. Az ablakok ívzugában fekvő alakok, készítette Szécsi Antal.

Sztálin-út 69. Régi Múcsarnok. Eklektikus. I. emelet, 1—5—1 nyílásos, az I. emelet végig erkélyes, korinthusi féloszlopokkal, bábos korláttal, fogas főpárkány, felette bábos korlát. Termékö homlokzat. Láng Adolf

műve, épült 1875—77-ig. Lotz Károly freskója az előcsarnokban és az I. emeleti folyosón.

Sztálin-út 71. Képzőművészeti Főiskola. Eklektikus. Kétemeletes, az I. emelet 7, a II. emelet 3+5+3 ablakos, az I. emeleten középerkély, konzolos főpárkány, a homlokzat sgraffitos díszítésű, Scholtz Róberttől. Izabella-utcai, 58. sz. alatti homlokzat 17 ablak, Rauscher Lajos műve. Épült 1875.

Sztálin-út 88. A MÁV. nyugdíjintézet volt bérháza, eklektikus. Háromemeletes, 5+1+1+3 kettős + 1+1+3 kettős + 2 kettős + 1+2 kettős stb. (ugyanaz ismétlődik) ablakkal, fogas főpárkány, a sarkokon toronyszoba. A Körönd felé a beugró kertnek szép kovácsoltvas kapuja van. Szinyei Merse-utca 8., homlokzat ugyanaz. Petschacher Gusztáv műve, sgraffitók: Rauscher Lajos és Székely Bertalan. Épült 1879—80-ban.

Zichy Jenő-utca 2. Lásd Bajcsy-Zsilinszky-út 25.

Zichy Jenő-utca 8. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes, 6 ablakos. Kazettás-rozettás főpárkány, földszint átalakítva.

Zichy Jenő-utca 14. Ház, késői klasszicizáló, földszintes, 6 nyílásos, falpilléres dísszel, konzolsoros párkány.

VII. KERULET.

Alsóerdősor 7. Főv. Korányi-kózkórház, épült 1854—1866 között, Wagner Jánosnak Hild Józseftől módosított terve szerint, azóta többször bővítve. A kápolnában: Empire kehely, 1827. Örökmécs Goszmann György pesti mestertől, 1844. Úrmutató ugyanattól, 1845. Pacificale, 1846. — Warschagh Jakob: Jópásztor kép, 1844.

Csányi-u. 8. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 9 ablakos, tojásfrizes főpárkány, klasszicizáló lépcsőrácsok.

Csányi-utca 12. Lásd Király-utca 47.

Csányi-utca 13. Lásd Király-utca 49.

Damjanich-utca 6. Ház, átalakított, klasszicizáló, egyemeletes, 10 ablakos, kapuzárókő női fej.

Dob-utca 4. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakkal, az I. emelet 3 középsőablaka felett díszes szemöldökpárkány. A magas és keskeny kapu felett Zeus-fej. I. emeleti ablakok alatt baluszterek, gazdag párkány, kapualjban 2 finom kazetta, gipszdísszel. Klasszicizáló folyosórács. Kasselik Ferenc bővítette 1838-ban Marczibányi A. számára.

Dob-utca 19. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 11 nyílásos, sarok, falpilléres kapu, erős szemöldökpárkányú emeleti ablakok, leveles főpárkány, falpilléres kapualj, oszlopos lépcsőházbejárat, klasszicizáló lépcső- és folyosórácsok. Oldalhomlokzat 11 ablakkal, Síp-utca 29. sz. a.

Dob-utca 25. Ház, XVIII. századvégi, földszintes, 9 nyílásos, nagy íves kapu, jelentéktelen.

Dob-utca 101. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, baloldalon kapu. Kis emeleti, vagy padlásablakok: téglalakúak. Kapualj tojásdíszes szalagokkal és finom fejezetű falpillérekkel, jelentéktelen.

Dob-utca 107. Ház, klasszicizáló, földszintes, 8 nyílásos, 2—2 szélső ablak felett szerény dísz. Falpilléres tagolás, magas kapu, falpilléres kapualj, jelentéktelen.

Dohány-utca 2—4—6—8. Zsinagóga. Romantikus. Kéttornyos, gömbsisakokkal. Két kiugró oldalralizitján az emeleten 1—1 hármass ablak és a földszinten egynyílásos árkád. Fehéres-vörös téglahomlokzat, kerámiadísz, íves kapu felett rózsablak, pártázatos párkány. Alatta 1+5+1 Dávid csillagrácsú szellőzetőnyílás. Épült 1854—59-ig, Förster Lajos bécsi építésztervei szerint, Wechselmann Ignác vezetésével, Feszl Frigyes közreműködésével bizánci mór keverék stílusban. A hozzácsatlakozó nyitott árkados

zsidó hősök mauzóleuma és temploma Deli, Faragó és Vágó László terve szerint 1929—31-ben épült. Benne a Magyar Zsidó Múzeum.

Dohány-utca 10. Ház, késői klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakkal, kazettás főpárkánnyal, alatta frizzel. I. emeleten erős szemöldökpárkány, keresztboltozatos kapualj. Hild József építette 1844-ben Palmberger József számára. Kétemeletes volt.

Dohány-utca 15. Lásd Rákóczi-út 18.

Dohány-utca 63. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes, 6+1+6 ablakos, fogas főpárkánnyal, átalakított kapualjjal.

Hársfia-utca 46. Ház, klasszicizáló, földszintes, 2+3+2 nyílásos, az ablakok felett üres kazetták, középrizalit négy falpillérrel és ívekkel.

Hársfia-utca 53. Ház, 7 nyílásos, földszintes, falpillérekkel, 2 ház összeépítve. Jelentéktelen.

Holló-utca 4. Ház, kétemeletes, 9 ablakos, teljesen átalakítva. Finom kazettás kapualj, lépcsőházi oszlopok, klasszicizáló folyosórácsok. Eredeti alakjában Hild József műve volt.

Holló-utca 7. Ház, eredetileg klasszicizáló, egyemeletes, 5 ablakos, erősen átalakítva, I. emeleti ablak feletti beeresztett gipsz-díszek, kazettás-rozettás főpárkány.

Holló-utca 8. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakos, 2 szélső kettősablak falpillérekbe fogva. Tojássoros főpárkány. Záróköves keresztboltozatos, árkádban végződő kapualj.

Holló-utca 13. Ház, copfstílusú, egyemeletes, 3+1+3 ablakos, középrizalit, ablakok felett kétoldalt copfízlésű háromszögdísz, kétoldalt lizénák, kedves udvar, klasszicizáló rácsokkal.

Holló-utca 14. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 2+1+1+1+2 ablakos, kettős rizalit.

Holló-utca 15. Ház, romantikus, kétemeletes, 9 ablakos, íves kapu, áttört díszek, záróköves, keresztboltozatos kapualj. Szép folyosórács.

Holló-utca 17. Lásd Király-utca 17.

Kazinczy-utca 2. Lásd Rákóczi-út 18.

Kazinczy-utca 9. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 12 ablakos. Két kapu, egyik befalazva, a földszinten ívek, egyszerű falpilléres kapualj. Emelet romos.

Kazinczy-utca 24. Ház, háromemeletes, 11 ablakos, négyzetes, disztelen ablakok, kivéve a II. emelet edikulás ablakait. Földszinten lombdísz az ablakok felett. Raktárrá átalakítva, jelentéktelen.

Kazinczy-utca 49. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 10 ablakos, íves földszinti kiképzés, későbbi középerkély, kazettás kapualj. Udvarán vörösmárvány kút. 1838-ban özv. Zitterbarth Teréz építette Hellmer József számára.

Király-utca 7. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 9 ablakos, sarok, II. emeleti ablaksor felett szép téglalapalakú ornamentális beeresztelt domborművek, klasszicizáló folyosórácsok. Oldalhomlokzat 8 ablakkal, Rumbach Sebestyén-utca 17.

Király-utca 9. Palota, késői barokk, kétemeletes, 4+4+4 ablakos, II. emeleti ablakok kisebbek. Középrizalit háromszögű orommal, benne üres címerpajzs. Korinthusi fejezetű falpillérek, kazettás-rozettás főpárkány. Hevederes kapualj fülkékkel. Földszintes udvari szárny csatlakozik hozzá. XVIII. század vége.

Király-utca 11. Ház, klasszicizáló, háromemeletes, 12 ablakos, homlokzata teljesen átalakítva, folyosótartórácsokkal. Polláck Mihály építette 1812-ben Pranter H. számára. Kétemeletes volt.

Király-utca 15. Ház, késői klasszicizáló, háromemeletes, 19 ablakos. Pilléres kapualj, folyosórács, klasszicizáló. Udvarán vörösmárvány kút.

Király-utca 17. Ház, romantikus, kétemeletes, 2 edikulás erkély, 7 ablak. Holló-utca 17 sz. 15 ablak. Udvarán klasszicizáló rács.

Király-utca 21. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6+7+6 ablakkal. Középrizalit fogas párkánnyal és háromszögű oromzattal. Körös mennyezetű kapualj, lépcsőháza oszlopos, finom lépcsőházi és folyosóvasrács. Polláck Mihály építette Dlauchy Fr. számára 1833-ban.

Király-utca 25. Ház, korai klasszicizáló, egyemeletes, 3+3+3 ablakkal, földszintből a bolti portálék miatt semmit sem lehet látni. A főpárkányt pálcatagok tartják, oldalszárnyak ablakai felett félkörű ívek, benűk jobbprofil, en face és balprofil fejek. Középrizalit kiugró szemöldökpárkányú ablakkal. Magas tető. Hevederes kapualj, 2 udvar.

Király-utca 27. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, új szeceszionista homlokzattal. Kapualj, oszlopos feljárat és folyosói tartórácsok klasszicizálók.

Király-utca 47. Pekáry-ház, romantikus. Háromemeletes, 13 ablak, sarokerkély, három vezér szobra, oromfalon címer, oldalhomlokzat Csányi-utca 12., 22 ablakkal. Építette Polláck Ágost 1847—48-ban, Pekáry Imre számára.

Király-utca 49. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, sarok, díszes főpárkány, alatta téglalapalakú empire díszek beeresztve. Sarkán emeletmagasságban baldachin alatt könyvet tartó szent nő kőszobra. Piléres kapualj, említett beeresztett díszek az udvaron is. Oldalhomlokzat 13 ablakkal: Csányi-utca 13. Egyszerű klasszicizáló folyosórács.

Király-utca 55. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 5 ablakos. rozettás főpárkány, rács az udvarban.

Király-utca 57. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos. Szép tojásfrizes főpárkány, alatta rozetták, hosszú elsőemeleti erkély. Oroszlánfejes fakapu, keresztboltozatos kapualj. Udvaron függőfolyosó. Empire lépcsőkoriáttagok.

Király-utca 99. Ház, romantikus, kétemeletes, az I. emeleten 1 kettős +2+, egy hármás, 2+1 kettős edikulás ablak, fogas timpanonos szemöldökpárkánnyal, alattuk bábos dísz, a II. emelet későbbi ráépítés. Klasszicizáló kút és rács az udvarban.

Lenin-körút 9—11. Ház, eklektikus, négyemeletes, 1+4+5+4+1 ablakos, középrizalitján torony. A II. és III. emeletet 6 jón oszlop fogja össze. Dohány-utcai homlokzat 12 ablak. Tervezte Hauszmann Alajos, épült 1891—1895-ig, Korb és Giergl közreműködésével. A volt kávéház freskóit Magyar-Mannheimer Gusztáv és mások festették, körúti részét 1947-ben átalakították. Helyreállítás alatt.

Rákóczi-út 18. A volt Erzsébetvárosi Takarékpénztár székháza. Modern, háromhomlokzatos, VI. emeletes, 1+1 kettős, 1+1 kettős, +1+1 kettős + 1 kettős ablakkal. A földszintet, magas földszintet és az első emeletet 7 nagyméretű vájatos féloszlop, a sarkon egy sima pillér fogja össze. A VI. emelet visszaugrik. Az egész homlokzat vörös, iszapolt nyers-tégla, terracotta díszekkel. Kazinczy-utca 2. szám alatt a homlokzat sima, majd a II. emelettől kiugró részen 4 kettős ablak, majd ismét sima. A Dohány-utca 15. szám alatti homlokzaton 1 kettős, + 1 kiugró kettős, + visszaugró, 1 kettős + kiugró 1 kettős, majd 1 kettős ablak. Tervezte Lajta Béla, épült 1911-ben. Ma Fővárosi Gázművek.

Rottenbiller-utca 60. Ház, klasszicizáló, földszintes, 4+5+4 nyílásos, középrizalit falpillérekkel, hevederes-fülkés kapualj, elől kazettákkal. Jelentéktelen.

Rózsák-tere. Erzsébetvárosi r. k. plébániatemplom, eklektikus-neogótikus. Két homlokzati torony, nagy ablakrózsa, háromszögletű oromfal, csú-

csán magyarországi Szt. Erzsébet szobra, homlokzatán színes kerámiadomborművek és díszek. Háromhajós, kereszthajós, bordás keresztboltozatos belső, a hatszög három oldalával záródó szentély. A templom falai iszapolt nyerstéglaburkolatúak, a párkányok stb. terméskőből készültek. Tervezte Steindl Imre, épült 1893—97-ig.

Rumbach Sebestyén-utca 9. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 9 ablakos, tojásfrízzel, I. emeleti középtablak edikulás, keresztboltozatos kapualj, 1820 körüli.

Rumbach Sebestyén-utca 11—13. Zsinagóga, romantikus, kétemeletes, 3+3 kettős + 3 ablakkal, középrizalit, 2 hatalmas, kerek kupolában végződő, körüljárós erkélyes tornyocskás pillérrel összefogva. Háromnyílású, íves, árkádós főbejárat, íves ablakok. Tervezte Wagner Ottó bécsi építész 1872-ben.

Rumbach Sebestyén-utca 17. Lásd Király-utca 7.

Sip-utca 13. Ház, klasszicizáló, I. emeletes, 2+4+2 ablakos, félköríves kapu, félpilléres, keresztboltozatos kapualj, az udvarban klasszicizáló folyosórács. Hild Károly műve. 1839. A homlokzat romantikusan átalakítva.

Sip-utca 29. Lásd Dob-utca 19.

Somogyi Béla-út 5. Ház, új, rajta az ott állott házról Herkules-timpanon-dombormű. Klasszicizáló.

Somogyi Béla-út 7. Hacker-ház, mai alakjában klasszicizáló, kétemeletes, 3+7+3 ablakkal, fogas főpárkány, az I. emeleti ablakok felett kiugró szemöldökpárkány, a középső 7 timpanonos. Íves, kazettás kapualj. Lépcsőház barokk, a földszinti, udvari ablakokon eredeti barokk rácsok. Kelemen László itt rendezte a magyar színielőadásokat Pesten, az I. emeleten volt nagyteremben.

Vilma királyné-út 5. Református templom, egy baloldalt álló homlokzati toronnyal, háromszögletű oromfallal. Előtte széles, nagynyílású kapu, amelyet 4—4 nagy oszlop keretez és gazdag hazai majolika díszburkolattal ellátott rizalit emel ki. Jobbra kis kupolás félkörös oldalrizalit. Tervezte Árkay Aladár. Épült 1911-től 1913-ig. Üvegablakokat Roth Miksa készítette, az építés kivitelezője Pucher István építőmester.

VIII. KERULET

Bacsó Béla-utca 3. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, végig falpillérekkel tagolva, kapuzárókó szakállas görög fej.

Bacsó Béla-utca 18. Ház, klasszicizáló, földszintes, 4 nyílásos, falpillérekkel tagolva, nagyméretű kapualj.

Bacsó Béla-utca 20. Ház, klasszicizáló, átalakítva, földszintes 4+1+4 nyílással, az oromzatos középrészen eredeti a hatalmas kapu. Padlásszellőztető ablakok. Németnyelvű árvíztabla 1838-ból.

Baross-utca 5. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 11 ablakos, I. emeleti középtablak felett koszorú, díszes főpárkány, középerkély, kazettás-keresztboltozatos kapualj.

Baross-utca 14—15. Lásd Reviczky-utca 1.

Baross-utca 40. Ház, romantikus, egyemeletes, 7 ablakos, főpárkány alatt ívsoros dísz. Az íves kapu és az ablakok felett gazdag és íves virágfüzér-dísz. Klasszicizáló folyosórács. Az egyetemi klinikák gazdasági hivatala.

Baross-utca 128. Ház, XVIII. századvégi, egyemeletes, 2 kettős ablak, téglalakú padlásszellőztető nyílások, magas padlás. Volutás kőkapukeret, copf.

Bérkocsis-utca 27. Lásd Conti-utca 19.

Berzsenyi-utca 8. Ház, klasszicizáló, sarok, 11 nyílásos. Kapu felett

füzérdisz, fogas főpárkány. Jobb oldalhomlokzat 12 ablakkal. Légszesz-
utca 2.

Blaža Lujza-tér. Nemzeti Színház, volt Népszínház épülete, eklektikus. Kiugró középrizalitján, az I. emeleten 6 kompozita oszlop timpanont tart, benne dombormű. Az I. emeleti ablakok felett Kisfaludy Károly, Egressy Béni és Gaál József mellszobra. A földszint rusztikás. A sarkokon oldalt erkély, bábos korláttal. A jobboldali homlokzat Rákóczi-út, hátsó homlokzat József-körút. Fellner és Hellmer műve, 1872—75. Megnyílt 1875 október 15-én. Jobb oldalhomlokzata előtt Lendvay Márton horganszobra. Dunaiszky László műve, 1880., itt 1934. óta. Az épület helyreállítva 1949-ben.

Bókay János-utca 60. Lásd Ullői-út 76.

Bródy Sándor-utca 3. Lásd Puskin-utca 26.

Bródy Sándor-utca 4. Ádám-ház, eklektikus, kétemeletes, az I. emelet 1+3+1, a II. emelet 2+3+2 ablakos, a visszaugró középrizalitisban kétoszlopos kapu és az I. emeleten kétoszlopos nyitott loggia, bábos korláttal. Ugyanílyen dísz az ablakok alatt is. Konzolos főpárkány. Az I. emeleti loggián Lotz Károly freskói. A teljes homlokzat terméskőből készült. Tervezte Weber Antal. Épült 1875—76-ban. Kissé sérült.

Bródy Sándor-utca 8. Régi képviselőház, eklektikus, egyemeletes, 1+7+1 ablakos. A földszinten 5 kapunyílás, az I. emeleti ablakok felett szemöldökpárkány, 3 felett puttók. Homlokzat féloszlopokkal díszítve. Fogas főpárkány, fölötté barokkdíszű oromfal. Építette Ybl Miklós 1865—1866-ban.

Bródy Sándor-utca 15. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes 12 ablakos, I. emeleti közepén kéményseprő-szoborral. Pilléres udvar. Udvarán romantikus vörösmárvány kút.

Bródy Sándor-utca 18. Ház, klasszicizáló, földszintes. Címtáblákkal födött homlokzat, udvarán hátul tornácos szárny, 2 dór oszloppal.

Conti-utca 8. Ház, copfstílusú, földszintes, ötablakos, kapu balra, felette füzérdisz.

Conti-utca 19. Ház, klasszicizáló, földszintes, 11 nyílásos, íves kapu, jó fakapu, jobsarkán németnyelvű árvízta. Oldalhomlokzata 6 nyílással, Bérkocsis-utca 27.

Conti-utca 38. Ház, klasszicizáló, földszintes, 2 kovácsolt-vasrácsos ablakkal. 1850 körüli.

Futó-utca 14. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, falfilléres kapu, dísztelen.

Gyulay Pál-utca 2. Rókus-kórház. Kétemeletes, 4+6+3+6+4 ablakos, kiugró oldalrizalitokkal és kevésbé kiugró középrizalittal. Balról hozzáépítve egyemeletes, 4 ablakos szárny. Oldalhomlokzatai: 31 ablakkal Blaža Lujza-tér, 19 ablakkal Rákóczi-út 33—35. sz., földszintes fallal Stáhl-utca 6. sz. Udvarán XVIII. századi Szt. Rókus kőszobor és Szt. Sebestyén kőszobor, rongált. Építette 1796—1798 között Kardetter Tamás, Rákóczi-úti oldala 1839—1841 között készült. Főkapu 1847. 1945-ben Horváth Béla tervei szerint helyreállították, vakolatát levették, ma szép nyers, vegyesfalazású homlokzata van.

Gyulay Pál-utca 11. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 3 ablak, pilérekkel, oldalt 2—2. 1857-ben építette ifj. Zitterbarth Mátyás, Máté J. számára.

Horváth Mihály-tér. Józsefvárosi rk. plébániatemplom. Klasszicizáló, kéttornyos újabb homlokzat, csak az attikán álló Szt. József-szobor Dunaiszky Lőrinctől, 1820. Három boltszakaszos belső tér, keskenyebb szentélylyel. A főoltár Hild József műve, 1835—1857, szobrai Bauer Mihálytól. A hatalmas méretű főoltárkép Szt. József apoteozisa Kupelwieser Leopold

bécsi festőtől, 1837. ugyanő Cranach-után: Segítő Madonna, az oltáron. A főoltárkép fülkéjének belső béléteben 3 kép Wagner József pesti festőtől, 1840 körül. Szt. Kereszt mellékoltár, szép faszobrokkal, 1802. Rokokó aranyozott ezüstkehely, kagylós dísszel, Pasberger József pesti ötvöstől, 1778. Empire kehely Pirk J. Zsigmond nagyszombati ötvöstől, 1806. Thuribulum Pasberger Ferenc pesti ötvöstől, 1825. Navicula ugyanattól, 1825. — A templom alapkövét 1797-ben tették le. Tallherr József terve alapján Kundt Ignác kőművesmester építette. Homlokzata Kasselik Fideltől, 1814. 1863—65 között Hild József tatarozta és új boltozattal látta el, Barcza Elek a külsőt 1891-ben, a belsőt 1893—95 között teljesen átalakította. Renoválták 1937-ben. Kissé rongált.

Illés-utca 6. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 3 ablakos, falpillérekkel díszítve. A kapu mellette áll.

Illés-utca 25. Egyetemi Fűvészkert igazgatósági épülete, azelőtt Festetich Antal villája, klasszicizáló, egyemeletes. Oszlopos kiugró erkéllyel, melyet a földszinten utólag beüvegeztek. Kazettás főpárkány, 12 ablak, melyek felett az I. emeleten téglalakú, bemélyített szép dombormű van. Épült 1802—1803-ban, valószínűleg Pollácz Mihály terve szerint. Átalakítva, főleg belül.

József-körút 6. Technológiai Múzeum és iskola, eklektikus, neoreneszánsz, kétemeletes, a harmadik újabb ráépítés. Földszint 1 ablak, 5 árkád, 1 ablak, I. emelet 1+5+1 ablak, II. emelet 2+10+2 ablak, Népszínház-utca felé kerek sarok 2 ablak, 8+5+8, kerek sarok 2 ablak. Csokonai-utca. Az árkádok és az ablakok íves záródásúak. Iszapolt nyerstégla homlokzat, terrakotta díszek. Tervezte Hauszmann Alajos, Monaszterly Konstantin közreműködésével 1889-ben.

József-utca 24. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakos, homlokzat átalakítva, fakapun jön falpillérke.

József-utca 27. Ház, klasszicizáló, földszintes, 4 nyílásos, lizénákkal.

József-utca 35. Ház, 1850 körüli, földszintes, 5 nyílásos, ajtó és ablakok felett neorokokó dísz.

József-utca 55. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, félpillérekkel tagolt.

Kabók Lajos-utca 4. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 tengelyes, íves kapukeret, jó fakapu, XIX. század eleje. Homlokzat átalakítva.

Karácsony Sándor-utca 22. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakos, falpilléres, magas kapu.

Karácsony Sándor-utca 24. Ház, klasszicizáló, földszintes, 9 nyílásos, íves kapu, triglifes párkány.

Karácsony Sándor-utca 31—33. Ház, klasszicizáló, földszintes, 15 nyílásos, falpilléres kapu.

József-utca 55. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, falpillérekkel tagolt.

Kisfaludy-utca 8. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, falpilléres, oldali pillérekkel és ívekkel, 4 nyílásos, a baloldali magasabb, 5 nyílásos, empíre fakapuvál, fogas főpárkánnyal, alatta rozettákkal, fonatos szemöldökpárkányokkal. 1950-ben átalakítva.

Kistemplom-utca 10. Ház, földszintes, 5 nyílásos, rajta a kaputól balra németnyelvű nagy vörösmárvány árvízta 1838-ból.

Koltói Anna-utca 13/a. Lásd Koszorú-utca 26.

Koszorú-utca 26. Ház, klasszicizáló, földszintes, 8 nyílásos. Oldalhomlokzata 16 nyílással Koltói Anna-utca 13/a. Kapunyílás falpillérekkel, korinthusi fejezettel, zárókö női fej, felette timpanon.

Kőfaragó-utca 5. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakos, elsőemeleti középerkéllyel. Új a második emelet két középbablaka s felette az íves díszes oromfal. Belül oszlopos kapubejárat, két angyalos, kerek domborművel, klasszicizáló folyosórácsok.

Kőfaragó-utca 8. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 12 ablakos, elég díszes párkánnyal, profilozott kőkapukeret. Udvarban klasszicizáló folyosórácsok. Romos.

Krúdy Gyula-utca 7. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, középízalattal, tojásdíszes fejezetű falpillérekkel tagolt.

Légszusz-utca 2. Lásd Berzsenyi-utca 8.

Múzeum-körút 4. Egyetem ásványtani intézete. Korai eklektikus, a középízalatt eredetileg II. emelet, a 2 szélső jón oszlopokkal osztott. Az első emeleten 7 nyílású nyitott loggia, most beüvegezve. Oldalízalattokon timpanon domborművekkel, konzolos főpárkány. Tervezte Weber Antal, épült 1882. A fegfelső emelet újabb ráépítés.

Múzeum-körút 6—8. Egyetem, volt Műegyetem, korai eklektikus, neoreneszánsz, kétemeletes, 9 ablakos, visszaugró oldalszárny, 2+3+2+3+2 ablakos. Főhomlokzatán négyoszlopos I. emeleti erkély, oldalszárnyon loggia, 4 kettős oszlopon bábos korlát, a II. emeleti falpillérekkel díszítve. Nyers téglapünet. Íves ablakok, színes tégl- és kerámia dísz. Gazdag kiépítésű udvar tondókkal. Építette Steindl Imre 1880—83.

Múzeum-körút 14—16. Magyar Nemzeti Múzeum. Klasszicizáló. Kétemeletes, középízalattja oszlopcarnok, 8 korinthusi oszloppal, timpanonjában Schaller müncheni szobrász terve után Monti Rafael készítette horgany szoborcsoport. Az oldalszárnyak kettős ablakosak. A középízalathoz széles lépcsőzet vezet. A főbejárat kapukerete az athéni Erechteiontól utánozza, oldalhomlokzatai 4+5+4 ablakkal, a hátsó szerény középízalattal és 7+7+7 ablakkal. Az előcsarnok kis ivmagasságú dongaboltozatán kazetták. A kétkarú lépcsőház falain és mennyezetén Thán Mór és Lotz Károly falképei. Az emeleten kupolás előcsarnok és díszterem. Északi lépcsőtámfaláról szavalta Petőfi Sándor a Nemzeti Dalt 1848 március 15-én. 1802-ben Széchenyi Ferenc felajánlotta gyűjteményét a nemzetnek. Ennek elhelyezésére építtette József nádor az állam pénzén 1837—1847 között Poláck Mihállyal. A tervek elkészületekor Nobile Pietro hasznos tanácsokat adott. Restaurálta Lechner Jenő és a tető alá rejtett újabb emeletet húzotta. Nemcsak Budapest, hanem egész Magyarország legjelentékenyebb klasszicizáló épülete. Az épület főhomlokzata előtt Arany János bronzszobra, Stróbl Alajos alkotása. Talpazata harasztí mészko, tervezte Schickedanz Albert, rajta Toldi Miklós és Piroska alakja. Készült 1890-ben, leleplezték 1893 május 14-én. — A kertben elhelyezett szobrok között Himfy-lant, bronzból, sas rózsakoszorús gömbön, alatta a költő profil mellképe: „Himfy-Lant, készítették Kisfaludy Sándor emlékére Magyar- és Erdélyhon leányai, 1848”, Petrovics Demeter műve. Talpazat 1903. Ferenczy István: Kisfaludy Károly szobra. Nő lantot tart fel a költő mellszobrához, lent maszok, 1838. 1944—45-ben megsérült, jelenleg raktárban. Berzsenyi Dániel, Vay Miklós műve, 1893. Széchenyi Ferenc, Istók János műve. Három római kőszarkofág, oszlop a Forum Romanum-ról. Kerítésén, a Bródy Sándor-utca 6. számú házzal szemben, vörösmárvány árvíztabla 1838-ból.

Múzeum-utca 4. Lásd Puskin-utca 40.

Múzeum-utca 17., a Pedagógus Szakszervezet székháza. Eklektikus, Tervezte Fellner és Hellmer bécsi építész cég, Károlyi István számára, 1881-ben.

Nagytemplom-utca 32. Ház, klasszicizáló, földszintes, sarok, 9 nyílással, íves díszítéssel. Oldalhomlokzat 12 nyílással. Tömő-utca 2.

Nap-utca 41. Lásd Thék Endre-utca 7—9.

Népszínház-utca 2. Lásd József-körút 6.

Népszínház-utca 19. Ház, modern, sarok, 1 hármás + 2 kapcsolt + 1 hármás, erkélyes + 2 kapcsolt ablak. A sarok legömbölyítve, 2 oszlopos erkélyekkel. 2 kiugró, enyhén domború rizalit a főhomlokzaton. Oldalhomlokzat Vig-utca 2. Otemeletes, kiugró, enyhén domború rizaliton 2 kapcsolt, utána 1+1+1+1, majd 9 hármás ablak, félkörös, vasrácsos erkélyek. Tervezte Lajta Béla.

Orczy-út 16. Ház, földszintes, 1790 körüli, 10 nyílásos, íves kapuval és manzardtetővel. Udvarán egyemeletes épület.

Puskin-utca 6. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 4+3+4 ablakos, közép-rialittal és ritka fogas főpárkánnyal. Helyreállították 1950-ben.

Puskin-utca 26. A volt Festetic-ház, eklektikus, egyemeletes, 9 ablakos, az I. emeletén 4 oszloptól tartott középerkély, ablakok felett kiugró szemöldökpárkányok. Konzolos főpárkány, oldalhomlokzat 10 ablak, Bródy Sándor-utca 3. Tervezte Ybl Miklós.

Puskin-utca 30. A Népköztársaság elnöki tanácsa elnökének palotája. Eklektikus. Egyemeletes, 6 ablakos, az ablakok felett kiugró szemöldökpárkány. Oszlopos főkapu, konzolos főpárkány. Oldal és hátulsó homlokzat hasonló kiképzéssel a kert felé. Tervezte Baumgarten Alajos.

Puskin-utca 40. Volt Károlyi-palota. Eklektikus, egyemeletes, 2+5+2 ablakos. Kiugró kocsifelhajtó háromnyílású árkáddal, fölötté erkély, bábos korláttal, fogas főpárkány, fölötté bábos korlát. A sarkokon manzardtető. Oldalhomlokzata 2+8 ablak Múzeum-utca 4. sz. alatt. Tervezte Ybl Miklós. 1863-tól 1864-ig épült. Romos. Teljesen kiégve.

Rákóczi-út. Szt. Rókus és Szt. Rozália kápolna, barokk, a Rókus-körházhoz hozzáépítve. Egy homlokzati tornyocskával, eredetileg háromkaréjos szentéllyel. Homlokzati szobrait 1908-ban újakkal cserélték ki, falfestményeit 1912-ben megsemmisítették. Rákóczi-úti falán 1838-as árvíztabla. A főhomlokzat baloldalán kőfeszület Máriával, 1790 körül, mellette kapu, fölötté betegápolást ábrázoló dombormű, alatta PESTANUM CALAMITOSORUM DOMICILIUM (A gyámoltalan szerencsétlenek pesti menháza), 1798 körüli. A szentély 1944—45-ben elpusztult, az újjáépítés alkalmával előkerült régebbi lóherealakú szentélyalapfal (talán koraközépkori cella trichora maradványa), ma az alttemplomba befoglalva. A főhajó beomlott boltzata helyett lapos födém készült 1945-ben. — Leckeoldali falon Sz. Mária kegykép, 1740 körül. Oratóriumban: Warschag Jakab: Szentháromság (árvízi jelenettel). A két mellékoltár képe Laccataristól és Warschagtól, ma a kápolnához vezetők folyosón. Két rokokó kehely, 1760 és 1771. — A régi szentély, mint önálló kápolna, 1711-ben épült. A mai kápolna 1740-től. Renoválták 1833, 1837, 1841-ben és 1945-ben Lux Kálmán.

Rákóczi-út 3—5. Volt Pannonia-szálló. Romantikus. Négyemeletes, 3+11+3 ablakos, I. emeleten három, II. emeleten két erkély. A 90-es években Steinhardt és Lang építészek átalakították.

Rákóczi-út 7. Ház, háromemeletes, 2 ablak + erkély, + 8 ablak + erkély + 2 ablak, a III. emeleten 2 freskó. Tervezte Schmahl Henrik, 1896 körül épült. Terméskőhomlokzatú.

Rákóczi-út 13. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 11 ablakkal, finom főpárkánnyal. Belül kazettás kapualj, oszlopos lépcsőház, klasszicizáló folyosórácsok.

Rákóczi-út 15. Ház, volt Fehér Ló-szálloda, átalakított klasszicizáló, kétemeletes, 3+9+5 ablakos, a középrialitot az I. és II. emeleten kompozita fejezetű falpillérek fogják össze, kazettás-rozettás főpárkány, a

homlokzati erkélyek újabbak, középrizalit felett oromfal, klasszicizáló rácsok és kút az udvarban.

Rákóczi-út 33—35. Lásd Gyulai Pál-utca 2.

Rákóczi-út 57/a-b. Bérháztömb, udvarán szlovák evangélikus templom, romantikus, egy homlokzati toronnyal, háromarkós főkapuval. Kereszt-hajós, szentélye a hatszög három oldalával zárul. Tervezte Diescher József, épült 1857—67-ig. Főoltárképe Than Mórtól.

Reviczky-utca 1. Fővárosi Szabó Ervin-könyvtár. Eklektikus. Egyemeletes, kerek középrizalittjának 3 árkádján kovácsoltvas kapu. I. emelet kiugró középrizalítja 1+3+1 ablakos, ablakok felett barokk dísz, oromfal címerrel és lapos kupola. Baross-utca 14—16. számú homlokzaton 4+3 díszes kiképzésű + 3 ablak, Reviczky-utcai homlokzaton 5+1+5 ablak, felettük 11 kis kerek ablak, itt pilléres kapu, barokk kiképzésű. Belsejében rokokó kiképzésű nagy olvasóterem, kiállító terem stb. Tervezte Meinig Artur neobarokk-rokokó stílusban a Wenckheim-család számára.

Stáhy-utca 6—8. Lásd Gyulai Pál-utca 2.

Stáhy-utca 7. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 9 ablakos, leveles főpárkány, különben dísztelen. 1839-ben Hild József építette Mayer C. számára.

Szentkirályi-utca 18. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes, 8 ablakos, udvarán klasszicizáló rács és vörösmárvány kút, férfimaszk vízköpővel.

Szentkirályi-utca 53. Lásd Ullői-út 24.

Thék Endre-utca 7—9. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 ablakos, falpillérekkel díszítve. Kapu a sarkon. Oldalhomlokzat 7 ablakkal és azonos díszítéssel, Nap-utca 41.

Thék Endre-utca 15. Ház, klasszicizáló, földszintes, 11 nyílásos, falpillérekkel tagolt.

Tömő-utca 2. Lásd Nagytemplom-utca 32.

Tömő-utca 6. Ház, romantikus, egyemeletes, 7 ablakos, az I. emeleten kiugró szemöldökpárkányok, a középsőn timpanon, a földszinten fejdomborművek az ablakok felett. Táncsics Mihály számára építette Lohr János 1872-ben.

Ullői-út 24. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 4 + középrizalit 10+4+ sarok 1 + Szentkirályi-utca 53. sz. 9 ablakos, homlokzata átalakítva. Szép kapualj- és folyosórácsok klasszicizálóak. Eredetileg két kapunyílással. 1838-ban egyemeletesre Polláck Mihály építette.

Ullői-út 54. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 19 ablakkal, kockás párkány, kapu felett erkély. Erkélyes sarokablak, félpilléres kapualj. Oldalhomlokzata 13 ablakkal, Vajda Hunyad-utca 58. A Vajda Hunyad-utcai rész fele rom.

Ullői-út 76. Vasvári Pál fiúotthon. Késői klasszicizáló. Építette Polláck Mihály terve után Polláck Ágoston 1841—43 között. Kétemeletes, 3+5 ablakos. 1861—1870-ben erősen átalakították. Benne kápolna. Udvarán kétemeletes épület. Bal oldalhomlokzata 10+3 ablakkal, Bókay János-utca 60.

Ullői-út 80. Kossuth Akadémia. Klasszicizáló, kétemeletes, 3+7+5+7+3 ablakos, közép- és oldalrizalittal. Középrizalit 6 pillérrel, oromzattal és felső kerek ablakkal. Főkapu mellett 2 hadijelvényes medaillon. Nyolcszögű pilléres fülkés előcsarnok. Kápolna, bent Uhl Ferenc 22 domborműve híres magyar emberekről. 1836—1837. Építette Polláck Mihály 1830—1836-ban. Átalakítva és megtoldva.

Vajda Hunyad-utca 9. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, fogaspárkánnyal. Kapu balra, felette Szt. Józsefet karján a kis Jézussal ábrázoló szobrocska.

Vajda Hunyad-utca 58. Lásd Ullői-út 54.

Vas-utca 9—11. Kereskedelmi iskola. Modern. Háromemeletes, manzárdtetős. Visszaugró középrészen téglapillérek között 6 kettős ablak, az ablakokat a földszinten és az első emeleten 1—1 végigfutó sima kőfalpíler választja ketté, melyen 1—1 bagoly-dombormű áll. A manzárdon 2+2+2+2+2+2 ablak. A kiugró bal oldalrízaliton 1 óriás végigfutó ablak, a szintén kiugró jobb oldalrízaliton 4 végigfutó keskeny ablak. Az oldalrízaliton lévő kapubejáratok lapos domborművekkel díszített terméskővel vannak burkolva. Tervezte Lajta Béla, épült 1910—1912-ig.

Víg-utca 2. Lásd Népszínház-utca 19.

IX. KERULET

Angyal-utca 16. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, falpilléres dísszel, stílusos fakapuval.

Angyal-utca 31. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, stílusos fakapuval.

Angyal-utca 36. Ház, késői klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, íves kapu. Falpilléres, íves homlokzat. Romos, homlokzat áll, tető nincs.

Angyal-utca 39. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, falpilléres tagolással, íves ablakkal.

Bakáts-tér. Ferencvárosi rk. plébániatemplom. Eklektikus. Egy homlokzati torony, mögötte kétoldalt két kis torony, bennük lépcső. Háromhajós, kereszthajós belső tér, a szentély a nyolcszög öt oldalával záródik. Négyoszlopos, romános stílu, íves záródású főkapu, fölötté háromszögletű, pártázatos oromfal, rajta Szt. Ferenc-szobor, Szász Gyula műve. A szentélyben és a kereszthajóban Lotz Károly és Than Mór freskói. Északi külső falán Szt. Ferenc, Stróbl Alajostól. Tervezte Ybl Miklós, épült 1867—1878-ig. Helyreállította Gerő László, a freskókat Kákay Szabó György 1949-ben.

Berezenczey-utca 9. Ház új, árvíztabla a kaputól jobbra, kerek, vörösmárvány, magyar- és németnyelvű, plasztikus kéz, 1838-ból.

Berezenczey-utca 18. Ház, klasszicizáló, földszintes, négynyílásos, falpilléres dísszel, kissé átalakítva.

Bokréta-utca 6. Ház, klasszicizáló, földszintes, hat nyílásos, falpilléres, kapudísz, kockasoros párkány.

Bokréta-utca 9. Ház, késői klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, falpilléres dísz, eredeti fakapu.

Bokréta-utca 32. Ház, új, kaputól jobbra az első és második ablak között németnyelvű árvíztabla 1838-ból, vésett kézzel.

Calvin-tér. Református templom. Klasszicizáló. Egyetlen középtornyos, kétoldalt egy axis szélességben kiugró homlokzattal. Timpanonos portikus, 4 korintusi fejú oszloppal. Felette félköríves ablak, konzolos párkány, rajta ballusztrád. Toronyóra, alatta erkély. Oldalhomlokzatokon félkörű és kerek ablakok. Nyugaton keretes, timpanonos oldalbejárat. A hajó alatt kripta. Klasszicizáló fakapu. Előcsarnok, egyetlen nagy tér, lépcső vezet az erkélyes orgonakarzatra. Középtér elliptikus, kazettás-rozettás kupolaboltozattal. Finom stukkódísz. — A templomot Hofrichter József építőmester építette 1816—1830 között. Tornáca Hild Józseftől, 1848, orgonakarzata is tőle, 1854. Szószék hangvetője Hild József 1831. Orgona: Deutschmann Jakab, Bécs, 1829. Zichy Manoné sírja: a szobor Raymond Gairard párizsi szobrásztól, 1854, neogótikus kerete Feszl Frigyesztől. Harang: Eberhardt Henrik, 1833, toronyóra 1843, toronysisak Buchhold János, 1859. A templomot Pogány Móric és Töry Emil renoválta 1926-ban, ekkor a főhomlokzat fugázását megszüntették és elönytelenül ható dörzsölt vakolattal vonták be. 1946-ban Misley Sándor tatarozta. — Kincstár:

Talpaspohár Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem címerével, talpa 1600, felsőrése újabb. Augsburgi fedeles serleg, 1611. aj. Jankovich Miklós. Tál Lukas Weiszer, Augsburg, XVII. század közepe, aj. Jankovich Miklós. Kenyérosztó tányér. Fischer Lipót pesti ötvöstől, 1796. Serleg Pasberger Ferenc pesti ötvöstől, 1815. Ezüst keresztelőtál és kanna, Szentpétery József pesti ötvöstől, 1824.

Calvin-tér 9. Volt Két oroszán-fogadó, korai klasszicizáló, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapu, felette 2 oroszán köből (cégér), oldalhomlokzata 28 ablakkal: Ráday-utca 1. 1775-ben már szerepel. 1816 és 1818 között id. Zitterbarth Mátyás átépíti Ranner Mátyás számára. 1881-ig fogadó volt. 1950-ben a Ráday-utcai sarkon gyalogos-átjárót vágtak bele és ugyanakkor helyreállították az épületet.

Dimitrov-tér 6. Központi Vásárcsarnok, eklektikus, nagy íves nyílású középrizalittal, annak két sarkán 1—1 kőoroszán, a Sóház-utca és a Pipa-utca sarkán 1—1 tornyocska. A Pipa-utca és a Sóház-utca felé 6—6 rizalit 3—3 nyílással, egy-egy összekötő ablakkal. Belül vasvázas csarnok. Színes nyerstéglahomlokzatok. Tervezte Pecz Samu, épült 1889—96-ig. 1950-ben helyreállították és neogótikus kőkapuját újrafaragták.

Dimitrov-tér. 7—8. Fővámház. Korai eklektikus (neoreneszánsz). Kétemeletes, 2+2+2+2+1+2+1+2+2+2+1+2+1+2+2+2+2 ablakkal. I. emeleten 2 oszloptól tartott középerkély bábos korlással, alatta 2 dombormű. Konzolos, rozettás közép- és főpárkány, féloszlopos, edikulás ablakok. Hasonló kiképzés a Dunapart felé 3×2+10+7×2+10+3×2 ablakkal. Első emeletén 10 oszloptól tartott bábos-korlátos középerkély, rajta 10 szobor (Sommer Ágoston német szobrász műve) alatta 7 kapunyílás. Sóház-utca felé 3×2+10+7×2+10+3×2 ablak. Hátsó homlokzat romos. Építette Ybl Miklós 1872—74. Helyreállítása folyamatban, Közgazdasági Egyetem céljaira.

Erkel-utca 14. Lásd Ráday-utca 11—13.

Erkel-utca 15. Lásd Ráday-utca 18. sz.

Erkel-utca 19. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 6+7+6 ablakkal, konzolos főpárkány. Középrizalit egyemeletes pillérekkel és íves földszinti ablakokkal. Oldalhomlokzata kétemeletes, konzolos főpárkánnyal, cokkal, jó féloszlopos fakapuvál és falpilléres kapualjjal: Ullői-út 17. Rongált.

Ferenc-körút 45. Lásd Ullői-út 49—51.

Ferenc-tér 8. Ház, késői klasszicizáló, földszintes, sarok, 6 nyílással, kapu mellett falpilléres dísz. Oldalhomlokzata 5 nyílással: Ranolder-utca 2.

Högyes Endre-utca 10. Lásd Ullői-út 33—37. sz.

Kinizsi-utca 39. Lásd Ullői-út 33—37. sz.

Köztelek-utca 1. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7+7+7 ablakkal, középrizalit lizénákkal, földszint falpillérekkel, átalakítva. Oldalhomlokzat 8+4 ablakkal, ebből a négy ablakos rész középrizalit orommal, itt is átalakítva. Ráday-utca 28. Köztelek-palota, tervezte: Hild József, átalakította Linzbauer István.

Liliom-utca 14. Ház, klasszicizáló, földszintes, 7 nyílásos, íves dísszel, erősen átalakítva.

Liliom-utca 17. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, eredeti fakapuvál. Árvíztableta 1838.

Liliom-utca 25. Ház, újabb, rajta a kapun balra árvíztableta, vörösmárvány, kézzel és német felirattal 1838-ból.

Liliom-utca 48. Ház, átalakított copfstíliú, földszintes, 13 nyílásos, 8 falpillérel.

Liliom-utca 48. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 nyílásos, kapu mellett falpilléres dísz.

Páva-utca 18. Lásd Tompa-utca 28.

Páva-utca 28. Ház, klasszicizáló, földszintes, 6 nyílásos, jelentéktelen.

Pipa-utca 2. Lásd Dimitrov-tér 6.

Ráday-utca 1. Lásd Calvin-tér 9.

Ráday-utca 11—13. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 22 ablakos, íves kapu, néhány ablaka háromszögű szemöldökpárkányában koszorú, a többi síma szemöldökpárkányú. Oldalhomlokzat 15 ablakkal Erkel-utca 14. sz. Keresztboltozatos kapualj. A 13. sz. házat 1847-ben Hild József építette, Tarczalovits számára.

Ráday-utca 18. Sarokház, eklektikus, kétemeletes, a Ráday-utcában 1+5+1, az Erkel-utca 15. sz. alatt 1+12+1 ablakos. Az Erkel-utcai rész udvarának első és hátulso része a földszinten 4 nyílásos, árkados, az I. és II. emeleten nyitott loggiás. Tervezte Ybl Miklós Károlyi Tibor számára.

Ráday-utca 28. Lásd Köztelek-utca 1.

Ráday-utca 36. Ház, késői klasszicizáló, egyemeletes, 4+3+4 ablakkal, középrizalittal. I. emelet és földszint falpillérekkel, emeleten középrizalit ablakai között Sz. Mária és Szt. József szobra. Ívek a földszinti ablakok felett, fogas főpárkány.

Ráday-utca 47. Wind-ház, romantikus, kétemeletes, rongált. Udvarán kút, korszós nő szobrával. Lépcsőházában ennek párszobra, klasszicizáló talpazaton. Szép öntöttvas lépcsőkorlát.

Ráday-utca 51. Ház újabb, kaputól jobbra németnyelvű árvízta, plasztikus kézzel 1838-ból.

Ranolder-utca 2. Lásd Ferenc-tér 8.

Sóház-utca 1. Lásd Dimitrov-tér 6.

Sóház-utca 2. Lásd Dimitrov-tér 7—8.

Soroksári-út 58. A Közvágóhid kapuzata. Rajta Begas Reinhold berlini szobrász két szobra. Az 1874-ben készült kőszobrok megrongálódtak. 1937-ben Szódy Szilárd kijavította és bronzba öntötték.

Szabadság-híd. Lásd V. kerület.

Tompa-utca 28. Ház, klasszicizáló, földszintes, 9 nyílásos, falpilléres ablakkal. Oldalhomiokzat 6 ablakkal. Páva-utca 18.

Ullői-út 7. Ház, klasszicizáló, egyemeletes, 2+3+2 ablakos, íves földszint, középrizaliton díszes szemöldökpárkányos ablakok, konzolos főpárkány. Kazettás-falpilléres díszes kapualj, empire baluszterek, oszlopos lépcsőházkezdet. Kasselik Ferenc műve. Klasszicizáló rácsok.

Ullői-út 17. Lásd Erkel-utca 19.

Ullői-út 19. Ház, eklektikus, háromemeletes, 2+6+2 ablakos. A középrizaliton a II. és III. emeletet kompozita oszlopfejű félpillérek fogják össze. A II. és III. emeleti ablakok felett barokkos dísz, konzolos főpárkány, szép loggiás udvar. Részben eredeti üzletkiképzések. Az udvar hátulso részében kétemeletes U-alakú neobarokk palota. Tervezte Meinig Artur.

Ullői-út 23. Ház, klasszicizáló, kétemeletes 2+5+2 ablakkal, falpilléres kapualjjal, mely udvar felé, nagy, félig elsüllyedt oszlopban végződik. fölötté mindkét emeleten négyoszlopos nyitott tornác. Neogót vasrácsok. Építette 1841-ben Diescher József, Kronberger F. számára. Egyemeletes volt. A II. emelet ráépítésekor a talajszint emelkedése miatt süllyedt ház kapunyílását feljebb vették és az egészet kissé romantikus ízzel alakították át. Az udvari rész 1950-ben helyreállítva.

Ullői-út 33—37. Iparművészeti Múzeum. Magyaros szecesszió. Kétemeletes. 1+5+1 kiugró középrizalit 1+1 nagy hármast+1+1+5+1 ablakkal. A II. emeleten kettes és hármast ablakok. A középrizalit alja oszlopoktól tartott nyitott előcsarnok, felette kerek ablak. Kupola, rajta Zsolnay-majolikából készült lanterna, Kinizsi-utca 39. sz. 6+4+6, Hőgyes Endre-utca 10. sz. 5 + egy hármast, + 5 ablak, a II. emeleten kettős és hármast

ablakok. Belül üvegezett nagy kiállítócsarnok. Az egész épület színes pyrogránit téglával burkolt, gazdag hindu-izlám és magyar népies stílus kerámia díszítéssel. Épült Lechner Odön és Pártos Gyula terve szerint 1893—96-ig.

Üllői-út 49—51. Mária Terézia laktánya. Klasszicizáló. Háromemeletes, 3+11+9+18+9+11+3 ablakos. Középrizalitt falpillekes, átalakítva. Oldalhomlokzat Ferenc-körút 45., ugyancsak háromemeletes, 3+13+3 ablakkal. Bauer Miksa tervezte, Kassalik Ferenc építette, 1844—45-ben.

Viola-utca 33. Ház újabb, balról a második ablak alatt németnyelvű vörösmárvány árvízta 1838-ból.

X. KERULET.

Cserkész-utca 2. Lásd Kápolna-utca 9.

Gítár-utca 1. Lásd Harmat-utca 31.

Halom-utca 13. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 ablakos, kis padlásablakokkal. Oldalhomlokzata részben átalakítva, 8 ablakkal a Liget-utcában.

Harmat-utca 31. Gítár-utca 1. Csósztorony, romantikus, kis egyablakos házzal összeépítve, kívül körülfutó vaslépcsővel, neogótikus részletekkel. Tervezte és építette Brein Ferenc 1844-ben.

Kápolna-tér. Kápolna. Barokk. Egy homlokzati toronnyal, kősisakkal, orma szelén 1—1 megújított szobor és váza. Jón falpillekék. Félkörös szentély. Bent csavart oszlopos köoltár, szobrai (Rozália, páduai Szt. Antal, assisi Szt. Ferenc, Szt. Rókus és Szt. Sebestyén), valószínűleg a soproni Conti Lipót Antal szobrástól, aki a pestis elmúltával fogadalomból építette a kápolnát 1739—1740 között. Az oltárkép Cranach innsbrucki Madonnájának másolata. Oromkép: Szentháromság: 1740-ből. II. József 1786-ban bezáratta. 1802-től újból használatban. A főváros 1939-ben renováltatta.

Kápolna-utca 9. Ház, klasszicizáló, földszintes, 13 nyílásos, az ablakok felett kis szellőztető nyílások. Oldalhomlokzata 9 ablakkal a Cserkész-utcában.

Kerepesi-út 31. A Központi Városháza rongált barokk kőszobrai: 3 drb. Nagy Zoltán, 4 drb. Somorjai Antal kőfaragó telepén.

Kozma-utca 13. Gyűjtőfogház, három XVIII. századi pellengér a bűnügyi múzeumban, részben felállítva az udvarban.

Könyves Kálmán-körút. (Népliget.) Oroszlános kút: tetején váza, rozettás középrész, alul 2 öntöttvas oroszlánfej. A kutat Kassalik Fidéi készítette 1805-ben, eredetileg, a térvárosi templom előtt állott. A női szobor (ma lásd Népliget) helyén váza 1890-től. Mai helyén 1896 óta.

Maláta-utca 14. Ház, klasszicizáló, földszintes, 8 nyílással, oszlopos udvar. Hátsó homlokzata földszintes, 8 ablakkal, Sörgyár-utca 7.

Népliget. Szobor, Bauer Mihály műve, nőalakot ábrázol, a térvárosi templom előtti, 1805-ben állított kútról, (lásd azt Könyves Kálmán-körút), melyre 1830 körül állították. Homokkő, rongált, feje nincs, mai helyén 1891 óta.

Népliget. Halászkút. Halászeány kezében hálóval és hallal, klasszicizáló talapzaton. Készítette Dunaiszky László 1862-ben. Eredetileg az egykori Hal-téren állott. Jelenlegi helyén 1899 óta.

Sörgyár-utca 7. Lásd Maláta-utca 14.

Százados-úti művész-telep. Antal Károly szobrász műtermében Szt. Krisztina kőszobra a krisztinatóri templomból. Valószínűleg Dunaiszky Lőrinc műve. Helyreállítás alatt.

Szent László-tér. Rk. plébániatemplom, magyaros, neogótikus (szecessziós). Kiugró homlokzati toronnyal, alatta háromnyílásos nyitott bejárati előcsarnok. Jobbra és balra a hajó homlokzat-vonalában 1—1 kis torony.

Háromhajós belső-tér, a szentély a hatszög három oldalával záródik. Színes téglafalazás, szószek és oltárok színes kerámia. Építette: Lechner Údön 1892—1906-ig. A templomot befejezte és a belső díszít tervezte Tandor Ottó, a kerámiai munkákat készítette a Zsolnay-gyár.

Zalka Máté-tér. Nereida-kút. Tulajdonképpen Najád-kút. Klasszicizáló. A szobor, mely Uhl Ferenc műve (1835) elpusztult. A talapzat, Feszl Mihálytól, megmaradt. Eredetileg a Ferenciek-terén állott. Mai helyén 1899-től.

XI. KERULET.

Albertfalva. A Budafoki-út mentén. Sylvanus szentély maradványai, 5 sima oltárkövel. Kiásta Nagy Tibor 1950-ben.

Albertfalvai eraviscus-telep. A régi Kutya-villától északra a viztoronyig és az új védgáttól nyugatra. Romanizált eraviscus-telep, kiásta Nagy Tibor 1941-től.

Albertfalvai templomrom, a falu határában, sokszögű záródású szentéllyel, gótikus. Falak félméternyire kiálltak, kisméretű. A Fehérvári-út meghosszabbítása és a régi budapesti határ keresztezésénél, a Duna felé. Kiásta Nagy Tibor, 1941-ben, ma betemetve.

Budafoki-út 4. A műegyetem kerítésén, a házszámtól délre, a nyolcadik kerítéspilléren, lent, szemben a Budafoki-út 17. sz. házzal, németnyelvű vörösmárvány árvíztabla, 1838-ból.

Budaörsi-út 65. Xavéri Szt. Ferenc szobra. Barokk, XVIII. század. Négykaréjos, volutás magas talapzaton. Felirata: DIVO XAVERIO URBIS BUDENSIS PATRONO stb. A szobor erősen rongált.

Citadella. Faragott kőből, a Duna-felőli oldala félköralakú, balra tartva sokablakos falrész, a Tabán felé néző oldalon monumentális, kővel rakott kapukeret és emeleti ablakok. Az osztrák kormány 1851-ben Zita Emanuel altábornagy tervei szerint Kassalik Ferenc vállalkozóval építtette, részben a XVIII-ik századi csillagvizsgáló helyén. Katonai jellege 1899-ben szűnt meg, mikor a kapu feletti részt jelképesen elbontották. Több helyen romos.

Gellérthegy. Az egykori eraviscus lakótelep maradványai. Kiásta Bónis Éva 1946-ban.

Kamaraerdő. A Balatoni-műút nagy kanyarulata mellett a kávai kolostor és templom romjai a XII. századból.

Kelenhegyi-út 47. Ures telek, északnyugati sarkában klasszicizáló vörösmárvány kút, amely a Deák Ferenc-utca 21. sz. alól került ide. A kúton állott szobor (Bacchánshó) 1944—45-ben eltűnt vagy elpusztult.

Műegyetem rakpart. Vörösmárvány árvíztabla 1838-ból, plasztikus kézzel, az alsó rakparton, a Szabadság-hídtól délre. Alatta árvíztabla 1876-ból.

Péterhegyi-út. Sabina-kápolna, új. A bejáratától jobbra kis fülkében feszület, XVIII. századi német barokk, népies, festett. Az udvarban faragott kővek a kávai kolostor romjaiból.

Szabadság-híd. Lásd V. kerület.

Törökbálinti-út és Nagyszeben-utca sarok. Szt. Háromság oszlop. Barokk. Magas talapzatán az Atyaisten, a feszületen függő Krisztust tartva, fejük felélt galamb. Készült 1761-ben. Felirata: Heilig-Heilig-Heilig ist der Gott-Sabaoth — Himmel und Erden Seinen-Seiner Herrlikkeit Voll.

XII. KERULET.

Béla király-út elején Nádor-kút, vagy Városi-kút. Földszintes, homlokzatán ajtó és két fülke. A 2 fülke között boltozati bordatöredékekből

kisebb fülke (itt volt a románstílű madaras kőfaragvány, mely ma a Főv. Középkori Múzeumban látható.) A 2 fülke előtt 1—1 román kapuzat-pillér. Magas fazsindelyes tető. Az épületből a hegy belsejébe haladó csücsivesen boltozott hosszú folyosó vezet, a végén kisebb boltozott terem van, vízgyűjtő nyílásokkal. Az építmény a XVII. századból.

Béla király-út 22. Villa, klasszicizáló, földszintes, 4 dór oszlopos, két sarokpilléres középrésszel, lapos téglalap alakú oromfallal, melynek közepén kis koszorúdísz van.

Béla király-út 30. előtt Béla király-kút. Oromzatos kis épület, ormában márvány emléktábla, melyet Kois Pál állíttatott 1847-ben s mely Béla király kútjának nevezi. Az épületből hosszú folyosó nyúlik a hegybe.

Budakeszi-út 20. Gondülő villa, klasszicizáló. Földszintes, 2 ablak + kiugró középrizalit 4 oszloppal, timpanonnal + 2 ablak.

Budakeszi-út 24. Villa, klasszicizáló, 4 palmettás oszlopos, kiugró nyitott középrizalit, timpanonnal. Oldalhomlokzat ugyanolyan. Állítólag Pollack Mihály műve. Erősen átalakítva és megtoldva. Hátsó (fő) homlokzat Zugligeti-utca 9.

Budakeszi-út 36. Villa, romantikus, magasföldszint, kettős ablak, + három nyílású loggia, + kettős ablak. Rózsa Lászlóé, majd Oszwald Antalé, 1844.

Budakeszi-út 38. Villa, klasszicizáló, földszintes, 3 ablak, kiugró négyoszlopos középrizalit, 3 ablak. Hild József építette saját magának 1844-ben, most Geiszt-villa.

Diana-utca 17. Villa, klasszicizáló, 1 ablak, 4 oszlop, 1 ablak, kissé átalakítva.

Diana-utca 25. Óravilla. Klasszicizáló. Földszintes, 2+6+2 ablakos, 7 dór oszlopos kiugró középrész, timpanonnal, benne órával. Mögötte prés-ház, földszintes, 2 ablak, 2 oszlop, 2 ablak. 1843 körül építtette Heudrich Ferenc csokoládégyáros. A 2 épületet földalatti alagút köti össze, 1848-ban Görgey főhadiszállása itt volt. Lóránt-utca 5. sarok.

Diana-utca Rk. templom, romantikus, egy támpilléres homlokzati toronnyal. Építette Ringe R. 1854. Átépitette Pfaff Ferenc, 1886-ban.

Galgóczi-utca 49. Mária-kápolna. Kis épület, az ajtókereten 1753-as évszám. Újabb toldott rész fapadokkal. Építette Sigi Márton budai építőmester, saját költségén.

Karthausi-utca 14. A kanyarulatban balra a Karthausi-lak. Svájci stílusú kis villa, melyben Eötvös regényeit írta.

Kékgolyó-utca 6. Ház, a hátulsó falában barokk kapu befalazva (látható a 4. sz. ház udvaráról). A 6. sz. ház udvarán a kapuhoz tartozó vázák a földön hevernek.

Kékgolyó-utca 15. Volt Pongrácz-kúria, klasszicizáló, az utcai rész 1944—45-ben elpusztult, a kert rész földszintes, 6 oszlopos, nyitott tornáccal.

Költő-utca 1. Villa, klasszicizáló, földszintes, 1 ablak + 4 dór oszlopos középrizalit oromzattal + 1 ablak. A szárnyak végén látható oromzatos-oszlopos részek újabbak.

Lóránt-út 5. Lásd Diana-utca 25.

Makkosmária. Lásd Budakeszi községnél.

Málnovszky-fasor. Ecce homo szobor. Alacsony talapzaton áll és fejét tenyerébe hajtja. Az egykori vesztőhely szobra 1725-ből, a hagyomány szerint.

Mátyás király-út 14. Lybasinszky-villa, klasszicizáló, egyemeletes, középrizalitja 6 oszloppal és faoromzattal. Az oszlopok alatt 5 árkádníllás. Építette Hild József, 1846-ban.

Mátyás király-út 20. Villa, klasszicizáló, magasföldszint 1+6+1 ablak, hatoszlopos középrész timpanonnal.

Ora-utca 10/b. Villa, kertjében a budavári Nagyboldogasszony-templom faragott kövei. Telkén, lent az Istenhegyi-út közelében középkori vízvezeték nyomai. Kiásta Garády Sándor.

Pethényi-út. Kovács J. honvéd síremléke. 1848-as honvéd volt.

Régi vízvárosi temető. Gyulay mauzóleum, eklektikus, neogót. Steindl Imre terve. Gazdag belső berendezése 1944—45-ben elpusztult. Az épület romos.

Remete-út 16. Traitler-villa, eklektikus, egyemeletes, oszlopos loggiával. Építette Kauser Lipót 1867-ben.

Szarvas Gábor-út. Az Angolkisasszonyok zárdájának kertjében Nep. Szt. János-szobor, 1777-ből és pillértöredékek valószínűleg a budaszentlőrinci pálos romokból, XV. sz.

Törökbálinti-út 31-nél kápolna, 1800 körüli, oromzatos, falpilléres. Benne új Mária-szobor.

Városmajor-utca 24. Schachtner-ház, romantikus, földszintes, 4+1+4 ablakos, neogót stílusú, gazdag díszítéssel.

Városmajor-utca 28. Lásd II. Keleti Károly-utca 11—15.

Városmajor-utca 35. Ház, klasszicizáló, földszintes, 5 ablakos, félpilléres díszsel. Fele elpusztult.

Városmajor-utca 39/b. Ház, földszintes, az utca felőli homlokzat teljesen átalakítva. A kert felőli homlokzat klasszicizáló, 2 ablak + 4 pálmaleveles fejezetű oszlopos, kiugró középrizalit timpanonnal + 2 ablak. A középrizalithoz 13 fokos lépcső vezet fel.

Városmajor-utca 44. Villa, klasszicizáló, középrizalitra 4 kompozita oszloppal, melyek mögött domborműves fríz látható. Barabás Miklós építette saját magának 1840-ben.

Városmajor-utca 60. Láng-villa, klasszicizáló, négyoszlopos, középrizalittal, egyemeletes, 5 ablakkal, 2 újabb romantikus oldalszárnyal. Építette saját magának Láng József kőműves, 1808-ban.

Városmajor-utca 61. A Fővárosi Kertészet telepe, egyes épületeibe a volt Daun-féle nyárilak és major XVIII. század eleji falai beépítve.

Zugligeti-út 9. Lásd Budakeszi-út 24.

Zugligeti-út 12. Hajdani Laszlovszky-major. 1848-ban itt lakott Görgey. Földszintes épület, támpillérekkel.

Zugliget—Disznófő. Ives fülkében vas vadkanfej, mint forrásfoglás. A forrásépület eredetileg klasszicizáló volt. Belőle boltozott vízgyűjtő folyosó nyílik a heggy belsejébe. A vendéglő átalakított, 1840 körül.

XIII. KERULET.

Aczél-utca 2. Lásd Szent István-körút 14.

Láng László-utca. Dunamenti végénél Transaquinum római őrtorony romjai.

Margithíd. Lásd V. kerület.

Margitsziget. Egykori premontrei templom. Régi hajó déli fala, két félkörös záródású ablakkal. Északkeleti oldalán kisebb, támpilléres XV. századbeli kápolna állott, ma kiépítve sekrestye. Straus Jánostól öntött XV. századi harangját a helyszínen találták. A templomot a premontreiek építették a XII. század közepén, román stílusban, 1930—1931-ben romjaiból Lux Kálmán építette ki. Délre az 1923-ban kiásott kolostorromok, 2 római sírkő.

Margitsziget. Domonkos apácák templomának és zárdájának a romjai. Északi oldalán egy homlokzati tornyú templom volt. A tornya egy

bimbós levélsorú nagy párkányrész tanúsága szerint a felső három emeletén nyolcszögű volt. Egyhajós volt, a XV. század végén átalakított s a nyolcszög három oldalával záruló hosszú szentélyvel, oratóriummal. A diadalív északi lábzatába a föld színén szőlőindás, oroszlános faragott kö befalazva. A sekrestye ablaki románstílusú. Délre a kolostor négyszögű tömbje emeletes volt, benne kerengő folyosó, abban kútház. Refektórium, konyha és más helyiségek romjai is. — Északnyugaton királynői lak nyomai. A templom homlokzata előtt jobbra Szt. Margit sírkápolnája, egyhajós, a nyolcszög három oldalával záruló, támpillér nélküli szentély nyomaival. XIII. és XV. század. Záróköve Krisztus-fej volt. Itt őrizték Szt. Margit fehémárvány koporsóját, melyet Lombardiai Albert és Péter faragott, s melynek 110 töredéke került eddig elő. (A Főv. Középkori Múzeumban.) A zárdát IV. Béla építtette Margit leánya számára, aki 1251-ben költözött ide. Alapítólevele csak 1259-ből. 1515-ben a szentélyt beboltolták. 1522 körül itt élt Ráskay Lea. 1541 után a török elpusztította a zárdát. Ásatások 1838 (nyílt korona a Nemzeti Múzeumban) és 1923. (Lux Kálmán). A sírkápolnát Lux Géza tárta fel 1931-ben.

Margitsziget. A ferencesek templomának romjai. Az álló fal a templom nyugati homlokzatának a töredéke, torony maradványával. Az ajtónyílás az orgona-karzatra vezetett, mérműves ablaka is van. 1272-ben épült, gótikus, 1921-ben ásatások folytak itt. 1949-ben a volt főhercegi nyári lak lebontásakor több gótikus sírkőtöredék és épülettagozat került elő. (A Főv. Középkori Múzeumban.) Árvízábla 1838-ból.

Margitsziget. Szt. Margit-gyógyfürdő. Eklektikus fürdőépület, középpárt hármas nyílású portikusszal, két 1+1+6+1 ablakos, 11 felülvilágító magasabb tetőablakos oldalszárnnyal, középső kupolával. Építette franciás reneszánsz stílusban Ybl Miklós. A szobrokát készítette Sommer Ágost. Megnyílt 1869. május 14-én. Helyreállítása folyamatban.

Pannónia-utca 1. Lásd Szent István-körút 14.

Szent István-körút 14. Vigszínház. Egyemeletes, kupolás, eklektikus épület, kiugró, hajlított homlokzatú középrizalittal. Építette a bécsi Fellner és Helmer-cég. Megnyílt 1896 május 1-én. Oldalhomlokzat Pannónia-utca 1. sz. és Aczél-utca 2. sz. Hátsó homlokzat Vigszínház-utca 4. Romos, kiégett, helyreállítása folyamatban.

Ujpesti-rakpart. 35—36. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+3+1 ablakos. Az első emeleten öntöttvas konzolos erkély. A jobboldali udvari homlokzat ablakai felett romantikus dísz, az udvari homlokzaton kétkarú lépcső, háromnyílásos árkádok kiugró középrisen, felette csukott faerkély. A házat Széchenyi István említi naplójában. Rongált.

Váci-út 201. A Főv. Közlekedési K. V. forgalmi épülete. Romantikus. Rajta görögös színészmaszkok befalazva (a régi Nemzeti Színház épületéről?). Ugyanerre a területre építette 1832-ben Mildnerberger Márton házat az akkori pesti határcsárda mellett.

Vigszínház-utca 4. Lásd Szent István-körút 14.

XIV. KERULET.

Cziráki-utca 2., Ház, földszintes, befalazott, barokk kapujának párkányán Istenszem. Kápolna volt, XVIII. század. (A Gizella-kastély mellett.)

Cziráki-utca 4. Gizella-kastély. Késői barokk. Elöl földszintes 3 + középrizalit + 3 ablak. Négyoszlopos visszaugró középrizalit, timpanonjában koszorú, benne Z. G. monogramm (Zsivora György, aki Festetichék után tulajdonosa volt). Timpanon alatt rozettás fríz. Hátsó homlokzat (Egyenes-utca 12.) egyemeletes 3+1+erkély+1+3 osztással. Mellette gazdasági épület, régebbi, más alaprajzú, erős falazású terméskő alapfalakkal, mély

pincékkel. A gazdasági épület végén, eredetileg 8, most 6 oszlopos háromhajós, hevederíves boltozatú nagy terem (most istálló). Épült 1790 körül, a Festetich-család számára.

Czobor-utca 6. A Központi Városháza 3 drb. rongált barokk kőszobra Fischer Ferenc kőfaragó-telepén.

Dózsa György-út 33. Regnum Marianum-templom (újabb). Szentélyében balra: Spanyol vagy északolasz festő: Szt. István protomartyr XVII. sz. képe.

Dózsa György-út 41. Lásd Hősök-tere. Szépművészeti Múzeum.

Egyenes-utca 12. Lásd Cziráki-utca 4.

Hermina-út 23. Hermina-kápolna. Romantikus. Faragottkő homlokzatán kis téglatornyocska. Nagy ajtó, pillérdíszes és fent áttört korláttal lezárt oldalhomlokzatok. Épült Hermina, József nádor 1842-ben elhalt leánya emlékére. Építette 1843—1854 között Hild József. Belső berendezés újabb.

Hősök-tere. Szépművészeti Múzeum. Eklektikus. Kiugró középrizalitján monumentális lépcsőzet felett oszlopcsarnok 8+4 kompozita oszloppal, melyek domborműves timpanont tartanak. Két kiugró oldalrizalit, 6—6 oszloppal, timpanonnal, 2 összekötő tagozat 10—10 oszlappal. Dózsa György-út 41. sz. a. homlokzat II. emeletes. A II. emeleten 12 kompozita féloszlop, 9 vakablak, I. emeleten 2 oszloptól tartott bábos-korlátos középerkély. Állatkert felől 8, kiugró oszlopos középrizaliton 5, majd ismét 8 ablak. Városliget felé 8 ablak, bábos korlátos erkéllyel. Fogas főpárkány, bábos tetőkorlát. Belső termeek különböző történeti stílusokban kiképezve. Tervezte Schickedanz Albert és Herzog Fülöp, 1900. Belül helyreállítva.

Hősök-tere. Múcsarnok. Eklektikus. Kiugró 6 oszlopos középrizalit, timpanonban újabb mozaik, oldalszárnyak 3—3 ablak. Hátulsó oldal félköríves záródású, kiugró négyoszlopos, timpanonos középrizalittal. Az egész épület téglá, színes kerámia díszítéssel. Tervezte Schickedanz Albert és Herzog Fülöp 1895-ben. 1944—45-ben romos lett, belül részben helyreállítva 1949-ben, teljesen 1950-ben Borsos László tervei szerint.

Kerepesi-út 150. előtt feszület, 1857.

Városliget. A volt Fővárosi Múzeum előtt: városvédő istennő, XVIII. század vége. Kőbányán találták, alkotója és előbbi rendeltetése ismeretlen. Két klasszicizáló kőszobor (négy évszak sorozatból) XIX. sz.: egy kőbányai nyári lak kertjéből. A múzeum háta mögött: 4 múzsa, 1811. Beringer Fritz bécsi szobrász művei, az egykori pesti német színházról. A Liget „Fenyves” részén „Fuit” sírkő. 1809. T. Horváth Jakab síremléke.

Vorosilov-út 14. Földtani Intézet, magyaros szecessziós, magassídszint + két emelet. 1+4+1 ablakos kiugró középrizalit, 2 alacsony saroktoronnyal, háromszögű oromzattal. 2+2 ablakos oldalszárnyak. Oldalhomlokzat 10 ablak. Színes kerámiadísz. Tervezte Lechner Ödön, 1898—99.

Vorosilov-út 34. Volt Park-klub, eklektikus, egyemeletes, kiemelkedő, nagyarányú középrész 3 nagy ablakkal, két 3+3 ablakos oldalszárny. A középrész előtt 6 oszloptól tartott nyitott, félkör alakú I. emeleti erkély, az oldalszárnyak tetején terasz, melyre a szárny végéről nyitott lépcső vezet fel. Tervezte Meinig Artur.

XV. KERULET.

Rákospalota. Kossuth-utca 41. Rk. kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal. Szentélye a nyolcszög három oldalával zárul, talán gótikus volt. Barokk szószék, hangvetőjén Szt. Mihállyal. A főoltárkép Szentháromság, 1820 körül. Átépíttette Torma uradalmi ispán 1735-ben. Tornya 1807-ből, 1935-ben gyökeresen átalakították.

Rákospalotai ref. templom. Épült 1720 körül. 1938—41 között újjáépítve. Kanna 1713, 1724.

Rákospalota-úJVárosi ref. templom (1936). Kis ezüstkehely, 1761.

Templomrom, Rákospalotán, a sikátori pusztán. A nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel és egyetlen négyszegletes hajóval, kb. 3 m. magas falakkal. Gótikus, XV. század.

Rákospalota, Árpád-utca 10., kúria, korai eklektikus, két kiugró, egyablakos oldalrészsel, 4 korinthusi oszloppal. Hátsó homlokzata emeletes, 4 pillérrel. 1860 körüli.

Rákospalota, Árpád-utca 12. volt Vigyázó-kastély, egyemeletes, régi alapokon épült, teljesen átalakítva. Helyreállítva 1950-ben. Jelenleg a Hoffer-gyár igazgatósági épülete, azelőtt alkoholelvonó intézet. Mellette klasszicizáló melléképület.

XVI. KERULET.

Cinkotai rk. templom, épült 1757-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal. Bent orgonakarzat. Barokk főoltár. Bűnbánó Magdolna-kép és mellékoltár. XVIII. század.

Cinkotai ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. annak jobb oldalán gótikus kapukeret, baloldalt ugyanez befalazva. Épült 1709-ben. Kereszthajóval bővítették 1776-ban.

Cinkota. A főútvonal végén. Magtár, klasszicizáló, emeletes, nagyméretű, falpillérekkel díszítve. Vakolata lehullott, vegyes falazású.

Rákosszentmihály, József-utca 106. Ház új, 4 dombormű a sarkokon befalazva. Vénusz születése, Merkur, Áldozati jelenet, Oroszlános biga koronás nővel. Klasszicizáló, XIX. század eleje. Ide egy budapesti lebontott házról került.

XVII. KERULET

Rákoscsabai rk. templom. Építtette Laffert Ferdinánd 1740-ben. Konkáv homlokzatából kiálló toronnyal, belül 2 boltszakaszos tér, barokk főoltár és copf szószek. 1772—1780 között bővítették.

Rákoscsabai ref. templom. A régít, mely gótikus, majd 1627-ben török mecset volt, 1631-től a reformátusoké, lebontották. (Emléktábla a szentélyben, 1856). 1904-ben újjáépítették. Ön kenyérszító tányér Ederth Mátyás pesti mestertől, 1741. Római feliratos kő. Középkori és XVII. századi kehely.

Rákoskeresztúri rk. templom (1894). Benne a budapesti belvárosi templom oszlopos, bronz-oszlopfejes márványoltára, domborművekkel, Hill János műve, az őt dombormű Sack Wolfgangtól, 1808.

Rákoskeresztúr, Pesti-út 80. volt Podmaniczky-kastély. Földszintes, 4+3+4 ablakos, barokk középormán Podmaniczky és Vigyázó-címer, felette váza. Az egész épületen újabb manzard-sátortető. Kerítésen 8 gyermekszobor, XVIII. század. Udvari homlokzata 4+3+4 ablakkal, középrészén 1906-ban épített kettős jón oszlopfejes kiképzésű rizalit, attikával. Bent a közép-terem freskója bemeszelve. Tőle jobbra rokokódíszű, aranyozott mennyezeti ornamentikájú terem. Hat díszes barokk kályha. Építtette a Podmaniczky-család 1770-ben, később a Vigyázó-családé, majd a M. Tud. Akadémiaé. Helyreállítva, gondosan 1948-ban.

Rákoskeresztúr, Pesti-út 86. Községháza. Földszintes, 4+1+4 ablakos, falpilléres tagolással. Itt született Bulyovszky Gyula 1826-ban. (Emléktábla.)

Rákosliget rk. templom. (XIX. század vége.) Bejáratnál bal, hátsó kápolnában olasz kép, XVII. század: Botos, szakállas szent és Szt. Sebestyén.

XVIII. KERULET.

Pestszentlőrinc, rk. kápolna, a Rákóczi-út végén, egyetlen homlokzati zsindeyes fatornyocskával, trapézalakú szentélyvel. Oromzatos, klasszicizáló homlokzatán félkörablak. Belépő toronylépcsővel. Négyzetalapú belső tér, lapos hajlású csehboltozattal. Jobbra kőoltár, csavart oszlopokkal, oromzatában Szemere-címerrel, XVIII. század. Balra ikon. A kápolna alatt a Szemere-család sírboltja. Építtette Grassalkovich Antal 1711-ben, Jurenák bérlő magtárrá alakíttatta át. Sina Simon újból kápolnává. 1932-ben Szemere István helyreállíttatta.

Pestszentlőrinci gloriett, építtette Grassalkovich Antal. Ferenc király, a porosz király és az orosz cár vadászlátogatásakor innen nézték a hajtást. Hengeres testű épület volt, galériával. 1944—45-ben alapfaláig elpusztult.

XIX. KERULET.

Kispest, Hungária-út 5. (Wekerle-telep), a házba befalazva stilizált edényből kinövő, szőlőtökét ábrázoló kő, talán a hajdani Szt. Lőrinc község templomának maradványa, mely itt állt, s melyet Lux Kálmán ásva ki 1909-ben. Felette felirat: RÉG. ENT. EMP. LOM. ÁLL. TEH. ELY. ENR. OMJ. AIB. OLV. ALÓ. EKÓ. A ház előtt nagyméretű mészkőépületrész.

XX. KERULET

Soroksári r. k. templom, nagyméretű, egyetlen homlokzati toronnyal, oldalt 2 vázával, a hajónál keskenyebb szentélyvel. Építtette Grassalkovich Antal 1758—1761 között. 1905-ben renoválva. Vörösmárvány kapuzatán Grassalkovich-címer. Barokk szószék, szobrok. Copf keresztelőkút. Gyónatószékek 1800 körül. XVIII. századi kehely és Mária Teréziától ajándékozott miseruhák.

Soroksári Szt. Flórián-szobor, a r. k. templom mellett, XVIII. század.

Soroksári Nep. Szt. János-szobor, a hidnál, álló alak 2 anygallal, talapzatán relief, melyen a szent folyóbadobása látható, XVIII. század.

Soroksári Szt. Sebestyén-szobor, a Táncsics Mihály-utcában. Talapzata XVIII. sz., a szobor 1850 körül.

XXI. KERULET

Csepeli Nep. Szt. János-szobor, Budafoki-út, álló alak, anygallal, mely keresztet hoz neki. Festve. Gazdag talpazatán címer sütőeszközökkel és 1721 SS felirattal. Négynyílásos és manzard zsindeletűs körépületben, mely vele egykorú. Hagyomány szerint régebben a pesti Kecskeméti-kapunál állott. A Budafoki-út dunai végén.

XXII. KERULET

Budafoki r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, toronykeresztje a hagyomány szerint a Háros-szigetén állott ciszterciai monostor kápolnájáról való. Belül egyhajós, szűkebb szentélyvel, főoltár: Altomonte (?) Szt. Lipót. Szentélyfalon balra rokokó szószékkel, bal mellékoltár barokk, Madonna-szoborral. Jobb oldalfalán fafeszület a kiscelli trinitárius-templomból, XVIII. század eleje. A templom 1793-ban épült.

Budafoki r. k. kápolna, egyetlen homlokzati tornyocskával, mely fa. Empire fakapu, eredeti padok. Cranach-kópia: Madonna, 1761.

Budafoki kálvária, két, erősen töredékes lator és Sz. Mária és Szt. János ev. barokk kőszobra. Eredeti kőkerítés és vasajtó. Renoválták 1934-ben.

Budafoki Nep. Szt. János-szobor, barokk, volutás talapzaton. Megújítva 1935-ben.

Budafok, Törley-kastély, bejáratánál 2 római feliratos kő befalazva.

Budafok, Beniczky Ferenc-utca 1. Két címertartó oroszlán a Törley-féle szalmatok-gyár kapuján, Savoyai Jenő elpusztult budafoki kastélyának kertjénél kapuját díszítette. A címereken a savoyai kereszt. 1700 körül. A kastély 1717-ben épült, 1725-ben leégett. Földszintes, jelentéktelen szárny-épületei átalakítva ma is állanak.

Budafoki régi Kutya-villa, Albertfalva határában, a Dunánál. Régebbi alapra épült U-alakú, földszintes épület, északon befalazott, íves, záróköves kapukeret.

Budafok, Magdolna-utca 30. Ház, kapuján copf váza.

Budafok, Petőfi-út 22. Ház, egyemeletes, 5 nyílásos, íves kapuval, eredeti fakapuval, 1800 körül.

Budafok, Petőfi-út 26. Kúria, egyemeletes, hármás ablak + kétoszlopos pilléres középrizalit + hármás ablak. Alul árkados, pincebejárattal. Klasszicizáló, 1830 körül.

Budafok, Szent István-tér 4. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, copfstíliú.

Budafok, Szent István-tér 6. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, copfstíliú.

Budafok, két határkö Budapest, Budatétény és Budafok között, egyiken Savoyai-, másikon Rudnyánszky-címer.

Budatétény. A Gyufagyár mellett, a Háros-szigettel szemben: Chut (Csöt) középkori község egykori templomának alapfalai. A hatszög három oldalával záródó szentélyű, egytornyos templomocskát Gerevich László ásta ki 1942-ben. Jelenleg földdel befedve.

Budatétény, r. k. kápolna, oromfalas, sarkán obeliszekkel, egyiken 1780., másikon 1914. évszámmal. Íves kapu, félkörös szentély. Bent laposan fedve, diadalív. Épült 1780-ban, fatorny 1914-ből. (A Kápolna-utcában.)

Budatétény községháza. Főhomlokzatán 9, jobb oldalhomlokzatán 5 oszlopos tornác, földszintes, klasszicizáló. Egykor Josipovich-kúria.

Nagytétényi r. k. templom. XV. századi kisebb templom helyén (kivül az egykori sokszögű szentély támpilléreinek alapfala látszik), 1750 körül kibővítve. Egyetlen főhomlokzati, újabb sisakos toronnyal a nyugati homlokzat közepén. Rajta görög ablakok. Kétfelcsakaszos belső tér, a második kupolával és szentély. Felszentelték 1755-ben. Mennezet XVIII. századi festéssel, megújítva. Oldalfalakon 1935-ben felfedezett, XVIII. századi gyenge falképek. Szentélyben: Maulbertsch: Szt. József halála. (Olajkép.) Fa-szószek és vörösmárvány keresztelőkút, XVIII. század.

Nagytétény kastély. Építette Rudnyánszky József szeptemvir, az itt állott, részben római alapokra 1720—1731 között épült Száraz György-féle kisebb kastély felhasználásával, felesége, Száraz Julianna számára, 1743—1751 között. Eddigi tulajdonosai a Száraz-, Rudnyánszky-, Batthyány-, Szentgyörgyi-Horváth- és a Paksy-családok. Széttölt U-alakú alaprajz. Középrizalit, oromzatában Száraz- és Rudnyánszky-címerekkel, jön oszlopokon díszes, többször görbülő erkéllyel. A kiugró oldalszárnyak közül csak a baloldali maradt épségben, a jobboldalin az oromzat és az erkély új. Oromzatok lejtőn kőfigurák. Parkban Flóra és Priapus (?) szobor, XVIII. század. Váza a pesti Athenaeum-épületről. Helyi római kőrégiségek. Jelenleg az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum Kastélymúzeuma. Műemlékszerű helyreállítása folyamatban van.

Nagytétény, Szentháromság-oszlop. Volutás talpazata alján, fülkében Szt. Rozália fekszik, az oszlop mellett Szt. Sebestyén és Rókus áll, a jön oszlopon fenn Szentháromság. Készült a pestis emlékére 1739—1740-ben.

Nagytétény, kálvária, három kereszt Krisztussal és a latrokkal, azonkívül Sz. Mária és Szt. János ev. álló alakja. Franck Lorenz műve, 1805.

Nagytétény, Nep. Szt. János-szobor, köralapú épületben, melynek homlokzatán 1751-es évszám. A szobor talapzatán Daróczy- és Száraz-címer, tehát 1742 előtt készült, hátul GM monogram, barokkstilű.

Nagytétény, Szt. Flórián-szobor, a Piac-téren. A pesti Athenaeum Szt. Flórián szobrának (Kiscellben) mesterétől, XVIII. század.

Nagytétény, Szt. Család-szobor, a Szent Család-utca végén, talapzatán istenszem, alatta olvashatatlan felirat. Állította a törökbálinti Zeiss-család, 1826-ban.

Nagytétény, Fő-utca 36. Ház, földszintes, 1+2+2 ablakkal, félkörös ablakfeletti díszekkel, 1840 körül. (Állítólag Kasselik Fidélf műve, aki Nagytétényben is lakott.)

Nagytétény, Fő-utca 52. Régi községháza, földszintes, 2 ablak + kapu + 3 ablak. Magas tető, sugaras fakapu, XVIII. század vége.

Nagytétényi hypocaustum, az iskola pincéjében.

Nagytétényi mithraeum. A község északkeleti határában, 1935-ben kiásva. Három oltárköve a Nemzeti Múzeumban.

Nagytétényi római tábor. Kiásta Paulovics István, 1935-ben. A régi Campona a dunamenti limes egyik megerősített római tábora volt, melyre a falu épült. 1949-ben újabb ásatások voltak itt, Fülep Ferenc vezetésével. Ívelt alakú saroktoronyok és kettős toronnyal védett táborkapuk alapfalai kerültek elő a hatalmas, négyszögletes területen.

BÁCS-KISKÜNMEGYE

AKASZTÓ

R. k. templom, épült 1744-ben. 1829-ben helyreállították. Bővítve 1897-ben.

ALPÁR

R. k. templom, épült 1752—1755 között. Többször renoválva. Rom, a község határában. Talán vár maradványai.

APOSTAG

R. k. templom, épült 1776-ban, felszentelték 1777-ben. A falon két reliquiárium XIII. Ince és XIII. Benedek idejéből. 1825-ben leégett.

Ref. templom, épült régebbi templom falainak felhasználásával 1805-ben. Tornya 1853-ból. Renoválták 1853 és 1873-ban. XIX. század eleji úrasztali edények.

Ev. templom, épült 1715-ben. Bővítették 1809-ben és 1827-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal. Négyoszlopos oltár.

Zsinagóga, homlokzata klasszicizáló, belül háromhajós, csehboltozatos, copfstílusú, épült 1768-ban. Elhanyagolt állapotban.

Plébánia-lak, épült a XVIII. században.

BÁCSALMÁS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, négyoszlopos, íves kapuzattal, keresztalakú, kupolával fedett. Bajai mester műve, 1821.

Város nyomai a Gradin vagy Gradicsa földrészen. Alaktalan kőhalmaz.

BÁCSBOKOD

R. k. templom, épült 1780-ban.

BÁCSBORSOD

R. k. plébániatemplom, épült 1781-ben. Renoválták 1854-ben. Két ezüstkehely, 1840. Szentségtartó, 1830. Hat ezüst gyertyatartó.

Épületelemek a Kamenyák nevű területen, csekély maradványok.

Latinovics Frigyes kúriája, épült 1830 körül, klasszicizáló, egyemeletes, oldalrizalitos.

Latinovics Pál kúriája, épült 1800-ban.

Latinovics Géza kastélya, épült 1830-ban.

BAJA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal és volutás öromzattal. Épült 1765-ben. 1883-ban és 1921—1925 közt renoválva. Homlokzaton üres fülkék. A kapuzat átalakítva. Bent orgonakarzat. Kétszakaszos belső tér és keskenyebb szentély. Füzéres jónfejes falfülkés tagolás. Főoltár Szentháromság szoborcsoporttal, oszlopok, barokk. Finom klasszicizáló szöszék, domborművekkel, a hangvetőn szakállas férfi szobrával. Hajójban jobbra Polimberger György epitáfiuma, állíttatta felesége, Odry Éva 1818-ban, oromzatos, alul nyolcablakos gyászmenet-bronzdombormű, jelezve balra lent: Jacob Schroth Bildhauer in Wien 1821. Fekete márvány címeres epitáfium jobbra, 1799. Niederleithner Ferenc bajai ötvös kelyhe, 1810 körül.

Ferences templom, a Ferenciek-terén. Copf kapuzatának felirata szerint épült 1728-ban, renoválták 1928/29-ben. Homlokzatán, mely oromzatos, fönt Sz. Mária, lent Szt. József és Pádúai Szt. Antal szobra. Az orom szélén finom vázák. Jobboldalt torony, új tűzoltó-galériával. Három boltszakaszos belső tér, keskenyebb szentély. 6 barokk mellékkoltár. Szép barokk szöszék, a négy evangélista szobrával, hangvetőjén Szt. Mihály arkangyallal. Az orgonakarzat előtt kétoldalt 1—1 barokk stallum. A jobboldali mellékkápolna kitűnő figurális vasrácsa is XVIII. századi. Oltárkereszt, XVIII. század. Két bécsi kehely 1759, 1763. Két kehely CH pesti ötvöstől, 1780 körül.

Szentistváni r. k. templom, egyetlen, homlokzati toronnyal, barokkstílusú. Épült 1805—1809 között.

Kálvária-kápolna, négyoszlopos timpanonnal, kis homlokzati toronnyal. Bent oszlopok, kupola, főoltáron barokk Pietà-kép. Klasszicizáló. Építette 1836-ban Bengel János kőműves, Novák József ácsmester és Gfeller Károly zombori építővállalkozó, valószínűleg Hild terve nyomán. Előtte Kálvária, Magdolna, Szt. Mária és Szt. János lendületes, színezett barokk szobrával, 1795 körül. A többi szobor későbbi. A szobrok egyik pesti Szentháromság-szobor részei, melyeket Rieder András tiroli szobrász faragott. 1716 körül került mai helyére.

Rókus-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, vázakkal. Copfstílusú.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVIII. század végén. Két ónkancsó, 1811-ből.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1847-ben. Tornya 1909-ből. 1937-ben átépítették.

Gör. kel. szerb templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kecses sisakkal. A kapu felett hegedűablak. A tetőn hátul kovácsoltvas-kereszt. Cirillbetűs sírkövek az oldalfalakba befalazva. XVIII. század. Pesti Boldizsár sírköve, 1753. Ikonosztáz, XVIII. század. Triptichon: Krisztus az angyalokkal, XVI. század (?). Kehely, 1740.

Gör. kel. szerb templomka, egyetlen homlokzati tornyán copf füzérdísz, díszes jón pillérek, copfstílusú.

Szentháromság-szobor, obeliszken Szentháromság, talapzatán a négy evangélista. 1750 körül.

Szt. Flórián kőszobor, kis triglifés házikóban a r. k. plébániatemplom mellett. Előtte vasrács: GA, 1827. Arno György megrendelésére Domenico Bertti luccai származású, Baján élő kőfaragó műve.

Városi múzeum. Óskori leletek. Céhtáblák. Cégérek. Tóth Kálmán-ereklyék. Uitz (Grecos aktos kompozíció), Szőnyi (nagy akt), Nagy István, Dési Huber, Barcsay, Medveczky (Csenedétet), Hatvany Ferenc, Márfi, Kmetty, Berény, Molnár C. Pál képei. — Beck Ő. Fülöp, Medgyessy, VIII.

Pátzay, Bokros, Székessy szobrai. A képzőművészeti részt Oltványi Imre, Miskolczy Ferenc, Borsi és Takáts gyűjtötték össze, 1936-ban.

Városháza, modern, benne Grassalkovich-korabeli kandalló.

Kaszinó, neogót, hárommives középrizalittal, épült 1847-ben.

Laktanya, timpanonos, klasszicizáló.

Arany János-utca 1. A régi Vojnich-kúria, földszintes, főhomlokzata négy, hátrább kétoszlopos középrizalittal 2 és 3 ablakkal a kertben. Arany János-utcai oldalán 2 ablak, köztük 4 vájt falpillér, hátrább sarok-erkély. Hátsó homlokzat 3+3+3 ablakkal, középrizalítja felett oromzattal: Kunfi Zsigmond-utca 2. A falpillérfejekben magyar címerek. Klasszicizáló, 1830. körül, Hild hatása alatt.

Bartók Béla-utca, Ferences rendház. Egyemeletes, 10 tengelyes barokk, átalakítva. Folyosóján a bajai tűzvészre vonatkozó kronosztikon. A zárdakert sarkában fájdalmas Sz. Mária szobra, 1744.

Béke-tér 2., lásd Deák Ferenc-utca 11.

Béke-tér 11. Alapítványi ház. Egyemeletes, 6+5+6 ablakos, íves kapujának záróköve Medúza-fej, elsőemeleti erkély, falpilléres középrizalit, timpanonnal, kazettás-rozettás főpárkány. Eredeti fakapu, oszlopos kapualj, árkádos udvar. Jobb oldalhomlokzata Eötvös József-utca 2., 15 ablakkal. Klasszicizáló, többször átépítve.

Deák Ferenc-utca 1. Bajai Takarékpénztár épülete, egyemeletes, 1+4+1+4+1 ablakos, eredetileg klasszicizáló, részben átalakítva. Oldalhomlokzata 9 ablakkal Béke-tér 2.

Deák Ferenc-utca 3. Ház, egyemeletes, 3+2+3 ablakos, erősen átalakítva, középerkéllyel. Barokk volt. Hevederes, laposan boltozott kapualj.

Dózsa György-út 18. Kiegel-ház. Egyemeletes, 2+3+2+3+2 ablakos. Kapu felett: AN 1817.

Eötvös József-utca 2., lásd Béke-tér 11.

Kölcsey Ferenc-utca 12. Ház, földszintes, kaputól balra 5, jobbra 3 ablakkal, félpilléres dísszel, XIX. század eleje.

Kölcsey Ferenc-utca 21. Ház, földszintes, 6+1+6 tengellyel, íves kapualj. Sugaras fakapu. Magas tető. Kissé átalakítva. XIX. sz. eleje.

Kúnfi Zsigmond-utca 2., lásd Arany János-utca 1.

Kúnfi Zsigmond-utca 10. Ház, földszintes, 6 nyílásos, jobbra íves kapu, ablakkal, falpilléres dísszel. XIX. század eleje.

Munkácsy Mihály-utca 9. Zsinagóga. Az utcai oldalon 5 ablak kettős oszlopokkal, jobbra főhomlokzat, 4 kompozita oszlop és hátrább pilléres előcsarnokkal. Klasszicizáló, épült 1845-ben.

Ságvári Endre-tér 6. R. k. plébániaház, 5+2+3+2 tengellyel, földszintes. Ormában magyarnyelvű kronosztikon, amely szerint 1840-ben épült.

Szamuely Tibor-utca 12. Fischhoff-ház, magyaros oszlopfőkkel, klasszicizáló.

Táncsics Mihály-utca 16. Ház, földszintes, 6 nyílásos, íves kapu, sugaras fakapu. Klasszicizáló.

Táncsics Mihály-utca 29. Ház, földszintes, kapu és 7 ablak, köztük oromzat. XVIII. század vége.

Táncsics Mihály-utca 38. Ház, földszintes, 12 nyílásos. Késő-klasszicista.

Tóth Kálmán-utca. Tóth Kálmán szülőháza, földszintes 4 ablakos.

Méntelep, főépülete romantikus, neogót, öntöttvas-rács kerítéssel, egyébként klasszicizáló.

Magtár, egyemeletes, oromfalas, klasszicizáló.

Temető, vörösmárvány géniusz Dunaiszky Lőrincről. XIX. század eleje.

BÁTMONOSTOR

R. k. templom, épült 1761.

Templomrom, közepén a nyolcszög három oldalával záruló szentélyű templom, balra kolostorudvarral, jobbra egyéb épületek, XV. század. Eredetileg románstílusú volt, a XII. századból.

Zárda, XVIII. század.

BÁTYA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és félpilléres dísszel. Épült 1780-ban. Többszöri leégés után 1845-ben újjáépítették.

Nep. Szt. János barokk kőszobra, fülkében.

BÓCSA

Beniczky-kúria, XIX. sz. eleje. Később a Láng-csaladé.

BOROTAPUSZTA, lásd RÉM**CEBE, lásd KISKOROS****CSANÁDFEHÉREGYHÁZA, lásd DUNAVECSE****CSÁSZÁRTOLTÉS**

R. k. templom, épült 1782-ben.

CSÁTALJA

R. k. templom, épült 1745-ben. 1794-ben bővítették.

CSÁVOLY

R. k. templom, épült 1783-ban. Bővítették 1833-ban.

DÁVOD

R. k. templom, épült 1779-ben.

DUNAEGYHÁZA

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1774-ben. Bent orgonakarzat.

DUNAPATAJ

R. k. templom, épült 1761-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal (hagymasisakos), épült 1773-ban. Átalakították 1867-ben. Ezüst tányér és kancsó, 1628. Ezüst tányér 1717. Kanna 1724. Pohár, kettő, 1769 és 1807.

Szentkirályi pusztatemplom falai.

Rom, a Szelíd nevű dűlőn. Csekély terjedelmű.

DUNASZENTBENEDEK

R. k. templom, épült régebbinek romján, 1720-ban. 1892-ben leégett.

Ref. templom, épült 1788-ban, átalakították 1892-ben.

DUNAVECSE

Ref. templom, épült 1743—1745 között, kibővítették 1808—1810 között. Tornyja, felírása szerint Hild (melyik?) műve, 1832. Két kehely, 1763, 1791. Két ezüstantányér, 1696. Öt kanna 1687, 1730, 1740, 1763 és 1791. Ontálak 1696, 1712. Harang, 1744.

Csanádféregyházai templomrom, alapkövei láthatók.

DUSNOK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század, 1734-ben már állott.

ÉRSEKCSANÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, klasszicizáló. Épült 1729-ben.

FAJSZ

R. k. templom, épült 1750-ben.

FELSŐSZENTIVÁN

R. k. plébániatemplom, épült 1778-ban.

FOKTÓ

R. k. plébániatemplom, épült 1790-ben.

Loyolai Szt. Ignác-kápolna, épült 1757-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és klasszicizáló oromzattal, épült 1843-ban. Urasztali edények, 1789.

FULÓPSZÁLLÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1750-ben. Benne két kehely, Pasberger Ferenc pesti ötvös műve, 1797. Ezüst tányér, 1764. Fedeles ónkupa, pesti munka 1742-ből. Kanna 1725, 1737, 1801, 1821. Terítők. 1740, 1790.

GARA

R. k. plébániatemplom, épült 1780-ban.

Templomrom, a Gyurity-pusztán, Garától délre, a bajai út mentén.

GEDERLAK

R. k. templom, épült 1808-ban.

GYURITYPUSZTA, lásd GARA**HAJÓS**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat két szélén szobrok. Gazdag rokokó főoltár. Épült 1728-ban. 1820 körül Zofahl Lőrinc pesti építész átépítette és előcsarnokkal bővítette. Kegymadonna-faszobor Németországból. A szószék Zofahl műve, Bauer Mihály pesti szobrász plasztikai díszével.

Szt. Kereszt-kápolna, a temetőben.

Kastély, építtette 1739-ben Patasich Gábor kalocsai érsek. 1767-ben

Batthyány József érsek megnagyobbította és tornyokkal látta el. Emeletes, 2+5+2 ablakkal, manzardtetővel és rézsutosan állított négy saroktoronnyal.

HARTA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilű.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk. Épült a XVIII. század végén. Régi rézkehely. Két ónkanna, 1788.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1792-ben.

HERCEGSZÁNTÓ

R. k. templom, épült 1752-ben. Renoválták 1817-ben.

Redl-kastély, egyemeletes, négy tengelyes, középrészén a félköríves nyílású erkélyt 2 dór oszlop tartja. A jobbról vele összeépített gótstilű kápolnát a világháború utáni szerb uralom alatt lebontották. A kastély 1814-ben épült.

IZSÁK

R. k. templom, épült 1815-ben. A XX. század elején megújították.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal. Épült 1794—1795 között. Atépítették 1892-ben. Kehely 1765, 1821. Keresztelő edény 1830. Három ónkanna, 1764.

Kúnkapitány-ház, udvarán alacsony pilléres, íves tornáccal, XVIII. század.

JAKABSZÁLLÁS

Ref. faharangláb, négyágú, zsindelytetővel.

JÁNOSHALMA

R. k. templom, épült 1788-ban.

Orczy-kastély, klasszicizáló, átépítve.

JÁSZSZENTLÁSZLÓ

Templomrom, XV. századi.

KALOCSA

Székesegyház, régebbinek helyén. Homlokzata kéttornyos, enyhén domborodó, pillérköteges díszszel. A szentély déli falában: MARTINUS RAVEGU LAPICIDA JACET HIC—XII. századi építész-sírkő. Erkély 4 jön oszloppal. Homlokzaton két barokk szobor. Főoltárkép: Kupelwieser: Mária mennybemenetele. Mellékoltárok: Erlinger József: Kálvária, Pesky József: Szt. István király, Erlinger József: Pieta. A boltozaton olasz stukkók 1768-ból. Barokk szószék és kanonoki stallumok. Balra a bejáratnál Tárnokházy István apát címeres sírköve († 1433). Lámpa három ezüst domborművel: Utolsó vacsora, Húsvét, Jézus apostolait a világ világosságának nevezi: Prandtner János pesti ötvös műve, Klobusitzky püspök megbízásából, 1793 (a főoltár előtt). A kincstárban románstilű ezüst sírkehely és paténa, valamint pásztorbot kampója, ugyane korból. Aranykehely, barokk úrmutató Reichenpfalter Simon pesti ötvöstől, 1774. Gótikus miseruha, keresztjén szent nőekkel, XV. sz. Barokk miseruhák. Az első ókeresztény jellegű narthexes, háromhajós székesegyház Szt. István korában épült, a második,

ennél nagyobb, franciás kápolnakoszorúval szentélye körül, a XIII. század elején, a harmadik a XIV. században. A mai templom alapkövét 1735-ben tette le Patacsich Gábor püspök. 1754-ben készült el, belső felszerelése 1770-ben. Renoválta és ásatások révén régi alaprajzait tisztázta Foerk Ernő 1907—1912. között.

Szentháromság-oszlop, szélesedő talapzatán Szt. Sebestyén, Flórián és Nep. Szt. János szobra és három dombormű. Felirata szerint 1786-ból.

Érseki palota, kétemeletes, 6+5+6 ablakkal. Középrizalitt füzéres jón félpillérekkel, a timpanonban címer. Középerkély. Ovális sarok-manzardablakok. Építtette Batthyány József érsek 1760—1766 között Oswald Gáspár piarista fráterrel. A palota dísztermében és elsőemeleti kápolnájában Maulbertsch freskói: a díszteremben Patacsich Ádám érsek arcképe és a kalocsai templomot, meg püspöki palotát építő anygalkák. A kápolnában mennyezetfreskó: Patacsich érsek arcképe anygalkák közt. Házioltár, XVI. század, földszinti folyosón római kövek. Két gyámkő a székesegyházból, XIII. század.

Szeminárium, kétemeletes, 13 ablakos. barokkstilű. Kapuja 1760-ból, volutáin Klobusitzky-címer és két szent kőszobra. Építtette Klobusitzky Ferenc és Batthyány kalocsai érsek.

Miasszonyunk nővéreinek temploma és zárdája, tervezte a bécsi Rösner Karl, épült 1858—60-ban. Főoltárkép: Kupelwieser Leopold bécsi festőtől: Szent József megdicsőülése.

Katona-ház, építtette Katona István kanonok, nagyhírű történetíró, 1796-ban.

Katona István-utca 5. Konzol a székesegyházból és elhelyező-jeles kő, XII. század, Horváth Győző házában.

Kubinszky-utca 1. Bimbós pillérfejezet a székesegyházból, XII. század. Kemény József házában.

Szentháromság-tér 2. és 3. íves barokk kapuk.

Szentháromság-tér 4. Érseki uradalmi épület, egyemeletes, 6+1+6 ablakos, íves kapu, eredeti fakapu. Középtimpanonban címer.

Szent István-utca 6. Kanonoki ház, pincéjében árpadkori altemplom, téglá keresztboltozatokkal és pillérel, erősen feltöltve, kéthajós.

KAMENYÁK, lásd BÁCSBORSÓD

KATYMÁR

R. k. templom, épült 1807-ben. 1902-ben bővítették.

Templomrom, a községtől délre, Sárpuszta nyugati részén, a sztaniczi határ felé.

Latinovits-kúria, földszintes, kiugró középrizalittal, klasszicizáló, erősen átalakítva.

KECEL

R. k. templom, épült 1738-ban, 1802-ben újjáépítve.

KECSKEMÉT

R. k. plébániatemplom (nagytemplom), egyetlen homlokzati toronnyal, kiemelt középtengellyel, melyet páros féloszlopok keretelnek. Oltárképei XVIII. századiak, a Krisztus mennybemenetele, Szt. István és apostolok-kép Falconer József Ferencről, 1791. A főbejárat felett szobor, Krisztus Szt. Péterrel. Kereszthajó, orgonakarzat. Pompás domborműves szószék, copf. Épült 1772—1805 között. Mestere vagy Oswald Gáspár piarista fráter, vagy

Johann Hausmann csehországi építész. Domenico Tintoretto egy képe, ajándékozta Nemes Marcell. Úrmutató XV. sz., felső része XVII. század. Cibórium, 1678. Zománcos kehely, XVIII. század; oltárkendő XVIII. század. A torony 1819-ben leégett, 1863-ban újjáépült. Renoválták 1880-ban.

Ferences-templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XV. század-ban, mint néhány támpillérje mutatja. Belül barokk. Barokk angyalos főoltár. Jobb barokk kerítéskapuján 1689-es évszám. Külső falán Kálvária, a Krisztus-corporus új, a latrok elpusztultak, a pokol-dombormű megmaradt.

Piarista-templom épült 1724—1730 közt. Egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán fülkében szobrokkal. Emelt szentélye alatt négyoszlopos cseh-süvegboltozatos kriptá. Barokk oltárok.

Piarista-rendház és kollégium, épült 1725-ben. Többször bővítve.

Szt. Erzsébet-templom, az angolkisasszonyoké. 4 toszkán pillér közt 3 oromzatos ablak és alattuk három íves záródású nyílás. Klasszicizáló, épült 1827-ben.

Sarlós Boldogasszony-kápolna, a szőlők között, épült 1718-ban. (Három kilométernyire a várostól.)

Szentháromság-kápolna, a temetőben, épült 1740-ben a pestis emlékére, téglából.

Ref. templom, egyetlen homlokzatelötti toronnyal, eredetileg gótikus, néhány támpillérrel a homlokzati tornyon és oldalt. Felszentelték 1792-ben. Copfstilű, később átalakítva. Pohár 1657-ből. Kehely, Szentpétery József pesti ötvös műve. Fedeles kupa (1642) és tányér (1647), mindkettő Illés ötvös műve.

Gör. keleti templom, egyetlen homlokzati toronnyal, zsúfolt homlokzattal, épült a régebbinek helyén, 1824—1829 között. Klasszicizáló.

Ev. templom, romantikus, nagy 4 szögű torony, centrális elrendezésű alaprajz, egykor 4 saroktoronnyal. Tervezte Ybl Miklós, épült 1862—63-ban. A Takarékpénztár épületével körülépítve.

Zsinagóga, ötoszlopos portikusszal, épült 1818-ban. 1860 körül romantikus, moreszk homlokzattal átépítve. Zitterbarth János műve.

Szentháromság-oszlop, kerítésén szobrok, talapzatán voluták. Feljebb Szt. István király. A felhőkkel díszített háromszögű gúla szárán Madonna. Legfelül Szentháromság. Lent vörösmárvány kronosztikon, mely szerint az 1739-es pestis emlékére 1742-ben emelték.

Városháza, kétemeletes, alagsorral, 7 ablakos, kiugró középrizalit, magas háromszögletű oromfallal, alatta 4 oszlopon álló nyitott árkádos kocsifelhajtó. 8—8 ablakos oldalszárnyak, a sarkokon magas toronytető, pártázatos parkány. Oldalhomlokzatokon 15—15 ablak. Közgyűlési termében Székely Bertalan-freskók (Vérszerződés stb.). Tervezte Lechner Ödön és Pártos Gyula, 1892-ben. Az 1911-es földrengés alkalmával sok kárt szenvedett és tatarozták.

Városi múzeum, alapítva 1898-ban. Fontos őskori és népvándorláskori gyűjtemény. Benepusztai freskótöredékek, XII. század, XIV. századi ezüst-övek ásatásból. Képtár: magyar mesterek XIX—XX. századi képeivel.

Kollégium, később jogakadémia, kétemeletes, 6—6 ablakkal, középrizalitis Jón félpillérekkel és oromzattal. Hild, vagy követőjének munkája, 1830-ból. Szánthó Mártonné márványsírja, Ferenczy Istvántól, 1838.

Színház, tervezték Fellner Ferdinánd és Hellmer Hermann bécsi építészek.

Műkert, Katona József szobra, Züllich Rudolf műve, 1858.

Arany János-utca 5. Ház, földszintes, 3 ablak és kapu. Az ablakok felett 2—2 konzol és füzérdísz. Copfstilű.

Batthyány-utca 3. Király Sándor háza, épült 1833-ban. Benne színház-terem.

Deák-tér 4. Ház, egyemeletes, 10 ablakos, íves kapuzat, falpilléres dísz, boltozott kapualj. Copfstíliú.

Klapka-utca 30. Klapka-ház. Földszintes, udvarán kovácsolt-vasrács, 1800 körül.

Lestár-tér 1. Ház, romantikus, háromhomlokzatos, sarok, egyemeletes, sarkokon konzolos erkély, kovácsolt vasráccsal.

Vásári-út. Ház, földszintes, 1780 körül.

Koháriszentilőrinci rom, a ref. templom 1686-ban épült és 1878-ban rombadőlt maradványa, a várostól 14 km-re.

KELEBIA

Redl-kastély, épült a XIX. század elején.

KEREKEGYHÁZA

Ref. templom (1911). Pesti ónkancsó, 1737.

KISKÖRÖS

Ref. templom, épült magánlakásokból átalakítva, 1790-ben.

Ev. templom, egyetlen, homlokzatelőtti toronnyal, épült 1784-ben, tornya 1793—1794 között, utóbbinak bádogteteje 1820-ból. Neoromán stílusban átalakítva, 1914-ben.

Petőfi szülőháza, földszintes, nádfedeles ház; itt született Petőfi Sándor 1823 január 1-én.

Rom a szücsi erdő mellett, tatárjáráskor elpusztult templom maradványa.

Rom Cebén a Pacsirtatói-dűlőben, tatárjáráskor elpusztult templom maradványa.

KISKÚNFÉLEGYHÁZA

R. k. templom, épült 1744—1752 között, később a torony bedőlt, újjáépítették. Egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, 1803-ban bővítették. 1904-ben renoválták. Mária-kép a régi templomból. Copf szószék, 1763. Copf keresztút és vasrács a kórus alatt.

R. k. plébániaház, épült 1755-ben, 1810-ben emeletet húztak rá.

Szentháromság-oszlop, XVIII. századi. Alakos talapzata új.

Vir Dolorum, barokk kőszobor a r. k. templom mellett.

Szt. Vendel-szobor, a ferencszállási puszta volt templomának helyén, népies, 1831.

Városi múzeum, volt kiskún kapitányház, egyemeletes, 5+1+5 ablakos, copfstíliú. Udvarán egyemeletes és 9 ablakos régi városi börtön. A kapitányház oromzatában tábla, mely szerint 1733-ban épült s 1794-ben emeletre építették át. A múzeum alapítva 1902-ben. La Tène és népvándorláskori tárgyak. Gazdag éremtár.

Holló Lajos-utca—Mártorfi Ernő-utca sarok. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+ sarok + 1+2+3+2+2 ablaktengellyel, közepén 3 ablak 4 pillér között. Alacsony padlásemeletrésszel és kis ablakokkal.

Kossuth-utca 4. Klazsik-ház, romantikus, sarok, egyemeletes, 4+3+4 ablak. A három középső ablak 4 korinthoszi fejezettel díszített pillér között. Az I. emelet fölött architektonikusan kiképzett homlokzatú padlásemelet (térdfal), alacsony ablakokkal, zsalutáblákkal. Oldalhomlokzat két sarkán szintén 2—2 pillér között 1—1 ablak. Ezek között 6 ablaktengely.

Marx-tér 1. Ház, földszintes, 1+2+1 ablakkal, jön fejű pillérek közti

középablakkal.

Petőfi-tér 1. Kis városháza. Görög kereskedőké volt, egyemeletes.

Szt. Imre-tér 7. „Fehér ház”, földszintes, hétnyílásos, oromzatos közép-bejáráttal. Copfstílu. Épült 1779-ben a ferencszállási pusztatemplom köveiből.

Szabó-kúria, klasszicizáló, oromzatos kertikapuval. XIX. század első fele. (Szabadság-tér 4.)

Hattyú-ház, földszintes, oromzatos, fogadónak és mézárszéknek épült 1820-ban. 1824-ben itt volt Petőfi apjának mézárszéke.

KISKÚNHALAS

R. k. templom, épült 1770-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kibővítették 1815-ben. Szószék 1823, kenyérszító tányér Szentpétery József pesti ötvöstől, 1823.

Ref. gimnázium, alapítva 1760-ban. Gazdag régiség- és éremtárral.

Végh-kúria, földszintes, kiugró, kapunélküli oromzatos középrésszel, melyen a 2 ablakot kettős, jón fejezetű féloszlopok fogják közre. Klasszicizáló, 1820 körül.

Kőkereszt a harkai templomrom felett. Állították 1836-ban.

KISKÚNMAJSA

R. k. templom, épült 1744-ben, 1816-ban jelentékenyen kibővítették.

Rom a Templomhalmon, a régi helység templomának némi maradványa.

KISSZÁLLÁS

Boncompagni-kastély, épült 1840 körül, emeletes.

KOHÁRYSZENTLŐRINC, lásd KECSKEMÉT.

KUNBAJA

Szt. Rókus-kápolna, épült 1838-ban.

KÜNSZENTMIKLÓS

Ref. templom, egyetlen körerkélyes homlokzat előtti toronnyal és négyboltszakaszos belső térrel, épült 1788—1792 között. Három kehely, 1741, 1743, 1840. Két kanna 1782, 1832.

Városháza, klasszicizáló, épült 1825-ben.

Ref. gimnázium, római fogadalmi oltár.

Szappanos-kúria, földszintes, szabálytalan alaprajzú, tornáccal és oszlopokkal. Épült 1830 körül.

Tóth-kúria, földszintes, négyoszlopos, klasszicizáló, 1820 körül. Később fűrdővendéglő. Ma a helybeli Földműves Szövetkezeté.

Gyenes-kúria, klasszicizáló, 1830 körül.

LAJOSMIZSE

Templomrom, a földéaki csárda mellett, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentélye áll. XV. század.

MADARAS

R. k. plébániatemplom, épült 1799-ben, 1903-ban bővítették.

Halm-kúria, földszintes, oromzatos középrésszel, klasszicizáló.

MÉLYKÜT

R. k. plébániatemplom, épült 1768-ban. Benne egy zárda romjai között talált románkori faragvány. 1901-ben bővítették.

MISKE

R. k. templom, épült 1778-ban.

Templomrom, a régi templomé a temetőben.

NAGYBARACSKA

R. k. templom, épült 1789-ben.

NEMESNÁDUDVAR

R. k. templom, épült 1807-ben.

OKÉCSKE, lásd TISZAKÉCSKE**ORDAS**

Ref. templom, épült 1785—1786 között. Renoválták 1828-ban. Aranyozott rézkehely, 1625, 1825. Kanna 1768, 1780. Tányér, 1780. Keresztelő edény, 1780.

ORGOVÁNY

Ref. templom, új, benne boroskanna 1606-ból, a kúnszentmiklósi ref. egyház ajándéka.

PACSIRTADULÓ, lásd KISKÖRÖS**PÁHI**

Radvánszky-kúria, építtette 1800 körül Radvánszky Antal.

PÁLMONOSTORA

Orczy-kastély, később a Pallavicini-családé.

PRÓNAYFALVA, lásd TÁZLÁR**RÉM**

Templomrom, Borth helység templomának romja a Borota-pusztán.

SÁRIPUSZTA, lásd KATYMÁR**SOLT**

Ref. templom, tornya jón félpillérekkel, hajó megújított. Épült 1787-ben. Régi edények. Terítő, 1790.

Vécsey-kastély, földszintes, kétablakos része eredeti, oromzatán címerrel. Épült 1848 előtt. Később plébánia.

SOLTSZENTIMRE

Pusztatorony, a hozzátartozó templom homlokzata előtt állt, melynek szentélye a nyolcszög három oldalával zárult, támpillér nélkül. Gótikus, XV. század.

SOLTVADKERT

R. k. templom, épült 1809-ben, 1855-ben renoválták.
 Ref. templom, épült 1805-ben. Onkehely, 1792. Terítő, XVIII. század vége.

Ev. templom, egyetlen homlokzati barokk toronnyal, épült 1836-ban.

SUKÓSD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Épült 1817—1818 között.

R. k. kápolna, épült 1747-ben, kijavították 1847-ben.

Templomrom, kettő és zárda.

SZABADSZÁLLÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzatelőtti toronnyal. Építette Sarkadi Mihály 1628-ban, a karzat alsó gerendáján talált felirat szerint, 1733—1741 között nagyobbitották. Benne ezüstpohár, Bolyó Mihály és neje, Rózsa Ilona ajándéka, 1639. Kehely 1763. Kanna és tál 1723. Ezüsttányér, 1763.

Városháza, egyemeletes. Épült a XIX. század első felében.

SZALKSZENTMÁRTON

Ref. templom, épült 1767-ben. Benne tányér, 1638, pohár renov. 1741, két kehely 1741 és 1793.

Községháza, földszintes, hatoszlopos tornáccal, épült 1842-ben.

Római kő, a községháza előtt.

Rom, elpusztult templom alapfalai a szalki határban.

Ház, hajdan fogadó, ahol Petőfi lakott. Földszintes és tornácos parasztház.

SZELIDDULÓ, lásd DUNAPATAJ**SZENTIMRE, lásd SOLTSZENTIMRE****SZENTKIRÁLY, lásd DUNAPATAJ****SZEREMLE**

Ref. templom, épült 1797-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal. Tornya 1860-ból.

TASS

R. k. templom, épült 1822-ben.

Ref. templom, négy jón oszlopos portikusszal, megnagyobbítva. XVIII. század. Épült állítólag 1644-ben, renoválták 1886-ban. Úrasztal, 1743. Kehely, 1626, 1735, 1745, 1773. Négy ónkanna, 1717—1773. Keresztelő edény, 1789, 1840.

Zsinagóga, klasszicizáló.

Földvár-y-kúria, copfstílusú kertikapu vázákkal. Kupolás, klasszicizáló teremmel.

TATAHÁZA

R. k. plébániatemplom, épült 1783-ban.

TÁZLÁR

Templomrom, a törökvilág előtt elpusztult egyháze.

TEMPLOMHALOM, lásd KISKÚNMAJSA

TISZAKÉCSKE

Ókécskei ref. templom (1906—1909). Úrvacsora-pohár, 1631.

Ujkécskei r. k. templom, épült 1818-ban. Renoválták 1896, 1905-ben.

UJKÉCSKE, lásd TISZAKÉCSKE

USZOD

Ref. templom, egyetlen homlokzatelőtti toronnyal, épült 1790-ben. 1900-ban bővítették. Ónedények, 1802.

VASKÚT

Földvár, tizenegy nagy halom.

BARANYAMEGYE

ABALIGET.

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltszakasos hajó. Copf főoltár és szószék. Épült 1796-ban.

ADORJÁS.

Ref. templom, épült 1836-ban.

ALSÓMOCSOLÁD.

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és egyenes zárású szentéllyel, épült 1836-ban.

APÁTVARASD.

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, téglalap-alap hajóval, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. Épült a XVIII. században.

BABARC.

R. k. templom, egyetlen homlokzati torony, háromboltszakasos hajó. Épült 1808-ban. Klasszicizáló szószék.

BAICSVÁR, lásd NAGYTÓTFALU.

BAKÓCA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, Háromboltszakasos hajó. Épült 1848-ban.

Majláth-kastély, egyemeletes, 1860 körül átalakítva.

BAKONYA.

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, középkori része a szentély négyzetes tere és a csatlakozó félköríves záródás. (XIII—XIV. század.) A kórus belseje 1726-ból. A templomot 1800-ban a nagy hajótesttel és toronnyal, 1767-ben pedig a hajó két oldalán nyitott térrel nagyobbították meg. Koragót kő-szenteltvíztartó, XIII. század.

BÁR

R. k. kápolna, homlokzatán két félépítvány és íves oromfal, azon kis to-

rony. Félköríves oldalablakok és szentély. Épült a XVIII. században. Klasszicizáló főoltár.

Mattyasovszky-Zsolnay-kúria, földszintes, két dóroszlopos-pilléres, ornamentos aláhajtóval és 2—2 ablakkal. Klasszicizáló, 1800 körül.

„Sárga Ház”, földszintes, 2+3+2 ablakos, copf elemekkel, 1800 körül.

BARANYAJENŐ.

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1820. Klasszicizáló oltár és szószék.

BARANYASZENTGYÖRGY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1775—1823 közt. Főoltár és szószék, 1723.

BECEFA

Ref. templom, egyetlen, hegyes sisakú homlokzati toronnyal, épült régebbinek helyén, 1813-ban.

BEREMEND

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, háromboltszakasos hajóval, négyzetes szentéllyel. Épült 1745-ben. Klasszicizáló szószék, barokk sekrestyeszekerény.

BICSÉRD

Nagybicsérdi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kétboltszakasos hajó. Épült 1838-ban. Klasszicizáló főoltár, szószék és orgona, 1838.

BIKAL

R. k. plébániatemplom, egyetlen, homlokzatából félig kilépő toronnyal, háromboltszakasos hajóval. Copf oltárok és szószék. Épült 1754-ben. Hangján: Ad honorem spiritus sancti, A. d. 1475. felirat.

BISSE

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1805-ben. Hét régi úrasztali edény.

BOGÁD

R. k. templom, egyetlen, homlokzatból alig kilépő toronnyal. Copf kapu, a homlokzat szélein vázák. Kétboltszakasos hajó, félköríves szentély. Épült 1745-ben. Török mosdómedence, mint szenteltvíztartó.

BOGDÁSA

R. k. templom, egyetlen homlokzatelőtti toronnyal, melynek sisakja 1850-ből. Támpilléres, háromboltszakasos hajó és támpilléres félnyolcszögű szentély. A templom a XV. század végéről. 1746-ban újból a katolikusoké lett, ez időből való a torony és a sekrestye, valamint a hajó és a szentély boltzata. Téglából épült. Barokk szószék.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1834-ben.

BOLDOGASSZONYFA

R. k. templom, épült 1760-ban.
Igmándi-kúria, építtette Igmándy Benedek 1848 előtt.

BÓLY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek sisakja 1884-ből. Volutás kapu. Kerek és ovális ablakok. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1746-ban. Két talpas ereklyetartó, barokk.

Szt. Bálint-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves szentélylyel, épült 1771-ben.

Templomrom, alapfalak a temetőben.

Római-út, a Mursából Sopianae-be vezető út romjai.

Castrum, római, maradványai.

Kastély, épült a XVIII. században.

BOTYKAPETERD

Ref. templom, épült 1822-ben, átalakították 1859-ben. Ön kenyérszótányér, Fauser Mátyás budai mester műve, 1802. Három régi kehely, két ónkanna.

BUKKOSD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétoldalt vázakkal, gazdag copf padok és szőszék. Zichy Mihály: Anya, halott gyermekével, 1862. Építtették a Petrovszkyak 1792-ben.

R. k. kápolna, magas oromfallal, fatoronnyal, építtette 1739-ben Horváth Dániel alispán. Barokk faoltár.

Szt. Rozália-szobor, Buck János műve, 1804-ben.

Petrovszky-kastély, egyemeletes, 6+3+6 ablakos, félpilléres középrizalítja címeres timpanonnal. Copfstílus, manzardtetős. A benne elhelyezett évszám szerint 1786-ban épült. Építtette Petrovszky János és Zsigmond. Később a Jeszenszky-családé.

CÜN

Ref. templom, épült 1820—1823 között.

CSÁNYOSZRÓ

Ref. templom, épült 1822-ben. Tányér és 3 óntányér, 1758. Kiscsányi fatorony, XVIII. század.

CSERKÚT

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti kétemeletes toronnyal, amely alatt a bejárat nyílik. Egyhajós, félköríves szentélylyel. Benne bemeszelt falfestmények. Románstílus, épült a XIII. században. 1729-ben és 1826-ban renoválták.

CSERTŐ

Ref. templom, épült 1791-ben.

Festetich-kúria, építtette a Festetich-család 1836-ban.

CSIKÓSTOTTOS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1789-ben.

DÁLYOK

R. k. plébániatemplom, épült 1794-ben.

DENCSHAZA

Ref. templom, épült 1792-ben, 1941-ben renoválták.

DIÓSVISZLÓ

Ref. templom, tervezte Ötvös János helybeli lelkész, 1804-ben.

DRAVACSEHI

Ref. templom, épült 1841-ben. Ezüst felsőrészű kehely, 1848.

DRAVACSEPELY

Ref. templom, épült 1802-ben. Két ónkehely, 1794. Négy boroskancsó, 1834.

DRAVAFOK

Ref. templom (1861). Két kehely és 2 kanna, 1803.

DRAVAIVANYI

Ref. templom, épült 1792-ben. Mennyezete, karzata és szószéke festett.

DRAVAPALKONYA

Ref. templom, épült 1836-ban. Óntányér 1794, 2 ónkanna, ezüstantányér és kehely, 1846.

DRAVASZABOLCS

Ref. templom, épült 1824-ben.

DRAVASZERDAHELY

Ref. templom, épült 1838-ban.

DUNASZEKCSŐ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, erkélyes-vázás kapuval, melyen Bésán-címer és 1810-es felirat látható, két fülkében szentek szobrai. A homlokzat két oldalán vázák. Négyboltszakaszos hajó. Copf szószék és keresztkút. Kovácsoltvas szentélykorlát. Épült 1810-ben.

Régi r. k. templom, toronynélküli, oromzatos homlokzattal, XVIII. század. Magtárrá alakítva.

R. k. kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1773-ban. A régi temetőben.

Ref. templom, XVIII. század.

Római castrum nyoma.

Községháza mellett római kő.

EGERÁG

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétboltszakaszos hajóval, épült 1774-ben.

EGYHÁZASHARASZTI

Ref. templom, épült 1785-ben. 1856-ban átépítették.

EGYHÁZASKOZÁR

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, copf kapuzattal, épült 1783—1786-ban.

ERDŐSMECSKE

Rácmecskei r. k. templom, egyetlen, a homlokzattól félig kilépő toronnyal, homlokzaton vázákkal. Az előcsarnok után szokatlanul széles, négyzetes hajó következik, egyenes záródású szentéllyel. Épült 1813-ban. Copf szószerk. Barokk sekrestyeszekrény.

Vár, csekély középkori maradványok.

ERZSÉBET

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya csak az oromzatig kiépítve. Gazdag copf kapu és erkélyes ablak. Háromboltszakaszos hajó, trapéz-záródású szentély. Épült 1736-ban. Copf szószerk. Sugaras ereklyetartó. XVIII. század.

FAZEKASBODA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyenes záródású szentéllyel, épült 1735-ben.

FEKED

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, négyboltszakaszos hajóval, félköríves szentéllyel. Épült 1765-ben. Szentháromság oltárképe a pécsi egyetemi templomból, mely a pálosoké volt, XVIII. század.

FELSŐMINDSZENT

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, négyboltszakaszos hajóval, renoválták 1808-ban, ekkor épült tornya is. Copf szószerk.

FELSŐSZENTMÁRTON

R. k. plébánia, épült 1792-ben.

Tisztllak, épült 1792-ben.

GARÉ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, belül köralapú szentélylyel, 1786.

Várrom, csekély nyomok, XV. század.

GERESD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Sz. Pált ábrázoló oltárképe a pécsi egyetemi, volt pálos templomból, 1794-ből.

GORDISA

Ref. templom, épült 1830-ban.

GODRE

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapuján copf vázával, épült 1773-ban. Barokk főoltár és szószék.

GORCSONY

R. k. templom, egyetlen, félig a homlokzattól kilépő toronnyal. Négyboltszakaszos hajó. Épült 1812-ben. Sz. Péter és Pál szobra a pécsi székes-egyházból, XVIII. század. Szószék, 1812. Török eredetű szenteltvíztartó.

GORCSONYDOBOKA

R. k. templom, toronytalan, háromablakos homlokzattal, 1800 körül.

GYONGYFA

Ref. templom, épült 1826-ban. Űrasztali edények, 1826.

GYONGYOSMELLEK

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymasisakos toronnyal (épült 1872 ?). Régi űrasztali edények.

GYUD, lásd MÁRIAGYUD**HARKÁNY**

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1802-ben. Két ónkanna és tányér 1820, két aranyozott kehely és tányér 1833.

HÁSSÁGY

R. k. templom, egyetlen, a homlokzattól félig kilépő toronnyal, kapu felett hegedűablakkal. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1763-ban. Oszlopos barokk főoltár. Olasz örökmécses, copfstílv.

HELESFA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, hosszú hajóval és félköríves szentélyel, épült 1722-ben.

HERCEGSZABAR

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, félköríves szentélyel. Épült 1806-ban. Klasszicizáló szószék.

HERCEGSZENTMÁRTON, lásd MARÓTSZENTMÁRTON**HERCEGTÖTTÖS**

Római romok, telep maradványai.
Falurom, Istyén nevű elpusztult falu maradványai, Ráctöttös és Bereg között.

HETVEHELY

Volt r. k. templom, ma a plébániai gazdasági épülete. Egyhajós, négy-szegletes szentéllyel, tetőszerkezete a XVIII. századból. Bent csúcsíves ablak alatt falképek: Szt. Ilona, püspök, lovag és Mettertia, a XIV. századból. Szőnyi Ottó fedezte fel. A templomot 1790-ben renoválták.

Templomrom, az egykori Őrsök falué, a vasúti állomás és a Jakab-hegy közötti völgyben, kisebb, gótikus templomnak félméteres falai.

HIDAS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves szentéllyel, épült 1748-ban.

Várróm, a hegytetőn. Templáriusoké volt (?).

HÍMESHÁZA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, négybolt-szakaszos hajóval, épült 1754-ben. Benne Boros Nep. János, Szt. Márton képe, 1851. Barokk főoltár és szószék.

HIRICS

Ref. templom, épült 1849-ben. Űrasztali edények, 1743, keresztelő edények, 1835.

HIRD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, oromzatos, félpilléres homlokzattal, egyenes záródású szentéllyel, épült 1839-ben. Klasszicizáló szószék. Keresztút, 1760.

HOBOL

Ref. templom, egyetlen barokk, homlokzat előtti toronnyal, épült 1800-ban, tornya 1848-ban leégett.

HOSSZÜHETÉNY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, négyboltszakaszos hajóval és félköríves szentéllyel, épült régebbinek helyén 1740-ben. Barokk szószék.

Várróm, a Zengőhegy tetején.

Épületrom, hengeres falak a püspöki uradalom erdejében, Zobákhöz közel.

Római villa maradványai a határban.

Püspökszentlászlói r. k. templom, magas oromzata mögött kis tornyocska. Elliptikus tér, kupolával fedve, csúcsán copf váza. Kétoldalt és hátul téglalap alapú csatlakozó részekkel. Épült régebbinek helyén, 1797-ben.

Püspökszentlászlói kastély, építtette Esterházy Pál László pécsi püspök 1797-ben. Renoválták 1898-ban.

Pálos kolostorrom nyomai Püspökszentlászlón.

IBAFA

Várróm, középkori alapfalak.

Község, elpusztult, helye.

IPACSFÁ

Ref. templom, épült a XVIII. században.

ISTYÉN, lásd HERCEGTÖTTÖS**IVÁNBATTYÁN**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves szentéllyel, épült 1838-ban. Oszlopos főoltár, klasszicizáló szószék.

Kolostorrom, a bencéseké volt, omladékából épült a közeli Kiskassa temploma.

JAKABHEGY, lásd MECSEKALJA**KÁKICS**

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokkos toronnyal, épült 1836-ban. Edények, XVIII. század.

KANTAVÁR, lásd PÉCS**KÁPOLNAPUSZTA, lásd ZALÁTA****KAPOSSZEKCSŐ**

Leányvár, várom Dombóvár vasúti állomásánál.

KÁRASZ

R. k. templom, benne majuszkulás felíratú harang, XV. század.

KATÁDFA

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti barokk toronnyal. Épült 1795-ben. Régi úrasztali edények.

KÉMES

Ref. templom, épült 1812-ben. Edények a XIX. század elejéről.

KESZU

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, gazdagon tagolt homlokzatának szélein vázakkal. Négyzetes, sarokfülkés belső tér, keskenyebb szentély. Épült 1781-ben. Copf Sz. György mellékoltár, képpel. Klasszicizáló szószék.

KÉTÚJFALU

Magyarújfalvi ref. templom (1857). Edények, 1846.

KIRÁLYEGYHÁZA

Magyarszentiványi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat szélein obeliszekkel. Épült 1804-ben. Klasszicizáló oltár és szószék.

KISASSZONYFA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, téglalap-alapú hajóval. A keskenyebb szentély kétoldalán helyiségek. Épült 1765-ben. Renoválták 1864-ben (homlokzatán évszám). Barokk szószék és keresztkút.

KISBUDMÉR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1811-ben. Klasszicizáló oltár és szószék.

KISCSÁNY, lásd CSÁNYOSZRÓ**KISDOBSZA**

Ref. templom, épült 1850-ben.

KISHARSÁNY

Ref. templom, épült 1840-ben. Ezüstkehely, 1754.

KISJAKABFALVA

R. k. templom, egyetlen, a homlokzathoz félig kilépő toronnyal, homlokzaton két üres fülkével. Kétszakai hajó, félköríves szentély. Épült 1735-ben. Klasszicizáló oltárok és szószék. Copf sekrestyeszekrény.

KISKASSA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, háromszakai hajóval és félköríves szentéllyel. Épült 1774-ben az ivánbattyáni kőbányából. Renoválták 1840-ben. Barokk oltárok, copf szószék.

KISLIPPO

R. k. templom, egyetlen, homlokzathoz félig kilépő toronnyal. Sisakja 1867-ből. Félköríves szentély. Épült 1836-ban. Copf szószék.

KISNYÁRÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétszakai hajóval és félköríves szentéllyel. Kapuzárókövén az építés évszáma 1777.

KISTAPOLCA

R. k. templom, toronytalan oromzatos homlokzatán a kapu felett ovális ablak. Téglalap-alapú hajó, trapézzal záródó szentély. Épült 1783-ban. Copf oltár.

KISTÓTFALU

Ref. templom, épült 1839-ben

KISVASZAR

R. k. templom, egyetlen, a homlokzathoz félig kilépő toronnyal, hajónál keskenyebb szentéllyel, épült 1791-ben. Barokk oltárképek: Sz. György, Remete Szt. Pál. Klasszicizáló szószék és keresztkút. Barokk sekrestyeszekrény.

KOMLÓ

Templomrom, homlokzata szélén két előreálló támpillérrel. Téglalap-alapú hajója volt, keskenyebb négyzetes szentéllyel. Legtöbb a homlokzathoz maradt, az oldalfalak töredékesek, a szentély alig látszik. XV. sz. Kerek keresztkútmedence a falban.

Ref. templom, épült 1793-ban. Tornya 1795-ben. Atépült 1835-ben.

KOVÁCSHIDA

Ref. templom, épült 1833-ban.

KOZÁRMISLENY

Üszögi r. k. kápolna, a kastély mellett. Oromzatos, toronytalan, ovális ablakokkal, gazdag profilokkal. Téglalap-alapú hajó, keskenyebb szentély, mögötte sekrestye. Épült 1712-ben.

Baithányi-kastély Üszögön, XVIII. század.

KOBLÉNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapu felett üres fülkével. Épült 1799-ben. Copf főoltár és szószék.

KOKÉNY

R. k. kápolna, oromzatos, torony nélküli homlokzattal, bent ovális térrel. Épült 1776—1810 közt.

KÖLKED

Ref. templom (1917). Tányér, 1824. Két kanna, 1812.

KÖVÁGÓSZÖLLOS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán támpillérekkel és oromzatos bejáráttal. A torony I. emeletén, a déli oldalon ikerablak. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb, félköríves szentély, mely alapjában román kori lehet, XII. század. A támpillérek XV. századi építkezésre vallanak. Gyökeresen megújították 1773-ban. Feszület a jakab-hegyi pálos kolostorból, berendezési tárgyak a pécsi székesegyházból. Barokk főoltár és szószék. Fedeles cibórium, XVIII. század.

Pálos kolostorrom nyomai.

KÖVÁGÓTOTTOS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, széles szentélye félköríves. Románstílusú, 1780-ban átalakították. Copf szószék. Barokk úrmutató, sugaras ereklyetartó és cibórium.

LÁNYCSÓK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, háromboltszakaszos hajóval. Homlokzatán két üres fülke. Épült 1771-ben.

R. k. plébániaház, gazdagon díszített kapuzata felett Király József püspök címere, XVIII. század.

LAPANCSA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1781-ben. Renoválták 1850-ben és 1895-ben, utóbbi évben szentélye két oldalához hajókat építettek.

LEÁNYVÁR, lásd KAPOSSZEKCSŐ

LIPTÓD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, téglalap-alapú hajóval és félköríves szentéllyel, épült 1788-ban.

MÁGOCS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, copfstílusú homlokzattal, épült 1804-ben. Belül egyhajós, orgonakarzattal. Főoltárkép: Mária és Erzsébet találkozása, Kari Bachmayer bécsi festőtől, 1779. Szent Anna-oltár, XVIII. század vége. E két utóbbi a domonkosok pécsi lebontott templomából. Madonna Jézussal, pálos festmény a XIX. sz. elejéről Cranach salzburgi képe nyomán. Gazdag copf szószék. Feketemárvány keresztkút. Barokk gyóntatószék.

MAGYARBÓLY

Ev. templom, benne Madarász Viktor képe: Úrvacsora, 1858.

MAGYAREGREGY

Kálvária, fatemplom, tornácán festett feszületek, XVIII. század. Máré-várrom szabálytalan ötszögű alaprajzú, melyhez kerek bástya csatlakozik, az utóbbiban dongaboltozatos helyiség. Közelében templomalapfalak. Első említése 1316-ból. Több kézen volt, 1572-ben a török őrseget tartott benne.

MAGYARHERTELEND

R. k. plébániatemplom, egyetlen, félig a homlokzattól kilépő toronnyal, négyboltszakaszos hajóval és keskenyebb szentéllyel, épült 1777-ban.

MAGYARLUKÁFA

Ref. templom, épült 1839-ben.

MAGYARMECSKE

Fef. templom, épült 1839-ben.

MAGYARSARLÓS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kapuzat felett 1793-as évszám. Copfstílusú. Kétszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Orgona, 1830—1840. Copf szószék.

MAGYARSZÉK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Négyboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1758-ban. Copf szószék. Két gyóntatószék, egyes és hármasképek a pécsi székesegyházból, XVIII. sz. Harang, 1689.

MAGYARSZENTIVÁN, lásd KIRÁLYEGYHÁZA**MAGYARÚJFALU, lásd KÉTÚJFALU****MAGYARURÓG, lásd MECSEKALJA**

MÁLOM

R. k. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal. Csehsüvegboltozatos hajó, félköríves szentély, ki- és befelé rézsűs ablakkal. Ez utóbbi s a csatlakozó hajórész románkori, XII. század. Sekrestye 1845-ből, az északi oldalon. Copf szószerk. Barokk úrmutató.

MÁNFA

R. k. templom, vegyes kőből falazva, ikerablakos, ötemeletes, románstíli toronnyal, hajón támpillérek, román és gót ablakok. Balra gótikus kapuzat, jobbra torony, a szentély a tengelytől jobbra, mert az északi oldalt bővítették. Az egyeneszáródású szentély északi oldalán sekrestye. Bent két középkori kőmedence. Épült a XII. században, a gótikában bővítették, 1742-ben Varsányi István remete renoválta. A torony homlokzatfalan elmosódott Szt. Kristóf freskó volt. Restaurálták 1937-ben. Vörösmárvány keresztelőmedence.

MÁRÉVÁR, lásd MAGYAREGREGY**MÁRFA**

Ref. templom, épült 1791-ben. Kehely, kanna és tányér, 1791.

MÁRIAGYÜD

Ferences kegytemplom, épült 1742-ben, szentélyén régebbi, csúcsíves részletek. Homlokzata kéttornyos. Barokk padjai ferences baráttól. A Szt Mihály-kápolna előtt XVIII. századi vasrács. Úrmutató, Bécs, XVIII. század.

Ferences zárda, épült 1739—1773 között, folyosóján feszület, életnagyságú Krisztussal, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen csúcsos sisakú homlokzati toronnyal, épült 1806-ban.

Kálváriakápolna, oromzatos toronynélküli homlokzattal. 1780-ban épült. Copfstíli szószerkkel.

MÁRIAKEMÉND

R. k. kegytemplom, oromzatos homlokzata toronytalan. A hajónál keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. Az alacsony torony a szentély déli oldalán áll. Épült a XV. században, 1761-ben átépítették. Rokokó oltár, klasszicizáló szószerk.

Szt. Márton-templom, egyetlen, a homlokzatzból félig kilépő toronnyal, hosszú, háromboltszakasos hajóval. Épült 1736-ban. Copf oltár és szószerk.

MARKÓC

Ref. templom (1853). Két kehely, XVIII. sz. kanna, tál, ónkanna és tányér, 1829.

MARÓCSA

Ref. templom (1869). Edények, 1834.

MÁROK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornyán a sisak 1881-ből. Egyetlen belső tér, négyzetalapú szentéllyel. Barokk oltár és szószék. Épült 1793-ban.

MARÓTSZENTMÁRTON

R. k. templom, XVIII. század.

MECSEKALJA

Jakabhegyi rom, hosszú hajóval, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel. Déli oldalon négyzetalapú kolostorudvarral. A falak 2—3 méter magasan állanak. Gótikus, XV. század. Pálos remetéké volt 1255-től kezdve. A pálosok első telepe Magyarországon. Kivehető még a templom alakja.

Magyarürögi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronycskája hagymasisakkal. Félköríves, románstílusú szentélye mellett támpillér-nyomok. Épült a XII. században, a XVIII. században átalakították.

Mecsekszentkúti szentkút, szobrokkal díszítve, XVIII. század.

Patacsi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, téglalap alapú hajóval és négyzetes szentéllyel, az utóbbi a XIII. századi pálos templomból. Atépitették 1864-ben és 1902-ben. Rokokó kehely, talpas kereszt.

MECSEKJÁNOSI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, kétboltszakaszos hajóval. Épült 1810-ben.

MECSEKNÁDASD

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Oromzatos nagy kapu, háromszakaszos hajó, félköríves szentély. Építette Klimó György pécsi püspök 1771-ben. Három kvalitásos oltárképe: Szt. György, Keresztlevétel és Szt. József halála, Maulbertsch köre.

Szt. István-templom, a temetőben, egyetlen homlokzat előtti lőrésablakos toronnyal, gótikus déli kapukerettel és egyeneszáródású szentéllyel. Kisméretű. Épült a XIV. században.

Havi Boldogasszony-kápolna, a kastély mellett. Alacsony torony és díszes kapu. Nyolcszögű belső tér ovális ablakokkal és csúcsos félgömbkupolával, mely török eredetre, vagy a baranyai török emlékek hatására vall. Mai állapotában 1770-ből.

Sz. Mária-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, hajószélességű, félköríves szentéllyel, 1811.

Püspöki kastély, barokkstílusú, építette Klimó György pécsi püspök 1770 körül. Később Julianeum nevelőintézet.

Rékavár, Szt. István ajándékozta angol származású udvari embereinek. 1936-ban helyén kisebb átadás folyt.

MECSEKSZENTKÚT, lásd **MECSEKALJA**

MEGYEFA

Jeszenszky-kastély, épült a XVIII. században.

MEKÉNYES

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1783—1785-ben. Oltárképe Solbrig, Gottlob: Kálvária, 1786.

MERENYE

Ref. templom, épült 1774-ben. Kehely 1781 és 1829. Kanna és keresztfelédény 1781. Tányér, 1834.

MOHÁCS

Belvárosi r. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, három boltszakaszos hajóval, trapéz-záródású szentélyvel. A homlokzati fülkében két szobor. Épült 1766-ban. Szent Mihály-főoltár, gazdag barokk. Copf szószék. Copf papiszék.

Püspöki templom, (Szent Kereszt vagy külvárosi templom), egyetlen homlokzat előtti torony, gazdag kapuzatán Berényi-címer. A kapu felett Szt. Miklós-szobor, az orom szélein egy-egy királysobor. Háromszakaszos hajó, félköríves szentély. Déli oldalon oszlopos kapuzat. Kő-organakarzat. Építtette Berényi Zsigmond pécsi püspök 1742-ben. Filigrános kehely, XV. század.

Ferences-templom, egyetlen homlokzati toronnyal, keskeny homlokzattal és díszes kapuval. Három boltszakaszos hajó. Épült 1740-ben. Oltárán: Szt. István felajánlja a koronát — kép, bécsi mester, XVIII. sz. közepe. Dorfmeister egy képe.

Temető-kápolna, benne Dorfmeister két képe, az 1526-os és 1687-es mohácsi csata.

Szőlőhegyi kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, árkádos előrészszel. Épült 1834-ben.

Ref. templom, egyetlen, hagymasisakos homlokzati toronnyal, épült 1790-ben. Kehely 1570.

Gör. kel. szerb templom, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves pilléres szentélyvel, XVIII. század. Tornyát 1894-ben a szél lesodorta, azóta kisebb. Ikonosztáz, 1790 körül. Copf szószék. Török kancsó, XVII. század.

Püspöki kastély, építtette Berényi Zsigmond pécsi püspök és utóda Esterházy Pál László 1739—1799 közt. Egyemeletes, 22 ablakos, kapu felett Berényi-címerrel. Udvara tornácos. Benne kápolna. Ma gimnázium.

Ferences-zárda, egyemeletes, 10 ablakos, épült a XVIII. században.

MOLVÁNY

Ref. templom, épült 1828-ban.

NAGYBICSÉRD, lásd BICSÉRD

NAGYDOBSZA

R. k. templom, épült a XVIII. század elején, 1808-ban és 1911-ben megújították.

Ref. templom, épült 1808-ban. Benne írott passiók-könyv. Űrasztali edények, 1841.

NAGYHAJMÁS

R. k. templom, egyetlen, homlokzattól félig kilépő toronnyal. Sisakja 1885-ből. Téglalap-alapú hajó, trapézalapú szentély. Épült 1846-ban.

NAGYHARSÁNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a nyolcszög három oldalával záródó támpilléres szentéllyel, mérműves ablakokkal. Épült a XV. században. Átépítették 1782-ben. Kehely, 1742. Két ónkanna, 1791. Öntányér, 1721.

Várrom, omladékok a hegytetőn.

NAGYKOZÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és egységes téglalap-alapú belső térrel. Épült 1757-ben, 1846-ban megújították. Török víztartó kőből, befalazva.

NAGYNYÁRÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Homorú homlokzati középrész oszlopokkal. Kapu felett fülkében szent. Felette hegedűablak, zárókövében 1757/66. évszám. Baluszteres-vázás főpárkány. Kétboltszakaszos belső tér, négyzetes szentély. Épült 1757—1766 közt. Sz. Mária-szobor, 1766. Gyóntatószék, XVIII. sz. Barokk szószék.

NAGYPALL

Ref. templom, épült 1793-ban, átalakították 1827-ben. Régi edények.

NAGYPETERD

Ref. templom, épült 1786-ban.

NAGYTÓTFALU

Ref. templom, épült 1782-ben. Aranyozott kehely, 1817. Kenyérvágó kés, 1811. Két régi kanna.

Balicsvár és templomának nyoma a Bajcsi nevű szőlőhegyen.

NEMESKE

Ref. templom, épült 1792-ben. A temetőben talált szárnyas angyalt és egyéb faragványokat a padozathoz használták fel.

NÉMETBÓLY, lásd BÓLY**NÉMETI**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kétboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1804-ben. Főoltárképe: Szt. László vezet fakaszt. Copf szószék. Szenteltvíztartó török mosdómedencéből. Sekrestyeszekrény, XVIII. sz.

NÉMETMÁROK, lásd MÁROK**NÉMETPALKONYA, lásd PALKONYA****NYOMJA, lásd SZEDERKÉNY****NYUGOTSZENTERZSÉBET**

Ref. templom, épült 1824—1834 közt, átalakították 1901-ben.

OKORÁG

Ref. templom, egyetlen barokkos homlokzati toronnyal, épült 1833—1856 között. Négy régi edény.

OLASZ

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek sisakja 1866-ból. Kétboltszakaszos hajó. Épült 1776-ban. Barokk berendezés.

Pálos kolostorrom, Olasz és Gyulapuszta között, a pécs—mohácsi országút mellett.

OLD

Ref. templom, épült 1780 körül.

ORFŰ

Templomrom, már 1721-ben rossz állapotban. Tornya 1808-ban pusztult el.

OROSZLO

R. k. templom maradványa, ma temetőkápolna, négyzetes középkori szentélyrész, a XVIII. században beboltozva, később romantikus homlokzattal díszítve.

R. k. templom, épült 1892-ben. Déli kapuzata csúcsíves és címeres, ezt a régi templomból, mai temetőkápolnából építették be.

PALKONYA

R. k. templom, toronytalan, homlokzatán az oromban I BAP. G. BATT 1814 felirat. Kőoralakú középtér csúcsíves ablakokkal és hegyesedő félgömbkupolával. Belül körben félpillérek tartotta ívek, balra és jobbra egy-egy csúcsíves fülke. Hátlal klasszicizáló torony, oromzatos aljjal. Mint centrális szerkezete, ablakai és fülkéi mutatják, török mecset átépítése. A Batthyány-család építtette át 1816-ban. Barokk főoltár a pécsi székesegyházból, Kapucsy György kanonok († 1730) címerével. Klasszicizáló szószék. Oltárkereszt, 1856.

PALOTABOZSOK

R. k. templom, egyetlen, homlokzati alig kilépő toronnyal, homlokzaton két üres fülkével. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Épült 1773-ban. Rokokó főoltár, barokk szószék. Keresztkút XVIII. sz.

Szt. Rókus-kápolna, egyetlen homlokzati tornyocskával, hullámos oromfallal, félköríves szentéllyel. 1800 körül.

PATA

Ref. templom, épült 1794-ben. Edények 1839-ből.

PATACS, lásd MECSEKALJA**PÉCS**

Székesegyház. Nyugati homlokzatán római sírkövekből faragott kapuzat (másolat, eredeti a dóm-múzeumban). Feljebb vakárkádok, oromfallal, azon kerek ablakkal. Négy saroktorony, melyek csak a hármás, nagy

ablaknyílásokig régiiek, félköríves párkányokkal. Nyugati torony harangja Weinbert Péter pécsi mestertől, 1819. Déli homlokzat: tizenegy féloszlop ívekkel, felette árkád, középen kapunyílás. Északi homlokzat lapos faloszlopokkal és félkörívekkel. Keleti homlokzat 3 kerek szentélyvel. Belül háromhajos, pilléres, lapos mennyezettel. Mellékhajókban attemplomi lejáratok, Zala György domborműveivel, melyek a dóm-múzeumi eredetieket utánozzák. Orgonakarzat. A mellékhajók külső hosszában kápolnásor. XI. századi attemplom 4 pillérrel és 16 kockafejes oszloppal 5 keresztboltozatos hajóra osztva. Székely Bertalan és Lotz Károly falkepeivel. — Corpus Christi-kápolna (délnyugati). Benne vörösmárvány szentségház, félköríves orommal, Szathmáry György pécsi püspök címerével, oltárrá átalakítva, 1506 körül, az olasz reneszánsz egyik legszebb hazai alkotása. Keresztelőkút vert sárgarézből, copfstilú, Aichinger Simon pécsi ötvös műve, 1792. Lotz Károly freskói. — Szt. Mária-kápolna (északnyugati). Alabástrom epitáfium Krisztus életéből merített domborművekkel, Cornelis Floris iskolája, XVI. sz. vége, Esterházy Pál László pécsi püspök vette Rómában 1790 körül. Székely Bertalan falkepei. — Jézus szíve-kápolna (északon középen) Lotz Károly freskóival. — Boldog Mór-kápolna (délekeleti) Szt. Faustinus csontváza, 1781-ben Rómából hozták. Székely Bertalan freskói. — Sekrestyében Speth Ferenc pécsi szobrász és Polacsek András pécsi asztalos 1756-ban készített szekrényei. Miseruha Berényi Zsigmond pécsi püspök címerével, Lyon, 1745. Gremiale Berényi címerével, magyar, XVIII. század. — A székesegyházat Szent István kezdte építtetni, római temető helyén. 1064-ben leeggett. Nyugati torony-párja csak a tatárjárás után épült, más alapozású, mint a másik kettő. A XIV. században kápolnákat építettek hozzá s a két mellékhajót beboltozták, 1505-ben a főhajót is. Török időkben dzsámivá alakították, délnyugati tornyát Achmed aga 1634-ben kijavíttatta (felirat). 1704-ben a kurucok összelőtték. Restauráltatta Nesselrod püspök a XVIII. sz. elején. 1747-ben épült a sekrestye. Barokk berendezése a hatvani templomba és baranyamegyei egyházakba került. 1757-ben földrengés rongálta meg. 1805—1827 között Polláck Mihály romantikus-gótikus stílusban megújította és B. Mór kápolnájával bővítette. 1882—1891 közt Schmidt Frigyes lombard-román stílusban gyökeresen átépítette. Mai állapotában középkori: az attemplom, a szentélyfülkék alja, a két mellékhajófal és a tornyok alsó része.

Dóm-múzeum. Alapította 1925-ben Zichy Gyula érsek és a káptalan, anyaga az 1882—1891 közti restauráláskor kiváltott eredeti faragványok sora. Főbb darabjai: Római mozaik. Pillérfejek: bünbeesés, szirén, XI. sz. Népoltár töredékei, XII. sz. Attemplomi lejáratok domborművei (Teremtés napja, Ádám és Éva bünbeesése, Sámson története, Krisztus születése, pásztorok és bölcsek imádása, betlehem-i gyermekgyilkosság, Egyiptomi menekülés, Jeruzsálemi bevonulás, Utolsó vacsora (XII. sz.)). — Sárkányölő Szt. György, gótikus. György, argesi püspök sírköve, 1400. Alsáni Bálint sírköve, 1408. Henrik pécsi püspök sírköve, 1445. Ernsth püspök címere, 1498. A Szathmáry-ház reneszánsz ablakkeretei. Eszéki János püspök piscinája, 1540. Honsbruch ezredes síremléke, 1716.

Ókeresztény mauzóleum, 1780-ban fedezték fel, csak alsó helyisége maradt meg. 1913—1914 közt a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Möller István vasbetonburokba foglalta, víztelenítette és szellőztetővel látta el. Dongaboltozatos helyiség. Ókeresztény festményekkel. Szemben Krisztus-monogram Szent Péterrel és Pállal, jobbra bünbeesés, Dániel (?), Jónás prófétát tengerbe dobiák. Balra Noé és a galamb, Királyok imádása. A bejárati falon akantuszlevelek és indák. A boltozaton Krisztus-monogram, virágcsokrok, sarkokban négy szent nő képe medaillonok-

ban. Kr. u. IV. század, a katakombafestészetnek az Alpokon innen rendkívül ritka, Magyarországon egyetlen emléke.

Cella trichora, ókeresztény temetőkápolna, mely a föld alá került. Három félköríves fülkéből képzett lóherealak. A szentélyek támpillérekkel. Falai 1,30 m magasságig állnak. Mennyezete új, vasbeton. Padlója eredeti római mészbeton. Szentélyben oltárlábazat. Kr. u. IV. század. A falakon két réteg festés, a felső függőnyt utánoz szövéses mintával, felette alakos képszalag volt. (VIII—IX. század?). Ugyanitt kis múzeum az ókeresztény temető leleteiből. 1922-ben ásta ki Möller István.

Cella septichora, nyújtott nyolcszögű középtér körül 7 karéjjal. Ókeresztény temetői épület volt. Alapfalait 1938-ban ásták ki.

Sírkamrák, három, kettőben (egyiket 1913-ban találták) római sírládák ívekben, a harmadik (1922-ben találták), dongaboltozatos helyiség, 2 sírláddával. Valamennyi a székesegyház közelében.

Ókeresztény sírkamra, festett dísszel. 1939-ben fedezték fel a Dóm-téren.

Belvárosi plébániatemplom, török részei: nyolcszögű félgömbkupola, mellette minaret töve, felső részét 1753-ban lebontották. Bent a délkeleti oldalon mihrab-fülke, a sarkokban stalaktitok. A nyílt előcsarnok, a szentély és mögötte a torony jezsuita építkezés volt, 1753—1767 között, melyet 1939-ben lebontottak, ekkor megtalálták az e helyen épült Szent Bertalan plébániatemplom s alatta egy kisebb templom alapfalait. Rokokó főoltár. Szt. Alajos-kápolna oltára, szószek, gyóntatószék és szentélykorlát a XVIII. századból. Keresztkút Fonyó Sándor kanonok címerével. — A templomot, mely Gázi Khasim pasa dzsámija volt s a legnagyobb szabású hazai török épület, restaurálták 1837, 1847/48, 1855/58, 1883, 1906 és 1926-ban.

Szt. Ágoston-templom vagy budai külvárosi plébániatemplom, török mecsetből alakítva, 1702-ben szentélyt, tornyot és orgonakarzatot építettek hozzá. Fájdalmas Szűz-oltár a székesegyházból, a bécsi Martin Fischer műve, XVIII. sz.

Dominikánus-templom (Kossuth Lajos-utca 28.), épült 1726-ban, ma főfalainak megmaradásával bérház. Ovális hajója s hosszú szentélye volí. A zárdát lebontották.

Egyetemi-templom, vagy liceum-templom. Két homlokzati toronnyal, angyaloszobros, oszlopos főkapuval 1780-ból. Oltárai 1832-ből. A pálosok építették. Vépi Máté pálos páter volt tervezője, 1741—1780 közt, tornyai 1778—1779-ből. Renoválták 1927-ben.

Ferences-templom, egyhajós, barokk toronnyal. Épült 1718—1758 között, a torony 1745-ben, gótikus templom helyén, melyet a törökök dzsámivá alakítottak. 1896-ban gyökeresen átépítették. Főoltárkép: Assisi Szt. Ferenc elragadtatása, 1737. Szt. Anna-oltár 1758, Szt. Antal, Borbála, Katalin-oltár és szószek, 1768. Sekrestyében intarziás barokk szekrények, Jani Lukács szerzetes frátertől, 1745. Kripta.

Ferences-kolostor, eredetileg gótikus. Keleti szárnya 1727, déli 1732. A könyvtár ablakain szép vasrácsok, 1718. Boltozati zárkó a hajdani ferences templomból: Szt. Ferenc és társa, XIV. század. Könyvtárszekrények rokokó faragással, Jani Lukács művei, 1771.

Irgalmasok temploma, azelőtt a kapucinusoké, építette Nesselrod püspök 1727—1731 között. Homlokzatát 1887—1891, belsejét 1908-ban modernizálták. Egyhajós, dongaboltozatos, a szentély egyenes záródású. Nyugati oldalon négyzetes kápolna. Főoltárkép: Szt. Sebestyén vértanúsága, olasz barokk.

Irgalmas-rendház, egyszerű, körüljárós rendszerű, XVIII. század eleje,

Mindszentek temploma, eredetileg román volt, a XV. században gótikusan boltozták és háromhajóssá alakították, ebből a korból való a szentély és a déli mellékhajó bordás boltozata, a falkonzolok, támasztópillérek és a nyugati csúcsíves kapu. Különben XVIII. századi, főoltár, figurális szószék, orgonaház. Torony alatt középkori és XVIII. századi medence. Állítólag 1157-ben szentelték fel, 1744-ben újraszentelték. 1923-tól a pálosoké. A környékén sok XVIII—XIX. századi sírkő.

Szt. Bertalan-kápolna, a pécsbányatelepi úton, a Lámpás-völgyben, épült 1794-ben. Oltárképe 1780, régi orgona.

Szt. Donát-kápolna, fatornyos, épült 1736 körül.

Xaveri Szt. Ferenc-kápolna, tornyos, három csehboltszakaszos, félköríves szentéllyel. Fafaragású rokokó-szószék. Épült 1734-ben.

Havihegyi-kápolna, zömök toronnyal. Egyhajós, dongaboltozatos, orgonakarzattal, belül négyszegletes, kívül íves szentéllyel. Épült a pestisveszély elmúltával, 1691-ben, 1710-ben bővítették. Főoltár 1780, copfstíliú, rajta a római S. Maria Maggiorebeli Mária-kép másolata. Bronz gyertyatartók a domból, XIX. sz. első fele. A templom mellett Bartalits Pietà-szobra.

Nep. Szt. János-kórházkápolna, azelőtt Jakóváli Hasszán dzsámija. Négyzetes alaprajzát nyolcszögű kupola borítja, az átmenetek stalaktit (sejtkonzol-)boltozattal. Csúcsíves ablaknyílások. Későbbi orgonakarzat. Mellette minaret, tizenkétszögű, vasrácsos erkéllyel, rajta zománcos cseréplapok. A dzsámít, mely a magyarországi török építés egyik legjelentékenyebb emléke, Nesselrod püspök alakította keresztény templommá a XVIII. század elején. Renoválták 1890-ben.

Kálvária, fallal kerítve, barokk kertikapuval, 1701. Mostani stációk 1814-ből, vasdomborművek újak. A kápolnában Kálvária-csoport; szentsír barlang előtt Bartalits szobra: Mária Magdolna.

Sírkápolna, tornyos és kriptás, építtette Windisch Ferenc 1847—1848 között a városi, régi temetőben.

Zsinagóga, romantikus, tervezte Feszli Frigyes, Gerster Károly és Kausser Lipót.

Havihegyi kereszt, állíttatta Horváth János ügyvéd, 1845-ben.

Nep. Szt. János-kút, a szent barokk szobrával, a Rigóder-szabolcsi-úton.

Kút, Berényi Zsigmond pécsi püspök (1739—1748) címerével és rokokó vasráccsal, a székesegyház keleti homlokzatánál.

Városi múzeum, megnyílt 1904-ben. Július Rufus 2 fogadalmi oltára, Kr. u. 163. Római sírkövek. Olló, szabócéh-jelvény. Török faragványok. Pécsi metszetek. Prehistorikus emlékek. Római leletek. Úszógi népvándorláskori lelet. Fegyverek. Keramika. Rokokó ágy a siklósi várból. Pénzek. Zsolnay-kerámiák nagy gyűjteménye. Györgyi Alajos: Onarckép. Madarász Viktor: Gutenberg. Pettenkofen: Borsos József. Székely Bertalan: Léda. Munkácsy Mihály: Paál László. Liezen-Mayer Sándor: Kislány. Beethoven hajfűrtje.

Vármegeyház. Kétemeletes, 3+10+6 tengelyes, félpilléres díszszel, címeres-atlaszos, feliratos kapuval. Közgyűléstermében XVIII. századi képek. Jobboldali 6 ablakos, magva 1731—1732 között készült, bal szárnya 1881-ből. Az egykori Madarász-ház átépítése.

Városháza (1907). Biedermeier bútorok, szabad királyi városi oklevél 1780-ból, városi levéltár.

Déli kaputorony, lőréses, kerek, kapunyílását 1914 körül befalazták. Ernsth püspök építtette 1498-ban. A püspöki palota kertjében.

Nyugati kaputorony, a belső várhoz tartozik, az egyetlen barbakan, mely Magyaroszágon megmaradt. Hajdan felvonóhidas kapuval és lőrésekkel. XV. sz. első fele.

Várbástyák, kerekék, a Papnevelde-utca 17. és 47. sz. alatt.

Püspöki palota. Középkori épület, melyet a XVIII. század második felében Klimó György püspök átépíttetett, a XIX. század közepén renoválták. A padlástérben, a délkeleti sarkon gótikus erkély részletei. Klasszicizáló, császárportrés kapu, barokk kerti homlokzat. Benne brüsszeli gobelinek Mózés történetével, Mária Terézia ajándéka Klimó püspöknek. A kertben Zsigmond és Szathmáry György címerei.

Káptalani levéltár, székesegyházi ruhatár és plébániaépület. Egyemeletes, copf kapu- és ablakdíszekkel. Építette 1780-ban Sartory trentinói mester. Copfstílusú. Megújították 1800-ban. Püspöki sirbolt bejárata 1747 körül készült, angyalos-koronás vert vasráccsal, mely a székesegyház volt sekrestyekapuja.

Volt Julián-internátus, a Geisler Eta-utcában, emeletes ház, kapuja felett copfstílusú füzérek, XVIII. század vége.

Irgalmas gyógyszertár, szekrényei copfstílusúak.

Idrisz Baba türbéje, nyolcszögű, alacsony kupolás terméskő-sírkápolna. Csúcsíves kapu, íves és köralakú ablakok. 1913-ban renoválták.

Török felirat, 1622-ből, pécsi rókusdombi sírkápolnából a nagyszókói Piacsek-villa kertjében.

Anna-utca 5. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, szép rácsos kapuval.

Balicsi-út 8411/14 hrsz. Sipőcz-villa, vertvas rokokó rácskapuval.

Boltív-köz 3. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, klasszicizáló.

Deák-utca 1. Sarokház, romantikus, egyemeletes, 3+3+3 ablakos. A kapu felett körös rózsával (áttört) ablak. Oldalhomlokzaton 2 kapcsolt ablak. A földszint üzlethelyiségekkel elrontva.

Díschka Győző-utca. Székesegyházi Árvaház, megnyílt 1825-ben Makóház.

Doktor Sándor-utca 2. Magyar Korona-szálló, egyemeletes, 7 ablakos. Íves kőkeretes kapu, boltozott kapualj. Barokkstílusú, 1750 körül. Városon kívüli kocsmának épült.

Dóm-tér, Szepessy Ignác bronzszobra. Szürke gránit talapzat, 2 bronzrelief.

Felsőmalom-utca 1. Ház, egyemeletes, 7 tengelyes, klasszicizáló. Oldalhomlokzata középrizalitos.

Felsőmalom-utca 3. Ház, földszintes, kapu és 1+5+1 ablak, ablakok felett domborművek. Udvarán árkádos folyosó. Copfstílusú.

Felsőmalom-utca 5. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, fogrovatos párkánnyal, copfstílusú.

Felsőmalom-utca 7. Ház, egyemeletes, 3+1+3 tengellyel, copfstílusú. Kapuja átépítve.

Felsőmalom-utca 9. Timár-ház, egyemeletes, 4 ablakos, bőrszáritó padlással, klasszicizáló.

Felsőmalom-utca 10. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, copfstílusú.

Felsőmalom-utca 11. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, lizénadísszal és kosáris kapuval, copfstílusú.

Felsőmalom-utca 16. Ház, egyemeletes, 12 ablakos, homlokzata átalakítva. Hat dór oszlopos kapualj. Klasszicizáló.

Felsőmalom-utca 19. Ház, földszintes, az ablakok felett allegorikus domborművekkel, (tavasz, nyár és tél), udvarán emeleti árkádokkal, copfstílusú.

Felsőmalom-utca 21. Ház, romantikus, egyemeletes, 4+1+4 ablakos, középrizalitos.

Geisler Eta-utca 4. Ház, egyemeletes, 11 ablakos, copf kapuzattal. Kettős címer az udvari kapu felett, XVII. század.

Geisler Eta-utca 6. Ház, 5 tengelyes, sarok, copfstíliú. Kapu felett újabb két köcímer.

Geisler Eta-utca 8. Ház, egyemeletes, 1+2+1+2+1 ablakkal, copfstíliú.

Geisler Eta-utca 12. Ház, földszintes, 4 ablak és kapu, copfstíliú.

Geisler Eta-utca 21. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, klasszicizáló.

Geisler Eta-utca 23. Ház, kétemeletes, 11 ablakkal, klasszicizáló. Kovácsoltvas földszinti belső rácsok.

Ibarruri Dolores-utca 8. Sörház, földszintes, 11 ablakos, 1700-ban alapítva, Mária-kép a falon.

Irányi Dániel-tér 9. Rudle-féle harangöntőde, földszintes, 6 tengelyes, működik 1785 óta.

Janus Pannonius-utca 4., kanonoki ház, egyemeletes, 2+3+2 ablakos, íves kapuval és két mellékkapuval, rokokó díszítéssel, attika ormán Szechenich Ferenc és Kapuváry Márton kanonokok faragott címerei. Épült 1722-ben.

Janus Pannonius-utca 6. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapuval, körülépített udvarral, XIX. sz. eleje.

Janus Pannonius-utca 8. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapu, egyszerű, épült 1766-ban.

Janus Pannonius-utca 13. Ház, épült a XIX. század első felében.

Jókai-tér 1. Sarokház, koraeklektikus, egyemeletes, négyablakos.

Jókai-tér 2. Ház, egyemeletes, 3+7 tengellyel, törtvonalú, klasszicizáló.

Jókai-tér 3. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 6 ablakos.

Jókai-tér 4. Ház, romantikus, egyemeletes, 2 ablakos.

Jókai-tér 5. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 7 ablakos.

Jókai-tér 6. Tallián-ház, egyemeletes, 5 ablakos, szép rácsos kapuval, klasszicizáló.

Jókai-tér 7. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 3 ablakos.

Jókai-tér 9. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 4 ablakos.

Kálvária-utca 18. Ház, neoklasszikus. Homlokzatán fülkében Nep. Szt. János szobrával.

Kálvária-utca 23. Csúcsíves fülke és 2 befalazott ágyúgolyó őrzi egy török kút emlékét.

Káptalan-utca 2. Ház, egyemeletes, 9 ablakos, gótikus kapuzattal és kapualjjal. A kapu felett XVIII. századi Sz. Mária-szobor és Givovich Miklós nagyprépost († 1748) címere. Belül biedermeier kovácsoltvas rács. Kapualjban kettős, félköríves ülőfülke, XV. század.

Káptalan-utca 3. Ház, egyemeletes, 8 ablakos, épült 1838 körül.

Káptalan-utca 4. Volt kanonoki ház, egyemeletes, 2+2+3+3 ablakos, balra oromzattal, jobbra erkéllyel, felirata szerint Bakich Gábor kanonok építtette 1730-ban.

Káptalan-utca 5. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, emeleten félpillérekkel, épült 1800 körül.

Káptalan-utca 6. Egyemeletes, kanonoki ház, 5 ablakkal, tervezte Kirstein Ákos, 1841-ben.

Káptalan-utca 8. Plébánialak, egyemeletes, 4 ablakos, barokkstíliú.

Kazinczy-utca 1. Sarokház, koraeklektikus, egyemeletes, 1+9+1 ablakos, szép íves belső lépcsővel és öntöttvas ráccsal. Kossuth Lajos-utca sarok.

Kazinczy-utca 4. Polgári Casino, padlásán egy török dzsámi északi fala látható, Ferhát pasa dzsámijának töredéke, stalaktit-díszekkel. Ma Központi Menza.

- Kazinczy-utca 6.** Ház, földszintes, 2 ablakos, copfstíliú, átalakítva. A Perczel-utcában négy ablakkal.
- Kossuth Lajos-utca 34.** Jeszenszky-ház, egyemeletes, 4 ablakos, XVIII. század, kapualjában copfstíliú kovácsoltvas rács.
- Kossuth Lajos-utca 39.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, Szt. Domokos-szobrával, XVIII. század vége.
- Kossuth Lajos-utca 41.** Egyemeletes, 2+3+3 tengelyes, copfstíliú, kapu felett Szt. Domokos-szobra, kapuívben torzfej, XVIII. század vége.
- Kossuth Lajos-utca 1.** Bazár, romantikus, háromemeletes, 2+1+2 tengelyes, gazdag, igen széles középső ablakkal, szegmentívekkel, ugyanilyen kapuval. Keresztalakú, a tetőben üvegezett udvarral, erre nyíló romantikus díszű nagy ablakokkal és valamikor egységes üzletnyílásokkal.
- Kossuth Lajos-utca 8.** Ház, romantikus, egyemeletes, 2+1+1+1+2 tengelyes, a középén díszes kettős-ablak. A földszintjét elrontották, bár az üzletnyílások is régiek. Háromszegű ablakvégződések.
- Kossuth Lajos-utca 19.** Vasváry-ház, koraeklektikus, egyemeletes, 2+1+2 ablakos. A földszintjén eredeti üzletkiképzések. Igen gazdag, két-két szélső ablakot összekötő stukkódíszszel. Oromzatán egy tömör talapzaton, melyet végig a homlokzaton kőbabák vesznek körül, „Vasváry-ház” felirat. A középső ablaktengely enyhe rizalittal kiemelve, pillérekkel díszítve. Gazdag kapualj, gazdagon képzett keskeny udvar.
- Kossuth Lajos-utca 59.** Ház, egyemeletes, 11 ablakos, szép rácsos-kapuval.
- Kossuth Lajos-utca 73.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, XVIII. századi, utánozza a Megye-utca 7. számút.
- Kullich Gyula-utca 2.** Kerti pavillon, nyolcszögletű középrésszel, oromzattal, XVIII. század második fele.
- Kullich Gyula-utca 5.** Papnevelő Intézet, kétemeletes, 18 ablakos, déli szárnya barokkstíliú, fűpillérekkel tagolt homlokzattal, kagylós ablakkerekekkel, füzérekkel. Építtette Berényi Zsigmond püspök 1742—1746 között Petz András pécsi építésszel, kelet felé meghosszabbították 1791-ben, nyugati szárnya 1883-ból. Kapuzatán Szt. Pál szobra, címerek, puttós pajzsok. Belső, vörösmárvány kapukerete a székesegyház egyik kápolnájából. Az udvaron Bartalits négy apostolszobra a dómról. Ebédlőjében címeres stukkók, XVIII. sz. és Senser Pál: Kenyérszaporítás c. olajfestménye 1751, restaurálták 1900-ban.
- Kullich Gyula-utca 11.** Püspöki Jóságigazgatóság, később Emericanum, egyemeletes, 2+2+2 ablakos középrizalittal, lizénákkal díszítve, épült 1816-ban. Most Földhivatal.
- Kullich Gyula-utca 27.** Ház, magasföldszintes, 2 ablakos, szép rácsos kapuval.
- Kullich Gyula-utca 35.** Ház, udvarában az eredeti várfal maradványa.
- Kullich Gyula-utca 39.** Ház, egyemeletes, 5 ablakos, egyszerű, barokkstíliú.
- Liceum-utca 4.** Liceum, hajdani pálos kolostor, egyemeletes, épült a XVIII. században, átalakítva. Géniusszobros kőkapuzata 1760-ból a római pálos rendház (Porta Pián túl) kapuját utánozza (1923 műkő-másolat), vasrácsos kapu, XVIII. század közepe. Később nyomdaépület.
- Liceum-utca 7.** Ház, egyemeletes, 1+3+1 ablakkal, copfstíliú.
- Majorossy Imre-utca.** Ház, egyemeletes, 9 ablakos, klasszicizáló. Oldalhomlokzata 7 ablakkal a Kossuth Lajos-utcában.
- Mátyás király-utca 15.** Polgári fiúiskola és zeneiskola, egyemeletes, 13 tengelyes, rajta Klimó György püspök címere.

Megye-utca 7. Kisebb papnevelő, egyemeletes, 6 ablakos, udvarán kerti pavillon Hersching Dániel apát (1732—1802) címerével (oromfaragvány a dómmúzeumban). Copfstílus.

Megye-utca 18. Ház, XVIII. század vége.

Molotov-utca 13. Majláth-ház, egyemeletes, háromtengelyes toldalék, kapu és 2+3+3 tengelyes főépület, Mária-képpel, kapualjában szép vert vasrácsos lépcsőházi kapuval, biedermeier stílus.

Molotov-utca 17. Klasszicizáló, homlokzata átalakítva.

Munkácsy-utca 28. Ház, földszintes, 3 tengelyes, manzárdtetőben 3 ablakkal, XVIII. század vége.

Nagy Flórián-utca 10. Ház, földszintes, 2 ablakos, egyszerű, a XIX. század elejéről.

Nagy Flórián-utca 24. Ház, földszintes, közepén kapuval és 3—3 ablakkal, oromzatos. Klasszicizáló.

Perczel-utca 15. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, az ablakok közötti toszkán félpillérek. Klasszicizáló. A földszint átalakítva.

Radonay-utca 4—6. Ház, mögötte a várfal körbástyája.

Rákóczi-út 2. Volt Városi Közkórház, most egyetemi belgyógyászati és szemészeti klinika, egyemeletes, 9—9 tengelyes, a Garay-utca felé 2+3+2 tengellyel, kapuja felett Berényi Zsigmond pécsi püspök címere. 1868-ban és 1894-ben átalakítva.

Sallai-utca 10. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 4 ablakos.

Sallai-utca 14. Ház, romantikus, két emeletes, 2+1+1+1+2 ablakos. Középrizalitos, igen gazdag, a széleken kapcsolt ablakos, a közepén az első emeleten zárt, a második emeleten nyitott erkély.

Sallai-utca 16. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, klasszicizáló.

Sallai-utca 18. Ház, romantikus, egyemeletes, 4 ablakos.

Sallai-utca 21. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, copfstílus, XVIII. század vége. Emeleti fülkéjében Szt. Flórián szobra.

Sallai-utca 24. Ház, földszintes, két oromfal között kapuval, 1800 körül.

Sallai-utca 25. Ház, romantikus, földszintes, 4 tengellyel.

Sallai-utca 42. Ház, egyemeletes, 7 tengellyel, cipfstílus, szecessziósan átalakítva.

Sallai-utca 44. Ház, egyemeletes, 7 tengellyel, klasszicizáló. Kosárfalú kapu.

Szabadság-utca 34. Ház, romantikus, egyemeletes, 1—1 szobányi földszintes cour d'honneur öntöttvas kerítés és kapu.

Széchenyi-tér 6. számú ház előtt: Zsolnay-kút. Szecessziós, 4 csésze a nagyszentmiklósi aranyelet örökfejes csészéinek mintájára.

Széchenyi-tér 7. Kende-ház, egyemeletes, 2+1+2 ablakkal. Copfstílus. földszintje átépítve.

Széchenyi-tér 11. Ciszterci rendház, két emeletes, 17 ablakos, homlokzata átalakítva. Építették a jezsuiták 1720-ban, déli szárnya 1863-ból.

Széchenyi-tér 12. Prandau-Nádossy-ház, egyemeletes, 5 ablakkal, kapualjában két vaskapu, XIX. század eleje.

Széchenyi-tér 13. Eizer-ház, egyemeletes, 3 tengelyes, kapuja mellett két pillérrel, vasráccsal, oroszlánszoborral. Késői klasszicizáló, 1840 körül. Újabb nyugati felét lebontották.

Székely Bertalan-utca 2. Ház, klasszicizáló vasrácsa 1821-ből.

Székesfehérvári-út 1. Ház, egyemeletes, 2 ablakos, copfstílus. Oldalhomlokzata 6 tengellyel.

Szent István-tér 2. Ház, földszintes, 5 tengelyes, sarok, klasszicizáló.

Szent István-tér 6. Ház, egyemeletes, 2+1+2 tengellyel. Két kőkonzo-

los erkély, copf vasráccsal. Kosárvíves kapun emberfejes zárókő. Az ablakok felett bemélyített gazdag virágdísz. Copfstílus, 1780 körül.

Szent István-tér 15. Ház, egyemeletes, 4 ablakkal, kapualjában jó biedermeier vert vasrácskapu.

Szent István-tér 17. Ház, földszintes, 6 ablakos, udvarán barokkori nyolcszegletes kilátó pavillon, gazdag, erkélythordozó kapuzattal.

Szent István-tér, biedermeier-ház, a Notre Dame apácaké.

Szepessy-utca 1. Sarokház, romantikus, a koraeklektikába átmenet. 4+1+5 ablakos, a sarkon és a középtengelyben lizénákkal. Janus Panonius-utcai homlokzata 6 ablakos.

Szepessy-utca 3. Püspöki Könyvtár, 4 toszkánoszlopos középrizalittal, egyemeletes, átépítette 1830-ban Szepessy Ignác pécsi püspök. Piacek József műve. Előcsarnokban Klimó püspök sírköve († 1777) és mellképe. Emeleten rokokó faragványok, Bartalits Mihály hat mellszobra 1832-ből. Lépcsőházban Klimó püspök márvány epitáfiuma, 1782-ből. Itt a püspöki (32 000 kötet) és az egyetemi (100 000 kötet) könyvtár. Miniált kódexek és őnyomtatványok: Biblia, francia, XIII. század. Biblia, francia, XIV. század eleje. Imakönyv, olasz, XV. század. Bäumlér-biblia, őnyomtatvány, miniálva, XV. század.

Szigeti-országút Fonyó Sándor kanonok háza, XVIII. század, manzárdtetős.

Szigeti-utca 33. Lukács- (helyesen Lakics)-kaszárnya, szép rácsos kapuval. Részben elbontották.

Színház-tér 2. Jankovics-Johan kúria, oszlopcsarnokos és manzárdtetős, előtte klasszicizáló Flóra-szobor.

Sztálin-út 6. Ház, magasföldszintes, 3 ablak és kapu, klasszicizáló.

Sztálin-út 3. Strobl-ház, egyemeletes, 1 ablakos, emeletén csinos régi vasrácskapu, Strobl-címerrel, XVIII. század.

Sztálin-út 6. Ház, földszintes, 6 tengelyes, egyszerű, barokkstílus.

Sztálin-út, Székesegyházi Énekiskola (1892), benne Antonio Pellegrini: Krisztus beteget gyógyít, olajkép.

Tettyei romok, Szattmáry György püspök (1505—1521) palotájának romjai, néhány szép reneszánsz részlettel. Később török kolostor volt.

Török kút, a Rókusdombon.

Földvár, a mecseki Jakabhegyen, hallstatti illir mű, 80 holdat körülvevő 4—6 méter magas földsánc.

Kanta várrom, öreg torony és gótikus kápolna-szentély tövével. Talán a pécsi kántorkanonok vára volt.

Jakabhegyi pálos templom- és kolostorrom, lásd. Mecsekalja.

PÉCSVÁRAD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kapuzata vázákkal és címerrel. Felette hegedűablak. A homlokzat szélein voluták. Oldalhomlokzata hegedűablakokkal. Háromszakasos hajó, félköríves szentély. Épült 1757—1767 közt. XVIII. századi kép: Vajk keresztelése.

R. k. plébánialak, középkori pincével.

Apátsági várkastély és altemplom, alaprajza kettévágott sokszög. Magas falakkal. A középkori apátsági épület az északnyugati sarkon van, ehhez délfelé csatlakozott az 1015-ben felszentelt templom, melynek csak altemploma maradt meg, középen pillérrel. Az 1724-ben renovált fal s egy sarokbástya is áll.

Mindszent-kápolna a temetőben. Egyetlen homlokzati toronnyal, kétboltszakasos hajóval. A szentély a tengelytől balra, mellette délre sekrestye (az alaprajz tükörképben hasonló a mánfai temploméhoz). Északi

sekrestyefalon román rézsűablak. XII. század. A XV. században a hajót déli oldalán bővítették. Átépitve a XVIII. században.

Ref. templom, épült 1783-ban.

Szentháromság-szobor, 1816-ból.

Városház, XIX. század eleje.

PELLÉRD

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornyán fülke. Déli falon díszes kapu. Háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1711-ben, átalakították 1810-ben. Klasszicizáló szószerk. Barokk padok a pécsi székes-egyházból. Barokk sekrestyeszekerény. Szt. Kereszt ereklyetartó, XVIII. sz. Talpas oltárkereszt.

Szt. Kereszt-kápolna, oromzatos, toronytalan homlokzattal és félköríves szentéllyel. Épült 1780 körül.

Római erőd alapfalai Vércse-dűlőn.

PETERD

Ref. templom, egyetlen, neoromán stílusú, gúlasisakos toronnyal, épült a XVII. században. Két kehely és 2 kanna, 1756.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya középkori, romantizáló, tégladísszel. Keskenyebb hajója a XVIII. században épült.

PUSPOKBOGÁD, lásd BOGÁD

PUSPOKLAK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kapu felett 1828-as év szám. Négyszakaszos hajó. Főoltár, 1829. Copf szószerk.

PUSPOKNÁDASD, lásd MECSEKNÁDASD

PUSPOKSZENTERZSÉBET, lásd ERZSÉBET

PUSPOKSZENTLÁSZLÓ, lásd HOSSZÜHETÉNY

RÁCMESKE, lásd ERDŐSMECSKE

RÁCPETRE, lásd ŰJPETRE

RÁCTOTTOS, lásd HERCEGTOTTOS

RÁDFALVA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1840-ben.

RÉVFALU

R. k. plébániatemplom, Sz. Mária szobrán ezüstkorona, Győr, XVIII. század.

SÁMOD

Ref. templom, épült 1813-ban.

Kolostorrom, apácáké, egy dombon.

SÁSD

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakasos hajó. Épült 1796-ban. Barokk főoltár, két mellékoltár és szószék a pécsi dominikánus templomból, egyiken Dorffmeister István oltárképe. Barokk sekrestyeszekrény.

SIKLÓS

Ferences-templom, azelőtt a bencéseké. Oromzatos, háromablakos, toronytalan homlokzattal. A torony a hajó északi oldalán áll, a homlokzathoz közel, hátrább félköríves alapú sekrestye. Négyboltszakasos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. Barokk oltárképek és szószék.

R. k. temető-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal. Hátról a szentélyhez fedett lépcső van építve. Épült 1780-ban, renoválták 1840-ben.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti gúlisasakos toronnyal. Épült 1791—1803 közt. Kanna, 1775. — Terítő, 1744.

Gör. kel. templom, tornya félig kiáll a homlokzatból, sarkain vázák. Nyakbavaló, rekeszszománcos ereklyetartó-doboz, Bizánc, XII. század.

Vár, kétemeletes tömör tömb, lőréses kerítőfalakkal és kerek bástyákkal. Hid vezet a barokk kapuhoz, mely felett Batthyány-címer van befalazva. Szűk udvar, római szarkofággal. Egyik márványkandallóján Perényi-címer és zsoltafelirat, melyet állítólag Zsigmond vésett be. Garák és Perényi-címer, kazamaták. A reneszánsz részletek a Perényiek idejéből (1515—1527) valók. Délkeleten későgótikus, hálóboltozatos és karzatos várkápolna, téglalap-hajóval, a nyolcszög három oldalával zárult támpilléres szentéllyel, hálóboltozattal és reneszánsz ablakkeretekkel. Benne egyszerű pasztoforium és török kézmosó medence. Építési ideje ismeretlen. A XIV. századtól 1482-ig a Garáké volt. Itt volt fogságban öt hónapig, 1399—1400 között, Zsigmond király. 1543—1687 között a törököké volt, később Benyovszky Móricé. 1929-ben műemlékké nyilvánították.

Selyemfő, XIX. század eleje.

Török mecset helye. 1845-ben egy vendéglő udvarán állt.

SIKLÓSODONY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapu felett címerrel. Toronysíjak 1868-ból. Háromboltszakasos hajó, keskenyebb szentély. Épült 1754-ben. Klasszicizáló főoltár, barokk szószék.

SIKLÓSNAGYFALU

Ref. templom, épült 1780-ban, bővítették 1851-ben. Onkanna, 1777.

SOMBEREK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakasos hajó. A nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentélyén hosszú ablakok. Épült a XV. században, átalakították 1782-ben. Copf szószék.

Temető-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán vázák, félköríves szentéllyel. A Mírbach-család kriptája, 1829.

Templomrom, téglából, támpilléres, XV. század, a helységtől délre, Bartól északnyugatra. Talán Zebegény monostorának maradványai.

Római falak a határban.

SÖSVERTIKE

Ref. templom, épült 1804-ben. Bővítették 1843-ban. Ot edény, 1711.

SUMONY

R. k. templom (1865). A bécsi Martin Fischer oltára a pécsi székesegyházból, 1775—1777: Szt. István felajánlja Magyarországot (dombormű). Főoltárkép: Than Mórtól, 1865.

SZABADSZENTKIRÁLY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, egyeneszáródású szentély, épült 1849-ben, renoválták 1901-ben.

SZAJK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, négyboltszakaszos hajóval, félköríves szentéllyel. Épült 1772-ben. Copf szószerk, barokk sekrestyeszekrény.

Szt. Bálint-kápolna, a temetőben, oromzatos toronynélküli homlokzattal, kétoldalt pillérdíszsel, félköríves szentéllyel, 1760.

SZALATNAK

R. k. templom, egyetlen, a homlokzattól félig kilépő toronnyal, homlokzat szélein volutákkal. Háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1803-ban. Rokokó főoltár.

SZAPORCA

Ref. templom, épült 1788-ban. Régi edények és terítők.

SZÁRÁSZ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, sisakja 1888-ból. Háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1824-ben.

SZÁSZVÁR

R. k. templom, egykor apátsági. Egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kapuzatán középkori részletek. Négyboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült a XV. században. Megújítva 1779-ben. Benne Boros Ferenc freskói, 1846. Klasszicizáló berendezési tárgyak.

R. k. plébánialak, egyemeletes, 4 ablakos. Pincéje Bertalan pécsi püspök XIII. századi várának földszintje, hat boltozott teremmel és egy kiugró toronnyal. A kerítő fal, hengeres saroktoronyokkal, részben áll.

SZAVA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, ismeretlen időből, alakították 1854-ben. Kanna 1746. Kehely, 1833. Régi terítők.

SZEBÉNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen, a homlokzattól konkávan kilépő toronnyal, sisakja 1889-ből. Díszes kapuzat. Háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély, épült 1775-ben. Barokk szentélykorlát. Harang Steinstock Mihály József budai mestertől, 1741. Martin Feltl gráci mester harangja, 1763.

Sz. Mária-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves szentélyvel. Épült 1829-ben, megújították 1913-ban.

SZEDERKÉNY

Szederkényi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán vázakkal és két üres fülkével. Háromboltszakasos hajó, félköríves szentély. Épült 1812-ben. Boros Nep. János Szt. Lőrinc képe, 1846. Klasszicizáló szószék. Török mosdómedence, mint szenteltvíztartó.

Nyomjai r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek sisakja 1888-ból. Keskeny homlokzat vázakkal. Kétboltszakasos hajó. Épült 1759-ben. Copf szószék.

SZENTDÉNES

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, keskeny homlokzattal, amelyen két üres fülke van. Háromboltszakasos hajó, félköríves szentély. Épült 1797-ben. Szószék, 1800.

SZENTDIENES, lásd SZENTDÉNES

SZENTHÁROMSÁGPUSZTA, lásd VOKÁNY

SZENTLÁSZLÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, téglalap-alapú hajóval, félköríves szentélyvel. Épült 1803-ban. Szt. László-kép. Klasszicizáló szószék.

SZENTLŐRINC

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, félpilléres tagolású homlokzatán két üres fülkével. Négyboltszakasos hajó. Épült 1718-ban, renoválták 1808-ban és 1884-ben. Klasszicizáló szószék. Szenteltvíztartó török mosdómedencéből.

Várrom csekély maradványai.

SZIGETVÁR

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, bent orgonakarzattal, hatalmas négyzetes térrel, melyet díszes talaktitok vezetnek a nyolcszögbe, azon köralapú kupola, mögötte újabb szentély. Eredetileg Szulejmán khán dzsámija, épült 1568—1569 között, 1788-ban, a vár visszavételekor átalakították, szentélye a XIX. század végéről. A kupola eredeti körablakai elfalazva. Két minaretje volt, ami szultáni dzsámira vall. Kupoláján Dorffmeister István freskója: Zrínyi Miklós ki-rohanása, 1789-ből. Főoltárkép is Dorffmeister műve: Kálvária. Copf szószék. Huyn János József (1719), Jeszenszky János (1765) és Andrich Péter (1798) címeres sírköve.

Ferences-templom, pilléres-oromzatos-volutás homlokzat mellett jobbra egyszerű, gúlasisakos torony. Kapuzat ferences-címerrel. Téglaalap-alapú belső, 4 egyforma boltszakasszal. Épült 1688-ban, renoválták, 1731-ben. Szép barokk oltárok. A sekrestyebútor Jani Lukács frátertől, 1770 körül. Két, faragott kőből készült török mosdóedény, Zománcos kehely, 1761.

Ferences-rendház, XVIII. század közepe.

Turbéki kegytemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán

két üres fülke. Négyboltszakaszos hajó. A szentély trapéz-záródású. II. Szolimán szultán nyolcszögű sirtürebéje falai felhasználásával épült 1770-ben. Ide temették állítólag Szulejmán szultán belső részeit. Szentelt-vízartó török medencéből.

Nep. Szt. János-kápolna, pilléres-omozatos, toronynélküli homlokzattal, haránt ovális hajóval és félköríves szentéllyel, épült 1790 körül.

Gör kel. templom, XVIII. század, benne ikonosztáz.

Zrínyi Miklós-múzeum. Szigetvári Zrínyi Miklósa és Zrínyi Miklósa, a költőre vonatkozó képek, metszetek, kéziratok. Török kerámia, pipák, rézmunkák, fegyverek, zászlók. Bizánci bronztábla három apostollal, XIV. sz. Madonnás zászló, 1597. Görög miscskönyv, XVI. század. Pecsetnyomók, XVIII. század.

Vár. A belső vár egyrésze, széles, alacsony falakkal és kis tornyocskával ma is áll. Belül lovagterem. A nagyméretű külső erődítések elpusztultak. Építette Szigeti Oswald 1420 körül. Később a Garai- és az Enyingi Török-családé volt. 1543-tól királyi vár. 1561-től kapitánya Zrínyi Miklós volt, aki 1566-ban Szulejmán szultán óriási hadseregével szemben augusztus 5. és szeptember 7. között vitézül védte a várat, majd belőle kitörve, elesett. 1669-ben Vecchi Gábor ezredes visszafoglalta, azóta nagyrészt elbontották.

Városháza, épült a XVIII. század első felében. Benne zászló, 1595-ből.

Ali pasa dzsámija, omozatos homlokzatán török íves ablakok. Négy-szegletes belső terét L-alakban helyiségek veszik körül. Minaretjének csak alsó harmada áll. Épült 1588-ban.

Rituális mecset (úgynevezett Várospince), téglalap-alapon, két vasrácsos apró ablakkal, kisméretű téglákból, felső helyisége kolostorboltozattal. Régebben circumcisoriumnak vélték, inkább könyvtár lehetett.

Török fürdőmedence, XVII. század.

Basa-kút, téglából boltozott bejáráttal, melybe később ajtót falaztak. Török mű, XVI. sz. vége.

Perczel-kúria, XIX. század eleje.

Biedermann-utca 2. Ház, emeletes, 1840 körül.

Vár-utca 2. Ház, emeletes, 1830 körül.

SZILÁGY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Négyboltozatos hajó, félköríves szentély. Épült 1832-ben.

SZORÉNY^d

Ref. templom, épült 1817-ben.

SZÜR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, gazdag kapuzattal. Sisakja 1865-ből. Téglalapalapú hajó, félköríves szentély. Épült 1810-ben.

TEREHEGY

Ref. templom, épült 1777-ben.

TÓTSZENTGYÖRGY

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1790-ben tornya újjáépült 1909-ben.

TURBÉK, lásd SZIGETVÁR

TURONY

Ref. templom, egyetlen homlokzati barokkstilű toronnyal s a nyolcszög három oldalával záruló, támpilléres, gótikus szentéllyel, XV. század. 1850-ben renoválták.

Kálvária-kápolna, oromzatos, toronytalan homlokzattal félköríves szentéllyel, épült 1757-ben. Keresztlevétel-oltárkép, 1757.

ÚJPETRE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. A kapu felett 1763-as évszám. Kétboltszakaszos hajó, egyenes záródású szentély. Gazdag főoltár magyar szentekkel, XVIII. század.

USZOG, lásd KOZÁRMISLENY

VAJSZLÓ

R. k. templom, egyetlen, a homlokzatból konkávan kilépő toronnyal, gazdag volutás kapukerettel. Homlokzat szélein vázák. Nyolcszögű belső tér, félköríves szentély. Épült 1778-ban. Copf főoltár és szószék.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. Öt kanna, 2 tányér, kancsó, 1779. Terítő, 1801.

VÁSÁROSBÉC

Ref. templom, épült 1802-ben.

VÁSÁROSDOMBÓ

R. k. templom, egyetlen, a homlokzatból félig kilépő toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, trapéz-alapú szentély. Épült a régi templom köveiből 1789-ben. Copf főoltár, két mellékoltár és szószék.

VEMÉND

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromhajós, négyboltszakaszos középhajóval, félköríves szentéllyel. Épült 1796-ban. Boros Nep. János: Szt. Anna-kép, 1851. Copf szószék.

Nep. Szt. János-kápolna, vagy Kálvária-kápolna, oromzatán fa huszár-torony. Téglalap-alapú belső tér. Állítólag a XV. századból. 1812-ben megújítva.

VÉRCSEDULÓ, lásd PELLÉRD

VERSEND

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Kapu felett az építés éve, 1795. Copf oltár és szószék.

VILLÁNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen, a homlokzatból konkávan kilépő toronnyal és copf homlokzattal. Téglalap-alapú hajó és keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Épült 1753-ban.

VILLÁNYKÖVESD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakaszos hajó és a nyolcszög három oldalával záruló keskenyebb szentély. Épült 1780-ban.

R. k. kápolna, oromfala mögött kis tornyocska. Félköríves szentély. Épült 1799-ben.

VIRÁGOS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kétsboltszakaszos hajó. Épült 1793-ban.

VOKÁNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, hosszú, háromboltszakaszos hajóval, trapéz-alapú szentéllyel. Szentély mögött sekrestye. Épült 1793-ban. Rokokó mellékoltár. Boros Nep. János: Szentháromság-kép, 1847. Sugaras ereklyetartó, XVIII. század.

Remeteházromok, Szentháromság-pusztán, bencéseké, csekélyek.

ZALÁTA

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1834-ben.

Templomrom, Kápolnapusztán. Itt találták Babocsay Klára magyar nyelvű sírkövét.

ZENGÖVÁRKONY

Ref. templom, épült 1802-ben.

BÉKÉSMEGYE

BATTONYA

R. k. templom, épült 1815—1818 között. Klasszicizáló.

BÉKÉS

R. k. templom, épült 1792 és 1795 között.

Ref. templom, épült 1775-ben. 1820 körül valószínűleg id. Czigler Antal átépítette és négyoszlopos portikusszal látta el. 1905-ben renoválták. Kehely, 1722, 1732, 1845. Kanna 1723, 1742.

Gör. k. templom, épült 1789—1793 között.

BÉKÉSCSABA

R. k. templom, épült 1769-ben, tornya 1817-ből.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, oszlopos kapuval, pilléres homlokzattal, háromajtós, pillérköteges belső térrel. A téglány-alaprajzú templom 6 galériás boltzakaszra oszlik. Terveit Pumberger Ferenc és Hoffer Ferenc aradi mesterek írták alá, de valószínűleg id. Czigler Antal módosította azokat. Klasszicizáló. Befejezték 1824-ben. Oszlopos oltár, szószék, 1822, Dunaiszky Lőrinc műve.

Ev. kistemplom, egyetlen homlokzat előtti zömök, galériás toronnyal, görögkereszt alaprajzzal, az oldalszárnyak újabbak. Épült 1745-ben, bővítették 1773-ban és 1783-ban.

Zsinagóga, épült 1840 után.

Békésvármegyei múzeum, alapítva 1899-ben. Ősrégészeti nép- és iparművészeti gyűjtemény. Szakál Albert 16 képe.

Omaszta-kúria (Gyulai-utca 3.), földszintes, oszlopos középrésszel, klasszicizáló, épült 1830 körül. A billiárszoba faajtáját Munkácsy Mihály készítette tanonc korában.

BÉKÉSSÁMSON

R. k. templom, kápolnának épült 1822-ben. 1857-ben megnagyobbították, 1908-ban kifestették.

Ref. templom (1878). Onkehely és keresztelőkészlet.

BÉKÉSSZENTANDRÁS

R. k. templom, épült 1746-ban, tornya 1786-ból.

Ref. templom, épült 1806-ban. Két kehely, 1761, 3 kanna a XVIII. század végétől.

R. k. plébánialak, épült 1812-ben.
 Horváth-kúria, klasszicizáló.
 Rudnyánszy-kúria, XIX. század eleje.
 Cseh-kúria, XIX. század eleje.

BIHARUGRA

Ref. templom, épült románkori alapfalak felhasználásával 1772-ben.
 Két ónkanna, XVIII. század.
 Böllönyi-kúria, XIX. század eleje.

DÉVAVÁNYA

R. k. templom, épült 1800-ban. Klasszicizáló.
 Ref. templom (1891). Kehely, 1736, tányér, 1731, ón kenyértál, 1761.
 Zsinagóga, XIX. század eleje.

DOBOZ

Ref. templom, épült 1798-ban. Ónkehely 1737: Kannák 1737, 1767, 1773, 1775. Óntálca 1705.
 Kastély, tervezte Ybl Miklós, Wenckheim Rezső számára.
 Gerlai vadászkastély, tervezte Wenckheim Károly számára Ybl Miklós.

ENDRÓD

R. k. templom, épült 1718-ban.

FUZESGYARMAT

Ref. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal, építette Fischer Ágost kecskeméti mester, 1798—1808 között. Aranyozott ezüstpohár 1635, óntányér 1750. Talpas pohár 1779. Terítő 1800.
 Várrom, csekély középkori maradványok.

GESZT

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, tornya 1776-ból. Tányér és kehely 1763, 1771.
 Tisza-kastély, épült 1772-ben. Manzardtetős, erkélyes, középrizalittal, 7+4+7 ablakkal, egyik szárnya nincs kiépítve. A Tisza-családé volt, ma a debreceni egyetemé.

GYOMA

Ref. templom, épült 1791-ben, renoválták 1938-ban. Egyetlen homlokzati toronnyal, copfstülű. Szószéke, papiszéke, úrasztala és annak rácsa népiesen klasszicizáló. Kehely 1777. Kanna 1741, 1755, 1774.
 Wodiáner-kastély, klasszicizáló, erősen átalakítva. Középrizalítja és jobboldali bejárója eredeti.

GYULA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Bent egyhajós, dongaboltozattal. Főoltárkép (Mária mennybemenetele, 1778) és 4 mellékoltárkép jó minőségű, XVIII. század. A hajó jobboldali szentélyfelőli falán Harruckern Ferenc János († 1776) emléke, Martin Schmidt bécsi szobrász műve, 1777-ből. A Migazzi püspöktől fogalmazott felirat felett 2 szép ólomangyalka az elhalt ovális márványdomborművét tartja

copf keretben, felette piramis urnával. Szt. Kereszt-ereklyetartó, 1754. Két ereklyetartó, XVIII. század. Két miseruha Harruckern- és Dirling-címerrel, 1750. A középkori templom helyén 1744-ben új templom épült, majd ezt is lebontották. A templomot Harruckern Ferenc építtette 1775—1777 között (felirat a homlokzaton) Linck János Károlyal. Renoválták 1807, 1895 (torony ezidőből), 1930.

Szentháromság-kápolna, templomalakú, egyetlen homlokzati toronycskával. Épült a pestisveszély emlékére 1741-ben, majd annak helyén újabb 1752—1753 között. Megújították 1794-ben és 1923-ban.

Kálvária, kis kápolnájában Krisztus, a két lator, Sz. Mária, Szt. János ev. és Mária Magdolna faszobra. Állíttatta 1760-ban Harruckern Ferenc. Megújították 1931-ben.

Nep. Szt. János-szobor, biréttummal és karinggel, kezében feszülettel. Kőből. Készíttette Csik Péter vármegyei jegyző, 1730.

Ferences-templom és kolostorrom, úgynevezett törökzúgi rom, egyhajós templom, hosszú, támpilléres félnyolcszögű szentéllyel és amellé épített toronnyal. Jobbra nagykiterjedésű kolostor nyomai kis cellákkal. Alaprajzi elrendezése XV. századvégi épületre utal. Itt nyugodott Frangepán Beatrix († 1508). Megsemmisült a XVI. század második felében. Egy részét kiásta Implom József 1933-ban. Csekély falmaradványok láthatók.

Ref. templom, épült 1791—1795 között, 1804-ben id. Czizler Antal renoválta. Megtoldották 1821-ben, átépítették 1928-ban. Négy kehely és keresztelől edény, 1802.

Gör. kel. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Épült 1762-ben, bővítették 1774-ben. Újjáépítette 1802—1812 között valószínűleg id. Czizler Antal.

Múzeum, a Békésvármegyei Közművelődési Egylet tulajdonából, (mely 1865-ben alakult) 1920-ban Gyula város tulajdonába ment át. Őskori gyűjtemény. Egy vitrin görög váza (igen szép fekete és vörösfigurások), római kisbronzok, Haan Antal délitáliai gyűjteményéből. Római bronz kentaur Várhelyről. Római kispasztika. Ruhás kőszobor. Endródi sisak (avar). Szép honfoglalási leletek. Corpus Nagyváradról, XII. század. Bronzkereszt domború és vésett alakokkal Gyuláról, XI. század. Középkori kályhacsempék, keramika. Két szép reneszánsz-gyűrű. Helyi céh-emlékek. Numizmatikai-gyűjtemény. Nimfa és szatír, olasz kép, XVIII. század. Judit és Holofernes, osztrák kép, XVIII. század. Correggio-iskola: Amor-fej, XVI. század.

Vár, téglából épült, kétemeletes, alaprajza téglalap. Főhomlokzatának közepébe szabálytalanul beépített négyzetes öregtorony. Pártázatos oromfala a XVIII. századból. A földszint 18 helyiséggel. Belül, az udvar körül folyosó. Sok, később fedett, dongaboltozatos helyiség. Későgótikus, pálcátagos ajtók, csücsíves és csavartoszlopos ablakok. Eredeti egyetlen bejárata a tornyon keresztül nyílt. Az öregtorony a XIV. századból. A többi 1438—1455 között Maróti László építtette, Mátyás király 1482-ben Corvin Jánosnak ajándékozta. 1530-tól Szapolyai Jánosé, 1557-től I. Ferdinándé, 1566—1694 között a törököké volt. 1720-tól a Harruckern-, majd a Wenckheim- és az Almásy-családé. Jelenleg Gyula városé. Űgyszólván minden században javították, de középkori jellegét aránylag épen megtartotta. Az Alföld egyik legfontosabb műemléke. 1904-től lakatlan.

Lőportorony, a vár bal oldalhomlokzatának hátsó sarkán, ma házakkal összeépítve. Belül kerek terem, alatta pince. Talán a délnyugati sarkbástya átalakítása.

Harruckern-kastély, egyemeletes, 5+3+5+3+5+3+5 ablakkal, két sarkán hatalmas négyszögletes, laposan fedett toronnyal. Főhomlokzatán oromzatban „Theresia Baro Wenckheim. Nata B. Graber” és 1798-as év-

szám. Középrizalit előtt nagy erkély. Hátsó homlokzata hasonló, erkély nélkül. A jobboldali torony középkori kapu, mely a várhoz tartozott, íves átjáróval és gótikus kapuval. Baloldali pendantja 1833-ból. Építette a Harruckern-család 1745 előtt, középrizalittal és 4+3+4 tengellyel. 1796-ban leégett. 1798-ban Wenckheim Józsefné, Graber Terézia kibővítette (erre vonatkozik a felirat), de a munkát csak 1803-ban fejezte be Wenckheim Ferenc megbízásából id. Czigler Antal. Ma kollégium.

Fedett lovarda, építette 1833-ban valószínűleg id. Czigler Antal. Földszintes, félkörös felső zárású ablakkal, magas tetővel, főhomlokzatán középorommal. Ma tornacsarnok.

Erkel Ferenc szülőháza, földszintes, 9 ablakkal, magas tetővel, 1800 körül.

Dobay-ház, egyemeletes, szép vasrácsablakkal, XVIII. század vége. 1930 körül teljesen átalakítva.

Bárdos-híd, kőből, négynyílásos, épült 1811—1816 között, egyszerű.

Városház-utca 13. Iskola, volt városháza. Romantikus, egyemeletes, 3+4+5+4 ablaktengelyes. Középrizalitos. Erkély, rajta kovácsoltvas rács, 1861-es évszámmal.

GYULAVÁRI

Ref. templom, épült 1787-ben.

KEVERMES

R. k. plébániatemplom, épült 1835-ben.

KONDOROS

Ev. templom (1904). Két barokk kehely.

KÖROSLADÁNY

R. k. templom, átépítette id. Czigler Antal 1820 körül.

Ref. templom, épült 1776-ban. 1794-ben bővítették.

Kastély, 1805 körül átépítette id. Czigler Antal.

KÖROSNAGYHARSÁNY

Ref. templom, épült 1802-ben. Két kanna, 1717 és 1726.

KÖROSTARCSA

Ref. templom, épült 1796-ban. Kehely 1741, 1800. Négy ónkanna, 1741.

KÖTEGYÁN

Ref. templom, épült 1801-ben, 1888-ban átalakítva. Kehely, 1628. Kanna, 1773. Terítők 1772 és 1778.

Templomrom középkori alapfalai.

LÜKÖSHÁZA

Ev. templom, árkádos, hagymaalakú fatoronysisakkal.

MAGYARBÁNHEGYES

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán oszlopok tartotta oromzattal és vázákkal. Klasszicizáló, 1820 körül.

MÉHKERÉK

Gör. kel. templom, épült 1848-ban.

MEZŐBERÉNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1805-ben. Harang, 1723.

Ev. templom, első kerületi, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1788-ban.

Ev. templom, második kerületi, egyetlen homlokzati barokk toronnyal, félpilléres oldalfallal, épült 1792—1747 között. Ütmezős belső tér, karzat. Oltárszószek Dunaiszky Lőrinctől, 1818. Orlai Petrics Soma: Krisztus megáldja a gyerekeket, 1860 körül. Schöff Károly: Krisztus mennybemenetele, 1818.

MEZŐGYÁN

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1794-ben, régi mecset anyagának beépítésével. Kehely 1676.

Templomrom, a szentély keleti oldalának félkörű fala. Románstílus, XII. század.

MEZŐKOVÁCSHÁZA

Templomrom, földalatti, a határban.

NAGYBÁNHEGYES

Ev. templom, egyetlen homlokzati körerkélyes toronnyal, XVIII. század vége. Félpilléres oldalhomlokzat. Oltár, XVIII. század vége. A templomát 1895-ben újjitották.

OKÁNY

Ref. templom, Épült 1806-ban, átalakították 1928-ban. Tornya 1877-ből. Kehely, 1715, 1806, 1841.

Szlávy-kastély, XIX. sz. eleje, később az Okányi-Schwarz családé.

OROSHÁZA

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a hajó jobboldalt kitoldva. Épült 1786-ban. Szószekoltár, 1798. Pesky József: Utolsó vacsora-kép, 1838. Orgonadísze Dunaiszky Lőrinctől, 1832. Harang, 1818.

Múzeum. Népvándorlaskori (szarmata leletek) és néprajzi gyűjtemény. Tör Leiningen tábornok kardjából.

SARKAD

R. k. templom, épült 1836-ban.

Ref. templom, épült a XII. század elején. 1796-ban kibővítették, a torony leégett 1866-ban, újraépítették 1886-ban. Kehely, 1736. Ezüstpohár 1638. Tányér, 1714. Kanna, 1721.

Almássy-kúria, földszintes, középrizalittal, klasszicizáló. Épült 1829-ben.

SARKADKERESZTÜR

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, épült 1780-ban. bővítették 1882-ben, Kehely, 1806.

Gör. kel. templom, épült 1830-ban.

SZARVAS

R. k. templom, XIX. század eleje.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1786—1788-ban. Szószékoltár, 1788. Mária mennybemenetele, And. Zellinger olajképe, 1780.

Ev. gimnázium, egyemeletes, klasszicizáló.

Bolza-kastély, XVIII. század. Erősen átépítve.

SZEGHALOM

R. k. kápolna, timpanonos homlokzattal és huszártoronnyal, 1800 körül.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, kereszthajóval. Épült 1780-ban. 1827-ben és főképp 1949-ben erősen átalakították. Stallumok 1718 és 1781-ből. Ezüstpohár, 1755. Ezüsttányérok, 1835. Terítők, 1755, 1800.

Községháza, volt D'Orsay és Wenckheim-kastély. Földszintes, 4 toszkán oszlopos behajtóval és 1—1 ablakkal. Klasszicizáló-romantikus, 1840 körül.

Kárász-kastély, koraeklektikus, egyemeletes, 3+4+3+4+3 tengelyes. Előreugró portikuszos középrész, a földszintet és az emeletet összefogó 4 toszkán oszloppal. Kiugró oldalrizalitok. Magas, kétsíkú tető. A jobb szárnyhoz alacsony kőzetítésfal közvetítésével 1 tengelyes, egyemeletes toronyszerű épület csatlakozik, majd az országút vonaláig kinyúló földszintes szárnyépület. Az épület balszárnya leégett. Romantikus, várfal-szerű kerítés, benne lőrésutáratok, kis sarokbástya, ajtóval.

Dózsa György-utca 10. Ház, romantikus, földszintes, 1+2+3+1 tengely, a széleken kapcsolt ablakok. Az udvar felől hétoszlopos tornác.

Dózsa György-út 14. Ház, földszintes, 6 tengelyes, jobbra kapu, klasszicizáló.

Dózsa György-út 26. Ház, koraeklektikus, földszintes, 2+4+2 kapu tegellyel, középrizalittal.

Dózsa György-út 30. Ház, koraeklektikus, földszintes, sarok, 5+1 tengely, korinthosi pillérfejekkel díszített ablakkeretek és két ablakonként pillérek. Oldalhomlokzat 5 ablak, ablakonként pillérekkel. Eredeti szépen tagolt kapu.

Kossuth Lajos-tér 3. Ház, földszintes, 3 ablakos, klasszicizáló. Földszintes tornác.

Kossuth Lajos-tér 4. Magtár, egyemeletes, barokk, XVIII. század.

Kossuth Lajos-tér 7. Ház, földszintes, 4+5+4 tengelyes, középrizalitos, klasszicizáló.

Kossuth Lajos-utca 16. Ház, romantikus, földszintes, 2+3+2+2 kapu tengellyel (homlokzata hasonló a községházéhoz), udvarán régi magtár.

TÓTKOMLÓS

Ev. templom, egyetlen galériás homlokzati toronnyal, épült 1792—1795 közt. Oszlopos szószékoltár, 1795.

ÜJKÍGYÓS

R. k. kápolna, épült 1844-ben, falfestményekkel. Tervezte Ybl Miklós, kivitelezte ifj. Czizler Antal.

Kastély, építette Ybl Miklós 1840 körül, Wenckheim Frigyes számára.

VÉSZTŐ

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1783-ban. Bővítették 1825-ben. Kehely, 1790, 1802. Kanna, 1735, 1736, 1781, 1790. Tányér, 1802. Terítő, 1678.

ZSADÁNY

Ref. templom, épült 1794—1799 között. Kehely, 1741. Kehely és kanna 1842. Kés, XVII. század. Ontányér, 1842.

BORSOD-ABAUJ-ZEMPLENMEGYE

ABAÚJALPÁR

Ref. templom, gótikus, 1734-ben átépítve, 1938-ban teljesen átalakítva. Kastély, XIX. század eleje.

ABAÚJDEVECSER

R. k. kápolna, barokk oromfallal és fatornyocskával, új előépítmény-nyel, a temetőben.

Ref. templom, XIX. század eleje.

Csoma-kastély, romantikus, 1850 körül.

ABAÚJKÉR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

Ref. templom, kis fatoronnyal, egyenes záródású saroktámpilléres szentélyel, gótikus. Renoválták 1926-ban. Kehely 1741-ből.

Zsinagóga, hullámos oromfallal, 1780 körül.

Bárczay-kastély, földszintes, 3+1+3 ablakos, barokk, XVIII. század, középorommal és új manzardtetővel. Másik oldalon 2+3+3 ablak, középrizalit és gazdag timpanondísz.

ABAÚJSZANTÓ

R. k. templom, fallal körülvéve, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, mely a II. emelettől nyolcszögletű. Támpilléres hajó és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. A hajó barokkorban átalakítva. Csillagboltozatos szentély, benne balra szentségház talapzattal és magas toronnyal, XV. század vége. A főoltár és a szószék barokk, a fa-keresztkút copfstílusú. Orgonakarzat, barokk fapadok. 1681—1751 között a reformátusoké volt.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, eredetileg gótikus, 1752-ben átalakították, újabban bővítve. Négy kehely és kanna a XVII—XVIII. századból.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1798—1799-ben. Úrvacsora-kép 1834-ből. Harang Cekeházáról, 1785-ből.

Gör. kat. templom, barokkstílusú, épült 1791-ben. Ikonosztáza Miklóssy Józseftől, 1830.

Jászay Pál szülőháza, XVIII. század vége.

Cekeházai ref. templom, XVIII. század.

Cekeházai Patay-kastély, XIX. sz. eleje.

ABAÚJSZOLNOK

Gör. kat. templom, 3 toronnyal, épült 1758-ban, barokkstilű, neorománná átalakítva.

Várom, csekély középkori maradványok.

ABAÚJVÁR

Ref. templom, fallal kerítve. Egyetlen, homlokzat előtti nyolcszegletes toronnyal, támpilléres hajóval és a nyolcszög 3 oldalával záruló szentélyvel, melyből egy csúcsíves ablak nyílik. Torony alatt béletes, félköríves gót kapukeret. A templomot 1912-ben renoválták. Belül kétbolt-szakaszos szentély, csillagos zárókövekkel, déli felén csúcsíves szentségfüke. A szentély északi feleén nagy XIV. századi falkép töredéke. A diadalív bélletén barna vonalakkal testett mellkép (Szt. László). A szószék áttört hangvelel. Fa orgonakarzat. Festett famennyezet. 1754. Gótikus kehely, vaskos gombbal. Onkanna 1707-ből és 1727-ből. Ontányér 1721.

Csáky-kastély, építtette Csáky János, XVIII. sz.

Várom, csekély maradványok. A várat állítólag Aba Sámuel emelte, I. Ferdinánd király seregei 1556-ban lerombolták.

ABOD

Ref. templom, torony nélküli, oromzatos homlokzatán fahuszártoronyocska és eiocsarnok. A hajónál keskenyebb négyzetes szentély, román-szerű ablakkal. Rosszkarban levő, XIV. századi falképeit bemészelték 1928-ban. Harang 1619. Épült a XIII. század elején.

Gör. kat. templom, XVIII. század.

AGGTELEK

Ref. templom, toronynélküli, gótikus. A mellette álló torony barokkstilű, 1926-ban sisakja megújítva.

ALACSKA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1650 körül, 1796-ban átépítették. Kehely, Kazai Miklós ajándéka, 1625. Több edény a XVIII. századból.

ALSÓÁBRÁNY, lásd BUKKÁBRÁNY**ALSÓBERECKI**

Ref. templom, épült 1789-ben. Kenyérosztó tál 1654.

Ref. haragtláb fából, 1646-ból, egyszerű.

ALSÓDOBSZA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1803-ban. Önkehely, 1841. Ön keresztelő kanna, 1828.

ALSÓGAGY

Gör. kat. templom, barokk, épült a XVIII. században, renoválták 1927-ben.

ALSÓMÉRA

Kúria, négy pilléres, oromzatos, középrizalitos. Klasszicizáló.

ALSÓREGMEC

Kazinczy-kúria, egyik, épült 1700 körül. Később a Sennyei-családé.
Kazinczy-kúria, másik, épült 1700 körül.

ALSÓSZEND, lásd SZALASZEND**ALSÓSZUHA**

Ref. templom, épült 1828-ban. Edények 1600.
Ragályi-ház, feliratos kő Diósgyőrről.

ALSÓVADÁSZ

R. k. templom, kőfallal kerítve, keletelt szentéllyel.
Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti s a barokk korban átalakított toronnyal, kőfallal kerítve, XV. századi. Renoválták 1699-ben és 1788-ban. Torony 1811-ből. Bent festett famennyezet. Régi ötvösművek és textiliák.

ALSÓZSOLCA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1789—1795 között.

ARKA

R. k. templom, XVIII. század.
Ref. templom, épült 1798-ban. Korsók 1840-ből.

ARLÓ

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, hajószélességű félköríves szentéllyel, háromboltszakaszos hajó, baloldalt félköríves sekrestye nyílik, ennek kapukerete gótikus. Újjáépítve 1786-ban.

ARNÓT

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1779-ben.

ÁROKTÓ

R. k. templom, XVIII. század.
Ref. templom, épült 1788-ban. Ezüstserleg, 1697. Önkannák XVIII. század.

ASZALÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat fülkéiben Szt. István és Szt. László festett képe. Bent copf oltár, klasszicizáló szószék.
Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Fallal körülkerítve, barokkstilű. Épült a XVII. században. Később leégett, újjáépítették.

BÁJ

Ref. templom, barokkstilű, építette Patay Sámuel 1782—1784 közt. Egyetlen homlokzati toronnyal. Megújították 1867-ben. Belül dekoratíven kifestve. Copfstilű szószék. Diadalíven Patay címere, balra a Patay-kastély látképe. Számos magyar felirat. Úrasztali edények, 1771.
Patay-kastély, épült 1723-ban, Patay Sámuel részére. Mestere Tornyosi Tamás kassai mester volt. Barokkstilű, 1890 körül teljesen átépítve.

BAKTA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk, épült 1803-ban. Tornya 1836-ból. Két kehely, 1640 és 1695. Keresztelő-készlet 1805—1809. Terítő 1742.

BALAJT

Ref. templom, 1648-ban már állott.

BÁNFALVA

Ref. templom, épült 1758 körül. XVIII. századi ötvösművek.

Kastély, az olasz eredetű Bárjus-családé volt, a XIX. században megújítva.

BÁNHORVÁT

R. k. templom. Barokk gyergyatartók. XVI. századi csészéjű, XVIII. századi talpú kehely.

Ref. templom, egyetlen fagalériás homlokzat előtti toronnyal. Gótikus, XV. század. Deszkamennyezete és szószeke a XVIII. századból. Edények 1600—1794. Terítő, 1600.

BÁNTAPOLCSÁNY

Ref. templom, magyaros festett famennyezet, karzat és szószeke 1796-ból.

BARCIKA, lásd KAZINCBARCIKA**BASKÓ**

Gör. kat. templom, épült 1790-ben.

BEKECS

R. k. templom, épült 1830 körül.

BELSŐBŐCS, lásd BŐCS**BERENTE**

Ref. templom, épült 1710—1720 közt. Kehely 1694, keresztelő edény 1784, úrasztali terítő, 1700.

Ref. harangláb, emeletes, csúcsos fedéssel, XVIII. század.

BERET

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilű, épült 1790-ben. Renoválták a XIX. században.

BERZÉK

Ref. templom, épült a XVII. század közepén. Két ónkanna és tányér, 1690.

Potoczky-kúria, egyik, klasszicizáló.

Potoczky-kúria, másik, klasszicizáló.

BODROGHALÁSZ

Ref. templom, épült 1823-ban, átalakították 1872-ben.

BODROGHALOM

Ref. templom, barokkstílusú, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1806-ban. Kehely 1670.

Kastély, a XVIII. század első feléből.

BODROGKERESZTÚR

R. k. plébániatemplom, egyetlen, XVIII. századi, homlokzat előtti toronnyal. A déli oldalon gótikus pálcátagos kapu, felette 1481-es évszám és magas gótikus ablakok. Támpilléres, egyetlen hajó és támpilléres, keskenyebb félnyolcszögű szentély. A hajóban hálóboltozat, a szentélyben keresztboltozat, az utóbbiban halhólyagmértműves ablakok. A sekrestye és kápolna a XVIII. századból. Épült 1481—1520 közt. 1714-től újból a katolikusoké.

Gör. kat. templom, épült a XVIII. század közepén.

Ref. templom, épült 1791-ben. Három ónkanna, 1706, 1783, 1815. Tizenkét terítő, XVIII. század. Pohár, XVII. század. Pohár XVII. század. Talpas-pohár, 1618. Serleg, XVII. század. Kehely, XVI. század vége.

Erőd alapfalai.

BODROGKISFALUD

Várrom, vagy a jezsuitáktól emelt templom romja.

BODROGOLASZI

R. k. templom, XVIII. század.

Gör. kat. templom, épült 1644-ben. Fabetétes, aranyozott ezüst kereszt. 1628-ból, orosz tábornok ajándéka, 1848.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti tornyán 1803-as évszám. Ezüst-kehely, 1623, két óntányér 1700, 1737.

BODROGZSADÁNY, lásd SÁRAZSADÁNY**BÓDVALENKE**

R. k. kápolna, XVIII. századi.

Ref. templom, egyenes záródású szentéllyel, fatoronnyal, épült 1786-ban. Renoválták 1908-ban. Úrasztali edény, XVII. század.

Kúria, földszintes, 3+2+3 ablakos, az orozatos középrész kétoldalán lépcsős tornácmélyedés. Klasszicizáló.

BÓDVARÁKÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

Templomrom, az erdőben, gótikus templom kisméretű maradványa.

BÓDVASZILAS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVII. század.

Esterházy-kastély, egyemeletes, dísztelen, XVIII. század.

BOGÁCS

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti tornyán gót ablakok. Épült a XV. században.

BOLDOGKŐÚJFALU

R. k. templom, barokkstílusú, XVIII. század.

BOLDOGKŐVÁRALJA

R. k. templom, egyetlen, homlokzatzól konkávan kilépő toronnyal, nagyméretű, barokkstílusú, építtette Péchy Gábor 1768-ban. 1819-ben kifestették, 1882-ben leégett, 1883-ban és 1892-ben megújították. Csehboltozatos hajó, keskenyebb szentély. A főoltár, szószék, keresztút és 3 mellékoltár barokk. Barokk a szentély falképe is. Úrmutató, 1780.

Görög kel. templom, épült 1762-ben.

Várrom, a hegyen, aránylag ép, saroktornyán a felső párkány is megmaradt. Már a XV. században állott. Zápolya Jánosé és Fráter Györgyé volt, majd felvidéki családoké. 1678-ban Thököly bevette.

Zichy—Péchy-kastély, egyemeletes, 5+3+5 ablakos, oromzatos középízzal, építtette 1768-ban Péchy Gábor.

BOLDVA

Ref. templom, a homlokzata toronytalan, a 2 szentély melletti toronyból csak a déli épült ki, szép fagalériával. Belül háromhajós, pillérekkel és félköríves szentéllyel, a mellékhajók egyenes végződésűek. Az egész templom faragott kőből épült, a bencések számára. Első említése 1203-ból, a XV. században átépítették. Restaurálták 1912-ben. Harang 1759.

BORSOD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1795-ben. Kehely, 1760. Ónkanna 1788.

BORSODNÁDASD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, klasszicizáló, késői, 1840 körül.

BÓTA

R. k. templom, oltárképe: Krisztus, Sz. Mária és Szt. Anna, 1753. Kehely, XVIII. század.

BŐCS

Belsőbőcsi ref. templom, épült 1546-ban, renoválták 1871-ben. Ütvösmű. 1630.

Külsőbőcsi ref. fatemplom, XVIII. század.

BUKKARANYOS

Ref. templom, klasszicizáló hajó, különös háromablakos toronnyal, épült 1836-ban.

Ref. faharangláb, kő alapon, három haranggal, épült 1830-ban.

Zárdaépület, egyemeletes, az Állomási-út mentén, ma csárda.

BUKKÁBRÁNY

Alsóábrányi r. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a tornyon két angyal és felirat. Félköríves szentély. Épült 1750-ben.

Felsőábrányi ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti hegyessisakos toronnyal. Épült 1802-ben, 1914-ben bővítették. Kanna, 1772, óntányér, 1691. Keresztelő kanna és tányér, 1765. Terítő, 1772, 1780.

Felsőábrányi zsinagóga, XIX. század eleje.

BUKKZSÉRC

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök, 1779-ben. Mestere valószínűleg Fellner Jakab. Kracker oltárképe: Fájdalmas Szűz, 1779.

Ref. templom. Épült 1825-ben, tornya 1884. XVII—XVIII. századi úrasztali edények.

BUTTOS

Kastély, barokkstilű, erősen átalakítva.

CEKEHÁZA, lásd ABAÚJSZANTÓ**CICVÁR, lásd MÁD****CIGÁND**

Ref. templom, eredetileg középkori, ma barokkos stílű, egyetlen homlokzati toronnyal, 1793-ban és 1836-ban átalakítva. Ezüst keresztelőpohár, 1700, ónkanna 1646.

CSENYÉTE

Ref. templom, 1700-ban csak a falai voltak meg.

CSERÉPFALU

Ref. templom, eredetileg gótikus, megnagyobbítva 1805—1810 között.

CSERÉPVÁRALJA

R. k. templom, XVIII. század.

Cserépvár romja, pogánykori, később lovagvár, majd a L'Huillier-családé volt.

CSERNELY

R. k. templom, épült a XVIII. század végén.

CSOBAJ

Ref. templom, épült 1786-ban. Úrasztali edények a XVII. századból.

CSORBAKÓVÁR, lásd SZUHOGY**DAMÓC**

Gör. kat. templom, huszártoronnyal, barokkos, épült 1816-ban.

DARNÓ, lásd SÁROSPATAK

DÉDES

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült a XVII. században. Benne festett fakarzat ugyanattól a kéztől, mint Nagyvisnyán. Két tányér 1771. Ónkannák, 1734, 1772. Úrasztali terítő aranyhímzéssel, 1761.

Szentléleki pálos rom. A templom keletelt, egyhajós, két boltmezős volt, támpilléres félnyolcszögű szentéllyel, egyetlen mérműves ablaka újabban elpusztult. Északi oldalán sekrestye, hajdan kétbordás keresztboltozattal. Az északon csatlakozó nagyméretű kerengős kolostort eddig nem ásták ki. Építtette Ákos-nembeli Erne bán a pálosoknak a XIV. század elején. 1346-ban Poha Benedek pálos vezette az építést. A XVI—XVII. században elpusztult. Falai magasan állanak. 1932—33-ban az ásátások néhány faragványos részletre bukkantak.

Várom, egyetlen toronyfala áll, 1567-ben a levegőbe repült. Erne fia, István építtette a XIV. század második felében, később királyoké is volt.

DERENK, lásd **SZŐDLIGET**

DETEK

R. k. templom, barokk, épült 1780-ban.

Ref. templom, torony nélkül, barokk, mellette harangláb.

DÍOSGYÖR, lásd **MISKOLC**

DISZNOSHORVÁT, lásd **IZSÓFALU**

DUBICSÁNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, XVIII. század.

Vay-kastély, manzardtetős, épült a XVIII. században.

EDELÉNY

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyán fa-galéria. A nyolcszög három oldalával záruló szentélye támpilléres. XIV. századi ablakok. Épült 1330 körül. 1696-ban és 1930-ban átalakították. Terítők XVII. század.

L'Hullier-kastély, kerek saroktornyokkal, emeletes, ovális manzardablakos szárnyakkal, háromemeletes, vázás főpárkányú középrizalittal. Bent kedves rokokó freskók, valószínűen a Pétervásáren is működött J. Beller művei 1770 körül. Stukkómennyezetek, copf-kályhák. Építtette 1730 körül L'Hullier egri várparancsnok, később a Kóburgok kezére került. 1912-ben Ray Rezső íves földszintes szárnyakkal toldotta meg. Később járásbíróság. Ma az Igazságügyminisztérium tulajdona.

EGERLŐVŐ

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, XVIII. század, hely, 1772, 1775. Két ónkanna, 1735.

ÉGERSZÜG

Ref. templom, épült 1791-ben.

EMÖD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1800 körül.

Kastély, Rákóczi-korabeli.

ENCs

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk homlokzatán kronosztikon, újabban helyreállítva. Épült 1729-ben.

ERDŐBÉNYE

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti támpilléres és gótikus toronnyal. Déli tövében két feliratos tábla és reneszánsz edikulás címer. A hajó 1787-ből.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzat szélein vázakkal. Két pohár, 1602, 1647. Két ezüstantányér 1654, 1699, terítők, 1740.

Rákóczi-kastély, egyemeletes, barokk.

Ref. Szövetség Árvaháza, épült a XIX. század első felében.

Fürdőház, szálló- és kútépület. Klasszicizáló, 1830-ból.

ERDŐHORVÁTI

R. k. templom, épült 1784-ben.

Ref. templom (1911). Önkupák, XVII—XVIII. sz. Terítők, XVII. század.

FÁJ

R. k. templom, barokkstílusú. Épült 1788-ban. Belül eredeti barokk felszerelés. A főoltár Szentháromság-domborművel. Gyenge barokk freskó a szentélyben.

Ref. templom, XVIII. század.

Fáy-kastély, földszintes, hatalmas oldalrizalitokkal. A középrizaliton a kapu felett Fáy-címer, két trombitáló angyallal. Külső homlokzaton nagy erkély. A díszterem falán 3 stukkó dombormű: Helios, Szatir-ünnep és a római Lukrécia története, Marco Casagrande művei, 1838—41. A kastély 1750-ben épült, a XIX. század elején átalakították. 1840 körül szép képgyűjteménye volt itt Fáy Istvánnak. Később Vitéz Győző tulajdona.

FANCSAL

R. k. templom, XVIII. század.

Ref. templom, barokk, XVIII. század vége.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal, épült 1780-ban.

Kúria, a XIX. század első feléből.

FELSŐÁBRÁNY, lásd BUKKÁBRÁNY

FELSŐCÉCE

Ref. templom, kisméretű, homlokzati tornyocskával, támpilléres, kiforgatva.

FELSŐDOBSZA

Ref. templom, barokkstílusú, megújírtva 1928-ban. Terítő 1650 és 1703. Földvár, prehisztorikus, a Várdombon.

FELSŐGAGY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század. Újabban renoválva. A szentélyben Gagy László címeres sírköve, 1332-ből: „Hic est

sepultus magister Ladislaus, filius magistri Petri de Gadgi, interfectus per Turcos die domenico post festum sancti Jacobi Apostoli, in gerra... anno domini MCCCXXXII."

Ref. templom, XVIII. század.

Darvas-kúria, földszintes, oszlopos tornáccal, XIX. század eleje.

Egykori apátság, a kerítés maradványai állanak. Bencés-templom állott mellette.

FELSŐKÁZSMÁRK, lásd KÁZSMÁRK

FELSŐKELECSÉNY

Ref. templom, átépítették 188-ban. Festett fakarzat 1654-ből. Ezüst-serleg, 1701. Négy kendő, 1701.

Ref. faharangláb, XIX. sz. eleje.

FELSŐMÉRA

Ref. templom, támpilléres szentéllyel, XV. század. Kannák és tányérok, 1794.

Földvár, romjai a község határában.

FELSŐNYÁRAD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1793-ban, újjáépítették 1926-ban. Kehely, 1610. Kanna 1772. Nyolc aranyhímzéses kendő, XVIII. század.

Kápolnarem, csekély középkori maradványai.

FELSŐREGMEC

Ref. templom egyetlen homlokzati kétemeletes, román ikerablakos toronnyal, melyet gúlisak fed. Déli kapu félkörös, 2 bimbófejű oszloppal. A szentély gótikus, belül boltozva. Faragott kőből épült. Románstílusú, XII század, talán a pálosok építették. 1880—1885 közt renoválták. Ezüstpohár, 1816.

FELSŐVADÁSZ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, gótikus, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel, a barokk korban átalakítva. Szépen vasalt főkapu. Állítólag Rákóczi György fejedelem 1601-ben alakította át. Benne Rákóczi aiándékozta, özbörből készült miseruha.

Rákóczi-kastély, alapfalai a XVI. századból, egyemeletes, 1850—1860 között teljesen átalakítva. Bent dongaboltozatos szoba, melyben Rákóczi Zsigmond született és meghalt. A bútorzat rokokó és klasszicizáló. Családi arcképek a XVIII. századból. Barabás Miklós: Vayné, Beniczky Ilona (olajkép és miniatűr, 1846), Rupprecht: Vay (miniatűr 1845). A kastély később a Vay-családé.

Földvár, prehisztorikus.

FILKEHÁZA

R. k. templom, kis, homlokzat elé állított toronnyal, XVIII. század.

FINKE

Ref. templom, deszkatoronnyal, épült 1830-ban.

FONY

R. k. templom, barokkstílus, épült 1788-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, neogót stílus. Ezüst úrvacsora-tányér András ötvöstől, 1630. Világi díszpohár, XV. század.

FORRÓ

R. k. templom, hagymasisakos, egyetlen homlokzati toronnyal, mely barokkstílus. Fa huszártorony. Támpilléres szentélye a nyolcszög három oldalával zárul, gótikus. Barokk korban, 1729-ben átalakítva.

R. k. kápolna Madonna-szoborral és oszlopokkal, 1800 körül.

Fogadó, emeletes. Miklós orosz cár 1815-ben egy éjszakát töltött itt.

FULÓKÉRCES

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstílus. Épült 1825-ben. Címeres ezüst pohár, 1605. Ónkanna és pohár, 1760, fedeles kanna, 1795. Ónkanna.

FUGÓD

Ref. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal, XVIII. század.

FUZÉR

R. k. templom, XVIII. századi, szép toronysisakkal. Benne Hartmann József 1761-ben állított oltára és szobrai.

Kereszt, kőből, 1832.

Várom, falai magasan állanak, főkapujától többször megtört folyosó visz a várba. Szobáiból áll egy kandallós helyiség, kváderből épült hatalmas négyszögletes bástyatorony, melynek belsejében kápolna van, 4 csúcsíves ablakkal, hajdan csillagboltozattal, amit a sarkokban baldachinos falpillérek tartottak. A kápolna ablakai alatt pálcaműves ülőfülkék nyoma. Alatta dongaboltozatos helyiség, itt őrizték 1527-ben rövid ideig a koronát. A vár a XIII. században az Abaké, a XIV. században a Drugetheké volt, 1430-tól a Perényieké, majd a Báthoryaké és a Nádasdyaké. A kuruc időkben a németek felrobbantották, azóta rom. Mai alakjában gótstílus, XV. századi épület, finom részletekkel, melyek kassai származású építőmesterre vallanak.

FUZÉRKOMLÓS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti zömök toronnyal, kisméretű, XVIII. század.

FUZÉRRADVÁNY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a kapu felett kronosztikonos felirattal, XVIII. század. Károlyi István alapította.

Ref. templom, épült 1789-ben.

Károlyi-kastély, emeletes, szabálytalan alaprajzzal és sokszögű toronnyal. XVIII. századi. Károlyi Ede vázlatterve alapján átépítette Ybl Miklós, 1857-ben. Ma a Közegészségügyi Minisztériumé.

GADNA

Gör. kat. templom, barokkstílus, renoválták 1853-ban.

GAGYBÁTOR

Ref. templom, eredetileg barokkstilű, neoromán ízlésben alakították át. Épült 1821-ben, tornya 1887. Báthori Miklós tányérja, 1628. Két kehely, 1628 és 1782. Keresztelődény, XV. század. Fehérselyem, hímzett terítő 1702. Harangján háromszor: O REX GLORIAE VENI CUM PACE.

Kúria, neoklasszikus, épült 1820 körül.

Várrom, középkori, nagyrészt kiáztatlan alapfalak.

GANGYVENDÉGI

Gör. kat. templom, barokkstilű, renoválták 1903-ban.

Vendéggy-kúria, tornácos, oszlopos középrizalittal, manzardtetős, a XIX. század elejéről. Hátul kápolna.

Csoma-kúria, építtette a Vendéggy-család a XIX. század elején.

GARADNA

Ref. templom, XVIII. század vége.

Gör. kat. templom. Különálló toronnyal, épült 1818-ban, barokkos.

GESZTELY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1802-ben.

Ref. templom, egyemeletes, homlokzat előtti toronnyal és kétoszlopos bejárattal. Bővítették 1820-ban és 1900-ban, utóbbi évben teljesen átalakították. Két kehely, XVII. század. Tányér, 1739. Terítő, 1766, Sisery Gábor és neje Szemere Zsófia ajándéka. Harang, 1796.

GIBÁRT

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, XVIII. század.

Szentimrey-kúria, földszintes, 4 dór oszlopos, oromzatos, középrizalittal és 2—2 ablakkal. Klasszicizáló, 1830 körül.

GIRINCS

R. k. plébániatemplom, épült 1730-ban.

Dőry-kastély, egyemeletes, 7 ablakos, manzardos saroktoronyokkal, épült 1730-ban. Később a Tüköry-családé.

GOLOP

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Megújították 1911-ben. Keresztelődény 1767, 2 tányér 1718 és 1775, 2 kanna 1768.

Régi Vay-kastély, emeletes, szabálytalan alaprajzzal, XVII. század.

Vay-kastély, földszintes, 3+4+3+4+3 ablakos, oromzatos középrizalittal, XVIII. század.

GONC

R. k. templom, egyetlen homlokzati óras toronnyal és homlokzatán vázákkal. A nyolcszög három oldalával záruló szentélye támpilléres, mérnök műves ablakokkal. Copf fakapu. Szentélyén Bakócz-címer, északi oldalán 1736-ban készült. Barokk belső tér, két boltszakasszal. Fínom domborcsavart szószerék, klasszicizáló. On keresztelődence, gótikus (budai?), oszlopon áll. Ezüst kehely, hálós cuppával, XVIII. század. XVIII. századi miseruhák. Régi harang. A templomot, mely állítólag 1448-ban

épült, a reformátusoké, majd 1695-től újból a katolikusoké volt, 1714-ben átalakították. Padányi Gulyás Jenő restaurálta, 1935. Harangok: Illenfeld András 1575. Wierd György eperjesi mester, 1641.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti kis toronnyal. Épült 1782-ben. Őt régi edény, 1680, 1681, 1685, 1783. Terítő, 1681.

Pálffy-kastély, földszintes, 8 ablakos, középoromzattal, copfstílus. Kolostorrom, a pálosoké volt. Mellette a nyolcszög három oldalával záruló templom állott. A templom aránylag ép, összetett törzszű faloszlopokkal, hajdan keresztboltozatos volt. A romok a XIV. század második feléből. A kolostort Nagy Lajos alapította 1371-ben.

Omodé-várrum faltörédei a kolostor felett. Eredetileg elliptikus volt, négyzetes alapú öregtoronnyal. Építtette Aba-nembeli Omodé nádor, 1290 körül, utolsó említése 1384-ben. (Talán azonos a későbbi Göncvárral vagy Gönc község erősített temploma volt az.)

GÖNCRUSZKA

R. k. kápolna, fatoronnyal, XVIII. század.

Ref. templom, kis homlokzati huszártoronnyal, négyzetes hajó, hosszú szentélyrész és még keskenyebb félköríves szentély, a két utóbbi románstílusú, rézsűs ablakokkal. Fallal kerítve. Belül átalakítva. Szószék, hangverővel. Kehely, Wandet Ötvös János kassai mestertől, pelikános fedővel, 1801. Kehely, 1779, Diószegi István kassai ötvöstől. Pelikános részpohár, szintén Wandet műve, 1801.

Krajnyik-kúria, XIX. század eleje.

Patay-kúria, épült 1777-ben.

Kolostorrom, a pálosoké volt, a riszkai hegyen, a régi országút mentén.

HALMAJ

R. k. kápolna, a XIX. század elejéről.

Gör. kat. templom, barokk, épült a XVIII. században.

HANGÁCS

Ref. templom (1695-ben épült paticstemplom helyén, 1885). Domborműves tányér, XVI. század. Ezüstpohár. Terítők, 1690, 1726. Harang Rákóczi ágyújából.

Ref. faharangláb, épült 1761-ben.

HANGONY

Pálos kolostorrom, csekély maradványok, XV. század.

HARSÁNY

R. k. templom, épült 1736-ban.

HEGYMEG

Ref. templom, épült 1813-ban.

Ref. faharangláb, kúpalakú, teteje fazsindellyel.

HEJCE

R. k. templom, homlokzata attikával és párkánnyal, vázákkal, stílusú. A nyolcszög három oldalával záruló szentély, támpilléres hajó.

Gótikus, erősen átalakítva. Fallal körülkerítve, melyen lőrések láthatók. Zirckler, Johann: Szent István-kép. Ötvösmű a Fourcontrasti-kastélyból. Harang Mathias Ulrich eperjesi mestertől, 1668, Eitelperger Károly kassai mestertől, 1731.

Ref. templom, toronynélküli, lizénás homlokzattal, sátortetős. Épült 1789-ben. Kehely, 1788. Két kancsó. 1790.

Püspöki lak, kétemeletes, kilenc ablakos, középerkéllyel, építette 1774-től Esterházy Károly számára Fellner Jakab. 1888-ban Bubits Zsigmond restauráltatta. Benne barokk kápolna, mennyezete Zirckler, Johann: Krisztus mennybemenetele.

HEJÖBÁBA

Ref. templom, épült 1800-ban.

HEJÖCSABA, lásd MISKOLC

HEJÖKERESZTÚR

G. k. templom, épült 1757-ben.

HEJÖPAPI

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk sisakos toronnyal, épült 1790-ben, bővítették 1814-ben. Két ezüstkehely 1610 és 1790.

HEJÖSZALONTA

Ref. templom, épült 1795—1800 között. Kilenc úrasztali edénye 1732—1764 közt.

HERCEGKÚT

R. k. templom, épült a XVIII. században.

HERNÁDBUD

Ref. templom, épült a XIX. század első felében. Földvár, nagykiterjedelmű, prehisztórikus.

HERNÁDKAK

Ref. templom, épült 1802-ben.

Ref. faharangláb, épült 1822-ben.

Sisáry-kúria, egyik. Később a Potoczky-családé. XVIII. sz.

Sisáry-kúria, másik. Később a Potoczky-családé. XIX. sz. eleje.

HERNÁDKÉRCES

R. k. templom, épült 1630-ban.

HERNÁDNÉMETHI

R. k. plébániatemplom, épült 1768-ban.

Ref. templom (1895). Kehely 1710, 4 önkupa, 4 tányér és 2 keresztelő-edény.

HERNÁDPETRI

R. k. templom, alapja régi, átépítve a XVIII. század végén.

HERNÁDSZENTANDRÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokkstilű. Épült 1792-ben, kibővítették 1893-ban. Két ónkanna, „Király Kata 1722” felirattal, óntányérok 1670 és 1761. Régi terítők.

HERNÁDSZURDOK

Ref. templom (1861). Kanna, 1655. Kehely, 1653. Tányér 1798. Aranykehely és ónkancsó, XVII. század.

HERNÁDVÉCSE

R. k. templom, épült 1811-ben.

Ref. templom, a XIX. század első feléből.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1790-ben, erősen átalakítva.

Sardagna-kastély, épült 1811-ben.

HÉT

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1787-ben. Ónkehely, 1757. Ónkanna, 1743, 1744. Óntányér 1737. Ezüst kancsó, 1811.

HIDASNÉMETI

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával. Barokk, XVIII. század.

Kolostorrom, pálosoké, a község mellett, alig látható maradványok.

HÍDVÉGARDÓ

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, barokk háromboltszakaszos. Egyeneszáródású szentély, cseh süveggel. Tornya valószínűleg középkori, durva terméskőből. A templomot a XIX. század elején megújították.

Ref. templom, barokk, XVIII. század.

Gedeon-kastély, építtette Gedeon Kelemen 1700-ban. Rokokó cserépkályha. Intarziás szoba.

Kúria, egyik, XVIII. század.

Kúria, másik, XIX. század eleje.

HODOSCSÉPÁNY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. XVIII. század. Erősen átalakítva.

HOMROGD

R. k. templom, XIX. sz. eleje.

Gör. kat. templom, copfstílus, XVIII. század vége.

Lichtenstein-kastély, copfstílus, épült 1800 körül.

IGRICI

Ref. templom, épült a XV. században, átépítették 1794-ben. Két kehely, 1513. Kancsó 1734. Keresztelőedény 1773.

IMOLA

Ref. templom, épült 1631-ben, 1795-ben átépítették. Tornya barokk, hagymasisakkal.

INÁNCS

R. k. templom, XVIII. század.

IZSOFALVA

Ref. templom (1856). Űrasztali edények a XVII. és XVIII. századból.

JÁRDÁNHÁZA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokk stílű, XVIII. század.

JÓSVAFŐ

Ref. templom, különálló toronnyal, XVIII. század. Festett mennyezete 1791-ből. Fallal kerítve. 1926-ban renoválták. Két kehely és tányér, 1672. Aranyozott kanna, 1676.

KÁCS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti tornya gúlafedéssel, benne állítólag freskók. Közvetlen közelében a románkori monostor töredékei kerültek elő, melynek első említése 1248-ból.

Váram, alapfalai láthatók. Az Űrs nembeli Darócziak, daróci Tiboldok, Gesztiek, Sályiak és Váraljaiak voltak tulajdonosai.

Kácastapolca fürdő, bencés kolostor épületében. A bencéseket itt 1248-ban említik először. Később a pálosok költöztek bele. Az épület régi műrészletet nem tartalmaz.

KÁNÓ

Ref. templom, épült 1704-ben.

KÁNY

G. k. templom, épült 1797-ben.

KARCSA

Ref. templom, nyugati homlokzatán sokárkádós oromfal, alatta konzolokat tartó 2 oroszlán, alatta pedig bélletes oszlopos román kapuzat, akantuszos fejezetekkel. A homlokzat vörös, szürke és sárga faragott köböl. Északi homlokzata ívsoros párkánnyal, a déli hasonlóan, de három rózsablakkal, támpillérekkel és egyszerű román kapuzattal is. A téglából épült szentély hajdan románstílű körkápolna volt, ma vakolva, ablakkal, ívsorral és féloszlopokkal. Bádogfedése, toronnyal Schulek Frigyes-től, 1896. Belül boltozott szentély, lapos famennyezetű hajó, két román pilléres orgonakarzat. Küzdő embereket ábrázoló érdekes fejezet és egyéb dekoratív románstílű oszlopfők. Falfestményei, melyeket Henszlmann 1863-ban lerajzolt, elpusztultak. A kőrszentélyt a casertai származású Ratold lovag építtette 1140 körül, mint centrális kápolnát. Hozzá a hosszajót talán Róland nádor († 1285). A főhomlokzat rokon a cruzolai dóméval.

A román stílus egyik legegységibb dalmát-olasz jellegű, ép emléke hazánkban. 1873-ban leégett. 1896-ban Schulek Frigyes renoválta.
Faragott kövek a plébánia és a községháza falában.

KAROS

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1824-ben, kibővítve 1924—1925-ben.

KAZINCBARCIKA

Barcikai ref. templom, épült a XV. században. 1883-ban átalakítva. Terítók, XVIII. század.

Sajókazinci r. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, XVIII. század.

Sajókazinci ref. templom, gótikus, átalakítva a XVI. század. Kehely, 1646. Kancsó, 1698, 1758. Tányér, 1766.

KÁZSMÁRK

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, támpilléres hajóval és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentélyvel, a hajó a szentélynél keskenyebb. Épült a XV. században. Ujjáépítették 1667, 1748 és 1925-ben. Kehely, 1678. Talpas serleg.

Péchy-kúria, földszintes, pilléres tornáccal. Klasszicizáló, 1820 körül.

KELEMÉR

Ref. templom, XVIII. század. Pohár, 1595.
Kúria, oszlopos középrizalittal, klasszicizáló.

KENÉZLŐ

R. k. templom, barokkstílusú, XVIII. századi, jelentéktelen.
Ref. templom (1926). Terítők, XVII. század.

KERESZTESPUSOKI, lásd MEZŐKERESZTES

KESZNYÉTEN

Ref. templom, épült 1800-ban.

KIRÁLD

R. k. templom, benne Szt. Kázmért ábrázoló kép „S. EMERICUS HUNGARIAE 1768” felirattal.

KISBÓZSVA

Bombelles-kastély, állítólag Miklós orosz cár építtette az egyik udvar hölgy számára a XIX. század elején.

KISGYÖR

Ref. templom, épült 1776-ban.

KISROZVÁGY

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1800-ból, barokkos. 1875-ben átalakítva.

Bártfay-kúria, később a Szeghy-, Pilissy- és Miklós-családé.

KISSIKÁTOR

R. k. templom, XVIII. század.

KISTOKAJ

Ref. templom, épült 1811—1812 közt. Edények, XVIII. század.

KOMJÁTI

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század, barokk-stílus. 1912-ben átépítették. Kehely, 1683.

KOMLÓSKA

Pusztavár-rom, csekély középkori alapfalak.

KONDO

Ref. templom (1910). Pohár, 1680. Edények a XVIII. század első feléből.

KORLÁT

Ref. templom, egyetlen újabb homlokzati toronnyal, támpilléres hajóval és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel, gótikus mérműves ablakokkal a déli oldalon. Bent a templom szentélye csillagboltozatos, bemészelt freskó nyomaival. Aranyozott ezüst kehely, XV. század. Talpas pohár, 1682. Paténa Kolozsvári Egri Mátyás kassai mestertől, XVII. század.

Nikházi-kastély, átalakított maradványai, XVII. század.

Domokos—Menczer-kúria, oszlopos tornáccal, földszintes, a XVIII. század végéről. 1848-ban renoválva.

KOVÁCSVÁGÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és egyenes záródású szentéllyel, barokkstílus, 1814.

KORÖM

R. k. templom, építették a pálosok 1729-ben.

Vendégfogadó, épült 1729-ben.

KRASZNOKVAJDA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel, gótikus csarnoktemplomból 1759-ben barokk stílusban helyreállítva.

Ref. templom, épült a XIX. század elején.

Szentimrey-kastély, földszintes, szárnyain egy-egy ablakos, négy dór oszlopos, oromzatos középrizalittal és manzardtetővel, barokkstílus, a XVIII. század közepéről, átalakítva. Később a Scholtz-családé.

KUPA

Ref. templom, barokk, megújítva 1890-ben. Kehely, 1836. Három kanna és tányér 1766 és 1777.

KURITYÁN

Zárdarom, a bazilita szerzetesek számára állítólag I. Endre építtette. A romok csúcsíves stílűek.

Pallavicini-kastély, egyemeletes, 4+5+4 ablakkal, oromzatos középrizalittal, 1800 körül.

LÁCA

Ref. templom, épült 1808-ban. Úrasztali pohár, 1690.

LÁDBESENYŐ

R. k. templom, XIX. század eleje.

Ref. templom, téglányalakú hajója előtt a homlokzathoz kiugró alacsony, zömök torony, fasisakja 1793-ból. Hátral két újabb támpillér, jobb-oldalt sekrestye. Épült a XIV. században. Festett, kazettás mennyezet és keleti karzat. XVIII. sz. vége.

LÁDPETRI

Sajóladói pálos-templom és kolostor, egyetlen homlokzati toronnyal, az oromzat szélén egy-egy szoborral. Czudar György és Péter alapította 1387-ben. Itt volt perjel Martinuzzi György. Barokk főoltár, oltárképek, gyertyatartók és berakott székek, pálos munkák a XVIII. századból.

Sajóladói r. k. kápolna, háromszögű, XVIII. század.

Sajópetrii gör. kat. templom, épült 1781-ben.

LAK

Ref. templom, épült 1795-ben. Két kehely, 1723 és 1778. Várrom, középkori alapfalak.

LATORVÁR, lásd SÁLY**LEGYESBÉNYE**

Ref. templom, épült 1700 körül.

Zalay-kúria, földszintes, oromzatos középrésszel, klasszicizáló.

LÉH

R. k. templom, épült 1828-ban.

LITKA

Ref. templom, épült a XVIII. század végén.

LUKA, lásd BODROGHALOM**MÁD**

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti gótikus toronnyal, felette címer és felirat. Támpilléres hajó. Épült 1521—1526 között.

Ref. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal, épült 1825-ben. Világi díszpohár, 1500 körül. I. Rákóczi György fedeles kupája. Habán korszó, 1674.

R. k. temető-kápolna, építtette Czakó Sándor plébános 1736-ban.

Zsinagóga, homlokzatán lizénákkal, két ablakkal és füzérdíszes, félkörűen zárt oromfallal, bent oszlopokkal. Copfstílus, 1790 körül. Belsejét a Műemlékek Országos Bizottsága 1948-ban helyreállította.

Cicvár, emeletes ház, ahol a bortizedet szedték.

Kéler-kúria, érdekes freskókkal, 1800 körül.

MAKKOSHOTYKA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1823-ban.

Ref. tőszőlőház, 1768-ban renoválták.

MÁLYI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XIX. század eleje.

MÁLYINKA

Ref. templom, épült 1785-ben. Kanna, 1758.

Ref. harangláb, galériás toronnyal, épült 1785-ben.

MARTONYI

Templomosok székháza, romokban, csúcsíves ablakokkal, nagyrészt áll, gótikus.

MEGYASZO

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, középkori, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel, négyszegletű sarokbástyás fallal körülveve. 1615-ben renoválták, tornya 1702-ből. 1901-ben nagyobbitották. Festett famennyezete (Miskolci Asztalos Imre és István műve, 1735), ma a miskolci múzeumban. A karzat ugyane mesterektől. Edények, XVIII. század. Kehely, 1717. Terítő, 1735.

Vár, középkori alapfalai.

MESZES

Ref. templom (1902). Ónkanna, 1696, ónkehely, 1787.

MEZŐCSÁT

R. k. templom, benne Kracker Szt. István király-képe az egi régi székesegyházból, 1775.

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzat előtti toronnyal. Épült 1792-ben, átépítették 1856-ban. Festett famennyezete 1746-ból. Két ezüstkehely, 1616 és 1631. Kriptája van.

MEZŐKERESZTES

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1490-ben, átalakították 1773 és 1882-ben. Két aranyozott ezüstkehely, 1773. Tányér, 1776. Óntányér, 1717, 1828. Ónkannák és keresztelődény, 1700, 1831. Terítő, 1700.

MEZŐKOVESD

R. k. plébániatemplom, egyik kápolnáját alkotja a bordás boltozatú, XV. századi templom. Renoválták 1930-ban.

Plébánialak, itt őrizték a koronát 1809-ben. Erre vonatkozó felirattal.

MEZŐNAGYMIHÁLY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1792-ben. Aranyozott ezüstkehely, 1804. Tányér és négy ónkanna, 1702, keresztelőkészlet, 1777. Terítők 1710 és 1733.

MEZŐZOMBOR

Ref. templom (1910). Cserépkorsó, 1697.

Gör. kel. templom, ikonosztáza Spalinszky Tádétól, XVIII. sz.

MIKÓHÁZA

Gör. kat. templom, épült 1769-ben.

MISKOLC

Minorita-templom, barokkstilú, homlokzatán 2 toronnyal és szobrokkal, épült a csatlakozó zárdával együtt 1729—1734 közt. Főoltára 1819-ből. Oltárképe Balkay Pál: Mária mennybemenetele. Gazdag figurális szószerk. A rendház volutás kapuval. Refektorium barokk bútorokkal és Utolsó vacsora-képpel.

Mindszenti r. k. templom, 2 homlokzati toronnyal, gazdag kapuja felett hegedűablak, a bejárata feletti feliratos tábla szerint 1728—1743 között épült. Tornyai 1864-ből. Régi berendezés, Kovács Mihály oltárképe.

Szl. Anna-templom, klasszicizáló stílú, épült 1820-ban, tornyát a XX. században építették.

Avasi ref. templom, hatalmas (42 m hosszú) gótikus építmény, a nyolcszög három oldalával záródó szentéllyel és mérműves ablakokkal. Támpilléres bejárat. Belül háromhajós eredetileg körüljárható szentéllyel. A templom 1400—1410 körül épült. A XVI. század közepétől kezdve református. 1544-ben leégett, 1563—1569 közt renoválták: laposan fedték és az oszlopok helyére ormótlan pillérekert raktak. 1926-ban és 1941-ben renoválták. — Freskótöredék, XV. század. A bal falon XV. századi vasajtó. Intarziás stallum 1490 körül. Festett padok és stallumok, XVIII. század. Bejáratától balra üvegablak, 1793-ból.

Avasi harangtorony, négyszegletes teste támpillérekkel, feljebb fagaléria és sisak. Épült emléktáblája szerint 1557-ben. 1685-ben leégett; újraépítve.

Ref. templom, épült 1808-ban. Szép orgonája van. Kagylós díszű vert ovális tál Kecskeméti W. Pétertől, XVII. század. Kállai Mihály paténája, 1649.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Épült 1797-ben. Görög kereszt alaprajzú. Székely Bertalan: Krisztus az Olajfák hegyén, 1897. Kehely, 1783, 1741. Kehelyfedő, 1783. Kanna, 1783 (kettő). Barokk gyertya-tartók. Tányér, 1783, 1784.

Gör. kel. templom, homlokzatán középtorony, architráv. Vázás, fűrész-fogas ajtó. Alapkövét 1785-ben rakták le, felszentelték 1787-ben. Három-boltszakaszos belső tér, orgonakarzat. A mennyezeten gyenge orthodox freskók. Óriási ikonosztáz, Jankovits Miklós faszobrász műve, 1791—1793

között. Copfstülű stallumok. Óra 1803—1806-ból, hat kehely, áthoszhegyi faragványok és barokk miseruhák.

Sz. Mária-szobor, a mindszenti r. k. templom előtt, épült a pestisjárvány emlékére, 1738-ben. Volutás talapzat, magas oszlop.

Borsod-Miskolci múzeum, eredetileg ref. kollégium, épült a XVI. században, a XVIII. században kibővítették. Földszinti helyiségei bolthajtásosak. A múzeumot a Közművelődési és Múzeum Egyesület alapította 1899-ben. Ma a város és vármegye tulajdona. Óskor. Bronz tűkör. Népvándorlási leletek. Román kereszt, Újhuta mellett, Galustyán találták. Gótikus faragványok a dédesi pálos romból, XIV. század. Rudóbányai vasajtó, XV. század. Diósgyőri kehely, XV. század. Habán korsó, 1660. Felsőmagyarországi (Kassa, Holics, Igló) keramika. XVIII. századi szánkó, A megyaszói ref. templom virágos famennyezete, Asztalos Imre és István, miskolci festők műve, 1735. Céhemlékek. Fényes Adolf: Asztalos (korai), Néprajzi gyűjtemény.

Megyeház, egyemeletes, 8+5+8 ablakos, alig kiugró, timpanon nélküli, jön oszlopos középrizalittal. Épült 1727-ben. Érdekes és szép a régi lépcsőháza. Átalakították klasszicizáló stílvé 1840-ben.

R. k. plébánialak, épült 1770 körül.

Nemzeti színház, Magyarország legrégebbi kőszínháza, épült 1819—1823 közt. 1845-ben leégett, 1857-ben újraépítették, 1925-ben belül átalakították. Tervezője valószerűen Kún János helybeli építőmester volt.

Fáy-kúria, később kórház, csak kapuja maradt meg (a minorita templommal szemben).

Báji Patay-ház, emeletes, épült a XIX. század elején.

Sötét kapu, egyemeletes ház ívelt átjárója, felette osztrák címer és 1756-os évszám.

Hunyady-út 52., itt lakott Déryné, Széppataky Róza.

Diósgyőri r. k. templom, épült 1752-ben. Mária-szobor, 1738. A pálos-templom harangjai.

Diósgyőri ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel. Gótikus, átalakítva.

Diósgyőri pálos-romok, kapu felett pálos-címer. (Madonna-dombormű, olasz, XV. sz., a Szépművészeti Múzeumban). A pálosokat Ákos-nembeli Erne bán telepítette ide 1304-ben. Felirata szerint 1739-ben épült, ez renoválására vonatkozik.

Diósgyőri várom, négyszegletes, 4 saroktoronnyal, a falakon haddan védelmi erkélyekkel és gylókjárókkal. Keleti oldalon kápolna nyomai félnyolcszöges szentélyzárással. Víz vette körül. Öregtornya nem volt. Emeletén lovagterem volt. A délkeleti toronyban boltozatos gótikus helyiség az Ákos-nemzetség címerével. Eredetileg kőalakú földvárnak épült, a XII. században a Bars-családé volt. 1241-ben a tatárok tönkretették. IV. Béla Ákos-nembeli Erne bánnak adta, ki újból felépítette. 1364-ben Nagy Lajos tulajdonába került, ki sok időt töltött itt. 1477-ben Kassai István építőmester bővítette. Mátyás király feleségének, Beatrix-nek adta. 1673-ban, a kuruc-labanc harcok alatt erősen megsérült. Az olasz rendszerű, szabályos alaprajzú, síksági vártípusnak Magyarországon legjelentékenyebb példája.

Hejőcsabai ref. templom, XVIII. század. Gazdag szószék.

Hejőcsabai zsinagóga, épült a XIX. század elején.

MOGYORÓSKA

R. k. templom, épült 1711-ben.

G. k. templom, a harang Wierd György eperjesi mestertől, 1635-ből, Kehely XIV—XV. század.

MONAJ

R. k. templom, barokkstilű, épült 1755-ben.

MONOK

R. k. templom, épült 1814-ben.

Ref. templom, épült 1799-ben, tornya 1833-ból.

Andrássy-kastély, egyemeletes, középrizalittal, 7+3+7 ablakkal, XVIII. század.

Monoky-várkastély, emeletes, szabálytalan alaprajzú, hengeres saroktoronnyal, középkori várból alakítva.

Kossuth Lajos szülőháza, földszintes, 2+3+2 ablakos, copfstilű.

MUCSONY

Gör. kel. templom, ikonosztáza Miklóssy Józseftől, 1840.

NAGYBARCA

Ref. templom, épült a XIII. században. Lapos mennyezetén festmény volt. 1905-ben teljesen átépítették, kerek szentélyét négyszögletűvé változtatták, mennyezete nincs meg. Harangja a XV. századból.

Várrom, középkori alapfalak.

NAGYKINIZS

Ref. templom, egyenes záródású szentéllyel, tornya nincs, támpilléres, eredetileg gótikus, a barokk korban, 1760-ban átalakították. Edények, XVIII. század.

Ref. íaharangláb, négyoszlopos, csúcán bádognakas. 1800 körül.

NAGYROZVÁGY

Ref. templom, épült 1821-ben. Kertjében a Parlaghy-család sírboltja, 1576.

Reviczky-kúria, épült 1830-ban. Később a Szilassy-családé.

NEKÉZSENY

Ref. templom, épült 1820-ban.

NEMESBIKK

Ref. templom, épült a XVIII. század végén.

NOSZVAJ

Ref. templom (1929, a régít lebontották), festett famennyezete Mikolczy Asztalos Imrétől, 1734. Kehely, 1735, tányér 1759, ónkanna 1664, óntányér, 1690.

De la Motte-kastély, egyemeletes, 3+3+3 ablakkal, a középrizaliton manzardtetővel, rajta és a sarkokon copf csúcsüsttel. Csak a főhomlokzat emeletes, hátul földszintes. Előcsarnok mellett 1779-ben felszentelt kápolna. Lépcsőházában Reni Aurora-freskójának másolata, Kracker műve, 1778, lenn a fülkében 6 tréfásan stilizált freskóalak: Vénusz, Euterpe, Apollo, Zeus, Merkur és Artemis. Díszterem mennyezetén szüreti jelenetek, szintén Krackertől, falakon vázák. A kastélyt De la Motte Antal francia emigráns építtette 1774—1776 közt, később a Gallasy-családé volt, majd a Balla-családé. Copfstilű.

NOVAJIDRÁNY

Ref. templom, épült 1829-ben. Kehely, XVIII. század. Régi pohár és kenyértál.

NYÉKLÁDHÁZA

Ref. templom, egyetlen, csúcossüvegű homlokzat előtti toronnyal, épült 1790—1801 között. Ónkehely, 1766. Keresztelőedény, 1767. Tányér, 1727 és 1806. Terítő, 1767.

NYIRI

Ref. templom, tornya a hajó jobboldalán, középen. Belül 1802—1804, megújítva 1895. XVIII. század. Ezüstkehely 1641-ből a kápolnapusztai templomromból. Tányér, 1803.

NYOMÁR

Ref. templom, épült 1825-ben. Tányér, 1601. Kanna, 1695

OLASZLISZKA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti tornya gót támpillérekkel és csúcsíves ablakkal. Torony kövel armirozva. Fönt körülfutó erkély, konzoljai gótikusak, felső zárása romantikus, sisak nélkül. A csúcsíves kapu felett tábla, rajta körzós címer és „Factum per Daniele Stenczel Eperiesense A D 1634” felirat, talán a renoválásra vonatkozik. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul. XIV. század, 1860 körül renoválva. Ciborium 1732-ből.

Ref. templom, épült 1790-ben. Serleg, XVI. század. Pénzes pohár, XVI. század. Tányér, 1704.

OMODÉVÁR, lásd GÖNC

OND

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1802-ben. Kehely, 1580 körül. Terítő 1709, 1772.

ONGA

Ref. templom (1904). Kehely, 1699.

Templomrom, a régi ref. templom maradványai.

Darvas-kúria, földszintes, XIX. század eleje.

ONOD

R. k. templom, XVIII. század.

Ref. templom, ismeretlen időből. Tányér, 1637.

Várrom, nagyméretű falai részben még magasan állanak. Négyzetes volt, kifelé hegyesedő alapú saroktoronyokkal. A Czudar-család építette a XV. század elején. A Rozgonyi-, Táruczay-, Sárkány-, Perényi- és Báthory-családé volt. 1639-ben a török tönkretette, 1641 után újjáépítették. 1688-ban Thököly felégette.

ÓZD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, copfstülű, épült 1780 körül.

Sajóvárkonyi r. k. templom, egyetlen homlokzati, füzérszes toronynyal, XVIII. század vége.

Nep. Szt. János-szobor, a r. k. templom mellett, barokkstilű, XVIII. század.

PÁCIN

Ref. templom, épült 1820-ban. Bővítették 1906-ban.

Magócsy-várkastély, egyemeletes, négyablakos, sokszögű saroktoronyokkal és manzardtetővel. Falában a Magócsyak címere. Épült 1585-ben. Egykorú várkapolnája van. Később a Sennyei-családé.

PÁLHÁZA

Ref. templom, XVIII. század.

Ref. harangtorony fából, XVIII. századi, jelentéktelen.

PAMLÉNY

R. k. templom, szerény falusi egyház a XVIII. századból, átalakítva.

Ref. templom, épült 1800 körül.

PÁNYOK

Ref. templom, XVIII. század vége.

PARASZNYA

Ref. templom, tornya 1803, a hajó 1852. Régi edények.

PERE

R. k. kápolna, fatoronnyal, XIX. század első fele.

Kúria, neoklasszikus, a XIX. század elejéről.

PRUGY

Ref. templom, épült 1805-ben. Pohár, 1642. Tányér, 1802.

Patay-kúria, később a Szabó-családé.

PUSZTAFALU

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokkstilű, XVIII. sz., renoválták 1806-ban.

PUSZTARADVÁNY

Kastély, emeletes, középrizalitja timpanonnal, XIX. sz. első fele.

PUSZTAVÁR, lásd KOMLÓSKA

PUTNOK

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltszakaszos belső tér, egyeneszáródású szentély. Barokkstilű, épült 1830 után.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1798-ban. Régi ötvösművek és terítők.

Nep. Szt. János-szobor, barokk építményben, XVIII. század.

Szerényi-kastély, a régi várból épült át. Földszintes, négyoszlopos középrizalittal, 3—3 ablakos szárnnyal, udvarán is oszlopos középrizszel, klasszicizáló. Épült 1843-ban, átalakították 1860-ban.

Tóth Ede szülőháza, egyemeletes, háromablakos.

RADOSTYÁN

Ref. templom, átépítették 1784-ben. Festett mennyezet, karzat és székek.

Ref. faharangláb, nagyméretű, épült 1762-ben.

RAGÁLY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, klasszicizáló. Épült 1842-ben.

Ref. templom. Kehely, 1480 körül. Talpas serleg, 1650 körül. A legrégibb ismeretes úrihímzés, 1548-ból. Diennes Katalin himzése 1683-ból.

Balassa-kastély, földszintes, oldalrizalitokkal, manzardtetős, épült a XVIII. század végén. Felírtos kő a diósgyőri várkapolnából.

RÁSONYSÁPBERENCS

Százaberencsi ref. templom, a temetőben, gótikus, barokk korban átalakítva. Kehely, Komáromi Sámuel debreceni ötvöstől, 1675.

Ref. fa-harangtorony, épült 1784-ben.

Farkas-kúria, épült a XIX. század elején.

Rom, románkori épületmaradvány.

RÁTKA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1807-ben.

REGÉC

R. k. templom, haranglábán régi harangok.

Ref. templom, II. Rákóczi Ferenc harangja.

Pálos kolostor helye a határban.

Várrom, nagyméretű falmaradványok. 1537-ben I. Ferdinánd ostromolta a várat, 1644-ben pedig Rákóczi György.

REVLEÁNYVÁR

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, gótikus nyomok, teljesen átépítve, 1800 körül.

RICSE

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1828-ban, újjáépítették 1892-ben és 1928-ban. Kanna 1839. Szép terítő.

Ref. fa-harangláb, benne harang 1782-ből.

RUDABÁNYA

Ref. templom, eredetileg háromhajós csarnoktemplom, hálóboltozatából a boltváltások megmaradtak. Nem tudni, ez az eredeti templom elpusztult-e, vagy teljesen fel sem épült. A XVII. században a reformátusok a hajó nyugati oldalát kiépítették, lásd a kazettás famennyezet mestergerendáján az 1664—1665-ös renoválásra vonatkozó feliratok. A mai festett famennyezet egyik tábláján: Conrad András és Matias, 1758. Most négyszögletes tér, egy gótikus, mérműves ablakkal. Perényi István főétekhardó címeres vörösmárvány sírköve, 1437. Sauer Erhard bányarevizor sírköve, 1544. Freskó 1400 körül; Szt. Zsófia, három leányával — Szt. Ilona.

RUDABÁNYÁCSKA

Gör. k. templom, épült 1774-ben.

SAJÓBÁBONY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1760-ban, kibővítették 1784-ben. Onkanna 1695. Ezüstpohár, 1719. Három terítő, 1768.

SAJÓECSEG

Ref. templom, eredetileg csúcsíves volt, átalakították 1770 körül. Tornya 1902. Kehely 1600, 1655, 1682. Öt kanna, 1 tányér, keresztelődény, 1682. Terítő, 1791.

SAJÓHÍDVÉG

Ref. templom, épült 1810-ben, renoválták az 1888-as tűz után.

SAJÓIVÁNKA

Ref. templom, épült 1824-ben, tornya 1924. Onkanna, 1836.

SAJÓKÁPOLNA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokksisakos toronnyal, épült 1802-ben. Négy edény, 1666.

SAJÓKAZA

R. k. templom, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, déli oldalon kápolnával, támpilléres, gótikus szentéllyel. XV. század eleje, fallal kerítve. Kehely 1741-ből, harang 1639-ből.

Zsinagóga, klasszicizáló, 1830 körül.

SAJÓKAZINC, lásd KAZINCBARCIKA**SAJÓKERESZTÜR**

Ref. templom, homlokzatából előugró, alacsony gúlafedékes toronnyal, melyen fent kénosztású, alatta rézsüs ablak nyílik, mellette 2—2 támpillér. Északi oldalon 4 támpillér. Bejárat a déli oldalon, új előcsarnokból. A hajóba való bejáratnál pálcadíszes kapuzat, felette rézsüs ablak. Bent pilléres diadalív, keskeny szentély, melynek déli oldalán 2 rézsüs és 1 mérműves, XV. századi ablak. A toronyba vezető ajtó négyes béléttel, a kör és csúcsív között. Bemeszelt falképek. Két kehely, 1738. Tányér, 1769. Terítő, 1676. Románstílusú, épült a XIII. században. Helyreállították 1928-ban.

SAJÓLÁD, lásd LÁDPETRI**SAJÓLÁSZLÓFALVA**

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1829-ben. Klasszicizáló. Két kehely és 2 kanna, 1814, 1827.

SAJÓNÉMETHI

Ref. fa-harangláb, XVIII. század.

Templomrom, támpilléres, toronynélküli, homlokzatán copf oromfal, egyenes záródású szentély, XV. század.

SAJÓPALFALVA

Gör. k. templom, épült 1758-ban.

SAJÓPETRI, lásd LÁDPETRI

SAJÓPUSPOKI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1773-ban.

SAJÓSZENTPÉTER

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti mérműves, gótikus ablakú toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentélyen csücsíves ablakokkal. Bent egyhajós, diadalív nyomaival. Orgonakarzat, XVIII. század. Barokk szószerk, kazettás famennyezet. Sekrestye reneszánsz ajtóval és ablakkal. A templom XV. századi, a XVIII. században átalakították. Kehely 1630, tálca 1645 és 1758.

Gedeon-kúria, oszlopos középrésszel, klasszicizáló.

Romok, prépostsági templom maradványai, egy kövön 1453-as évszám.

SAJÓSZOGED

Gör. kel. templom, épült 1800 körül.

SAJÓVAMOS

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. A hajón és szentélyen gótikus ablakok. Épült a XV. században. Renoválták 1900-ban. Tányér, 1748, kehely, 1720.

Várrom, középkori alapfal-maradványok.

SAJÓVÁRKONY, lásd ÓZD

SAJÓVELEZD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, renoválták 1802-ben. Benne XVIII. századi ónedények és úrasztali terítők.

Várrom, a Hunt-Pázmánoké volt, majd a Rákócziaké.

SÁLY

R. k. templom, épült 1788-ban.

Ref. templom, épült 1825-ben. Keresztelőkanna és tál, 1690.

Kastély, itt született 1786-ban id. Eötvös József. Később a Gorovecsaládé.

Lator-várrom, alapfalak és vársáncok.

SÁRA, lásd SÁRAZSADÁNY

SÁRAZSADÁNY

Bodrogzsadányi Pálos-kolostorrom, XV. század.

Sáral ref. templom paticsból, fatoronnyal, 1818.

SÁROSPATAK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal (ez XIX. sz.), támpilléres hajóval és mérműves, csúcsíves ablakokkal. Az eredeti szentély helyén egyenes záródás. Déli bejárat felett jobb pilléren 1492. Déli oldalán befallazott kripta, félköríves kapukeretén 1671-es évszámmal. Bent háromhajós volt, ma 6 pillérpárral, XVIII. századi boltozat. Főoltár a budai kármelita-templomból (Várszínház) 1788. Barokk oltár, Hartman Józseftől, XVIII. század. Perényi Péter sírkövének töredéke. Palóczy Antal és Mihály figurális sírköve, 1514. A templom a XV. században épült, Perényi Péter és fia díszítette, 1621-ben Rákóczi György bővítette. Többször a reformátusoké volt.

Szt. Klára-apácák kolostorának romjai. Héccén, faragott kőből. Udvarán pince és kút. A Szt. Annáról nevezett kolostor 1390-ben épült.

Darnói rom, a premontreiek kolostorának romjai. Alaktalan kőhalma, Szarkakút környékén.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Cserépfedésén a szentély felett 1824-es évszám. Benne ezüsttál 1618-ból, kehely, 1704, 1712, 1754, 1768. Tányér, 1704. Három kanna, 1765, 1793. Himzések a XVII. és XVIII. századból. Épült 1771—1781 között. A tornyot 1824-ben, 1828 és 1895-ben renoválták.

Gör. kat. templom, épült 1700-ban.

Vár és kastély, a vár négyzetes alaprajzú, négyemeletes, darabos kőből épült, négy kicsi XVI. századi saroktornya közül három áll. Ablakokkal, melyek között reneszánsz stílusúak is vannak és többágú lőrészekkel. Lapos teteje van. Szép reneszánsz díszkapu, timpanonjában angyalos címerrel. Előcsarnokában vörösmárvány medence befallazva. Kápolna freskónyomokkal. Két reneszánsz kandalló. Hozzáfűzve trapézalakú reneszánsz kastély, kétemeletes, kerek sarokerkélyel, udvarán festett árkádos, díszes lépcsőház (úgynevezett Perényi loggia). Szép félköríves-kagylós felső záródású reneszánsz kapukeretek (egyiken 1506-os évszám). Hármás ablak medáliákkal. Díszes kandalló 1542-ből. Sub rosa-félkörös erkély, 1643. I. Rákóczi Ferenc egyetlen arcképe, 1676. A vár első említése 1201-ben. 1207-ben itt született magyarországi Szt. Erzsébet. 1390-ig királyi birtok, ekkor Zsigmond Perényi Miklósnak adta, majd annak halála után 1436-ban Perényi Péteré lett, aki fiával, Gáborral a kastélyt megépíttette. A kastélyon még a hatvanas években is dolgoztak. A XVII. század elején a Lorántffy-családé, Zsuzsánna 1643-ban a kastélyt bővíti. 1720-tól a Trautsohn, 1776-tól a Bretzenheim- és 1876-tól a Windischgraetz-családé volt.

Oszlop, volutás barokk alapon, középkori.

Ref. főiskola, kétemeletes, 6+3+6 ablakos, manzardtetős, erős középrizállal. XVIII. század. A főbejárat felett József nádor emléktáblája, 1821. Angyaldombormű, 1773. A homlokzatot a XIX. század végén átalakították. Benne múzeum: Óskor, négy habán edény, szépsii lakatos céhjelvény, 1585-ből, Lórántffy-himzések. Könyvtárban: Lengyel biblia-kódex, iniciálékkal, 1390—1455 között. Oszláv énekeskönyv, iniciálékkal, XVI. sz. 75 000 kötet könyv és 2000 kézirat. Udvarán egyemeletes küldöttségi szállás. Földszintjén boltozott szobák. Hátsó homlokzatán két egymás feletti szelles, nyitott árkádsor. Barokk, XVIII. század.

Béla király-út 3. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kőkeretes kapuval. Barokkstílus.

Kádár Kata-utca 2. mellett régi várfalmaradvány kapuval.

Kádár Kata-utca 4. Jezsuita kolostor, egyemeletes, 3+4+3 tengellyel. Barokkstílus, erősen átalakítva. Építtette Báthory Zsófia, II. Rákóczi György özvegye 1662-ben. Zimmermann Jakob; Báthory László képe, 1615.

Kádár Kata-utca 10. Ház, egyemeletes, 1+5 tengelyes, homlokzata átalakítva. Udvari emeleti folyosói keresztboltozatosak. Több boltozatos helyiség, egyikben barokk kandalló-oromdíz. Épült a XVIII. század elején.

Kádár Kata-utca 12. Ház, földszintes, öttengelyes. Népies barokk.

Kádár Kata-utca 14. Ház, egyemeletes, kapu és 4 tengely. Barokkstilű. Kapuján 1833-as évszám, ekkor átalakították.

Kazinczy-utca 23. Ház, földszintes, 2+ pincelejárat, felette kis ablak +1 tengellyel. A lejárát kőkerete barokkstilű.

Kazinczy-utca 25. Ház, koraeklektikus, földszintes, 2+3+2 ablaktenge-lyes.

Kazinczy-utca 31. Ház, szecessziós, földszintes, négytengelyes.

Kazinczy-utca 33. Ház, földszintes, kilenc kőkeretes ablakkal és jobbra kapuval. Népies barokkstilű.

Kazinczy-utca 42. Ház, koraeklektikus, földszintes, 1+2+1 ablaktenge-lyes.

Kazinczy-utca 46. Ház, koraeklektikus, 1+2+1 ablaktenge-lyes, sarok-rialitos.

Kazinczy-utca 48. Ház, koraeklektikus, földszintes, kapu + 3+1 tenge-lyel, középrizalitos, gazdag kiképzéssel.

Kazinczy-utca 50. Ház, koraeklektikus, földszintes, 3 ablaktenge-lyel, gazdag kiképzéssel.

Kossuth Lajos-utca 3. Ház, emelt földszintes, 3 tengelyes. Népies barokk.

Kossuth Lajos-utca 6. Ház, íves virágos-leveles kapuzattal, XVII. sz.

Kossuth Lajos-utca 13. Ház, romantikus, földszintes, 1—1 kapcsolt ab-lakkal +1 ablaktenge-lyel 1—1 pilléreस्कével, téglalakú, fogazott orom-zattal.

Kossuth Lajos-utca 25. Itt lakott 1819—1820-ban Kossuth Lajos.

Kossuth Lajos-utca 26. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kosárvés kapu-val és boltíves kapualjjal. Copfstilű.

Kossuth Lajos-utca 38. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kosárvés kapu-val és mély boltozott kapualjjal. Eredete a XVI. századba nyúlik vissza.

Kossuth Lajos-utca 44. Községháza, egyemeletes, elrontott homlokzat-tal, széles, boltozott kocsibehajtóval. Udvarán nyílt folyosó, kőkonzolok tartotta fapadlóval. XVIII. század.

Lónyai-utca. Régi ispitály, földszintes, műrészlet nélkül. XVI. század.

Rákóczi-út 6. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, egyszerű. Copfstilű.

Rákóczi-út 14. Ház, egyemeletes, kőkeretes kapu és 3 tengely. Népies, klassziczizáló.

Rákóczi-út 16. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 1+3+1 ablaktenge-lyes, középrizalittal, ezen oromzat és vaskos oszlopok. Provinciális, épít-te Katona mérnök saját magának.

Rákóczi-út 17. Ház, itt vendégeskedett 1847-ben Petőfi. Erősen át-alakítva.

Rákóczi-út 22. Ház, egyemeletes, 1+1+1 tengellyel, középrizalittal, emeletén 2 jón pillér és 2 oszlop. Népies, klassziczizáló.

Rákóczi-út 24. Földszintes, 1+2+1 ablakos, manzardtetős ház, közép-része volutás orommal, a XVII. században a vár tulajdonában. Mai alak-jában XVIII. századi.

Rákóczi-út 40. Parasztház, földszintes, 2 tengelyes, oromzatos, barokk-stilű.

Rákóczi-út 41. Kerítéskapubálványok. Népies, copfstilű.

Rákóczi-út 50. Ház, koraeklektikus, földszintes, 1+3+1 ablaktenge-lyel.

Rákóczi-út 52. Ház, koraeklektikus, földszintes, 3 tengelyes, három-szögű oromzattal.

Rákóczi-út 58. Ház, koraeklektikus, földszintes, 3 + kapu + 3 tengellyel, körszeletíves kapu, jónfejezetű pillérekkel díszítve.

Szemere-utca 4. Ház, földszintes, 4 + kapu + 3 tengellyel, kökeretes kapuval. Népies, klasszicizáló.

Fellegvár, azaz Vay Ábrahám kétemeletes háza 1820 körülről.

SÁTA

R. k. templom, épült a XVIII. században, benne a régi egri székesegyház főoltára, Franz Wagenschön műve: Szt. János a latiumi kapu előtt, 1767.

Ház, emeletes, XVIII. század.

SÁTORALJAUJHELY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétoldalt 2—2 copf vázával, tagolt homlokzattal. Gótikus templom felhasználásával építette a Trautsohn-család, 1770-ben. Nagyméretű oltárok, mellékoltára Hartmann Józseftől, XVIII. század. Szószék, hangvetőjén négy püspök szobra, XVIII. század.

Kegyesrendi templom, azelőtt a pálosoké, főoltárát, felirata szerint Körösy György állíttatta, 1729-ben. Padok Tatirek Félix pálos frátertől, 1759. Kehely, Buda, 1690 körül. Harang J. M. kassai mestertől, 1697.

Szentháromság-kápolna, épült 1710-ben.

Ref. templom, egyetlen, a homlokzattól félig kilépő toronnyal, épült 1784—1789 között. Kupa, ajándékozta Rákóczi György. Tányér, 1608. Pohár, XVII. század. Tányér, 1691. Pohár 1711 és 1714.

Gör. kat. templom, egyszerű, egyetlen homlokzat előtti vaskos toronnyal, 1866-os évszámmal, hatszegletes szentéllyel. Dörzsölt vakolat, minden tagozás nélkül. Domboldalban fekszik, téglafallal és sirkerttel körülvéve.

Zsinagóga, kisméretű, klasszicizáló.

Szt. Flórián-szobor, jobbkezeben zászló. Vízet önt házra. Készült 1764-ben.

Emlékoszlop, az insurgensek emlékére, akik Győrnél elesetek, 1809. Széles, párkányos, négyszögű alapépítményen hegyes gúla.

Vármegyei gyűjtemény: Bodrogvécsi honfoglaláskori tarsolylemez.

Megyeház, egyemeletes, 2+5+3+5+2 ablakkal, oromzatos közep-
rizalittal, épült 1754-ben, később klasszicizálóan átalakítva.

Városháza, XIX. század eleje.

Ady-tér 4. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 2+1+2 tengelyes, közép-
pen kis körös erkély. Földszinten egykorú gyógyszer-tár, feliratokkal és két fejjel.

Ady-tér 8. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 5 ablaktengelyes,
erkéllyel.

Ady-tér 10. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 7 tengelyes. Kovácsolt-
vas kapu, elrontott földszint

Ady-tér 22. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 4 ablaktengelyes, kör-
szeletíves kapu.

Ady-tér 24. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 4 tengelyes, konzolos,
kökeretes kapu.

Ady-tér 26. Ház, átmenet a romantikából a koraeklektikába, egyemele-
tes, 5 tengelyes, öntöttvas bábos erkély. Homlokzat dörzsölt vakolattal
elrontva. Udvarában 7 szegmentíves lábasház, felette nyolcoszlopos, tágas
tornáccal.

Kazinczy-utca 1. Ház, romantikus, egyemeletes, 4 ablaktengellyel, bal-
oldalt szép kovácsoltvas kapu, konzolos kökerettel.

Kazinczy-utca 2. Ház, romantikus, egyemeletes, sarok, 8 ablaktengelylyel, 1 sarokerkély, 3 kőkonzolla, oldalhomlokzat 12 tengellyel és 3 erkélylyel.

Kazinczy-utca 8. Ház, romantikus, egyemeletes, 3+2+1+2+3 ablaktengelyes. Sarok- és középerkélyes, öntöttvas rácsokkal.

Kazinczy-utca 12. Áll. Általános Iskola. Koraeklektikus, egyemeletes, sarok. 1+1+3+1+1 tengelyes, sarok- és középrizalitos. Női fej-domborművekkel díszített. Oldalhomlokzat a Zárda-utcában, 1+6+1+6+1 ablaktengelyes.

Kazinczy-utca 18. Áll. Általános Iskola. Koraeklektikus, egyemeletes, 1+1+1+1+1 ablaktengelyes, zárt erkélylyel.

Kazinczy-utca 20. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 4 ablaktengelyes, gazdag kiképzésű edikulás ablakokkal.

Széchenyi-tér 8. Ház, átmenet romantikából koraeklektikába, egyemeletes, sarok, 2+5+2 tengelyes, kovácsoltvas kapu, üzletek eredeti vasajtókkal. Ma dörzsölt vakolattal elrontva.

Táncsics-tér 2. Ház, átmenet a romantikából a koraeklektikába, egyemeletes, 5 ablaktengelyes, erőteljes jón pillérekkel. Középerkély szép öntöttvas ráccsal és konzolokkal. Földszint szecessziós üzletportálokkal és táblákkal.

Táncsics-tér 4. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes, középrizaliton erkély. A földszint elrontva.

Postaház, emeletes, XVIII. századi.

Árvaház, részben a Rákóczi-vadászkastély falainak felhasználásával.

Borház, a hegyoldalban, itt gyülekeztek a husziták.

Várom, középkori alapfalak nyomai.

SELYEB

Ref. templom. Festett famennyezet, XVIII. század.

Ref. faharangláb, kisméretű, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, kartusos-volutás kétágú talapzaton, kezében kereszt. Két angyallal, kronosztikon, 1769.

Tiszta-kúria, a XIX. század elejéről, renoválva.

Péchy-kúria, fa-középrizalitos, földszintes, XIX. század eleje.

SEMJÉN

Ref. templom, épült 1839-ben, barokkos, kehely, 1601.

SERÉNYIFALVA

Máléi r. k. templom, nagyméretű, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVIII. században, újjáépült 1847-ben.

SIMA

R. k. templom, homlokzatán 2 saroktámpillérrel, félköríves szentélylyel. Románstílusú, XII. század.

SZÁDVÁR, lásd SZOGLIGET

SZAKÁCSI

Ref. templom, átépítették 1736-ban. Régi edények.

SZALA, lásd SZALASZEND

SZALASZEND

Alsószendi ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, kívül néhány gótikus támpillérrel, belső kapuja kerek felső záródással, gótikus. Belseje barokkstilű.

Szalai ref. templom, XIX. sz. első fele.

Szalai Hőnig-kastély, XVIII. sz. vége.

SZALONNA

Ref. templom, homlokzatán vörös kőből épült, szerény ornamentális díszű román portállal, ál-bélelttagokkal. Háromszögű felső homlokzatzárással. Félköríves szentélyén kis apszidiol, a szentély gótikus támpillérekkel. A déli falon 2 lőrésablak. Stílustalan palafedése XX. századi. Belül a diadalív béli 7 medaillonban szentek mellképei, Szepesi András falképei a XV. század első harmadából. Felirat a diadalív mellett balra. A hajó falképei elpusztultak. A szentély jobb falán románstilű, részben rongált freskó, mely Antiochiai Szt. Margit legendáját ábrázolja, XII. század. Több helyen konzekrációs kereszték. Áttört szőszék, hangvető, polikrom és népies 1801-ből. Színes fakarzat 1777-ből. Magyar világi díszpohár 1520 körülről, HS jeggyel és 1659-ből való felirattal. Onkanna, kassai bélyeggel, angyalfejes lábakon, felirattal, XVII. század. Két hibás öntányér, XVIII. század. Két úrihímzés arannyal. XVII. század.

Ref. fa-harangláb, szélesebb alsórésszel, galériás toronnyal, Varga András műve, XVIII. sz.

SZÁRAZBERENCs, lásd RÁSONYSÁPBERENCs

SZÁRAZKÉK

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVIII. sz. végén.

SZÁSZFA

Ref. templom, barokkstilű, átalakítva 1907-ben. Kehely, tányér, önköszlet, 1742. Terítők, XVIII. század.

SZEMERE

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, rokokó és copf, XVIII. század.

Szemere—Pallavicini-kastély, oldallépcsőkkel ellátott oszlopos tornáccal. Klasszicizáló, XIX. sz. eleje.

SZENDRŐ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokk, XVIII. sz. Ref. templom (1897). Fagalériás tornya 1780-ból. Régi fallal kerítve. Benne Stin Tamás pohara, 1583 és egy régi kehely. Nyeregtakaró, XVII. sz. Ciborium, 1639. Kanna, 1681, 1639. Terítők, XVIII. század. A szentély külső falában érdekes XVIII. századi sírkő.

Ferences zárdarom, 1660-ból.

Várrom. A várat a Bebekék építették, fontos végvár volt. 1590-ben Stella Kristóf dolgozott rajta. 1707 óta romokban.

Csáky-kastély, egy része boltíves tornáccal, barokk ablakrácsokkal áll. Épült a XVII. században.

SZENDRÓLAD

R. k. templom, épült a XVIII. században.

SZENTISTVÁN

R. k. templom, épült 1754-ben, Kracker képe: Szent István király.

SZENTISTVÁNBAKSA

Ref. templom, barokkstilú, épült 1839-ben. Kanna, 1796.

SZENTLÉLEK, Pálos romokat lásd DÉDES**SZENTSIMON**

R. k. templom, egyetlen homlokzati nyolcszögletes tornyocskával, két részsüt álló támpillérel. Támpilléres hajó és a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Sekrestye a templom északi oldalán. Déli hajófalán kapu-előcsarnok. Épült a XIV. században. Kálvária-, Madonna- és Szt. György-freskó, 1423 (1948-ban találták). Festett famennyezet Lévay Istvántól és Komáromy Istvántól, 1650. Festett karzata 1750-ból.

SZÉPHALOM

Ref. templom, XVIII. század.

Kazinczy-ház, manzardtetős, építette Radi Károly, 1791.

Kazinczy mauzóleum, elől-pilléres, oszlopos görög templomot utánzó épület, 1874—75. Benne Kazinczy dolgozó és hálószobája. Tervezte Ybl Miklós.

SZERENCS

R. k. plébániatemplom, épült 1759-ben.

Ref. templom, hegyessisakú tornya a hajó jobboldalán, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel. Benne Rákóczy Zsigmond vörösmárvány tumbája. Épült állítólag 1321-ben. Középkori kehely, XV. század, csészéje, 1709. Két kanna, 1805. Tányér, 1740.

Gör. kel. templom, épült 1799-ben.

Zsinagóga, épült 1812-ben.

Rákóczi-kastély, egyemeletes, saroktoronyokkal. Erősen átépített, késő-reneszánsz. Kapubejárat felett címer rákkal.

Várron, nagyméretű toronyrészlete áll. Már a XIII. században szerepel.

SZIKSZÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1742-ben.

Ref. templom, lőréses fallal, 1585, fallal kerítve, melynek XVIII. századvégi szép kapuzata van. Egyetlen homlokzati torony, támpilléres hajó és a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Nyugati főbejárat körteprofilú, átfaragva, XIV. század. Déli belső kapu gazdag profillal. Belül háromhajós csarnoktemplom, kazettás-rozettás menyezettel, a XIX. század elejéről. Négy nyolcszögű pillére s a boltozat vállkövei megvannak. Az északi kapu és előcsarnok is gótikus. Két kápolna, az északi pálcatagos kapuval. A templom a XIV. században épült, de sokat dolgoztak rajta a XV. században is. A török feldúlta. 1588-ban Kalthauer György kassai építész renoválta. Aranyozott ezüstkehely, XV. sz. — Kancsó, 1639. — Hímzések.

Perényi-kastély, földszintes, furcsa várszerű középrizalittal, benne kápolna, XVIII. század közepe. Később az Esterházy-, Csáky- és Hunyadi-családé.

SZIN

R. k. kápolna, az útszélen, klasszicizáló, 1800 körül.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1804-ben. A sisak 1894-ből. Kehely, 1784. Önkannák, 1760, 1793. Terítő, 1790.

SZINPETRI

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és gazdag homlokzattal, XVIII. század. A sisak 1877-ből. Kanna és tányér, 1765. Terítő, 1801.

SZIRMA

Ref. templom, épült 1784—1785-ben.

SZOMOLYA

Temető-kerítés, az 1896-ban lebontott románstílusú templom kövei befalazva, főképpen a kapuzat faragott kövei.

SZÖGLIGET

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, mely füzérdíszes, copf-stílusú, XVIII. sz.

Derenki r. k. fatemplom, XVIII. század.

Ref. templom, kis homlokzati toronnyal, XVIII. század.

Szádvár-romjai, XV. század, néhány fala áll.

SZÖLLŐSARDO

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, mely hajdan fagalériás volt, gótikus ablakkal, XV. sz. 1823-ban bővítették.

SZUHAFŐ

Ref. templom, egyetlen, a homlokzat jobboldalán álló toronnyal, épült 1782-ben. Torna, 1861.

SZUHOGY

Csorbakővár, középkori alapfalak a határban.

TAKTAHARKÁNY

Ref. templom, épült 1795 és 1806 között. Kanna, 1682, 1748, 1772. Tányér, 1742. Keresztelő edények, 1795. Kehely, 1797, 1830.

TAKTAKENÉZ

Drevenyák-kúria, később az Andrassy-családé. 1800 körül.

TAKTASZADA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1794 és 1802 közt. Két kehely, 1743, 1808.

TÁLYA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Déli oldalbejárat barokk kapuzattal 1720-ból, melyet Craszyik Mihály készített. Eredetileg középkori épület, 1757-ben hajóját megemelték, 1861-ben leégett. 1931-ben átépítették. Háromboltszakaszos hajó, gótikus szentély. Belső berendezését a Trautsohn-család 1757-ben ajándékozta. Főoltárkép: Szt. László, 1800 körül. Bal első mellékoltárkép: Szt. Vendel szüretel, Maulbertsch műve. Gazdag figurális barokk szöszék. Érdekes barokk szobrok, pl. Szt. Rozália fekvő figurája.

Ref. templom, egyetlen erkélyes homlokzati toronnyal, épült 1549 körül. Tornya 1826-ból. Edények, 1636, 1712, 1811.

Ev. templom, tornya nincs, homlokzata oromzatos, épült 1790-ben. Klasszicizáló szöszék, és keresztút, az utóbbiban keresztelték Kossuth Lajost.

Rákóczi-kastély, egyemeletes, 7 ablakos, középerkéllyel. Később a Maillot-családé. Épült 1720 körül.

Rákóczi-kúria, később a Maillot-családé, földszintes, kisméretű. Érdekes oldallépcsővel, XVI. sz. vége.

Rákóczi-pince, csillagboltozatos földalatti teremmel és konyhával.

Várom, alig kivehető középkori alapfalak.

TARCAL

R. k. plébániatemplom, épült 1766-ban. Tornya gótikus, ezt Hansmann Márton 1615-ben átalakította. Míseruha, XVIII. sz.

Kápolna, a szőlőben, építette a Grassalkovich-család. Oltára Hartmann Józseftől, XVIII. sz.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal épült 1773-ban. Kehely, 1682, tányér, 1684, terítők, 1704, 1710, 1747, 1768, 1774.

Rákóczi-ház, egyemeletes, 8 ablakkal, XVIII. század.

TARD

R. k. templom, aranyozott ezüst barokk ereklyetartó a XVII. századból.

TARDONA

Ref. templom, épült 1786 és 1788 közt, klasszicizáló kőszöszék. Onkanna 1752-ből.

TELKIBÁNYA

Ref. templom, gótikus, átépítették 1624-ben, festett famennyezete 1774. Két tányér, 1654. Régi onkanna.

Ref. fa-harangláb, 1800 körül.

Templomrom, a közeli erdőben.

Védőbástyák és körfalak maradványai.

TIBOLDDARÓC

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1724-ben. Más forrás szerint az 1815-ben lebontott templom helyén, 1826-ban szentelték fel. (Két oltárképrajz 1855-ből, ismeretlen mestertől a Szépművészeti Múzeumban).

Szt. Vendel-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVIII. században.

Ref. templom, XIX. század eleje.

Majtényi-kúria, klasszicizáló.
Rom, régi építmény omladéka.

TISZADOROGMA

Ref. templom, épült a XVIII. század végén.

TISZAKARÁD

Ref. templom, torony nélküli oromzatos új homlokzattal. Atépítették 1884-ben. Kehely, IV. század. Kannák, tányérok, 1838.

TISZALADÁNY

Ref. templom, klasszicizáló, tornya barokk. 1883-ban átalakítva. Keresztelőedény, 1657. Kanna, 1664.

TISZALUC

Ref. templom, épült 1520 körül. 1902-ben átalakították. Kehely, 1731.

TISZAOSZLÁR

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, bafokkstilű. Kehely, 1791. Önkehely, XVIII. sz.

TISZAPALKONYA

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. Tornya 1787-ből. Edények, XVIII—XIX. század.

TISZASZEDERKÉNY

Ref. templom, épült 1810-ben.

TISZATARDOS

Gör. kat. templom, XVIII. század, megújítva
Rédey-kastély, barokk, XVIII. század, manzárdtetős, később a Matkovich- és Reviczky-családé.

Lóistálló, hengeres toronnyal és faszindellyel, XVIII. század

TISZATARJÁN

Ref. templom, épült 1769-ben.

TISZAVALK

Ref. templom (1869). Régi edények.

TOKAJ

R. k. templom, épült 1712-ben. Gótikus kehely. Önkehely, XVIII. század.

Gör. kat. templom, barokk, épült 1790-ben, rossz állapotban. Ikonosztáz, 1790 körül. Copf szószek. Harang, 1790.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokk, épült 1822-ben, neorománá átalakítva. Kehely, 1705, 1709. Onkannák, 1704, 1706, 1774. Korocz György lelkész címeres sírköve, 1636.

Ev. templom, toronym nélküli, oromzatos homlokzattal, épült 1785-ben.

Zsinagóga, épült 1816-ban.

Pálos-kolostor, egyemeletes épület, a pálosok itt laktak 1470—1540 között.

Községháza, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapuval, copfstíliú, XVIII. század vége.

TOLCSVA

R. k. templom, árkados, hagymaalakú fatoronysisakkal. A templomon gótikus részletek, így a torony alja is. Szentélyben Karl Váld: Sz. Mária születése-kép, 1836. Gondrecourt Adám címeres sírköve, 1722. Szilassy János úrmutatója, 1757, talpas keresztje és kelyhe.

Gör. kat. templom, épült 1760-ban.

Ref. templom, épült 1830-ban. Hólyagos serleg, XVI. sz. Kanna XVII. sz. Tányér, 1667, 1678.

Szirmay-kastély, földszintes, négyoszlopos partikusszal. Klasszicizáló, 1820 után. Később a Waldbott-családé.

Szirmay-kúria, földszintes, címeres orommal, később a Dessewffy-családé.

Stéján-kúria, földszintes, négyoszlopos oromzatos középrész és 2—2 ablakos szárnyak. Klasszicizáló. Később a Zsedényi-családé.

Szemere-kúria, később a Csöke-családé.

TOMOR

Ref. templom, eredetileg toronynélküli gótikus premontrei kápolna. Támpilléres hajó, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. Bent a XV. századi szentélyboltozat vállkövei. Festett mennyezet, XVIII. sz. Festett asztal, 1775-ből. A templomot 1755-ben és 1885-ben renoválták.

Kúria, klasszicizáló, XIX. sz. eleje.

TORNANÁDASKA

Harangtorony, magánosan áll, egyemeletes.

Hadik-kastély, toronnyal, XVIII. századi, átalakítva. Ma Állami Gyógypedagógia Intézet.

TORNASZENTANDRÁS

R. k. templom, csehsüveges boltozással, XVIII. századi falképekkel.

Gör. kat. templom, huszártoronnyal, XVIII. század.

TORNASZENTJAKAB

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk korban átalakítva. A déli oldalon befalazott román bélétes kapuzat maradványa, 2—2 vésett és fejezetes oszloppal, a felső lezárás hiányzik.

Ref. templom, épült 1787 és 1790 között. 1929-ben megújították.

Nep. Szl. János-szobor, a r. k. templom előtt, XVIII. század.

TORNYOSNÉMETI

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti zömök toronnyal, melyen gótikus ablakok vannak. A déli csücsíves bejárat körteprofilos. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul, déli oldalán 3 mérműves ablak. A torony homlokzatán bemélyített kőlapon 1497 évszám. Festett famennyezet, 1755. Festett szószék. Barokk kehely, terítők.

TRIZS

Ref. templom, fatoronnyal, épült 1825-ben.

ÚJCSANÁLOS

Ref. templom, (1907). Kanna, 1683, 1726. Kehely, 1716. Két tányér, 1732. Keresztelő készlet, 1740. Terítő, 1697 és 1746.

UPPONY

R. k. templom, épült a XVIII. században.

VADNA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Érdekes középkori falfestményeit megsemmisítették. Rézkehely, 1715. Kanna, 1722.

Várrom, a csehek építették, Mátyás bevette. Csekély alapfalak.

VAJDÁCSKA

Ref. templom, barokkstílusú, épült 1790-ben. Bővítették 1886-ban. Kehely és tányér, 1790.

VÁMOSÚJFALU

Ref. templom, épült a XVIII. század első felében.

VARBÓ

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1809-ben.

VARBÓC

Ref. templom, XVIII. század.

VATTA

R. k. templom.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1814-ben. 1892-ben átépítették. Onkanna és tányér, 1726. Keresztelőkészlet, 1766.

Szemere Bertalan szülőháza, földszintes kúria, XVIII. sz. vége.

VÉGARDO

Gör. kat. templom, épült 1799-ben. Tornya 1820-ból.

VILMÁNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló, a hajónál alacsonyabb és keskenyebb szentélyel, melyben boltindítékok láthatók. Gótikus, átalakítva. Déli homlokzaton műves töredékek. Nyolc pohár, egyik a kassai Hans Parth műve, körül. Kehely, 1750, 1800.

VILYVITÁNY

R. k. templom, épült 1805-ben.

Ref. templom, épült 1771-ben.

VISS

R. k. templom, épült 1827-ben.

Ref. templom (1898) Kehely, 1804. Ónkanna, 1648. Tányér, 1642, 1762.

VIZSOLY

R. k. templom, ormos toronnyal, 1840 körül. Üdvözlő angyal, Szűz Mária, ovális olasz, XVIII. századi képek. Intarziás sekrestyeszekrény. Barokk fafeszület, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti, mérműves, csúcsíves ablakú zömök toronnyal (2 lőrés és egy csúcsíves ablak). Hajó, melyen csúcsíves ablak látható, keskenyebb szentély és még keskenyebb félköríves apszidiol, mely elrendezés arra vall, hogy egy kápolnához később építették hozzá a mai hajót. A kis szentély hegyes vaknyílásokkal. A középső tagon kívül torzfej. A szentélyben románkori, a hajóban gótikus falképek. Festett famennyezet, 1791. Belül erősen átalakítva. Keresztbordás szentély zárókövel. A kis félköríves szentélyben két tölcserablak. A szentély a XIII., a hajó a XIV. századból. Világi díszpohár 1500 körül. Két ónedény, XVII. század.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzat előtti zömök toronnyal, 1800 körül.

Kolostorrom, csekély nyomai a Barátréten.

ZÁDORFALVA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Gótikus. 1803-ban és 1925-ben renoválták. Edények, 1646, 1701, 1791.

Szakáll-kúria, XIX. század eleje.

ZALKOD

R. k. kápolna, copfstílű, csinos kapuval, épült 1757-ben.

Fatorony, XVIII. század.

ZEMPLÉNAGÁRD

Gör. kat. templom, barokk huszártoronnyal, 1820 körül.

Ref. templom, épült 1780 és 1800 között. Tornya 1878-ból.

ZILIZ

Ref. templom, egyetlen alacsony toronnyal és téglalap-alapú hajóval, val. 1926-ban átépítve. Kanna és tányér, 1747, 1780. Terítő, 1736, 1801.

ZUBOGY

Ref. templom, épült a XV. században. Kehely és tányér, 1759. Pohár, 1581.

ZSUJTA

Ref. templom, egyetlen alacsony toronnyal és téglalap alapú hajóval, kívül nagyon átalakítva. Szentélyben gótikus-mérműves egyszerű szentésgfülke, XV. sz. Kehely Debreczeny Imre kassai ötvöstől, 1645.

CSONGRÁDMEGYE

ALGYÓ

R. k. templom, erős toronnyal, azon gótikus ablakokkal, megújítva 1750-ben és 1788—1798 között. Szt. Anna-oltárképe a váci piarista-rendházból, XVIII. század.

CSANYTELEK

R. k. templom, épült 1841-ben. 1899-ben boltozatát eltávolították.

CSOMORKÁNY, lásd HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

CSONGRÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzati, galériás toronnyal, épült 1762—1769 között. Tornya 1784-ből. Renoválták 1857-ben és 1888—1889-ben. Szt. Rókus-templom, egy ideig raktár volt. 1884-ben renoválták.

DEREKEGYHÁZ

Károlyi-kastély, épült 1769-ben. Benne Nep. Szt. János-kápolna.

FÁBIÁNSEBESTYÉN

Templomrom, főbejárat és keleti fal, csúcsíves ajtó- és ablakmaradvánnyal, XV. század.

FOLDEÁK, lásd ÓFOLDEÁK

GYÁLARÉT

Gör. kel. templom, épült 1794-ben.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

R. k. templom, széles homlokzatán két oldalorom. Kapu felett címer. Félkörös középszentély. Bent háromhajós, pillérekkel. Barokk főoltár és szószék. Épült 1752—1758 közt. Barokkstilú. Háromhajósra bővítette 1872-ben Ybl Miklós.

Ref. öregtemplom, egyetlen homlokzat előtti zömök, négyemeletes toronnyal. A torony 1714-ben épült, rajta feliratos tábla. Csehboltozatos belső tér, új karzat. Harangja és órája az ecsedi Rákóczi-várból. A templom 1723-ból. Edények, 1789. Hangulatos udvar, kerítéssel.

Ref. újtemplom, egyetlen, barokk homlokzati galériás toronnyal, copf vázákkal, íves kapuzata felett dombormű: felhőben héber betűk. Késő-barokk stílus. Épült Fischer Boldizsár kecskeméti kőműves tervei szerint 1791—1799 között. Edények, 1789.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, dísztelen homlokzattal. Kapu felett, 1842-es évszám. Belső tér laposan fedett.

Gör. kel. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal (sisakján 1899-es évszám), melyhez konkávan csatlakozik a homlokzat gazdag profilokkal. Jobb oldalfalában sírkövek, 1809—1830 közt. Épült a XVIII. században. Benne gazdag ikonosztáz. Szt. Nahum-ikon, 16 képpel keretelve, Athos-hegyről.

Susáni ref. templom (1900 körül). Edények, 1789.

Városi múzeum, alapítva 1905-ben. Jelentős ősrégészeti gyűjtemény. Kőkénydombi prehisztórikus lelet (Kőkénydombi Vénusz). Helyi festők, elsősorban Tornay János gazdag kollektója.

Ref. paplak, a ref. újtemplom mellett, földszintes, 1+4+3 ablakkal, a középrész íves párkánya ablakkal. Klasszicizáló.

Ref. gimnázium, egyemeletes, 7+4+7 ablakos rész 1722-ben épült (tornya volt), 1820-ban átalakítva. Udvara, balra szárnyal, a földszinten és az emeleten íves tornácu volt (beüvegezve). A többi épületrész 1832-ből.

Károlyi-sörház, később katolikus ház. Földszintes, 6+3+6 ablakos, oromzattal. Klasszicizáló. Íves tornácu udvarral.

Sztálln-út 31. Ház, földszintes, balra kapu, jobbra 2 ablak. Klasszicizáló, 1800 körül. Tornácos udvar.

Csomorkányi templomrom, téglából, támpilléres-félkörös szentéllyel, támpilléres hajóval. XIII—XIV. század.

KISKÜNDOROSMA

R. k. templom, épült 1793—1796 között. 1889-ben új toronysisakkal fedték, 1904-ben renoválták.

KISZOMBOR

R. k. plébániatemplom, szentély eredetileg kerek kápolna, románstílus, téglából, XII. század. Belül hatkarélyos, ma egyik karély hiányzik, kettő pedig megcsontult a hajó hozzáépítése alkalmával. Boltozatán bordák indulnak ki egyszerű zárókőből, bimbós fejezetekbe futnak, onnan féloszlopként a földre. A középső karélyban 1939-ben feltárt freskósor: 1. Veronika kendővel, 2. Szent nő két leánnyal, 3. Szent nő galambbal, 4. Rongált kép, 5. Uló apostol, kezében stílussal, Valamennyi sárgásbarna színekkel, XIV. század. A két szomszédos fülkében 2—2 tölcserablak. Ívsoros párkány a fülkében. A körkápolnához 1744-ben egyszerű hajót építettek, 1776-ban téglatemplomot, 1910-ben Csányi Károly neoromán templomot, melynek e kápolna a szentélye. Copf kehely és négy ornátus, XVIII. század.

Nep. szent János-szobra, kis kápolnában, XVIII. század.

MAGYARCSANÁD

R. k. templom, Huber József: Szent Vendel-szobor. 1820 körül.

MAKO

Belvárosi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, szokatlanul hosszú szentéllyel. Havi-Boldogasszony-kép a szegedi alsóvárosi ferencesektől, a római S. Maria Maggiore-beli kép barokkori vagy átfestett másolata. Főoltárkép: B. Emlertől, 1854. Barokk képek. Rokokó szószék és

klasszicizáló keresztelő medence. A barokkstílusú templom 1765—1772 között épült. Barokk kerti kapu.

R. k. temetőkápolna, építtette Vilbitz Hauser makói serfőző 1829-ben. Klasszicizáló.

Kálvária-kápolna, barokkstílusú.

Belvárosi ref. templom, egyetlen tömzsi, kősisakos homlokzati toronnyal. Belül egyetlen belső tér. A szószéket Erdődy Pál makói asztalos készítette 1801-ben, a füzéres padokat Joó Sámuel makói asztalos, 1829-ben. Kenyérsztó tányér, Szentpétery József pesti ötvöstől, 1822. A templom eredetileg gótikus volt. Épült 1776-ban, tornya 1787—1788 között. Kibővítették 1828-ban. Harang, 1787.

Gör. kat. templom, rokokódíszes toronnyal, bádogsisakja későbbi. Belül rokokó székek, rokokó ikonostáz, klasszicizáló szószék. A templomot Mária Terézia építtette 1777—1778 között.

Szt. Anna-szobor, magas oszlopon, XVIII. század.

Vármegyeháza, egyemeletes, 9+5+9 ablakos, nyolcoszlopos, timpanonos középrizalittal, melyet klasszicizáló vasrácsok díszítenek. A szárnyak elsőemeleti ablakai között félpillérek. Árkádos udvar. 1780-ban emelt épület felhasználásával építette Ghuba Antal mérnök 1836-ban. Kerti kapuja szép vasráccsal.

Deák Ferenc-utca 2. Klasszicizáló ház.

Deák Ferenc-utca 3. Klasszicizáló ház.

Deák Ferenc-utca 6. Klasszicizáló ház.

Felszabadulás-u. 2. Egyemeletes, klasszicizáló, homlokzata átalakítva, emeleti erkélyrácsán lant-motívum.

József Attila-utca 3. A vármegyeházához hasonló díszítésű ház.

Kálvin-tér 7. Egyemeletes, falszalagos és füzéres díszrel, udvari oldalán árkádokkal. Épült 1812—1820 között.

Lenin-tér 11. Naschitz-ház, egyemeletes, U-alakú, manzardtetős, négyablakos középrizalittal, klasszicizáló stílusú. Épült 1824 előtt.

Puskin-utca 5. Lonovich-ház, 3+3+2 ablakkal, jobbra kapuval, alig kiugró timpanonos középrésszel. Földszintes, klasszicizáló. Szép farokkapuval.

Puskin-utca 10. Nyéky-ház, épült 1821-ben, utcai homlokzata átalakítva, udvari oromzatos feljáróján 1821-es évszám. Szép kovácsoltvas ablakrácsai vannak. Klasszicizáló.

Szabadság-tér 4. Thököly-ház, földszintes kúria, klasszicizáló.

Szabadság-tér 12. Püspöki lak, földszintes, klasszicizáló stílusú, hozzá csatlakozik egy négy dőroszlopos, timpanonos, tornyocskás kápolna. Építette Közeghy László püspök 1826-ban.

Szent János-tér 32/b. Klasszicizáló ház. Az ablakok közti pilléren füzérdíszes jón oszlopfő.

Sztálin-út 6—8. Kristóffy-kúria, földszintes, klasszicizáló.

Vörösmarty-utca 1. Klasszicizáló ház.

Temetők: Ref. temetőben Onossy János († 1829), Jellinek Katalin († 1830), Pozsgay János († 1838), Szilassy Pál († 1844) síremléke. A r. k. temetőben Tarnay Mihály († 1850) és bellusi Baross Sándor síremléke.

Mezőkopáncsi r. k. templom, templomrombból kiépítve. Az eredeti templom hajója hosszú téglalap-alapú volt, vele egy szélességű, félköríves szentéllyel. Homlokfalán, mely nagyrészt megmaradt, kapuzat és 2 sarokpillér. XIII. század. 1596-ban a török pusztította el. 1933—1935-ben a régi mintára kiépítették, oromzatán kis téglatoronnyal.

MEZŐKOPÁNCS, lásd **MAKÓ**

MINDSZENT

R. k. templom, épült régebbinek felhasználásával 1800-ban.

NAGYLAJ

R. k. templom, eredetileg gótikus, XV. sz. Erősen átépítve.
Várrom, középkori alapfalak.

OFOLDEÁK

R. k. templom, homlokzatán baloldalt háromemeletes toronnyal, melyen gótikus ablakok nyílnak, legfelül körablak. A homlokzaton 4 pillér, kapu felett gótikus ikerablak. Hosszú hajó és szentély. A szentélyben vakolat alatt gyámkövek. Épült 1400 körül. Sokáig magtár volt, 1923-ban visszaalakították templommá.

PUSTASZER

Templomrom, a bencések apátsági templomának romja: az északi fal egyik része. Első említése 1223-ban.

SÖVÉNYHÁZA

Dóci r. k. templom, épült 1802-ben.

SUSÁN, lásd HÓDMEZÖVÁSÁRHELY

SZEGED

Alsóvárosi Ferences-templom. Szentélye 1493-ban, hajója 1502-ben épült. Csücsüsvés stílus. 1713-ban megújították. Tornya 1772-ben, sisakja 1827-ben épült. Renoválták 1900-ban és 1938-ban. Egyhajós, hálóboltozatos templom, kívül támpillérekkel. Főoltár Sarecz György, XVIII. sz. eleje, renoválva 1780. Csodatevő Madonna-kép (nem középkori, hanem XVII. századi). Assisi Szent Ferenc-oltár, képe Joseph Hautzinger bécsi festőtől, 1774—75. Szószék és sekrestyebútorok: Graf Antal, 1714. A folyosó szobrai: Aisenhut József, 1775. Orgona, 1762.

Ferences-múzeum, az alsóvárosi kolostorban: Miseruha, himzett keresztjén baldachinok alatt szentek, Velence, XV. sz. vörös brokátszöveve Firenze, XV. sz. (ú. n. Szent Gellért-kazula). Miseruha, brokátszöveve Firenze, XV. sz. újabb himzett keresztjén alul Madonna térdelő alakkal és AUSILIATRIX SZEGEDIEN 1773 felirattal. (Az ú. n. Mátyás-miseruha). Kehely, hatkarélyos talppal és áttört gombbal, reneszánszstílus, 1530 körül. Marchiai Szt. Jakab széke, faháncsfonat, XVI. század. Barokk Mária-faszobor, XVIII. sz. Nagy úrmutató, barokk, I. Augsburg, XVIII. sz. Barokk kehely, zománképekkel, XVIII. sz. Kehely, Schätzl József pesti ötvöstől, 1760 körül. Pluviale, Mária Terézia hímezte. Kő napóra, 1817.

Minorita-templom, felsóvárosi. Torony nélkül, magasornú homlokzattal, négyszlopos kapuval. Épült 1747—1767 között, megújították 1888-ban. A templom díszait, faragványait a szerzetesek készítették. Restaurálta Lechner Vencel és Dobi János szegedi kőművesmester.

Rozália-kápolna, épült a pestis emlékére, 1704-ben.

Rókus-kápolna, épült 1834-ben.

Szt. Demeter-torony, alul négyszegletes, támpillérekkel, nyolcszögletes felső része háromemeletes, XIII. századi templomtorony, melyet 1925-ben bontottak ki a belvárosi plébániatemplom 1731-ben épült testéből, eredetileg egy háromhajós, szentélykörüljárós templom bal homlokzati tornya

volt. Újabb kapuzatába Dorozsmáról származó középkori kőbárány befalazva.

Ref. templom, eklektikus, neogót, nyerstégla homlokzat, kő-tégla vegyes falazatú huszártorony, kerek kaputorony és sokszögű szentély. Schulek Frigyes terve.

Gör. kel. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, copf sisakkal. Ívelt homlokfalán toszkán pillérek, párkány és orom. A sarkon hermák. Épült 1743—1745 között. Többször átalakítva. Ikonok, XVIII. sz. Athosi kereszt, 1760 körül.

Régi zsinagóga, Hajnóci (Korona)-utca 12., homlokzata orommal és toszkán óriáspillérekkel. Lipovszky Henrik és József 1837-ben készült terve alapján épült 1842-ben. Klasszicizáló.

Sz. Mária-szobor, az alsóvárosi templom előtt, 1708-ban már állott. 1855-ben karját újból hozzáillesztették.

Dugonics András-szobor, Izsó Miklós mintája alapján készítette Huszár Adolf. (A Dugonics-téren.)

Kultúrpalota, épült 1896-ban. Benne a múzeum: Prehistoria. Csorvaspusztai thuribulum, XII. század. Kögyűjtemény, középkori tárgyak is. Céh- emlékek. Canzi: Deák Ferenc. Barabás: Klauzál. Madarász: Izabella. Munkácsy: Honfoglalás, Felszolgáló leány. Benczur: Tisza Kálmán. Csók: Magdolna. Fényes: Oregasszony. Thorma: Békesség velemek. Néprajz.

Várom, az árpádkori, 1880-ban nagyrészt lebontott vár maradványai, az 1751-ben épült Mária Terézia kapuval összeépítve. A várat IV. Béla építtette, 1542—1648 közt a török bírta. Szabálytalan hatszögletű volt.

Városi közkórház, épült 1805-ben, átalakították 1857—1877 között.

Közüti vashíd Szeged és Újszeged között. Eiffel Gusztáv terve, a vas-szerkezet Feketeházy Jánosé.

Színház, tervezte Fellner Ferdinánd és Helmer Hermann.

Apponyi-utca 8. Ház, földszintes, 1+4+1 ablakkal, oldalt 8 ablak, oromzatos, 5 ablakos. Épült a XVII. század végén. A XVIII. században megyeháza volt. Pincéje boltozva.

Apponyi-utca 8. Ház, földszintes, 1+4+1 ablakkal, oldalt nyolc ablak, kapuval. Pilléres dísz, fogrovatos párkány. Konzolos triglifis kapu. Copfstílu.

Apponyi-utca 12. Ház, földszintes, négyablakos. Kosárvíves kapuval. Barokkstílu.

Apponyi-utca 20., volt Hungária-szálló. Kétemeletes, 2+5+2 ablakkal, konzolos erkéllyel. Klasszicizáló.

Aradi vértanuk-tér, Gimnázium. Eklektikus, kétemeletes, négyhomlokzatos, sarokrizalitos, nyugodt, egyszerű épület.

Árpád-tér 4/5. Ház, földszintes, 6—6 ablak között íves, oromzatos kapu-kerettel és sugaras fakapuval. Udvarán árkádos folyosó. Copfstílu.

Baiza-utca 8. Ház, romos, barokkstílu. Ívmezejében 1832-es évszám.

Dáni-út, ház, egyemeletes, 12 ablakos. Copfstílu. Oldalhomlokzata 5 ablakkal.

Dugonics-tér, Központi Egyetem. Eklektikus, kétemeletes épület.

Dugonics-tér 5. Vajda-ház, romantikus, egyemeletes, 3+3+3 ablakos, középerkéllyel.

Hajnóci-utca 1. Ház, romantikus, egyemeletes, 4+1+1 ablakos, emeletén öntöttvas erkély, mellvéddel és konzolokkal. Eredeti fakapu.

Horváth Mihály-utca, ház, egyemeletes, 6+3+6 ablakkal, klasszicizáló.

Jósika-utca 19-21-23-24. Egységes utcakép, a koraeklektika végéről. (1880—90.)

József Attila-rakpart 1. Sarokház, eklektikus, egyemeletes, alagsorral. 4+1+4 ablak, középrizalit, edikulás ablakok.

Kárász-utca 5. Ház, romantikus, egyemeletes, ívsoros párkány. Öntöttvas rács és öntöttvas konzolos erkély, egységes szép udvar.

Kárász-utca 9. Ház, romantikus, 4 ablakos, az ablakok szemöldökpárkányában oroslánfejek. Öntöttvas erkélyrács.

Kelemen-utca 2. Sarokház, eklektikus, egyemeletes, 15 ablakos, földszintjén szép vas zsulutáblák.

Klauzál-tér 5. Kárász-ház, egyemeletes, 5+3+5 ablakkal, oldalhomlokzat 16 ablakkal. Kettőskonzolos erkély. Klasszicizáló.

Nádor-utca 10. Ház, romantikus, földszintes, 10 ablakos, az ablakok ívmezejében Dávid-csillag. Kapu nélkül, bejárat az udvar felől.

Roosevelt-tér 9. Vedres-ház, egyemeletes, 4+3+4 tengellyel, építtette Vedres István az 1800 körül működő vízlecsapoló-mérnök. Kőkeretes kapuján maszkos zárókő. Copfstílus.

Somogyi-út 16. Ház, földszintes. Kapu és 4 ablak. Ablakok felett nyílveesszős és madaras koszorúk. Klasszicizáló.

Somogyi-utca 20. Sarokház, romantikus, egyemeletes, 1+3+1 ablakos, baloldalán nyolcszög-alaprajzú; erősen kiugró emelet, sarokerkély. Oldalhomlokzata 8+1 ablakos, szép fapapu, keresztboltozatos kapualj. Gazdag vakműművekkel díszített lépcsőzetes oromzat és bástyaszerű végződésű kis fiatorony. Vakműműves ablakmellvédek. Kapuja fölött gótbetűs vésett felirat: Építtetett 1857 évben. Valószínűleg Feszl Frigyes tervezte.

Széchenyi-tér, Városháza, Vedres István által tervezett régi városi tanács házból átalakítva és szecessziós-neobarokk keverékű középtornyos épületté kiépítve. Tervezte Pártos Gyula és Lechner Ödön.

Széchenyi-tér 11. A Városházához csatlakozó folyosóhíddal átkötött ház. Koraeklektikus, kétemeletes, 4+6+4 ablakos.

Sztálin-körút, tiszai sarok. Pénzügyi palota, a koraeklektika végéről. (1880—90.) Kétemeletes.

Sztálin-körút. Szt. György- és Kossuth Lajos-utca sarok, ház, romantikus, földszintes, 2 + kapu + 4, a lesarkított oldalon 4, majd 7 ablakotengellyel. Gazdag romantikus ablakkeretezéssel és fiatornyos, keresztrozás szemöldökpárkányokkal.

Sztálin-körút 14. Ház, koraeklektika vége (1880—90), 3+1+1+1+3 ablakos középizalít, emeleten edikulás ablakok. A földszinten kváderes fal, a középrizalított toszkán pillérrend tagolja. Szép eklektikus kapu.

Sztálin-körút 29. Sarokház, a koraeklektika végének (1880—90) típusa. Egyemeletes, 2+3+2 ablakos, oldalhomlokzaton 3 ablak. A sarkon erkély, öntöttvas ráccsal. Középrizalítos, nagy ablakokkal.

Sztálin-körút, házsor, a koraeklektika végéről. 41. szám egyemeletes, 43. szám kétemeletes, 45. szám kétemeletes, 51. szám egyemeletes, 1+5+1 ablak, 53. szám egyemeletes, 57. szám egyemeletes, 42/b. (Kígyó-utca sarok) 2+2+1+2+2 ablakos középerkéllyel.

Sztálin-körút. Egyemeletes házsor, a koraeklektika végéről (1880—90): a 66. szám 5, a 68. szám 3+2+3, sarok, a 70—72. szám 6 ablakos.

Sztálin-sétány. (Tiszapart.) Házsor a koraeklektika végéről (1880—90), egységes, kétemeletes, azonos párkány- és gerincmagassággal gazdag tagolású fapapukkal. Az 1. szám 1+3+1+3 ablakos, a 2. szám 2+5+2 ablakos, egységes, kétemeletes, azonos párkány és gerincmagassággal, gazdag tagolású, a 3. szám 2+3+2 ablakos, a közepén 4 korinthisi oszloptól tartott, kömmellvédes, vörösmárvány lemezes erkély. Főpárkánya felett 2 fekvő szoboralakkal díszített címeres oromtípus, a 4. szám 1+5+1 ablakos.

Templom-tér. Ház, későbarokk, földszintes, átalakítva.

Tömörkény-utca 12., földszintes, 2 ablak + kapu + 6 ablak. Későbarokk.

Dugonics András sírja, kőpiramis 1847-ből. Pesten készült.

SZEGVÁR

R. k. templom, XVIII. század elején épült kápolnából, 1737-ben bővíttve. Tornya 1753-ból. 1813-ban megújították.

Megyeháza, 1715-ig a Károlyi-családé. Bővítették 1776-ban.

SZENTES

R. k. templom. Egyhajós, a román stílust utánzó egyszerű épület, a toronysisak és a belső kikepzés barokkos. Épült 1843—1847-ben, a Károlyi-család megbízásából.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1808—1826 között. A torony alsó része 1770 körül. Egyszerű klasszicizáló épület, kívül gyámpillérekkel. Tágas belső tér, három oldalán 1—1 emeletes karzat-tal. Berendezése, a padok, a szószék, az úrasztala, 1820 körül. Tornyában az egykori bódi templom középkori harangja. Ezüstkehely, XVI. sz., a XVIII. században javítva. Aranyozott ezüstkehely, XVIII. század.

Gör. kel. templom, felszentelték 1786-ban. Egykorú ikonostázzal és falfestményekkel. Falában néhány XVIII—XIX. századi sírkő.

Ecseri templomrom, Szentes határában, ablakkal, XV. század.

Csongrádvármegyei múzeum, alapítva 1897-ben, rendkívül gazdag népvándorláskori és honfoglaláskori leletekben. Filigrános románstílusú bronzkereszt. Alakos kályhacsempék, XV. század eleje. Szobortöredék a pusztaszeri templomból, gótikus.

Baross-utca 1., földszintes, L-alakú épület 8 ablakkal, ámbitussal, XIX. sz. eleje.

Bartha János-utca 2., régi ref. elemi leányiskola. Egyszerű földszintes, kétszárnyú épület, 4+6 ablakkal, középen esővédő baldachin.

Céhház-utca 2., földszintes épület a XIX. sz. elejéről, 6 ablakkal és oszlopos tornáccal.

Kiss Bálint-utca 2., református parochia, épült 1803-ban. Magas, földszintes épület, 5 ablakkal, ámbitussal, szép ablakráccsal.

Kiss Bálint-utca 7., földszintes épület 1803-ból, L-alakú, ámbitussal. Hat ablak eredeti vasráccsal.

Petőfi Sándor-utca 3., épült uradalmi magtárnak, 1806-ban lakóházzá átalakítva. Földszintes, kettős épület. Nyolc ablak, oldalrizalitok.

Tóth József-utca 15., magas, földszintes épület, ámbitussal, 5 blakkal, felettük csúcsíves díszítéssel, XIX. sz. eleje.

Tóth József-utca 16., alacsony, földszintes, egyszerű épület, 2 ablakkal, a XIX. sz. elejéről.

Tóth József-utca 24., földszintes, L-alakú ház, 3 ablakkal, ámbitussal, XIX. sz. eleje. Tóth József színész szülőháza.

Bolza-kastély, átépítette 1830 körül talán id. Czigler Antal. Oszlopos tornáccal, nagyméretű, klasszicizáló.

SZÖREG

R. k. templom, épült 1814 körül.

Gör. kel. templom, épült 1785-ben.

Templomrom, a szőregi apátságé volt, mely 1239-ben már állott. Egy torony támpilléres alja.

TÁPÉ

R. k. templom, nyugati fala szoborfülkés, íves oromzattal, ez és a toronysisak 1754-ből. A nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély, mellette jobbra saroktámpilléres torony, melynek földszintje bor-

FEJÉRMEGYE

ABA

R. k. plébániatemplom. Kétemeletes homlokzati toronnyal, azon nyolcszögletű hegyes sisak. Előcsarnok, kétablaktengelynyi hajó, nyeregterű. Legérdekesebb része a hajónál szélesebb és magasabb, kiszögellő, lekerekített sarkú, háromoldalú szentély, síma félpillérekkel tagolva. Belül dongaboltozatú, jón félpilléres, kétszakaszos hajó. Az orgonakarzatot két oszlop tartja. A szentély külső háromszögletében belül köralakú, lapos félgömbkúpólával, a sarokban 2 kápolna és 1 sekrestye. A szentélyben oratóriumok csigalépcsővel. A főhomlokzat és a hajó 1846 után épült, a szentély 1748—1753 között, az utóbbinak mestere valószínűen Hatzinger Pál, linzi származású, Székesfehérváron dolgozó építész. Tornya és a hajó egy ablaktengelynyi része 1945-ben elpusztult. Szentélykupa falképe Szent-háromság Sz. Máriával, Xav. Szt. Ferencsel és angyalok kilenc karával, gyenge mű, 1736-ból. Főoltár fából, képe Jézus Szt. Józseffel és Máriával, finoman faragott angyalokkal 1764-ből. Rokokó szószék Xav. Szt. Ferenc életéből merített jelenetekkel, 1764-ből, Szentelvtartó-medence 1818-ból.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti, hagymasisakos toronnyal. Épült 1802-ben. Kehely 1400 körül. Kehely I. P. pesti mester műve, 1821. Két kehely 1760-ból.

Bolondvár, Adony és Rácalmás között. Csekély falmaradványok.

ADONY

R. k. templom, építette Jacob Rieder 1772—1776 között.
Ev. templom. Harang, 1732.

AGÁRD, lásd GÁRDONY

ALAP

R. k. templom. XVIII. század.

ALCSÚT

Ref. templom, épült 1780-ban. Két kehely 1760-ból.

Habsburg-kastély, egyemeletes, 5+3+5 nyílásos, 4 jón oszlopos, címeres középrizalittal. Épült 1819—1827 között, József nádor számára. Neoklasszikus stílus, Pollácz Mihály műve. Benne kápolna, fegyverterem, könyvtár. A kápolnát Storno Ferenc építette 1879—1880 közt, ugyanekkor a kastélyt átalakították. Az 1945-ös háborúban a kastély teljesen kiégett. Vaskerítése Renner Károly pesti mestertől, 1820 körül.

Pálos magtár, Ginzapusztán. Állítólag XVI. századi.

ÁRKI, lásd MÓR

BALINKA

R. k. templom, XVIII. század.

BARACSKA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a homlokzat szélein vázakkal, épült 1783-ban. Két kehely és két tányér 1787-ből. Terítő, 1831.

Római kő, a hősök kertjében, nagyméretű.

BICSKE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, renoválták 1736-ban.

R. k. plébániaház, épült 1773-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, melyet rézsútos támpillérek támogatnak (középkori eredetű?). Épült 1800-ban. Renoválták 1873-ban. Edények, XVII—XVIII. század. Kehely Szentjóni György komáromi mestertől, 1666.

Kastély, kéteemeletes, 2+3+2 ablakkal, lapos középrizalittal, U-alakú. Batthyányi József esztergomi érsek bővítette. 1929-ben Budapest szerezte meg és átalakíttatta.

Pusztatemplom Kismétegyházpusztán, kerek szentéllyel.

BODAJK

R. k. templom, épült a régebbinek helyén 1738—1742 között, 1742—1799 között a kapucinusoké volt. Kegykép, XVIII. század.

Kolostor, XVIII. századi, most paplak.

Kálvária körfala szobrai bántai homokkőből. Bűnbánó Szt. Péter faszobras más, rongált szobrok.

Ref. templom, épült 1786-ban. Kehely pikkelyes kosárral, XV. század. Kehely, 1750. Két ónkanna 1799.

Sz. Mária-szobor, készült 1736-ban.

Szt. Magdolna-szobor, készült 1736-ban.

Szt. János-szobor, készült 1736-ban.

Hochburg-Lamberg-kastély, egyemeletes, négy jónoszlopos középrizalittal és előreugró oldalrizalitokkal. Épült a XIX. sz. elején.

Varjúvár-rom, középkori alapfalak.

BODMÉR

Ref. templom, épült 1727-ben, átépítette Besenbach Lajos a romantika idején. Kanna, 1790.

BOLONDVÁR, lásd ABA

BÓT, lásd ETYEK

CECE

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokkstilű toronnyal. Épült 1789-ben. Kehely PFL budai mestertől, 1788. Kehely, 1725. Öntárgyak, XVIII—XIX. század.

CSABDI

Ref. templom és kenyérosztó-tányér, Fauser Mátyás budai mestertől, 1790.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, mely fent nyolcszegletes. Épült 1840—1858 között.

Templomrom, háromhajos román templom a XII. századból, csak ikerablakos tornya áll.

Várrom Vasztélypusztán. Középkori eredetű.

CSÁKBERÉNY

R. k. templom, épült 1720-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1788-ban. Három kehely, egyik XVIII. század vége. Önkorsó 1681. Önkancsó 1784.

Lamberg-kastély, földszintes, 1+4+2+4+1 tengellyel, kétoszlopos, oromzatos középrésszel, építette Lamberg Rudolf 1831-ben, Polláck valamelyik követőjével.

CSÁKVÁR

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1789-ben. Kerítésébe két római dombormű van befalazva. Újabbán átépítették. Kelyhek, 1793, 1800.

Ev. templom, XIX. század eleje.

Esterházy-kastély, egyemeletes, 3+6 ablak +4 oszlopos középrész +6+3 ablak, tervezte talán Moreau francia építész, épült 1781-től. 1823-ban klasszicizáló modorban átalakították, a munkát valószínűen Hild vezette. Dórstílusú kápolnaszárny 4 oszloppal és klasszicizáló színház. A parkban műromok a vértesszentkereszti román faragott kövekből. A kerti homlokzat korinthusi oszlopokkal, mellvédjén emléktábla, mely szerint Esterházy János 1781-ben építette. 1944-ben erősen megrongálódott.

CSIKVÁR, lásd SZABADBATTYÁN

CSÓKAKÓ

Szent Donát-kápolna, épült 1772-ben.

Várrom, udvarral, kétemeletes donjon maradványaival. Építette a XIII. században a Csák-nemzetség. Róbert Károlyé, Zsigmondé volt, 1543-ban a török elfoglalta s néhány visszavétel ellenére 1686-ig birtokolta. A Nádasdy-, Széchenyi- és Hochburg-családoké volt, később a Lamberg-családé.

CSÓR

R. k. plébániatemplom, épült a XVIII. században, benne a Nedeczky-család sírkövei közül az egyik Bauer Mihály műve. Kisebbik harangját Fejérváry Pál 1757-ben öntette.

Ref. templom, épült 1819-ben, átépítették 1922-ben. Ezüst keresztelőkészlet, 1763. Kehely, 1849.

Somssich-kastély, földszintes, háromarkádós, manzardtetős középrizalittal. Egyik melléképületének falában, hosszúruhájú, fejnélküli római szobor és a székesfehérvári székesegyházból hozott két oszloptörödékek.

CSÖSZ

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1788-ban.

DÉG

Festetich-kastély, kétemeletes, 3+4+5+4+3 tengelyes, nyolcoszlopos középrész timpanonnal. Belül szokatlan elrendezés, hogy az ovális díszterem a bal oldalralizaliba került. Ez a négyfülkés díszterem a magyar klasszicizmus egyik legszerencsésebb belső térképzése. Polláck Mihály építette 1820—1830 között, szignált tervrajzai megmaradtak. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

DINNYÉS, lásd GÁRDONY

DUNAPENTELE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, mely jön falpillérekkel tagolt. Épült 1749-ben.

Nep. Szt. János kőszobra, kétészlopos fülkében, XVIII. század.

Kúria, négy jön középoszloppal a Fő-utca mentén.

Római castrum maradványai, Intercisa romjai.

ELŐSZALLÁS

R. k. templom. Kétszakaszos belső tér, keskenyebb szentély. A főoltár 1788-ból, szobrokkal. Barokk szószék. A keresztkút felett mennyezetes szoborcsoport, Krisztus keresztelése. Szép sekrestyebútor. Kehely és koronás fedelű klasszicizáló cibórium. Mellette rendház. A templom alapkövét 1776-ban tették le, felszentelték 1779-ben. Renoválva 1839-ben.

ENYING

R. k. templom, homlokzata előtt hat dór oszlop, oromzatos építmény, a torony emögött. Belül kazettás szentély. Latin kereszt alaprajzú, félköríves szentélyű templom, a Dunántúl egyik legszebb községi temploma. Hanauer György tatai építész és Voyta Ferenc kivitelezték, valószínűen Pichl Vilmos enyingi építőmester tervei alapján, 1838—1841 között.

ERCSI

R. k. templom, copfstílusú, homlokzati tornya oldalt vázákkal. Díszes kőkapuzat címerrel. Fülkében vázák. Háromszakaszos belső tér és kupolás szentély. Gazdag figurális díszű főoltár, Nep. Szt. János-oltár és szószék. Épült 1712-ben.

Nep. Szt. János-szobor, barokk talapzaton, keresztet tart. Mellette kis-méretű, rongált Szt. Sebestyén és Flórián, XVIII. század.

Wimpffen-kastély, földszintes, több épület, romokban. Íves udvar, XIX. sz. eleje. A homlokzat előtt két fejetlen, nagyméretű római szobor.

Eötvös-kúria, építette Miks Ferenc, XIX. század első fele. 1944-ben erősen megsérült.

„**Török kút**“, alul vasajtó, hegyes oromzatán turbános török fej volt. XVIII. század. Erősen rongált.

ETYEK

Ref. templom, épült 1723 körül, 1839-ben átalakították. Kanna, 1660. Keresztelőkancsó és tányérok, 1792.

R. k. templom Bóton, egyetlen homlokzati fatoronnyal, elől és oldalt támpillérekkel, XV. század. Rokokó oltár, Szt. Imrével.

Nazarénus-ház Bóton, XVIII. század.

FALUBATTYÁN

Ref. templom, épült 1785-ben. Kehely, 1785. Keresztelő kanna, 1800.

FEHÉRVÁRCSURGÓ

R. k. templom, XVIII. század előtti.

Ref. templom, épült 1789-ben. Aranyozott ezüstantényér, 1753.

Károlyi-kastély, egyemeletes, 4+5+4 ablakos, alig kiugró timpanonos középrizalittal, a pesti Károlyi-palota mintájára 1844-ben Heinrich Koch bécsi építész kezdte emelni. A későbbi munka folyamán Ybl Miklós nagyobb szerepet kapott. Oldalán 30 méter magas torony emelkedik, melynek sarkain 4 fióktornyocska és balusztrád. Torony alatt kápolna. Egyik melléképületének oldalán székesfehérvári oszloptörödek.

Régi gimnázium, egyemeletes, 8 ablakos, copfstülű. Épült 1799-ben.

FELCSÚT

Ref. templom (1895), benne kehely, Prandtner pesti ötvös műve, 1824.

FOVENYPUSZTA, lásd TÁC

FULE

R. k. plébániatemplom, épült 1749-ben.

Ref. templom, épült 1843-ban. Két rézkehely és ónkanna 1843.

GÁNT

R. k. templom, épült a XVIII. században.

GÁRDONY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti magas toronnyal, épült 1784-ben, 1859-ben átépítették. Benne fedeles ónkupa, Fauser Mátyás pesti mes-ter műve, 1783.

Agárdi r. k. templom, épült 1819-ben. Oltárképét — Szt. Anna, Mária és Joachim — Hesz János Mihály festette Urményi Miksa megrendelésére, 1820 körül.

Dinnyési r. k. kápolna, építtette Vajky György, 1820 körül.

GINZAPUSZTA, lásd ALCSÚT

HERCEGFALVA

R. k. templom, benne tabernákulumos oltár, képe Sz. Mária és Erzsébet találkozása. Klasszicizáló szószék. Szentségmutató, XVIII. sz. Felszentelték 1787-ben, Talán a zirci Hoffpaur János műve.

IGAR

Ref. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal, épült 1825-ben. Négy aranyozott rézkehely és 3 tányér, 2 ónkanna, 1817.

INOTA

R. k. templom, szentélye gótikus, keresztboltozatos, XV. század. A hajó 1734—1735-ből.

Ref. templom építtette Böhm Arteli József várpalotai kőműves, 1786-ban.

ISZKASZENTGYÖRGY

R. k. plébániatemplom, görögkereszt alaprajzú. Építtette Bajzáth György András (1791—1869). Neoklasszikus stílus. Mennyezetfestményén 8 magyar szent Sz. Mária előtt. Két úrmutató, egyik 1736-ból. Két ezüst gyertyatartó, EZ bécsi ötvöstől, 1754.

Ref. templom, épült 1789-ben. 1869-ben kibővítették. Kehely 1642. Kanna 1848.

Pappenheim-kastély, földszintes, nagyméretű, manzardkúpolás, közép- és oldalrizalitokkal, XVIII. század.

Kerti ház, a kastélyhoz tartozik, kerek, előépítménye négyoszlopos, tetején vázával, copfstílus.

ISZTIMÉR

R. k. plébániatemplom, épült 1653-ban. Címeres miseruha 1611-ből. Harang, Brunner, Buda, 1781.

KAJÁSZÓSZENTPÉTER

Ref. templom, egyetlen barokkos homlokzati toronnyal, épült 1811-ben. Kehely, XV. sz. Edények XVIII. század.

KÁLOZ

R. k. templom, épült 1743-ban.

Ref. templom, épült 1788-ban.

Kastély, XIX. század eleje, átépítve.

KÁPOLNÁSNYÉK

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1812-ben, 1866-ban neogót stílusban alakították át. Két ónkanna, 1782.

Vörösmarty szülőháza, földszintes, kiugró középrésszel, XVIII. század.

KISNEMETEGYHÁZPUSZTA, lásd BICSKE**LAJOSKOMÁROM**

Ref. templom (1912). Kanna és tányér, 1806.

LEPSÉNY

Ref. templom, egy része XIV. századi kat. templom maradványa. 1897-ben átépítették. Kehely, Laki Károly pesti ötvöstől, 1861.

Templomrom, a községhez tartozó belmajorban.

Nádasdy-kastély, nádfedélű, 1848-ban Jellasics hadiszállása volt.

LOVASBERÉNY

R. k. templom. Oromzatos előcsarnokát két vájatos pillér tartja. Alacsony torony baloldalt. Görög kereszt-alaprajz. Oszlopos homlokzata klasszicizáló. Oltárai valószínűleg Hild Józseftől. Benne bútorok a majki kolostorból. Az építés 1832—1834 közt Cziráky Antal Mózes költségén, Hild József műve.

Ref. templom, egyetlen homlokzati előtti toronnyal, copfstílus, épült 1786-ban. Átalakították 1805-ben. Kehely, 1748. Fedeles ónkupa Fauser Mátyás budai mestertől, 1793. Terítő, 1817.

Zsinagóga, bővítette Cziráky Antal Mózes 1825-ben, talán Hild Józseffel.

Cziráky-kastély, egyemeletes, 5 ablak + négyoszlopos timpanonos középrizalit + 5 ablak, a timpanonban címerrel. A XVIII. századból. A XIX. század első évtizedében neoklasszikus stílusban átalakították, mestere valószínűleg Hild József. Festett famennyezet a templomból. Kápolnájában Danhauser-kép 1834-ből. Kandalló Európa alakjával Bauer Mihály pesti szobrásztól, 1820 körül. Építette a Baracskaí Pálffy-család. Ma a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumé. Erős javításra szorul.

MAGYARALMÁS

R. k. kápolna, épült 1745-ben.

MÁNY

Ref. templom, épült a XVIII. század végén.

MARTONVÁSÁR

R. k. plébániatemplom, eredetileg a kastély kápolnája, a homlokzat a jobbszárnyhoz építve. Egyetlen homlokzati tornya rézsisakkal, fülkében Szt. István és Szt. László szobrával, kapu felett Brunswick-címerrel. Bent orgonakarzat, egyetlen csehboltozatos belső tér, diadalív. Szentélyboltozat Johann Cymbal műve: Ádám és Éva kiszabadul a tisztítóútból. Ugyancsak tőle a két, szentélyből nyíló ajtó felett Szt. Imre és rongált szt. király. Főoltár Szt. Anna-képpel és 2 szép stukkó szoborral, 2 mellékoltáron a négy evangélista 2—2 stukkószobra, XVIII. század. Balra a hajó végén Krisztus keresztelése, dombormű. Kehely HL Pozsony, 1780. Barokk ereklyetartó. Rokokó fémkapu. Kriptájában nyugszik Brunswick Teréz. Építette Brunswick József, 1773—1775 között.

Szentháromság-szobor, négyszegletes, konkáv felületű alapon volutás rész Szt. László domborművével, fent a Szentháromság. Az Atyaisten feje hiányzik. Hátral a csoportot felhő burkolja. (A ráckeresztúri úton.)

Sz. Mária-szobor kigyós földgömbön, utólag színezve, XVIII. század. **Brunswick-kastély**, egyemeletes, 3+4+3+4 ablakkal és a jobbról hozzáépített templommal. Hátsó homlokzata szabálytalan, 1+5+1+2+1+3+1+3 ablakkal. Épült 1773—1775 között. 1875-ben angol neogót stílusban kívül-belül teljesen átalakították, eredeti berendezéséből csak egy copf-stílusú kályha maradt meg. Itt vendégeskedett Beethoven 1800-ban. Később a Dreher-családé. Ma az Agrártudományi Intézeté.

MEZŐKOMÁROM

R. k. templom, épült 1745-ben.

Ref. templom (1882). Edények, 1742 és 1809.

MEZŐSZILAS

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1794—1797 között. Kehely, Kojanitz József pesti ötvöstől, 1817 körül.

MOHA

Ref. templom, épült 1727-ben.

MÓR

Kapucinus-templom, egyetlen, a homlokzatzól félig kilépő toronnyal.

fülkékben 1—1 szt. szerzetes barokk szobrával. Bent átalakított és bővített hajó, keskenyebb szentély. Főoltárkép Baumgartner Norbert kapucinus szerzetestől: Krisztus, Sz. Mária és 2 férfiszent, XVIII. század. Két barokk mellékkoltár, díszes barokk oratórium-ablak. A bejáratnál jobbra Kálvária-kép, XVIII. század. Épült 1701-ben, a XIX. század végén kívül-belül erősen átalakítva.

Kapucinus-rendház, egyemeletes, 8 tengelyes, renoválták 1738-ban. A templomhoz építve.

Árkii r. k. templom, kisméretű, épült 1745-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti neogótikus toronnyal. Épült 1787-ben.

Szt. Sebestyén-szobor, épült a pestisveszély elmúltának emlékére, 1739-ben. Magas, korinthosi fejés oszlopon, alul kronosztikonnal.

Nep. Szt. János-szobor, új talapzaton, kereszttel és gyermekkel, XVIII. század.

Szt. Flórián-szobor, zászlóval és tüzet oltó csöbörrel, 1844.

Lamberg-kastély, egyemeletes, 1+3+3+3+1 tengellyel, manzardtetős közép- és oldalrizalitokkal, a középrizalit félovális alapú. Hátsó homlokzat azonos az elsővel. Zsindelytetővel. A kertikapun barokk vázák. Építette Fellner Jakab 1762—1776 közt. A magyar barokk kastélyépítészet kiváló alkotása. Ma: Szociális Otthon.

Láncos-kastély, egyemeletes, 16 ablakos. Két vörösmárvány kosárvés kapuval, a baloldalin két címer, a jobboldalinak kapuszárnyai gótizálóan copfstílusúak. Három páros oszloptól tartott copf vörösmárvány triglifés erkély. Udvarán földszinti és emeleti árkádsor. Két hengeres lépcsőtorony a hátraugró szárnyakban. Építette a Luzsénszky-család, 1790 körül. Nevét az előtte levő lánckerítéstől kapta. Ma üzletház és párhelyiség.

Bajcsy Zsilinszky-utca 10. Ház. egyemeletes, 2+1+2 tengellyel. Középpüzt vörösmárvány íves kapukeret, befalazva. XVIII. század vége.

Dózsa György-út 3. Ház, földszintes, 9 nyílásos, szegmentíves kapu, sugaras kapuszárnyakkal, XVIII. század.

Sztálin-tér 4. Gazdasági épület a Lamberg-kastély mellett, egyemeletes, barokk, átalakítva.

Timárpusztai templom, alapfalak a hegyormon, tőle néhány ölnyire a plébánia alapfalai.

NADAP

R. k. templom, épült a régebbinek (1761) helyén 1904-ben. Keresztkút, melyben Vörösmarty Mihályt keresztelték.

NADASLADÁNY

Ref. templom, épült 1815-ben.

NAGYLANG, lásd SOPONYA

NAGYVELEG

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlisasakos toronnyal, szélesebb, mint amilyen hosszú hajóval, épült 1784-ben.

NYEK, lásd KÁPOLNÁSNYEK

PÁKOZD

R. k. templom, épült 1720-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1713-ban. Torna 1790-ből. Önkancsó, 1712. Ezüsttányér 1714.

PÁTKA

R. k. templom, épült 1747-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1735-ben, később átalakították. Kehely, 1735-ben megújítva. Önkanna, 1600 körül.

Kastély, Mária Terézia stílú, a bejáratnál oszlopos csarnokkal.

Bernrieder-kastély, XIX. század eleje.

Uradalmi szérűkert, római feliratos kövek.

PÁZMÁND

R. k. templom, épült 1719-ben.

Kastély, XIX. század eleje.

PERKÁTA

R. k. templom, épült 1757-ben.

POGÁNYVÁR, lásd VÁL**POLGÁRDI**

R. k. templom, Kovács Mihály oltárképe.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1807—1811 között. Kehely, 1771. Hat kanna, 1722.

Bathhány-kastély, háromablakos, oromzatos, középrizalittal, egyemeletes, XVIII. század.

Somlyóhegyi monostorrom, csekély középkori falmaradványok.

PUSZTAVÁM

R. k. templom, épült 1748-ban.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1785-ben. Krisztus az Olajfák hegyén-kép, 1790 körül.

PUSZTAVÁRDÖLŐ, lásd SZABADHÍDVÉG**RÁCALMÁS**

R. k. plébániatemplom, épült 1746-ban. Két gótikus kehely. Harang. XIV. század.

Modrovich-kastély, XIX. század eleje.

RÁCKERESZTÚR

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, azon az épített Feldmann Anzelm címerével. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1725-ben.

Római híd, két félkörös nyílással, kőből. 1935-ben néhány méterrel odébb vitték.

SÁRBOGÁRD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzaton orommal.

klasszicizáló, épült 1783—1830 között, tornya az utóbbi évből. Kehely, 1783, 1807. Tányér, 1783. Terítők, 1788 és 1809.

SÁREGRES

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokksisakos toronnyal, épült 1817-ben. Három kanná, 1831.

SÁRKERESZTES

Ref. templom, épült 1715-ben. Edények, 1747.

SÁRKERESZTÜR

R. k. templom, XVIII. század. Barokk oltár és gyóntatószékek. A szószék talán Székesfehérvárról.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült a XVIII. század elején. Kibővítették és tornyot emeltek rá 1854-ben. Kanna, 1741, 1822. Terítő, 1806. Harang, 1659.

SÁRKESZI

Ref. templom, épült 1829-ben.

SÁROSD

R. k. templom, épült 1757-ben.

SÁRSZENTÁGOTA

R. k. templom, épült 1754-ben.

SEREGÉLYES

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1735-ben, átépítettek 1792-ben. Tornya 1819. Régi edények.

Zichy-kastély, egyemeletes, 2+5 ablak, négyoszlopos, timpanonos középrizalit +5+2 ablak. Klasszicizáló. A kastélyt 1821-ben Zichy Ferenc építtette magyar, közelebbről ismeretlen építésszel. Ferenc király meg szállt benne. Később a Hadik-család tulajdona. Ma a Közegészségügyi Minisztériumé.

SOMLYÓHEGY, lásd POLGÁRDI

SOPONYA

Ref. templom, épült 1720-ban. Tornya 1793-ból. Tíz úrasztali edény, 1796. Nagylángi Zichy-kastély, a XVIII. század végén már állott. Átalakítási tervei hagyomány szerint Polláck Mihálytól.

SÓSKÚT

R. k. templom, épült 1722-ben.

R. k. faharangláb, épült 1752-ben.

Kálvária, XVIII. század.

SUKORÓ

Ref. templom (1865). A bécsi Martin Fischer oltára a pécsi székesegyházból, 1775—1777: Szt. István felajánlja Magyarországot (dombormű). Főoltárkép Than Mórtól, 1865.

SZABADBATTYÁN

Ref. templom, épült 1785-ben.

Batthyány-kastély, XVIII. század.

Kula-épület, törökkori.

Csíkvár, maradványai Zövénypusztán. Középkori romok.

SZABADEGYHÁZA

Pusztatemplom, csekély középkori romok.

SZABADHÍDVÉG

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1817-ben. Úrasztali edények 1756, 1795. Terítők, 1700.

Földvár, a határbeli Pusztavár-dűlön.

SZÁR

R. k. templom, épült 1757-ben. 1765-ben Fellner Jakab javította.

SZÉKESFEHÉRVÁR

Régi székesegyház romjai, a Szent Istvántól alapított Nagyboldogasszony templom román bazilika volt, előcsarnokos bejárattal, 3 hajóval, 7 pár oszloppal, szentélyben mozaikkal. A törökudlásig koronázó és királyi temetkező templom volt. Itt nyugodott a királyok közül Szent István, Kálmán és neje, II. Béla, II. Géza, II. László, IV. István, III. Béla és neje, III. László, Róbert Károly és neje, Nagy Lajos, Albert, Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos és Szapolyai János. (1848-ban III. Béla és neje sírját megtalálták, ma a budai Nagyboldogasszony-templomban.) III. Béla és Róbert Károly renoválta. Helyszínén a templom szörnyen megrongált alapfalai láthatók, melyeket az 1848, 1862, 1847 és 1882. évi ásatások után 1935—38-ban végül a Műemlékek Országos Bizottsága Lux Kálmán vezetésével biztosított. A szentélytől jobbra a legutolsó ásatás alkalmával egy félköríves szentélyű sírkápolna alapfalaira bukkantak, melyek talán Szent István sírkápolnájának maradványai. — Itt temették el külön sírkápolnába Pippo Spanot is, aki 1426-ban halt meg.

Kőtár, építette Lux Géza, 1937—1938-ban. Benne a régi bazilika területén végzett ásatások leletei: Szt. István koporsója, keskenyebb oldalán lelket vivő angyallal, két hosszabbon angyalokkal és ornamentális díszszel, velencei munka, 1040 körül. XI—XII. századi oszlopfők és egyéb töredékek. Szent Imre (?) és Szent Gellért (?) szobra, XII. század. Nagy Lajos vörösmárvány síremlékének töredékei (sisakdísz és mellrész) XIV. század. Marczali Miklós erdélyi vajda sírlapja, 1413.

Püspöki székesegyház, Szent István királyról nevezve, építette Martin Grabner, 1758—1768 között, a régebbi Szent Jakab-templom romjainak felhasználásával, amit a jobboldali toronyban lévő gótikus mérműves ablak igazol. Szentély F. A. Hillebrandt műve. Főoltár építménye is az ő műve, képe Szt. István országát Sz. Máriának ajánlja: Vinzenz Fischer bécsi festőtől, 1775. A domborművek Martin Karl Kellnertől, 1772. A tabernákulum fülkéjében feszület Szentpétery Józseftől, 1847. Mennyezetfreskók és négy mellékoltárkép, Johann Cymbal osztrák festőtől. Kórus boltozatán Szt. Cecília, Heinrich Edétől, 1866. Késői barokk szöszék. A kincstárban a bazilika mozaiktörmelékéből összerakott kereszt, kelyhek.

Szt. Anna-kápolna, építette Kálmáncsehi Domokos székesfehérvári prépost 1480 körül, renováltatta 1710—1730 között Nádasdy László csanádi

püspök. Oromzatos homlokzatú, XVIII. század eleji hagymatetős huszár-toronnyal, rózsablakkal. Későgótikus-pálcátagos kapuzattal. Belül egyhajós, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. A déli falon 3 magas, csúcsíves ablak. 1934-ben Möller István restaurálta. Benne Nádasdy-féle barokk Szt. Anna-oltár és török ornamentális falfestés nyomai.

Ciszterci templom, kéttornyos homlokzattal, épült főképp Vámosy Antal jezsuita költségén 1745—1751 között. Martin Grabner építómester műve. 1773-ig a jezsuitaké, 1786-ig a pálosoké volt, 1813-tól a cisztercieké. Freskóit Franz Caspar Sambach osztrák festő készítette 1748—1752 között. Nep. Szt. Jánost, Szt. Istvánt, Szentháromságot, Xav. Szt. Ferencet és zenélő angyalokat ábrázol. Gazdagon faragott szőszéke Bebé Károlytól, 1749. A sekrestyében figurális díszű szekrények és gyóntatószék, Paumgartner Bernát jezsuitától, 1764—1767.

Szemináriumi templom, építették a karmeliták 1731—1769 között. Falkepei Anton Maulbertsch-tól: A boltozat első cikkelyében Mária születése, a négy sarokban Ábrahám, Izsák, Jákob és Dávid király. Az oratórium déli falán Kálvária-freskó. Az oldalbejáratok boltívein Szt. István és Imre. A boltozat második cikkelyében Sz. Mária mennybemenetele. A szentélyboltozaton a Seplőlten fogantatás. Bal mellékoltáron Szt. József halála, jobbra Szt. Anna, Maulbertsch-tól. Bal kápolnában feszület, spanyol munka a XVII. századból, jobboldaliban a templomot kifestető karmelita főnök, freskó Maulbertsch-tól.

Ferences-templom, épült 1720—1742 között. Franz Kotz szignálta terve ismeretes. Olasz főoltárképe átfestve.

Felsővárosi plébániatemplom, kéttornyos homlokzattal, Paul Hatzinger linzi építész műve, 1741. Főoltár, valamint Szt. Sebestyén, Rókus, Xav. Ferenc és Rozália szobrai Christian Hess műve, 1741—1742, épült 1801—1807 között. Oltárképét Codelli József jezsuita fráter festette, 1750.

Szt. Donát-kápolna, eredetileg török óratorony.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és oromfalas klasszicizáló homlokzattal. Épült 1844-ben, átalakították 1932-ben. Két kehely és tányér 1828, 1841. Kancsó és terítő, 1825.

Gör. kel. templom, épült 1771-ben. Bizánci elemeket vegyít rokokóval. Bizánci stílusú mennyezetfestmények, XVIII. sz. A rokokó ikonosztáz képei nek mestere Jovan Grabovacz és Grigorju Popovicz, 1771.

Szentháromság-szobor, neogótikus, készítette id. Havranek Antal 1840 körül. (Nádor-utca.)

Sz. Mária-szobor, emelték 1700-ban.

Nep. Szt. János-szobor, készült 1705-ben. (A felsővárosi templom előtt.)

Honvédemlék a régi bazilika egyik oszlopából.

Oszlop, a régi bazilikából, gránitból. A sárkereszti országút mellett.

Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum, alapítva 1873-ban. Kő-, bronz- és vaskorszakbeli tárgyak, gazdag római kori gyűjtemény, középkori és újkori régiségek, hadtörténeti emlékek, helyi és céhemlékek, etnográfia. Az udvarban római kövek.

Arany János-utca 34. Splényi-ház, földszintes, 7 (eredetileg 9) tengelyes homlokzattal. Klasszicizáló.

Basa-utca 1. Gebhardt-ház, romantikus, kétemeletes, sarok, 2+10+2 ablaktengely, gazdagon díszített ablakkeretekkel és párkányokkal. Nádor-utcai homlokzat 2+1+1+2 ablakos, a földszint itt üzletekkel elrontva.

Basa-utca 2. Ház, egyemeletes, Nádor-utcai homlokzata 2+3+2 tengellyel. Basa-utcában szegmentíves ablakok és félköríves kapu. Barokk-stílusú, a klasszicizmus idején átalakítva.

Bástya-utca 4. Lukáts-ház, egyemeletes, 4 tengelyes, pillérdíszsel. Barokkstílus, a klasszicizmus idején átalakítva.

Boldogasszony-tér 1. Ház, egyemeletes, 8 ablakos. Oldalhomlokzata a Szögyény-Marich-utcában, 2+1+2 tengelyes, oromzattal. Klasszicizáló, 1810 körül.

Boldogasszony-tér 15. Ház, egyemeletes, 2+1+2 tengelyes, íves kapuval. Kovácsoltvas lépcsőházi ajtó és lépcsőkorlát. Klasszicizáló.

Dózsa György-tér 2. Wertheim-ház, egyemeletes. Kőkeretes kapu felett erkély. Klasszicizáló. Renoválták 1928-ban és 1950-ben.

Dózsa György-tér 8. Karl-ház, romantikus, egyemeletes, 4+2+4 ablakos, középen vasrácsos balkonnal és a falsíktól visszaugratott nyitott erkéllyel.

Dózsa György-tér 10. Vargha-ház, romantikus, egyemeletes, 1+2+1+2+1 ablakos, a középen kőmellvédes balkonnal.

Dózsa György-tér 12. Ház, zártosú, koraeklektikus, egyemeletes, 1+3+3+3+1 ablakos, sarokrizalitokkal. Neoreneszánsz. Középső, zárt üvegezett erkélye későbbi.

Fürdő-utca, Sörház-malom. Vízialom sörfőző épülettel, földszintes és emeletes, XVIII. század. Vörösmárvány sörfőzőkádak.

Jókai-utca 1. Hiemer-ház, később belvárosi plébániaház, egyemeletes, sarok, gazdag díszű sarokerkéllyel, ablakok felett rokokó stukkódíszsel, a Jókai-utcai kőkeretes kapu felett erkéllyel, a Szabadság-téri oldalon szoborfülkés rizalittal, a kerítéskapu zárókövén Hiemer-címerrel. Árkádos udvar. Rokokóstílus, épült 1770 körül.

Jókai-utca 2. Ház, egyemeletes, kőkeretes kapuval, barokk, teljesen átalakítva. Udvarán a szárny egy része a régi várfalra építve, a talakítócselgelyvel induló téglakupola maradványával, amely törökori.

Jókai-utca 5. Ház, egyemeletes, sarokerkéllyel, későbarokk, XVIII. század vége, átalakítva.

Jókai-utca 6. Ház, egyemeletes, 3+2+3 tengelyes, vakolata hiányzik. Copfstílus. Eredeti fa-főlépcsővel.

Jókai-utca 8. Ház, egyemeletes, barokk, erősen átalakítva.

Jókai-utca 10. Ház, egyemeletes, 11 tengelyes. Eredeti lépcsőház. Barokkstílus, XVIII. század.

Kígyó-utca 11., falában J. Statilius Maximus sírköve.

Királykút-utca, Királykút, szabadon álló egyemeletes lakóház és kút. ház. Manzardtetős, copfstílus, 1790 körül.

Kossuth Lajos-utca 9. Ház, földszintes, XVIII. század.

Kossuth Lajos-utca 11. Ház, földszintes, kerti homlokzata barokk, XVIII. század.

Kossuth Lajos-utca 13. Ház, egyemeletes, XVIII. század.

Kossuth Lajos-utca 15. Ház, emeletes, valaha színház, klasszicizáló. Udvari szárnyai tornácokkal.

Kossuth Lajos-utca 20. Ház, egyemeletes, 3+3+3 tengelyes, pilléres középrizalittal és kazettás kapualjjal, klasszicizáló.

Köztársaság útja 17. Zsidó szeretetház, egyemeletes, klasszicizáló, 1944-ben erősen megsérült, harmadrésze lebontva.

Lakatos-utca 12. Ház, egyemeletes, barokkstílus, átalakítva.

Lépcső-utca 1. Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, korinthusi fejú pillérekkel, a középső két ablak felett Nep. Szt. János-szobor fülkében. Manzardtetős, barokkstílus, XVIII. század.

Megyeház-utca 7. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, erkéllyel. Copfstílus.

Megyeház-utca 9. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, copfstílus.

Megyeház-utca 17. Régi megyeház, később az evangélikus egyházé.

Egyemeletes, sarokerkélyvel, melynek kőlábai középkoriak. Kapualja és udvari homlokzata teljesen átalakítva.

Nádor-utca. Színház, eklektikus, szabadon álló épület. Nézőtere olasz mintájú, páholyos elrendezésű volt. Tervezte Szkalniczky Antal, építette Hübner Ferenc, 1892-ben, 1944 decemberében teljesen kiégett.

Nádor-utca 8. Ciszterci rendház, kétemeletes, 4+5+4 ablakos, ebédlőjében finom stukkók. Épült 1744—1745 között.

Nádor-utca 9. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, a XIX. század végén elrontott homlokzattal. Benne gyógyszertár, berendezése jezsuita munka, a XVIII. századból, rokokó, tölgyfa.

Nádor-utca 13. Ház, egyemeletes, sarok, 7 tengelyes, sarkon zárt erkély, oldalhomlokzaton 7 ablak. Az ablakok feletti mélyítésekben figurális domborművek. Korai klasszicizáló, 1810 körül.

Nádor-utca, Zichy-ház, később Magyar-szálloda. Egyemeletes. Oszlopos és háromnyílásos kapuval, fölötte erkélyvel. Részben kétemeletes átalakítva. Klasszicizáló. Valószínűen Pollácz Mihály műve.

Nagy Sándor-utca 2. Ház, egyemeletes, jón falpillérekkel, klasszicizáló.

Nagy Sándor-utca 7. Volt Fekete Sas-szálloda. Egyemeletes, közepzitalján timpanonos. Klasszicizáló, 1820 körül.

Nagy Sándor-utca 8. Ház, egyemeletes, sarok, klasszicizáló.

Oreg-utca 18. Felsővárosi r. k. plébániaház, egyemeletes, 4+3+4 tengelyes, közepzitalján kökeretes kapu. Épült 1781-ben.

Petőfi-utca, Kármelita-kolostor, majd papnevelde, eredetileg egyemeletes, 1910 és 1949-ben második emelettel bővítve, kapualjában fészület-freskó, a mész alul újabban kibontva, a lépcsőházban és az emeleti folyosókon rokokó festés maradványa. Az ebédlőben a kármeliták idejéből olajképek. A kertben török sírkő.

Szabadság-tér. Városháza, épült a XVII. században, 1730 óta a város tulajdona. Egyemeletes, balszélén hullámos oromzattal. Barokkstílus, oszlopos díszkapuval, az Igazság és a Béke szobraival, amely Walch Tamás kismartoni szobrász műve, 1717-ből.

Szabadság-tér. Püspöki palota, egyemeletes, 7+3+7 ablakkal, oromzatos és manzardtetős középizalattal, épült 1800—1801 között, mestere talán Rieder Jakab. Copfstílus. Benne: képtár: Domenico Morone: Krisztus a keresztben. Reuillon: Szt. Péter a tengerben. 40 000 kötetes könyvtár, középkori kódexek 500 ősnymtatvány. Copf kályhák.

Szabadság-tér, Zichy-palotát, később városháza, egyemeletes, 12 ablakos. Balra díszes, erkélyes kapuzat szobrokkal. Barokkstílus, XVIII. század. 1936—1937-ben átépítették, a déli szárnyat az elbontott Bierbauer-ház erkélyével megtoldották.

Szabadság-tér, Ferences rendház, barokkstílus, fülkés kapukerettel. Épült 1741—1743 között.

Szabadság-tér. Ház, kétemeletes, 2+3+2 tengellyel. Íves kapu, erkély. Copfstílus, renoválták 1937-ben. Oldalhomlokzata a Szent István- és a Megyeház-utcában.

Széchenyi-utca 15. Ház, földszintes, íves kapuval, klasszicizáló.

Szent Imre-utca 1. Ház, egyemeletes, barokkstílus, XVIII. század.

Szent Imre-utca 2. Ház, egyemeletes, XVIII. század második fele.

Szent Imre-utca 4. Ház, egyemeletes, barokkstílus, XVIII. század.

Szent Imre-utca 6. Ház, egyemeletes, barokkstílus, XVIII. század.

Szent Imre-utca 7. Volt ciszterci gimnázium. Kétemeletes. Vörösmárvány, oszlopos kapuval. Klasszicizáló. Ma diákkollégium.

Szent István-tér 2. Volt zárdaépület, egyemeletes, 2+3+3+2 tengelyes, klasszicizáló, építette Szász Ferenc, 1831-ben.

Szent István-tér 4. Ház, egyemeletes, barokkstílus, erősen átalakítva.

Szent István-tér 6. Ház, egyemeletes, 4+3+4 tengellyel, kapu felett erkéllyel. Copfstílus, 1790 körül.

Szent István-tér 8. Ház, egyemeletes, 4+3+4 tengellyel, copfstílus.

Szent István-tér 9. Ház, egyemeletes, sarok. Barokkstílus, XVIII. század. Renoválta Kotsis Iván, 1940.

Szent István-tér 10. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, copfstílus.

Szent István-tér 11. Vármegeháza, kétemeletes, 8+5+8 ablakkal, timpanonos és pilléres középrizalittal. Johann Tegl fehérvári kőművesmesternek Pollács Mihály által javított terve alapján épült 1807—1812 között.

Szent István-utca 3. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, klasszicizáló. Kotsis Iván renoválta.

Szent István-utca 4. Ház, egyemeletes, sarok, főhomlokzat 4, oldal 7 ablakkal, XVIII. század. Kotsis Iván renoválta.

Szent István-utca 7. Ház, csak a Megyeház-utcai barokk kőkeretes kapuja eredeti, a XVIII. századból.

Szent István-utca 8. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, íves kapu, felette copf füzérdísz, épült 1781-ben, Budenz József lakott benne.

Szógyény-Marich-utca 1. Szógyény-Marich-ház, egyemeletes, 10 tengelyes, manzardtetős, barokk ház, Nep. Szt. János szobrával. 1944-ben a 10 tengelyből 3 elpusztult.

Szógyény-Marich-utca 4. Ház, kétemeletes, 9 tengelyes, copfstílus. Díszítése a püspöki palotáéval rokon.

Szógyény-Marich-utca 9. Ház, egyemeletes. Három ablaka eredeti, a többi átépítve. Barokkstílus, XVIII. század.

Szógyény-Marich-utca 11. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, klasszicizáló

Várkörút 7. Várfal-részlet az udvarban.

Várkörút, várfal maradványa a püspökkert mögött, vegyes falazás felett kváderek.

Virág-utca 2. Ház, egyemeletes, sarok. XVIII. század vége.

Vörösmarty Mihály bronzszobra, fehérmárvány talapzaton. Vay Miklós műve, 1865.

Vörösmarty-tér 2. Ház, egyemeletes, 15 ablakos, klasszicizáló.

Vörösmarty-tér 3. Ház, romantikus, kétemeletes. Földszint 1+1+1+1+1 — kapu — 1+1+1+1+1, első emelet 1+1+1+1+2 +1+1+1+1, második emelet 2+2+2+2+2+3+2+2+2+2+2 ablakkal. Gazdag romantikus tagozással, Feszli Frigyes natása alatt.

Vörösmarty-tér 4. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, klasszicizáló.

Vörösmarty-tér 6. Ház, romantikus, kétemeletes. Földszint 2+1 — kapu — 1+2 szegmentíves záródíszű, első emelet 2+1+2+1+2 félköríves záródíszű ablakkal. Kapu szegmentíves, felette köríves erkély, góizáló részletek erős tagolással, emeletenként változó ablakkeretezéssel.

Vörösmarty-tér 8. Say-ház, romantikus ízű, klasszicizáló, egyemeletes, 14 ablakos, 2 szélső rizalittal. Eredetileg ikerház, két fölépcsővel, egyik kapu megszüntetve. Ybl Miklós fiatalkori műve.

Vörösmarty-tér 10. Ház, romantikus, földszint 1+1 — kapu — 1+1, első emelet 1+1+2+1+1, második emelet 2+2+3+2+2 ablakkal. Hasonlít a Vörösmarty-tér 6. számú házhoz.

Vörösmarty-tér 12. Ház, egyemeletes, 1800 körül.

SZILASBALHÁS, lásd MEZŐSZILAS

SZOLGAEGYHÁZA, lásd SZABADEGYHÁZA

TABAJD

R. k. templom, építtette Padányi Bíró Márton, 1742-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1832-ben. Kanna 1696, 1811. Kehely, 1754, 1801. Tányér, 1713, 1755. Terítő, 1771.
Rudnyánszky-kúria, XVIII. század vége.

TAC

Ref. templom, épült 1696-ban. 1745-ben kibővítették, tornya 1746-ból. Pohár és tányér, 1741. Ónkanna, 1740. Terítő, 1726.

Fővénypusztai római ásatások, a főépület háromhajós ókeresztény bazilika volt, 3 félköríves szentéllyel. A szélesebb főhajó és az oldalhajók között fal húzódott. Jobbra más, csatlakozó épületek nyoma került elő. IV. század. Valószínűen Herculia romjai, mely Pannonia inferior válsási központja volt.

TIMÁRPUSZTA, lásd MÓR

TORDAS

R. k. templom, épült 1787—1790 között.

Ev. templom, egyetlen homlokzatelőtti toronnyal, épült 1790-ben. Krisztus feltámadása-kép, 1787.

VAJTA

Zichy-kastély, Polláck Mihálynak 1815-ben a szőnyi kastély számára készített terve alapján Zichy Aladár 1923-ban építtette. Földszintes, közép-kupolával.

VÁL

R. k. templom, 4 jón oszlopos és oromzatos, előretolt portikuszzal, felette oromzat, félkörű ablakkal. Építtette 1824-ben Urményi József országbíró Johann August Heine német építésszel. Benne Urményi márványszobra Ferenczy Istvántól. Szépfaragású szekrények a majki kamalduli templomból, 1762. Wagner, Scheffer és Molnár József (Mária mennybe-menetele) képei.

Harangtorony, gótikus, a templom mellett.

Ref. templom, állítólag török őrtorony köveiből épült.

Urményi-mauzóleum, kerek alaprajzú, főpárkánya alatt klasszicizáló koszorú- és füzérdíszszel, lépcsős alapon. Valószínűen Johann August Heine műve, felszentelték 1834-ben.

Urményi-kastély. U-alakú, egyemeletes, 3+3+3 ablakos, középerkélyes, későbarokk ízlésű. Épült 1780—1800 között. Építtette Urményi József. Később Dreher Jenő tulajdona. Ma gépállomás.

Pogányvár, a közelben, a régi templom tornyával, mely hajdan a török őrség védőhelye volt.

VARJUVÁR, lásd BODAJK

VÁROSHÍDVÉG, lásd SZABADHÍDVÉG

VASZTELYPUSZTA, lásd CSABDI

VELENCE

R. k. templom, épült 1722-ben. Dunaiszky Lőrinc: Feszület és 2 angyal, 1818.

Ref. templom, épült 1686 után. Tornya 1807-ből. Két kehely, 1647. Három kanna, 1766. Tányér, 1617.

VEREB

Ref. templom (1868). Kehely, 1706.

Végh-kastély. Építette Kasselik Fidél, 1809-ben. 1944-ben elpusztult, csak alagsora maradt meg.

VÉRTESACSA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1838-ban. Öntányér, 1735. Keresztelő készlet, 1729.

VÉRTESDOBOZ

Ref. templom, egyetlen, barokksisakos homlokzati toronnyal, épült 1836-ban.

ZÁMOLY

R. k. templom, épült 1745-ben.

Ref. templom, épült 1785-ben. Kehely, 1713, 1772. Kanna, 1701, 1711, 1760, 1774. Tányér, 1773.

Templomrom, a r. k. temetőben, állítólag Aba Sámuel építtette. Terméskőből.

Pusztatemplom, déli falán festés nyomai.

Török őrtorony, maradványai Kerekszentandrás néven.

ZÖVÉNYPUSZTA, lásd SZABADBATTYÁN

GYŐR-SOPRONMEGYE

ABDA

R. k. templom, épült 1845-ben.

ACSalAG

R. k. templom. Egyetlen, a homlokzatból kissé előlépő lizénás toronnyal, nyolcoldalú kősisakkal. Kéttoltszakaszos hajó, orgonakarzat, félköríves szentély. Épült 1733—1759 között. Főoltár: Ábrahám feláldozza Izsákot, dombormű, 1780 körül. Copf szószék. Rokokó ereklyetartó.

ÁGFALVA

R. k. templom, csigás copf homlokzattal és hagymás toronnyal. Belül kupolával és kerek szentéllyel. Kápolnából átépítette Ringer József 1790—1791-ben. Copf főoltár (1792), szószék és keresztkút, rokokó mellékoltár. Augsburgi kehely, XVIII. század eleje. Réz úrmutató, 1750 körül.

Ev. templom, háromhajós, újabb neogót toronnyal, mely Hans Petschnig műve. Belseje klasszicizáló. Az oltár és szószék bécsi templomokból vásárolva. Orgona: Malleck, Bécs. Soproni ónkancsó. Kehely, Liegnitz 1783. Építette Trost György, soproni mester, 1785—1835-ben Hild Vencel újraboltotta.

AGYAGOSSZERGÉNY

R. k. templom, épült 1883-ban. Két klasszicizáló gyertyatartó, réz ereklyetartó, XVIII. század. Harang a bécsújhelyi Schweiger Józseftől, 1798.

Templomrom, gótikus volt, alapfalait a községi legelőn megtalálták. Sz. Mária-szobor, rokokóstílusú, készült 1762-ben.
Nep. Szt. János-szobor, egyszerű, 1831-ből.
Kereszt, egyszerű, a templomnál, 1832-ből.
Kereszt, a faluvégén, Szt. családdal, előbb talán a helybeli templom mellékoltárán állott. Felirata: „Kar János gondviselése alatt 1797.”

ÁRPÁS

R. k. plébániatemplom, homlokzatán 2 toronnyal, melyen ikerablakok láthatók. Bélietes román-gótizáló kapuzat. Egyeneszáródású szentély, gótikus támpillérekkel. Belül barokk hajó, lapos boltszakaszokkal, a szentély keresztboltozattal, amelyet bimbófejszetek tartanak, dextera domini zárókövel. A szentélyben jobbra háromkarélyos felsőzáródású szentség-

fülke. Barokk orgonakarzat. A templom téglából épült, vakolva, részletek kőből. Románstílusú, XIII. század. Főoltárkép: Sz. Mária, kezében a Rábaszabályozás térképével lehajol a király-vezette magyarokhoz, 1700 körül. Gazdag szöszék, angyalos hangvetővel. Copfstílusú ezüst örökmécses. Ezüst-kehely áttört kosárral, 1700 körül. Aranyozott vörösréz oltárkereszt, barokk, XVIII. század. Ampolnatálca, réz, 1820 körül. Alapította a premonstreiek számára Móric (innen a „Mórichidai prépostság”) nyitrai főispán és öccse, Márk, 1251 előtt.

Nep. Szt. János-kápolna, torony nélkül, nyolcszögű, 4 egyenes és 4 domború, váltakozó fallal és köztük 2—2 lizénával. Belül kupolás, kerek tér. Épült 1780 körül. Copf oltár.

ÁSVÁNYRÁRÓ

R. k. templom, négyszögletes toronnyal, épült a XVII. században. Benne márvány kapukeret a XIV. századból. Harang, 1685.

BABÓT

R. k. templom, renoválták 1755-ben. Tornyát építették és a hajót meghosszabbították 1911-ben. Háromhajós. Kehely MM augsburgi ötvöstől, 1725 körül.

BÁCSA

R. k. templom, épült 1774-ben.

Templomrom, Szt. Vid tiszteletére szentelt templomé, mely a XVIII. században elpusztult.

BÁGYOG

R. k. templom, benne freskónyomok. Két győri kehely, 1755 és 1770 körül.

BALF

R. k. templom. Egyetlen, nyolcszögletes homlokzat előtti toronnyal. Támpilléres, a nyolcszög három oldalával záruló, belül bordás szentéllyel. A szentély XIV., hajó XVII. századi. Rokokó körmeneti mennyezet. Augsburgi kehely, 1692. Soproni kehely, Heckenast Gusztáv, 1821. Réz ereklyetartó, 1801. Fallal körülveve, azon 1652-es évszám. A templom első említése 1336-ból. 1578-ban a reformátusoké. 1673-tól a katolikusoké.

R. k. kápolna a fürdőben. Épült 1773-ban. Hullámos oromzatú homlokzattal. Az oltár Sedelmayer András soproni mestertől, 1773. Dorffmeister István freskói: Szentélyben angyali üdvözlés, középen Krisztus betegeket gyógyít, elől angyalok (1779).

Év. templom, oromfalas egyszerű homlokzattal, épült 1795-ben. Klász-szicizáló oltár és szöszék. Orgona a soproni König Fülöptől, 1822. Kehely, XVII. sz. Kehely tányérral és ostayatartó HF bécsi mestertől, 1658. Onkancsó, Sopron, 1786.

Kereszt, XVIII. század eleje.

Kerek csarnok, építtette József nádor tiszteletére Széchenyi Ferenc.

BARBACS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, rajta 1754-es évszám. Kétszakaszos hajó, toszkán oszlopos orgonakarzat. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul. Épült 1754-ben. Keresztkút, rézkehely és ereklyetartó, XVIII. század.

Temetőkerezt, fészület Sz. Máriával. Talapzatán tisztító-tűz-dombormű. 1800 körül.

Szt. család, toszkán oszlopon, 1800 körül.

BELED

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, klasszicizáló, épült 1804-ben. Sekrestyében Steinacker képe: Krisztus az Olajfák hegyén, 1834.

BEZI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1788-ban, renoválták 1835-ben. Kehely, 1786.

Ev. templom, épült 1787-ben. Kehely, 1786. Keresztelőkanna. Az oltár és szószék a magyaróvári kapucinus templomból.

BODONHELY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti tornya valószínűen XVIII. századi óratorony. Kétszakasos hajó, orgonakarzat, keskenyebb szentély. Diadalívén kronosztikonos felirat 1789-ből, ekkor épült a templom. Főoltár és szószék, a XVIII. század vége.

BOGYOSZLÓ

R. k. templom, egyetlen, a homlokzathoz kissé kilépő toronnyal. Hajónál keskenyebb szentély. Klasszicizáló, épült 1836-ban. Klasszicizáló szószék. Kehely Pereszteghy János győri ötvöstől, XVII. század. Ontányér, Sopron, 1711, Bécs, 1750.

Kőkereszt, Sz. Máriával és a két szenttel, 1808.

BÖNYRÉ TALAP

Ref. templom, épült 1789-ben. Kehely zománcfejekkel a liliumok között, 1325 körül. Paténa, 1390 körül. Onkanna, Léderer József, Győr, 1773. Onkanna ugyanattól.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1791-ben.

Bothmer-kúria, földszintes, középrizalittal, épült 1820 körül.

BÖRCS

R. k. templom, épült 1835-ben.

R. k. kápolna, megújítva 1668-ban, erősen rongált.

Torony, kerek és sánc.

BŐSÁRKÁNY

R. k. templom. Háromszakasos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Épült 1750 körül. Főoltár XVIII. század. Gazdag barokk szószék a boldogasszonyi templomból. Két rézkehely, XIX. század eleje. Oltárkereszt, 1777.

Sz. Mária-szobor, Mária a kereszt tövében ül, kockás pillér, pikkelyes díszsel, toszkán fejezet, 1797.

Szt. Flórián-szobor, jón fejezetű, pilléres, 1797.

Szt. Sebestyén, Rozália és Miklós, virágfűzérés korinthusi pilléren, 1750 körül.

Pietá-szobor, magas talapzaton, 1802. Renoválva 1880-ban.

CIRÁK

R. k. templom. Copf úrmutató.

CSÁFORDJÁNOSFA

Répcéjánosfai r. k. templom, négyszakaszos, csehboltozatos hajóval, nyolcoldalas sisakú toronnyal, XVIII. században átépítve.

Ref. harangláb, benne Köckel János György soproni mester harangja, 1797.

Simon-kastély, a hajdani Répcesáfordon, a Perényiek klasszicizáló kúriájának újabb átépítése.

CSAPOD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, hullámos párkányán 1794-es évszámmal. Kétemeletes, tornya csigákkal. Erősen tagolt sisak. Belül orgonakarzat, 2 csehboltszakaszos hajó és kétszakaszos szentély, félkupolás zárórészsel. Főoltár klasszicizáló tabernákulummal és bécsi, XVIII. századi Szt. Margit vértanúsága képpel. (Nem Maulbertsch.) Copf szószék és orgona, kő Nep. Szt. János-szobor. Ezüst úrmutató és cibórium, XVIII. század. Épült a XVII. században, 1794-ben átalakították. Barokkstílusú.

Pusztacsaládi r. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, csehboltszakaszos hajóval. 1832-ben épült vagy gyökeres újjátáson esett át, 1897-ben újból renoválták. Rézcibórium, XVIII. század, pozsonyi rokokó kehely, 1740 körül.

CSIKVÁND

Ev. templom, épült 1804-ben.

Körjegyzői épület, 1848-ban már állott.

CSORNA

Premontrei templom és prépostság, egyemeletes, 10+6+10 tengelylyel, a középrizalit erkéllyel és falpilléres dísszel, manzardtetővel, balra hátul a beleépített templom tornya. A templom négyboltszakaszos, sokszor átalakítva, jelentéktelen barokk berendezéssel, épült a XVIII. században. Kertjében klasszicizáló kertilak. Népvándorláskori övrészlet vagy arany diadém. Kódombormű (Szt. Mihály vagy János) a régi prépostsági templomból, románkori.

DÉNESFA

Cziráký-kastély, egyemeletes, 4+3+4 ablakkal, oromzatos középrizalittal. Barokk kápolnaberendezés, épült 1820 után, talán Hild József műve.

DŐR

R. k. templom, egyetlen, a homlokzatzból kissé kilépő toronnyal. Kétboltszakaszos hajó, orgonakarzat. Épült 1730 körül, tornya néhány évtizeddel későbbi.

Temetői kereszt, Magdolnával és rozettás talapzattal, 1808. Megújították 1886-ban.

DUNASZEG

R. k. templom, épült 1720-ban.

EBERGÖC

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti nyolcszögű toronnyal. Főbejáraton 1837-es évszám. Szentélye románkori, félköríves, hajója dongás, XVIII. század. Szószék, XVIII. század. Mellékoltár Kálvária-csoporttal, 1770 körül. Bambergi jegyű kehely, XV. század. Rokokó monstrancia és kereszt. Épült a XIII. században. A XVIII. században és 1837-ben renoválták.

Fájdalmas Szűz, a kereszt lábánál, 1798-ból.

Sz. Mária-szobor, talán a prágai csodatévő Sz. Mária mása. Elmosódott felirattal.

ÉCS

R. k. templom, eredetileg románkori, erősen megújítva.

EDVE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Kétszakaszos hajó, félköríves szentély. Épült a XVIII. század végén.

EGYED

R. k. templom, benne Dörffmeister műve.

EGYHÁZASFALU

R. k. templom (1888). Kehely, Johann Leonhard Weber soproni mestertől, 1700 körül. Két faszobor Győrből, XVIII. sz.

Feszület, kőből, 2 pestis-szenttel, XVII. század második fele.

Szentháromság-oszlop, akantuszágas talpazattal, XIX. sz. első fele.

Ebergényi-kastély, később a Széchenyieké, dísztelen, ma magtár, XVIII. század.

Gogánfai temető, sírkövek, 1828, 1832.

ESZTERHÁZA, lásd FERTŐD

FARÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kétszakaszos hajó, kereszthajó, félköríves szentély. Épült 1785-ben. Két pár rokokó pad. Copf úrmutató.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1784—1785-ben. Oltárképe Krisztus a kereszten, 1789. Kehely, 1785, 1797. Soproni ónkanna, XVII. század.

FEHÉRTŐ

R. k. templom, épült 1742-ben.

Ref. templom, XVIII. század vége.

FELPÉC

R. k. templom, épült 1752-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült a XV. században. 1776-ban nagyobbították, 1813-ban újjáépült, tornya 1820-ból. Kancsó 1565. Kehely, 1632.

FELSZOPOR

R. k. templom, kisméretű. Épült a XIX. század elején. Egyszerű szent-ségfülke a régi templomból. Kehely és réz úrmutató. XIX. század.

Temető. Simunyákné, Fejjer Katalin sírköve, 1832. Németi József, 1840. Alsószopori Istváné és nejéé, 1845. Alsószopori Nagy Terézé, 1849.

FERTÓBOZ

R. k. plébániatemplom, épült 1732-ben, 1903-ban leégett, akkor újra-építve, csak a szentély és az oldalfalak a régiék. Homlokzatán Szent-háromság-szobor, 1714. Oltárkép: Murillo-másolat. Ezüstkehely, XVIII. század.

Emlékcarnok, köralakú, három oldalán négyszegletes nyílás, felettük félkörös lunetta. Lapos kupola. József nádor 1801. évi látogatása emlékére emeltette Széchenyi Ferenc.

Ecce Homo-szobor, toszkán oszlopon ül, XVIII. század.

Nep. Szt. János, a tűzoltószertár falában, XVIII. század.

Szt. Apollonia-szobor, a nagycenki úton. Talapzatán cimer, XVIII. század.

FERTŐENDRÉD

R. k. templom, 1908-ból. Ezüst cibórium, 1740 körül, rokokó kehely. I. K. Bécs.

Szentháromság-szobor, a Kapuvár felé vezető úton, copf disszel, 1780 körül.

FERTŐD

Esterházy-kastély. Kétemeletes. Patkóalakú főhomlokzatát, mely 4+4+3+4+4 tengelyes, középtűt négyoszlopos erkély és oromzat koronázza, félkörben földszintes toldaléképületek. Kerítésén kovácsoltvas kapu. A hátsó homlokzat ugyancsak 4+4+3+4+4 tengellyel, pilléres, a főpárkányt szobrok és vázák díszítik. Középtűt kétkarú szabad lépcső vezet az emeletre, a lépcső karjai között a földszinten 3 ablak nyílik a nyári ebédlőbe, onnan a 4 pilléren nyugvó sala terrenaba. 126 szobája van. A kápolna kupolafreskója olasz művésztől, a nagy díszteremé Grundmann Vazultól. A hazai, méretre legnagyobb, legpompásabb barokk kastélyt Esterházy Miklós József építtette 1764—1766 között, mestere valószínűen Jacoby Freiherr von Eckolm elszászi származású, Brünnden dolgozó építész volt. Az 1945-ös háborúban megrongálódott.

Kertilak, a parkban, 4 jón oszlopos-ormozatos középrésszel, XIX. sz. eleje.

FERTŐRÁKOS

R. k. templom, nagyméretű. Nyolcszögletű kősisakkal. Szentélye XVIII. századi. A keleti falon Pietà-csoport, a tornyon 1662-es évszám. A középkorban épült, a török lerombolta. 1694-ben újból felszentelték. A XVIII. században díszítve. Főoltárkép: Stifter, XVIII. sz. Szószék és szercesenes keresztút, XVIII. sz. Rokokó gyóntatószék. Szt. Rókus és Kajetán szobra. XVIII. század. Kehely IFW Augsburg, 1700 körül. Kehely, DH, XVIII. század. Két pacifikálé, egyik Bécs, ST, XVIII. sz. Örökmécses és gyertya-tartók, XVIII. század. Szép XVIII. századi miseruhák.

Nep. Szt. János, toszkán oszlopon, XVIII. század második fele.

Nep. Szt. János, a patak mellett, 1731.

Szentháromság-oszlop, XVIII. század.

Szt. Oszvald-szobor, pillérén halással, 1643-ban egy korcsmáros állította.

Püspöki kastély, egyemeltés, 3+3+3 ablakos, copf falpilléres és timpanonos középrizalittal. A győri püspöké volt. Benne az itteni Mithraeumból két dombormű. Régebbinek helyén Zichy Ferenc püspök 1743-ban emeltette. Később Hefele is dolgozott rajta. A szobákban részben letakart freskók, a 7 szabad művészet (D. Rosa, 1745), stukkók, szép kályhák. A kápolnában barokk képek, rokokó oltár.

Pellengér, hármas kerek talapzaton négyszögű pillérből síma oszlop emelkedik ki, tetején gúla, rajta gömb, XIX. sz. eleje.

Míthras-szentély, a Kr. u. III. századból, barlangban, domborművel, a kisebb leletek a püspöki palotában. Storno Ferenc fedezte fel 1865-ben.

FERTŐSZENTMIKLÓS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán toszkán falpillérekkel, a sisak sarkain angyalokkal. Félnyolcszögű szentély. Belül a főhajóhoz 3—3 szakasz járul. Főoltár sok szoborral. Esterházy Pál ajándéka, XVIII. sz. eleje. Szószék, XVII. század. Copf keresztút, festett orgonakarzat, harangok a soproni Seltenhofertől (1820, 1859) és a győri Mendel Jánostól (1832). Salzburgi kehely, XVII. század. IR jegyes kehely, XVIII. század. Cibórium, Bécs, XVIII. század. A templom régebbinek helyén, 1725-ben épült.

Pietà-szobor, Mária, ölében a halott Krisztussal, szőlőindás oszloptalapzaton. Talapzatán cherubfejek és felírás: Jas Prini Gergel Aczády Frusina-cynáltatta Ao 1646.

Kereszt, alatta Sz. Mária, kétoldalt Szt. Flórián és Rókus. Felirata: „Ide helyeztette a közös buzgóság, bizván lesz gyümölcse: kétféle boldogság, 1803.” Barokkos, mozgalmas. Bent a faluban.

Kereszt, az Ikva közelében. Talapzatán Sz. Mária. Felirata: „Ezen szent keresztet oda helyeztette nemes Kovács József buzgó intézete, 1800.”

Sz. Mária-szobor, az Ikva partján. Ma már olvashatatlan felirat szerint 1830-ból.

Feszület, a temetőben, a kereszt tövében Sz. Mária. Nagy István és felesége, Hersing Anna állíttatta, 1787.

Szt. Mihály-szobor, hatoldalú pilléren, 1840 körül. A temetőben.

Bezerédy-kúria, egyemeletes, egyszerű, 1848-ban renoválták.

Temető. Tóth István plébános sírja 1816. Murray Józsefé 1846. Felsőbükli Nagy Pálé 1799. Felsőbükli Nagy Istváné 1787. Felsőbükli Nagy Péter gyermekeié 1790 körül. Bezerédy Kataliné 1794. Bezerédy Mihályné 1820. Bezerédy Istvánné, 1831.

FERTŐSZEPLAK

R. k. templom, kéttornyú, homlokzatán szobrokkal. Épült 1728—1735 között. Dongaboltozatos hajó, freskókkal. A főoltár 1732—1735 között készült. Oratórium mellvédjén Szt. Mihály-faszobor. Az öröklámpa Kamecker András soproni ötvöstől, XVIII. század. A szentélyben Schaller István soproni festő: Nep. Szt. János képe, 1774-ből. Reover Gabriel vörösmárvány sírköve (†1682). Domborműves szószék 1737-ből. Keresztút 1745-ből. Sok szobor. Orgona 1736-ból, Bécsújhelyről. Kincstárban augsburgi kehely, bécsi kehely 1741-ből, IK mestertől.

Kátlvária, alapította 1736-ban Széchenyi Zsigmond. Rokokó rácsokkal. Krisztus, Mária Magdolna, Mária, Szt. János 1768.

Szentháromság-oszlop, a temetőben. Négyszegletes kökerítéssel. Magas talapzatán 1696-os évszám. A csoport szőlőindás oszlopon, alatta Széchenyi-címer.

Sz. Mária-oszlop, felhős piramison Magdolna áll, lent Szt. Lénárt, Rókus és Flórián szobra. Magyar felirattal, 1795-ből.

Sz. Mária-szobor, pálmatorzs-oszlopon. A fejezeten Széchenyi-címer. XVIII. század közepe.

Immaculata-szobor, a temetőhöz közel, korinthosi oszlopon, mely felhős, XVIII. század második fele.

Szt. Anna Máriával, kőszobor a templom előtt, 1750-ből.

Nep. Szt. János kőszobor a templom előtt, 1750-ből.

Szt. József-szobor, a fertőszentmiklósi út mentén, XVIII. század második fele.

R. k. plébánialak, befalazva római sírkő, domborművű férfifejjel.

Magtár, azelőtt kastély, szép vasrácsokkal. Finom kapu.

GARTA, lásd KAPUVÁR

GOGÁNFA, lásd EGYHÁZASFALU

GONYŰ

R. k. templom, tervezte 1774-ben Fellner Jakab.

Várrom, középkori alapfalak.

GYALÓKA

R. k. templom, kidomborodó homlokzatán egyetlen nyolcszögletes sisakos toronnyal. Háromszakaszos, dongaboltozatos hajó, félköríves szentély. A sekrestye felett oratórium. Bent XVIII. századi képek. Épült 1761-ben. renoválták 1926-ban (Tornyon felirat).

Nep. Szt. János-szobor, barokk, szerény kvalitású.

Molnár-malom, befalazott római sírkővel. Felirata szerint Molnár Lajos és felesége, Grach Anasztázia építtette 1820—1823 között.

Temető. Albrecht Juliánna sírköve, 1842.

GYARMAT

R. k. templom, románkori, 1850 körül, megújítva. Kehely, 1703.

R. k. kápolna, épült 1787-ben.

GYIRMÓT

R. k. templom, épült 1769-ben.

GYŐRŐ

R. k. templom, egyetlen, a homlokzatból kissé kilépő toronnyal. Háromboltszakaszos hajó s a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Épült 1793-ban. A szentélyben Dorffmeister István freskói. Oszlopos oltár, Szt. Flórián és Vendel, vértanú király, a mennyezeten angyalsereg, 1792. Oltárkép ugyanattól: Jézust megtalálják a templomban, 1794, Kálvária-kép Magdolnával, XVIII. század.

GYOMRÉ

R. k. templom, javította 1762-ben Fellner Jakab.

Templomrom a dombon, XV. század.

GYŐR

Püspöki székesegyház, egyszerű tagozású széles és nyugodt homlokzata empire stílű, felirata szerint 1823-ban épült. Egyetlen homlokzati tornya, északi és déli klasszicizáló vörösmárvány kapuzatai, 1774-ből. Tornya 1944-ben bombát kapott, helyreállították. Szentélye kívül 3 félköríves szentéllyel, eredetileg a román korban ilyenek voltak, a gótika idején a főszentélyt sokszögűvé alakították át, az utóbbi renováláskor ismét visszaalakították. Az első, románkori építési korszak az északi fal része és a nyugati régi tornyok alapfalai. Szentélye alatt egykor altemplom. Belül háromhajós (a padlástérben gótikus boltozat maradványai) a szentély előtt diadalívvel. Az oszlopos főoltár Hefele Menyhértől, főoltárkép: Maulbertsch: Mária mennybemenetele. Freskók is tőle, 1772—1781: főhajóban Krisztus mennybemenetele, szentély felett magyar szentek. Két grisaille a szentélyben: Szt. István megalapítja a püspökséget, Szt. László vizet fakaszt, az utóbbi szignálva, bal mellékhajó mennyezetén Angyalí üdvözlét és Krisztus diadala, oldalfalán Olajfák-hegye freskó, jobb mellékhajó mennyezetén Szt. István vértanú diakonusokat avat, — vitatkozik a főpapokkal, oldalfalán Kálvária. (Valamennyit 1936-ban Királyfalvi Kraft Károly restaurálta.) Szentélyben püspöki trón, Mária Terézia koronázására készült és Zichy püspök vásárolta. A karszékek XIX. sz. elejéről, hátfalukon angyalalakok, 1770 körül. Bal mellékhajó oltárán Sz. Mária-kegykép, Írországból hozta Lynch Walter clomforthi püspök a XVII. században, Szt. Anna és Három királyok-oltár képei Maulbertschtől. Jobb mellékhajó főoltára ismeretlen festőtől, XVIII. század: Szent István megkövezése. Sz. Mária-kegykép, copfstíli vörösmárvány keresztelő-medence, fafedélén Krisztus keresztelése-csoport. Itt van még Maulbertsch Pietá-oltára. A padoztatban győri püspökök XVI—XVII. századi sírkövei. A szentély 2 első pillérén Mollinarolo (Donner tanítványa) 2 ólomdomborműves oltára 1760—1770 között: Szt. István felajánlja a koronát, Szt. László Szt. István sirjánál. Kanonoki sekrestye Mária Terézia-kori bútorral. Mellette a kincstár (l. alább). Copfstíli szószék, kovácsoltvas rácsajtóval. Orgona 1770 körül, sekrestyében XVII. századi ónmosdó, XVII. századi sekrestyeasztal. A jobb mellékhajóból jutni a Héderváry (ma Szt. László) kápolnába, melyet Héderváry János győri püspök 1400 körül emelt. Renoválta Lippert József 1861-ben. Itt Szent László sodronyzománcos fejereklyetartója, 1600 körüli koronadíszszel, magyar munka, 1405 körül, a nagyváradi székesegyházból. A templom a XII. század második felében épült, a XIII. században is dolgoztak rajta. 1481—1486 között Dóczy Orbán püspök átépítette. 1499-ben fejezték be. 1529-ben leégett, soká istállóknak használták, 1600 körül ismét templom volt. Ifj. Draskovich György püspök 1639—1645 között Giovanni Rana építómesterrel átépítette, Zichy Ferenc püspök a XVIII. század második felében a templom belsejét gazdagon átépítette. 1912—1914 között a homlokzatot Csányi Károly renoválta.

Székesegyház kincstára. Elefántcsont-diptychon fele: Sz. Mária temetése, mennybemenetele és koronázása, francia, XIV. század. Kerek ereklyetartó ládika, rézveretekkel, XIV. század. 3 sodronyzománcos kehely, 2 filigrános kehely, 3 egyéb gótikus kehely. Németjářfalvai úrmutató, 1500 körül. 4 reneszánsz kehely. Paténa püspöki címerrel, XVI. század. Kelemen szentadalberti kanonok kelyhe, 1522, a legkorábbi ismert bécsi hitelesítő bélyeggel. 3 olajtartó kanna Draskovits püspök névbetűvel, 1584. Pethe Márton nagy ezüstkeresztje, Augsburg, 1604. Kehely, Peresztegy János győri ötvös műve, 1637. II. Rákóczi Ferenc ezüstkötésű imakönyve, XVII. század. Verejtékkendő, 1697, kerete Győr (Hügl I. G.), 1797. Guraby Mátyás ezüst kézmosókészlete, XVII. század vége. Trébelt augsburgi

kehely, 1700 körül. Keresztély Ágost úrmutatója, 1701. Keresztély Ágost smaragd mellkeresztje és gyűrűje. Ezüstfiligrános bécsi kehely, 1703. Olaj- és balzsamtálca, XVIII. század eleje. Liebl József győri ötvös rokokó kelyhe, 1763. Zichy-garnitúra (6 gyertyatartó, öröklámpás, 3 kánontábla, feszület, 2 mise-kanna, füstölő, szenteltvíztartó, 3 gyertyatartó és tálcá), 2 copf kehely, Fengler József püspök copf kelyhe, Győr, 1792. Két oltárkereszt (egyiken korall-test). 3 ereklyetartó, XVIII. sz. Kék alapú firenzei bársonybrokát miseruha, XV. század, Mátyás későbbi címerével (1472) Abstemius Bornemissza Pál püspöksüvege, 1550. Guraby-miseruha, újabb alapon, magyar, XVII. sz. Dalmatika, XVII. század. Két Zichy-miseruha, 1774 (egyik Mária Terézia ajándéka).

Püspökvár, a Szent István alapította győri püspökség fellegvára. Legrégibb részei a XIV. századból. A vár nagyrésze 1537—1554 között épült Benigno Ferenc vezetésével. A Rába felé néző falakat és bástyát Wilmes vezérkari mérnök tervei szerint építették, 1664-ben. A XVIII. században Zichy Ferenc (címere a tornyon), 1809-ben pedig Vilt József püspök állította helyre. Fogadósobákban empire bútorok. Stukkómennevezetes lépcsőház, benne puttósobrok, ismeretlen bécsi művésztlől, 1745—63 közöttől (e művész vázlatkönyve a bécsi Barokk-múzeumban, 50. sz.). Kocsiszínen régi püspöki díszhintók. Menekülőfolyosó, XIV. század, ablaktalan, keresztboltozatos, négyszögű helyiséggel. Dóczy-kápolna, emeletes várkápolna, bejárata a püspökvár emeletén. A nyolcszög három oldalával záródó szentélyvel, bordás-hálás keresztboltozattal, építette 1487-ben Dóczy Orbán püspök, 1858-ban Lippert József restaurálta.

Szt. Ignác-templom, épült 1633—1641 között a jezsuiták számára, ma a bencéseké. 1738-tól kezdve Ac nádor Ádám győri kanonok költségén alakították át. Homlokzata oromzattal, fülkékben szobrokkal (lent Nep. Szt. János, János evangelista, András és Borgia Ferenc, fent a középső fülkében Szt. Mária, felette Ignác, XVIII. sz.). A XVII. századi homlokzatot a XVIII. században két toronnyal díszítették. A kőkeretes főkapu 1641-ből. Belül egyetlen hajó, jobbról-balról 3—3 kápolnával és tágas szentélyvel. A 6 mellékoltár (köztük a Szt. István-oltár Pannonhalmáról) a XVII. századból, a Szt. Rozália-oltáron Győr és Pannonhalma látképe. Oszlopos főoltár Ac nádor címerével és Paul Troger: Szt. Ignác könyörgése c. képével, szobrai (Szt. Péter, József, Nep. Szt. János és Pál) Josef Rössler bécsi szobrásztól. Mennezetképek Paul Trogertől, építészeti keretek Gaetano Fantitól. Szentélyben Szt. Ignác mennybevitelle, csegelyeken négy evangelista, 1744. Hajó: Angyal üdvözlet, orgona felett. Angyalkoncert (mindkettő, 1747). A főhajó emeleti oldalfalain oratóriumok. Diadalíven Ac nádor címere. Szószék Bíró Márton költségén Gode Lajos pozsonyi szobrásztól, 1749, sok dombormúval. Orgona Burckhardt Gáspár győrszigeti orgonaépítőtől, 1757.

Bencés-rendház, kétemeletes, 9 ablakos, rusztikás barokk kapuja felett Széchenyi György győri püspök címere 1667-ből. Épült 1651—1667 között. Az ebédlőterem stukkós mennyezete 1654-ből, építette Esterházy Erzsébet és Héderváry Iván scopii püspök. A mennyezet közepén Madonna, 1803-ból s egyéb szentek. Ciacinto Brandi 2 képe. A tálaló mennyezetén domborművek, a lépcsőház stukkódísz 1697-ből.

Karmelita-templom, építette a római anyateplom mintájára 1721—1725 között Martin Wittwer (Athánáz karmelita). Barokkstilű. Alaprajza elliptikus, felette tojásdad kupola, a mellékoltárok részére 4 oldalfülkével. Oromzatos, volutás, torony nélküli homlokzat, torony a szentély mellett. A mellékoltárok festményei (Nep. Szt. János halála, Ker. Szt. János megdicsőülése, Szt. Teréz szívsebzése és Szt. József halála) a nápolyi Martino Altomonte (f 1745) művei. Főoltárkép: Szepőlten fogantatás Johann Kastner bécsi festőtől, XIX. sz. eleje. Főoltár szobrai Franz Richter (Domon-

kos testvér) művei: Ker. Szt. János, Illés, Eliemus és Adalbert. Barokk pados, újabb mennyezefestmények. A két sekrestye berakott bútorai a XVIII. századból.

Orsolya apácák temploma. Homlokzata egyszerű, kettős lizénákkal tagolt. Kapukerete tört szemöldökpárkánnyal, korabarokk. Háromboltszakaszos hajó, elliptikus boltozatú szentély. Oszlopos barokk oltár, szobrokkal. Freskóit Dorffmeister István festette, szentélykupolán Mária eljegyzése, hajóban Szt. Orsolya megdicsőülése, orgonakarzaton Szt. Cecilia. Erősen átfestve. Copf szószerék. Kő áldozó-korlát. Orgonakarzaton gazdag rokokó farács. Ezüstkereszt, XVIII. sz. A templomot Nepauer Anna építette 1726-ban.

Kamillánus templom, később nádorvárosi plébániatemplom. Dór fejezetű lizénákkal tagolt homlokzattal, alacsony timpanonnal. Klasszicizáló kapukerete felett kronosztikonos felirat 1804-ből. Szentély mellett négyzetes torony 1835—1839-ből. A templom 1764—1770 közt épült, 1804-ben homlokzatát átalakították, restaurálták 1865-ben és 1912-ben. Háromszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Négyoszlopos főoltár Szt. István és László szobrával, Michael Vogler és a tiroli Filipp Rostnertől, 1772. Főoltárkép Szt. Kamillus látomása a firenzei Antonio Capaccitól, 1780. Rokokó Nep. Szt. János és Kamillus-kép. Copf szószerék. Négy barokk mellékoltár. Barokk sekrestyeszekerény.

Salvator plébániatemplom, újvárosi plébániatemplom, vagy Szt. József-templom. Egyetlen homlokzati toronnyal és háromnegyedoszlopos, klasszicizáló kapuzattal. Két oldalajtó konzolos párkánnyal. Egyhajós. Északi falában Guillaume de Sauerlatte ezredes latin és francia felirású sírköve 1738-ból. Építette Fruhmann Antal 1843-ban. Kehely Nigl József győri ötvöstől, 1775.

Német ispita templom, egyetlen barokk sisakú homlokzati toronnyal. Négylizénás homlokzat, felette kosárásvés ablak. Egyhajós, dongaboltozattal, páros korinthosi pillérekkel. Rokokó főoltár Szentháromság-képpel, gazdagon faragott tabernákulummal. XVIII. századi padok. Kétoldalt a német ispita épülete, I. Vörösmarty-utca 6. Épült a XVIII. században.

Kálvária, tervezte Wittwer Márton (Athánáz kármelita), 1714. A kőszobrok 1722-ből, a stációk élénk domborművei ismeretlen győri művésztől. 1809-ben és 1930-ban restaurálva.

R. k. kápolna, nyolcszögű, kisméretű, egykorú rácsajtóval, XVIII. század. (Ságvári Andre-út 1.)

Ref. templom (1906). Kegyszerei: Gótikus kehely, XV. sz. Úrvacsora pohár, Kőrösi Hajnal Sámuel ajándéka, 1662. Kanna és úrvacsoratóányér, Görög Eötvös Sándor győri ötvöstől, 1648. Úrvacsora kancsó, Peresztegy János győri ötvös műve, 1634. Kendő, török szerelmes felirattal, XVII. század. Urasztali tányérok, 1717 és 1726. Két boroskorsó. Keresztelőtál, Több urasztali kendő.

Ev. templom, torony nélküli, teremszerű, karzatos helyiséggel, épült 1784—1785 között copf stílusban. Oltárképe Orlay Petrics Somától. Az ajtó feletti felirat II. Józsefet dicsőíti. Oszlopos szószerékoltár, 1785, fém kereszt-kút, 1784. Kegyszerei: Kehely 1684-ből. Boroskupa, 1625. Kerek ostayartó, 1691. Önkanna, 1746. Ezüst gyertyatartó. Hímzett kendők, 1715, 1791.

Gör. kel. szerb templom, barokkstílusú, épült 1729-ben. Támpilléres szentélye a nyolcszög három oldalával zárul. Ikonosztáz copf keretben. Copf padok. Körülötte régi sírkövek.

Frigyládaszobor, lámpásos volutákkal díszített négyszögű talapzatán a Kálvária jelenete látható mozgalmas domborműben, fent 2 lebegő angyal tartja az aranyozott bádogból készült frigyládát. Efelett az Agnus dei

dicsugárban. III. Károly készítette 1729-ben. Mesterének neve töredékesen a frigidáda alatti felhőn: STERF (Sletterer fecit?).

Sz. Mária-oszlop, emelte Budavár visszafoglalásának örömeire Kolonich Lipót győri püspök, 1686-ban, a bécsújhelyi Mária-oszlop mintájára. Fent Sz. Mária, magyar koronával, Jézussal. A talapzaton Szt. István király, Ker. Szt. János, Páduai Szt. Antal és Szt. Lipót szobra. Az ezt kerítő korláton is szobrok állottak. Restaurálta 1833-ban Marschall, 1897-ben Szász Gyula.

Sz. Mária-szobor, a Kármelita templom mellett, újabb kápolnában, 1754 előtt már állott, talán az olasz Diego Francesco Carlone (1674—1750) műve. **Szt. Mihály-szobor**, a szent karddal lesujt a Sátánra, kőből, háromszögletű talapzaton, rokokóstílus. Felirata: „Quis ut Deus. 1764.”

Városi képtár, megnyílt 1938-ban. A java a Szépművészeti Múzeum letéte.

Városháza, új, benne régi győri bútorok, festmények, könyvtárában Győrre vonatkozó metszetek, a város kiváltságlevele, 1743-ból.

Gimnázium, új, udvarán két római sírkő.

Leányárvaház, új, a kertben a Sz. Mária-oszlop egyik alakja.

Jezsuita gyógyszertár, ma vaskereskedés, a bencés székházban. Stukkódísz a XVII. század végéről.

Aradi vértanuk-útja 12. Ház, egyemeletes, romantikus, sarok. 1+2+1+1+1+2+1 ablaktengely. Az emelet konzolokon nyugvó csavartörzsfű oszlopokkal és pillérekkel. Andrassy-út sarok.

Arany János-utca 20. Ház, egyemeletes, copfstílus.

Bajcsy-Zsilinszky-út 3. Ház, földszintes, 5+1+5 tengellyel, klasszicizáló.

Bajcsy-Zsilinszky-út 22. Ház, romantikus, kétemeletes, 11 ablaktengelyes. Helyreállítva. Aradi vértanuk-útja sarok.

Bajcsy-Zsilinszky-út 34. Ház, romantikus, kétemeletes, 11 ablaktengellyel. Aradi vértanuk-útja sarok.

Bálint Mihály-utca 55. Ház, földszintes, copf oromzattal.

Bástya-utca 28. Ház, késői romantikus, egyemeletes, 2 ablak + 1 vakablak + 1 ablak tengellyel.

Bástya-utca 36. Ház, romantikus, földszintes, sarok. 4 + törtvonallú záródású kapu + 4 ablaktengely, neogót. Szent Margit-köz sarkán.

Boer-köz 4. Ház, barokk oromzattal.

Egység-tér 2. Ház, romantikus, egyemeletes, 5 ablaktengelyes.

Egység-tér 3. Ház, romantikus, egyemeletes, 9 ablaktengelyes, melyből a két szélső kettős. Öntöttvas konzolos és mellvédes nyitott erkély, konzolos főpárkány. Egykorú kapuszárnyak, oszlopos és boltozott kapualj.

Engels-tér 21. Volt apácakolostor, romantikus, egyemeletes, rövidszárú Ű-alaprajzzal az utca felé fordulva (1862). Mellette későbbi iskolaépület, rokon stílusú.

Fürst Sándor-utca 1. Kármelita kolostor, épült 1714—1720 között. Benne a templom eredeti tervrajza 1722-ből. A templom főoltárképének Martino Altomontetól festett feldarabolt részletei (Immaculata, Szt. István és Szt. Imre) a folyosón. Barokk faragású könyvtár és két sekrestye berakott díszű bútorokkal.

Fürst Sándor-utca 3. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 4+3+4 ablaktengelyes, erőteljes tagozású homlokzat, középrizalittal. A rizalitban emberfejes zárókövek.

Fürst Sándor-utca 5. Ház, korai romantikus, egyemeletes, 2+3+2 ablaktengelyes. Konzolos főpárkány, rizalit.

Fürst Sándor-utca 7. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+2+1+2+1 ablaktengellyel, hármás rizalittal. Gazdag, konzolos főpárkány. Egykorú kapuszárny.

- Fürst Sándor-utca 9.** Ház, romantikus, egyemeletes, középrész felett oromzat. Konzolos nyitott erkély, öntöttvas mellvéddel. Egykorú kapuszárny.
- Fürst Sándor-utca 11.** Ház, romantikus, egyemeletes, sarok, 5 ablaktengely. Homlokzat lizénás tagolással, sarkán zárt erkély. Jókai-utca 1. sarok, 5 ablaktengely.
- Gyógyszertár-utca 4.** Ház, egyemeletes. Kosárfé, kökeretes kapuja klasszicizáló. Az emelet egy része konzolos boltíveken nyugszik. A XVII. századi házat a XIX. század elején átalakították.
- Híd-utca 1.** Ház, egyemeletes, 4+1+4 tengelyes, klasszicizáló.
- Híd-utca 2.** Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.
- Híd-utca 3.** Ház, romantikus, egyemeletes, eklektikus portálakkal.
- Híd-utca 4.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, klasszicizáló.
- Híd-utca 8.** Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, klasszicizáló.
- Híd-utca 10.** Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengelyes, klasszicizáló.
- Híd-utca 14.** Ház, eklektikus, egyemeletes, 5 ablaktengelyes, nyitott erkéllyel.
- Jedlik Anyos-utca 3.** Ház, egyemeletes, barokk konzolos erkéllyel, romantikus homlokzattal. Vasrácsán 1801, GZ.
- Jedlik Anyos-utca 5.,** lásd Káposztás-köz 8.
- Jedlik Anyos-utca 9.** Ház, egyemeletes, XVII. századi, erkéllyel és címeres kapuzattal, felirata: Ferdinand Maszy, 1692.
- Jedlik Anyos-utca 10.** Ház, egyemeletes, kosárfé kapuval. Vasrácsán 1823-as évszám.
- Jedlik Anyos-utca 11.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, copfstíli.
- Jedlik Anyos-utca 12.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, konzolos zárt erkéllyel, klasszicizáló.
- Jedlik Anyos-utca 15.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, klasszicizáló.
- Jókai-utca 2.** Ház, egyemeletes, 10 ablakos, klasszicizáló.
- Jókai-utca 4.** Ház, egyemeletes, romantikus, 2+3+2 ablaktengely, egyszerű homlokzat.
- Kabók Lajos-utca 10.** Ház, kétemeletes, 4 ablakos, a két emeletet összefogó falpilléres díszrel, íves kapuval. XVII. század vége. A régi városháza keresztoszárnya.
- Kabók Lajos-utca 13.** Ház, egyemeletes, 6 ablakos, klasszicizáló.
- Kabók Lajos-utca 15.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, barokkstíli.
- Kabók Lajos-utca 34.** Ház, földszintes, kosárfé kapuval, timpanonvasrácsán 1825-ös évszám. Klasszicizáló.
- Kálvária-utca 6.** Ház, egyemeletes, 4+2+4 tengelyes, kapuzárókövén oroszlánfej. Kapu felett ovális Sz. Mária-festmény. Copfstíli.
- Káposztás-köz 3.** Ház, kétemeletes, nemesi lakóház, a XVIII. századból, kapuszárnya egykorú.
- Káposztás-köz 8.** Kreszta-ház, egyemeletes, sarok, kapuval és három ablakkal. Bal oldalhomlokzata Rózsa Ferenc-utca 13., két ablakkal, magas oromzatában egy ablakkal. Az ehhez balra csatlakozó hátsó homlokzat — Jedlik Anyos-utca 5. — 5 ablakkal és manzárdablakkal. Épült a XVIII. század első felében.
- Káptalándomb 11.** R. k. plébániaház, egyemeletes, 2+2+3 tengellyel, széles kapuval, klasszicizáló.
- Káptalándomb 13.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, zárt erkéllyel. Copf, klasszicizáló és romantikus részletekkel.
- Káptalándomb 15.** Ház, egyemeletes, 2+3+1 tengellyel, eredetileg két kapuval (a baloldali befalazva), a jobboldali kökerete és kapuszárnya klasszicizáló. Az emeleten 2 zárt, konzolokon nyugvó erkély. A maszkos díszű konzolok XVII. századiak. A homlokzat copfstíli, 1780 körül.

Káptalándomb 22. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, emeleten barokk ablakok. Emléktábla, 1767.

Káptalándomb 24. Ház, romantikus, egyemeletes, sarok, 4+1+2 ablak-tengellyel, lépcsős homlokzattal.

Káptalándomb 26. Egyházmegyei könyvtár, kétemeletes, oromzatos, íves kapuval, építette Dallos és Széchenyi püspök, 1763-ban megnagyobbították, 1870 körül új szárnyat kapott. Blondi Forojuliensis Romae... (Corvin-kódex, Firenze, 1467), Győri antifonale (vereteit a XIX. században galvanoplasztikus másolatokkal helyettesítették.) Perényi Ferenc váradí püspök missaleje, 1498-as incunabulum, 1522-ben illuminálva. A fehérvári kapu töredékei. Stin Tamás pohara.

Kazinczy-utca 3. Ház, egyemeletes, 7 tengelyes. Elefántot ábrázoló cégérrrel. Klasszicizáló.

Kazinczy-utca 4. Ház, kétemeletes, 2+2+2 ablakos, falpilléres dísz-szel, középen kétablakos erkéllyel. Íves kapukerettel. Barokkstilű, 1760 körül.

Kazinczy-utca 5. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, kosáríves kapu, eredeti fakapu. Klasszicizáló.

Kazinczy-utca 6. Ház, kétemeletes, zárt erkéllyel, pilaszterekkel tagolva, romantikus, tervezte Fruhmann Antal, 1850. körül.

Kazinczy-utca 8. Ház, kétemeletes, romantikus, Fruhmann Antal műve.

Kazinczy-utca 12. Magyar Korona-szálloda, egyemeletes, 5 tengelyes, felette oromzat három ablakkal és egy-egy fekvő szfinxszel. Épült a XVIII. század első felében. Mint szálloda fénykorát 1848 körül élte.

Kazinczy-utca 21. Rozália-ház, egyemeletes, 2+2+1 ablakkal, felette manzárdablakokkal, barokkstilű, építette Gindi Balázs 1703, pelikán-koronázta oromzatos kiugró erkélyén Szt. Rozália fekvő alakja. Ujabbán jól renoválva.

Kenyérkőz 6. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, copfstilű.

Kisfaldy-utca 3. Ház, egyemeletes, klasszicizáló kapuval.

Kisfaldy-utca 4. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, klasszicizáló. Az emeleten maszkok.

Kisfaldy-utca 8. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, barokk homlokzat, klasszicizáló fakapu.

Kisfaldy-utca 15. Ház, egyemeletes, háromtengelyes, sarok, jobb tompa sarkán konzolos zárt erkély. Copfstilű homlokzat, 1790 körül.

Kisfaldy-utca 16. Ház, egyemeletes, kökeretes kapu, klasszicizáló.

Kisfaldy-utca 27. Ház, egyemeletes, kökeretes, klasszicizáló kapuval.

Kisfaldy-utca 24. Ház, kétemeletes, kosáríves, kökeretes kapuval. Klasszicizáló.

Kisfaldy-utca 38. Ház, egyemeletes, 2+2 ablakkal, copfstilű.

Kisfaldy-utca 41. Ház, egyemeletes, késői klasszicizáló. Eredeti kapu-szárnyakkal.

Kossuth Lajos-utca 5. Zsinagóga és csatlakozó épülete, romantikus. A templom kupolás, centrális elrendezésű. Épült 1868-ban, Benkó Károly tervei szerint. 1927-ben egyik oldalán kibővítették, miáltal egységes hatását elvesztette. A csatlakozó épület egyemeletes, romantikus, U-alakú, 1+3+3+1 ablak-tengellyel.

Kossuth Lajos-utca 9. Ház, romantikus, egyemeletes, sarok 2+2+3+2+2 ablak-tengelyes, három rizalittal.

Kossuth Lajos-utca 11. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, zárt sarokerkéllyel, copfstilű.

Kossuth Lajos-utca 13. Kórház, építette 1753-ban dr. Muhlarz és neje. Ma újbárosi általános iskola.

Kossuth Lajos-utca 14. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, klasszicizáló.

- Kossuth Lajos-utca 15. Ház, egyemeletes, copfstílű, átalakítva.
- Kossuth Lajos-utca 16. Ház, korai eklektikus, egyemeletes, 9 ablak-tengelyes, egykorú kapuszárnyakkal.
- Kossuth Lajos-utca 17. Ház, egyemeletes, 2 ablak + erkély + 2 ablak, konzolos, zárt erkéllyel. Barokkstílű.
- Kossuth Lajos-utca 18. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 4 ablak-tengellyel.
- Kossuth Lajos-utca 19. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, késői klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 20. Ház, eklektikus, egyemeletes. Földszintjén az „Aranyas” gyógyszerház.
- Kossuth Lajos-utca 21. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, XVIII. század. Fülkéjében Nep. Szt. János szobra. A kapun 1801-es évszám.
- Kossuth Lajos-utca 31. Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengelyes, konzolos vörösmárvány kapuval. Klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 32. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, Aranybáránycégérrrel. 1800 körül.
- Kossuth Lajos-utca 36. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 44. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 48. Ház, földszintes, 2 tengelyes, klasszicizáló. Eredeti fikapuval.
- Kossuth Lajos-utca 56. Ház, romantikus, egyemeletes, 4 ablak-tengelyes.
- Kossuth Lajos-utca 60. Ház, egyemeletes, indás frízzel, klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 62. Ház, egyemeletes, 1+3+1 tengellyel, késői klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 70. Ház, földszintes, eredeti klasszicizáló fikapuval.
- Kossuth Lajos-utca 94. Ház, földszintes, 6 tengelyes, klasszicizáló.
- Kossuth Lajos-utca 95. Ház, földszintes, barokk kapuszárnyakkal.
- Kossuth Lajos-utca 106. Ház, földszintes, 10 tengelyes, klasszicizáló.
- Kovács Pál-utca 1. Ház, egyemeletes, zárt konzolos erkéllyel és két ablakkal. Az erkély alján oroslán-cégér fából. Barokkstílű.
- Kovács Pál-utca 3. Ház, egyemeletes, 2 ablakkal. Késői klasszicizáló.
- Kovács Pál-utca 5. Ház, egyemeletes, 2+2+2+2 tengelyese, széles klasszicizáló kapuval. Két házból 1827-ben építették egygő.
- Kovács Pál-utca 6. Ház, romantikus, sarok. Nagyobb részt egy, kiserészen kétemeletes (későbbi ráépítés). 1+2 ablaktengely. Ékalakú épület, letempített sarokkal. A nyílások mind félkörösek. Gazdag ívsoros főpárkány. Sarkán üzlet, „Aranyhajó” cégérrrel.
- Kovács Pál-utca 7. Ház, egyemeletes, 2+2 tengellyel. Késői klasszicizáló.
- Kovács Pál-utca 11. Ház, kétemeletes, korabarokk részletekkel.
- Köztársaság-tér 3. Ház, kétemeletes, 11 és három tengellyel, mindkét homlokzata a térre néz, egyszerű, késői klasszicizáló, 1840 körül. Régi felirata: Wilhelmus-gasse.
- Köztársaság-tér 5. Püspökvári kazamaták, domború kváderes boltívvél.
- Köztársaság-tér 6. Ház, egyemeletes, 2+1+2+1+2 tengellyel, hajlott homlokzattal. A négy emeleti középbalak felett figurális domborművek. Későcopf, 1800 körül.
- Köztársaság-tér 7. Ház, kétemeletes, 4 tengelyes, dór falpillérekkel, klasszicizáló.

Köztársaság-tér 9. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, erkélyes. Kosárides kapu, vasrácsán 1818 IG.

Köztársaság-tér 11. Amadé László költő egykori háza, kétemeletes, sarok, egyszerű homlokzatán 4 ablak, balra sarokerkély, barokk csigás konzolokkal. Bal oldalhomlokzata 6 tengellyel és maszkos konzolos zárt erkéllyel, Szent László király-út 1. Épült 1650 körül.

Köztársaság-tér 12. Ott-ház, egyemeletes, befalazott kauja falpilléres-vázás dísszel, homlokzat falpillérekkel és stukkódísszel. Két zárt, kétablakos, konzolon nyugvó sarokerkéllyel. A lépcsőház és az erkély belseje hasonlóan stukkódísszel. Udvari árkádjai befalazva, 1750-től az Ott-családé. Hátsó homlokzata (Szabadsajtó-utca 1.) tűzfal, konzolon nyugvó kéttengelyes, 2 emelettel. Ezt az épületrészt Altabak János kanonok építette 1604-ben.

Köztársaság-tér 13. Ház, kétemeletes, 2+1+2 ablakos, emeletenként félpilléres dísszel, a homlokzat közepén kétemeletes fülke erkéllyel, melyen szép vasrács. Főpárkány felett vázák. Copfstílu, 1780 körül.

Lenin-út 3. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, kovácsoltvas kapufeletti ráccsal, klasszicizáló.

Lenin-út 12. Ház, egyemeletes, barokk konzolos zárt erkéllyel, XVIII. század, a homlokzat átalakítva.

Lenin-út 21. Ház, romantikus, egyemeletes, 13 ablaktengellyel, nyitott erkéllyel.

Lenin-út 26. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, késői klasszicizáló.

Lenin-út 29. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, késői klasszicizáló.

Lenin-út 32. Ház, udvarán középkori bástyafal maradványa.

Liszt Ferenc-utca 1. Kúriaház, egyemeletes, sarok, sarkán korabarokk-konzolos zárt erkély. A széles kapu kökeretén: „CVRIA NOBILITATIS ANNO DOMINI 1565”. Klasszicizáló fapapu, korabarokk ablakkeretek, magas tető. Az Alsóky-, Lippay- és Gyapay-családé volt.

Liszt Ferenc-utca 4. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, késői klasszicizáló.

Liszt Ferenc-utca 5. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, késői klasszicista.

Liszt Ferenc-utca 6. R. k. fiúiskola, épült 1684-ben. Ebből az időből való loggiás udvara. Copfstílu homlokzata későbbi.

Liszt Ferenc-utca 7. Ház, egyemeletes, zárt barokk konzolos erkéllyel, manzárdtetős. Barokkstílu, 1750 körül.

Liszt Ferenc-utca 8. Ház, egyemeletes, zárt sarokerkéllyel, manzárd-tetővel. Barokkstílu, a klasszicizmus idején átalakítva.

Liszt Ferenc-utca 10. Ház, egyemeletes, 3+3+3 tengelyes, konzolos, hengeres zárt erkéllyel. Klasszicizáló.

Liszt Ferenc-utca 11. Ház, koraeklektikus, sarok, egyemeletes, közepén zárt erkély. Kapu, romantikus szárnyakkal.

Liszt Ferenc-utca 13. Megyeháza, kétemeletes, háromrizalitos, hosszú, klasszicizáló épület. Középrizalitján nagy, félköríves kapu, fölötté klasszicizáló kovácsoltvas erkély. Ferences rendháznak épült a XVII. században, 1826-ban a vármegye tulajdonába került. Mai alakjában 1826-ból.

Liszt Ferenc-utca 17. Leányiskola, romantikus, egyemeletes, 1+3+7+3+1 ablaktengellyel, 4+4 lizénával. Régebben jogakadémia és reáliskola.

Liszt Ferenc-utca 18. Springholz-ház, kétemeletes, 3+1+3 tengellyel, keskeny középrizalittal, copfstílu homlokzatán lizénákkal. Nyitott erkéllyel klasszicizáló vasrács IG-KR kettős monogrammal.

Liszt Ferenc-utca 19. Ház, egyemeletes, erkély + 3 ablak. A zárt erkély konzolon nyugszik. Barokkstílu, XVIII. század első fele.

Liszt Ferenc-utca 20. Józsa-ház, 1703-ban már állott, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, hengeres zárt erkéllyel, fülkében Sz. Mária és Szt. József

- vezeti Jézust, szobor, XVIII. sz. Kapuzatát atlaszok tartják, oromzatán kőcimer és puttóalakok, copf erkélyrács. Barokk rácskapu.
- Liszt Ferenc-utca 22.** Ház, egyemeletes, a falpilléres kapu kosárive kihajlik, ezen nyugszik a konzolos zárt erkély oromzattal. A földszint domború, vízszintes sávokkal tagozott, az emeleti ablakok egyszerű barokk kerettel. Barokkstílusú, 1730 körül. Klasszicizáló fapau.
- Liszt Ferenc-utca 24.** Ház, koraeklektikus, egyemeletes, nyitott öntöttvasrácsos középerkéllyel. A földszint kváderes, egykorú kapuszárny, az emeleten 5 oromzatos ablak.
- Liszt Ferenc-utca 26.** Ház, egyemeletes, nyitott középerkéllyel. Késői klasszicizáló.
- Liszt Ferenc-utca 28.** Ház, egyemeletes, 5 ablakos, késői klasszicizáló.
- Nefelejts-utca 4.** Ház, egyemeletes, hajlott homlokzattal, zárt kora-barokk konzolos erkéllyel. Épült 1680 körül.
- Petőfi-tér 1—2—3.** Volt evangélikus iskola, egyemeletes, törtvonalú, hosszú, rizalitos homlokzattal, három kapuval. A középső rizalitban kis kapu, nyíldíszes klasszicizáló vasráccsal, eredeti fapauval. A márványkeret zárókövében EAC 1824. A középkaputól jobbra és balra egy-egy kagylós fülke. Épült 1790 körül. Itt tanított 1791-ben Kiss János költő. Mai alakjában 1824-től. (Udvarán áll az ev. templom.)
- Rákóczi Ferenc-utca 1.** Régi Városháza, épült régebbi épület felhaználásával 1750 előtt. Egyemeletes, 2+1+2 ablakos, manzárdtetős, lekerekített sarkú sarokház. Toszkánoszlopos kapuja (kapuszárnyak a XVIII. századból) felett barokk erkélyrács, az ablakszemöldökök párkánya azonos az apáturak házával. Oromzatán Győr város címere.
- Rákóczi Ferenc-utca 2.** Ház, kétemeletes, 3+3+3 tengelyes, rizalitos-lizénás homlokzattal. Klasszicizáló. Frubmann Antal műve, 1840 körül.
- Rákóczi Ferenc-utca 3.** Műszaki Könyvtár. Eklektikus, egyemeletes, sarok. A sarkon zárt erkély, homlokzatán nyitott erkély, 5 ablaktengely.
- Rákóczi Ferenc-utca 4.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, klasszicizáló.
- Rákóczi Ferenc-utca 5.** Ház, egyemeletes, XVII. század első fele.
- Rákóczi Ferenc-utca 6.** Magyar ispita és temploma, oromzatos, pilléres homlokzattal, tornyja a szentély jobboldalán, egyhajós, 1725 körül épült, az ispita egyemeletes, 7 ablakos, fülkékben 2 szoborral, 2 loggiás udvarral, olaszos, 1666 előtt.
- Rákóczi Ferenc-utca 7.** Ház, egyemeletes, 2+2 tengelyes, copf részletekkel, 1800 körül.
- Rákóczi Ferenc-utca 9.** Ház, kétemeletes, 5 ablakos, klasszicizáló.
- Rákóczi Ferenc-utca 10.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, balra zárt barokk erkély, copf kőkeretes kapu.
- Rákóczi Ferenc-utca 11.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, XVIII. század, átalakított homlokzattal.
- Rákóczi Ferenc-utca 12.** Ház, egyemeletes, 1+6+1 tengelyes, késői klasszicizáló.
- Rákóczi Ferenc-utca 13.** Ház, egyemeletes, 3 ablak és konzolos zárt erkély, copfstílusú, 1800 körül.
- Rákóczi Ferenc-utca 15—17.** Ház, romantikus, kétemeletes, sarok, 7 ablaktengely, ritka konzolos fópárkány.
- Rákóczi Ferenc-utca 18.** Kosárirves kapu, mely az udvaron álló házhoz tartozik, XVIII. század.
- Rákóczi Ferenc-utca 19.** Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.
- Rákóczi Ferenc-utca 22.** Ház, egyemeletes, zárt erkéllyel, XVII. század.
- Rákóczi Ferenc-utca 23.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, rokokó vasalású kapuszárnyakkal, 1770 körül.

- Rákóczi Ferenc-utca 25.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, klasszicizáló. Eredeti fakapu.
- Rákóczi Ferenc-utca 37.** Ház, egyemeletes, 8 ablakos, 1831-ből.
- Ráth Mátyás-tér 4.** Kápolna és csatlakozó földszintes ház, romantikus. A kápolna tetején négyoszlopos buszártorony, a házon 1 + kapu + 1 tengely.
- Ráth Mátyás-tér 8.** Ház, egyemeletes, 5 tengelyes. Udvari függőfolyosóján MAG 1824.
- Rózsa Ferenc-utca 1.,** lásd Káposztás-köz 8.
- Rózsa Ferenc-utca 4.** Ház, kétemeletes, klasszicizáló kapukerettel.
- Rózsa Ferenc-utca 5.** Káptalani zenészek háza. Kétemeletes, 2+3+3+3+2. tengelyes, copfstílusú, szép kapuzattal, épült 1775-ben. Itt született Richter János karnagy.
- Rózsa Ferenc-utca 8.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, klasszicizáló.
- Rózsa Ferenc-utca 9.** Fejérvári-ház, egyemeletes, zárt erkélyén: „Joannes Feiervart, 1657”, a tulajdonos neve. Tágas kapuja felett nemesi címer, kapualjában kovácsolt vasrács, 1771.
- Rózsa Ferenc-utca 13.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, eklektikus. Udvarán emeletes árkád oszlopokkal a XVII. századból.
- Rózsa Ferenc-utca 15.** Ház, kétemeletes, 5 tengelyes. A XVII. században német ispita volt, egyszerű.
- Rózsa Ferenc-utca 16.** Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, barokkstílusú.
- Rózsa Ferenc-utca 19.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, copfstílusú, megújítva.
- Rózsa Ferenc-utca 20.** Ház, egyemeletes, 2 tengelyes, barokk konzolos zárt sarokerkélyvel, XVIII. század.
- Rózsa Ferenc-utca 22.** Ház, egyemeletes, 3+3 tengelyes, épült 1807-ben, átalakítva.
- Rózsa Ferenc-utca 23.** Ház, földszintes, 4 tengelyes, íves kapu, eredeti fakapu. Klasszicizáló.
- Rózsa Ferenc-utca 25.** Ház, földszintes, 4 tengelyes, 1780 körül.
- Rózsa Ferenc-utca 27—29—31.** A német ispita toldaléképülete, egyemeletes, 11 tengelyes, barokkstílusú.
- Rózsa Ferenc-utca 28.** Fürdőépület, romantikus, egyemeletes, egyszerű homlokzat.
- Rózsa Ferenc-utca 35.** Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengelyes, copfstílusú. Kosárvíves klasszicizáló kapu.
- Rózsa Ferenc-utca 38.** Ház, XIX. század eleje, jelentéktelen.
- Rózsa Ferenc-utca 44.** Ház, földszintes, átalakított homlokzattal. Klasszicizáló, vörösmárvány keretű kapu.
- Rózsa Ferenc-utca 46.** Ház, egyemeletes, utcára néző, két szárny közé fogott udvarral. Az udvart lezáró fal felett kő balusztersor. Jobszarkán konzol. Épült a XVIII. század első felében.
- Sarló-köz 4.** Udvarán befalazott árkádok pillérekkel, 1770 körül.
- Sarló-köz 5.** Ház, egyemeletes, kváderes, íves kapuzattal. Ablakon könyöklő párkányok. Épült a XVII. században.
- Schweidel-utca 3.** Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, kosárvíves kapuval, klasszicizáló.
- Schweidel-utca 5.** Ház, egyemeletes. A kapu kerete kartussal és gyűmölcsfüzérekkel, XVII. század. A homlokzat szecessziósan átalakítva.
- Schweidel-utca 7.** Ház, földszintes, 4 tengelyes, barokk kartussal díszített kapukerettel.
- Schweidel-utca 15.** Ház, egyemeletes, 2+1+1 tengellyel, klasszicizáló. Eredeti fakapu.
- Schweidel-utca 17.** Ház, egyemeletes, 3 ablakos, késői klasszicizáló.

- Sopron-utca 4. Zöldfa-vendéglő, földszintes, 15 tengelyes, 1800 körül.
 Stelczér Lajos-utca 1. Ház, földszintes, 1+3+1 tengelyes, klasszicizáló.
 Kosárirves kapu.
 Stelczér Lajos-utca 2. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, klasszicizáló.
 Stelczér Lajos-utca 3. Ház, egyemeletes, 3+3+1 tengelyes, késői klasszicizáló.
 Stelczér Lajos-utca 6. Ház, egyemeletes, 2 ablakkal és 1 vakablakkal. Késői klasszicizáló.
 Stelczér Lajos-utca 10. Ház, egyemeletes, 2 ablakos, késői klasszicizáló.
 Szabadsajtó-utca 1., lásd Köztársaság-tér 12.
 Szabadsajtó-utca 4. Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengelyes, klasszicizáló.
 Szabadsajtó-utca 13. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, oszlopos kapuzattal, copfstíliú vasrácsos erkéllyel és magas, attikás homlokzattal, XVIII. század második fele, copfstíliú.
 Szabadsajtó-utca 15. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, késői klasszicizáló.
 Szabadsajtó-utca 16. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, barokk konzolos zárt erkéllyel, XVIII. század.
 Széchenyi-tér 1. Király-ház, egyemeletes, 4+3 tengelyes, Sz. Mária és Nep. Szt. János XVIII. századi szobrával.
 Széchenyi-tér 3. Ház, kétemeletes, 1+3+1 tengelyes, építette 1850 körül Fruhmann Antal.
 Széchenyi-tér 4. Zittrisch-ház, tévesen törökház, kétemeletes, 2 ablakos, hengeres sarokerkélyel, manzárdtetős. Oldal-, helyesebben főhomlokzata a zerkély után 8 ablakkal. Barokkstíliú.
 Széchenyi-tér 5. Apáturak háza, a bencéseké volt, később püspöki internátus, ma Városi Múzeum. Egyemeletes, 3 + erkély + 3 ablakkal, oldalt kosárrácsokkal. Jobboldali erkélyén 1632-es évszám, bent stukkós és festett erkélyes nagyterem. A freskó Schaller István műve 1736-ból, renoválva 1836-ban. A kapuzat felett fülkékben szobrok, timpanonban Isten szeme. Építette Sajghó Benedek főpát 1742-ben. A Városi Múzeum egyesült a Bencés (Rómer Flóris) Múzeummal, amely 1857-ben alakult. Fontosabb régiségei: Kőkorszaki anyag Ménfőcsanakról. Bronzkor. Vaskor (2 urna.) Római gyűjtemény, római kis bronzok, csat Szécsényből. Népvándorlási aranymarkolatú kard. Román corpus szárákkal, XII. század. Vaskakas a Duna-kapuról. Hans von Aachen: Schwarzenberg Adolf (1598). 39 céhláda. Néprajzi rész.
 Széchenyi-tér 8. Gimnázium, eklektikus, kétemeletes, sarok, 7 ablak-tengely, kapuzatán Szt. Benedek bronzszobra. A homlokzaton 16 ablak-tengely. Tervezte Czizler Győző, épült 1888-ban, a régi egyemeletes épület helyén. A gimnáziumot 1627-ben alapították, 1773-ig a Jézus Társaság tanított itt. Itt tanult Kisfaludy Sándor és Károly, itt tanított Jedlik Ányos, Czuczor Gergely és Rómer Flóris.
 Széchenyi-tér 11. Ház, kétemeletes, 3 ablakos, klasszicizáló.
 Széchenyi-tér 12. Ház, átalakítva. Oldalhomlokzata 4+3 tengelyes, copfstíliú. A sarkon konzolos, zárt erkély.
 Szent László király-utca 1., lásd Köztársaság-tér 11.
 Szent László király-utca 3. Probst-ház, egyemeletes, 2+2 tengelyes, 1700 körül.
 Szent László király-utca 4. Bezerédy- vagy Etlényi-ház, kétemeletes, 10 ablakos, egykor Esterházy-palota. Itt szállott meg 1809 augusztus 31-én Napoleon.
 Szent László király-utca 5. Bárány-szálloda, kétemeletes, lakóház, tört

homlokzattal, a középrész sarkán egy-egy oszloppal. 1890 körül erősen átépítve. A XIX. század elején kedvelt bálozóhely volt.

Szent László király-utca 8. A Győri Első Takarékpénztár háza. Romantikus, kétemeletes, sarok, 11 ablaktengely. Konzolos főpárkány, levágott sarkok. Építette Lengerer építőmester 1861-ben.

Szent László király-utca 9. Ház, romantikus, egyemeletes, 5 ablakos, sarok. Konzolos főpárkányán ornamentális fríz.

Szent László király-utca 10. Ház, kétemeletes, zárt sarokerkéllyel, barokkstílusú.

Szent László király-utca 11. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, rokokó ajtószárnyakkal. A homlokzat 1830 körül átalakítva.

Szent László király-utca 12. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 4 ablak-tengelyes. Baluszteres attikával, öt korinthisi fejezetű lizénával, pilaszteres és orozgatos keretű ablakokkal.

Szent László király-utca 13. Drobny-ház, egyemeletes, 3 ablakos, barokkstílusú.

Szent László király-utca 14. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 3 tengelyes, zárt elsőemeleti erkéllyel.

Szent László király-utca 15. Ház, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes, manzárdtetős. Copfstílusú.

Szent László király-utca 16. Ház, egyszerű romantikus, kétemeletes, 3 ablaktengelyes. Romantikus kapualj.

Szent László király-utca 17. Esterházy-ház, egyemeletes, 11 tengelyes, homlokzatán herméekkel és puttókkal díszített erkélyes kapuzat. Átlósan zárt sarokerkély és emeleti fülkében Sz. Mária koronázása-csoport. Az erkély vasrácsának közepén két kardot emelő griff között C(omes) G(abriel) E(sterházy). A házat nevezett építtette 1770-ben. Később a Bozay- és Mihályffy-családé.

Szent László király-utca 18. Ház, romantikus, egyemeletes, 2 + erkély + 2 ablaktengely. Antikizáló ornamentikával, a közepén konzolos, zárt erkély. Félkörös záródású kapuzat.

Sztálin-tér 7. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, korabarokk ablakkönyöklő párkánnyal, XVII. század.

Vörösmarty-utca 6. Német ispita, egyemeletes, épült 1746-ban, Haberle Cecília költségén. Homlokzatán barokk fülkében Madonna-szobor.

Vörösmarty-utca 15. Ház, romantikus, egyemeletes, sarok, 5 ablaktengelyes.

Vörösmarty-utca 16. Ház, eklektikus, egyemeletes, 5 ablaktengelyes, kereteléssel. Kökeretes bejárat, kovácsoltvas, klasszicizáló záradékkal.

Régi temető, kápolnában Krisztus a kereszten-szobor és Magdolna (a többi újabb), XVIII. század és több XVIII–XIX. századi sírkő.

GYÖRASSZONYFA

R. k. templom, épült 1793-ban.

GYŐRSÁG

R. k. kápolna, megújították 1732-ben.

GYŐRSÜVÉNYHÁZA

R. k. templom, épült a XVI. század végén.

GYŐRSZEMERE

R. k. templom, épült 1749-ben.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal.

Gótikus lehetett, 1812-ben átépítették. Kókuszdiókehely, 1646. Két tányér, XVIII. század.

Ev. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1807-ben. Klasszicizáló.

GYŐRSZENTIVÁN

R. k. templom, négyszakaszos, épült 1722-ben. Főoltárképe G. Klimesz: Ker. Szt. János, 1785. Úrmutató 1735, kehely VM bécsi mestertől, 1849. A templom barokkstilú, 1737. Harang, 1782.

Megyeri r. k. kápolna, épült 1809 előtt.

GYŐRSZENTMÁRTON

R. k. templom, épült 1743-ban, 1880-ban nagyobbították.

Másik r. k. templom, épült 1704-ben.

Lásd még PANNONHALMA.

GYŐRZÁMOLY

R. k. templom, épült 1779-ben.

GYULEVIZ, lásd ZSIRA

HALÁSZI

R. k. plébániatemplom, benne aranyozott rézből készült toronyalakú, cibórium, XV. sz.

HARKA, lásd MAGYARFALVA

HÉDERVÁR

R. k. plébániatemplom, épült 1755-ben. Nyolcszögű keresztelőmedence, 1308.

R. k. temetői templom, gótikus. Viczay Ádám figurális vörösmárvány sírlapja, XVI. század. Viczay Margit Borbála síremléke, 1731.

Kastély, kéteemeletes, 6 ablakkal, sarkán 2 toronnyal, homlokzatán lizénákkal. A várat II. Géza idején Héder comes építtette, azóta többször átépítve, így 1643-ban. Egykor gazdag műgyűjteményekkel. Később a Khuen-Héderváry családé volt. Ma a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumé.

HEGYESHALOM

R. k. templom, fallal körülvéve, XV. század. Festett fakarzat. Harang, 1698, 1742.

Ev. templom, oltárképe F. C. Stetter: Krisztus és Szt. Péter.

HEGYKŐ

R. k. templom (1904), benne a régi templom főoltárának tabernákuluma és három szobor. Aranyozott ezüstkehely, XV. század. Rokokó kehely, FS, Bécs, 1770.

Pestis-oszlop, talapatán Szt. Sebestyén és Fábián, szőlőindás oszlopán Madonna, 1711.

Kereszt, Mária Krisztust ölében tartva, XVIII. század.

Temetői kereszt, rajta Szt. Mihály, 1742-ből.

HIDEGSÉG

R. k. templom, félköríves szentélyel, eredetileg románstílű, 1713-ban megújították. A szentélyben 1949-ben freskókat találtak, mely az egész apszist elfoglalja: Fent Krisztus mandorlában és evangelista jelképek, lent álló apostolok, XIII. század. A szentélyhez ragasztott torony 1748-ból. 1889-ben meghosszabbították a hajót. Rokokó mellékoltár 1753-ból. Szt. Gergely és Ágoston faszobra, XVIII. század. Kehely, 1805. Harang Köchel János György, Sopron, 1877.

Szt. György-szobor, toszkán oszlopon, 1748-ból.

Nep. Szt. János-szobor, csigás talapzaton, 1744.

Ecce Homo, jón oszlopon, 1687.

Temetői kereszt, Sz. Máriával és Szt. János evangelistával, 1814.

HIMÓD

R. k. templom, egyetlen, a homlokzattól kissé kilépő toronnyal. Négyboltszakaszos hajó, ugyanolyan széles szentély. Épült 1802—1804 között. 1878-ban hajóját meghosszabbították. Szószék, 1780 körül. Rézkehely, 1750.

HOVEJ

R. k. templom, széles homlokzattal, oromzattal és toronnyal. Kétszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Épült 1730 körül. Főoltár, XVIII. század. Kehely, Bécs, 1765. Rézkehely, XVIII. sz.

IVÁN

R. k. templom, egyetlen tornya a szentély balján. Újgótikus homlokzat. A szentély egy régebbi templom hajdani hajójából. Bent orgonakarzat. Főoltár: Hesz János Mihály: Szt. Andrást hitének megtagadására akarják bírni. 1820. Feszület, XVIII. század. Orgona, 1825-ből. Augsburgi kehely, XVIII. század eleje. Építtette Széchenyi Ferenc, 1820-ban. Átalakították 1883-ban.

Pietá-szobor, Sz. Mária a halott Jézussal, toszkán oszlopon, XVIII. század.

Szt. Anna-szobor, a kisleány Sz. Máriával. Széles talapzatán csigák, feljebb füzér, XVIII. század.

Szt. Antal-szobor, talapzatán kendő, rozetta és szalagdísz. Copfstílus, 1807.

Pestis-émlék, rongált szentekkel, új pilléren, XVIII. század eleje. Széchenyi-kastély, egyemeletes, 7 tengelyes, 3 tengelyes szánnyakkal. Az emeleti ablakok felett félkörös mező rozettákkal. A kert felől kétszakai elöcsarnok. Épült 1830—1840 körül. A kertben barokk Fájdalmas Szűz-szobor.

Temető, Guzmits József sírja, 1839.

JOBÁHÁZA

R. k. templom (1869). Barokk főoltár szobrokkal, barokk szószék. Ehrlinger János: Szent Család, 1846.

KAJÁR

R. k. templom, háromszakaszos, épült 1797—1800 között. Főoltárképe Schmidt József, 1799. Szószék és mellékoltár klasszicizáló. Imázsámolyon Otto Hieromíni bécsi festő Szt. József-kepe, 1825. Keresztkút, 1725. Bécsi

kehely, 1759. Klasszicizáló kehely, 1778. Rokokó úrmutató, 1778. Oltárkereszt. Miseruhák. Harang, 1790.

Ref. templom, régi, benne kehely 1638-ból.

Kápoinarom, centrális, a ref. templom mellett.

KAPUVÁR

R. k. templom, eredetileg egy téglalap-alapú szakasz után kupolatér, újból téglalap-alapú szakasz és szentély, épült 1808-ban. 1873-ban háromhajóssá bővítették. Benne az eredeti főoltár két fa-angyala. Szt. Anna-főoltárkép Peter Goebel bécsi festőtől, 1821. Harang a soproni Seltenhofer-től, 1843. Úrmutató, Augsburg, IL. 1720 körül. Kehely, Bécs, 1730, IR. Rézkehely, 1740 körül. Ezüstkehely, Súpöcz Mihály és Anna aj., 1756. Rézkehely, Dombi János aj., 1777. Kerek ostyatartó, XVIII. század. Sekrestyében figurális rokokószekekrény.

Gartai r. k. templom, neogót. Kehely, 1700 körül. Kehely 1770 körül.

Nep. Szt. János-szobor, a szentély előtti hid fejen, XVIII. század.

Esterházy-kastély, a hajdani vár maradványainak helyén építtette Esterházy kuruc generális. Hosszú homlokzat, 2 oldalrizalittal, kerti homlokzat közép- és oldalrizalittal. 1843-ban leégett, azután az udvaron toldották. A homlokzat felett barokk Mária-szobor.

KEMENESSZENTPÉTER

R. k. templom, benne Dorffmeister művei 1779-ből. Szentélyfreskó: Jelenetek Szt. Péter életéből. Mennyezetkép: Jézus mennybemenetele.

KERESZTÉNY

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya nyolcoldalú sisakkal. Kétszakaszos hajó, csehboltozatos orgonakarzat. Copf főoltár és szép copf szószék. Kugler János közzei festő 2 képe, 1850 körül. Kehely, Augsburg, 1700 körül. A templom 1724-ben épült. Újabban oratóriummal toldották meg.

Temető. Keresztje 1842-ből.

KISBABOT

Ev. templom, homlokzati tornyocskával, kisméretű, épült 1812-ben.

KISBARÁT

R. k. templom, épült 1773-ban. Két harang. 1745.

KISFALUD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kétboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Az orgonakarzaton felirat, mely szerint 1777-ben épült és 1894-ben megújították. Oltár és szószék 1780 körül. Kehely, Bécs, 1751. Réz úrmutató, 1780 körül.

Ev. harangtorony, háromemeletes, nyolcoldalú kősisakkal, épült 1848-ban.

Templomrom, téglalap-alapú hajó, egyenes záródású szentély a falak kétharmada áll. Románstílusú.

KISPÉC

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1789-ben. Átalakítva.

KISTATA, lásd SZIL

KÖNY

R. k. templom, renoválták 1659-ben. Más adat szerint 1723-ban épült, tornya 1755-ből. Renoválták 1905-ben.

KÓPHÁZA

R. k. plébániatemplom, tornyán nyolcszögletes kősisak. A nyolcszög három oldalával záruló szentély. Egyetlen belső tér. Épült 1796-ban. Főoltár: Hild Lipót. Kehely, XVIII. század eleje.

R. k. kegytemplom, copfstílusú homlokzattal és egyetlen toronnyal. Két szakaszos hajó korinthisi falpillérekkel tagolva. Oriási rokokó oltár, rokokó szószék. Orgona a XVIII. század első feléből. A szentély 1670 körülről. A templomot 1748 körül Széchenyi Antal építtette.

Szf. Flórián-oszlop, XVII. század. Pilléren kocka, domborművel, kereszt sisak.

KORONCÓ

R. k. templom, épült 1753 körül. 1899-ben nagyobbitották.

Templomrom, alapfalai a községben. A templomot 1414-ben már említik.

Milkovich-kúria, XIX. sz. eleje. Befalazva 2 római feliratos kő.

KÜNSZIGET

R. k. templom, épült 1845-ben.

LÉBÉNY

R. k. templom, 2 iker- és hármablakú homlokzati toronnyal, köztük az oromfalon kis kerek ablakkal. Faragott kőből. A tornyok legfelső emelete új. Díszes, bélietes nyugati főkapuzat. Déli oldalon középtűt szintén bélietes kapuzat, rajta fent jobbról angyallal, mely a templom egyetlen figurális román kori dísz. Belül háromhajós, a tornyok belső sarka a megerősített első pár pilléren nyugszik s aljuk a 2 oldalhajó folytatását képezi. Féloszlopos pillérkötegek, kehelyalakú, leveles oszlopfejek. Az előcsarnok és az oldalhajóknak toronyalatti szakasza keresztboltozattal, a többi félkörívesen boltozva. Három kerek szentély, egy vonalban. A templomot Szt. Jakab tiszteletére és a bencések részére a Hédervári nemzetség-ből származó Saul és Pot ispán 1208-ban kezdte építeni. 1638-ban a jezsuiták megújították. Essenwein nürnbergi építész 1858—1865 és 1872—1879 között helyreállította. Hazánk egyik legjelentősebb románstílusú emléke.

R. k. plébániaház, a monostor egy részletéből, átalakítva, 1830.

LEVÉL

Ev. templom, benne Pesky képe: Krisztus földgömbön állva. 1790.

LIPÓT

R. k. templom, benne Szt. Kelemen pápa képe és passiókép a magyaróvári kapucinus zárdából.

LOVÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Füzérdíszes copf fapkapu. Kétszakaszos hajó, keskenyebb szentély, mindkettő csehboltoza-

tos. Orgona Anton Simonair, Bécs, 1824. Gótikus kehely. A későbarokk templomot Széchenyi Ferenc és neje, Festetich Júlia építtették 1782—1783 között. Harang, 1552.

Sz. Mária-szobor, pestis-émlék, felirata szerint 1711-ből. Rajta Szt. Sebestyén, Rókus és Rozália szobra is, fent leveles oszlopon Sz. Mária.

Szt. György-szobor, oszlopon, lóháton, a sárkányt legyőzve. Magyar felirata szerint 1711-ben készült.

Immaculata-szobor, toszkán oszlopon, 1751-ből.

Ker. Szt. János-szobor, toszkán oszlopon, 1824-ből.

Temető. Temetőkereszt, XVIII. század vége. Schwartz József „cirior-gus” sírköve, 1786. Mohl Ferencé, 1816. Mohl Ignácé, 1845. Mohl Ferencé, 1830. Stróbl József, 1838. Kovácsolt vaskereszt.

MAGLÓCA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Épült a kapu feletti évszám szerint 1764-ben. Orgona Csornáról, XVIII. század vége. Kehely, 1770 körül.

Szenháromság-szobor, toszkán oszlopon, 1804.

MAGYARFALVA

R. k. templom, félköríves román szentéllyel és XVI. századi hajóval. A torony, nyolcszögletű sisakkal, nem középkori. Szószék és mellékoltár, 1780 körül. Két Dorfmeister-kép: Szt. Péter és András vértanúhalála. Kehely, 1770 körül. Első említése 1309-ben. 1571—1673 között a protestánsoké volt.

Ev. templom, tornyos homlokzata 1886-ból. A belső 1787-ből. Háromboltszakaszos hajó. Oltárkép Marastoni Jakabtól: Krisztus és a samaritánus nő (Annibale Carracci bécsi képének másolata), 1851. Keresztkút és orgona, XVIII. század.

MAGYARÓVÁR, lásd MOSONMAGYARÓVÁR

MÁRIAKÁLNOK

Szentkút-kápolna, újjáépítette 1633-ban Viczay. 1873-ban teljesen átépítve. Mária-kegykép.

MARKOTABODUGE

R. k. templom, centrális elrendezésű. Épült 1752-ben. Harang, 1751.

Ref. templom, Harang, 1656.

MEGYER, lásd GYŐRSZENTIVÁN

MÉNFOCSANAK

R. k. templom, épült 1773-ban. Főoltár klasszicizáló. Szt. Család-oltár rokokó, Szt. László-oltár klasszicizáló, 1840. Gyóntatószék rokokó. Klasszicizáló kehely, füstölő, rokokó ereklyetartó. Harang, 1737, 1794.

Esterházy-kúria, építette 1804-ben Esterházy Pál.

MÉRGES

Ev. templom, 1748-ban már boltozott volt, 1784-ben készült el. Harang, 1798.

Zárda, XVIII. század.

MEZŐÖRS

R. k. templom, épült 1791-ben.

Mindszentspusztai r. k. templom, épült 1822-ben.

Ref. templom, 1789. Kehely és tányér, 1641. Kehely, 1795. Kanna és tál, 1789. Két ónkanna, 1789.

Bezerédy-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos timpanonnal, klasszicizáló, épült 1820 körül.

MIHÁLYI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, toronysisakján szobrok. Bent háromhajós, a mellékhajók 1854-ben épültek. A templom 1748-ból. Barokk főoltár, húsvéti gyertyatartók, oltárkereszt. Tóth István címere gyászoló nőalakkal, 1753. Urmutató és több kehely a XVIII. századból.

Szentháromság-oszlop szőlőindával, Sz. Mária, Péter és Pál domborművével, 1691.

Nep. Szt. János, lábainál gyermekkel, cherúbfejes talapzaton, 1738.

Sz. Mária-szobor, a templom előtt, 1780-ból.

Kőkereszt, talpán Magdolna, 1763-ból, a temetőben.

Dőry-kastély, egyemeletes, a XVIII. században szerepel, javarészt romantikus építmény, kerek bástyáján gótikus kapuzat. Vizivár romjainak felhasználásával épült.

MINDSZENTPUSZTA, lásd MEZŐÖRS

MÓRICHIDA

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlisakos toronnyal, épült 1789-ben.

MOSON, lásd MOSONMAGYARÓVÁR

MOSONMAGYARÓVÁR

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, belül egyhajós. Szentélyén 3 ablak, egyik lantalakú. Oldalt 2—2 kápolnával, 1777-ből, barokk orgonaszekrényvel, Dorffmeister István freskói részben elpusztultak. Kőgaléria, oratórium. Szt. Augustus és Szt. Krisztina tetemei tüvegkoporsóban, VI. Pius ajándékai Krisztina főhercegnőnek. A templom 1684-ben épült, az oratóriumok 1787-ben, a torony 1820-ban.

Mosoni r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, egyszerű, XVIII. sz.

Lucsonyi kápolna, épült az 1713-as pestis-járvány emlékére.

Volt kegyesrendi rendház (Széchenyi-utca), egyemeletes, 4+2+5+1+3 tengelyes, jön fejezetű falpillérekkel, klasszicizáló. Kovácsoltvas kapuja 1838-ból. Épült 1736-ban, megnagyobbítva. Tornyos kápolnája 1781-ből, abban Franz Schön képe: Kalazanti Szt. József, 1820.

Kápolnatorony, a polgári menház kápolnájáé, 1772 előtről.

Nep. Szt. János-szobor, emeltette Hugenstein Károly József uradalmi jószágkormányzó, 1744-ben, barokkstílus, 3 mellékalakkal és 3 domborművel: gyóntatja a királynőt, a király előtt, mártíromsága.

Mosonmegyei múzeum, alakult 1882-ben. Értékes római ásatási leletek. Téglán Krisztus-gúnyrajz. Ókeresztény, hun-avar leletek. Besenyő runás fibulák. Kovácsoltvas cégérek. Páncélos férfi síremléke, 1604.

R. k. plébánia, emeletes épület, 1805-ből.

- Vármegeháza**, épült 1892-ben, árkados udvari szárnya a régi megyeház maradványa. Szalé János négy festménye a régi sóházról. (1846).
- Arany Ökör-vendéglő**, 1718-ban már szerepel.
- Malom és sörház**, egyemeletes, 6 ablakos, jobbra zömök toronnyal, többméteres falakkal és boltíveket tartó tömzsi pillérsorokkal, valószínűleg árpádkori építmény. Az udvari tisztalakon 1607 és 1616, R(udolf) II. Kétkerekű malom, várszerű épület, 1754-ben újjáépült.
- Bástya-utca 1.** Ház, átalakítva, rajta emléktábla, mely szerint Lenau Miklós költő itt lakott.
- Magyar-utca 16.** Ház, gazdag kapuzattal, XVIII. század vége.
- Piarista-utca 8.** Ház, barokk, kőkeretes kapuval, azon 1726-os évszámmal.
- Pozsonyi-út 2.** Sóház, háromemeletes, 9 ablakos, régi várszerű épület-tömb vastag falakkal, első része 1689 és 1792 között kapucinus templom és kolostor volt, 1787 óta magtár és sóraktár. Oldalhomlokzata 2 pillérel, 1+3+1 tengellyel. Benne Utolsó garas-vendéglő, faburkolatú vendégszobával s a régi sóházat, 1654-ben és 1847-ben feltüntető festményekkel (1903).
- Széchenyi-utca 3.** Mayr-ház, egyemeletes, 6 tengelyes, 1780 körül. Erősen átalakítva. Konzolos sarokerkély.
- Széchenyi-utca 5.** Rendekek háza, egyemeletes, 5 tengelyes, erősen átalakítva.
- Széchenyi-utca 6.** Volt Habsburg-kastély, a XVI. században Proviant-haus néven szerepelt. Egyszerű, udvarán árkádsor.
- Széchenyi-utca 7.** Draskovich—Hegedüs-ház, egyemeletes, 5 ablakos, 1790 körül, átalakítva.
- Széchenyi-utca 9.** Feketesas-szálloda, egyemeletes, 2+2+2+2+2 ablakal, eklektikus homlokzattal. A XVII. században Randhof néven főhercegi sörház és vendéglő.
- Széchenyi-utca 15.** Kroner—Küffner-ház. Egyemeletes, 6 tengelyes, kora-eklektikus homlokzattal.
- Széchenyi-utca 16.** Szeiff-ház, egyemeletes, manzardtetős, 7 ablakos, XVIII. század.
- Széchenyi-utca 17.** Füleßy-ház, egyemeletes, 5 tengelyes, barokkstílus.
- Széchenyi-utca 18.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, barokk.
- Széchenyi-utca 19.** Cselley-ház, egyemeletes, 6 tengelyes, XVIII. sz. A kapu felett fülkében Szentháromság-dombormű.
- Széchenyi-utca 21.** Selmeczi-ház. Későklasszicizáló.
- Széchenyi-utca 23.** Hardy-ház, egyemeletes, 4 tengelyes, XVIII. századi.
- Városház-utca 2.** Régi városháza, egyemeletes, 4+1+4 ablakos, háromszögű ablakszemöldökkel. Oldalhomlokzatán erkély és 5 ablak. Klasszicizáló, épült 1827-ben. Oromzatában a város címere Ovariensis republica felirattal.
- Városház-utca.** Spadi-ház, később Mosonmegyei Takarékpénztár, kétemeletes, 3+7+3 ablakkal, oldalrizalitokkal, épült a XVII. században.
- Vár**, a régi sánca épített városkapuval, külső bejárata felett ovális alakú vascímer 1808-ból, a szász-tescheni hercegi címer. A kapu felső sarkaiban a régi felvonóhid vaskarikái, mennyezetén kőbe faragva a Szentgyörgyi grófok címere. A kapualjban 2—2 gótikus ülőfülke. A belső kijárat falában római feliratú (legio, XIII. G.) kőtáblák. Belül a vár kétemeletes, saroktornyos, 2—3 méter vastag falakkal, szabálytalan négyszög-alaprajzzal. Római vár volt. Kálmán király megerősítette. Körülötte sáncok, árkok és földalatti helyiségek. 1818 óta Gazdasági Akadémia.

MOSONSZENTMIKLÓS

R. k. templom, kívül főhomlokzata mellett jobbról-balról egy-egy ferdén álló kis kápolna. Egyetlen homlokzati torony, egyhajós belső tér. Épült 1775-ben, Zichy Ferenc győri püspök költségén. Szentélyében XVIII. századi kvalitásos kupolafreskó, bal mellékoltárán Füger stílusára emlékeztető kép, barokk fafigurák. Gazdag figurális szöszék, XVIII. század.

NAGYBARÁT

R. k. templom, épült 1792-ben. Oltárkép ismeretlentől, 1793. Ostyatartó, XVIII. sz. Harang, 1795.

Ev. templom, egyetlen hegyessisakos homlokzati toronnyal, épült 1785-ben.

Templomrom, középkori alapfalak.

NAGYCENK

R. k. templom. Romantikus, tervezte Ybl Miklós (1861—1864). Déli bejárat felett régi dombormű befalazva: két állat és virág. Benne olasz festő, XVII. sz.: Krisztus ostorozása. Krisztus figura, XVIII. század. Három XVIII. századi kehely. Főoltárképe Karl Blaas: Szt. István felajánlja Magyarországot.

Pestis-oszlop, a főtéren, 1714-ből. A széles talapzaton Szt. Rozália domborműve, a szőlőindás oszlop aljában Szt. Sebestyén és Flórián, az oszlop felhővánkosokkal, fenn Sz. Mária.

Pietà-oszlop, fenn Pietà-csoport, az oszlopon kinzószerék. A templom mellett.

Ég királynője, csigás talapzatú, akantuszleveles oszlopon, XVIII. sz. vége.

Nep. Szt. János-szobor, a templom mellett, sablonos, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, a sporttelep közelében, kagylódiszes talapzaton, XVIII. sz.

Szent nő szobra, a sporttelep mellett. Lábánál 2 oroslán, XVIII. sz.

Széchenyi-kastély, egyemeletes, 5+3+5 ablakkal, középtűt erkéllyel és timpanonnal. Épült 1758-ban. Ringer József 1800 körül bővítette, 1834—1838 közt Polláck Mihály és Hild József. Rokoka: Aspasia- és Beatrice-szobra, Dannahauser-, Dannecker-domborművek. A kályhák Bentollinitől. 1944-ben erősen megsérült. Ma az Állami Erdőgazdaságé.

Temető, benne 15 művészies, régi sírkő. Széchenyi síremlék: oromzatos homlokzat, a kapu mellett 2 falba süllyesztett vájatos oszlop. Ovális szentélyrészsel. Oltára Ringer Józseftől, klasszicizáló, az épület is tőle, 1811-ből.

NAGYLÓZS

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya neoromán. Háromszakaszos barokk hajó. A főoltárt Primos György soproni apátplébános készítette a soproni Szt. Mihály templom számára, 1755-ben. Barokk szentélyrács és keresztkút, valamint 4 fafigura. Úrmutató MD Pozsony, XVIII. század. Hálós kehely 1740 körül, Augsburg. Rokokó rézkehely. Erekytártó IGR, Bécs, 1773. Örökmécs 1720 körül. A templom 1713-ban épült, 1865-ben, tűz után, átalakították.

Temető-kápolna, hatszögletes kis toronnyal, melyből gótikus ablakok nyílnak, 2 csehboltszakaszos hajóval és félköríves román szentéllyel.

Épült a XIII. században, a XV. század végén és a XVIII. században átalakítva.

Szt. Flórián-szobor, díszes talapzaton, rokokó, XVIII. sz.

Kálvária, 3 kereszttel, 1800 körül.

Pieta-szobor, erősen rongált, XVII. sz.

Fájdalmas Krisztus-szobor, a pinnyei-út mellett. Alul írástábla cherubfejjel és 1650-es évszám.

Pestis-oszlop, az ebergöci-út mentén, Krisztus kínszerszámaival, fent Madonna gyermekkel, előtte a pestis-szent, Rozália, fekvő, XVIII. sz. első fele.

Solymossy-kastély, épült a Viczay-család számára, 1786 körül, 1881-ben teljesen átalakítva.

Temető, Kröss József kocsmáros csonkagúla-alakú síremléke, 1804. Simon-kereszt, 1823. Weisskirchner Anna sírköve, 1837.

NEMESKÉR

R. k. templom, három keresztboltozatos hajó, félnyolcszögű szentély. Oltáron Szt. István és Imre szobra, Szt. László képe. Kőrusszékek és fa-Madonna 1780 körül. Nep. Szt. János-kép, XVIII. sz. Kehely, Johann Fridrich Bräuer augsburgi mestertől, 1730 körül. Harang: Balthasar Herold, Bécs, 1655. Gótikus. Átalakították 1732-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, belül gerendás mennyezetét 6–6 fadúc tartja. Oszlopos szószék, barokk. Keresztkút, 1733. Orgona, 1769. Két XVIII. századi rézcsillár. Kehely, 1720 körül. Rokokó-kehely, 1737. Kis kehely, XVIII. sz. Paténa, 1755. Kanna, vésett figurális dísszel, Selmecbánya, 1685. Épült 1732-ben. Tornya 1743-ból, kriptája 1735-ből.

Szt. Anna-szobor. Szt. Anna a gyermek Máriával, 1744. Részben újrafaragva.

Nep. Szt. János szobra, fonatos talapzattal, rongált, 1796.

Vármegeháza, hosszúkás épület, néhány stukkós és dongás helyiséggel. Épült 1669-ben, rosszul és többször átalakítva.

R. k. temető, keresztje 1835-ből.

NEMESVIS, lásd RÉPCEVIS

NYALKA

R. k. templom, épült 1872-ben, kereszthajója a régi barokk templom. Három oltára és szószéke a pannonhalmi székesegyházból. Szt. Imre-oltár képe Franz Otto Hieronymi-től, 1812. Orgona és gyontatószék klasszicizáló. Barokk kehely, 1723, klasszicizáló cibórium és oltárkereszt. Miseruhák.

NYUL

R. k. templom, magas, oromzatos homlokzatán torony, volutákon vannak. XVIII. század. Oszlopos barokk főoltár, gazdag copf szószék, hangvetőjén angyalokkal. Szentélyében Dorffmeister István falképei 1786-ból: a kupolafestmény Mária koronázását, a félkupolakép Szt. Norbert látomását ábrázolja.

OMALOMSOK

R. k. templom, épült 1777-ben. 1827-ben renoválták.

OSLI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. A homlokzati fülkékben Szt. István és László szobra a győri székesegyházból, 1750 körül. A déli falban feszület, XVIII. sz. Kétszakaszos hajó, orgonakarzat. Keskenyebb félköríves szentély. Épült 1747-ben, hajója Tringer István műve. Torony 1762-ből. Oszlopos főoltár 1750 körül. A szentély mennyezetképe angyalokkal P.S.M. felírással, 1750-ből. Szószék Menegatti Antaltól, 1738. Orgona Roth Jánostól, 1770. Kehely, 1750 körül. Oltárkereszt, 1780 körül. Ön cibórium, XVII. század.

OTTEVÉNY

Templomrom, boltzott sekrestyével, XV. sz.

PÁLI

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya 1770-ből. Négyszakaszos hajó, két újabb mellékhajó, orgonakarzat. Szentélye a nyolcszög három oldalával zárul. Épült 1642-ben, többször átalakították. Szentháromság-freskó és 2 chiaroscuro (Szt. István megalapítja a győri püspökséget; Szt. László vizet fakaszt), Maulbertsch-másolatok Schmidt József győri festőtől, 1804. Barokk főoltár. Schmidt, Maulbertsch után: Mária mennyemetele oltárkép, 1804. Spanyol vagy nápolyi kép, XVII. sz.: Alamizsnás Szt. János a szegények között. Szószék 1800 körül. Kehely, XVI. sz. eleje. Réz oltárkereszt, 1671.

Kálvária, patkóalakú nyitott építmény, bejáratánál tobozokkal és piramisokkal. Krisztus, Sz. Mária és János evangélista szobrával, 1696.

Pietà-oszlop, szőlőleveles törzzsel, 1690. Megújítva 1931.

Oszlop, térdelő Krisztussal, 1690.

PANNONHALMA

Bencés főapátsági templom, homlokzata és klasszicizáló tornya Páckh János műve 1829—1832 között, a torony domborművei Lachmayer Jánostól. Bélietes főbejárata románstílusú, 1700-ban renoválták. Belseje háromhajós, egyenes záródású szentéllyel. Csillagboltozata 1355—1365 körül. Szentélyében három románstílusú ablak. Bal szentélyfelőli kápolnában Sz. Mária-oltár, XVI. sz. eleje, mellette a bejárat felé Szt. Benedek kápolna sztalaktitboltozattal, 1360 körül. Keresztkút reneszánsz keretben, XVI. sz. eleje. Déli hajóban Szigfrid apát (1355—1365) és Czudar László apát (1365—1372) alakos, átfaragott sírlapja. Sekrestye barokk berendezése 1695-ből. Az altemplom falai Szt. István korából, zömök hat oszlopa és keresztboltozata XIII. sz. Kézmosómedence fülkéjében halakat és kagylót ábrázoló freskócsonka, XII. sz. Szt. István (?) kőszéke. A templomot Géza fejedelem építtette 996-ban, az elsőnek behívott bencések számára. Ez a szerény egyház elpusztult, III. Béla idején újjáépült. A mai, román és gót részleteket mutató templomot 1225-ben szentelték fel. Storno Ferenc 1868—1876 között gyökeresen renoválta.

Főapátság. Az 1225-ben készült keresztboltozatos keresztfolyosó figurális oszlopdíszekkel, román kapuzattal. 1486-ban megújították. Északi és keleti szárnyát, az ebédlőt és a vendégszárnyat Wittwer Márton (Athánáz kármelita) építtette, XVIII. sz. eleje. Storno Ferenc 1883—1886 között átépíttette. A káptalan termében ezüst gyertyatartó, Augsburg, XVIII. sz. Az elsőemeleti helyiségek XVIII. századiak, boltozva. Ebédlő, építtette 1734-ben Sajghó Benedek főpát. Négy ablakos, barokkfaragású ajtóval. Mennyezetfestmények: Kálvária, Krisztus kísértése, Dániel az oroszlán-

barlangban. Mene Tekel, Herodes lakomája. A vicovaroí szerzetesek, Davide Antonio Fossati művei, 1730 körül. Renoválta Melicher Teofil, 1900. A sarkokban négy evangélista, Piazzetta modorában. Felettük 'gazdag stukókban medallionok: a rend alapítója és jötevői. Az ablakfülkében szimbólumok. A kupola mennyezetén: Szt. István felajánlja a koronát Sz. Máriának.

Főapátsági képtár. Bassano: Vásári jelenet. Guardi: Két tájkép. Pittoni: Jézus Jákob kútjánál. Guido Reni: Bűnbánó Magdolna. Lodovico Carracci: Mitológiai kép. Annibelle Carracci: Jefta fogadtatása. Magnasco: Hajvágás. Strozzi: Cimon és Pera. Pompeo Batoni: Két allegórikus kép. Solimena: Martinuzzi életéből. Ribera: Izsák megáldja Jákobot. Lucas van Leyden: Judit fogadtatása. Michel von Coxie: Ádám és Éva. Gerard Dou: Hajóskapitány. Adrian van Ostade: Borozó parasztok. Id. David Teniers: Levelet olvasó nő. Ifj. David Teniers: Brüsszeli búcsú. Claude Lorrain(?): Tájkép. Rottenhammer: Olajfák hegye. Maulbertsch: Szt. Teréz, Mária és Erzsébet találkozása, Szent Ferenc. Troger: Artes liberales. Daniel Gran: Szt. Miklós csodája. Johann Martin Schmidt két képe. Két XV. századi kódex. Történelmi arcképcsarnok a rendtagok XIX. századi képeivel.

Főapátsági kincstár: Sodronyzomnácus kehely, 1482. Ébenfaoltárka, XVI. sz. Sajghó-féle szentségmutató, 1738. Két ébenfa erekyetartó arany-szobrocskákkal; Mária Terézia ajándéka. Elefántcsont Krisztus-carpus ébenfán, XVIII. század. A koronázási palást bissusra festett másolata, XVIII. sz.

Főapátsági egyházi ruhatár. Domború hímzésű, Szt. Benedek gobelin-képes kazula és két dalmatika, XVI. sz. Ornátus, Mária Terézia ajándéka, aki dolgozott rajta. Aranybrokát miseruha, bajor, 1776. Szegfűves ornátus, bajor, XVIII. sz. Fehérselyem pluviale, kínaias, XVIII. sz. Magyar rokokó miseruha, XVIII. sz.

Főapátsági régiségtár. Fonatos oszlop, 1137-ből. Ostyasütő, Ferdinánd és Anna képével, 1540 körül. Nyolc ón apostoltányér, 1746. Gazdag porcellángyűjtemény. Erekyék. Numizmatikai gyűjtemény.

Főapátsági könyvtár: a helyiség Engel József és Pákh János műve, 1824—1832 között. Szent István és I. Ferenc király szobra Klieber Józseftől. A bútorzat Czehanovits pannonhalmi asztalostól, 1824—1837. A könyvtár több, mint 200 000 kötetnyi, 230 incunabulummal.

Főapátsági levéltár. Pannonhalmi (1001) és tihanyi (1055) alapítólevelek, 277 árpádkori oklevél.

Boldogasszony-templom, épült 1720—1724 között. Szentély diadalívvel. Homlokzat 1865-ben elrontva. Oltárok Dorffmeister Istvántól, 1786-ból. Sok szobor. Klasszicizáló szószerk. Orgonakarzat. Uvegdiszes faszíllár.

Kertiház, centrális, manzardtetővel, barokk, XVIII. sz.

Kálvária, épült 1720—1724 között.

PÁZMÁNDFALU

R. k. templom, épült 1753-ban.

Ref. templom, épült 1784-ben, tornya 1835-ből. Edények, 1784.

PÉR

R. k. templom, épült 1734-ben, megújították 1875-ben. Benne 2 barokk szobor.

PERESZTEG

R. k. templom, oromzatos homlokzattal, azon későbbi toronnyal. Belül előcsarnok, utána 2 csehboltzakasos hajó és rövid szentély. Klasszicizáló oltárok, képek és szószék. Kehely, S.D. Augsburg, XVIII. sz. eleje. Rokokó kehely FD Bécs. Kehely IT Bécs, 1820. Két rézkereszt, XVIII., XIX. sz. Építtette 1806-ban Széchenyi Ferenc. Torna 1870-ből.

Szent György, Szt. Flórián és Nep. Szt. János közös hatoldalú, csigás alapépítményen. A szentek között piramis, XVIII. sz.

Sz. Mária-szobor, a plébánia mellett. Újabb, az oszlopa gyümölcsindás, XVIII. sz. eleje.

Szentháromság-szobor, az Atyaisten tartja a feszületet, felette galamb; fonatos talapzaton és oszlopon. Állíttatta Gusmits György, 1783.

Kálvária, a falu határában: Krisztus, Sz. Mária és Szt. János evangélista. Barokkstílus, 1800 körül.

Temető-kereszt, Fájdalmas szűzzel, 1821. Andrasovics József urnás sír- emléke, 1840.

PINNYE

R. k. templom, épült gótikus templom helyén 1852-ben, ötboltzakasos hajóval. Benne Joachim, Szt. Anna és Szt. Pál képe. Dorffmeister műve. Sekrestyében Mária és Erzsébet rokokó faszobra. Tallián Péter sír- emléke, 1689. Kehely GO Augsburg, XVII. sz. Kehely ID Pozsony, XVIII. sz. első fele. Úrmutató, Augsburg. 2 misekanna WN Bécs, 1804.

Szentháromság-szobor, magas talapzaton, az Atyaisten feszülettel és Szentlélekkel, lábánál megújított figurák: Szt. József, Nep. Szt. János, Sz. Mária és Szt. Antal, 1750 körül, renoválva 1896-ban, nemesi címekkel.

Nep. Szt. János-szobor, a nagylózsi-úton, gyenge, XVIII. sz.

Sz. Mária-szobor, csigás és pikkelyes fejű pilléren, 1673. A szobor újabb.

Kereszt, pilléren zárt tabernákulum, abban rongált bádogképek: Kereszt, Sz. Mária, Szt. Lénárt és Szt. Rókus. F. L. készítette 1683. Renoválták 1825-ben.

Simon-kúria, földszintes, 1830 körül.

Solymossy-kúria, oromzatos középrésszel, klasszicizáló.

PUSZTACSALÁD, lásd CSAPOD

PUSKI

R. k. plébániatemplom, épült 1775-ben.

RÁBACSANAK

Sz. Mária-oszlop, szőlőleveles-indás oszlopon fenn Sz. Mária-szobor, lenn előtte Szt. Sebestyén, 1714.

RÁBACSÉCSÉNY

R. k. templom, épült a XIX. sz. elején.

Sibrik-kúria, földszintes, négyoszlopos és oromzatos középrizalittal, klasszicizáló, 1820 körül.

RÁBAKECÖL

R. k. templom, egyetlen a homlokzatból kissé előrelépő toronnyal.

Háromszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló keskenyebb szentély. Épült 1750 körül. 1886-ban átalakítva. Copf szöszék. Rézkehely, 1740 körül.

Temetőkereszt, Sz. Máriával, 1834.

RÁBAPATONA

R. k. templom, épült 1820 körül.

Ikrényi—Lamberg-kastély, később a Merán-családé, földszintes, copf-stíli, épült 1780 körül.

Várrom, középkori alapfalak.

RÁBAPORDÁNY

Temetőkereszt, Sz. Máriával és copf dísszel, 1804-ből. Helyreállítva 1820-ban és 1877-ben.

RÁBASEBES

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kapu felett 1811-es évszám, felette Szt. Flórián szobra. Laposan fedett hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Szentély mennyezetén Szt. Pellegrin-freskó, 1791, gyenge. Épült 1780 körül, 1811-ben megújítva. Főoltár XVII. századi részletekkel.

Kőkereszt, Sz. Máriával, 1844.

RÁBASZENTANDRÁS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a belső ajtón rokokó kovácsoltvas-veretek. Kétszakaszos hajó és egy ugyanolyan széles, egyeneszáródású szentély. Főoltáron Szt. András vértanúsága, fadombormű, 1780 körül. Copf szöszék. Réz úrmutató, XVIII. sz.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1784—1785-ben. Erősen átalakítva. Két ónkanna, XVIII. sz.

RÁBASZENTMIHÁLY

R. k. templom, épült 1600 előtt.

RÁBASZENTMIKLÓS

R. k. templom, kőből, 1936-ban kimeszelve. Háromkaréjos alaprajz, a negyedik helyén háromemeletes torony, falazott kősisakkal. Románstíli, XII. sz. A torony újabb. Új nyílások és bádofedés. Bent oltárkép: Szt. Miklós megmenti a hajótöröttet, XVIII. sz. Immaculata-kép, „Julius 1858. Raab”. Rokokó ereklyetartó-kereszt, ezüstözött réz. Aranyozott rézkehely hatkaréjos gótikus talppal 1500 körül, körtenodusszal és kuppával. XVIII. sz. Egyszerű óntányér, Joseph Lederer in Raab, 1773.

RÁBASZOVÁT

R. k. templom, egyetlen, a homlokzataból kissé kilépő toronnyal, melynek sisakja 1871-ben készült. A klasszicizáló homlokzaton 1804-es évszám. Háromboltszakaszos hajó. Barokk. Sz. Mária-szobor. Klasszicizáló szöszék és padok. Kehely, Augsburg, 1700 körül. Réz cibórium, XVIII. sz. Temetőkereszt, 1781-ből.

RÁBATAMASI

R. k. templom (1893). Kehely, 1750 körül. Rézkehely és úrmutató, XVIII. sz.

Temetőkereszt, két szent növel, egyiknél könyv, 1845.

RÁBCAKAPI

Ev. templom, régi, 1889-ben újjáépítve.

RAJKA

R. k. templom, egyetlen homlokzati gótikus toronnyal, mely 1886-ban leégett. A tornyon gótikus ablakok. Négyboltszakaszos hajó, egyeneszáródású szentély. Gótikus szentségfülke, XIV. sz.

Ev. templom, egyetlen homlokzati újabb toronnyal, épült 1783—1784 között.

Oszlop, 1665-ből az országúton.

RAVAZD

R. k. templom, épült 1827-ben. Az oltárok és a szószek klasszicizáló. A Szt. Villibald-oltár: Joseph Schöfft, Pesth, 1841. Barokk ezüstkehely, rokokó úrmutató, cibórium és oltárkereszt.

Tarjánpusztai **r. k. templom**, Szent Benedek-kép, Joh. Erlinger, Pozsony, 1844. Empire cibórium.

Bélaakút, hagyomány szerint IV. Béla ivott a vizéből. Felirata szerint megújítva 1677-ben.

RÉPCECSÁFORD, lásd CSÁFORDJÁNOSFA

RÉPCEJÁNOSFA, lásd CSÁFORDJÁNOSFA

RÉPCESEMERE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, bent csehboltszakaszos orgonakarzattal. Szentélyben klasszicizáló freskó. Sz. Mária koronázása és egyházatyák. A főoltár: Mauer Ignác soproni festőtől: A Szt. Kereszt felmagasztalása, 1820 körül. Görnyedő szerezsenfiútól tartott keresztkút. Klasszicizáló orgona. A takács-céh zászlaja, 1838. Úrmutató, XVIII. sz. Épült 1808—1809 között, tornya 1821-ből.

Ref. harangtorony, négyszögletes, négy oldalán félköríves fülkékkel, nyolcoldalú sisakkal. Épült 1812-ben.

Temető, keresztje 1831-ből. Péteri Takács Sándorné urnás sírköve, 1830 körül.

RÉPCEVIS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Félnyolcszögű szentély. A hajó csehboltozata 1868-ból. Főoltár rokokóstílusú. Oratóriumban a régi oltárkép 1673-ból: Szent András, Schaller István: Szepőlötlen Szűz kép, XVIII. sz. Gótikus eredetű, újraépült 1776-ban. Kerítésfalában sírkövek a XVIII—XIX. századból.

Szt. Antal-szobor, toszkán oszlopon, 1770-ből.

Szentháromság-oszlop, magas, toszkán oszlopon Atya, Fiú és Szentlélek egymás fölött. Cseby Gergely emeltette, 1757.

Nep. Szt. János szobra baldachinnal, 1850-ből.

Nemesvisi temető, keresztje 1825-ből.

RUJTOKMUZSAJ

R. k. templom (1879). A főoltár Sz. Mária szobra Vimpácról, XVIII. sz. Úrmutató, Bécs. Kehely, Kuhn Gottlieb, soproni ötvöستől, 1805.

Szt. Anna-szobor, a szent a gyermek Sz. Máriának könyvet ad. Szép kértéssel, 1800.

Nagy-kastély, egyemeletes, épült 1770—1780 között. A XX. században átépítve. Benne kápolna.

SALAMONFA, lásd **ZSIRA**

SARRÓD

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán nyolcszögletes kősisak. Klasszicizáló homlokzat, 1846-ban épült előcsarnokkal. Három cseholt-szakaszos hajó, sokszögű szentély. Rokokó tabernákulum, szép oltár és szószék. Orgona, König Fülöptől, 1846. Vörösréz szenteltvíztartó. Rózsa-fűzér titkai-kép, XIX. sz. Rokokó ezüstkehely. Kehely BG jeggyel. Épült 1752-ben, renoválták 1846-ban.

Pestis-szobor, hosszúkás talapzatán Szt. Rozália, Szt. Sebestyén és Rókus között oszlopos Madonna, 1741.

Kereszt, tővében Sz. Mária a halott Krisztussal, a Dallos-család címeivel. Rokokó.

Temető, bejáratánál rokokó urnák.

SOPRON

Szt. Mihály-plébániatemplom, támpilléres homlokzatán gótikus kapuzat, felette nyolcszögletes torony, alsó emelete a XIII. századból, nagyablakú felső része és sisakja 1482-ből. Támpilléres hajó, az ötszög három oldalával záruló támpilléres szentély. A déli oldal egyik támpilléren sárkányvölgy Szt. György-kőszobor, XV. század. Oldalhajók párkányzata román félköríves frizzel. Gazdag szentélyablak. Belül háromhajós, keskeny kereszthajóval, mely nem lép ki a templom szélességéből. A mellék-hajók keskenyebb szakasszal zárulnak. Hosszú szentély, jobbra sekrestyével. Orgonakarzat 1489-ből. A főhajót a mellékhajóktól 5—5 oszlop választja el. A szentélyben kő-papírszékek. A sekrestye felett hálóboltozatos kincstár 1483-ból. Falképei: A toronycsarnokban János ev., Krisztus és a törvények megtartása. Orgonakarzaton szentek (1489). Kívül déli ajtó felett Kálvária, torony déli falán óriási Kálvária (1481, átfestve). Két gótikus kehely és pacifikáló (1492), csillár XVII. sz. vége. A templomot a XIII. század második felében kezdték építeni, de csak a XV. század végén készült el. Primes György plébános 1756-ban renováltatta. Restaurálta 1863—1866 közt Storno Ferenc, ekkor készült a berendezés.

Szt. György-templom, vagy dómtemplom, a soproni társas káptalané, homlokzata barokk (a bécsi egyetemi templom és a klagenfurti székesegyház hatása alatt), tornya 1880-ból. Belül gótikus boltozat, 4—4 oldalkápolna, felettük galériával, gazdag stukkómenyезet. Az utóbbi a luganói Conti Péter Antaltól, XVII. sz. vége. Főoltárképe Martino Altomonte-tól, jobboldali első kápolnájában Dorffmeister: Jótanács anyja (1781), a bal negyedik kápolnában szép szobrok: Fájdalmas Sz. Mária és Szt. János. Az oldalkápolnák felett donátorcímerok. Pádok, stallumok és kandeláberek a XVIII. századból. Épült a XIII. században. A jezsuiták 1682—1781 között átalakították.

Bécs-templom (ú. n. Kecsetemplom) faragott mészköből épült. Főbejárata felett toronyfias orom van, a kapumezőben lévő Segítő Máriatorony, XV. sz. vége, erősen restaurálva. Az északi oldalon a hajó mellett 8 ormos gótikus ablak nyílik, felette kősisak. A hajónál alacsonyabb szentély a nyolcszög három oldalával zárul, támpilléres. Belül három-

hajós, kilencszakaszos hajóval és kétszakaszos szentéllyel. A XV. század végén csarnokiemplommá alakították, oszlopaikat megújítva és újra boltozva. Csúcsíves-mérműves szentélyablakok. Főoltárkép Dorffmeister: Immaculata. Balra a szentélyben sással és sárkánnyal díszített dombormű-töredék, XV. sz. Bal hajóban Petőházi Zeke György síremléke, 1637-ből. Jobb hajóban vörösmárvány szöszék, 1490 körülől, innen beszélt a hagyomány szerint Kapisztrán János. Mellette Széchenyi Antal síremléke, franciás, 1767-ből. Gót szentségház-fülke 1491-ből. Orgonakarzat XV. századi kőkorlattal, rajta térdelő donátort ábrázoló kődombormű 1490 körülől. (Szentgróti, a templom jövevénye?). A szentélytől jobbra sekrestye 1743-ból. A templom a XIV. század elején épült, 1490 körül átalakították, 1787-ig a minoritáké volt, 1802-től a bencéseké, a XVII. században háromszor koronáztak benne.

Bencés-kolostor. Templom-utcai homlokzatának kapuján Hit, Remény és Szeretet-szobrok, lépcsőházát Dorffmeister kupolafreskója díszíti, 1779-ből. Benne átalakított keresztfolyosó. Káptalanterem, 2 oszloppal és 2 pillérrrel, 9 keresztboltozatra osztott helyiség, oszlopfejein és falgyámkövein oroszlán, majom, rák, tengeri szörny, kentaur. Gótikus, XV. század.

Domonkos-templom, magas oromzattal, kéttornyú, díszes belsővel, épült 1773-ban, 1866-ban renoválták. Az oltárok Richter Ferenc (Domonkos testvér) művei, így a nagyméretű, oszlopos főoltár is. Kegyekép: Madonna Jézussal, ikon-másolat.

Domonkos-kolostor. Alapította Erdődy Györgyné, Batthyány Erzsébet 1674-ben, 1791-ben újjáépült. Barokkdíszű folyosók, stukkós ebédő 4 domonkos-szent freskójával, a kongregáció kápolnája domború szíttéssel.

Szt. János-templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. Gótikus stílus, külsején a negyedik pilléren Ker. Szt. János szobrocskája, 1484-ből, az első pilléren Szt. János-tál. Belseje egyszerű, szép mennyezettel. Épült a XV. század közepén, 1484-ben és 1782-ben átépítették. Boltozata 1519-ből. Restaurálta 1890-ben Storno Ferenc.

Szentlélek-templom, építtette 1221-ben Forhoff Tamás, 1782-ben szentélyét megnagyobbították. Oromzatos homlokzat, jobbra kis toronnyal, támpillérekkel. Belül barokk korbán átalakítva. Főoltár Kollonits költségén 1674-ből. Háromszakaszos dongaboltozatán Dorffmeister falképei.

Szt. Jakab-kápolna, nyolcszögű, a nyolcszög három oldalával záródó szentéllyel, alatta köralakú carnarium. Belül az oldalfalakba mélyedő csúcsíves fülkével. Koragót stílus. Kapuja felett 2 sárkány között fa. Belül XIV. századi falképek csekély nyomai és bekarcolások 1407-ből. Restaurálta 1885—1896 között Storno Ferenc.

Nep. Szt. János-kápolna, volutás oromzattal, rokokó homlokzattal, mely kihasasodik és érdekes toronnyal. Oltárán Nep. Szt. János szobra. Épült 1764-ben, a városháza mellett, 1899-ben vitték át mai helyére.

R. k. kápolna, bejárata a déli oldalon. Félköríves szentély. Épült a XVIII. században (Sopronbánfalva felé, a maláta-gyárban).

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti magas, tetején nyolcszögű toronnyal, építtette 1783-ban Neumayer Lőrinc, Ringer József és Kinnach Lajos, tornya 1862-ből. Restaurálták 1930-ban. Belül nyolc toszkán oszlop. Kifestése s az orgonakarzati angyalok talán Dorffmeister-től. Oltárképe Vinzenz Fischer: Krisztus az olajfák hegyén 1805, (restaurálta Steiner Rudolf, 1897). Oltár a bécsi kahlenbergi kolostortemplomból, 1783. Szöszék a soproni Paris János M. szobrásztól, 1783. Sekrestye képe Grieszl bécsi festőtől. Három nürnbergi bronzcsillár, 1677-ből. A középső Gálffy Ádám atyádeka. Gyűjtőláda, belsejében értékes olajfestménnyel, XVII. sz. Kehely, XVI. sz. Két reneszánsz-kehely. Zománcos barokk kehely, 1680. Barokk kehely, SM, XVIII. sz., AL XVIII. sz. LB (Ludwig Biller) Augsburg, 1674.

1686. Kanna 1641, 1652. Kanna David Eckrich műve. Keresztelő tál, Jörg Berchtold műve, 1680 körül. Cibórium, A. Thelot műve 1674—1676. Feszület, XVII. sz. Gyertyatartók, XVIII. sz. Ezüstpohár, XVII. sz.

Pihenőkereszt (Rasikreuz), a Fertő felé vezető úton. XIII. sz. Oszlopon, kősisakos felső fülkés résszel.

Szt. Lénárt-oszlop, gótikus, négy fiatoronnyal, a XIII. századból, 1885-ben megújítva.

Pékkereszt, pilléren kis házikóval, készült évszáma szerint 1484-ben.

Fehérkereszt, Máriacelli- vagy Bécsi-kereszt, magas pilléren fülke, benne Kálvária-csoport Sz. Máriával és Szt. János evangélistával. Készült 1674-ben. 1910-ben megújítva.

Pestis-oszlop, cherubifejes pilléren Sz. Mária, Szt. Sebestyén és Rókus, a földön Rozália. Készült 1680-ban.

Szentháromság-oszlop, a Városház-téren, alapította Löwenburg Jánosné, Késmárki Thököly Katalin 1701-ben, az alapítók köszobrával és számos szent szobrával, csavart oszlopon ülő Szentháromsággal.

Sz. Mária-oszlop, talapatán alakokkal, magas vájt korinthosi oszlopon Sz. Mária szobrával. Készítette Andrea Altomonte, 1745.

Sz. Mária-szobor, a szegényház kertjében, füzéres csavart oszlopon, 1700 körül.

Bencés-kút, a bencés székház udvaráról 1929-ben az Orsolya-térre helyezve. Vizmedence akantuszdíszsel, álarccal, almás kigyóval, angyalfejekkel, földője felett Madonna-szobor. Soproni munka, XVIII. sz. vége. (1945-ben súlyosan megsérült, ideiglenesen lebontva.)

Nep. Szt. János-szobor, barokkstílus, az Erzsébet-térnél.

Testvériség-kereszt, gúlaalakú, alakokkal. Készült 1829-ben.

Városi Múzeum. Alakult 1885-ben. Sopron város tulajdona. Előtte az Igazság és Janus szobra a régi városháza homlokzatáról. Prehisztórikus tárgyak (hasfalvi bronz oltár). Purgstalli leletek (varishegyi figurális díszű urna). Római sírkövek (köztük C. Sextilius Senecio decurio Scrabantiae).

A soproni Kapitólium 3 szobra. 102 mécses, sok borostyántárgy. Népvándorlási leletek. Csorna-csatári honfoglaló lelet. Rézkehely 800 körül, Cundpald nevével a gombján, Petőházáról. Román töredék a bencés templomból. Céhemlékek, városi emlékek. Habán edények, XVII—XVIII. sz. Holicsi rokokó kályha. Interieurök. Városbírói kard, 1642. Lövések és polgárörök zászlajai, 1791 és 1809. Dorffmeister: Szentlélek eljövetele, Napkeleti bölcsek, Jézus születése, Kozma és Damján, Szent György, Szent Anna és II. József allegóriája. Bernwallner: Soproni polgármester. Maulbertsch, Karlovsky, Liezenmayer, Ligeti, Lotz, Madarász, Mednyánszky, Markó, Marastoni, Mészöly, Munkácsi-képek (legtöbb állami letét). Kertben 40 síremlék a régi ág. ev. temetőből, sok a Szent Mihály kat. temetőből.

Várostorony, hengeralakú alapja árpádkori, kerek tagja íves galériával, felette nyolcszögletű felső rész, melynek rézfedele 1676-ban, kétfejű sasa 1681-ben készült. Boltíves átjárója részben befalazva.

Vármegyeháza, kétemeletes, 3+3 ablakos szárnyakkal, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal. Építette Hild Vencel soproni építész 1829—1834 között. Benne vármegyei levéltár, első oklevele 1231-ből. Családi levelesládák. XVIII. századi kályha a nemeskéri vármegyeházából.

Városháza, a régiből csak a levéltárba vezető, copfstílusú aittókeret maradt meg, különben 1895-ből. Benne levéltár, első oklevele 1172-ből. Sok nemesi levél, köztük két Zsigmond-kori. Udvarán két kronosztikon a régi városházáról.

Bástyafalak maradványai a Lenin-körúton álló házak mögött.

Régi várostal 1811-ben, I. Ferenc idején építették újra.

Városi Színház, egyemeletes, 1+3+1 ablakkal, középrizalittal, mely-

nek erkélyét oszlopok tartják. Építette Löszl Ferenc 1839—1841 között. 1909-ben átalakították.

Bencés-gimnázium, 1885-ből, hátsó egyemeletes részét a jezsuiták építették 1674—1688 között.

Zrinyi Ilona nevelő-intézet, épült 1850-ben.

Ág. ev. líceum, épült 1658-ban, újjáépítették 1825-ben, ez Hild Venczel műve. Kibővítették 1894-ben. Kétemeletes. 20 000 kötetes könyvtár, sok inkunábulum. Udvarán 3 római sírkő.

Amphitheatrum, római, maradványai a bécsi külvárosban.

R. k. temető, benne régi kereszt Sz. Máriával.

Régi ev. temető. 1674—1886 között használták. Sok fali síremléssel. Nevezetesebbek: Gaymanné, Schallenberg Erzsébet, 1682. Reichenhaller Richard, 1694. Schowitsch Ábrahám, 1696. Jöstelberg-nővérek, 1693—1708. Herberstein Oktávia és Polixenia, 1702. Wamer György, 1716. Artner Vilmos, 1734. Reisch Tóbiás, 1792. (Címeresek, pillérek közé, vagy gyümölcs-díszbe foglalva.)

Ág. ev. új temető, Gálffy Ádám csász. kamarás hatszögű, oszlopos nyílt csarnok-síremlékével, 1686-ból.

Síremlékek, a XVIII—XIX. századból, a Szent Mihály plébániatemplom mögött.

Balfi-utca 4. Ház, egyemeletes, 10 tengelyes, eredeti kapuval.

Balfi-utca 9—11. Ház, egyemeletes, udvarán kádárjelvények, 1808—1816.

Balfi-utca 10. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes. Kapu felett pilléres ablak.

Klasszicizáló.

Balfi-utca 12. Ház, egyemeletes, 2+3+2 ablakkal, sásfejű pillérekkel, klasszicizáló.

Balfi-utca 13. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, provinciális.

Balfi-utca 14. Ház, három tengelyes, 1750 körül.

Balfi-utca 15. Ház, az udvarban kartusos házjegy.

Balfi-utca 16. Ház, egyemeletes, kőkeretes ablakokkal. Barokk, XVIII. sz. Kopogtatós kapu.

Balfi-utca 18. Ház, egyik szobájában 2 kerek stukkókeret, XVIII. sz.

Balfi-utca 21. Ház, földszintes, 2 ablak és kapu. Barokk fakapu. XVIII. sz.

Balfi-utca 22. Ház, kváderes, pilléres és íves kapuzattal. Balra 3, jobbra 4 ablak. Udvara árkádós.

Balfi-utca 23. Ház, földszintes, 2 ablak + kapu + 2 ablak. Barokk, XVIII. sz.

Balfi-utca 25. Ház, átalakított homlokzattal. Az udvar loggiás, XVIII. sz.

Balfi-utca 26. Ház, kapuja pillérrel és kosárríffel. Ajtón rokokó veretek, XVIII. sz.

Balfi-utca 28. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, oszlopos-árkádós udvarral. 1800 körül.

Balfi-utca 31. Ház, földszintes, 8 tengelyes, barokk részletekkel.

Balfi-utca 34. Ház, földszintes, 3 ablakkal és íves kapuval, XVIII. sz.

Balfi-utca 38. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, 1800 körül. Udvarában oszlopos lépcső.

Balfi-utca 39. Ház, földszintes, kétoszlopos erkéllyel és kiugró kapuval, 1800 körül.

Balfi-utca 42. Ház, udvarán oszlop.

Balfi-utca 44. Ház, ajtaján rokokó veretek.

Balfi-utca 50. Ház, földszintes, kapuval és 2 ablakkal, barokk, XVIII. sz. Négyoszlopos udvar.

Balfi-utca 65. Ház, fülkében Madonna Jézussal, kőszobor, XVIII. sz.

Bástya-utca. Esernyős pavillon, négyzetes alaprajzú, tornyán kis esernyő, 1800 körül.

Bécsi-út 3. Ház, kapuzárókövén 1700 GEM 1782 IH.

Bécsi-út 5. Ház, falán kőcimer, 1729-ből.

Bécsi-út 6. Plockinger-ház, oromzatos, homlokzatán fülkében Pietà-szoborcška, XVII. sz. Gazdag vasrácsok. Első ismert tulajdonosa Plockinger Rezső, 1734-ben.

Bécsi-út 10. Ház, négytengelyes, kosárirves kapuval.

Bécsi-út 17. Rupprecht-ház, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, erkélyes, reneszánsz díszekkel. Oromzatában Pietà-szoborcška.

Bécsi-út 30. Vámház, 1811-ben átépítve.

Domonkos-utca 2. Somogyi-ház, kétemeletes, 5 ablakos, nyolcmezős faragott kapuja díszes, belső díszítése gazdag. Későbarokk, 1766-ban már állott.

Előkapu 7. Ház, gazdag barokk kilincs és zár.

Előkapu 9. Spurzheim-ház, kétemeletes, négyablakos, a II. emeleten óra. Épült 1794-ben. Spurzheim órásé volt.

Előkapu 11. Ház, egyemeletes. Épült 1770-ben. 1810 körül átépítve.

Előkapu 13. Mumb-ház, egyemeletes, többször megtört homlokzattal és rokokó díszű kapukerettel, 1770 körül. Később a Zechmeister-, Szirák- és Szinay-családé. A pincében magyar címer, 1680 körül.

Előkapu 15. Ház, egyemeletes, 1770 körül.

Fegyvertár-utca 2. Városi fegyvertár, emeletmagasságban finom dombrómű, mely a művészeteket, kézműipart és hadviselést gyermekalakokkal ábrázolja, XVIII. század vége. A ház későbbi tulajdonosai a Kossow-, Gallus- és Döry-családok.

Fegyvertár-utca 3. Tisza-ház, egyemeletes, 3 ablaka felett manzárd ablakokkal. Gazdag tagolt kapuzat és ablakszemöldöksor. Barokkstílus, XVIII. sz. eleje. Első tulajdonosa Greiner Ferenc Ignác, 1734-ben.

Ferenc József-tér, lásd Szentháromság-tér.

Főenyverem 5., volt Jezsuita-kollégium, 2 emeletes, 2+5 ablakos. Valaha a János-lovagoké volt. Erősen átalakítva.

Főenyverem 9. Koller-ház, íves kapukerettel, fölötté fülkében Pietà-szoborcskával. Első ismert tulajdonosa özv. Koller Jakabné, 1715-ben.

Főenyverem 15. Ház, földszintes, 5 tengelyes. Gyümölcsdíszes kapu. Épült 1750 körül.

Főenyverem 17. Ház, földszintes, gazdag barokk kapuval és 2—2 ablakkal.

Főenyverem 19. Ház, egyemeletes, ötablakos, az emeletre külső lépcső vezet, XVIII. sz.

Főenyverem 21. Pejachevich-ház, XVIII. sz., erősen átalakítva. Barokk lépcsőkorlát töredéke.

Főenyverem 29., oromfalas, íves kapuzatú földszintes házacska, az oromfalban XVIII. századi Szentháromság-szobor.

Halász-utca 3. Ház, rajta Szent Ágoston szobra.

Halász-utca 5. Ház, XVIII. sz.

Halász-utca 38. R. k. árvaház, egyemeletes, jobbra hozzáépült kápolnával, mely huszártornyos; hullámos oromzatában Sz. Mária-szobor. Alapította Voss Károlyné, Lanfus Anna 1768-ban, kápolnájában Dorffmeister oltárképe: Három királyok imádása.

Hátsókapu-utca 1. Ház, kétemeletes, épült valószínűleg Handler Jakab terve alapján, 1822—1825 között.

Hátsókapu-utca 2. Ceasar-ház, vagy Zöld-ház, egyemeletes, 9 ablakos, hengeres sarokerkélyel, a Szent György-utcában 3 ablakkal. Stukkói a

lugánói Conti Péter Antaltól, 1680 körül. Itt választották 1681-ben Esterházy Pált nádorrá.

Hátsókapu-utca 3. Gruber-ház, egyemeletes, 8 ablakos. Gazdag ablak-szemöldökökkel. Egyik oldalhomlokzata 5 ablakkal: Lenin-krt. 125. Rokokó stílus. Később a Vermes-családé.

Hátsókapu-utca 8. Sarokház, koraeklektikus, kétemeletes, 4+3+4 ablakos, az enyhén kiugró középrizaliton az I. és II. emeletet 4 jön fejezetű falpillér fogja össze, felette timpanon dekoratív domborművel. Az I. emeleti ablakok felett kiugró szemöldökpárkány, alatta bábos dísz. A földszint üzeletheységekkel elrontva, íves kapu. Lenin-körút sarok.

Jégverem-utca 2. Ház, barokk szt. Dorottya-szoborral, 1700 körül. A ház a Szt. Dorottya-beneficiátusé volt.

Kolostor-utca 1. Spies-ház, kétemeletes, 2 ablakos, rokokó díszítésű gyümölcshüvelyes gyámköveken nyugvó erkéllyel, XVIII. sz.

Kolostor-utca 2—3. Stahremberg-ház, kétemeletes, háromablakos, jön falpillérekkel díszített ház, baloldalt álló kapujan Stahremberg címerrel. Hátsó homlokzata Uj-utca 6., itt két kapuval és 6 ablakkal. XVIII. század. Első ismert tulajdonosa 1687-ben a Vitális-család. 1776-ban Stahremberg Lajos vette meg.

Kolostor-utca 5. Paur-ház, egyemeletes, 4 ablakos, erkéllyel és vázásboltíves kapuzattal. Az erkély konzoljai XV. századiak. 1715-ben Paur Adámé volt.

Kolostor-utca 7. Ház, egyemeletes, öt ablakkal, hatalmas, íves kapu-kerettel, legyeződíszű ablakokkal, XVIII. század.

Kolostor-utca 9. Ház, egyemeletes, 5 ablakos. Íves kapuval, az emeleten falpillérdíszsel, XVIII. század.

Kolostor-utca 11. Zichy—Meskó-palota, kétemeletes, 2 kétablakos erkéllyel, kovácsoltvas lépcsőajtóval, a lépcsőházban 2 női erényalak szobrával, stukkós mennyezetű termekkel. Homlokzat 1720 körül. Meskó és neje arcképe Louis Van Royétól (1740). Dorffmeister-freskok, barokk bútorok, régi festmények és szőnyegek, vasrácsos kapuzat.

Kolostor-utca 13. Ház, kétemeletes, a város egyik legrégebbi háza, a második emeletig vezető szabad lépcsővel.

Kolostor-utca 15., a város egyik legrégebbi háza.

Kőfaragó-tér 9. Kis megyeház, klasszicizáló, Hild Vencel utolsó műve.

Lenin-körút (Várkerület 7.) Hanbach-ház, azelőtt a Fugger-pékeké.

Lenin-körút 7. Rejpál-ház, udvara olaszos áthidalásokkal.

Lenin-körút 9. Schabely-ház, egyemeletes, barokkstílus.

Lenin-körút 13. Pócza-ház, egyemeletes, hatablakos, finom díszekkel, XVIII. sz.

Lenin-körút 17. Sostarics-ház, barokkstílus.

Lenin-körút 19. Sziesz-ház, egyemeletes, 5 ablakos, íves kapuval, melynek zárókövén 1757-es évszám látható. Volutákkal körülzárt manzarddal, belül barokk díszsel.

Lenin-körút 25. Katolikus konventház, 1733-ból, egyemeletes, 4 ablakos, emeleten falpilléres díszsel, kettős ablakpárkánnyal, udvarán loggiás folyosó és Dorffmeister Immaculata-képe.

Lenin-körút (Várkerület 30.) Ház, udvarán loggiás lépcső és tornác.

Lenin-körút 37. Schaffer-ház, rajta az udvaron Szt. József szobra, 1750 körül.

Lenin-körút 39. Renner-ház, oszlopos udvari lépcsővel.

Lenin-körút 41. Tűzoltó-laktanya, boltíves kapualjjal.

Lenin-körút (Várkerület 55.) Eckl-ház, 1845-ben kétemeletesre kiépítve.

Lenin-körút (Várkerület 56.) Volt „Arany angyal” fogadó, később

- Kopstein-ház. Klasszicizáló, mai homlokzata 1802-ből. 1770-ben itt szállt meg II. József, trónörökös korában.
- Lenin-körút (Várkerület 58.).** Ház, XVIII. századi, 1946-ban átalakítva. Homlokzatán Sz. Mária-szobor, XVIII. sz. A ház 1738-ban Kollonics-féle beneficium volt.
- Lenin-körút 55.** Fehér ló szálloda, itt fogadták 1644-ben Zrínyi Miklóst.
- Lenin-körút (Várkerület 69).** Ház, II. emeletét Handler Jakab építette 1815-ben.
- Lenin-körút (Várkerület 70.).** Ház, Handler Jakab építette a XIX. század elején.
- Lenin-körút (Várkerület 72.).** Ház, udvarán Pietà-szobor, XVIII. század.
- Lenin-körút (Várkerület 74.).** Füredi-ház, később a Cziráky-családé, szép kovácsoltvas kapuval, kertjében nyolcszögletes zsindeykupolás, oszlopos kerti ház, klasszicizáló.
- Lenin-körút (Várkerület 80.).** Magyar Király-vendéglő, 1595—1833 között Vörös Ökör. Egyemeletes, 3+1+3 ablakkal, dísztelen.
- Lenin-körút (Várkerület 115.).** Kugler-ház, kétemeletes, copf részletekkel.
- Lenin-körút (Várkerület 125.),** lásd Hátsókapu-utca 3.
- Lenin-körút 116.** Sarokház, romantikus, kétemeletes, 3+3+3 ablakos, enyhe rizalit oromfallal, konzolos főpárkány, 2 páros konzolos, részben kőmellvédes, részben öntöttvas rácsos erkély, eredeti kiképzésű kapu, a zárókö helyén gazdag foglalású címerrel. Széchenyi-tér 21. sarok.
- Müller Paulin-utca,** lásd Hátsókapu-utca.
- Ógabona-tér 8.** Ház, egyemeletes, 6 ablakos, az emeleti ablakok felett kagylós dísz, 1815. A lépcsőházban kovácsoltvas-rács, „TT (Töpler Tóbiás) 1815”.
- Ógabona-tér 14.,** Laschober-ház, egyemeletes, 3 ablakos, ablakpárkányain és frizein mozgalmas dísz, 1755.
- Ógabona-tér 18.** Ház, egyemeletes, sarok, 6 ablakkal, copfstílű, XVIII. sz. vége.
- Ógabona-tér 28.** Ház, erősen átalakítva. Kapu felett HS 1781. Emeleti szobában stukkókeretes mennyezet.
- Ógabona-tér 32.** Itt lakott 1848-ban Goldmark Károly.
- Ógabona-tér 34.** Ház, egyemeletes, íves kapuja felett AC, 1676.
- Ógabona-tér 42.** Ház, kapuzata rozettás konzolokkal, 1800 körül.
- Ógabona-tér 44.** Ház, átalakítva. Kapuzárókövén 1658.
- Orsolya-tér 2—3.** Az orsolyák temploma, iskolája és zárdája. Romantikus. A templom egy homlokzati toronnyal, óriási méretű, négyemezejű, kőrácsos, neogótikus ablakkal. A bejáró előcsarnok építménye 1944-ben elpusztult, a homlokzatot a bejárat felett falpillérek fogják össze. A 2. számú épület első emelet-során három tengely, gótikus, kőrácsos ablakokkal. A II. emelet kapcsolt ablakokkal. Mind ezeknél, mind a földszinten késő angoltógó párkány-elemek. A 3. számú épület kétemeletes, minden emeletsorán egyenes záródású egyszerű ablakok, neogótikus szemöldökpárkányokkal erőteljesen tagolva. Tervezte Handler József, épült 1857-ben.
- Övös-utca 4.** Ház, barokk loggiákkal.
- Patak-utca 10.** mellett a régi bástyafalból kerek bástya.
- Petőfi Sándor-tér 1.** Kaszinó, ma belvárosi elemi iskola, épült 1789-ben, 1834-ben leégett, akkor Löszl Ferenc újraépítette. 1840-ben Liszt Ferenc itt tartott zongorahangversenyt.
- Petőfi Sándor-tér 2.** Volt Postaház. Korinthosi falpillérekkel és orommal. Hild Ferdinánd műve 1830 körül. 1839-ben Petőfi előtte silbakolt.
- Petőfi Sándor-tér 6.** Pejachevich-ház. Egyemeletes, hattengelyes. A

kapualjban tábla, mely szerint Pejachevich Károly 1786-ban vette. Késő barokk, 1780 körül.

Petőfi Sándor-tér 7. Festetich-ház, egyemeletes, 5 tengelyes, kagyló-díszes ablakokkal, 1750 körül.

Rákóczi-utca 9. Itt lakott 1839—1840-ben Petőfi Sándor. Udvarán kerti pavillon, falpillérekkel díszítve, tetején vázákkal, copfstílű.

Rákóczi-utca 33. Klasszicizáló ház.

Rákóczi-utca 37—39., Spitzer-ház, kétemeletes, ötablakos, oromzattal. Kapu felett 2 mór ül, köztük a csodálatos halászat domborműve. Gazdag, klasszicizáló épület, az elsőemeleti középlakok felett 1816-os év számmal.

Rákóczi-utca 43. Ház, vas ajtókopogtatóval.

Rákóczi-utca 47. Ház, egyemeletes, ötablakos, korinthosi óriás falpillérekkel, építette Handler Jakab, XIX. sz. eleje.

Rózsa-utca 2. Ház, öttengelyes. Épült 1700—1750 között. Arvitztábia.

Rózsa-utca 3. Ház, klasszicizáló, kapuzárán: 1833 GD.

Rózsa-utca 4. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, XVIII. század.

Rózsa-utca 5. Ház, kapuzárókövén 1760-as évszám.

Rózsa-utca 6. Volt Nap-vendéglő, Kapuzárókövén IZ 1726, loggiás tornáccal, XVIII. század.

Rózsa-utca 7. Ház, loggiás tornáccal, XVIII. század.

Rózsa-utca 13. Ház, kapuzárókövén madár. XVII. század.

Rózsa-utca 18. Tremmel Kristóf háza, egyemeletes, loggiás tornáccal, XVIII. század.

Sas-tér 1. Ház, kétemeletes, hattengelyes, középrizalittal. Az udvarban rácsos kapu. Valószínűen Handler Jakab műve, 1815 körül.

Sas-tér 6. Hajdani Sas-vendégfogadó, majd Patzer-ház, egyemeletes, 6 ablakos, szép homlokzattal, rokokó, 1750 körül.

Sas-tér 7. Ház, földszintes, kapu és 3 ablak, XVIII. sz.

Széchenyi-tér 1—2. Széchenyi-palota, kétemeletes, 2 kapuzattal, klasszicizáló. Hild Vince műve, 1829.

Széchenyi-tér 4. Ház, barokk csengőhúzóval.

Széchenyi-tér 19. Soproni Takarékpénztár, épült 1843-ban. Kétemeletes, 10 ablakos, romantikus.

Szeder-utca 8. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, homlokzatán AR 1777 (Rudolf Ágoston asztalos monogramja), udvarán a homlokzatról barokk Sz. Mária-szobor.

Szélmalom-utca 6. Ház, rajta barokk Mater Dolorosa-szobor, 1703-ból.

Szélmalom-utca 13. Ház, földszintes, 3 ablakos, 1700 körül.

Szélmalom-utca 17. Ház, a XVIII. században az Esterházy-családé volt. Udvarán nagy emeletes épület, mely 1660 és 1773 között a jezsuiták nemesi konviktusa volt, befalazott árkádokkal és oszlopfekkel.

Szent György-utca 1. Prickler-ház. Udvarán gótikus faldísz, címerpajzsokkal.

Szent György-utca 3. Volt jezsuita nemesi konviktus, kétemeletes, 8 tengelyes, íves kapuval, az átjáró középső kapuja felett Draskovich György püspök címerével, 1653. Később Arany Korona-vendéglő. XVII. századi ház.

Szent György-utca 4. Ház, kétemeletes, 3 tengelyes, XVII. század vége. Klasszicizáló kilincsen 1833 GD.

Szent György-utca 5. Préposti-, majd Fritz-ház, kétemeletes, íves kapuzattal, rajta 1644-es évszám, erkélyes, épült 1644-ben.

Szent György-utca 7. Káptalanház, kétemeletes, 7 ablakos, falpillérekkel és lizénákkal tagolva, eredetileg Vitnyédy István 1650 körül épült háza. 1674-től a jezsitáké, 1779 óta a káptalané. Bent stukkó mennyezet.

Szent György-utca 10. Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, XVII. sz.

Szent György-utca 12. Volt Eggenberg-ház, ma az ág. ev. egyházgyülekezeté. Egyemeletes, 6 ablakos, kapuzata felett Eggenberg-címerrel. Loggiás udvarában szabad kőszószék, melyen 1674-ben Lang Mátvás luteránus tanokat hirdetett.

Szent György-utca 13. Kmetty-ház, kétemeletes, ötablakos, 1 gótikus ablak, emeleti loggiái későreneszansz ízlésűek, lépcsőházi vasrácsa a XVII. századból. Első ismert tulajdonosa a Wohlmuth-család, 1734-ben.

Szent György-utca 14. Löffelholz-ház, az ág. ev. egyházközség tulajdona, egyemeletes, hattengelyes, Löffelholz tábornok özvegye itt lakott 1719—1725 között.

Szent György-utca 15. Patzenhofer-ház, XVIII. sz.

Szent György-utca 16. Volt Erdődy-ház, később a soproni társadalombiztosító pénztáré, egyemeletes, 8 ablakkal, keskenyedő és konzolos fallpilérekkel tagolva. Rokokóstílv, 1750 körül.

Szent György-utca 17. Abperl-ház, XVIII. sz.

Szent György-utca 18. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, 1710-ben már állott.

Szent György-utca 20. Ház, 1710-ben már állott.

Szent György-utca 22. Sax-ház, kétemeletes, ötablakos, sarok, díszes kapuzattal, zárókövében 1648. Itt lakott 1800—1801 között Révay Miklós. Épült 1648-ban. Udvarán loggiák. 1945-ben megsérült, 1949-ben kijavították.

Szent György-utca 24. Ház, romantikus, kétemeletes, konzolos főpárkány, az I. emeleti ablakok szemöldökpárkányában női fej.

Szentháromság-tér 2. Ház, teljesen átalakítva, erkélye barokk.

Szentháromság-tér 3. Gambrinus-ház, egyemeletes, 5 ablakos. Gyémántmetszéses boltíves kapuval. Középkori, XV. sz. elején épült ház, melyet 1620-ban átalakítottak, ekkor készült kapuzata. A rokokó ablakpárkányok a XVIII. századból.

Szentháromság-tér 4. Kossow-ház, egyemeletes, 4 ablakos, íves kapuzattal. Előbb a Viczay és Széchenyi-családé, épült a XVII. században.

Szentháromság-tér 6. Fabricius-ház. Kétemeletes, 4 ablakos, gazdag erkéllyel, loggiás udvarral, udvaron szabad lépcsővel. Gótikus pincével. Mai alakjában a XVII. században épült.

Szentháromság-tér 7. Tábornoki-ház, hajdan Lackner Kristóf polgármester († 1631) háza. Kétemeletes, hatablakos. Íves kőkeretes kapuval, ormában címerrel. Részben átépítve.

Szentháromság-tér 8. Storno-ház. Kétemeletes, sarok, 3 ablakkal, oldalhomlokzatán 5 ablakkal. Sarkán hengeres, zárt erkéllyel, mely 2 oszlopon nyugszik. Homlokzata gazdag stukkódíszsel. Udvarán kétemeletes loggia. Mátvás király itt lakott 1482-ben. A XVIII. században a Festetich-családé volt. Benne a Storno-család gazdag műgyűjteménye, képek, bútorok, berendezési tárgyak, XVII—XVIII. század. Iparművészet, XIII—XV. század.

Szentlélek-utca 2. Paplak, egyemeletes, klasszicizáló. Hild Ferdinánd műve, 1830. Kapualjban Nep. Szt. János-szobor. Képek a XVIII. századból.

Szentlélek-utca 3. Fényi-ház, udvarán Nástl és neje emléktáblája. 1764 és Madonna-szobrocska. E házban született P. Fényi Gyula csillagász 1845-ben. Első említése 1766-ban.

Szentlélek-utca 7. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, íves kapuval, XVIII. sz.

Szentlélek-utca 11. Ház, földszintes, kapu, ajtó és ablak, XVIII. sz. Bent stukkókeret.

Szentlélek-utca 13. Ház, földszintes, egy ablakkal, íves kapu felett fülkében Madonna Jézussal-szobor 1703-ból, a kismartoní kegyszobor másolata. A ház a XVIII. sz. elején épült.

Szent Mihály-utca 9. Két mór-ház, 2 oromzat között vázás, íves kapuzat, bal oromban fülkében Szt. Sebestyén szobra, XVIII. sz.

Szent Mihály-utca 11. Ház, 2 oromzatos homlokzat közötti díszes kapuzattal, népies, XVIII. sz.

Szent Mihály-utca 12. Ház, földszintes, 2 ablakkal, XVIII. század. Mellette szabadonálló kapu.

Szent Mihály-utca 16. Ház, 1734-ben Kempel Lipóté.

Szent Mihály-utca 33. Ház, földszintes, 2 tengelyes. Az oromban Szt. Sebestyén-szobor. A kapuzárókövön kőfaragó jelvény és 1727-es évszám.

Színház-utca 10. Krafka-ház, egyemeletes, 7 ablakos, sarok, közép-erkéllyel és füzéres félpillérekkel, középutt vázával. A lépcsőházban kőoroszlánok, XVIII. sz.

Színház-utca 19. Ház, egyemeletes, 2+1+2 ablakos, középablak osztopokkal és oromzattal. I. emeleti ablakok felett évszak- és halászatdomborművek. Klasszicizáló.

Színház-utca 25. Ház, egyemeletes, ötablakos, erkélyes középorommal. Klasszicizáló.

Színház-utca 31. Udvarán a várfalból kiugró sarokbástya. Biedermeier-kút, nőalakkal.

Színház-utca 34. Neumayer-ház, egyemeletes, 4 ablakos, az I. emeleti ablakokon copf füzérdísz.

Templom-utca 2—4. Esterházy-palota. Két egyemeletes erkélyes ház, díszes kapuzattal és loggiás udvarral. A 2. szám Lánzsér váré volt, a másik Várkonyi Amadé Tádée, az Esterházyak a XVIII. század közepén jutottak birtokába. Itt lakott 1773-ban Mária Terézia.

Templom-utca 5. Labach-ház, egyemeletes, szép barokk kapuval. Udvarán vasács 1790 körül. Épült a XVIII. században. Első ismert tulajdonosa Auersberg, 1734.

Templom-utca 6. Schwartz-ház (volt Bezerédy-kúria), egyemeletes, 4 ablakkal, mely közül balról az első 3 kettős, az ablakok alatt rendkívül gazdag szalaggal, hullámosan megtört ablakpárkánnyal, díszes kapuval. Barokkstílus. Első tulajdonosa Schilson Mihály, 1713.

Templom-utca 11, egyemeletes, 2 ablakkal és 2 duplaablakkal, íves kapuval, XVIII. század. Udvarán pilléres árkád.

Templom-utca 12. Evangélikus paplak, régebben Lassberg-ház. Két emeletes, 7 ablakos, nagy pillérektől tagolt, emeleten erkély, ablakpárkányok alatt gazdag barokk levéldísz. Első emelete XVII. sz. vége, második 1760 körül.

Templom-utca 13. Ház, egyemeletes, 6 ablakos, XVII. század vége.

Templom-utca 14. Babka-ház, egyemeletes, 3 tengelyes, XVII. század.

Templom-utca 15. Ház, egyemeletes, 3 tengellyel, udvarában festői loggia és lépcsőfeljárát.

Templom-utca 16. Pálovich-ház, egyemeletes, 5 tengelyes, volutás kapuzattal és sugaras díszű kapuval. E házban lakott Dorffmeister István festő 1770—1772 között.

Templom-utca 17. Az evangélikus gyülekezet háza, egyemeletes, 5 ablakos, emeleten kettős félpillérekkel, szép loggiás udvarral. Barokkstílus. Földszint XVII., emelet XVIII. sz. Első ismert tulajdonosa Hackstock Mátyás 1715.

Templom-utca 18. Bermann-ház, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, magas tetőzettel, kapuzat felett zárt erkéllyel. A földszint XVII. századi, emelet 1723-ból.

Templom-utca 20. Ház, egyemeletes, klasszicizáló, római katona domborműves sírlapjával. Első tulajdonosa a Peteritsch-család, 1715.

Templom-utca 22. Töpler-ház, hatalmas pilaszterekkel tagolva, rusztikus falépítésű, szép kapuval. Barokkstilű. 1734-ben Lassgallner Zsuzsannáé volt. 1944-ben súlyos háborús károkat szenvedett.

Új-utca 2. Ház, gyümölcsdiszú konzolos erkéllyel, XVII. század, erősen átalakítva.

Új-utca 4. Paur-ház, egyemeletes, erkélyes, gyümölcsdiszú konzolu erkéllyel, földszintjén pincével, XVII. század. 1715-ben Paur Jánosé.

Új-utca 6. Pruzsinszky-ház (azelőtt Stahremberg-ház), Stahremberg-címerrel és hadi jelvényekkel díszített kapuzattal. Másik homlokzata Kolostor-utca 3.

Új-utca 7. Ház, udvarán loggiával, XVIII. sz.

Új-utca 9. Ház, egyemeletes, 8 tengelyes, az emeleten 3 boltozott szobával, loggiás udvarral, XVIII. század.

Új-utca 10. Ház, kétemeletes, 4 ablakos, klasszicizáló, 1820 körül.

Új-utca 11. Ház, egyemeletes, emelet alatt ívsoros kiugrás. 1945-ben az emeleten 2 mérműves, gazdag gótikus ablakot találtak, XV. század.

Új-utca 13. Rösch—Spanner-ház, egyemeletes, háromablakos, nyomott kapuja gótikus, különben XVIII. századi.

Új-utca 16. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, gyámköveken nyugvó és csúcsívesen kiképzett kiugró emeleti homlokzattal, loggiás udvar, XVI. század.

Új-utca 19. Ház, egyemeletes, négyablakos, balra íves kapuval.

Új-utca 20. Ház, egyemeletes, udvarán arkád, XVIII. sz. Vasrács, XVIII. sz. vége.

Új-utca 24. Ház, kapuzárókövén PB. 1732., loggiás udvarral, XVIII. sz.

Új-utca 28., a győri püspök háza.

Újtelek-utca 8. Ház, udvarán Madonna-szobor, XVIII. sz.

Újtelek-utca 16. Ház, szép figurális klasszicizáló zárral és kilinccsel.

Újtelek-utca 20. Ház, homlokzatán barokk Madonna-szobrocska. 1734-ben a ház First Orsolya tulajdona.

Újtelek-utca 24. Dahner-ház, utcai szobájában pompás tükörboltozat és domborművű polikrom-mennyezet: Tóbiás és az angyal, 1735.

Újtelek-utca 26. Ház, földszintes, kétablakos, jobbra kapu, XVIII. sz.

Városház-tér, lásd Szentháromság-tér.

Sopronbánfalvai r. k. templom, egyetlen kis nyolcszögű homlokzati toronnyal, a homlokzathoz épített faharanglábbal. A nyolcszög három oldalával záruló szentély alacsonyabb a hajónál és belül keresztbordás. Bejárat a déli oldalon, itt Szt. Antal és Szt. József barokk szobra. Benn egyszerű középkori szószék. Gótstilű, első említése 1397-ből. Storno falfestményeket fedezett fel benne, melyeket 1948-ban javítottak. Diadalíven szent püspök, XIII. sz. Hajóban álló apostolok, XIV. sz. és jelenetek, XV. sz.

Sopronbánfalvai kármelita templom, egyetlen homlokzati toronnyal, oldalán támpillérekkel, 1441-ben épült a pálosok számára. A nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. Ötszakaszos hajó, XVII. sz. Torony: 1751. Régi kegykép. Stallumait Hasenmiller János pálos fráter faragta, ezek elpusztultak, a maiak rokokóstilűek. 1643 körül átépítették.

Sopronbánfalvai két stációkép, Krisztus kínszája és Ecce homo, 1667.

Sopronbánfalvai Sz. Mária-oszlop, XVIII. sz.

Sopronbánfalvai oszlop, a XVI. századból a kármelita templom előtt.

Sopronbánfalvai kármelita-kolostor, 1642-ben. Eredetileg a pálosoké volt. Külső falán fészület-dombormű 1642-ből. Ebédelőben stukkós boltozat 1751-ből, mikor átépítették. Egyemeletes arkádós udvara volt. Udvarán Pietá-szobor, 1685. Szent Péter; szent oroszlánna és cortonai Szt. Margit kutyával. Szobrok, XVIII. sz.

SOPRONHORPÁCS

R. k. templom, románstílusú hatalmas bélétes főkapuval, felette egyetlen homlokzati barokk toronnyal, egyhajós, a nyolcszög három oldalával záruló, hajónál keskenyebb szentéllyel s a déli oldalon sekrestyével. A kapuzat, melynek béléletében 7—7 oszlop áll, nagyobb templomra vall. Az oszlopok mindegyike csavart, más-más díszű. 1214-ben vagy legkésőbb 1230 körül épült, azután a premonstreiek Szt. Péterről nevezett zárdatemploma volt. Belül néhány eredeti oszlop, különben átépítették 1744-ben. Ives orgonakarzat. Barokk keresztkút. Két korarokkó kép: Úrvacsora és Kánai menyegző.

Talapat, kartussal és angyalfejjel, 1725. (Rajta ma újabb Szt. Antal-szobor.)

Szt. Flórián-szobor, kőből, barokk, XVIII. sz.

Szt. Donát-szobor, térdelő alak, magas talapzaton, Széchenyi-cimerrel, 1775.

Nep. Szt. János-szobor, XVIII. sz.

Sz. Mária-oszlop, harangvirágos pilléren csigás fejezettel, 1750 körül.

Széchenyi-kastély, földszintes, 7+3+7 tengelyes, középrizalitja oromzatos, félköríves ajtónyílások felett kerek ablakokkal. Épült 1772-ben, 1800—1801 között ifj. Ringer József átépítette. Renoválták 1864, 1872. Bent nagyterem, kápolna. Liszt Ferenc-relikviák (Liszt 1872—1874-ben itt lakott). Begas: II. Vilmos márvány mellszobra. A Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumé.

Temető, Niczky Ferenc Vilmos rokokó sírja, 1782. Östör Lászlóé, 1831.

SOPRONKOVESD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Laposkupolás belső, keskenyebb szentély, orgonakarzat. Klasszicizáló Mária születése-főoltárkép. Kétoldalt magyar királyok szobrai. Jó mellékoltár és szószék. Réz úrmutató, XVIII. sz. Klasszicizáló, épült 1800 körül, 1855-ben Hild György átépítette. Toronyfülkében Sz. Mária-köszobor.

Szt. Anna-kápolna, hajdani remeteség helyén, dongaboltozatos, neogót tornyocskával.

Páduai Szt. Antal-szobor, toszkán oszlopon. Felirata: Ex voto Georgiu Graczol Ano 1737.

Assisi Szt. Ferenc-szobor, újabb talapzattal, 1712-ből.

SOPRONNÉMETHI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1720 körül. Háromszakaszos hajó. Főoltár 1740 körül. Szószék 1780 körül. Rézkehely és ereklyetartó, XVIII. sz.

SOPRONSZÉCSENY

R. k. templom, 1862, benne a peresztegi templom XVIII. századi mellékoltára. Harangja a budai Brunner Jánostól, 1774 körül.

Nep. Szt. János-szobor, copf talapzaton, 1780 körül.

SUTTOR

R. k. templom (1889). Orgonája a soproni domonkos templomból, 1766. Úrmutató, IML Bécs, 1720 körül. Kehely, FW Augsburg, XVII. sz. Ezüstkehely, 1730. Ereklyetartó, rokokó, 1781.

Templomrom, középkori alapfalak.

Kereszt, lábánál Sz. Mária, barokkstílű. Felirata: „Rácz Katalin tzináltatta, 1786”.

Kereszt, az endrédi úton, talapzatán 1810.

Temető, kápolnája Szt. Lénárt tiszteletére, barokk. Kovácsoltvas vaskereszt, XVIII. sz. Ruehlt Mihály sírja, 1839. Némethy Józsefé 1839. Czilinger házaspáré, 1845. Paur Mátyás figurális síremléke későbbi dátummal, 1770 körül.

SZAKONY

R. k. templom (1863—1869). Két barokk fafigura, klasszicista gyertyatartók, rokokó kehely.

Ev. templom, nyugati oldalon torony 1884-ből. Bent faoszlopoktól tartott karzat. Rézkehely, 1793. Épült 1792-ben.

R. k. temető, rokokó sírkő.

Ev. temető, N. Miklós Mária szivalakú rokokó sírköve, 1789. Sírkövek, XIX. sz. első fele.

SZANY

R. k. templom, három homlokzati toronnyal, melyek barokkstílűek, neoromán átalakított homlokzattal, oszlopos copf kapuzattal. Rokokó főoltár és tabernákulum, gazdagon faragott rokokó pad. Klasszicizáló szószék, talán Dunaiszky Lőrinctől, aki 1822-ben e templom számára dolgozott.

Szt. Anna-kápolna, épült 1753-ban. Neogótikusan átalakították, 1901-ben.

Szt. Lénárt-kápolna, egyszerű, barokkstílű.

Nep. Szt. János-szobor, XVIII. sz.

Püspöki kastély, egyemeletes, 5+3+5 tengelyes, címeres középormmal. Klasszicizáló, 1840 körül.

SZÁRFOLD

R. k. templom (1869). Kehely, IS bécsi ötvöstől, 1770 körül.

SZERECSENY

R. k. templom, építette Esterházy Károly püspök költségén Pauly Mihály, 1790-ben.

Ref. templom, épült 1773-ban.

SZIL

R. k. templom (1889—1890). Kehely MA bécsi mestertől, 1720 körül.

Kistatai r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, félköríves szentélyel. Épült 1838-ban.

SZILSÁRKÁNY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Tornya 1772-ből, a többi a XVII. századból. Copf szószék. Ūrmutató Gerrick János pozsonyi ötvöstől, 1795.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, átalakítva. Épült 1783—1784-ben. Harangja Mender Gáspártól, Győr, 1786.

Sz. Mária-szobor, karján Jézussal. Volutás talapzat, 1740 körül.

TÁP

R. k. templom, tornya és a sekrestye XIV. századi, a többi a XVIII. század második feléből.

Ref. templom, épült 1785-ben. Tornya 1827-ből.

Templomrom, középkori, dűledező. Tornya áll.

TÁPSZENTMIKLÓS

Ref. templom, épült 1835-ben.

TARJÁNPU SZTA, lásd RAVAZD

TÁRNOKRÉTI

Ev. templom, egyetlen átalakított homlokzati toronnyal, épült 1785-ben.

TÉNYŐ

R. k. templom, épült 1753-ban. Renoválták 1886-ban. 6 sárgaréz gyertyatartó Mayer Jánostól. Esztergom. Klasszicizált gyóntatószék és székény. Barokk kehely, 1770, cibórium.

TÉT

R. k. templom, a tétí, épült 1818-ban.

R. k. templom, a szentkúti, épült 1726-ban. Benne Mária-kegykép.

Ev. templom, torony nélküli, bejárat előépítménnyel, épült 1778-ban.

Templomrom, a faluvégi dombon, középkori.

ÚJKÉR

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya nyolcoldalas sisakkal. Három keresztboltozatos szakaszú hajó: kereszthajószzerű rész 1873-ból. Főoltárkép: Kovács Mihály: Szt. Katalin eljegyzése, 1883. Jópásztor és Szt. Vendel rokokó szobra. Réz úrmutató, 1740 körül. Régebbinek felhasználásával a hajó 1730—1745 között, a torony 1748-ban épült.

Szentháromság-oszlop, fonatos jón fejezettel, erősen megújítva, 1795.

Temető, kereszt 1806-ból. Egy urnás és egy ormos síremlék, XIX. sz. eleje.

ÚJMÁLOMSOK

Ev. templom, épült 1760-ban.

Kápolnárom, alapfalak.

UND

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronyán nyolcoldalú sisak. Négyszakaszos hajó. Szószék barokk részletekkel. Épült 1750-ben, 1865-ben szentélllyel toldották meg.

Szentsír-kápolna, épült a kapuja feletti felirat szerint 1661-ben.

Feszület, keskeny pillér, halpikkelydiszú és gyümölcsfűzés, felette tabernákulumon feszület-dombormű, kereszttel, XVII. sz. második fele.

VADOSFA

R. k. templom, vultás oromzattal, jobboldalt toronnyal. Kapu felett 1757-es évszám. Háromboltszakaszos hajó. Szobros barokk oltárok. Rokokó

Kehely Schmidtbauer János soproni ötvöstől. Építtette Graff János és Kisfaludi Balázs 1757-ben.

Kereszt, az úton, a vadosfai vereség emlékére.

VÁG

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, azon gótikus sisak-rózsa. Kétszakaszos hajó, félköríves szentély. Kehely Goldner Henrik soproni ötvöstől, 1730 körül.

Nep. Szt. János szobra rokokódíszű talppal, 1760 körül.

VÉNEK

R. k. templom (1906), oltárképe a bécsi Schilling Jánostól, 1840. Bécsi barokk kehely, klasszicizáló cibórium, úrmutató és oltárkereszt. Klasszicizáló gyónatószek Pannonhalmárol.

VESZKÉNY

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán nyolcszögletű kősisak. Kétboltszakaszos hajó, orgonakarzat. Barokk orgona, talán a kapuvári templomból. Kehely, Bécs, 1779.

Pietá-szobor, 1775-ből.

Kereszt, a templom előtt, 1842-ből.

VICA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. A hajót 1870 körül meghosszabbították. Főoltár: Viczay-címerrel, 1738. Barokk szószék. Kehely, Bécs, XVIII. sz.

Kereszt, talapzatán Pietá-csoport, 1849.

VITNYÉD

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornya 1854-ből. Barokk csigás kapu, felette ablak, a párkányon 1794-es évszám. Belül kupolás tér, cseh-boltozatos szentély és sekrestye. Rokokó mellékoltár. Harang Seltenhofer Frigyes soproni mestertől, 1846. Réz ereklyetartó, XVIII. sz. első fele. Kehely, XVIII. sz. Copfstíli, 1794.

Szt. Antal-szobor, dór pilléren, készítette Borsos Ferenc, 1680.

Kereszt, tövében Sz. Mária és még 2 szent nő, XIX. sz. eleje.

VOLCSEJ

R. k. templom (1865), barokk mellékoltár pestis szentekkel, harang, 1838. A templom előtt Szt. Flórián és Nep. Szt. János szobra, 1770 körül.

R. k. kápolna, hajdan Szt. József tiszteletére. 1829-ben már állott, azóta erősen átalakítva.

ZSIRA

R. k. templom (1885), főoltár rokokó, képe Steinacker Károly soproni festőtől: Szent Lőrinc, 1850. Rokokó mellékoltárok. Francia festő, XVIII. sz. Szent család. Szentségtartó Kuhn Gottlieb soproni ötvöstől, 1796.

Szentháromság-szobor, korinthusi oszlopon, XVIII. sz. első fele, a templom mellett.

Szentháromság-szobor, szőlőleveles oszloppal, a Braun-család címerével, 1702-ből, megújítva 1909-ben.

Pietà-szobor, talapzatán fonatos dísszel, fülkében, 1725 körül, Gyüleviz és Salamonfa között.

Szt. Flórián-szobor, kartusos talapzaton, Gyüleviz és Salamonfa között, 1740.

Gyülevizi Pejachevich-kastély, egyemeletes, 3+3+3+3+3 tengellyel és oromzatos, kétemeletes középrizalittal, manzardtetővel. Udvari homlokzata egyszerűbb, rajta 1739-es évszám. Épült 1739-ben. Bent díszterem, rosszul restaurált freskókkal, a mitológiai freskók CE vagy CF monogrammal. Stukkódíszek. Möller István renoválta 1920 körül. Az Esterházy-családé volt.

Salamonfai temető. Kálváriajelenet, kódombormű, 1790 körül. Rokokó sírkő, 1803. Meichelbeck Györgyné síremléke, 1835.

HAJDU-BIHARMEGYE

ARTÁND

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymakupolás toronnyal. Épült 1822-ben. Kehely 1635. Kanna 1806. Ezüstpohár 1826. Úrasztali terítők, 1768, 1800.

Hódossy-kúria, épült a XIX. sz. elején, 1890-ben átalakítva. Később a Platthy-családé.

BAGAMÉR

R. k. templom, gótikus, átalakítva. Két kehely, XV. század és 1630. Gör. kat. templom, épült 1821-ben.

BAGOSPUSZTA, lásd NYIRMÁRTONFALVA

BAKONSZEG

Ref. templom, épült 1676-ban. 1715-ben átépítették, 1928-ban renoválták. Úrasztali edények (ezüstpohár, 1737, cserépkorsó, 1784), a XVIII. századból. Terítő 1765-ből, Wesselényi Kata ajándéka.

Nadányi-ház, épült 1800-ban.

BALMAZÚJVÁROS

R. k. templom, benne ötvösművek és textiliák, Semsey Jób ajándékai, XVIII. sz.

Ref. templom, egyetlen homlokzati hagymasisakos toronnyal. Épült 1804—1816 közt. Két tányér 1786, 1791. Kis aranykehely, 1784.

BÁRÁND

R. k. templom, épült 1747-ben, bővítették 1891-ben.

Ref. templom, épült 1612-ben. Bővítették 1775-ben, tornya későbbi kehely, 1651, 1798. Kanna TK jeggyel.

BEDŐ

Gör. kat. templom, épült 1845-ben.

BEREKBOSZORMÉNY

Ref. templom, XVI. századi, a török hódoltság alatt elpusztult, 1678-ban újraépítették, 1781-ben megnagyobbították toronnyal.

Csáky-kúria, épült a XVIII. század végén.

BERETTYŐSZENTMÁRTON

R. k. templom, épült 1818-ban.

Ref. templom; egyetlen homlokzati toronnyal, épült régebbinek helyén 1787-ben. Tornya 1820. 1937-ben renoválták. Két úrasztali edény, XVIII. század.

BERETTYÓÚJFALU

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1765-ben. 1817-ben átépítették. Úrasztali tányér, 1615.

Zsinagóga, későbarokk stílus.

Városháza, épült 1830 körül. Klasszicizáló.

Herpályi torony, hajdani prépostsági templom maradványa, tövében boitinditekokkal, XV. század.

BIHARKERESZTES

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokkstílus, 1867-ben renováltak. Úrasztali edény, XVII. század.

BIHARNAGYBAJOM

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1753-ban, 1865-ben átalakítva. Két kehely, 1633, 1775, kancsó, 1590, tányérok, 1657, és 1679.

BIHARTORDA

Ref. templom, épült régebbinek helyén, 1795-ben. Átalakították 1890-ben. Kehely, 1792, ónkanna, 1738. Tányér, 1781.

Fáy-kúria, földszintes, középrizalittal, épült a XIX. század elején. Később a Stern-családé.

BOJT

Ref. templom, 1776-ban már állott. Hajója 1832-ből. Alatta befalazott kripta. Pohár, 1765.

CSOKMÓ

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymasisakos toronnyal. Barokkstílus. Épült 1756-ban. Renoválták 1891-ben. Két kehely, 1774, 2 ónkanna, 1730, 1752.

DANCSHÁZA

Ref. templom, épült 1840-ben. Aranyozott kehely, 1639. Ónkanna, keresztelőkancsó és tál, 1749.

DARVAS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1792-ben. Ezüstkehely, 1809. Ónkanna, 1766.

DEBRECEN

Szt. Anna-templom, két homlokzati toronnyal, köztük szobros oromzattal, három kapuzattal, a középsőn Csáky bíboros címerével. A hossz-hajóból kétoldalt 3—3 kápolna nyílik. Hatalmas faragott főoltár, mely

Egerben készült, 1835, képe pesti művésztől: Szt. Anna (1835). A bejárat-
től jobbra a második mellékoltáron kvalitásos barokk kép: Calasanti Szt.
József gyermekeket tanít, talán a bécsi Carl Rahitól (1719—1843) Jobbra
harmadik oltár mellett Boseort altábornagy epitáfiuma, 1775. Balra első
és második kápolnában barokk oltár, az előbbin Szt. Sebestyén-szobor.
Építette Csáky Imre nagyváradi érsek 1721—1746 között Giovanni Bat-
tista Carlonival. 1834-ben egyetlen tornyát lebontva kettővel pótolták.
1927-ben restaurálta Wälder Gyula.

Ref. nagytemplom, kéttornyos homlokzattal, széttolt és falpillérekkel
díszített négyszögű tornyokkal, homlokzatán széles, háromszögű orommal,
melyet 10 jön féloszlop tart, felette áttört korlát vázakkal. Klasszicizáló
stílus. Belül úrasztal, szőszék és orgona 1839-ből. A szőszék faragványai
Huber Józseftől. Arpádkori, későbbi háromhajós (1297—1317-ből) és 1626—
1628 közt épült templom helyén építette Péchy Mihály őrnagy, katonai
mérnök, 1805—1819 között.

Ref. kistemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek 4 sarka újab-
ban bástyaszerűen kerek kiképzésű. Oldalán támpillérsorral. Eredeti-
leg hagymaalakú sisakja volt. Belül háromhajós, a boltozatot oszlopok
tartják. Szőszék 1791-ből. Gazdag kincstárában 5 fedeles kanna és kupa,
8 önkanna, fontosabbak: Bethlen Klára fedeles kancsója a szabin nők
elrablásával, 1672 előtt. Fazekas Péter és Onódi Erzsébet fedeles kan-
nája, 1684. Kehely Bethlen-cimerrel, 1714. Jakabfalvi Miklósné úrvacsora-
pohara, 1745-ben javítva. A templom 1725—1729 között épült, 1876-ban
átalakították, mai tornya 1907-ből.

Déri múzeum, a Városi Múzeum, mely magvát alkotja, 1902-ben ala-
kult. Épült 1930-ban Déri Frigyes († 1924) gyűjteményével egyessive: Ős-
régészet (Etyeki és bagosi bronzkori keramika hajdúsámsoni bronzkori
raktárlelet). Hortobágyi leletek, II. és III. század. Debreceni hún sírok.
Néprajzi gyűjtemény. Egyiptomi terem. Görög tanagrak. Római régiségek.
Mátyáskori pajzs. Olasz kisszobrok. Gobelin: Német fejedelmek hódoinak
V. Károlynak. Patika, 1772. Aranylakkos Buddha. Jordesz-szőnyeg. Két
erdélyi szőnyeg. Hann Sebestyén-kehely, XVII. sz. Habán kancsók.
Sodoma: Predella. Bronzino iskolája: Női arckép. Aldegrevér: Lót és leá-
nyai. Hét Kupecky és Mányoki. Rombauer: Férfiarckép. Markó: Eszményi
táj. Borsos József: Wesselényi Miklós. Borsos: Almássy grófnő. Munkácsy:
Ecce homo és öt kisebb képe. Paál László: Vázlatos táj. Székely Bertalan:
Zrinyi kirohanása. Lotz: Félakt. Wagner Sándor: Debreceni ménes. Ben-
czur: Kleopatra, Lovagias kis Pán, Hamvazószerdán. Szinyei: Vénasszö-
nyök nyara. Koppay József: Déri Frigyes. Vaszary: Reggeli a szabadban.
Vastagh Géza: Ki a legény a csárdában? Iványi Grünwald: Ruhaszárítás.
Fényes: Parasztleány. Kernstok: Agilátor a művészek közt. Beck O. Fülöp:
Fürdőbe lépő nő (terraccotta). Mészáros László: Mongol tavasz. Kertjében
Díószegi—Fazekas-emlékmű.

Városháza, egyemeletes, 9+5+9 ablakos, ötablakos középrizalítja
korinthoszi falpillérekkel tagolt, timpanonjában magyar címer. Kazettás-
rozettás, oszlopok kapualj. Folyosóján jön oszlopok. Épült 1842-ben. Az
építkezést Povolny Ferenc és Rachbauer József vezették, az Országos
Építészeti Hivatal küldötte terveket Povolny módosította. Renoválták
1937-ben.

Ref. kollégium, hatalmas négyszögű, kétemeletes épület, főhomlokza-
tán oldalrizalitokkal, 5+9+5 ablakkal. Klasszicizáló stílus, empíre vas-
ajtókkal, ablakdíszekkel, ajtózárrakkal. Könyvtára 250 000 kötetes, 152
ősnymtatvánnyal. Kis múzeum is ősrégészeti, néprajzi, érem- és pénz-
gyűjteménnyel. Hatvani István arcképe, 1755. Ferenczy István: Csokonai

márvány mellszobra, 1818. 1546-ban alakult, 1558-tól főiskola, 1914-től egyetem. A déli szárnyat Péchy Mihály építette 1803—1816 között.

Csokonai-szobor, Izsó Miklós műve, a Kálvin-téren.

Városi fürdő, földszintes, 5+3+5 ablakos, középrizalittal, mely árka-dos és oromzatos. Klasszicizáló, építette Pavolny Ferenc 1823-ban.

Arany János-utca 3. Ház, 1800 körül.

Baross-utca 6. Civil-ház, ablakos tűzfalal, 1831-es évszámmal.

Batthyány-utca 1. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 9+5+8 ablak-tengellyel, sarok. Kossuth Lajos-utcai oldalán 2+3+1 tengely. Hat korinthosi oszlop díszíti.

Batthyány-utca 2. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, sarok, 1+3+2+3+1 ablaktengellyel, sarokrizalitokkal.

Batthyány-utca 7. Ház, földszintes, kapu és 4 ablak, klasszicizáló.

Batthyány-utca 9. Ház, földszintes, kapu és 7 ablak, klasszicizáló.

Batthyány-utca 11. Ház, átmenet a klasszicizmusból a romantikába, földszintes, kapu +2+2 ablak, romantikus dísszel.

Batthyány-utca 12., egyemeletes, ötblakos, íves kapu, klasszicizáló.

Batthyány-utca 20. Ház, földszintes, 2+4+2 tengelyes, díszes, klasszicizáló.

Batthyány-utca 26. Ház, romantikus, földszintes, 4 ablak, kapu. Petőfi emléktábla.

Batthyány-utca 30. Háromablakos, oromzatos lakóház, XIX. sz. eleje.

Bethlen-utca 33. Ház, klasszicizáló, épült 1820 körül.

Csapó-utca 21. Ház, földszintes, 6 ablak és kapu, klasszicizáló.

Csapó-utca 45. Ház, klasszicizáló, 1820 körül.

Csapó-utca 47. Ház, klasszicizáló, épült 1820 körül.

Csapó-utca 49. Ház, klasszicizáló, épült 1820 körül.

Déri-tér, a múzeummal szembenállva jobboldali ház mellett a ref. kis-templom kovácsoltvas csillaga és vitorlája, 1725-ből, M.B. (Michaelis Baranyai) főbíró névbetűivel.

Déri-tér, a múzeummal szembenállva, jobboldali ház mellett az Arany Bika szálló cégére 1810-ből.

Déri-tér, a múzeummal szembenállva jobboldali házon 6 drb. empire ízlésű kovácsoltvas ablakrács egy Miklós-utcai lebontott házról, 1783—1787.

Déri-tér, a múzeummal szembenállva, jobb oldalon a derecskei ref. egyház toronygombja, 1811—1844 közöttől. Copfstül.

Füvészkerti-utca 2. Iskola, koraeklektikus, egyemeletes, sarok, 5 ablak-tengely, Perényi-utcai oldalán 3+13+3 ablak, sarokrizalitokkal.

Kálvin-tér 3. Ház, egyemeletes, 2+3+2+2 tengellyel, ornamentális dísszel, klasszicizáló.

Kossuth Lajos-utca. Református templom, neogótikus. Letompított sarkú, négyszögű középtér, magas, csúcsíves keresztboltozattal. Négy hajó csatlakozik hozzá, a homlokzati torony alatti hosszabb, mind bordás keresztboltozattal, amely alá karzat van beiktatva. A hajók támasztópillérei között közlekedő folyosók. Tervezte Pecz Samu. Épült Szombaty István és neje, Veresmary Zsuzsánna alapítványából, elkészült 1888-ban. 1935-ben Haranghy Jenő bibliai tárgyú freskókkal festette ki.

Kossuth Lajos-utca 4. Ház, egyemeletes, sarok, 2+2+2+2+2 tengelyes. Stukkódíszes frízzel, klasszicizáló.

Kossuth Lajos-utca 9. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 2+2+2 ablak-tengellyel, a sarkokon pillérrendes, oromzatos. Eredeti kapu, gazdagon ki-képzett kapualj. Udvarában kőkonzolos függőfolyosó.

Kossuth Lajos-utca 10. Csokonai-színház. Romantikus, egyemeletes, 1+1+5+1+1 tengelyes. Kétszer kiugró középrizalit. Az első emeleten 5

félköríves záródású nagy ablakkal, lépcsős oromfallyal, melynek közepén félkörívben a város címere van. A középrizalit előtt háromnyílású nyitott kocsibehajtó, felette nyitott kőmellvédes I. emeleti erkély. Az épületet sarkain teljes magasságában nyolcszögletű pillérek fogják össze, a középrizalit 2 pillérjének a tetején a Dráma és a Népdal szobra Marschalkó Jánostól. A második kiugró rizalit homlokzatán 2—2 szoborfülke, félköríves záródással, magyar színműirok szobrával, ugyancsak Marschalkó Jánostól. Szabadon álló épület. 2000 nézőre tervezte Szkalnitsky Antal. Épült 1861—65-ig.

Kossuth Lajos-utca 18. Balogh-ház, egyemeletes, hatablakos, manzardtetős, gazdagon faragott fakapuval, csehboltozatos kapualjjal, udvara medaillonokkal, árkados. A homlokzat átalakítva, oromfalan 1816-os évszám. Építette Povolny Ferenc, 1816—1819 között.

Kossuth Lajos-utca 21. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 1+5+1 ablaktengelyes, sarkán oromzatos rizalitok. Ma gyermekotthon.

Kossuth Lajos-utca 29. Ház, földszintes, 2+4 tengelyes, jobbra kapuval, klasszicizáló. Egyorú kovácsoltvas-rács a lépcsőházban.

Kossuth Lajos-utca 33. Iskola, koraelektikus, egyemeletes, 3+1+3+3 ablaktengelyes, közép- és sarokrizalitok, az utóbbiakon oromzatos.

Kossuth-utca 31. Ház, földszintes, 4 íves nyílással, íves kapu, neogót fakapu. Klasszicizáló.

Magoss György-tér 5. Volt sörgyár, klasszicizáló.

Piac-utca 37. Ház, klasszicizáló.

Rákóczi-utca 13. Ház, klasszicizáló, épült 1800 körül.

Révész-tér 2. Református lelkészihatal, romantikus, földszintes. 6 + kapu + 8+3+9 tengellyel. Gazdag kiképzésű oldalkapukkal, részben átalakított. Az épület a ref. kistemplomot veszi körül, udvara kövezett, járdája márványszegéllyel.

Rózsa-utca 3. Ház, egyemeletes, 8 tengelyes, klasszicizáló.

Sas-utca 3. Ház, egyemeletes, 1+2+1+2+5 tengelyes. Oldalhomlokzata 2+2+2 tengellyel: Kossuth Lajos-utca 6. 1800 körül.

Széchenyi-utca 1. Hajdani Podmaniczky-ház, egyemeletes, 19 ablakos, kockás főpárkánnyal, klasszicizáló, érdekes udvarral, emléktáblával, mely szerint a főrendiház 1849-ben itt tartotta üléseit.

Széchenyi-utca 4. Ház, földszintes, 6 ablak és íves ajtó, klasszicizáló.

Széchenyi-utca 6. Diószegi főbíró hajdani háza, tornácos udvarral, a XVIII. század elejéről. Itt hált meg 1714-ben XII. Károly svéd király. Teljesen átalakítva.

Széchenyi-utca 33. Ház, egyemeletes, klasszicizáló. 1849-ben itt tartotta üléseit a főrendiház.

Szent Anna-utca 6. Ház, klasszicizáló.

Szent Anna-utca 7. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, klasszicizáló.

Szent Anna-utca 11. Ház, földszintes, 11 nyílásos, ívek az ablakok felett, klasszicizáló.

Szent Anna-utca 18. Ház, koraelektikus, földszintes, 1 + kapu + 3 tengellyel, óriási edikulás ablakokkal.

Szent Anna-utca 19. Iskola, egyemeletes, 7 tengelyes, klasszicizáló.

Szent Anna-utca 21. Ház, földszintes, 2+4 ablak + kapu + 2 ablak Barokkstilű, XVIII. század.

Szent Anna-utca 24. Ház, romantikus, földszintes, 2+3+1+kapu tengellyel, középrizalitos. Kapurácsán S. A. monogramm.

Szent Anna-utca 42. Ház, földszintes, középkapuval és 3+3 tengellyel, klasszicizáló.

Tóthfalusy S.-tér 5. Ház, földszintes, 4 ablakkal és kapuval. Toszkán pilléres udvarán magtár. Klasszicizáló.

Varga-utca 12. Ház, rombuszos fakapuval.

Vaiga-utca 16. Ház, klasszicizáló, épült 1820 körül.

Veres-utca 5. Ház, klasszicizáló, épült 1820 körül.

Vörös Hadsereg útja 4. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, négytengelyes.

Vörös Hadsereg útja 6. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, négytengelyes, óriási, közepén körös terasszal.

Vörös Hadsereg útja 9. Ház, romantikus, egyemeletes, 4+1+4 ablaktengelyes, középerkélyvel. Gazdag díszítésű udvar, kőkonzolos függőfolyosó és öntöttvas rács.

Vörös Hadsereg útja 18. Tisza-ház, azelőtt Bek-, majd Degenfeld-ház. Építette Povolny Ferenc 1828—1835 között. Eredetileg egy-, újabban kéteemeletes.

Vörös Hadsereg útja 23. Ház, romantikus, egyemeletes, 5 ablaktengelyes. Három öntöttvas konzolos középerkélyvel. Eredeti földszinti üzletajtók.

Vörös Hadsereg útja 39. Ház, átalakított, klasszicizáló kapualj.

Vörös Hadsereg útja 41. Ház, átalakítva, klasszicizáló kapualj.

Vörös Hadsereg útja 52. Ház, épült 1800 körül.

Vörös Hadsereg útja 54. A Hajdu-Biharmegyei Tanács székháza. Szecessziós, egyemeletes, középrizalitos, kétsíkú tetővel, Zsolnay-majolika élcserépekkel, részben faragottkő-homlokzatos, négy szoborral díszített. Tervezte Bálint Zoltán és Jámbor Lajos.

Csokonai sírja, vas piramis. Beregszászi Pál terve szerint Ungváron öntötték, 1836-ban.

Gőzmalom kertjében szobor, kacsát fogó fiú. Marschalkó János műve, 1866-ból.

Honvéd síremlék, Marschalkó János műve, 1861.

Hortobágyi csárda, földszintes, tornácos épület, épült 1830-ban, azóta többször megnagyobbították. Ma az állami gazdaság központja.

Hortobágyi kőhid, épült 1827—1833 között, kőből, 1929-ben megújítva. Kilenc nyílásos. 76.77 méteres hosszával Magyarország leghosszabb kőhídja. Tervezője Litsmann József.

DERECSKE

R. k. templom, tornyát 1865-ben újjáépítették.

Ref. templom, egyetlen hagymasisakos homlokzati toronnyal, a régebiből csak a toronyalja maradt, a további részek 1845-ben épültek. 1911-ben renoválták. Kehely, 1748 és 1776. Kannák, 1701, 1742, 1719. Ezüsttál, 1844. Terítők, 1700, 1738, 1805.

ESZTÁR

R. k. templom, kisméretű, gótikus, erősen rongált.

Ref. templom, épült 1788-ban. Aranyozott ezüstpohár, 1591. Onkehely, 1689. Terítő, 1732.

Erdődy-kúria, háromnyílásos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló. Később a Szunyogh-családé.

Várrom, középkori alapfalak.

FÖLDES

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és kiszélesedő középrésszel. Épült 1597-ben, átépítették 1828-ban. Tízennyolc úrasztali edénye közül első 1679-ből.

FURTA

R. k. templom, épült 1782—1786 között.

Ref. templom, épült 1771-ben. 1815-ben renoválták. Torna 1872-ből Kehely, 1660, kanna és tányér, 1767.

GÁBORJÁN

R. k. templom, támpilléres homlokzati toronnyal, új szentéllyel.

Ref. templom, épült 1655-ben. Régi ezüstpohara, 1640.

GÜTHPUSZTA, lásd NYIRMÁRTONFALVA**GYULAVÁR, lásd SÁP****HAJDUBAGOS**

Ref. templom, egyetlen, zömök homlokzati toronnyal, mely mellett rézsütös támpillér, épült 1500 körül. A XIX. században átépítve.

HAJDUBOSZORMÉNY

Ref. templom, épült a XV. században, 1881-ben felismerhetetlenségig átépítve. Fedeles kanna, 1649. Úrvacsoraserleg Szentpétery József pesti ötvös műve, 1842. Ezüstkehely, 1637, 1766. Kanna és tál 1807. Sok terítő, 1683—1816.

Hajduszékház, emeleti ablakainak alját egymásbafonódó koszorús álbullusztrád díszíti. Udvaron boltíves tornác, az emeleten pillérekben barokk kosárfékek, a földszinten oszlopokon boltívsor. Ez XVII. század, a homlokzat XVIII. század.

Zeleméri pusztatorony, középkori pusztatemplom homlokzati tornya, amely — mint Csiha Antal 1938-as ásatásai igazolják — egyetlen hajós volt, félnyolcszögű támpilléres szentéllyel.

HAJDUDOROG

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, 1762-ben javíttatta Bacsinszky András püspök, torna 1784-ből. Teljesen átalakítva és részben újból építve. Kerítő falából megmaradt egy középkori bástyarész.

Vikáriusi palota, XIX. század eleje.

HAJDUHADHÁZ

Ref. templom, fallal kerített, gótikus volt, renoválták 1777-ben, 1806-ban és 1846-ban. 1872-ben teljesen átépítették. Felirásos kő a régi templomból, 1733. Ezüstkehely, 1626. Onkanna, 1623.

HAJDUNÁNÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti gazdag sisakú toronnyal, javították 1750-ben és 1810-ben.

HAJDUSÁMSON

Ref. templom, épült 1703-ban, újjáépítették 1897-ben. Talpas, fedeles serleg, XVII. sz. eleje.

HAJDUSZOBOSZLÓ

Ref. templom, a torony alja talán még középkori, feljebb 1711—1717 között épült, kibővítették 1818-ban. Nyolc úrasztali edénye 1639—1748. Terítő, 1658. Falkerítés nyomai.

Ref. lelkési hivatal, 2 boltíves szobával, 1775 körül.

Torony, kerek, ma csúcsos fedéssel, a templomerődhez tartozott. Húszméteres várfalrészlettel, azon 8 lőréssel. Épült a XV. században.

HAJDUSZOVÁT

Ref. templom, épült 1785-ben, újjáépítették 1865-ben. Két ónkanna 1694, 1782. Kehely 1775.

HENCIDA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. A templom 1783-ban épült, a torony 1885-ben.

Miklóssy-kúria, Kódombpusztán, épült 1844-ben.

HERPÁLY, lásd BERETTYÓÚJFALU**HOSSZÚPÁLYI**

R. k. templom, épült 1833—1836 között.

Ref. templom, tornya 1803—1807 között épült. Kehely, 1792, 1793.

Petróczy-kúria, épült a XIX. század elején. Renoválták 1895-ben. Később a Szártory-családé.

Zichy-kúria, földszintes, manzardtetős, épült a XIX. sz. elején. Később a Csekonics- és a Brüll-családé.

JÓZSA

Rózsás-csárda, legendás útszéli csárda, épült a XVII. században.

KABA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti lizénás, klasszicizáló toronnyal, épült 1736—1741 között. Két kehely, 1693. Két kanna, 1773.

KISMARJA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1804-ben. Edények, 1721.

KOMÁDI

Ref. templom, egyetlen körerkélyes homlokzati toronnyal. Épült 1839-ben. Kehely, 1713 és 1832. Kanna, 1716, 1754 és 1767. Tányér 1754. Terítő 1718 és 1803.

KONYÁR

R. k. templom, vaskos toronnyal, támpilléres hajóval és újabb szentélyel. Gótikus, XV. század.

Ref. templom, egyetlen hagymasisakos toronnyal, épült 1744-ben. Átépítették 1893-ban. Tányér, 1728. Négy kanna 1743, 1745, 1747, 1771.

KÓDOMBPUSZTA, lásd HENCIDA

KÖRÖSSZAKÁL

Gör. kel. templom, épült 1788-ban.

KÖRÖSSZEG

Gör. kel. templom, épült 1796-ban.

Lakótorony, sokszögű szabálytalan alaprajzzal, kis ablakokkal, még az Árpádok korában épült. IV. Lászlót itt ölték meg kúnjai. A vár később a Csáky-családé volt, a XVII. században elpusztult, köveit széthordták, csak az öregtornya maradt meg.

KÖRÖSSZEGAPÁTI

Ref. templom, épült 1766-ban, bővítették 1822-ben. Két edény, XVII. század. Régi kehely. Terítő, 1588.

Gör. kel. templom, XVIII. századi freskókkal.

MAGYARHOMOROG

Ref. templom (1894). Régi kehely, ezüsttányér, 1820.

MEZŐPETERD

R. k. templom, épült 1758-ban.

Gazsy-kúria, épült a XIX. század elején. Később az Elek-családé.

MEZŐSÁS

Ref. templom, épült 1773-ban, renoválták 1883-ban. Edények 1785-től. Kehely, Marjalaki János debreceni ötvöstől, 1776.

MIKEPÉRC

Ref. templom, 1763-ban már állott. Négy fiatornyos toronnyal. Bővítették 1793-ban. Aranyozott pohár 1713, ezüsttányér 1741, aranyozott réztányér és öntányér 1717, ezüsttányér, 1773. Terítő, 1757.

MONOSTORPÁLYI

Ref. templom, épült 1710-ben, megújítva 1803-ban. Hímzés 1792-ből. Talpas serleg, talpa XVI. század vége, csészéje 1741.

Paksy-kúria, földszintes, középrizalittal. Épült 1800 körül, 1898-ban átalakították.

Klobusiczky-kúria, földszintes, középrizalittal, épült a XIX. sz. elején, 1898-ban átalakítva.

NÁDUDVAR

R. k. templom. Balkay Pál: A Szent Kereszt felmagasztalása.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal. Épült 1774-ben, átalakították 1878-ban. Ön keresztkút, 1789. Tányér, 1608. Öntányér 1638, 1757. Terítő, 1677.

NAGYKEREKI

Ref. templom, megújították 1790-ben, szentélye gótikus, tornya 1837-ből. Tányér, 1617. Kehely és tányér, 1631. Kanna, 1742. Talpas pohár, XVI. sz.

Vár, négyszegletes, földszintes, hengeres saroktoronnyal. 1569-ben említik, Bocskayé is volt.

NAGYLÉTA

Gör. kat. templom, épült 1802-ben.

Ref. templom, épült 1807—1813-ban.

Mandel-kúria, földszintes, copfstilű. Később a Fisch-családé.

NAGYRÁBÉ

Ref. templom, épült 1809-ben, 1909-ben renoválták. Kehely, 1632, régi tányér. Harang, 1794.

NYÍRÁBRÁNY

Ref. templom, épült a XVIII. században.

Ref. faharangláb, 1906-ban Nyiracsádról hozták. Négy faoszlop tartja, tetején gömb és csillag.

Eördögh-kastély, épült 1824 körül, Eördögh Alajos szabolcsmegyei főjegyző költségén. Mestere Povolny Ferenc. Ma Állami Általános Iskola.

NYÍRACSD

R. k. templom, épült a XIX. sz. elején.

Gör. kat. templom, épült a XIX. sz. elején.

Ref. templom, oromzatos, torony nélküli, homlokzata széle'n támpillérek. Téglalap-alapú hajó, keskenyebb, egyenes záródású, dongaboltozatos szentéllyel, diadalívvel. Benne középkori freskók voltak. Épült a XIII—XIV. században. Átalakították a XVIII. században. Kehely, 1766. Terítő, XVIII. sz. vége.

Vécsey-kúria, földszintes, épült a XVIII. sz. végén.

NYÍRADONY

R. k. templom, épült 1799-ben.

Gör. kat. templom, épült 1812-ben.

NYÍRMÁRTONFALVA

Vay-kúria, Bagospusztán, épült a XIX. sz. elején, átalakítva 1873-ban. Később a Madarász-családé.

Templomrom, Bagospusztán. Kövei nagyrészt széthordva.

Templomrom, Guthpusztán. Középkori alapfalak.

POCSAJ

Ref. templom, egyetlen fiasisakos homlokzati toronnyal, épült 1786-ban, renoválták 1809-ban. Serleg, 1633. Két óntányér, 1719. Terítők, 1768 és 1771.

Vámház, emeletes, épült 1750-ben.

PUSPOKLADÁNY

R. k. templom, építette a vallásalap, 1800 körül.

Ref. templom, épült 1793-ban. Benne Rákóczi György adományozta harang, fedeles ónkanna 1666-ból. Kehely 1805. Két terítő, 1741, 1800.

Rákóczi-utca 33. Ház, épült 1821-ben.

SÁP

Ref. templom, épült 1600 körül, 1802-ben átalakították. Ezüstpohár, 1717.

Várrom, Gyula várának is nevezik. Csekély középkori maradványok.

SÁRRÉTUDVARI

Ref. templom, épült 1620 körül. Ezüstpohár, 1630. Réztányér, Debrecen, 1786.

SZENTPÉTERSZEG

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1790-ben. 1860-ban átépítették. Kehely, 1766, 1790. Két tányér, 1701. Keresztelőedény, 1790. Kehely, 1766. Harang, 1699.

SZEREP

Ref. templom, épült 1832-ben. Kehely, 1758. Két terítő, 1729, 1803.

Kelemen-kastély, földszintes, négyoszlopos középrizalittal, klasszicizáló, épült a XIX. sz. elején. Később a Korniss-családé.

TÉGLÁS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1787-ben. Edények, 1648, 1657.

TÉPE

R. k. kápolna, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült ismeretlen időben, javították 1635-ben, 1745-ben és 1788-ban. Négy edény, 1704—1784 között.

Kastély, XIX. század eleje.

TÉTÉTLÉN

Ref. templom, épült 1802-ben. Kehely, 1659.

TISZACSEGE

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, ismeretlen időből, átépítve 1887-ben. Kehely, 1693. Terítő, XVIII. század.

TOLD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült a XVIII. század végén, 1833-ban átépítették.

ÚJIRÁZ

Templomrom, csekély maradványok.

ÚJSZENTMARGITA

Templomrom, a Koponyadombon, középkori, nagyrészt a földben. Kolostorrom, az erdőben, valószínűleg románstílusú.

VÁMOSPÉRC

Ref. templom, épült 1610-ben.

VÁNCSOND

Ref. templom, épült 1801-ben. Két kehely, 1649, 1687.

VEKERD

Gör. kel. templom, XVIII. század vége.

VÉRTES

Ref. templom, épült 1815-ben, bővítették 1862-ben. Űrasztali edények, 1546, 1742.

ZELEMÉR, lásd HAJDUBÖSZÖRMÉNY

ZSÁKA

Ref. templom, épült 1718-ban. Talpas pohár, XV. sz. vége, 1612-ben ajándékozták. Két kehely, 1601. Két tányér, 1638. Kanna, 1670.

Gör. kel. templom, épült 1791-ben.

HEVESMEGYE

ABASÁR

R. k. templom, XVIII. század.

Kastély, építtette a XVIII. század végén Baldácsy Antal.

Pince, állítólag Aba Sámuel sirja, Haller Samu tábornoktól elhelyezett, 1773-ból való emléktáblával.

ADÁCS

R. k. templom, épült a XVI. században.

ALATKAPUSZTA, lásd BOCONÁD

ALDEBRŐ

R. k. templom, XVIII. század.

ANDORNAKTÁLYA

Kistályai r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzati kiépzése az egri liceum rokona. Fellner Jakab műve, 1770 körül.

Mocsáry-kastély, utcai homlokzatán Marco Casagrande 3 domborműve: Vendégszeretet, Béke, Barátság, 1838.

APC

R. k. templom, XV. századi, fallal körülkerítve. Harangja a somlyó-hegyi elpusztult kápolnából.

ÁTÁNY

Ref. templom, egyetlen barokkstílusú, hagymakupolás toronnyal, épült 1801-ben. Kehely és négy kanna 1703-ból.

ATKÁR

R. k. templom, épült a XVIII. században.

Gosztonyi-kastély, klasszicizáló.

BAKTA, lásd EGERBAKTA

BALATON

R. k. templom, harangja 1472-ből.

BARÁTRÉT, lásd **FELNÉMET** és **FELSŐTÁRKÁNY**

BÁTOR

R. k. templom, épült 1801-ben.

BEKOLCE

R. k. templom, épült 1840-ben.

BÉLAPÁTFALVA

Volt ciszterci apátsági templom. Homlokzata 2 falpillérral, háromszögletű oromzattal. Befelé szűkülő bélletes főkapuja finoman faragott oszlopfősorral (oszlopféltörzsek részben hiányzanak), ívmezejében faragott növénydíszes fríz. Jobbról kisebb ajtó. Kerek rózsablaka eredeti mérművel. Főhomlokzata olasz módra rétegesen váltakozó vöröses és zöldesszürke kövekből (1934-ben a vakolat alól kibontva), oldalhomlokzaton felső falak részben téglával kiegészítve. Kereszthajó déli szárnyán későbbi sekrestye. A belső tér latinkereszt-alapú, háromhajós és kereszt-hajós. A hajókat 4 pár pillér választja el egymástól. Egyszerű fejezetek, itt-ott bimbós dísszel. Csúcsíves keresztboltozat, a bordák részben falpillérekre, részben konzolokra futnak. Szentély, oldalszentélyek és kereszthajó egyenesvonalúan lezárva. A rendet II. Kilit egri püspök 1232-ben telepítette a három forrásról nevezett bélháromkúti (trium fontium) mai helyére a kúnok térítése céljából. A mohácsi vész után a ciszterciek eltávoztak, kolostoruk, mely a templom déli oldalához csatlakozott, megsemmisült. 1700 óta a templom az egri papnevelőintézet tulajdona. A puritán francia ciszterci építkezés egyetlen hazai románkori példája, XIII. századi építésünk egyik fontos emléke.

R. k. kápolna, a faluban. Torony nélküli. Barokkstilű, XVIII. század.

BENEVÁR, lásd **GYÖNGYÖS**

BESENYŐTELEK

R. k. templom, épült a XVI. században, újabban iskolává alakítva.

R. k. templom, másik, épült 1790—1803 közt.

BOCONÁD

R. k. templom, épült 1770-ben.

Szeleczky-kastély, épült 1760-ban. Földszintes, manzardtetős, érdekes középrizalittal. Később a Gosztonyi-családé.

Szerelem-kastély, Alatka-pusztán, épült 1870-ben, beleépítve a pusztai templom egyik gótikus ablaka.

BODONY

R. k. templom, egyetlen zömök homlokzati toronnyal, gótikus szentélyel. Megújította 1776-ban Grassalkovich Antal.

Nánássy-kúria, épült 1840 körül. Klasszicizáló.

BOLDOG

R. k. templom, építette Grassalkovich Antalné 1779—1781 között. Templomrom, a határban, alapfalak.

BORSODSZEMERE

R. k. templom, a XVIII. századból. Bejárata felett Szt. László, István, Flórián, Mihály arkangyal nagyarányú szobrai.

BUKKSZENTMÁRTON

R. k. templom, épült a XVIII. században. Beleépített faragott kövek és oszlopok a közeli bálapátfalvai ciszterci apátság hajdani kolostorából. Barokk szobrok.

CSÁNY

R. k. templom, épült a XVIII. században.

DEMÉND, lásd DEMJÉN**DEMJÉN**

R. k. templom, épült 1792-ben. 1780-ban Fellner Jakab renoválta. 1941-ben újból renoválták. Oltárképe: Zirckler, Johann: Szt. Antal, 1782. (A községet 1900-ig Deméndnek hívták, a templom az irodalomban e néven szerepel.)

DETK

R. k. templom, épült 1800-ban.

DOMOSZLÓ

R. k. templom, épült a XVIII. sz. elején.
Nep. Szt. János-kápolna, épült 1800 körül.
Kúria, XIX. század eleje.

DORMÁND

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és félköríves szentélyvel. Épült 1790-ben.

R. k. kápolna, oromzatán huszártoronnyal, XVIII. sz. (A 125. és 126. kilométerközött Dormántól Budapest felé.)

ECSED

R. k. templom, XV. századi, átépítve.

Teleki-kastély, építtette a Teleki-család, utána a Rádayaké volt, jelenleg elemi iskola. Épült a XIX. század elején.

Fáy-kastély, épült a XIX. sz. elején.

EGER

Székesegyház romjai, legnagyobb részét csak alapfalai a XII. századi, homlokzatán kéttornyos templomnak, ahova annakidején Imre királyt († 1204) temették. Faragott kőből emelt félkörös szentélye áll. A Dóczy Orbán, egri püspöktől, 1486-tól kezdődő megnagyobbításból egy szentélyrész és néhány oszlopköteg maradt meg, mely mutatja, hogy ez az új székesegyház a tizenkétszögöt oldalával zárult volna. Ez a rész a várépítkezésnek esett áldozatul.

Főszékesegyház, előtte Szent István, László, Péter és Pál szobra Casagrundetól. Homlokzata nyolcoszlopos és oromzatos, klasszicizáló, rajta

Hit, Remény, Szeretet és 2 cherub, valamint 3 dombormű Casagrandetól. Alaprajza centrális-hosszhajós, kupolával. Oszlopos orgonakarzat. Belül 22 Casagrande-dombormű. Főoltárkép: Dánhauser: Szt. János vértanúsága, 1835. Déli mellékhajójában Kracker: Szent László leborul Mária előtt, 1773. Malatesti: Jézus keresztelése. Grigoletti: Szt. Mihály, Szt. Család. Schiavone, Giovanni: Kálvária. Busato, Giovanni: Szt. Anna. Mária-kápolna Szoldatics Ferenc freskóival, 1881. Kriptájában tizoszlopos kerek, klasszicizáló tér, körülötte dongás boltozattal. Fedeles cibórium, 1696. XVIII. századi kelyhek. Nep. Szt. János ereklyetartója, Mária Terézia ajándéka. Bársony György püspök úrihímzéses miseruhája, 1676. A nagyméretű templomot Hild József építette, 1831—1836 között.

Minorita-templom, ismeretlen művész korábbi terve nyomán Falk János és halála után Nietschmann János egri építómesterek emelték, 1758—1773 között. Homlokzata kéttornyos, kihasasodó középrésszel, melyet fülkében álló oszloppárok tartanak. Oromzatos páduai Szt. Antal és 2 térdelő angyal. Háromszakasos, csehboltozatos belső tér, melyet a kápolnák latin-kereszt alakúvá bővítenek. Hatalmas főoltár, képe Kracker-től: Madonna Jézussal és páduai Szt. Antallal, 1771. Gipszszobrok (Szt. Bonaventura, Szt. Lajos), ismeretlen pesti művésztől, márványozás Carlonetól, vörösmárvány menzája Szeleczyk Márton címerrel, 1768. Szt. Anna oltárképe Krackertől, 1775. Baloldali kápolnában Pietà-kép, Zirckler Jánostól, Kracker tanítványától. Boltozatfreskók Reinel Márton pozsonyi festőtől, 1769—1770, erősen rongálva, részben bemészelve. A padokat Stesele József fráter faragta, 1772. Szószék Motzer József domborművével, 1792. Orgonakarzat copfstílusú padorsora Benedictus Mönch frátertől, 1778. Ugyanitt Bartolomeo Altomonte két képe: Kálvária és Szt. Ferenc látomása, 1753. A magyarországi barokk e kiemelkedő alkotását a Műemlékek Országos Bizottsága részéről Uy Kálmán és Wälder Gyula renoválta 1927—1929 között. Az 1944-es bombázásban tetőszerkezete elpusztult, helyreállították.

Ferences-templom, 2 laposan fedett homlokzati toronnyal. A hajó 1736—1755 között épült, a homlokzat 1773—1776 között, az utóbbi Nietschmann János egri építőmester terve szerint. Kapuja copfstílusú, természetéből (1794), leveles rojtokkal díszített jón oszlopokkal és füzéres vázák-kal. A főoltár tabernákuluma 1779, korinthosi oszlopokon álló kupolával. Oltárkép Krackertől: Immaculata. Úrmutatója zománcos képecskékkel, Szilassy János löcsei ötvös műve, 1752. Harangját Rákóczi Ferenc ajándékozta, 1705. A templomot 1927-ben renoválták.

Ferences-kolostor, az udvar utcára nyíló kapuját Püspöky András kanonok építtette 1747-ben. Oromzatos, barokk. 1925-ben átvitték a rendház melletti Szt. Ferenc otthonra.

Ciszterci-templom, kéttornyos, klasszicizáló sisakkal, gazdag előcsarnokkal, barokk, építették 1731—1733 között a jezsuiták. Egyszerű homlokzatán barokk szobrok, szép rokokó előcsarnok, ezek 1743-ból. Belül egyhajós, dongaboltozattal, 3 boltszakasszal, kápolnákkal és kétszakaszos szentéllyel. Főoltár sok szoborral, köztük Borgia Szt. Ferencel, Johann Anton Krauss jáászói szobrász műve, 1769—1770. Mellékoltár: Kracker. Mária oktatása, 1770 után. Bécsi ereklyetartó kereszt, XVIII. sz. Magyar úrihímzéses miseruha, 1714. A templomot 1925-ben renoválták.

Ciszterci-rendház és gimnázium, épült 1776-ban. Kétemeletes. Alpár Ignác 1900—1902 között teljesen átépítette. Sarokfeljáróin barokk szobrok: Gábor és Mihály főangyal; Szt. József és Nep. Szt. János.

Szervita-templom, homorú felületekkel, előreugró homlokzattal, török mecsetből 1728—1738 között alakították át. Tornyja 1752-ből. Főoltárkép Balkay Pál egri festőtől: Szt. János evangélista mennybevitele, 1820.

Trinitárius-templom, falpilléres dísszel és üres oromfallal, félig felépült a XVIII. század végén, később katonai raktár volt. 1944-ben erősen megsérült. Ma üresen áll.

Szt. Anna-templom, a Szt. Vince-nővéreké. Építtette 1730 körül Komáromy János kanonok, állítólag török mecsetből átalakítva, egyetlen homlokzati toronnyal. Mellette kétoldalt kórház.

Temető-kápolna, hármasszentélyes. Eger német lakossága építtette, 1709-ben. Baloldalán kőfeszület és szobortörmelékek, XVIII. sz. közepe.

Temető-kápolna, XVIII. sz.

Temető-kápolna, a Kisasszony-temetőben, XVIII. sz.

Gör. kel. szerb templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Kőből faragott déli kapuja azonos a ferences temploméval, épült 1784—1799 között. Szentélykapuja és nagyméretű ikonosztáza Jankovich Miklós szeremi faragótól, 1789. Copf szőszék. Szentsír, 1797.

Kálvária, a várdombon, 3 keresztrel, a stációk Bauer György domborműveivel, XIX. sz. első fele.

Sz. Mária-szobor, a Széchenyi-utcában, XVIII. sz.

Sz. Mária-oszlop, a Szvórény-utca végén, magas oszlopon, 1797-ben állíttatta Taródy István, Heves vármegye alispánja és követe.

Szt. Donát-szobor, emeltette 1716-ban Erdődy Gábor püspök.

Szt. István király szobra, a székesegyház romjai között, egy oszlop kötegen, Marco Casagrande műve, 1835.

Vármegyeháza, kéteemeletes, 2+3+2 ablakos, oromzatos középrésszel. Homlokzatának II. emeleti ablakait Barkóczy, az ország és a megye címere díszítik. Építtette Barkóczy Ferenc püspök 1750—1756 között, Mathias Gerl-lel. A kapualj kétoldali folyosóin 1—1 kétszárnyú vasrács: a jobboldalin az ország, a megye és Barkóczy címerei. Harmadik vasrács az utcai nagykapunak felső ívmezijén, középen az Igazság, kétoldalt a Hit és a Remény aranyozott szobraival. A vasművesség e legszébb magyarországi barokk emlékeit Fassola Henrik, a diósgyőri vasgyár megalapítója készítette. A régi levéltár helyiségében faragott, címeres polcok, XVIII. sz. Ugyanitt uralkodói és püspöki arcképek, XVIII. századtól máig, köztük négy Barabástól, egy Kovács Mihálytól.

Városháza (XIX. század vége). Barkóczy XVIII. századi arcképe. Barabás Miklós: Pyrker László arcképe.

Érseki könyvtár. Miskolczi László kánonképe, 1394. Osnyomtatvány, miniatúra Esztergomi János.

Volt érseki fürdőház, az Eger-patak mellett, a régi török medence felhasználásával Esterházy építtette, Pyrker teljesen átalakíttatta. Földszintes. Főbejárat kettős pillérkeresztezéssel és lépcsőzetes oromzattal. Az átalakítás 1828-ban történt, mestere talán Povolny Ferenc.

Érsekkert, nagyméretű park, falát Esterházy Károly püspök építtette, 1769. Kovácsolt vasrácsú díszkapui Fassola Henriktől, rokokó kővázák, egy XVIII. századi kőhid benne.

Minaret, faragott kőből, tizennégyesögű. Alul valamivel szélesebb, számárhát-ívű díszítéssel. Fent sztalaktitos gyűrű tartja a vaskorlátos körerkélyt, ahova 40 lépcső vezet. Török munka, épült 1596—1687 között.

Alkotmány-utca 4. Ház, egyemeletes, 8 tengelyes, íves kapu, copfstílusú.

Alkotmány-utca 6. Ház, földszintes, 4 ablak és kapu, copfstílusú.

Alkotmány-utca 7. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, íves kőkapukereten fent domborúan faragott gerezdes dinnye. Copfstílusú.

Alkotmány-utca 7/b. Ház, romantikus, egyemeletes, 2 ablaktengelyes, óriási ablakokkal, igen díszes, érdekes homlokzat, földszintjén eredeti üzletkiképzésekkel.

Alkotmány-utca 12. Báró-ház, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes, nagy félkörű horonnyal keretelt középkapuvál, kapuzárókövén rokokó kartusban két koronás oroszlán-tartotta horgonyos címer és 1776-os évszám. Udvarán kökeretes ablakok és háromszakaszos kőkonzol, mely az emeleti folyosót tartotta. Fellner Jakab műve. Báró Tamás szerb kereskedő építtette.

Alkotmány-utca 13. Ház, földszintes, íves kapuvál, különben elrontva, XVIII. század.

Almagyar-utca 11/a. Bodnár-ház, egyemeletes, 2+1+1+1+2 ablakos, íves kapuján rokokó kartusban rózsa. Balra egykorú üzletajtó. Kaputól jobbra rossz üzletnyílás. XVIII. sz.

Almagyar-utca 15. Ház, földszintes, 1+3+1 tengellyel, balra szegmentíves kapuvál, felette üres címerkartus. Jobbszélen ugyanez a forma, de ablaknyílással. Kökeretes, fogsoros párkány. Copfstílu, 1780 körül.

Almagyar-utca 16. Ház, egyemeletes, 7 ablakos, kökeretes ablakokkal és lizénákkal. Íves kapu, eredeti fakapu.

Almagyar-utca 18. Ticz-ház, földszintes, 7 tengelyes, fakapuja felett monogram és 1771-es évszám.

Bajcsy-Zsilinszky Endre-út 6. Ház, egyemeletes, 6+1 tengellyel. Földszintje klasszicizáló, emelete átépítve.

Bajcsy-Zsilinszky Endre-út 17. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+2+3+2+1 ablaktengellyel, középrizalittal, a földszint jobboldala üzlettekkel elrontva.

Bajcsy-Zsilinszky Endre-út 19. Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengellyel, bent gazdag barokk kőlépcsőkorlát és hétíves tornác, földszinten tömör pillérekkel, emeleten toszkán oszlopokkal, XVIII. sz.

Balassa-utca 2. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, íves kapuján 1757-es évszám.

Csiky Sándor-utca 2. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, földszintje kökeretes barokk ablakokkal, emelete copfstílu.

Dobó-tér 1. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, fülkében Nep. Szt. János szobrával, XVIII. sz.

Dobó-tér 5. Ház, egyemeletes, 8 ablakos, vakolattal elrontva, XVIII. század.

Dobó-tér 7. Turi-ház. Egyemeletes, 4 ablakos, manzardtetővel. XVIII. sz. A Boldogi-, Vasvári- és Panakosza-családé volt. Lábazata újabb tük-rős kváderrel.

Dobó-tér 9. Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengelyes, földszintje Fellner Jakab műveire emlékeztető kvádert utánzó vakolattal. Alagsorában félköríves, kökeretes üzletajtó. 1770 körül.

Dobó-utca 1. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, rokokódíszű kökeretes ablakokkal.

Dobó-utca 3. Ház, földszintes, 5 tengelyes, rizalitosan kilépő középkapu nagy félkörös horonnyal keretelve. A tetőszék közepén megsúlylyedve. Eredeti fakapu. Fellner Jakab műve, 1770. körül.

Dobó-utca 5. Ház, földszintes, négynyílásos, elrontott homlokzattal. Tornácos udvar. XVIII. század második fele.

Dobó-utca 18. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, klasszicizáló.

Dobó-utca 24. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, copfstílu.

Dobó-utca 26. Ház, egyemeletes, 2+1+1+2 tengellyel, későbbi üzletnyílással. Copfstílu.

Dobó-utca 28. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, kökeretes kapu és ablakok, copfstílu, apró udvarral, XVIII. század.

Dobó-utca 29. Ház, földszintes, 2+2+2 tengelyes. A kőből faragott

ablakkeretek barokkstilűek. Páros toszkán pillérekkel kiemelt középrizalija klasszicizáló átépítés. XVIII. sz.

Dózsa György-tér 1. Török fürdő a ház udvarán. Kőből épült 3 sarokfülke, melyeknek állásából talán egy nyolcasalakú török medencére lehet következtetni.

Dózsa György-tér 6. Gallasy-ház. Egyemeletes, 4 ablakos, jobbra nagy kertikapu, rombuszos fakapuval, aztán oromzatos, kétablakos rész. Mai alakjában a XVIII. századból. Hagyomány szerint a török hódoltság alatt dervis-iskola volt.

Foglár-utca 1. Kiss János háza. Kéteemeletes, 14 ablakos (5 tengely toldás), teljesen átalakított és díszeitől megfosztott homlokzat. Kápolnájának oltárképe Kracker: Szt. József halála, Kiss János nagyprépost házát 1769-ben Esterházy Károly püspök Szt. József fiúnevelő-intézetéé bővítette ki. 1900 körül átalakították. Ma Vörös Csillag kollégium.

Foglár-utca 4. Herjeng-ház, földszintes, kapu + kétablakos, emeletes rész. Szt. József szobra a fülkében. XVIII. sz.

Foglár-utca 6. Papnevelő Intézet, alapította Telekesy István püspök, 1700-ban. Háromemeletes. Esterházy 1773-ban emelettel és 1785-ben szárnynyal bővítette. Az előbbi Fellner Jakab terve alapján Povolny kivitelezte. A XIX. század végén teljesen átalakítva. Kápolnájának oltárképe: Hesz Mihály: Mária mennybemenetele, 1815. A rektori szobában Kracker képe: Menekülés Egyiptomba.

Frank Tivadar-utca 3. Ház, földszintes, 3 ablak + kapu + 3 ablak. Íves kapu, XVIII. sz.

Frank Tivadar-utca 5. Ház, földszintes, 3 ablak + kapu + 3 ablak. Íves kapu, XVIII. sz.

Frank Tivadar-utca 6. Ház, földszintes, 2 ablak + kapu + 5 ablak. Kosáriríves kapu, zárókövén 1805-ös évszám.

Gerl Mátyás-utca 2. Ház, romantikus, egyemeletes, 4 ablaktengelyes, sarok. Kossuth-térre néző homlokzatán (9. sz. mellett) nincs bejárat. A földszintje üzletekkel elrontva.

Györgyényi-utca 3. Ház, földszintes, kapu és 1+3 tengely. Íves kapu. Barokkstilű.

Györgyényi-utca 9. Ház, földszintes, 3 ablak + íves kapu + 4 ablak. Barokk, XVIII. század.

Hibay Károly-utca 7. Izraelita kultúrház, volt zsinagóga. Négy toszkán félpillérrel, oromzattal, utólag épített résszel. Klasszicizáló.

Hibay Károly-utca 10. Ház, földszintes, három kapcsolt ablakkal, jobbra kapuval. Copfstilű.

Hibay Károly-utca 13. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, balra íves kapuval. Copfstilű.

Hibay Károly-utca 22. Ház, egyemeletes, sarok, részben a Dobó-téren, 3+1+1+1 tengellyel, konkáv lesarkítással, XVIII. század.

Irgalmas-utca 2. Herner-ház. Egyemeletes, 2 ablakos, sarokerkélyvel, melyen torony ül. Az Eger-patak felé 4 ablakkal. Építette Herner serfőző 1755 körül. Később ref. imaház, tornya 1860 körül.

Jezsuita-utca. Sarkán a városfal kiszögellő része.

Jókai-utca 10. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 6 ablaktengelyes.

Kacsapart 14. földszintes ház, 11 ablakos, íves kapuval, kapuját és a part feletti ablaksorát XVIII. századi faragványok díszítik, udvari falában Szentháromság-dombormű. Kracker itt lakott, emeleti műterme ma padlássá alakítva.

Kertész-utca 2. Ház, egyemeletes, 3+1+3+2+2 tengelyes sarokház. Copfstilű.

Kertész-utca 3. Hajdan kötélgyártóház. Egyemeletes, 3 kőkeretes ablakkal. Emeleten Nep. Szt. János szobra, fülkében.

Knezich Károly-utca 1. Irgalmas-templom és rendház, régi része egyemeletes, 3+3+3 tengellyel, 1830 körül, a rendházat eredetileg Erdődy Gábor püspök 1728-ban építtette, a hozzátartozó templomot pedig Pyrker érsek 1844-ben. 1907—1909 között tovább kiépítve. Refektóriumban Georg Tobentz bécsi festő Utolsó vacsorája, 1753. Huetter Lukács: Lábmosás, 1760. Huetter 18 kis bibliai képe. Patika klasszicizáló bútorokkal.

Knezich Károly-utca 7. Knezich-ház, földszintes, 1+3+1 ablakos. XVIII. század. Itt lakott Knezich Károly, a szabadságharcban hadtestparancsnok, az aradi tizenhárom egyike. A ház gyökeresen átalakítva.

Knezich Károly-utca 11. Kapu, 1765-ös évszámmal, felette címerben holló.

Knezich Károly-utca 32. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, íves kapuján 1767-es évszám.

Knezich Károly-utca 34. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes. Kapubülettében 1—1 negyedoszloppal, mi egri sajátosságnak látszik, még 2 másik, jelentéktelenebb emléknél is előfordul, XVIII. század vége.

Kossuth-tér 1. Forst-ház, egyemeletes, 7 kőkeretes ablakkal és íves kapuval. Udvarán oszlopos, emeletes tornác. 1780 körül.

Kossuth-tér 2. Nejmájer-ház, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes. Finom copf ablakdíszekkel. Jobboldalt homorú lesarkítás után a Marx Károly-utca 14. szám alatt 1+3+1 ablak és 6 ablakos toldalék. Fellner Jakab műve, 1770 körül.

Kossuth-tér 4. Minorita-rendház. Háromelemeletes, 11 tengelyes, egyszerű. Vázás copf kapuval. Építtette Nietschmann Jakab egri építőmester, 1773—1775 között.

Kossuth-tér 6. Ház, egyemeletes, 12 ablakos, délnyugati sarkán újabb Szt. József-szobor, XVIII. század. Ma Állami Áruház.

Kováts János-utca 2. Ház, földszintes, 1 ablak + kapu + 4 ablak. Itt született Lenkey szabadságharcos ezredes. Oldalhomlokzata a Széchenyi-utcában, 4 tengellyel, barokkstilű.

Kováts János-utca 27. Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, copfstilű. A Torok-köz lezárása.

Maklári-út 1. Ház, egyemeletes, 2 ablakos, jobbra fülkében Sz. Mária-szobor, XVIII. sz.

Orgonás-tér 4. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, íves kapuval és tornácos udvarral. Itt lakott Marco Casagrande, az Egerben dolgozó, klasszicizáló szobrász.

Rottenstein Antal-köz 1. Bencz-ház, kapubálványain F 18 B 09, azaz Franciscus Bencz, 1809.

Rottenstein Antal-köz 3. Rottenstein-ház, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes, két rokokó középablakkal, 1750 körül. Építtette Rottenstein Ferenc († 1759).

Sertekapu-utca 1. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, homlokzatán külső, egykarú lépcsővel. Udvarán balra lépcsős emelkedésen hajfonatos magyar király (II. József?) ovális profildomborműve.

Szabadság-tér 1. Frantz kanonok háza, egyemeletes. Balra torony, 2+3 tengely, jobbra széles, íves kapu, kétoldalt lapos hermapillérekkel, domború párkánnyal a XVIII. sz. első feléből. A ház erősen átalakítva.

Szabadság-tér 6. Érseki Líceum, építtette Esterházy Károly 1765 és 1785 között Fellner Jakabbal, annak halála után (1780) Grossmann József fejezte be. Kételemeletes 2+5+1+3+1+5+2 tengellyel, trapézalakú, erkélyes középrizalittal, négyzet-alaprajzzal, tompított sarkokkal. Az ablakok rokokó és copf díszsel. Manzardtető. Oldalhomlokzatok azonosan a fő-

homlokzattal. A hátsó homlokzat 2+5+1+1+1+5 tengellyel, középrészén háromemeletes csillagvizsgáló toronnyal. A legjelentékenyebb magyarországi copfstílusú középület. Belül nagy lépcsőház. Első emeleten a nyugati, déli és északi homlokzat középrizalitjában nagyobb helyiségek. Nyugati díszterem mennyezetfreskója Franz Sigris-tól: A négy fakultás, 1781. Északi díszterem kápolnává alakítva, benne Maulbertsch freskója: Az üdvözültek, 1793. Oltárkép: Heszl Mihálytól: Szt. István felajánlja a koronát Sz. Máriának (1813), a szószék Motzer József egri szobrásztól (1794). Déli díszterem: Könyvtár. Copfstílusú bútorzatát Fellner rajzai szerint Lotter Tamás egri asztalos 1778—1780 között készítette. Freskó Kracker-től: A tridenti zsinat, 1778, az architekturarész Zach Józseftől. A líceum 40 rokokó és copfstílusú kályhájából 31 megvan, Fellner rajzai szerint Magner Károly győri fazekas készítette 1774 és 1778 közt. A líceumot 1925-ben Wälder Gyula renoválta.

Szaicz Leó-utca 5. Szervita-rendház, egyemeletes, 7 ablakos, copfstílusú. A refektórium egyik oldalfalán Kracker két freskója, Jézus a samariai nővel és Jézus a pusztaban, 1779.

Szarvas-tér 1. Laktanya, egyemeletes, 2+5+2 tengellyel, középrizalittal, klasszicizáló.

Széchenyi-utca 1—3. Érseki palota. A főhomlokzat U-alakú, kétemeletes, 11 tengelyes középrésszel, kétoldalt négytengelyes, csatlakozó, oromkiemeléses szárnyakkal, előrenyúló, egyszerű oldalszárnyakkal. Rokokó díszű lépcsőház. Házikápolna márványstukkóval és ólomfeszülettel, az utóbbi Johann Georg Leithner műve, 1765-ből. Míseruha Mária Terézia koronázási ruhájából, amit Erdődynek ajándékozott, 1741. Balra Pyrker-féle csatlakozó épület, két saroktoronnyal, 1+3+3+3+1 tengellyel, ötkonzolos, klasszicizáló kovácsoltvas rácsú erkéllyel, attikán 1844-es év-számmal, tetején áttört ködisszel. Oldalhomlokzata 1+4+3+4 tengellyel. Építtette Erdődy Gábor püspök a XVIII. század első felében, Barkóczy emeletet húzatott rá, Esterházy pedig szárnyakkal bővítette. Az utóbbi átépítést Fellner Jakab végezte 1763—1766 között. Nyeregtesteje 1800-ból. A kertikapu két pillére és a kapurács XVIII. század.

Széchenyi-utca 2. Ház, koraeklektikus, romantikus elemekkel, sarok, kétemeletes, 1+2+2+2+1 ablaktengellyel + 1 tengellyel a letompított sarok felé, oldalhomlokzatok után 2+4+2 tengellyel. Széchenyi-utca felől középrizalit és a kapu fölött kőkonzolos, gazdag kiképzésű erkély; oldalhomlokzatán sarokrizalitokkal.

Széchenyi-utca 5. Volt káptalani gazdasági udvar, barokk kapuja 1765-ből.

Széchenyi-utca 7. Ház, egyemeletes, 5 kökeretes ablakkal, íves kapuján 1773-as évszám.

Széchenyi-utca 8. Ház, egyemeletes, 1+3+1 tengellyel. Klasszicizáló, 1820 körül.

Széchenyi-utca 9. Ház, egyemeletes, 1+3+1 tengelyes, barokk. Eklektikusán átalakítva.

Széchenyi-utca 10. Ház, egyemeletes, 2+3+2 tengellyel, íves kapujának keretén 1748-as évszám.

Széchenyi-utca 11. Csák István kanonok háza, dísztelen, XVIII. század.

Széchenyi-utca 13. Carlone-ház, egyemeletes, 3 ablakos. Oromzatában 2 vakablak és fülkében szobor. Sarkán Sz. Mária mennybemenetele, dombornü. Építtette Giovanni Carlone, Egerben dolgozó szobrász 1725 körül. Oldalhomlokzata 1+3+1 tengellyel: Werner apát-utca 1.

Széchenyi-utca 14. Borbély-ház, egyemeletes, 2+1+2 tengelyes, középrizalitja íves záródással. A kapu timpanonjában 2 puttó koszorút tart. Oldalhomlokzata nyolc tengellyel. Fellner Jakab műve, 1763. Benne a jezsuiták

gyógyszertára, tölgyfa-berendezés, 6 holicai gyógyedény, Telekesy püspök cimerevel, XVIII. század eleje.

Széchenyi-utca 16. Spetz-ház, kétemeletes, 3+3+3 ablakos, középrészén 4 jón oszlop tartja a II. emeletet. XVIII. századi, 1827-ben átalakítva. 1833-tól az egri kaszinó székel benne.

Széchenyi-utca 19. Volt jezsuita-, később Dobó István-gimnázium, ma Dobó István reáliskola: épült 1754-ben. Kétemeletes, 8 tengelyes, baloldala keskeny oromzatos homlokzattal, erősen plasztikus kapuval, rajta a rend jelvényét tartó puttók. Stukkókeretű fülkékben Mária, Szt. Ignác és Szt. Alajos szobrai. Johann Zirckler: Mária látogatása, 1796. Barokkstílus. A XIX. század végén erősen átépítve. Hozzáépítve 5 tengelyes iskolaépület.

Széchenyi-utca 24. Ház, egyemeletes, 8 tengelyes, lizénás, copfstílus.

Széchenyi-utca 28. Ház, egyemeletes, 4 ablakos. Íves kapuján 1727-es évszám (utólagos). A ház copfstílus, 1780 körül, a XIX. század végén átépítve.

Széchenyi-utca 29. Szegényház, egyemeletes, 2+1+3+2 tengelyes. Copfstílus, átalakítva.

Széchenyi-utca 33. Ház, romantikus, földszintes, kapu +2+2+3 ablak-tengelyes, középrizalitos.

Széchenyi-utca 35. Ház, földszintes, 1 ablak + íves kapu +6 ablak. XVIII. század.

Széchenyi-utca 39. Ház, 3 ablak + íves kapu, XVIII. század.

Széchenyi-utca 40. Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, balra íves, kőkeretes kapu. Közepén emeleten Sz. Mária-szobor. XVIII. század.

Széchenyi-utca 46. Ház, földszintes, 5 ablakkal és jobbra íves kapuval. Copfstílus.

Széchenyi-utca 51. Volt r. k. plébániaház, egyemeletes, 6 tengelyes. Istenszemes eredeti fakapu.

Széchenyi-utca 55. Gör. kel. plébániaház. Kertikapuja 3 kerek felső-záródású nyílással. Az épület egyemeletes, 5 ablakos, XVIII. század. Itt született Vitkovics Mihály költő. Mögötte fedett lépcső, mely a templomhoz visz.

Szvorényi József-utca 17. Ház, földszintes, oromzatában 2 ablak, felettük copf dísz. Népies, 1780 körül.

Szvorényi József-utca 21. Ház, földszintes, 8 tengellyel és íves kapuval. Eredeti fakapu, XVIII. század.

Szvorényi-utca 22. Ház, koraeklektikus, földszintes, 1+2+1 ablak-tengellyel. A kapu a kerítésben. Négy jón oszloppal, díszes középrizalitos, amelyet építész-allegoriájú domborműves, sassal záródó attika fejez be.

Szvorényi József-utca 24. Ház, földszintes, 1 ablak + kapu + 3+1 tengely. Íves kapu. Barokkstílus.

Tárkányi Béla-utca 3. Régi megyei börtön, egyemeletes, 6 tengelyes, íves kapukeretének zárókövén 1779-es évszám, kronosztikonba rejtve.

Tárkányi Béla-utca 4. Ház, földszintes, 2 ablak + kapu + 1 ablak. Eredeti fakapu. 1800 körül.

Tárkányi Béla-utca 8. Povolny Ferenc sajátmaga részére épített háza. Földszintes, 2+1+1+2+1 tengellyel, részben neogót ablakkal. Klasz-szicizáló-romantikus, 1840 körül.

Tárkányi Béla-utca 10. Orlandini-ház, egyemeletes, 2+6+1 ablakos, kétablakosan előreugró oldalszárnyakkal. Épült 1753-ban. Hátnál 8 tengellyel.

Telekesy-utca 3. Kanonoki ház, egyemeletes, 4 ablakos, 1820 körül.

Telekesy-utca 4. Ház, egyemeletes, 3+1+3 tengelyes, középrizalitos timpanonnal, kovácsoltvas erkéllyel, XVIII. sz.

- Telekesy-utca 5.** Kanonoki ház, földszintes, 4 tengelyes, épült 1830 körül.
- Telekesy-utca 6.** Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, szegmentíves kapuval, barokkstilű.
- Torok-köz 1.** Ház, földszintes, oromfalas, 2 ablakán barokk kovácsoltvas rács.
- Torok-köz 4.** Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, épült a kapu feletti kronosztikon szerint 1717-ben. Bent stukkós mennyezetek.
- Torony-utca 4.** Ház, földszintes, íves kapu és 7 ablak. Copfstilű.
- Vadász-utca 1.** Ház, egyemeletes, 4 ablakos, balra íves kapuval. Udvara árkádos, XVIII. sz.
- Vadász-utca 2.** Ház, egyemeletes, 2 ablakkal, íves kapuval, udvarán lépcsővel, talán török eredetű.
- Vorosilov-lér 1.** Ház, földszintes, 11 kökeretes ablakkal, barokkstilű, XVIII. század.
- Vörös Hadsereg útja 1—3.** Náray kanonok háza, egyszerű, XVIII. század.
- Vörös Hadsereg útja 2.** Ház, egyemeletes, 1+3+1 tengellyel, közép-rizalittal, klasszicizáló, 1810 körül.
- Vörös Hadsereg útja 4.** Kispréposti palota, egyemeletes 2+3+2 ablakos, trapéz-alapú zárt, íves felső záródású erkéllyel, barokk-rokokó stílű. Androvics Miklós kanonok, 1758-ban építtette. Mestere Mathias Gerl. Trapézalakú, oromzatos középrizalittal. Kapu mellett 2 vázával, felette erkéllyel. Kovácsoltvas rácsai rokokóstilűek. Emeleti teremben Kracker freskója: Az erény diadala, 1774. Ugyanitt Huetter Lukács dekoratív festményei, tőle még a kandalló feletti kép is. A házat az 1827-es tűzvész megromlalta.
- Vörös Hadsereg útja 6.** Wagner kanonok háza, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, gazdag kapuzattal, melynek szélein angyalok térdelnek, felette fülkében Madonna szobra áll, barokkstilű. XVIII. század közepe.
- Vörös Hadsereg útja 8.** Volt jogakadémia, kétemeletes, 14 ablakos. íves-oromzatos kapukeretén Foglár-címer, felette Madonna-szobor. Foglár György kanonok építtette 1840-ben. 1852-ben emelettel, 1920 körül udvari szárnyal bővült. Később az angolkisasszonyok nevelőintézete. Benne megújított házikápolna. Kracker: Szent Család, Szt. József halála (az utóbbi másolat?).
- Vörös Hadsereg útja 10.** Püspöky kanonok háza, egyemeletes, 1+3+1+1 tengellyel, melyből az első 3 rizalitszerűen kiugrik, épült 1733-ban. Homlokzata megújítva. Udvari melléképülete 9 nyílásos, toszkán oszlopokkal, XVIII. század. Udvarán Batthyány Ignác kerti pavillonja, emeletes, manzardtetős, erkélyes és egyablakos, balra hajlóan felfutó külső lépcsővel. Fellner Jakab műve, 1780 előtt.
- Vörös Hadsereg útja 11.** Régi börtön, kálvária-csoporttal, a vármegyeháza udvarán, XVIII. század, barokkstilű. Építtette Mathias Gerl. Renováltatta a vármegye 1930 körül.
- Vörös Hadsereg útja 13.** Volt Oroszlán-vendéglő, egyemeletes, 6 ablakos, II. József két ízben szállt meg benne. XVIII. század.
- Vörös Hadsereg útja 16.** Nagypréposti palota, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, a kapu két oldalán copfstilű lombfüzeres páros jön oszlopok tartják az emeleti erkélyt. Ennek, valamint az ablakoknak rácsai rokokóstilűek. Épült 1774—1776 között Fellner Jakab tervei szerint, Batthyány Ignác nagyprépost részére, Dobronyai Miklós kanonok fejeztette be.
- Vörös Hadsereg útja 18.** Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 5 tengelyes. Gazdagon kiképzett homlokzat, a közepén díszes kőerkéllyel.
- Vörös Hadsereg útja 26.** Buttler-ház, egyemeletes, 6 ablakos, balra

kertbe nyíló íves kapu. XVIII. század. E házban játszódik Mikszáth Kálmán Különös házasság c. regénye. Stukkós mennyezetek. Benne a Heves-Egri Múzeum, mely az 1872-ben alapított liceumi gyűjteménnyel egyesült. Nevezetesebb tárgyai: Sienai trecento-triptychon. Dosso Dossi: Faun és nimfa. Domenichino: Pihenés Egyiptomban. Bernardo Strozzi: Dávid. Sebastiano Ricci: V. Pius és két szerzetes. Tischbein: Európa elrablása. Kracker: Vázlatok. Huetter: Barkóczy Ferenc. Szentgyörgyi János: Buda és Pest látképe 1830-ból. Az egri származású Kovács Mihály festő (1818—1892) körülbelül 130 műve. Kálvária, kődombormű Egerből, igen jó barokk mű. Canova: Kis. ker. János-szobor. Casagrande szobrai (Ker. Szt. János, Pyrker érsek, Pyrker apja, magyar férfi). Vasláda, XVII. sz. Az egri szűrszabók zászlója, 1772. Diósgyőri pálos pad, 1587. A barátréti kartauzi kolostor töredékei. Török ezüstkanna. Gótikus kályhacsempék. Török és XVIII. századi edények. (Rendezés alatt.)

Werner apát-utca 4. Ház, egyemeletes, 7 ablakos. Barokkstilű. Oldal-homlokzata 5 tengellyel: Jezsuita-utca 1.

Werner apát-utca 6. Ház, egyemeletes, 7 tengelyes, copfstilű.

Werner apát-utca 8. Zach József festő háza, egyemeletes, 6 tengelyes, elrontott homlokzattal. Lépcsőházában barokk kőkorlát.

Werner apát-utca 10. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes, a szecesszió idején elrontott homlokzat.

Zalár József-utca 3. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes. Igen mély, 16 méterre beépített traktussal. Arkádus udvarral. Copfstilű, átépítve.

Zalár József-utca 11. Ház, egyemeletes, 10 tengelyes, íves kapuval, copfstilű.

Kracker sírja, keresztet tartó nemtő-szobor, emelte 1850 körül Bauer György egri szobrász.

Várom, az ó-kapunál. Telegdi Csanád és Oláh Miklós építkezéseire vonatkozó emléktábla. Keresztboltíves folyosó 8 szakasza nyilván egy kolostorudvar részlete, a vár területén lévő házban. XV. sz. Több kilométernyi kazamatát és alagutat ástak ki 1925 óta. Benn gazdag lapidarium, Dobó István tumbájának figurális fedőlapja a dobóruszakai templomból. Csaby-sírkő, 1530 körül. Ágyúcső 1509-ből. A vár még a tatárjárás előtt épült. Mai erődítésrendszere a XVI. század közepétől épült ki. Történelmében a legnevezetesebb dátum 1552, midőn Dobó István sikeresen védte meg a török túlerő ellen. 1596—1687 közt a törökök, 1702-ben az osztrák csapatok felrobbantották.

EGERBAKTA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, építtette Esterházy Károly, egri püspök, 1779-ben, Fellner Jakabbal. Szentélyfeskőit, melyeket Kracker festett, bemeszelték. A szobrok Anton Steinhäuser egri szobrásztól. Oltárképe Krackertól: Szt. Katalin, 1775. 1900-ban renoválták.

EGERBOCS

R. k. templom, épült 1781-ben.

EGERCSEHI

R. k. templom, épült 1737-ben.

Beniczky-kúria, klasszicizáló, oszlopos középrizalittal, négy-négy ablakos szárnnyal, épült 1830 körül.

EGERFARMOS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, egyeneszáródású szentélyel, mai alakjában barokkstilű, épült a XVIII. században. Sekrestyéje románstilű, régi templom maradványa, XIII. század. Márvány sírkő címerrel, 1779.

EGERSZALÓK

R. k. templom, építtette 1738-ban az egri káptalan. Pietà-kép. Kracker festménye: Krisztus az olajfák hegyén. (Másolat?)

Harangtorony, alja, 1725 körül, emelete 1760-ban épült.

Szt. Vendel-kápolna, épült 1805-ben.

EGERSZOLÁT

R. k. templom, épült 1734-ben.

Kastély, emeletes, építtette 1773-ban Csernus Sándor.

Bory-ház, földszintes, épült a XVII. században. A Bory-családé volt.

ERDŐKOVESD

R. k. templom, XVIII. század.

Orczy-kastély, XVIII. század, később a Károlyi-családé.

ERDŐTELEK

R. k. templom, épült 1700 körül. Lippi Alajos leleszi premontrei pap freskói, 1720 körül.

Hanyipusztai kápolna, Lippi Alajos freskói, 1719.

Kőkereszt, készítette Buttler, 1706.

FEDÉMES

R. k. templom, épült 1820-ban.

FELDEBRŐ

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti zsindeyes-hagymasisakos barokk toronnyal, építtette Grassalkovich Antal 1750-ben. Háromosztású belső tér, fiókos-kosárvízes dongaboltozattal, elliptikus diadalívvel. A jobb mellékoltáron Kracker: Szt. András. XVIII. századi örökmécs, IV. századi kehely, hatkaréjos talppal és hólyagos cuppával. Kriptalejárat a hajó közepén. **Altemplom:** Oldalkonchás, centrális alaprajzzal, mely egymást átmetsző öthajós terekből áll. A keresztboltozatszerű dongarendszert alacsony, lefelé szélesedő, nyolckaréjos kötegpillérek tartják. A boltozaton szír-bizáncias, X—XI. századi freskók: Krisztus mellképe a négy evangélistával, szentek mellképei, Kain és Ábel egészalakos képe. Szt. Pál mellképe, XII. sz. Ez a Magyarországon egyedülálló alaprajzi elrendezés (legközelebbi rokona Germigny des Prés) ugyanilyen felépítményt hordott. A freskók a hazai falfestészet első emlékei. Kívül a barokk hajó északi és déli falán ívsorok és fülkébe állított oszlopok faragott köből: a felsőtemplom részletei, melyeket a XV. században raktak össze, a déli oldalon ezt bizonyító csúcsíves ajtókerettel. Renoválta a Műemlékek Országos Bizottsága 1923-ban és 1936-ban.

FELNÉMET

R. k. templom egyetlen homlokzati toronnyal és sarokvolutákkal,

építtette a homlokzatán lévő kettős címer tanúsága szerint Erdődy Gábor egri püspök. Utóda Barkóczy Ferenc fejeztette be. 1715—1761. Barokkstilű.

Barátréti pálos-templom és kolostorrom az Eger- és Almáspatak összefolyásánál. II. Miklós egri püspök 1360 előtt telepítette ide a pálosokat. Az egyhajós templom a XV. századból származott, boltozati zárókövén 1519-es évszám. A rend 1680-ban elhagyta a klostromot.

Várrom, a község határában, az egri várrendszer sáncainak és kazamatáinak romjai, a török uralom idejéből.

Magtár, azelőtt plébániatemplom, XVIII. század.

FELSŐTÁRKÁNY

R. k. templom, építtette Esterházy Károly egri püspök, 1792—1795 között, benne ötvösmű a Fuorcontrasti-kastélyból. Főoltára Motzer József egri szobrásztól, 1799 körül. Huszár Ferenc: Magdolna-oltár, 1780 körül.

Barátréti karlauzi romok, egyhajós templom nyomai barokkori szentéllyel, északi oldalon chiostróval. Zárókö került elő Stiboriczi Stibor egri püspök (1410—1420) címerével, ma a Heves-Egri Múzeumban. A karlauziak a XIV. században telepedtek ide.

FUZESABONY

R. k. templom, épült 1726-ban, 1811-ben kibővítve.

Pusztaszikszói r. k. kápolna, épült a XIX. század elején.

Érseki kastély, Pusztaszikszón, épült a XIX. század elején, az egri érseké volt.

GYONGYOS

Szt. Bertalan-templom, homlokzata barokkstilű, két toronnyal, melyeknek sisakja 1917 után készült. A hajó és a szentély támpilléres, a szentély a három hajóval egyenlő szélességű és csaknem háromszögben zárul. Boltozat és karzat barokkstilű. Északi és déli oldalkapuk előcsarnoka 1654-ből és 1656-ból, déli torony 1815. Déli oldalon Farkas Tamás és nejeinek egyesített címere, 1335 körül. Főoltarán Szt. Péter és Pál, párkányán koronás és pálmaágas angyalok, faszobrok Hebenstreit József pesti szobrásztól, 1783. (Rajzok a templom irattárában.) Főoltár felett Szt. Bertalan vártanúsága, Ribera-kópia, 1783-ból. Bronz keresztelőmedence, XV. sz. Úrmutató IP nagyszombati mestertől, 1560 körül. Filigrános kehely, XV. sz. vége. Talpas feszület, XV. század vége. „Rosary” kehely, filigrános, XV. sz. vége. A templom a XIV. század közepén épült, barokk korban átalakították. Északi tornya 1805-ből, déli 1817-ből. Renoválta 1921—1922 között Nagy Virgil és Wälder Gyula.

Ferences-templom, másképpen barátok temploma, oromzatos homlokzattal és egyetlen jobboldali toronnyal, barokkstilű. Az oromzaton szobrok, a portálé felett Sz. Mária és Szt. Erzsébet szobrai, Singer Mihály egri mestertől. Hosszú hajója s a nyolcszög három oldalával záruló szentélye gótikus. A szentély zárókövén sárkányrendes Báthory-címer. Barokk főoltára Kranowetter Gábor oltárképével: Mária látogatása Erzsébetnél. A főoltár Páduai Szt. Antal és Szt. Ferenc oltár faszobrai Hebenstreit József pesti szobrásztól, 1759—1760. Stallumok Oszler Libor frátertől, 1746. szőszék Seidler Mátyástól, 1762. Gótikus a szentély, a hossz ház (orrtágnélküli ablakkal), a mellette álló torony és a sekrestye. Kehely Schätzl József pesti ötvöstől, 1760 körül. Kehely Trauzel de Panta Ferenc pesti ötvöstől, 1761. Építtette a Báthory-család 1400 körül a ferenceseknek. 1526-ban leégett. 1701—1727 között átépítették. Tornya 1746-ból. 1904-ben

á Műemlékek Országos Bizottsága renováltatta. Kriptájában nyugszik Bottyán János kuruc generális († 1709).

Ferences-kolostor, egyemeletes, négyszögű épület, kapuján 1727-es évszám, ebédlőjének gazdagon faragott tölgyfaajtaja 1717-ből. Könyvtára 10 000 kötet, 165 ősnymtatvány. Bessenyei Mihály kódexe, 1524.

Szt. Orbán-templom, 1566-ban már állott, később a jezsuitáké volt, 1760-ban újjáépült. Gazdag barokk szöszék. Oltárképe: Sz. Mária mennybe-menetele, mellékolttáron jezsuita szentek.

Szt. Erzsébet-templom, vagy ispotály-templom, eredetileg gótikus, 1645-ben átalakítva. Feszület, XV. sz. Kereszt, javítva 1711-ben.

Gyöngyöspüspöki r. k. templom, átépítette Esterházy Miklós püspök, épült a XV. században.

Kálvária, templomát a jezsuiták emelték 1721-ben, többször átépítve.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és empire homlokzattal, épült 1793-ban, homlokzata 1810—1815 közt, talán Rabel Károlytól, tornya 1844-ben. Kelyhek, 1678, 1808. Tányér, 1645. Két ónkanna, 1835.

Gör. kel. templom, épült 1811-ben, leégett 1907-ben.

Zsinagóga, épült 1816—1820 között. Mestere Rabel Károly volt.

Régi vármegyeháza, 1687-ben már állott.

Városháza, épült 1783-ban, a városrendezési tervek szerint lebontásra kerül. Egyemeletes, 2+1+2 ablakkal, copfstíliú.

Orczy-kastély, egyemeletes. Kerti homlokzata 3+5+3 ablakos. Utcai homlokzata síma, 11 ablakkal. Ismeretlen mestertől. Régebben Szapáry-kastély, a kapu előtti orozslánok Uhrl Ferenc morva-pesti szobrásztól, 1830 körül.

Hanisztér 5. Lépcsőházban szép vasrács, XVIII. század első fele.

Koháry-körút 2. Ispotály, ma mezőgazdasági iskola, építette Koháry István, 1725-ben.

Kossuth Lajos-utca 8. Ház, épült 1781 előtt.

Petőfi Sándor-utca 32. Berényi-ház, XVIII. század.

Szent Bertalan-utca 3. Almásy-ház, volt Hangya-ház, épült 1780 körül.

Falában fa Madonna-szobor. Később r. k. plébánialak.

Vachott Sándor-utca 8. Vachott-ház, földszintes, kétaablakos, balra íves kapuval.

Méntelep, építette megyei kaszárnyának Fellner Jakab 1765-ben.

Többször átalakítva.

Benevár, Mátrafüreden. Épült a XI. században. Csekély maradványok.

GYÖNGYÖSHALÁSZ

R. k. templom, épült 1350-ben, teljesen átalakítva.

GYÖNGYÖSHALMAJ

R. k. templom, XVIII. század.

GYÖNGYÖSOROSZI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

GYÖNGYÖSPATA

R. k. templom, háromhajós, a nyolcszög három oldalával záruló s a hajóval egyforma széles szentéllyel. A nyugati oldalon a homlokzat előtt, de a tengelytől kicsit jobbra földszinten négyzetes, felső két emeletén nyolcszögletű torony, gót ablakokkal. Pálcatagos, díszes nyugati, s kevésbé díszes déli kapu. Belül háromhajós ál-csarnoktemplom, a főhajó

és a déli oldalhajó, valamint a szentély későgótikus, bordás boltozattal fedve. Szentségtartó kőfülke és keresztelőmedence a XV. századból. Főoltárán fafaragás: Jessze fája, XVIII. század. A templom gótikus, Mátyás király kívánságára épült 1470 körül. A XVIII. században az északi hajót újra boltozták, a sekrestye is ebből az időből való. Renoválták 1890 körül, mikor új sisakot kapott s lebontották körvédőfalát.

Várum, középkori alapfalak.

Kőhid, kétnyílásos, valaha szobrokkal, XVIII. sz.

GYONGYÓSSOLYMOS

R. k. templom, egyetlen nyolcszögletű homlokzati toronnyal, mely magasra emelkedik, alul támpillérek. A templomtest is támpillérekkel. Épült a XIV. században, 1711-ben barokk stílusban átépítették. A homlokzatán lévő címer a Solymossy-családé, XV. század. Az énekkarzat alatt Solymossy-címeres sírkőtöredék, 1410-ből.

Ördögök tornya, védgát a tatárjárás idejéből.

R. k. plébániaház, kerti házának 2 szobája és folyosója a régi várból. Zárdarom, állítólag ciszterci apátságtól.

GYONGYOSTARJÁN

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyoskával, 3 boltszakaszos belső térrel és keskenyebb szentéllyel. Barokkstílusú, épült 1750—1753 között, freskóit, melyeket Dietrich János Miklós (nem Kracker, mint gondolták) festett, 1938-ban a Műemlékek Országos Bizottsága felügyelete alatt restaurálta Sándor Béla. Szentélyében a 4 evangélista, ovális keretben Magdolna Krisztus lábait mossa. Hajójában: Négy egyház-anya és Szentháromság, apostolok, majd: Királyok hódolata a bárány előtt. Kórus felett: Muzsikáló angyalok, orgona mögött: Jézus és a szármárai asszony. Főoltárkép: Dietrich: Mennysországi szentekkel. Mellékoltáron szép barokk dombormű.

R. k. plébánialak, épült 1760-ban.

Borpince, vágták 1740 körül francia hadifoglyok. Hossza 271 méter. Kupolás előcsarnokkal.

HANYIPUSZTA, lásd ERDŐTELEK

HATVAN

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakaszos belső tér, szentéllyel. Építette Grassalkovich Antal 1751—1757 közt, valószínűn Mayerhoffer Andrással. Renoválták 1913-ban. Barokk berendezése a pécsi székesegyházból 1882-ben idehozva, köztük 2 kétülékes, gazdagon faragott stallum, 1720 körül. Harang a dömsödi apácák templomából. Főoltár 1844-ből.

Szt. Sebestyén-szobor, készült 1739-ben.

Grassalkovich-kastély, 8+3+8 ablakkal, korinthisi oszlopos és atlaszos erkéllyel, zsindeletetével. Építette Grassalkovich Antal. Széles kapuja 1754-ből. A kastélyt Jung József pesti mester építette át 1763 körül. Barokkstílusú. Később a Hatvány-családé. Parkjában a Budapest, Táncsics Mihály-utca 7. sz. ház konzolos erkélye.

Grassalkovich-majorka, boltozatos termék, udvarban befalazott árkdok. Építette Grassalkovich Antal posztógyárnak, 1762-ben.

HERÉD

R. k. templom, épült 1779-ben. Tornya 1816-ból.
Ev. templom, épült a XVIII. század végén.

HEVES

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal (1777) és falpillérszemes, középtűt előrelépő homlokzattal. Az északi és déli kapu felett befalazott, későgótikus kapukeretrészek. Szentélye a nyolcszög három oldalával zárul, gótikus, XV. sz. Állítólag a XIII. században már állott. 1771-ben Haller Gábor átépíttette. Háromboltszakaszos hajó, orgonakarzat. A hajó három és a szentély két kupoláján Kracker János Lukács freskói; jeleknek Ker. Szt. János életéből. Tőle a Krisztus keresztelését ábrázoló főoltárkép is. Valamennyi 1771 körül. Jobb mellékoltár képe, szent nő „A. Reiner Pinx 1765”. Alul gömbölyű szószekét Szt. Kristóf szobra atlaszként tartja, rokokó.

Ref. templom, 1926—1929. Benne kehely, Zeller Ferenc pesti ötvös műve, 1798. Kanna és tányér, 1798.

Nep. Szt. János-szobor, keresztet tart. Talapzatán kartusban 1768-as évszám. (A templomkertben.)

Városháza, földszintes, régi.

Csopaki Thorma-kúria, épült 1840-ben, később a Báthy-családé.

Dobóczy-kúria, épült 1842-ben. Négyoszlopos, oromzatos középrizalittal, klassziczizáló.

Lubik-kúria, Pustacsáson, épült a XVII. században. Később a Németh-családé.

HEVESARANYOS

R. k. templom. Épült 1831-ben.

HEVESUGRA

R. k. templom, köportáléja 1700-ból.

HEVESVEZEKÉNY

R. k. templom, épült 1780—1739 között.

Szalgháry-kastély, épült 1739—1740 között.

HORT

R. k. templom, épült 1769-ben.

Kastély, épült a XVIII. század végén. Ma Állami Gépállomás.

ISTENMEZEJE

R. k. templom, XVIII. század.

Barlangkápolna, kettős, sziklába vájva.

IVÁD

R. k. templom, oromzatos, homlokzatán fa-huszártonnyal, épült 1792-ben.

KÁL

R. k. templom, épült 1761-ben.

KANÁZSVÁR, lásd MÁTRADERESKE

KÁPOLNA

R. k. plébániatemplom, építtette Esterházy Károly egri püspök, elkészült 1785-ben. Benne Kracker: Mária és Erzsébet találkozása. Szent Anna, Szt. Erzsébet és Zirckler Johann: Szeplőtelen fogantatás (főoltárkép).
Kőhid, a Tarna felett, háromnyílásos, XIX. század eleje.

KARÁCSOND

R. k. templom, épült 1763-ban.

Goszthonyi-kúria, épült a XIX. század elején.

Okolicsányi-kúria, földszintes, fából ácsolt középrizalittal, épült a XIX. század elején. Később a Széplaky-családé.

KERECSEND

R. k. templom. Építtette Esterházy Károly, egri püspök, Fellner Jakabbal. 1773-ban. Szobrai Steinhauser Antaltól és Höss Józseftől. Főoltára Johann Sporer egri stukkátortól, 1774. Kracker: Sz. Mária Jézussal, 1777.

KISKÖRE

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök, 1777-ben. Mestere talán Fellner Jakab.

KISNÁNA

Várrom, áll két emelet magasságban az öregtorony és a kaputorony. Utóbbinak földszintje és I. emelete négyszögű, II. és III. emelete nyolcszögű, kívül faragott kőburkolattal. A III. emelet 4 nagy, széles ablakát csúcsíves mérmű díszíti. Vártemploma is volt, melyben Kompolthy László címeres sírköve 1428-ból került elő (hic jacet magnificus ladisla Kompolthy de n... fili cimitis stefani kompoltth de... none ab... no dm cccxx octavo) Az Aba-nembeli Kompolthyak építtették a XV. század elején. Móré Lászlóé, majd a törököké is volt.

KOMPOLT

R. k. templom, építtették a Grassalkovichok.

Grassalkovich-kastély, épült a XVIII. század közepén, majd a Forgách- és Károlyi-családé.

KOMLÓ

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök 1782-ben. Főoltárkép Zirckler Johann: Mária mennybemenetele, 1784. Két mellékoltár képe Huszár Ferenctől, 1785 körül.

LŐRINCI

R. k. templom, épült 1695-ben, újjáépíttette 1773-ban Grassalkovich Antalné.

Szt. Anna-kápolna, épült a pestis megszűnése emlékére, 1723-ban.
Plébánialak, építtette Grassalkovich Antal 1771-ben.

LUDAS

R. k. templom, épült 1810-ben.

MACONKA

R. k. templom, deszkatoronnyal, épült a XV. században. Szentségház. Harang, 1650.

Marsó-kúria, XIX. század eleje.

Rusznák-kúria, XIX. század eleje.

MAKLÁR

R. k. templom, barokkstílus, építtette 1787—1796 között Esterházy Károly, egri püspök. Szószék, Motzer József egri szobrásztól, 1798.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kis sisakkal. Épült 1790-ben Úrasztali edények, 1750—1790.

MARKAZ

R. k. templom.

Város, északi része a toronnyal és bejáráttal elpusztult. Déli oldálán sánc. Vastag falak. A Kompolthy-családé volt, valószínűleg a XIV. században épült.

MÁTRABALLA

R. k. templom, épült 1715-ben, kőfallal kerítve. Benne ökörfejes Bánffy-címer.

MÁTRADERESKE

R. k. templom, épült 1715-ben.

Kanazsvár romjai. Toronyfal gránitkockákból építve, talán őrtorony. Az egri vár védelmi rendszeréhez tartozott, valószínűleg Recsky Zsigmond és György építtette 1571 körül.

MÁTRAFURED, lásd GYONGYOS

MEZÖTÁRKÁNY

R. k. templom, épült 1773-ban, benne Kracker képe, Szent János olajbafőzése, 1773 előtt.

MIKÓFALVA

R. k. templom, épült a XVIII. század első felében, az ajtóköben 1757-es évszám.

NADÚJFALU

R. k. templom, épült a XVIII. század előtt, festett virágos famennyezete 1746-ból.

R. k. faharangláb, árkados, XVIII. század.

NAGYFUGED

R. k. templom, épült 1836-ban.

Kápolna, a temetőben.

Almássy-kastély, később községháza, XIX. század eleje.

NAGYKÖKÉNYES

R. k. templom, bővítették 1727-ben és 1799-ben. Tornya 1817-ből. Dessewffy-kúria, földszintes, épült 1820 körül.

NAGYRÉDE

R. k. templom, épült a XVII. században, újjáépítették 1873-ban. Oltárkép, XVIII. sz. Harangja 1587-ből.

NAGYTÁLYA

Érseki magtár, ajtajának középső kovácsolt rózsacsokra Fassola Henriktől, XVIII. század második fele.

NAGYVISNYÓ

Ref. templom, egyetlen barokk sisakos homlokzati toronnyal, épült a XVIII. században. Festett karzata a dédesi ref. templom mennyezetének festőjétől. Kókuszserleg. Öntárgyak a XVIII. századból. Ezüstkehely, 1775. Terítő, 1790.

NÁNA, lásd KISNÁNA

PARÁD

Károlyi kastély, klassziczizáló. Építette Koch Henrik.

Fürdő, oszlopsoros, folyosós, U-alakú épületét a Károlyi-család 1827—1830 közt építtette (nem Koch műve).

PÉLY

R. k. templom, épült 1773-ban.

PÉTERVÁSÁRA

R. k. templom, két nyolcszögletű, oromzatos homlokzati toronnyal, köztük érdekes elrendezésű oromzatos középrésszel. Neogót stílusú, építette Keglevich Károly 1812—1817 közt. Gótizáló szentségtartója 1819 Gerick József és fia, Pozsony. Az építést Povolny Ferenc vezette, de a romantikus terv nem tőle való.

R. k. kápolna, kerek, kupolás, épült a Keglevich-család számára, 1722-ben. (Kapu felett évszám.)

Keglevich-kastély, egyemeletes, 2+4+3+4+2 tengelyes, manzardtetős, udvarán U-alakú. Lépcsőházának gazdag kovácsoltvas-kapuja és a lépcsőkorlát Fassola Henriktől. A díszteremben freskók. A mennyezeten az Olympos átfestett képe, sarkokban a Keglevich-család tagjai, falakon kartusokban mitológiai és történelmi jelenetek (Semiramis várost alapít stb.). Jelezve lent, az ajtótól balra: „J. Beller pinx.“ Valószínűleg ugyanettől a nagy technikájú, de teljesen ismeretlen, 1770 körül működő festőtől valók az edelényi kastély freskói. A homlokzattól jobbra gazdasági épület félkörös orommal és vázákkal.

Községháza, tornya hajdan örtorony.

POROSZLÓ

R. k. templom, épült 1797-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1791—1793 közt. 1906-ban bővítették. Tányér, 1747, kancsó, 1743, 1739. Terítő, 1639.

Templomrom, Pusztarábolyon, középkori alapfalak.

PUSZTAHÍDVÉG, lásd SARUD

PUSZTARÁBOLY, lásd POROSZLÓ

PUSZTASZIKSZÓ, lásd FUZESABONY

RECSK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, földcsuszamlásoktól sokat szenvedett. XVIII. század.

RÓZSASZENTMÁRTON

R. k. templom, építtette 1780-ban Grassalkovich Antal.

SARUD

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök, 1780-ban. Pusztahídvégi magtár, boltozatos, oszlopos, építtette Esterházy püspök.

SIROK

R. k. templom, épült 1760-ban.

Novotha-kúria, később a Grosz-családé, XIX. század eleje.

Várrom, alsóvára régebbi épület köveiből, sokszögű sarokbástyákkal és tölcseres ágyúrésekkel, nagy udvarral, annak nyugati sziklafalába vajt ülőfülkékkel, építtette Guthi Országh Kristóf 1562-ben. A fellegvárba háromágú, részben lőréses alagút vezet. A fellegvár kazamatái épek. Eredetileg az Aba-nemzetségé volt, de csak a XIV. században kezdett szerepelni. 1320-ban a Bodonyiaké. Nagy Lajos 1372-ben kijavíttatta. A Tari (Tar Lőrinc) és Guthi Országh stb. családé volt. A töröké volt 1596—1687 közt, végül a Károlyi-családé.

SZAJLA

R. k. templom, épült 1820-ban.

SZARVASKŐ

R. k. templom, díszes, építtette Pyrker László érsek, 1840-ben.

Várrom, csekély falmaradványokkal. 1583-ban az olasz származású Stella Kristóf építtett rajta. Az egri püspöké volt, majd 1596—1687 közt a törököké, utána még teljesen épen állott.

SENTDOMONKOS, lásd TARNALELESZ

SZIHALOM

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1758-ban. Barokkstíflű. Benne egri káptalan kőcímere és Kracker két képe: Nep. Szt. János és Szt. József, 1771.

SZILVÁSVÁRAD

Ref. templom, körtemplom, négyoszlopos és oromzatos portikusszal. Építtette kat. templomnak Keglevich Miklós, 1837—1841 közt. Terve talán

Páckh-tól. Kehely és kenyérosztó tányér, Szentpéteri József pesti ötvös-től, 1811. Két tányér és kanna, 1736.

Rom, középkori alapfalak.

SZUHA

R. k. templom, épült 1768-ban.

SZÚCSI

Pálos kolostor romjai, egy magtárban.

Kúria, Bajza József szülőháza, XVIII. század második fele.

TARNABOD

R. k. templom, épült 1780—1790 közt.

TARNALELESZ

Bükkszenterzsébeti r. k. templom, épült 1761-ben. Jákob megáldja fiait-kép, 1700 körül.

Szentdomonkosi r. k. templom, egyetlen, homlokzat mögött ülő huszártoronnyal s a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentélylyel. Épült a XV. században, renoválták 1734-ben.

TARNAMÉRA

R. k. templom, épült 1766-ban.

Almágy-kastély, földszintes, 3+2+3 ablakkal, manzardtetős közép-
rizalittal, épült 1780 körül. Később a Kégl- és a Schossberg-családé.

TARNAORS

R. k. templom, barokk, épült 1754-ben. Oldalkápolnája a régi templom árpádkori szentélye, egyszerű kőbordás keresztboltozattal. Copf szék. Orczy Lőrinc márvány epitáfiuma, XVIII. sz.

Orczy-kastély, egyemeletes, középutt timpanonnal, épült 1760-ban, a múlt században erősen átalakítva és bővítve.

TARNASZENTMÁRIA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, magasan fekvő szentélye patkóalakú, belül háromkarélyos. A szentély boltozott, a hajó fennyezetes. A szentély alatt altemplom, a hajóban érdekes faragású féloszlopok, különös, díszített lábzetekkel. Románstílus, X—XI. sz. A feldebrői altemplomhoz kapcsolódik.

Várrom, középkori maradványok a hegyen.

TARNASZENTMIKLÓS

R. k. templom, épült 1818-ban.

TARNAZSADÁNY

R. k. templom, épült 1784-ben.

TENK

Uradalmi épület, manzardtetős, négyzetes toronyrészsel, XVIII. század.

TERPES

R. k. templom, épült 1780-ban.

TISZANÁNA

R. k. templom, építette Esterházy Károly püspök, 1788-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1730-ban. Két kehely, 1765, 1805. Négy régi kanna. Két tányér, 1747. Keresztelődény, 1763.

TÓFALU

R. k. templom, épült a XVIII. század első felében, 1886-ban renoválták.

VAMOSGYÖRK

R. k. templom, XVIII. század.

VÁRASZÓ

R. k. templom, épült 1780 körül.

VÉCS

R. k. templom, épült 1760 körül.

Várrom, déli donjon áll. XV. század.

VERPELÉT

R. k. templom, épült 1771-ben.

Brudern-kúria, földszintes, épült a XIX. század elején, később a Sztáray-családé.

Gosztonyi-kúria, földszintes, épült a XIX. század elején, később a Baranyay-családé.

Németh-kúria, földszintes, épült a XIX. század elején. Később a Szentkirályi-, Mlinkó- és Kanzsó-családé.

VISONTA

R. k. templom, épült 1756-ban.

VISZNEK

R. k. templom, XVI. századi freskókkal, épült a XV. században, később erősen átalakítva.

ZARÁNK

R. k. templom, épült 1780-ban.

Czóbel-kastély, épült a XVIII. században.

KOMÁROMMEGYE

ÁCS

R. k. templom, épült 1844-ben.

Ref. templom, épült 1640-ben, átépítették 1802-ben. Kehely 1644-ből és 1675-ből.

ÁCSTESZÉR

R. k. templom, épült 1792—1794 között. Régi orgonája van. Táncsics Mihály szülőháza, egyszerű, XVIII. sz. vége.

AGOSTYÁN

R. k. templom, épült 1809-ben.

AKA

R. k. templom, épült 1788-ban. Harang 1775.

ALSÓGALLA, lásd TATABÁNYA

ÁSZÁR

R. k. templom, építette Fellner Jakab 1760 után.

Ref. templom, épült 1793-ban. Két kehely és két kanna, 1791.

Ev. templom, kisméretű, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1836-ban.

BAJ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. A kapuzatot kétpil-léres timpanon kereteli. Kétboltszakaszos hajó. Copfstülű, javította 1765 után Fellner Jakab.

Nagypince, boltozott, nyolcszögű középtérrel. Az Esterházy-családé volt, XVIII. század.

Pusztatemplom romjai, Talán Halap község temploma volt.

BAJNA

R. k. templom, régebbinek helyén 1487-ben épült, 1751-ben Sándor Mihály megújította. Faragványos, gótikus szentségfülke. Kehely, 1784-ből. Szentségtartó, 1811.

Sándor-Metternich kastély, egyemeletes, 3 ablak + 4 korinthoszi oszlopos középrizalit + 3 ablak. Épült a XVIII. században, Sándor Móríc

1834-ben Hild Józseffel megújította. A Földművelésügyi Minisztérium tulajdona.

Templomrom, a határban, XV. század.

Kolostorrom, kisebbmértű, a határban. Nagyrésze kiáztatlan.

BAJÓT

R. k. templom, épült 1771-ben. Barokk oltár és szószék. Sugaras úrmutató, XVII. sz.

Kálvária, Sz. Mária és János ev. kőszobra a XVIII. századból, Krisztusé újabb.

Pélföldszentkeresztii templom, építtette a remeték számára Esterházy Imre primás 1735-ben. 1763-ban Barkóczy Ferenc primás a nazarénus remeték számára hozzá rendházat építtetett.

Várrom, állítólag Benedek (Bánk bán) építtette a XIII. században. A kuruc időkben pusztult el.

BAKONYSÁRKÁNY

R. k. templom, épült 1788-ban.

BAKONYSZOMBATHELY

R. k. templom, XVIII. század. 1913-ban renoválták. Harang 1760, 1763.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1793-ban. Bent copfstílusú oltár és szószék.

BANA

R. k. templom, épült 1784-ben. 1897-ben újjáépítették.

Ref. templom, régebbinek helyén 1788-ban épült. Aranyozott kehely, 1619, Onkanna, 1711. Öntál, 1723.

Templomrom, a régi templom alapfalai, XV. század.

BÁNHIDA, lásd TATABÁNYA

BÁRSONYOS

R. k. templom, épült 1848—1851 között. Barokk úrmutató, empire kehely és cibórium.

BOKOD

R. k. templom, épült 1779-ben.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1794-ben, tornya 1814-ből. Átalakították 1898-ban. Vörösmárvány keresztút. Öntányér, 1708.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1780-ban.

CSÁSZÁR

R. k. templom, egyetlen, a homlokzathoz kiugró toronnyal, valószínűleg Fellner Jakab műve, 1772—1803. Freskóit Dorffmeister István festette 1776-ban. A szentély kupolaképén a Szentháromság, Szűz Mária és a vértanúság koszorúit tartó angyalok láthatók. Középkupola képe: Krisztus átadja Szt. Péternek a mennyország kulcsait. Harmadik kupola-kép Szt. Péter és Pál búcsúját ábrázolja. A 4 oltárkép szintén Dorffmeister-

től, gyengébb. A szószék mellvédje hajóalakú. Barokk szentélykorlát, gyertyatartó angyal és keresztük, copf padok. Zománcos barokk kehely, 1722. Két barokk kehely, cibórium és 5 ereklyetartó. Kapy Zsigmond c. püspök úrihímezéses miseruhája 1725 körül.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1748-ban. Két kehely, 1743, 3 kanna, 1760, keresztelőkanna és kenyérosztótányér, 1746. Harang: Zechenter, Buda, 1762.

CSATKA

R. k. templom, barokk homlokzattal, a szentély északi oldalán toronnyal, melyen csúcsíves ajtó nyílik, déli oldalán 3 támpillérrel. Egyhajós, kétoldalt 4—4 kápolnával, melyeket egymással keskeny átjáró köt össze. A hosszú, keskeny szentélyt a XVIII. században kettéosztották, ma a fele sekrestye. Egykor pálos-templom, melyet Kont Miklós nádor alapított 1357-ben. 1738-ban átépítve. A szentély északi oldal falában Szentlélek Miklós Ákos reneszánsz ízlésű, koszorúba fogott címeres sírköve 1516-ból. Kép Schmidt József győri festőtől. Szenteltvíztartó gótikus oszlopféjből 1748-ban átfaragva. Keresztelőmedence 1801-ből. Faragott gótikus kövek a környékén. Harang, 1753.

CSÉP

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Barokkstílus, épült 1797-ben.

CSÉV

R. k. templom, épült a XVIII. sz. elején. Harang, Zechenter, Buda, 1770.

CSOLNOK

R. k. templom, építtette Grassalkovich Antal 1770 körül.

DAD

R. k. templom, épült 1748-ban.
Ref. templom, épült 1748-ban. 1786-ban átalakították. Tányér, 1633. Két pohár, 1701 és 1787.

DÁG

R. k. templom, épült 1826-ban.

DOROG

R. k. templom, épült 1735-ben.

DOMOS

R. k. templom, építtette Erdődy László Ádám nyitrai püspök az Álmos herceg által 1107-ben alapított prépostsági templom köveiből, 1734-ben.

Szent István-templom, épült 1833—1834 között.

Mindszent-kápolna, épült az 1743-as pestis emlékére.

Romok, a temető mellett, a dömösi prépostság romjainak utolsó maradványai, ásatások tanúsága szerint 100×70 méter terjedelmű, románstílusú, homlokzatán kéttornyos templommal összeépített épület volt. (A Szépművészeti Múzeum állatos oszlopféje valószínűen a rend káptalan-

termének 4 keresztboltját hordó középső oszlopáról való.) A romok részben 4 méter magasak, de többnyire csak az alapfalak látszanak. Alapította Almos herceg, Lőrinc esztergomi érsek 1107-ben szentelte fel.

DUNAALMÁS

R. k. templom, épült 1754-ben. Kehely és szentségtartó, 1750.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, hajdan a bencéseké volt, gótikus stílusú, 1890-ben restaurálták. Ezüsttányér, 1760. Ezüstkehely, 1693. Rézkehely, 1825. Ónkancsó, 1689. Ón keresztelőkészlet 1756. Két terítő 1712 és 1798.

Kolostorrom, alatta római falak.

DUNASZENTMIKLÓS

R. k. templom, egy remete építette, XVIII. század.

Zárdarom, a Zsitva partján. Csekély maradványok.

EPOL

R. k. templom, épült 1805-ben.

ESZTERGOM

Főszékesegyház, keleti homlokzata háromszögű oromzatú, 8 korinthosi oszlop tartja, előcsarnokához 13 lépcső vezet. Benne kapuzat. Két nyolcszögletes, felső negyedében falpillérekkel díszített kerek tornya félgömbfedésű dongaboltozatos árkádokkal kötve a főépülethez. Északi és déli homlokzaton kereszthajók kiugrása. Nyugati (Duna-oldali) homlokzaton falpilléres, középen fülkés elrendezés, melyhez 12 lépcső vezet. A kupoladobot 24 simatörzsű oszlop tartja, félgömbalakú kupolával. Főkapu felett Meixner: Zacheus hívása, dombormű, ugyanitt más Meixner-művek is. A nyugati homlokzaton Casagrande 2 domborműve: Szent István felajánlja a koronát, Szent László a kereszties hadak vezére és lebegő angyalok. Görög kereszt alaprajz megrövidült oldalszárnyakkal. Belül világosszürke mómárvány. Huszonnégy korinthosi falpillér. Orgonakarzat Meixner 6 szobrával, a hajóban is domborművei. Hosszhajó kereszthajó dongaboltozattal. Szentély 11 lépcsővel magasabb, négyzeti kupola. Főoltár Pietro Bonanitól. Képe Michelangelo Grigoletti velencei festőtől: Assunta (Tiziano-másolat), 1846. Mellékhajók oltárképei: Kálvária és Szt. István felajánlja az országot, Grigolettitől. (Az utóbbit Mayer bécsi festő fejezte be.) Szentélyfreskó: Ludvig Moralt müncheni festőtől: Szentháromság, 1846. — Bakócz-kápolna: építtette Bakócz Tamás esztergomi érsek 1506—1507 közt, vörösmárványból. Benne vörösmárvány stálumok, lavabó, a kupola belső dobján felirat. Oltár fehér márványból, Andrea Ferrucci és Fiesole-től, 1519-ből. A kápolnát körülbelül 100 méternyi távolságból 1823-ban 1600 számozott darabban szállították mai helyére. Szt. István vértanú kápolnája: Oltárán a szent térdelő márványszobra Ferenczy Istvántól, 1831. Guiseppe Pisani modenai szobrász: Károly Ambrus primás márvány síremléke, 1824. Úrkoporsó kerekeken, fából, Garabszentbenedekről, 1480 körül, Lippert renoválta. Az egyiptomi stílusú kriptában 2 angyal, Andreas Schroth bécsi szobrásztól, 1823. Csáki Ugrin érsek sírköve, 1204. Garázda Péter sírlapja, 1400. Széchy Dénes bíboros figurális sírköve, 1463. Vitéz János érsek vörösmárvány tumbájának alakos fedele és egyik oldallapja, 1472. Szántó érsek sírlapja, 1483. Címeres sírkőtöredék, 1485. Gosztonyi Ádám reneszánsz sírköve, 1499. A Barkócz-kápolna külső falpillérei és frize, Várdai és Szelep-

csényi címere, Schuhknecht György városparancsok sírlapja, 1723. A főkáptalani tanácssteremben Hesz János Mihály egri festő: Szt. István keresztelése (eredeti főoltárkép), 1827. Mintaterem: A székesegyházra vonatkozó modellekkel, az első 1762 körülről, Páckh arcképe és rajza, Casagrande eredeti homlokzati szobrainak fejei. A székesegyházat Géza vezér kezdte építeni, 1010-ben. Szent István Szt. Adalbert tiszteletére háromhajós bazilikát emelt, 1089—1095 között tűzvész pusztította el. 1095-ben Jób érsek újjáépíttette, Telegdi csanádi érsek 1331—1349 között gótikus stílusban újította meg, Széchy Dénes érsek 1450—1453 között javíttatta. 1543-ban a töröké, 1683-ban visszafoglalva, 1763-ban bontani kezdték, 1770—1771 között kis egytornyos, kereszthajós templom épült a helyére. (F. A. Hillebrandt műve), melyet 1821-ben lebontottak. A mai főszékesegyház tervezője a kismartoni Kühnel Pál. Alapköletétele 1822, a munkánál Johann Baptist Páckh segített, aki 1824—1839 között önállóan vezette az építkezést. 1839-től Hild János a mester. Felszentelték 1856-ban, oszlopcsarnoka 1862-ből. Restaurálta Möller István.

Székesegyházi kincstár: az ország leggazdagabb egyházi kincstára. Első rendszeres leltára 1528-ból. Nevezetesebb darabjai: Otvösművek: Ovális kristály, metszett Kálváriával, Metz, IX. század. Békecsók-tábla, rekeszománccal, Bizánc, XII. század. Koronázási eskükereszt, magyar, 1250 körül. Körmeneti kereszt Kondorosról, limogesi stílus magyar munka, 1250 körül. Olasz körmeneti kereszt, 1363. Baráti István ereklyetartó keresztje, XIV. század. Mátyás király kálváriája, ronde bosse zománcos felsőrésze francia, 1400 körül, talpa 1480 körül, magyar, az európai öt-vösség egyik legnagyobb remeke. Két szarvserleg, 1400 körül, a német lovagrend ajándéka Zsigmond királynak. Súky Benedek kelyhe, 1440 körül (a legszebb magyar kehely). Széchy Dénes kelyhe, 1450 körül. Szakolcai sodronyománcos kehely, 1480 körül. Mátyás király szarvserlege, 1480 körül. Filigrános kelyhek a XV. század végéről. Oláh Miklós pástorbotta, 1490 körül. Két függő ereklyetartó, XV. sz. vége. Apostoli kereszt, hátán Francesco Francia niello-kepeivel, XV. század vége. Zeleméry László talpas keresztje, 1586. Pázmány Péter házioltára, Augsburg, 1620 körül. Főpapi mellkeresztek, XVII. század. Szelepcsényi kelyhe és talpas keresztje (az utóbbi 1667-ből). Barokk kelyhek és úrmutatók. — Textiliák: Antependium, XIV. század. Koronázási püspöksüveg, 1440 körül. Hímzett középkori miseruhák gazdag sorozata. Bakócz Tamás miseruhája, Pinturicchio rajza után, 1500 körül. Barokk textiliák.

Királyi kápolna és palota. A kápolna faragott kőből épült, homlokzatán bélétes, 2—2 oszlopos (valamennyi különféleképpen dekorált törzssel), román díszkapuzattal, timpanonjában a Mettertia rongált, 1420 körül festett képével, felette szalagfonadékos szélű, hatalmas rózsaaablakkal, melynek alsó részétől kezdve a fal téglából háromszögű orommal van kiegészítve. Belül a timpanont csigás festett díszítés borítja. A belső tér négyszögű, kerek szentéllyel, melyet diadalív választ el a hajótól. A szentélyt erődítési célokból lebontották s újabb, rossz falazással pótolták, melyet a helyreállítás kiváltott. A diadalíven Maestas domini-freskó volt, melyet olasz mester készített 1350 körül, sok töredéke megmaradt. Alul, a szentélyben körül szalagos körbe foglalt oroszánok töredékei maradtak meg, feltűnő stilizáltságuk arra vall, hogy keleti szövetek hatása alatt készültek. A hajó hosszoldalán 2—2 fülke látható, a baloldaliak szélső oszlopféjezete 1—1 emberfej, valószínűleg az építőmestereket ábrázolja, XII. század. A fülkében proféták és szibillák mellképei négykaréyos keretben, ugyancsak a bejárati falon is: Niccolò da Tommaso művei, 1350 körül. Balra zezgugosan díszített normannos, félkörös ívű kapuzat vezet a kis oldalkápolnába, ahol XIV. századi freskók

nyomai láthatók, azonkívül vörösmárvány ülőfülke. Jobbra szintén zegzugos ívű kapu köti össze a kápolnát a palotával, e kapu egyik remekül faragott oszlopfefe küzdő harcospárt, sást és medvét ábrázol. A palota főbejárata a kápolna mellett nyílik, ugyancsak félköríves, román díszkapuzat, bélletében 1—1 oszloppal. Timpanonjában vörösruhás férfi elmosódott képe. Az első helyiséget folyosószerrüvé alakították az erődítési építkezések alkalmából. Kisebb, előcsarnokszerrü helyiségek után reneszánsz terem következik, dongaboltozatán planéták voltak. Főfalán festett oszlopokkal elválasztott fülkében 4 allegorikus nőalak: Prudentia kígyóval, Temperentia korszókkal, Fortitudo buzogánnyal és oszloppal, Justitia, lábainál baráttal. Az utolsón bekarcolt török felirat 1593-ból, mely Piri agát említi. A festmények a XV. század végén készültek, reneszánsz ízlésűek és Filippino Lippi körének alkotásai. (Estei Hippolyt érsek esztergomi udvarában 1494-ben Alberto da Firenze festő szerepel.) Tőle jobbra terem, eredetileg keresztbordával fedve. Az ablaklakszemben 2 bélletes díszkapuzat (teremben való alkalmazása unikum), a baloldali, nagyobbik az említett helyiségbe vezet, a jobboldali, kisebbiken szűk folyosón át az azóta elpusztult erkélyre jutni. A hegy szélén, a reneszánsz freskós termen túl, nagyobb terem, a dekoráció halvány nyomával, felette török őrházikó, alatta egy emelettel alacsonyabb, kváderfalazású torony töve. Az alsó helyiségek nagyjából téglából falazott kazamaták. Itt van még Szt. István kápolnája, hajdan a királyi palota egyik lakószobája, boltozattal és szép csigás báránnyefes, XI. századi oszlopféjezetekkel. A hagyomány szerint itt született Szt. István. A várban Géza fejedelem kezdett építkezni s ettől kezdve 1256-ig a magyar királyok palotája volt. III. Béla megnagyobbította és kidíszíttette. 1256-ban IV. Béla szerint a palota avult és csak nagy költséggel volt rendbehozható, miértis odaajándékozta az esztergomi érseknek, aki ettől kezdve ott rezideált. Telegdi Csanád érsek 1330—1349 között építkezett rajta, később Vitéz János is. Az 1542-es török ostrom alkalmából boltozata beszakadt s azóta romban állott, de 1596-ban még jártak benne. A kápolnát s a palota egy részét Pálffy Miklós főkapitány temettette be hadászati célokból. Az 1660 körül itt járt Evlia Cselebi és Taferner Pál jezsuita már nem tud e helyiségekről. Kiasásuk és gondos helyreállításuk 1934—1938 között történt Gerevich Tibor és Lux Kálmán vezetésével, a Műemlékek Országos Bizottsága költségén.

Belvárosi plébániatemplom. Egyetlen homlokzati toronnyal, csigás orommal, azokon valószínűleg Kitzenberger Sebestyén esztergomi szobrász anyagszobraival. Figurális rokokó fakapu, tőle jobbra vörösmárvány árvíztabla 1832-ből. Háromszakaszos belső tér, sok görbülettel. Szentélykupola freskója Reinel vagy Reindl Márton pesti festő műve: Szent Pál lefejezése, 1788 előtt. Főoltárkép: Vaszary János: Szt. Péter és Pál apostolok (1896). Barokk faszószék baldachinján Szt. Mihály arkangyal szobrával, valószínűleg Bebó Károly műve 1762—1763 körül. Szt. Mária kápolnában régi kegyszobor. A templom a ferencesek régi temploma és kolostora — IV. Béla temetkezése — helyén áll, építője Oratsek Ignác pesti építőmester, 1757—1762 között készült.

Belvárosi plébániaház, bolthajtásos szobákkal, épült 1784-ben.

Belvárosi ferences-templom. Toronynélküli oromzatos, erős félkörös párkányú homlokzattal, sarkokon piramisok. Ajtón 2 angyal, felette fülkében Szt. Mária, balról Szt. Ferenc, jobbról Szt. Antal. Jobboldalt az ablak felett kettős címer vörösmárványból. Belül egyszerű, Szt. Anna-főoltárkép és a Guilianai stílusára emlékeztető szobrok 1750 körül. Homlokzat jobboldalán lorettói kápolna, 1722-ből, rokokó vasráccsal, benne nyugszik Kuckländer városparancnok neje, Truchlin Katalin. Alapkövét 1700-

ban tették le, 1716-ban fejeződött be az építkezés. Homlokzata, különálló campanileje és szentélye 1755-ből. 1837-ben nyugati falát megtámasztották, 1857-ben és 1910—14 között renoválták. Négy Harang, Buda, 1754.

Belvárosi ferences rendház, épült a XVIII. század elején, ma községi főreáliskola. A folyosón XVIII. századi képek a templomból.

Vízivárosi plébániatemplom, széles, ívben kihasasodó, timpanonnal és volutákkal díszített oromfallal, félpillérdíszsel és 2 homlokzati toronnyal. Belül egységes tér. Kifestése 1846-ból. Az oltárok (főoltár és 6 mellékoltár) Baumgartner Bernát jezsuita szobrásztól, 1735—1737. Főoltár 1846-ban renoválva, képe valószínűleg Martino Altomonte műve: Loyalai Szt. Ignác megdicsőülése, 1736 körül. Sz. Mária-mellékoltár képe: Werle Antal jezsuita festőtől. Orgona 1770 körül, káptalani sekrestye 1820-ból. A templomot a jezsuiták építették 1728—1738 között Petrus Ross, különben ismeretlen mesterrel. Tornyai 1788-ban, azoknak sisakja 1870 körül készült el. 1778 óta vízivárosi plébániatemplom. 1944-ben bombát kapott, szentély boltozata beszakadt.

Vízivárosi plébánia (XI. Ince pápa-út 4.) eredetileg Keresztély Ágost primástól emelt plomka volt, Batthyány primás alakította plébániává.

Szentgyörgymezei r. k. plébániatemplom, lapos pilaszterekkel tagolt zömök torony alján a bejárat. Kétszakai hajó, hosszú, s a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Mozgalmas barokk orgonakazat. Mellékoltárai 1841-ből. Épült 1731—1757 között. 1836-ban, 1856-ban, 1881-ben (toronysisak) és 1926-ban (palafedés) renoválták.

Vízivárosi ferences-templom, most zárdatemplom, épült 1728—1750 között. Barokk homlokzatát 1840 körül átépítették. Belső berendezése új.

Vízivárosi ferences-székház, épült 1730-ban, klasszicizáló homlokzata Feigler primási építészétől, 1847. Folyosókon bolthajtások, bent néhány. XVIII. századi kép az érseki papnöveldeből.

Szt. Anna-templom, kerek épület, előtte 6 dór oszlopos előépítmény, timpanonban Rudnay címerével, felette 2 tornyocskával. A kupola zömök lanternával. Építette Rudnay Sándor primás 1828-tól, Johann Baptist Packh műve. A bejárat két szélén Herczog György angyalszobrai. 1900-ban renoválva. Oltár karrarai márványból. Számord Ignác műve, felette a templom alakját utánzó tabernákulum, készítette Bogisich Mihály. Főoltárkép Heszl János Mihály egri festőtől: Szent Anna, Joachim és Mária. Nyolc dombormű Sz. Mária ünnepeiről. Mellékoltáron szobrok. Szegényházi templom, tornyos, 1784-ban már állott, 1838-ban átalakították.

Szenttamási kápolna. Volutás oromzat, homlokzat sarkain lizénák, kis fatorony. Lantformájú ablakok. Szentélyboltozatán Szt. Jób angyalokkal, ismeretlen mester freskója, 1788-ból. Barokk főoltár, képe Jakobeytől, 1875. Építette Gálóczy János kanonok 1745 körül.

Szenttamási kálvária-kápolna. Építette Benyovszky János címzetes püspök 1823-ban. Egyes stációk, a XVIII. század végéről.

Miklósfly-kápolna, a szentgyörgymezei temetőben, épült 1834-ben.

Gör. kel. templom, a XVIII. század elejéről. Bejárata mellett áttört díszű kovácsoltvas kereszt, a XVIII. századból.

Templomrom, a vasútnál. Kéttornyos, románstílusú templom volt, amely 1200 körül elpusztult.

Szeplőtlen fogantatás-kegyszobor, fent Sz. Mária, lent Szt. Sebestyén, Szt. Rókus, Szt. Rozália, Boromei Szt. Károly és Szt. Antal szobraival. Barokkstílus. Készült az 1739-es pestis emlékére, 1740-ben. Talapzatának feliratai szerint renoválták 1786, 1889 és 1934-ben.

Szenháromság-szobor, Esztergom-táborban, alapította Malonyai Pál, esztergombelvárosi plébános, 1720 körül.

Boldog Özséb és Kőrösi Márk szobrai a Káptalan-téren. Görgey Márton kanonok állíttatta egy forrás mellé, 1780-ban.

Sz. Mária-kegyszobor, az altöttinginek másolata, állíttatta Kuckländer városparancsnok neje, Truchlin Katalin, 1710-ben. Eredetileg a vár díszterén állott. Talapzati középső része 1770-ből.

Kálvária-csoport, a Szenttamáshegyen. Krisztus, Sz. Mária, Szt. János ev. és Magdolna kőszobrai. Készíttette 1781-ben Görgey Márton kanonok. A székesegyház környékén állt, 1823-ban került mai helyére.

Szt. István és László kőszobrok a főszékesegyház előtt, az 1770—1771 között épült régi templom homlokzatáról. Hebenstreit József művei, Hillebrandt rajzai alapján.

Keresztény Múzeum, a leggazdagabb magyar vidéki múzeum. 1875-ben alakult, 1916-ban Ipolyi Arnoid püspök gyűjteményével gyarapodott. Főképpen középkori magyar anyaga és olasz képei miatt nevezetes. Magyar képek: Nagyváradi freskótöredék, Szent püspök, 1350 körül. Báti mester 1390 körül: két szárnykép (a legkorábbi ismert magyar oltár-szárnyak). Kolozsvári Tamás: Festett szárnyasoltár a garamszentbenedeki templomból, 1427. Aranyosmaróti képek: Két apostol lefejezése, 1450 körül. Csegöldi passiójelenetek, 1450 körül. Jánosréti mester: Festett szárnyasoltár, 1465 körül. Jakabfalvi szárnyképek, 1480 körül. Nagyszalóki szárnyasoltár, 1480 körül. Hét kép az apostolvértanúságok mesterétől, 1490 körül. BE mester: Csegöldi angyalok és szárnyképek. 1494. MS mester: Olajfák hegye, Keresztvitel, Kálvária, Feltámadás, 1506. XVIII. századi magyar képek. Id. Markó Károly és Ligeti Antal tájképei. Olasz képek: Barna da Siena: Triptichon Kálváriával, XIV. század. Boccati, Giovanni: Kálvária, XV. század. Lorenzo di Credi: Magdolna mennybemenetele, XVI. század eleje. Crivelli: Három szent, XV. század. Duccio iskola: Szt. Pál, XIV. század eleje. Giampetrino: Madonna, XVI. század eleje. Giovanni di Paolo három képe, XV. század. Fra Filippó Lippi: Madonna, XV. század. Ambrogio Lorenzetti: Két próféta, XIV. század. Matteo di Giovanni három képe, XV. század. Neroccio: Madonna, 1500 körül. Michele da Verona: Madonna, XVI. sz. eleje. Olasz festő XIII. század: Kálvária. Mareo Palmezzano 3 képe, XVI. sz. eleje. Pesellino: Kálvária, 1450 körül. Pierfrancesco Fiorentino: Madonna, XV. század. Pisanello (?): Szt. Juszтина, 1450 körül. Rositi: Madonna Jézussal, 1507. Sassetta: Mária mennybemenetele, Madonna, 1440 körül. Simone Martini köre: Joachim elhagyja a várost, 1340 körül. Spinello Aretino: Szt. Pál lefejezése, 1400 körül. Németalföldi, flamand és holland képek: Hendrik van Balen: A szabin nők elrablása, 1620 körül. Hemessen: Keresztvivő Krisztus, 1553. Memling: Szenvedő Krisztus, XV. század vége. Francia képek: Avignoni festő: Három apostolfej, 1480 körül. Johannes de Burgundia: Női arckép (1500 körül, e mester egyetlen ismert képe). Német képek: Hans Baldung: Kálvária, 1530 körül. Cranach: Szent Krisztóf, XVI. század. Hans von Kulmbach: Madonna, XVI. század eleje. Középrajnai festő 1450 körül: Kálvária. Maulbertsch: Szent Család, XVIII. század. Jan Pollack: Szt. Julietta vértanúsága, 1510 körül. Schäuuffelein: Jézus születése. Körülmételés, XVI. század eleje. Schüchlin: Sirató asszonyok, XVI. század eleje. Waldmüller: Anyai boldogság, 1835. Szobrok: Kölni szobrász: Magdolna, XIII. század. Kassai Jakab: Szent nő mellszobra, 1450 körül. Visegrádi Madonna-dombormű, 1480 körül. Madonna faszobor Alistárlól, 1500 körül, Pálos faragványok, XVIII. század. Egyéb: Rajzok és vízfestmények (id. Markó Károly többszáz műve). Gótikus üvegfestmények. Ötvösművek a XII—XIX. századból. Salzburgi kályha, 1580 körül. Habán edények, XVII. század. Delfti fajánszgyűjtemény, XVII. század. Caspar Hardy viaszdomborművei. Gobelinek (Kálvária, XV. század, Diadal-

menet, XV. század és még 24 drb.) Szönyegek, XVII—XVIII. század.

Régészeti Múzeum, az Esztergom-vidéki Régészeti és Történeti Társulat alapítása, 1896. A főgyűjteményei könyvtár épületében. Régészeti és történelmi gyűjtemény. Óskori tárgyak (bajtói lelet). Gazdag neolitikus, bronzkori és hallstatti gyűjtemény. Római sírkövek: Solva, Jucundus törzsfő leányának sírköve. (Esztergom neve a kelták és rómaiak alatt Solva.) Római Silvanus-bronzszobor. Honfoglalási kard és sírleletek. Keresztes sírlap, XI. sz. Románstílusú faragvány menáddal. Két Árpád-kori Krisztus-test. Az esztergomi Szt. Lőrinc-templom ásatása alkalmával előkerült leletek, XV. század. Gazdag középkori kerámiai anyag. Török feliratos edények. Barokk szobrok, fegyverek, órák, ónedények, hangszerek. Domborúan faragott menyasszonyi láda, 1666. Céhemlékek. Újabb kerámika.

Főszékesegyházi könyvtár, koraeklektikus, egyemeletes, sarok. Főhomlokzata 1+2+3+2+1, oldalhomlokzata 10+2+1+2 teggellyel. A könyvtárt 1397-ben már oklevél említi. Jelenlegi állaga 121 000 kötet, 1590 kézirat, 738 őnyomtatvány. Fontosabb miniált kódexek: Expositiones in Cantica Cantiorum (magyar, XII. század). Antiphonarium (magyar, XV. század első fele). Sermones Sancti Bernardi (magyar, XV. század vége). Missale (Pozsony, XV. század vége). Filipec János pontificáléja (Felix Petancius Ragusanus budai műve, 1470 körül). Szalkai László, később esztergomi érsek sárospataki iskolai jegyzetei, 1489—1490. Jordánszky-kódex (magyar szöveggel, 1516—1519). Psalterium (Buda, 1510 körül). Bakócz Tamás gradualéja, kezdete budai munka, a XVI. század elejéről, későbbi része, alárajzolt és befejezetlen lapokkal, 1557-ből. Oláh Miklós pontificáléja (velencei nyomtatvány, 1543, kifestve). Zágrábi missale (velencei nyomtatvány, 1551, 1592-ben kifestve). Battista Pinelli cosenzai érsek pontificáléja, délolasz, 1491—1495. Epistolae S. Gregorii Magni Papae (Moissac, XI. század). Horae Beatae Mariae (Normandia, XV. század eleje és még három francia XV. század). Psalterium (német, 1279). Duranti: Rationale (nyomtatvány, 1485-ből, kifestve). Német biblia (1466). Raynerus de Pisis: Panthologia (Corvina-őnyomtatvány, 1477, a lövöldi kolostoré volt). Evangelistarium (Tiro, 1520 körül). Antiphonarium (Cseh, XV. sz.). II. Ulászló gradualéja (Cseh, 1500 körül). Commantaria in psalmos (Dél-angol, XII. század).

Bencés gimnázium múzeuma, bencés történeti ereklyékkel.

Vármegeyháza (Bottyán János-utca 3.) Egyemeletes, 4+1+4 ablakos, díszes áttört korlátú erkéllyel, mögötte kagylós oromzatú ablakkal. Fölötte CURIA COTTUS STRIGONIENSIS felirat. Az erkélyt nagy kapuzat tartja. Vékony jón lizénák a homlokzaton, manzardtető. Barokkstílusú, épült 1747-ben. Eredetileg Török András tábornok háza volt, Mayerhoffer András műve.

Városháza. Széchenyi-tér 1. Középrizalitos, egyemeletes, 6+3+6 ablakos lábasház, a földszint árkádos kiképzéssel, zömök pillérekkel. A középrizalít jön-kompozita pillérekkel tagolva, timpanonban a város címere 1773-as évszámmal, emeleti ablakok rokokó keretdísszel. Kettős (egymás mögötti) vörösmárvány kapuzat, felette erkély, szép áttört kőkorláttal. Manzardtető. Az udvar nem jelentékeny. A palota Bottyán János kuruc generális tulajdona volt, 1698-ban már állott, 1728-ban jutott a város birtokába, 1729-ben emeletet húztak rá. Gyökeres átalakítása mai képére Hartmann Antal tervei szerint 1770—1773 között történt.

Prímási palota (1881—1882). Pápa-arcképek sorozata (egyik Donato Creti műve). Három szekrény, pálos faragványokkal, a nagyjenő-túskevári kolostorból. Bútorok.

Prímási levéltár, 300 oklevél a mohácsi vész előttről.

Erseki papnövelde, vagy Szeminárium, építtette Rudnay Sándor primás 1821—1865 között. Tervezte Hild József. Szabadonálló, négyszegletes, négy- és kétemeletes, 5+3+3+3+5 tengellyel.

Erseki nőnevelő intézet, eredetileg jezsuita-kolostor.

Kanonoki házak, tizenkettőt közülük Pachk építtett 1828-ban.

Elemi iskola emeletes. Kapu feletti tábla szerint Rudnay primás építtette 1826-ban.

Három szerezsen vendéglő, udvarán a városfal sarokbástyája.

Rochlitz-patika, vörösmárvány erkéllyel, Esztergom egyik legrégebbi háza.

Török bástya, a Kisduna partján, szögletes kapubástya 1550 körül.

Római Castellum, a Dunaszigeten, 3 tornya a 4 közül megvan, nagyobb-részt feltáratlan.

Alagút, úgynevezett „sötétkapu”, kétoszlopos bejárattal, felette felirattal: PRINCEPS PRIMAS ALEXANDER A RUDNA MDCCCXXIV. Belül hevederes boltozattal.

Arok-utca, Pach-ház, azelőtt arkádós, vámház volt.

Bajcsy Zsilinszky-út 1. régi barokk udvar.

Bajcsy Zsilinszky-út 59. Polusin-ház, török eredetű építmény. 1602-ben az esztergomi bég háza, melyben az átutazó császári küldöttséget fogadta.

Bajcsy Zsilinszky-út 68. Volt vármegeház, egyemeletes, 1830-ig ez volt a megeháza.

Bajcsy Zsilinszky-út. Ház, emeletes, ebben élt Katona István történetíró a XVIII. század végén.

Bottyan János-utca 1., gimnázium, 6+3+4 ablakkal, egyúttal a város-háza balszárnya. Timpanonos középrizalitjában vörösmárvány kronosztkon, mely szerint 1778-ban épült. A középrizalit felett kis óratorony. A jezsuiták építtették Hartmann Antallal, 1778—1779 között. Tornya Schanden Lénárt és Kirchhoffer műve, 1779.

Bottyan János-utca 4. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 1+3+1 ablak-tengelyes, sarokrizalitok.

Bottyan János-utca 5. Meszéna-ház, egyemeletes, 3+2+3 ablakkal, nagy kapuzata felül volutás dísszel, középen felette torony. A kapuzat szélső kerete egyúttal a középrizalit határa. Sugas fakapu, ajtaján kagylódísz. Boltozott kapualj. Barokk, épült 1755 körül.

Bottyan János-utca 7. Volt Társulati Óvoda, földszintes, ötnyílásos ablakok között lizénák. Klasszicizáló.

Bottyan János-utca 8., a pálosok volt szállásháza, később bencés szék-ház, egyemeletes, 2+2+2 ablakkal, timpanonos középrizalittal, volutás, címeres kapuval. Épült 1763-ban, erősen restaurálva.

Bottyan János-utca 9. Mattyasovszky-ház, földszintes, 4+1+4 ablak-kal, oroszlános frizzel; átalakítva, klasszicizáló.

Bottyan János-utca 13. Ház, földszintes, négynyílásos; jobboldalt érdekes ív fog közre két ablakot. Klasszicizáló.

Bottyan János-utca, Főpát-utca sarok. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 5 tengellyel, óriás ablakok, pillérrend között. Oldalhomlokzat 11+5+11 ablaktengellyel.

Deák Ferenc-utca 2. Iskolaépület, romantikus, egyemeletes, 3+4+3 ablaktengelyes. Oromzatán Esztergom címere, alatta: GYERMEKEI NEVELÉSÉRE ESZTERGOM 1853.

Deák Ferenc-utca 3. Obermayer-ház, sarok, egyemeletes, 6 ablakkal, elsőemeleti ablakok körül kecses rokokó kerettel. Vörösmárvány címeres kapu, barokk csigákkal, kapuív zárókövén 1767-es évszám. Magas cserépető. Dísztelen jobb oldalhomlokzat (bal nincs), kert. Hartmann Antal műve, 1767-ből.

Deák Ferenc-utca 5. Lieb-ház, földszintes, 7 nyílásos, középkapu, lizénás dísz, finom fakapu, klasszicizáló.

Deák Ferenc-utca 6. Tindler-ház, földszintes, négynyílásos, íves kapuval, 1800 körül.

Deák Ferenc-utca 14. Ház, romantikus, sarok, földszintes, 3 ablak + kapu, oldalán 5 ablaktengely. Oldaltól mellette romantikus, egyemeletes, négytengelyes ház.

Ferenc József-utca 22. Ház, romantikus, egyemeletes, 2+1+1+1+2 ablaktengellyel, öntöttvas konzolos és rácsos középerkélyvel.

Ferenc József-utca 24. Romantikus, egyemeletes, 1+1+2+1+1 ablaktengelyes, fülkében 2 szobor, egyik sérült.

Ferenc József-utca 45. Ház, romantikus, egyemeletes, 2+1+ kapu +1+2 tengelyes, a sarkokon kapcsolt ablakok.

XI. Ince pápa-tér 1. Az úgynevezett régi primási palota. Egyemeletes, 2+3+2 ablakos, a középrizalit falpillérekkel, kazettás-rozettás főpárkány. Klasszicizáló. Simor primás lakott itt új palotája elkészültéig.

XI. Ince pápa-tér 8. Ház, egyemeletes, 8 tengelyes, ablakok közt dupla falpillérekkel, kaputól jobbra hármás falpillérrel. Copfstílus, 1790 körül.

Jókai-utca 1. Sándor-, ma Kamenszky-ház, egyemeletes, kétablakos, finoman faragott díszű címeres kapuzattal, épült 1770—1772 között.

Jókai-utca 17. Két kőoroszlán az esztergomi belvárosi plébániatemplom bejáratáról. (Kulcsot és kardot tartottak: Szt. Péter és Pál.)

Jókai-utca 23. Ház, koraeklektikus, földszintes, 4 + kapu tengellyel, gazdag kiképzéssel.

Jókai-utca. Ház, íves kapukeretében kagylódísz.

Kossuth Lajos-utca 65. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, barokkstílus, XVIII. század.

Kossuth Lajos-utca 65. Horváth-ház, 3+1+3 ablakkal, klasszicizáló kapuval. Később adóhivatal és iskola.

Kossuth Lajos-utca 67. Ház, kapuja felett címerrel.

Kossuth Lajos-utca. Dóczy-ház, 1742-ben a várfal bástyáján épült, kápolnának. Barokkstílus.

Kölcsey-utca. Káptalanház, boltíves, 1790-ben itt őrizték a magyar koronát.

Plébánia-utca 1. Belvárosi plébániaház, sarok, másik homlokzata a Bottyán János-utcában, sok vakablakkal, klasszicizáló.

Rákóczi-tér 2. Ház, egyemeletes, sarok, 7 ablakkal, klasszicizáló díszrel az emeleti ablakok felett. A homlokzat átalakítva. Klasszicizáló.

Rákóczi-tér 3. Ház, földszintes, íves barokk kapuval, üzletépítmény miatt nem látni többet belőle. Oldalhomlokzata Simor János-utca 2.

Széchenyi-tér 3. Postaépület, romantikus, egyemeletes, sarok, 1+3+1 ablaktengellyel, a közép részen oromzat, rajta magyar címer. Oldalhomlokzat 10 ablaktengellyel.

Széchenyi-tér 4. Ház, földszintes, kapuval és 4 ablakkal. A kapu mellett 2 bemélyített rózsza, az ablakok mellett fríz. Klasszicista.

Széchenyi-tér 5. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 3 tengelyes.

Széchenyi-tér 6. Ház, koraeklektikus homlokzatú, egyemeletes, 4 tengelyes, belül barokk részletekkel.

Széchenyi-tér 7. Gróh-, vagy Szerencsés-ház, egyemeletes, ötablakos, falpilléres díszrel, kecses rokokó ablakkeretekkel, manzardtetővel. Valószínűleg Hartmann Antal műve, 1768 körül.

Széchenyi-tér 12. Ház, egyemeletes, 4 ablakos, vörösmárvány kapukerettel, klasszicista. Zárókövén J. S. 1827.

Széchenyi-tér 14. Ház, földszintes, jobbról 2 ablak s balról a kapu erőteljes, féloszlopos keretben. Ötnyílásos. Finom főpárkány. Klasszicista. **Széchenyi-tér 15.** Pozzi-ház, XVIII. századi, XVIII. századi, a díszre nagyon elmosódott. Később a Weisz-családé. 1830 körül Bozzay alispáné volt. Udvari homlokzata barokk.

Széchenyi-tér 19. Ház, egyemeletes, négyablakos, átalakítva. Kapu felett 1802-es évszám, a fakapu is egykorú. Klasszicizáló.

Széchenyi-tér 21. Takarékpénztár, romantikus, kétemeletes, 3+7+3 ablaktengelyes, 2 falpillérrel összefogott, kissé kiugró középrizalit, rajta oromfal, TAKARÉKPÉNZTÁR felirattal, fölötte ülő nő szobra méhkassal. Az I. emeleten középerkély. Hátsó homlokzat egyszerűbb, de hasonló kiépéssel: Kossuth Lajos-utca 5.

Széchenyi-tér 22. Járásbíróház, koraeklektikus, egyemeletes, 2+1+5+1+2 tengelyes.

Széchenyi-tér 23. Ház, romantikus, egyemeletes, 1+1+3+1+1 tengellyel, sarokrizalitok.

Széchenyi-tér 24. Kollár-ház, egyemeletes, nyolcablakos, 4 jön falpillérrel tagolt középrizalittal s az emeleti ablakok felett füzérdíszsel, szép kapuval. Copfstilű.

Széchenyi-tér 26. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 1+4+1 tengellyel.

Széchenyi-tér. Müller-ház, biedermeier, szép klasszicizáló lépcsőházzal.

Táti-út. A Széchenyi-téri Szentháromság szobor eredeti talapzata, oszlop, korinthosi fejfel, inda- és levéldíszsel, rajta Szt. Vendel szobra.

Dunapart, a primási palota kertfalába falazva 3 maszka a főszékesegyházról, Casagrande műve, XIX. sz. eleje.

Vár, eredetileg római őrtorony a várhegyen, melyet talán a frank és szláv uralom további toldaléképületekkel bővített. A honfoglalás után Géza fejedelem kezdett itt építkezni, s a magyar királyok székhelye volt egészen a tatárjárásig, ezután az esztergomi érsekeké lett. Az erődrendszer már az Árpád-korban körülvette az egész várhegyet s magábfoglalta a Szt. Adalbert-székesegyházat, valamint a királyi palotát és kápolnát. 1543-ban a török elfoglalta. 1594-ben Mátyás főherceg visszafoglalta (e harcokban esett el Balassa Bálint, a költő). Pálffy Miklós főparancsnok megerősítette, ekkor épült mai hatalmas, hengeres saroktoronyú, felvonóhidás védőrendszere. 1605-ben a török újból elfoglalta, végleges felszabadítása 1663-ban következett be. A keleti oldal védelmi rendszerét a hengeres saroktoronnyal együtt 1890 körül betemették, kiásásuk és renoválásuk 1938-ban következett be.

Petz-gyár, középső épülete az Árpádok korából, a vár víztornya vízfelnyomó készülékkel. Befalazott kapuja felett Szulejmán szultán emléktáblája 1543-ból, mikor a várat elfoglalta.

ETE

Ref. templom, egyetlen, hagymasisakos homlokzat előtti toronnyal, épült 1811-ben. Két kehely, 1731, 1762. Két kanna, 1731. Tányér 1648. Terítő, 1749.

Vár, szögletein kerek toronnyal, Etepusztán.

FELSŐGALLA, lásd TATABÁNYA

GESZTES, lásd VÁRGESZTES

GYARMATPUSZTA, lásd GYERMELY

GYERMELY

R. k. templom, épült 1749-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1786-ban. Kehely, Puchmayer János Mihály budai ötvösmester műve, 1791-Tányér, 1768.

Gyarmatpusztai Sándor-kastély, XIX. század eleje, Sándor Móricra vonatkozó emlékek, fegyverek és képgyűjtemény.

HALAP, lásd BAJ

HÁNTA

Ev. templom, torony nélkül, egyszerű, épült 1802-ben.

HARASZT, lásd MOCSA

HÉREG

R. k. templom, azelőtt ref. templom volt. Épült 1737-ben.

Ref. templom, épült 1787-ben. Kibővítve és tornya hozzáépítve, 1862-2 kehely, 1787 és 1790. 3 ónkanna és keresztelőkancsó.

HUGYAG

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

IZSA

R. k. templom, épült 1721-ben, 1772-ben újraépítették, 1774-ben javították.

KÁPOLNADOMB, lásd KOCS

KESZTÖLC

R. k. templom, épült 1800-ban.

Pálos kolostorrom, épült a XII. században. Kiáztatlan alapfalak.

KIRVA, lásd MÁRIAHALOM

KISBÉR

R. k. plébániatemplom, 2 homlokzati torony sisak nélkül, baluszterdíszsel, klasszicizáló, 1828-ból. A templom 1789-ben épült. Oltárképe: Krisztus a kereszten, a bécsi Johann Carl Auerbach műve 1778-ból.

R. k. plébánialak, azelőtt kolostor.

Zsinagóga, XIX. század eleje, Mózes-táblával és vázadíszsel.

Batthyányi-kastély, később méntelepi épület. Egyemeletes.

KISIGMÁND

Ref. templom, épült 1796-ban. Űrasztali edények 1850-ből.

Ghyczy-kúria, földszintes, oromzatos középrizalittal, épült 1846-ban. Milkovich-kúria, Pusztaszentmihályon. Földszintes. Később a Ghyczy-családé. Épült 1840 körül.

KOCS

R. k. templom, épült a XVI. században, megújították 1880-ban.

Ref. templom, egyetlen, hagymasisakos homlokzati toronnyal. Épült 1668-ban. Aranyozott tányér, 1679. Kehely és kanna 1729. Terítő, 1760.

Kastély, Tarcson, a kisbéri ménesbirtoké, egyemeletes.

Templomrom, a Kápolnadombnál, XV. század.

Bástyárom, Tekeváré, néhány alapfal.

KOMÁROM

Kőoroszlán, románkori, egyik koppánmonostori ház udvarán, ottani ásatásból.

KOMLÓD

Ref. templom, épült 1740-ben, bővítették 1829-ben. Kehely, 1739, ónkanna 1771, keresztelő edény 1772, törökös úrihímezés.

Hugonnay-kúria, földszintes, XIX. század eleje.

KÖRNYE

Ref. templom, épült 1818-ban. Renoválták 1883-ban. Két kehely, 1682. Tányér, 1678. Három kanna, egyik 1812.

Posztóczky-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló. Épült 1835-ben.

LÁBATLAN

Ref. templom, sokszögű szentéllyel, fallal kerítve, XV. sz. Helyi legenda szerint a török hódoltság alatt épült a katolikusok számára. Mész alatt freskók.

LEÁNYVÁR

R. k. templom, épült 1806-ban.

Apácakolostor romja, középkori maradványok.

Várrom, néhány alapfal.

MAJK, lásd OROSZLÁNY

MÁRIAHALOM

Kirvai r. k. templom, épült 1824-ben.

MOCSA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és egyeneszáródású szentéllyel, épült 1756-ban. A trinitáriusoktól származó aranyozott és ék-köves kehely. Sugaras copf úrmutató, TL győri ötvöstől, 1790 körül.

Szentháromság-szobor, népies, 1824-ből.

Kőhid, egyetlen ívvel, barokk, XVIII. sz.

MOGYORÓSBÁNYA

R. k. templom, románkori (?) templom megújítása a XVII. században. Két angyalszobor az esztergomi belvárosi plébániatemplomból.

NAGYIGMÁND

R. k. templom, 1746-ig református volt, benne harang, melyet Rákóczi György 1636-ban a debreceni templom számára öntetett.

Ref. templom, egyetlen homlokzati, hagymasisakos toronnyal, épült 1746-ban. Renoválták 1889-ben. Négy kehely, 1669, 1732. Két tányér és keresztelődény 1679. Két kanna, 1730 és 1778.

NAGYSÁP

Ref. templom, épült 1777-ben. Tornya 1788. Régi edények.

NASZÁLY

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1787-ben. Három kanna, 1745, 1768, 1774. Két kehely, 1787. Tányér, 1714.

Balogh-kúria, azelőtt talán kolostor, később az Esterházy-családé.

NESZMÉLY

Ref. templom, egyetlen zömök homlokzati toronnyal, sokszögű lőrésablakokkal, szentélye támpilléres, a nyolcszög három oldalával zárul. Gótikus, XV. század. Keresztelő tálcája gótikus. Úrvacsora edények, 1676. Terítők, 1660. Harang 1633, 1787.

Várrom, négyszögű toronnyal. A várhegyen apácakolostor maradványai. Oklevelek nem említik.

Szathmáry-pince, sírkő, állítólag Rottkircher komáromi parancsnok síremléke:

Kút, kerek kávéval. Hagyomány szerint Albert király dinnye-evés után ivott vizéből és meghalt.

NYERGESÚJFALU

R. k. templom, épült 1720-ban, 1747-ben és 1866-ban leégett. A XVIII. század végén Antonio Gamba marmorario dolgozott rajta.

R. k. plébánialak, épült 1770-ben.

Iskola, épült 1770-ben.

OROSZLÁNY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült a majki templom anyagából 1787-ben; onnan való a főoltár és a szószék is.

Szt. György-várrom, szerény alapfalak.

Majki kamalduli remetesség, a templomból csak az emeletes torony maradt meg, barokk, lapos fedéssel. 1787-ben lebontották, berendezési tárgyai ma a komáromi gör. kel., oroszlányi ev. és tatai plébániatemplomban. A főépület, a foresteria, egyemeletes, 2+2+4+2+2 ablakos, az oldalrizalitok kétemeletesek, Fellner Jakab műve 1748—1749 között. 1860-ban Esterházy János vadászkastélylá alakította át. A kastélyban a refektórium még eredeti, az Utolsó vacsorát, Szt. Romuald stb. életét ábrázoló falképekkel, XVIII. század. Oldalkapu mellszoborral, kert kapu szobrokkal. Freskós kápolna a kastély jobbszárnya alatt, 1765. 17 remeteház áll, homlokzatán az alapító címere, egyébként 4 helyiséggel: háló, dolgozó, kápolna, kamra és kiskert. A remetességet 1748-ban Esterházy József alapította, az egyes remeteházakat az Esterházy-, Lengyel-, Gyulay-, Cziráky-, Erdődy-, Berényi-, Szörényi-, Baranyay-, Hunyady- és Hartwig családok. II. József feloszlatta a rendet 1781-ben. Az egész a Quirianum nevű római telep köveiből készült.

ÖLBÖPUSZTA, lásd **TÁRKÁNY**

PÉLIFÖLDSZENTKERESZT, lásd **BAJÓT**

PILISMARÓT

R. k. templom, épült a XVIII. század végén.

Ref. templom, épült 1685-ben, 1921-ben átalakítva.

Hidegtelelős kereszt, a Hosszúhegy tövében, a Duna partján. Emeltette 1784-ben Nagy Mihály.

Heckenast-kúria, emeletes, Heckenast Gusztávét volt.

Iskola, épült 1820-ban.

Római tábor, kiásták 1906-ban.

PILISSZENTLÉLEK

Pálos-rom, templom és kolostor vegyes falazású romjai, nagyobb területen. 13 helyiségének alapfala került elő az 1931—1933 közt folytatás alatt, templom nyoma nélkül.

PISZKE

Templomrom, XVI. század eleje.

PUSZTASZENTMIHÁLY, lásd KISIGMÁND

RÉDE

R. k. templom, építette a XVIII. században Esterházy Imre, Potsdam megsarcolója. A templomban az alapító síremléke 1792-ből, feliratos fekete-márvány talapzat felett fehér táblán a potsdami tanács hódolata; ovális keretben, melyet egy angyal tart, Esterházy arcképe, balról Veszprém vármegye címerére egy szomorú alak támaszkodik. A koponyával koronázott gúla alatt diadaljelek. Három Esterházy-gyermek karrarai márvány síremléke, rajta Krisztus és a kisdetek, dombormű.

Ref. templom, épült 1747-ben. Pohár és tányér, 1681. 2 ónkanna, 1776. Harang 1679.

Esterházy-kastély, építette Esterházy Imre a XVIII. században. A parkban a cseszneki vár vízhányó oroszlánfeje és minuszkulás-majuszkulás feliratos kövei: Anno domini millesimo CCCCX quarto tempore domini Sigismundi romanorum hungariae bohemiae etcetra regis (a kígyós Garai-címer), alatta hosszabb kövön a Garaiak és Cilleiek egyesített címere, utána: Nicolai de Gara regis hungari (Garai-címer), a másik faragványon: Palatini filij Palatin... és egy római emlék, asszonyalak körvonalai.

SÁRISÁP

R. k. templom, épült 1766-ban. Ezüst kehely, Sándor Antal ajándéka. Ókeresztény kápolna, alapfalai a hegyen.

SOMLYÓHEGY, lásd TARJÁN

SŰR

R. k. templom, XVIII. század. Oltárképe 1729-ből. Harang, 1795.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, 1785.

Súrchatárpusztai rom, a székesfehérvári káptalan 1491-ben említett egyházának alapfalai.

SUTTÓ

R. k. templom, építtette 1732 körül Esterházy Imre primás. Előtte 2 római útjelző-oszlop.

Reviczky-kúria, földszintes, oromzatos, 1800 körül.

Királykút, kápolnaszerű bolthajtásos épület, állítólag Mátyás király szokott itt pihenni.

Sáncromok, négyszegletesek, a Gerencsehegy tetején.

SZÁK

R. k. templom, gótikus toronnyal és barokk hajóval, utóbbi 1776-ból. Fellner Jakab átalakítása. Copfstilű padok.

Ev. templom, épült 1610-ben, megújították 1848-ban.

Magtár, uradalmi, régi pincével.

SZEND

R. k. templom, barokk, főoromzatának válláiban befalazott vértesszentkereszt-i kövek. Épült 1790-ben. Copfstilű padok.

Ref. templom, épült 1614-ben. Két kehely, 1614. Két tányér, 1612. Torony, 1939-ben megújítva.

Ev. templom, épült 1793-ban.

SZOMÓD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétboltszakaszos hajóval és keskenyebb szentéllyel, építette Fellner Jakab 1775—1778 között.

Ref. templom (1889). Török hímezés, XVIII. század. Talpas pohár, XVI. sz. vége. Kehely, 1796. Tányér, 1699.

SZOMOR

R. k. templom, régi, 1759-ig a reformátusoké volt.

Kézdi-Vásárhelyi-kúria, érdekes régészeti gyűjtemény.

SZÖNY

R. k. templom, épült 1777-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1787-ben. 1913-ban renoválták. Kehely, 1680 körül. Edények, XVII—XVIII. század. Keresztkút.

Szentháromság-szobor, gazdag, barokkstilű, XVIII. sz.

Zichy-kastély, építtette a Zichy-család, később a Gyürky-családé. Ma Megyei Közkórház.

Római tábor, Brigetio római város castruma, polgárvárosa és temetője a II—IV. századból. Régen ismeretes telep, melynek nagyrészét 1929-ben Paulovics István ásta ki.

TARCS, lásd KOCS

TARDOS

R. k. templom, épült 1775-ben.

TARJÁN

R. k. templom, építette 1765—1780 között Fellner Jakab, halála után^a homlokzatot és tornyot Gött Antal, 1788-tól.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. 1845-ben leégett.

Várrom, csekély maradvány, Somlyóhegyen. XV. század.

TÁRKÁNY

R. k. templom, épült 1745-ben. 1869—1879-ben átalakítva. Klasszicizáló oltárok és orgona. Barokk ezüstkehely, 1720, úrmutató, rokokó kehely, barokk cibórium, miseruhák.

Ref. templom, épült 1800-ban. Újjáépítették 1903-ban.

Templom, nyolcszögű, Olbőpusztán, XV. század.

TÁT

R. k. templom, épült 1747-ben. 1860-ban erősen átalakították.

TATA

R. k. plébániatemplom, kéttornyos homlokzattal. Építette Fellner Jakab 1751—1784 között. Főoltára Schweiger Antal, Grossmann József és Gött Antal műve, XVIII. sz. vége. Szent Péter és Pál; Maurer Hubert műve. Vörösmárvány szószék és szentélykorlát. Sekrestyében szekrény gazdagon faragva a majki kamalduli kolostorból, 1762. Feszület ugyanonnan. Néhány empire kehely, augsburgi szentségmutató, XVII. sz. XVIII. századi miseruhák, Kriptában Károly Ambrus primás sírja, címeres kövel és Fellner Jakab („Nr. 8. 12. December 1780”) névtelen sírja.

R. k. plébániához, egyszerű, három kihasasodó vasrácsos ablakkal, a többi öt vasrácsot a mosóházra vitték át. Udvarán copf kovácsoltvas kapu. 1780 körül.

Felsővárosi templom, épült 1810-ben.

Kapucinus-templom és kolostor, a templom torony nélküli oromzatos homlokzattal és barokk kapuval, alapította Esterházy Károly, gazdag könyvtárral. Épült 1744-ben. A mellékoltárok képei és az oldalkápolna Palcho Károlytól. A tabernákulum Ludwig Gode műve. A refektóriumban Utolsó vacsora, Antonio Stipberger műve. A zárda egyemeletes, négytengelyes, oldalhomlokzata 16 tengellyel.

Kálvária-kápolna, eredetileg gótikus, támpillérekkel, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, kis középtornyos homlokzat, benne lévő felirat szerint ez volt a plébánia 1350 körül. 1780 körül átépítették, 1755-ben kifestették, mennyezetfreskója az Atyaisten angyalokkal. 1908-ban megújították. Az átépítés Fellner Jakab műve.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1787-ben. Kehely, XVIII. század és 1704. Három kanna, 1747. Két tányér, XVIII. század.

Ev. templom, magas toronnyal, épült 1794-ben.

Kálvária, 2 latorral és 3 Máriával, szenvedélyes csoport. A latrok legallyazott tönkökhöz kötözve. Schweiger Antal műve, XVIII. sz. vége.

Sz. Mária-szobor, magas kőszálon, Schweiger Antal műve, XVIII. sz. vége.

Nep. Szt. János-szobor, alacsony talapzaton a szent lendületes mozdulatú, barokkstílusú kőszobra, jobbról angyallal. Mögötte fal, kétoldalt 2 kővázával, előtte vasrács. A talapzaton olvasható kronosztikon szerint 1770-ben készült. Fellner Jakab és Schweiger Antal műve.

Kegyessrendi rendház. Egyemeletes, 2+7+2 tengelyes, bejárata volutás, középen címeres vörösmárvány kapuval. Kápolna kibővítve, benne vörösmárvány keresztút. Oltárkép Kalazanti Szt. Vince, Vincenzo Millione

római festőtől, 1770. Sterun Ferenc győri festő: Szt. Miklós, 1767. Kertbe vezető ajtó vörösmárvány kerettel, felette oválisban vasrács. A rendházban gazdag ajtókeretek. Főlépcsőházban Maulbertsch: Szűz Mária megjelenik kalazanti Szent Józsefnek, olajkép. Refektórium finom ágas stukkómenyettel és közepén piarista cimerelemmel, benne papi arcképek és csendéletek. Szentségtartó, Quits Károly győri ötvöstől, 1767. Rokokó kehely Nigl József győri ötvöstől. Benne 1912-től múzeum volt, mely Tatabányán kerül felállításra. A homlokzatok megújítva. Fellner Jakab műve.

Járásbíróház, sarok, koraeklektikus, 1+5+4+5+1 ablaktengely, oldalhomlokzat 1+8+1 tengely, saroktoronyos.

Ady Endre-utca. Egészségház, koraeklektikus, egyemeletes, 3+5+3 tengellyel, erősen kiemelt lábas középrész. 1919-ben helyreállítva.

Ady Endre-utca 8., volt katonai parancsnokság, romantikus. Az utca vonalában két földszintes, 5+5 tengelyes rész, közöttük széles kapu, hátul az udvaron földszintes, 4 tengelyes ház, címerrel.

Erzsébet-tér 8. Ház, földszintes, kétablakos, barokk oromzattal.

Ferenciek utcája 16. Ház, földszintes, kapuval és 4 tengellyel, copf-stílusú.

Farkasházy-ház, egyemeletes, 4 ablakos, manzardtetős, balra íves kapuval, XVIII. század vége. A Farkasházy-Fischer családé volt.

Kossuth-tér 1. Városháza, koraeklektikus, egyemeletes, 2+3+2 ablak-tengellyel, 1885-ös évszámmal.

Oratorony, nyolcszögletes, felső része fából, 4 órával, épült 1763-ban, Eder József ácsmester műve.

Ciframalom, egyemeletes, 6 tengelyes, kökeretes ablakokkal, hullámfedéssel, 175... évszámmal. Ma Kereskedelmi Örlő Malom.

Nepomucenus-malom. Fellner Jakab műve, 1758-tól az ő tulajdona. Halála után Gött Antal javította, 1798.

Miklós-malom, egyemeletes, szabálytalan alaprajzzal, barokk.

Tóvárosi malom, egyemeletes, barokkstílusú.

Uradalmi pészgőgyár, boltíves és freskós teremmel.

Esterházy-kastély, főhomlokzat egyemeletes, két zömök, kétemeletes saroktoronnyal, 5+2+5 ablakkal. Kapu nincs a főhomlokzaton. Balról mellette kapu, címerrel, 1874 felírással, jobbról copfstílusú vázakkal. Toronyokon is copfstílusú vázák. Hátsó homlokzat 6+1+6 ablakkal, a középsőablak ajtó, fülkében erkélyre nyílik, mely erkélyt bejárati földszinti építmény hordozza. A kastély hátsó homlokzata szabálytalan zárt udvart alkot, földszintes épületek veszik körül. (Archaizáló kocsiszín: Kerekes András, 1930.) Kertben térdelő nő — kútszobor és szobor: Álló görögös nő, köből, vörösmárvány kerek domborművet tart. Mindkettő klasszicizáló. A kastély Fellner Jakab műve, 1762—1777 között. 1874-ben renoválták.

Kertilak, az angolparkban, Főhomlokzata 1+3+1 ablakkal, felette kis ablakokkal, trapézalakú középrizalittal, felette kőszoborcsoport: 2 puttó ül virágkosár mellett. Előtte kőalapú konvex-konkáv lépcső. Oldalhomlokzatain fülkében egy-egy klasszicisztikus nőalak-kőszoborral, gyümölcszavain (jobboldali sérült), hátsó homlokzat 1+1+1 ablakkal, itt középhelyett oldalrizalitok és kétkarú lépcső. Fogas fríz a főpárkány alatt köröskörül. Bent kőalakú középterem tájképi friss falképekkel, rózsadiszes üvegkalitkálampák, XVIII. sz. Fellner Jakab kezdte építeni, Grossmann József fejezte be 1785 előtt.

Kertilak, a parkban, sokszögű, kupolás, XVIII. századi vagy romantikus.

Romok, az angolparkban, mesterségesek, építette a XIX. század elején Moreau francia építész. Beleépítve az alábbiak: Római sirkő fiatal férfi, nő és szakállas férfi mellképével, alul jelenetekkel, nagyméretű. Herkules az oroszlánnal, római dombormű. Vértesszentkereszti töredékek, oszlopfetjeze-

tek, közöttük 6 figurális (oroszlán és angyal közösen könyvei nyit ki, álló drapériás alak, sárkány, jön-kompozita oszlopfő, kihajló, húsos levelekkel).

Vár, baloldalt zömök toronnyal, jobbra épületes arkádós földszinttel, csúcsíves I. emeleti ablakokkal (a hármás oszlopocskák 1897-ből) és kisebb, szintén újabban keretelt II. emeleti ablakokkal. A tető új, az épület romfalai rajta tülemelkednek. A torony és homlokzat szabálytalan alakú apró kövekből falazva. A homlokzattól többhelyütt bordakötegek indulnak ki, melyből arra lehet következtetni, hogy a mai épület síkja előtt is voltak helyiségek. A földszintre 2 arkádnilyáson lehet bejutni, mindkettőben XV. századi kökeretes ajtó. Jobb oldalhomlokzaton a klasszicizmus idején épült oszlopos neogótikus-ablakos erkély látható. Hátsó homlokzat, 2 oldalrizalittal újabb középkorias-rómantikus hozzáépítés. Belső: Földszinten gótikus boltzatok. Bútorok, színházi kellékek, ónkannák, fegyverek. I. emeleti keresztbordák újabbak, itt a feljáratnál római géniusz. Szép klasszicizáló kályhák, II. emeleten családi képek (XVIII. sz.) és levéltár. Körülötte kőből épült hatalmas bástyákkal. A vízárkon átvezető hid 3 kosárvíves boltnyílással, XVIII. sz. A bejárati kapu íves, későreneszánsz. A csatlakozó épületek közül az istállómesteri lakban érdekes fülkés-ablakos római pillér, római sírkő, pincéjében tömlőhelyiségek.

TATABÁNYA

Alsógallai r. k. templom, 1756-ban Fellner Jakab javította.

Bánhidai r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, románkori oldalkapuval. Megújították 1776-ban. A szószék és mellékoltár állítólag a majki templomból, előbbin a kamalduli remeték életéből jelenet. Assisi Szt. Ferenc-oltárkép.

Felsőgallai r. k. templom, tervezte Grossmann József 1783-ban.

TEKEVÁR, lásd **KOCS**

TOKOD

R. k. templom, XVIII. század.

Várberek, magaslatán római castrum maradványai.

TÓVÁROS, lásd **TATA**

UNY

R. k. templom, épült 1732-ben.

Ref. templom, épült 1794-ben, harangja 1540, 1640.

VÁRGESZTES

Várrom, a bejárati rész elég ép, gótikus részletei maradtak meg, sér tetlen a fellegrvár boltzatos pincehelyisége. Benne később a Magyar Munkás Turista Egylet menedékháza. A várbán Zsigmond 1388-ban, II. Ulászló 1495-ben tartózkodott, a Rozgönyi- és Kanizsai-család birtokában volt. 1551-ben a török elfoglalta, 1597-ben került ismét keresztény kézre. 1652-ben Komárom vármegye 400 forintot helyreállította. Később Esterházy Móric tulajdona volt.

VERTESKÉTHELY

R. k. templom, épült 1766-ban.

Ev. templom, épült 1799-ben.

VÉRTESSOMLO

R. k. templom, kápolnából nagyobbítva 1736-ban. 1752-ben Fellner Jakab dolgozott rajta. A kupolán Szentháromság-mennyezetkép, XVIII. század. A bécsi kapucinusok kegy-Madonnájának másolata.

R. k. kápolna, épült 1836-ban.

Vendéglő, benne nagyméretű vértesszentkereszti oszlopfő, mint asztal.

Vitányi várrom, első említése 1379-ből. 1410-ben Zsigmond király elzálogosította, később a Rozgonyi- és Kanizsai-családé. 1551—1598 között a török bírta. Az Esterházy-családtól a Magyar Általános Kőszénbánya birtokába került.

VÉRTESSZENTKERESZT

Templomrom, hajdan a Szent Kereszt tiszteletére szentelve, a templom háromhajós volt, háromlevelű lóhere-főapszissal, az oldalhajók tengelyéből eltolódott félköríves mellékszentélyekkel és 3—3 pillérrel. Egykor négyzeti toronnyal. Rendkívül finoman faragott kőből épült. A nyugati zárófal és a szentély részben még áll. Hozzá északról monostor volt építve. Faragott részletei ma nagyrészt Tatán és Csákváron. Épült a XIII. század elején a Csák-nemzetség költségén. Első említése, mint Santa Crux egyháza, 1236-ból. A bencéseké volt, mint apátsági templom. A török hódoltság alatt pusztult el, a XVIII. század elején is erősen bontogatták.

VÉRTESTOLNA

R. k. templom, építette Gött Antal, 1788.

Vadászkastély, Esterházy József építtette 1733 körül.

VITÁNY, lásd **VÉRTESSOMLO**

NÓGRÁDMEGYE

ÁGASVÁR, lásd **HASZNOS**

ALSÓPETÉNY

R. k. templom, különálló harangtoronnyal, épült a XV. században. Megújították 1745-ben.

Templomrom, a határban. A török uralom alatt vált rommá.

Várkastély, romja kriptával.

Gyurcsányi-kastély, földszintes, 3+3+3 ablakos, manzardtetős, oromzatos középrizalittal, épült 1750 körül. Később a Prónay-csaladé.

Somogyi-kúria, földszintes, 4 ablak + 6 dór oszlopos, oromzatos középrizalit + 4 ablak. Klasszicizáló. Később Andreánszky Gáboré. Hild kúria-típusaival rokon.

ALSÓSÁP, lásd **NÓGRÁDSÁP**

ALSÓTOLD

R. k. templom, épült 1805-ben.

Mészáros-kúria, épült 1730-ban.

Horváth-kúria, épült 1820-ban.

Gonda-kúria, épült 1815-ben.

Templomrom, a temetőben. Állítólag Toldi Miklós építtette, XIV. század.

BAGLYASALJA

Várrom, csak az alapfalai maradtak meg. Kisméretű volt, 1826-ban még boltíves kapuja látszott. Bronzkori telep volt, majd a Kacsics-nembeli Illések építtették várnak. Első említése 1310-ből. Csák Máté birtokában is volt, a XV. században elpusztult.

BALASSAGYARMAT

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, építtette Balassa Pál 1746-ban. Oltárképei Grant-tól. 1906-ban renoválva. Harang, 1748, 1791.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1781—1784 között.

Nógrádmegyei Nagy Iván-múzeum, alapítva 1891-ben. 48 kódex. Képtár: Markó, Lotz, Benczur, Brodszky, Mészöly, Mednyánszky, Zombory művei. Régészeti gyűjtemény. Népművészet.

Vármegyeháza, 11+7+11 ablakos, középrizalitos, egyemeletes épület.

Építette Kasselik Ferenc 1834-ben. Benne Brunswick Henrietta festménye apjáról, a főispánról és más arcképek.

Várfal maradványai a Szamkó-féle fürdőben. Kisebb köhalmaz. Fogház, hatemeletes, épült 1845-ben.

BÁNK

R. k. templom, harang, 1798.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1783—1784-ben. Templomrom, az ev. temetőben, XV. századi alapfalak.

BÁRNA

R. k. templom, barokkstílű, XVIII. század. Főoltárán Mária mennybe-
menetele, talán Kracker műve.

BECSKE

R. k. templom, épült 1800-ban, harangja 1532-ből.

Parniczky-kúria, épült a XVIII. században. Később a Daczó-csaladé.

BENCZÚRFALVA

Darvas-kúria, egyemeletes, kis középrizalittal, ma magtár. Épült 1800 körül.

Vattay-kúria, földszintes, később a Pejacsevich- és Mikó-csaladé.

BÉR

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a nyolcszög három oldalával záródó támpilléres szentéllyel. Szentélye a XIV századból, csúcsíves ablakokkal, tornya gótikus, barokk sisakkal, mellette csigalépcsővel. A XVI. században átalakították.

BERCEL

R. k. templom, építette 1767-ben Migazzi Kristóf váci püspök. Tor-
nya 1812-ből. Fa főoltára gazdag faragványokkal a váci régi székesegyházból, oltárképe újabb. Harang, 1532.

Bene-kastély, egyemeletes, 4 négyszögletes saroktoronnyal, késő-barokk, várszerű épület. A Schönaigner-csaladé volt, XVII. század vége.

Kelecsényi-kúria, épült 1610 körül. Később a Prónay-csaladé.

BERKENYE

R. k. templom, épült 1804-ben. Benne régi ötvösművek.

Vay-kastély, egyemeletes, 7+11+7 ablakos, középrizalítja magasabb a szárnyaknál, épült 1815-ben.

BOCSÁRLAPUJTÓ

R. k. templom, gótikus, kívül festés nyomaival.

Ev. templom, épült 1819-ben.

Mocsáry-kúria, földszintes, manzardtetős, 3 ablakos, középrizalittal, barokkstílű, régebbinek felhasználásával készült.

Mocsáry-kúria, épült 1740 körül. Később a Papszász-csaladé.

Karácskápolnahegyi kápolnárom, hajó, félköríves szentély és diadalív. Románstílű, XII. század. A török uralom alatt pusztult el.

BOKOR

Kastélyrom, XVII. század.

BORSOSBERÉNY

R. k. templom, 1728-ban már állt, 1779-ben kibővítették.

Tihanyi-kúria, földszintes, épült 1826-ban, átalakították 1888-ban.

Később a Mocsáry-családé.

Szomolyapusztai rom, a János-lovagrendnek, melynek itt 1247-től rendháza volt, kolostor és templom romjai.

BUJÁK

R. k. templom, 5 boltszakasszal, épült 1760-ban.

Szt. Anna-kápolna, a Kálvárián, épült 1801-ben.

Templomrom és monostor nyomai a Márton-hegyen.

Várrom, déli fala ép, kútja megvan. Első említése 1303-ból, Mária királynő, a Garaiak, Czillei Borbála, a Báthory-, Zápolya- és Werbőczy-család tulajdonában volt. 1552-ben a töröké, 1593-ban visszafoglalva, váltakozva török és magyar birtokban, jelenleg a budapesti Tudományegyetemé.

CERED

R. k. templom, épült 1731-ben. Helyreállították 1884-ben.

CSÉCSE

Ref. templom. Harang, 1667, 1670, 1741, 1741.

Faharangtorony, fiatoronnyal, épült 1822-ben.

Fráter-kúria, földszintes, négyszlopos középrizalittal, klasszicizáló.

Később a Balásy-családé.

CSERHÁTHALÁP

R. k. templom, románstílusú, épült a XVII. században, kibővítve 1906-ban. Az oltár mögött festmény: Szt. Péter és Pál.

Zsinagóga, Rákóczi-kori boltíves szobákkal és emeleti nagyteremmel.

Buth-kúria, épült 1848 előtt. Később a Kohn-családé.

CSERHÁTSURÁNY

R. k. templom, földszintén négyszögletes, 3 emeletén nyolcszögletes, csúcsíves ablakú és barokk sisakú toronnyal. Hengeres lépcsőtorony. A nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély, belül boltozva. Boltozott sekrestye. Gótstílusú. Épült 1344-ben. Déli oldalán Lux Kálmán 1934-ben háromosztású részel bővítette.

Ev. templom, harang 1792-ből.

Jánossy-kastély, földszintes, saroktornyos, boltíves szobákkal, XVIII. század.

Sréter-kúria, egyik, XVIII. század.

Sréter-kúria, másik, XIX. század eleje.

CSERHÁTSZENTIVÁN

R. k. templom, épült 1752-ben, 1771-ben és 1867-ben bővítve.

R. k. kápolna, Pusztagarab-pusztán, XVIII. század.

CSERTERIVÁR, lásd **HASZNOS****CSESZTVE**

R. k. templom, árpádkori, sok toldással, belül barokk. Átépitették 1731 és 1792-ben.

Ev. templom, homlokzat előtti egyetlen gúlisíkos toronnyal, melyet támpillérek támogatnak. XV. századi, erősen átalakítva.

Madách-kúria, barokkstílusú, kertjében keresztelőkút.

Majtényi-kúria, később a Madách-csaladé.

CSITÁR

R. k. templom, 1610-ben már állott. Orgona, 1778. Harang 1790.

DEBERCSÉNY

Templomrom, a határban, 1573-ban a törököktől elpusztított egyház maradványa.

Nagy-ház vagy **Varga-ház**, falában befalazva a templomban talált szenteltvíztartó.

DEJTÁR

R. k. templom, XVIII. század.

Kastély, az esztergomi érsek tulajdona, a hagyomány szerint Szondi György lakása volt.

DIÓSJENŐ

R. k. templom, épült 1788—1789-ben.

Ref. templom, igen régi, többször átépült, 1791-ben is. Régi úrasztali edények.

Kastély, főerdészeti hivatal, hajdan a Piret-csaladé, XVIII. sz.

Kastély, később izr. szünidei gyermektelep, XVIII. sz.

Nyírréti kastély, Diósjenő közelében, XIX. sz. eleje.

DOROGHÁZA

R. k. templom, épült 1758-ban.

DRÉGELYPALÁNK

R. k. templom, épült 1734-ben.

Drégely várom, északnyugati falai csaknem teljes magasságukban állanak. A vár külső és belső (felső) várból állott. A külső várat a sziklába vágott 190 méter mély kút látta el vízzel, azóta betömődött. A felső-várba egyetlen sziklába vágott folyosó vezetett, melynek alsó nyílása és néhány lépcsőfoka ma is látható. A vár 1285-ben a Hunt—Pázmán nemzetség birtoka volt, 1438-ban Pálóczi György, esztergomi érseké, 1522-ig az esztergomi érseké. Ezeknek megbízásából védte Szondy György a török ellen és védelmében 1552-ben elesett. 1552—1593 között a törökök, de meg-erősítést többé nem nyert, a XIX. század elején falait részben széthordták.

DRÉGELYVÁR, lásd **DRÉGELYPALÁNK****EGYHÁZASDENGEG**

R. k. templom, oromzatos homlokzatán huszártorony és háromkaréjos

kis rózsablak, román kapukeret. Déli oldalán és a szentélyén rézsüs román ablakok. Egyeneszáródású szentélye előtt csúcsíves diadalív. A szentélyből északon gótikus ajtókeret vezet át a keresztboltozatos sekrestyébe. Románstílusú, XII. század, XV. századi részletekkel. Renoválták 1710, 1829, 1834-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1842-ben.

EGYHÁZASGERGE

R. k. templom, gótikus. A sekrestyébe reneszánsz kőbélletű ajtó vezet. A szentély északi falában díszes, reneszánsz ízlésű szentségtartó fülke, félkörű ormában a feltámadó Krisztus félalakja, alján tábla, melynek latin verse szerint Liphay I. László készítette, alatta 1503-as évszám.

ENDREFALVA

R. k. templom, újjáépítették 1705-ben, helyreállították 1901-ben.

ERDŐKURT

R. k. templom, épült 1702-ben. Bővítették 1729-ben.

Ev. templom, épült 1785-ben.

ERDŐTARCSA

R. k. templom, épült 1746-ban. Tornya 1903-ból.

Szentmiklóssy-kastély, emeletes, később a Kubinyi-csaladé.

ÉRSEKVADKERT

R. k. templom, épült 1743-ban. Egyetlen homlokzati toronnyal.

ETES

R. k. templom, épült 1733-ban.

FEJÉRKÓVÁR, lásd SÁMSONHÁZA

FELSŐPETÉNY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1784-ben.

Templom, omladozó, a községen kívül.

FELSŐSÁP, lásd NÓGRÁDSÁP

GALGAGUTA

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1777-ben. Oltárképe Schvinát Károly: Krisztus az Olajfák hegyén, 1837.

GARÁB

Szt. Alajos-kápolna, építették a jezsuiták 1688-ban. Renoválva 1788-ban.

Templomrom, az 1179-ben betelepített premonstreieknek hazánkban első telepe.

HASZNOS

R. k. templom, gótikus, átépült 1740-ben, fallal körülkerítve. Egyetlen,

a homlokzatból előreugró zömök toronnyal. Benne Kovács Mihály: Sz. Mária Magdolna, 1853 és régi miseruhák.

Ágasvár-várrom. A várat a Rátót-nembeli II. Domonkos építtette 1300—1320 között. 1693-ban Koháry Istváné volt, 1849-ben még állott. Ma néhány kőhalmaz.

Cserterivár, két 8—10 méteres fala áll. Építtette Rátót-nembeli II. Domonkos 1300—1320 között.

Óvár-várrom, mészragaccsal kötött kővekből épített ferde falrakás, sánckapunyulás, elővár és fellegvár nyomai. A Rátót-nembeli Roland építette a tatárjárás idején.

Iskola, benne a templom barokk faszobrai: Szűz Mária kígyóval, két angyal, Jó pásztor.

HÉHALOM

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1832-ben.

HERENCSENY

R. k. templom, bővítették és tornyot építettek hozzá 1852-ben.

Ev. templom, ma gazdasági épület, XVIII. század.

HOLLÓKŐ

Várrom, a várkapu mellett toronymaradványokkal, a belső vár négy-szögletes, keleti részében különböző helyiségek maradványai, belső, nyugati oldalán nagy ötszögű, belül kürtöszerűen táguló donjon. A Kacsics-nemzetiség építtette. A XII. században már szerepel, sokáig a Széchenyi-családé, 1552—1592 között és 1663-ban a törököké volt. A szatmári béke (1711) után felrobbantották.

HOMOKTERENYE

R. k. templom, XVI. század.

Lieszkovszky-kúria, épült a XIX. század elején, 1900-ban átalakítva. Később a Csintalan-családé.

Fáy-kúria, épült a XIX. század elején. Később közjegyzői hivatal.

HONT

R. k. templom, épült 1775-ben.

Várrom, néhány középkori alapfal.

HORPÁCS

R. k. templom, épült 1740-ben.

Nagy Iván szülőháza, rossz állapotban, XVIII. század vége.

ILINY

R. k. templom. Harang, 1741, 1772.

IPOLYTARNÓC

R. k. templom, épült 1747-ben.

R. k. kápolna, épült 1819-ben.

Baán-kúria, épült a XVIII. században.

Jankovich-kúria, épült a XVIII. században. Később iskola.

Voxith—Horváth-kúria, épült a XVIII. században. Később a Lehoczky-családé.

Bory-kúria, épült a XIX. század elején. Később a Lehoczky-családé.

IPOLYVECE

R. k. templom, épült 1750-ben.

JOBBÁGYI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán urnákkal, épült 1693-ban, kibővítették 1787-ben. Tornya 1801-ben épült.

Kúria, 1821-ben Sréter György építette. Később a Bérczy-családé.

Magtár, régebben szüreti ünnepélyek színhelye, XIX. század eleje. Koosné Fáy Zsuzsannáé volt.

KÁLLÓ

R. k. templom, eredetileg kerek templom, 1776-ban kibővítve, 1805—1811 közt és 1853-ban gyökeresen átépítve. Főoltárképe Johann Martin Schmidt: Szt. Pál megtérése, 1778-ból, erősen renoválva. Bal mellékoltár Karl Caspar bécsi klasszicistától: Szent József halála. Kereszt, 1707. Kehely és cibórium, 1749.

KARANCSALJA

Templomrom, csekély maradványok.

Jankovich-kúria, épült a XIX. század elején. Átalakították 1909-ben.

KARANCSBERÉNY

R. k. templom, épült a XVI. században. Átalakították 1741-ben.

KARANCSKÁPOLNAHEGY, lásd BOCSÁRLAPUJTÓ

KARANCSKESZI

R. k. templom, későgótikus, átépítve 1748-ban.

Záborszky-kúria, épült a XVIII. század végén. Később a Prónay-családé.

KARANCSSSÁG

R. k. templom, egyetlen hajóval és félköríves szentéllyel, románstílusú, épült a XIII. században. Benne 12 román oszloptól tartott karzat. Festett famennyezet.

R. k. kápolna, épült a XIII. században.

Kubinyi-kastély, épült 1794-ben. Később a Prónay-családé.

KAZÁR

Berényi-kúria, épült a XVIII. században. Később a Jankovich-családé.

KESZEG

R. k. templom, épült 1764-ben.

Huszár-kastély, földszintes, 4+3+4 ablakos, a középrizalit ovális felső ablakokkal és manzárdtetővel. Barokkstílusú, épült 1749-ben. A Huszár-család építtette, később a Purgly-családé, ma Nógrád vármegyéé.

KÉTBODONY

Rákóczi-kápolna, XVIII. század.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1792-ben.

Török mecset romjai, a bibíti Horváthok kertjében. Kerek épület.

KISBÁGYON

R. k. templom, csúcsíves ízlésű, épült 1422-ben. 1715-ben renoválva. Kő haranglába 1834-ből.

Ondrejovitch-kúria, épült 1831-ben.

KISECSET

R. k. templom, épült 1754-ben.

KISGERGE, lásd EGYHÁZASGERGE**KISHARTYÁN**

R. k. templom, épült 1712-ben. Benne reneszánsz-ízlésű, hiányos pasztorfórum.

Podmaniczky-kúria, később a Kandó-családé, XVIII. század.

KISTERENYE

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, középkori, 1798-ban és 1903-ban helyreállítva.

Gyürky-kastély, egyemeletes, manzardtetős, saroktoronyokkal. Épült 1790 körül. Később a Solymossy-családé. Ma a község tulajdona.

LAPUJTÓ, lásd BOCSÁRLAPUJTÓ**LEGÉND**

R. k. templom, épült a XVIII. században. 1769-ben újjáépítették.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1807-ben.

Prónay-kastély, épült a XVIII. században. Később a Schrecker-családé.

LITKE

R. k. templom, épült régi fal felhasználásával 1766-ban. Helyreállították 1897-ben.

Koháry-kúria, épült a XVIII. században. Később a Coburg-családé.

LUCFALVA

Ev. templom, toronynélküli, különálló harangtoronnyal, épült 1784-ben.

LUDÁNYHALÁSZI

R. k. templom, épült 1712-ben.

Verbőczy-kúria, kronosztikonnal. Később a Rádas- és a Pejachevich-Mikó-családé.

MAGYARNÁNDOR

Buttler-kastély (1872), a Kelecsényi pusztán, egykor értékes fegyvergyűjteménnyel.

MÁTRAMINDSZENT

R. k. templom, épült 1750-ben.

MÁTRANOVÁK

R. k. templom, épült 1800-ban.

MÁTRASZELE

R. k. templom, XVIII. század.

MÁTRASZOLLÓS

R. k. plébániatemplom, a nyolcszög 3 oldalával záruló gótikus szentéllyel. Tornya a szentély előtt, 1865-ből. Belül a szentélyben gótikus bordák, 3 zárókő üres címerpajzsral. Lapos mennyezet. Főoltárán fára festett Szt. Erzsébet (XV. sz. ?), másik fatábla: Szeplőtelen fogantatás, restaurálva 1691-ben. A hajó déli falán az előcsarnok mellett Krisztus a kereszttel, freskó, XIV. század. A templomot 1778-ban, 1864-ben, 1925-ben renoválták, 1926-ban előcsarnokkal bővítették.

Szt. János-kápolna, épült 1772-ben, megújítva 1904-ben.

Kastély, barokkstilű.

MÁTRAVEREBÉLY

R. k. templom, Faragott homokkőből épült háromhajós, csúcsíves izlésű templom, kiugró ötszögletű középszentéllyel. Kívül körül támpillérek. A déli oldal nagyobbik kapuja előtt előcsarnok. A főhomlokzati kapu be van falazva. Az északi oldalon, a szentélyhez közel szép ötkülöns kerek ablak. Bent a szentély déli oldalán szürkés kőből faragott, gazdag, csúcsíves, figurális díszítésű kettős ülőfülke 1500 körülről. XVII. századi szőszék, feljárójába befalazva Verebéli Ferenc erdélyi alvajda, a templom alapítójának (1403) vörösmárvány címeres sírköve. Renoválták a XVIII. században, 1808-ban Haag András újra boltozta. 1928-ban leégett, ekkor a Műemlékek Országos Bizottsága Möller István tervei szerint Láczy Fritz Oszkárrel helyreállíttatta.

Szentkúpusztai r. k. kegytemplom, barokkstilű, építette a XVIII. század második felében az Almássy-család. Kéttornyos. Mennyezetén falképek remete Szt. Pál életéből. Barokk főoltáron Sz. Mária kegyzszobor, melyet egy pásztói ciszterci pap hozott ide a török elől. Szép ezüst gyertyatartói 1841-ből. A templom boltozatredéseit 1925-ben renoválták.

Várrom, középkori alapfalak.

MIHÁLYGERGE

R. k. templom, épült 1766-ban.

MOHORA

Vay-kastély, kétkarú lépcsővel és félholdas saroktoronyokkal. XVIII. század.

NAGYBÁRKÁNY

R. k. plébániatemplom, 1815 körül renoválva. Harang 1624-ből és 1575-ből.

NAGYBÁTONY

R. k. templom, épült 1735-ben.

NAGYLÓC

R. k. templom, középkori, 1888-ban helyreállítva.
Pongrác-kúria, épült a XIX. század elején.

NAGYOROSZI

R. k. templom, épült 1765-ben.
Stahremberg-kastély, földszintes, saroktoronnyal, építették a XVIII. században, később Berchtold Miklóssé.

NEMTI

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti gúlisisakos toronnyal, a XVI. század második feléből, erősen megújítva.

NÉZSA

R. k. plébániatemplom, épült 1575-ben, 1711-ben és 1799-ben renoválták.
Szt. Anna-kápolna és kálvária, épült 1825-ben.
Templomromok, a temetőben, pálos építkezés nyomai.

NÓGRÁD

R. k. templom, építette Althan Károly Mihály és Mígazzi Kristóf Antal váci püspök 1716—1757 között.

Ev. templom, épült 1812-ben.

Vár, meglehetősen romlott állapotban. A kapu északon volt, északnyugaton sarokbástya áll, a vár belsejében az öregtorony nyomai is kivehetők. Északkeleti oldalon befalazott reneszánsz ablakkeret, Anonymus szerint már Árpád idejében fennállott. 1138-ban királyi birtok, 1199-ben a váci püspöké, ki az egész középkorban birtokolta. Báthory Miklós váci püspök (1475—1508) Giovanni Dalmatával átépítette, a püspök 1483-ban készült vörösmárvány, sárkányrendes címerét 1949-ben megtalálták (ez magyar művésztől való.) 1527-ben Szapolyai Jánosé lett, 1544-ben törökök foglalták el. 1685-ben villám gyújtotta fel, azóta romokban.

NÓGRÁDKOVESD

R. k. harangláb, épült 1746-ban.

Ref. templom, harang, 1749, 1793.

NÓGRÁDMARCAL

R. k. templom, harang, 1734.

NÓGRÁDMEGYER

R. k. templom, épült 1794-ben.

Luchkovicz-kúria, épült a XVIII. században.

NÓGRÁDSÁP

Alsósápi r. k. templom, homlokzatán nyolcszögű toronnyal, mely gýamos alapépítményen áll, barokk sisakkal. A hajó és szentély támpilléres,

2 csücsíves ablakkal. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul. Belül egyhajós, 2 boltszakaszon keresztbordával, diadalívvel és szentélye bordás boltozattal. Barokkori karzat. Copfstíliú oltár. A sekrestye gyám-köves ajtókerettel. A templom a XV. században épült, megújítva 1913-ban. Lőréses fallal körülvéve, XV. század. Gótikus harang.

Felsősápi Szt. Flórián-kápolna, épült 1834-ben.

NÓGRÁDSIPEK

R. k. templom, épült 1750 körül.

Balás-kúria, XIX. század eleje.

NÓGRÁDSZAKÁL

R. k. templom (1893—1894). Harang, 1523-ból.

Kálvária-kápolna, a dombon, XVII. század.

Szent-Ivány-kúria, épült a XVIII. század végén. Később a Szigyártó-családé.

NÓTINCS

R. k. templom, épült 1415-ben, többször átalakítva.

Scitovszky-kastély, földszintes, 4 kettősoszlopos, oromzatos középrizalittal és háromablakos szárnyakkal. Épült 1809-ben. Klasszicizáló.

NÓYIRRÉT, lásd DIÓSJENŐ

NÓVÁR, lásd HASZNOS

NÓRHALOM

R. k. templom, épült a XVIII. században. Főoltára 1757-ből.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század.

Templomrom, dombon, XV. század.

NÓVAGÁRD

Ev. templom, épült 1785-ben, tornya 1820-ból. Kehely, 1798.

NÓPALOTÁS

R. k. templom, épült 1743-ban.

NÓPÁSZTÓ

R. k. plébániatemplom. Homlokzatán egy toronnyal. Főhajója 1786-ból. Déli oldalán az eredeti, kisebb templom, az ötszög három oldalával záruló szentéllyel, támpillérekkel, csücsíves ablakkal és sugárboltozatos szentéllyel, 1400 körül, falában reneszánsz keretes, feliratos kő 1421-ből. A kápolna déli falában kettős gótikus ülőfülke. A torony alatti bejárat gótikus, bordás boltozatú, a kápolnába nyíló ajtó csücsíves béléttű, bevakolva. Nyugati homlokzatán is támpillérek. Belső barokk, négybolt-szakaszos hajóval, 1786-ban átépítve. Főoltárkép Johann Zirckler: Szt. Lőrinc vértanúsága. Rokokó padok, copf szószék. XV. századi aranyozott ezüst cibórium hólyagos serlegből és mostranciarészekből összeállítva. Két miseruha, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, barokkstíliú, XVIII. század.

Községháza, egyemeletes, 7 ablakos, klasszicizáló, jó lépcsőházzal, a népies építészethez közeledik.
Apátság, egyemeletes.

PATAK

R. k. templom, épült 1801-ben.

PILINY

R. k. templom, épült 1745-ben, bővítették 1902-ben, benne freskónymok. Festett famennyezet.

Vattay-kúria, épült 1770—1780 között. Később a Prónay-családé.

Kubinyi-kúria, épült 1780 körül. Később a Guttenberg-családé.

PUSZTABERKI

Szt. Mihály-kápolna, épült 1787-ben.

PUSZTAGARÁBPUSZTA, lásd CSERHÁTSZENTIVÁN

RÉTSÁG

R. k. templom, homlokzat előtti toronnyal, épült 1729-ben. Harang, 1799.

RIMÓC

R. k. templom, harangok, 1584, 1653, 1736.

ROMHÁNY

R. k. templom, épült 1837-ben.

Prónay-kastély, földszintes, 4+3+4 ablakos, középrizalitján címer. Épült a XVIII. század végén. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

Sembery-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos.

Sárkány-kúria, 4 jón oszlopos középrizalittal, 1800 körül.

Templomrom, kriptával, XV. sz.

SÁGÚJFALU

Kubinyi-kúria, épült a XVIII. század második felében.

SALGÓTARJÁN

R. k. templom, XVIII. században épült, egyhajós barokk templom, 1821, 1900 és 1914-ben átalakították és bővítették. Egyetlen homlokzati tornya 1866-ból. Kapuján barokk díszek maradványai. Harangok, 1535, 1789.

Nep. Szt. János-szobor, kőből, 1781-ből.

Jankovich-kúria, most takarékpénztári bérház, oromzatos középrizalittal, ablakok felett barokk párkánydíszsel, barokk és klasszicizáló vasrácsokkal. Belül néhány stukkódíszes helyiség. XVIII. sz. 1950-ben átalakítva.

Salgó várrom, kapurom vezet a sarlóalakú, szűk várudvarba, ahol ciszterna volt. A fellegvárban lakószoba nyomai. Feljebb a donjon és egy ötszögű bástya vastagfalú romja. Valószínűleg a Kacsics-nembeli Simon bán építtette 1271-ben. Első írott adat róla 1371-ből. A Széchenyi-családé, Zsigmond királyé, a huszitáké, Mátyásé, a Guthi Országhoké, Szapolyaiaké,

Balassáké, stb. volt. A török 1554-ben elfoglalta, 1593-ban Pálffy Miklós visszavette. Ekkor Balassa Bálinté, a költőé lett. 1593 után kezdődött pusztulása.

SALGÓVÁR, lásd SALGÓTARJÁN

SÁMSONHÁZA

Vár, Sámson vára vagy Fejérvár-romja.

SOMOSKŐ

Várrom, háromszögű alaprajzzal, melynek csúcsain hengeres tornyok voltak. Építtette a XIV. században a Kacsics-nemzetség. A török 1576-ban elfoglalta.

SOMOSKŐÚJFALU

R. k. plébániatemplom, épült a XVIII. században. 1896-ban bővítették és renoválták. Benne szép Szt. Miklós-festmény, 1820 körül.

SZANDA

Nemes-mauzóleum, állítólag Hild József műve, 1850 körül.

Várrom, sziklára épült középső torony és szomszédos épületrészek. Állítólag III. Béla építtette, a Szécsy-, Csetneki-, Rozgonyi-, Kompolthy-, Lábatlan-, Széchenyi-, Báthory-családoké volt, közben Zsigmond feleségéé és leányáé. 1544-ben a török foglalta el, 1551-ben a magyarok visszavették.

SZARVASGEDE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1702 előtt, 1826—1829 közt átalakították. Kehely, XVIII. sz. eleje.

SZÁTOK

R. k. templom, renoválták 1732-ben, csaknem teljesen újjáépítették. Révay-kúria, XVIII. század.

SZÉCSÉNKE

R. k. templom, XVIII. század.

Kastély, XVIII. század.

Kastély, másik, épült 1800 körül.

SZÉCSÉNY

Ferences-templom, homlokzata toronytalan, hajóját Hölbling János és Kayr Mátyás építtette 1723—1733 között. Hosszú, támpilléres szentélye a nyolcszög három oldalával zárul. Barokk tornya az északi oldalon áll, a hajó és szentély találkozásánál. Belül a hajó barokk. Szt. Ferenc oltára Hebenstreit József pesti szobrásztól, 1750 körül. Harangok, 1732, 1734, 1751. A szentély északi oldalán áll a négyzet-alapú, emeletes sekrestye. Földszintjén egyetlen, nyolcszögű, figurális (Négy evangélista) fejű és mérműves talpú pillér csillagboltozatot tart, melynek zárókövei alakosak és ornamentálisak. Sekrestyebútor Spiegel Márton és Oszter Liborius fráterektől, 1750 körül. Emeleti helyiség fejezet nélküli középpillérrel és

keresztboltozatokkal. A torony töve, a szentély és a sekrestye 1350 körül épült, a hajó az 1719-es tűz után, 1723—1733 között.

R. k. fa harangláb, benne harang, 1734-ből.

Ferences-kolostor, építtette Mihály váci püspök 1332-ben. Benne régészeti és néprajzi gyűjtemény. Cicero-kódex, miniált 1470 körül.

Forgách-kastély, egyemeletes, ötablakos, középrizalittal és szárnyakkal, beleépítve a várból egy gömbölyű torony és egy bástyafal. Kovácsoltvas-kapuk koronás sarokkal, Forgách-címerrel. Építtette 1670 körül Forgách Ádám, 1760 körül megújították. A Grassalkovich-típusú kastélyok sorába tartozik. 1845-ben Pulszky Ferencé, később a Grosz-csaladé.

Várrom, egyik tornya áll. Téglából épült, kerek, apró ablakkal. A vár északkeleti sarkán állott. A zömök, négyszögletes, ú. n. török-bástya a vár déli falában állt. A vár különösen a török időkben játszott szerepet.

Tűzoltótorony, kéteemeletes, barokk.

SZÉCSÉNYFELFALU

R. k. templom, épült 1745-ben.

SZÉCSÉNYHALÁSZI, lásd LUDÁNYHALÁSZI

SZENDEHELY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, azon zsindehsakkal, XVIII. sz.

SENTKÚTPUSZTA, lásd MÁTRAVEREBÉLY

SZIRÁK

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök, 1780-ban Fellner Jakabbal. Főoltárképe Zirckler Johann egri festőtől: Mária mennybemenetele, 1785.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, négyboltszakaszos belső térrel, épült 1788-ban. Falában régi kőfaragvány. Két kanna, 1784. Ostyaszelence, 1770. Régi tányér. Harang, 1720, 1721.

Degenfeld-kastély, egyemeletes, háromablakos, oromzatos középrizalittal és saroktornyocskákkal, barokkstílusú. Épült 1748-ban, építtette Roth Tamás és neje, Vattay Borbála. Ma Mezőgazdasági Szakiskola.

Teleki-sírbolt, épült 1784-ben.

SZOMOLYAPUSZTA, lásd BORSOSBERÉNY

SZURDOKPUSZÓKI

R. k. templom, épült 1769-ben. Aranyozott ezüstkelyhe 1720-ból.

Zagyvaszentjakabi r. k. templom (1905). Bronz ámpolna, 1807.

SZUGY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1774—1781 között. Praky József: Krisztus feltámadása-kép, 1833. Harang, 1600. Kehely, 1713.

Volt nógádi vármegyeház, földrengés rongálta meg, Jung József építtette újjá 1772 előtt. Két manzardtetős pavillonból áll, melyeket hosszú, magaskapuzatú kökerítés köt össze.

TAR

R. k. templom, kőfallal körülvéve, XVII. század.
Várom, magas kőfal két ablakhellyel, talán Tar Lőrinc várának romjai, vagy templomé.

TERÉNY

R. k. templom, középkori. Harang 1497 és 1758.

TERESKE

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati átalakított, fent ikerablakos toronnyal, építette Bajoni István, Mátyás király diplomatája, 1490 körül. Renoválták 1727, 1847, 1896, 1915-ben. Reneszánsz ízlésű pasztofórium, félkörös felső záródásában kehely és 2 gyertyatartó, párkányán **TEMPLUM DOMINI**, alul bőségszaruk.

Huszár-kastély, földszintes, négypilléres, oromzatos középrizálittal, klasszicizáló. Épült 1840-ben.

Pápa-kúria, a középkori bencés-kolostor felhasználásával.

Frideczky-kúria, később az Angyal-családé, középkori részletekkel.

TOLMÁCS

R. k. templom, épült 1830-ban, 1854-ben renoválták.

VANYARC

Ev. templom, egyetlen zömök homlokzati toronnyal, épült 1800-ban.

Beniczky-kúria, hatoszlopos-oromzatos középrésszel, földszintes, 3+3 ablakos szárnyal, klasszicizáló.

Dessewffy-kúria, földszintes, barokkstílus, Ilg nevű építész állítólagos műve, 1760 körül.

VARSÁNY

R. k. kápolna, kisméretű, későromán stílus.

VIZSLÁS

R. k. templom, épült 1843-ban.

ZAGYVAPÁLFALVA

Templomrom, XV. század.

ZAGYVARÓNA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek sisakja nyolcgerezes. A hajó északi és déli, valamint az egyenes záródású szentély déli falán románstílusú tölcserablakok. Bent diadalív, a szentélyben lapos keresztboltozat. A románstílusú templom 1200 körül épült, neoromán stílusban megújították 1896-ban.

ZAGYVASZÁNTÓ

R. k. templom, építette Koháry István 1723-ban. Megújították 1770-ben.

ZAGYVASZENTJAKAB, lásd SZURDOKPUSPÓKI

PESTMEGYE

ABONY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapuzat 4 jón oszloppal. Háromszakaszos, dongaboltozatos hajó, félkupolás szentély. Stukkó főoltár 1800-ból, Sporer Mihály egri mestertől, képe Szt. István vértanú halála. Építeni kezdték 1773-ban, 1785-ben fejezték be. Azóta többször renoválva.

Tallián-sírkápolna, hatszögletű, oszlopos és kupolás, benne négyszögletű épületmag. Klasszicizáló.

Ref. templom, épült 1781-ben. Benne festett fakarzat a régebbi, elpusztult fatemplomból. Szószék, 1818. Kemény János fejedelem kókuszdió-serlege. Kehely, I. P. pesti mester műve, 1818. Kannák 1800 körül. Pelikános selyemterítő, 1748. Kék selyemterítő, 1791.

Zsinagóga, négyoszlopos előcsarnokkal, épült 1825-ben. Valószínűen Landherr András műve.

Takarékpénztár-ház, építtette 1819-ben a Török-család. Teljesen átépítve.

Szapáry-kastély, földszintes, négyoszlopos tornáccal, építtette Szapáry Ferenc, 1820-ban.

Ajtay-Kovács-kúria, építtette 1840 körül Ruttkay Mihály és József. Újban átépítve.

Belliczey-kúria, építtette 1750 körül Bencsik Miklós. Középrizalittal s kétoldalt 3—3 ablakkal. Átalakítva.

Fábián-kúria, földszintes, épült 1786-ban.

Gaál-kúria, földszintes, az udvar felé nyitott tornáccal, népies. Építette Gaál Tádé 1770 körül.

Keglevich-kúria, építtette 1820 körül Tallián Károly. Átalakítva.

Kostyán-kúria (Zalka Máté-u. 15.), földszintes, 6 ablakos, tornácos udvarral, építtette 1841—1842-ben Kostyán József.

Lavátka-kúria, földszintes, 4 dór oszlopos, középrizalittal, építtette Tallián Adám 1800 körül, Szvacsina József építtette át 1850 körül.

Lipthay-kúria, építtette Damiani da Vergada 1840-ben.

Sívó-kúria, földszintes, középpüth 2 oszloppal, klasszicizáló. Építtette Sívó János számára Szvacsina József, 1846.

Teszáry-kúria, építtette 1820-ban Jeszenszky Mihályné, Bogyay Anna. Földszintes, átalakítva.

Vigyázó-kúria, földszintes, négyoszlopos, középrizalittal, 5—5 ablakkal. Melléképület kétoszlopos bejárattal (hajdan kápolna és könyvtár). Építtette Vigyázó Antal 1830-ban.

ACSA

R. k. templom, épült talán a XIV. században. 1783-ban Migazzi püspök megújította, renoválták a XIX. században.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, építtette Prónay Gábor 1752-ben. 1862-ben megújították.

Prónay-kastély, egyemeletes, nagy négytornyú épülettömb, mely régebben várszerű kastély lehetett, mai alakjában 1735—1740 közt épült. 1944-ben erősen megsérült. Ives kertikapun címentartó szobrok.

Újabb Prónay-kastély, épült a XVIII. század végén.

Csővári ev. templom, épült 1695 körül.

Csővári várrom, a vár belső része hatalmas négyszög, 2 erős saroktoronnyal, köröskörül magas kerítőfal és mindenféle külső építmények. Első említése 1448-ból, mikor Ráskay György helyreállította. A törökök alatt elpusztult.

ALAG

Templomrom, köralapú, négyszögletes szentélyű, faragott kőből épült kápolnához, melynek csak alapfalai vannak meg, ferdén egy félnyolcszöges, támpilléres szentélyt építettek, mely utóbbinak belül bordatövei is megvannak. A centrális kápolna a XIII. századból, a bővítés a XV. század végéről.

Dunakeszi Szt. István-kápolna, épült 1746 előtt, a temetőben. Erősen átalakítva.

Római Castrum és hídfő, állítólag Trajanus hídjának romjai, részben a Dunában.

ALBERTFALVA, lásd BUDAPEST

ALBERTI

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1778-ban.

Szapáry-kastély, földszintes, oszlopos-ormozatos, középrizalittal, építette a Szelezky-család. Klasszicizáló. Parkjában műromokban római sírkövek.

Sírbolt, tervezte Ybl Miklós a Szapáry-család számára.

ALSÓDABAS, lásd DABAS

ALSÓNEMEDI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, fülkékben Szt. István és László barokk szobrával. Kőkeretes, obeliszkés és vázas barokk kapuján bíborosi címer A-betűvel, mely bizonyítja, hogy Althan Mihály Frigyes váci püspök (1719—1734 közt bíboros) építtette. Háromboltszakaszos hajó, kihasadó orgonakarzat, keskenyebb, kívül egyenesszárú szentély. Oszlopos kálvária-főoltár, 2 mellékoltár és figurális szószék, rokokó, XVIII. század. Kőszentélykorlát. A szentélyben balra kronosztikon 1774-es évszámmal. Épült 1730 körül. Oltárkereszt, Migazzi püspök ajándéka, 1774.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, erősen megújítva, épült 1783-ban. Aranyozott kehely. Augsburg, 1600 körül, 1631-es magyar felíráttal.

Ref. paplak, földszintes, négyoszlopos középrésszel, elrontott nyílásokkal, klasszicizáló.

Vöröshadsereg útja 18. Ház, földszintes, 3 ablakos, sarok, copfstíliú.

ÁPORKA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat két szélén obeliszkekkel, épült 1784-ben, más forrás szerint 1795-ben. Átépitették 1837-ben. Két kehely, 3 kanna és 2 tányér 1784-ből. Brokát terítő, 1784.

ASZÓD

R. k. plébániatemplom, épült 1746—1748 közt. Főoltára Kracker János Lukács: Szentháromság, 1776/77.

Ev. templom, egyetlen alacsony, barokkstíliú homlokzati toronnyal, a hajónál alacsonyabb és a nyolcszög 3 oldalával záruló szentélyel, mely támpilléres. Bent diadalív. Épült a XV. században, állítólag a premontrei rend számára. A XVI. században leégett, a XVIII. században átépítve. Oltár díszes fafaragással, a XVIII. század eleje. Kehely filigrános kosárral, XVII. század. Ostyatartó, 1793. Önkehely. Úrvacsoraosztó, „SI Psth“.

Zsinagóga, épült 1760 körül.

Régi Podmaniczky-kastély, földszintes, a szárnynak vége emeletes. Terraszos középrész, ballusztrádos korlát és kőralakú, szalagmustrás lépcsős feljáró. Kerti kapuján 2 egyszarvú tartja a címet. Másik kertikapu copf füzérdísszel. Barokkstíliú, kupolás dísztermében mennyezetfestmények. A hit diadala Kracker Jánostól és Zach Józseftől, 1776/77. Később leánynevelő-intézet. Épült 1724 körül. 1767-ben Jung József bővítette. 1945-ben a díszterem kupoláját sérülés érte, beszakadt. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tulajdona.

Újabb Podmaniczky-kastély, eredetileg gazdasági épület. Később a Széchenyi-család tulajdona.

Ev. gimnázium, ide járt Petőfi Sándor 1835—1838 közt.

Romok, a premontrei monostor még kivehető maradványai.

BABAT, lásd **GUDOLLO**

BAG

R. k. templom, épült 1773-ban.

BALHAVÁR, lásd **TAHITÓTFALU**

BARACSPUSZTA, lásd **TATÁRSZENTGYÖRGY**

BÉKÁSMEGYER, lásd **BUDAPEST**

BÉNYE

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1786-ban. Kehely, 1730.

Templomrom, a helység régi, XVII. század elején elpusztult templomának romja a Káva felé eső templomhegyen.

BERKIPUSZTA, lásd TÁRNOK**BERNECEBARÁTI**

R. k. templom, fallal kerítve, hagymasisakos tornya lőréses román ablakkal és gótikus támpillérrel, északi falon a román kapukeret nyomával, a hajó mindkét hosszfala is román. A szentély barokk. Belül 3—3 bolt-süveggel elválasztott barokk dongaboltozat, barokk oltár, copf szószerék. Adorján fia István 1158 körül a garamszentbenedeki bencés apátságnak ajándékozta.

Huszár-kastély. Román kőfaragvány.

BIA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1743-ban. Kapuja felett a megújítás évszáma, 1823.

R. k. kápolna az erdőben. Kerek, kupolás. Kétoszlopos oromzatos kapuval, 1800 körül. Benne Szily Antal vörösmárvány sírlapja, 1833.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVII. században. Atépítették 1870-ben. Négy kehely 1777. Két ónkanna, 1718, 1741. Kanna, 1753. Tálca, 1741.

Templomrom a ref. temetőben. Egyeneszáródású szentélye teljes magasságban áll. XIII. század.

Szentháromság-oszlop, ülő Atyaisten és Krisztus, felettük galamb. XVIII. század. Az oszlop 1873-ból.

Sándor-kastély, földszintes, 4 jón oszlopos középrizalittal és 2—2 ablakkal, kétoldalt csatlakozó gazdasági épületekkel. 1823-ban Sándor Vince építtette.

Nyárilak az erdőben, földszintes, négyoszlopos, oromzatos és kupolás középrésszel és 2—2 ablakos szárnyakkal. Klasszicizáló.

Szily-kastély, földszintes, kilencárkádós középrésszel, kétoldalt előreugró szárnyakkal, melyek közül a baloldali nyolcárkádós. Nem középkori; magtárépület a XVIII. századból.

BOLHAVÁR, lásd TAHITÓTFALU**BORZSONY, lásd NAGYBORZSONY****BUDAJENŐ**

R. k. plébániatemplom, volt skót bencés templom, egyetlen homlokzati tornyán óra és alacsony gúlafedés. A homlokzatán ív. Építette Oracsek Ignác terve alapján Martin Sigl, 1756—1759 közt. Copf főoltár, Szt. Péter és Pál szobrával. Klasszicizáló szószerék. Szentélytől jobbra melléklátáron Szt. Sebestyén-kép, olasz, XVII. század. Sekrestyében szép bronz-feszület, XVIII. század.

Temetőkápolna, keletelt, csúcsíves stílus. Oromzatos és támpilléres homlokzattal. Rövid hajó és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. Sekrestyeajtó felett románkori faragvány, 2 donátor, az egyik templommodellt tart. XIII. század.

R. k. plébániaház, földszintes, 4 tengelyes, XVII. század.

Kastély, egyemeletes, 5+3+5 tengelyes, közepén a skót bencések címere 2 váza közt. Épült 1800 körül. Hátsó homlokzata egyszerű. Udvarán kő-kútkáva, faragott, XVII. század. Mögötte ház, földszintes, 9 oszlopos, triglifes főpárkánnyal, klasszicizáló.

BUDAKALÁSZ

Gör. kel. templom, a toronyhoz kihajló homlokzattal, félkörös szentély, új támpillérekkel, épült 1752-ben. Ikonosztáz, képei a XVIII. századból, kerete 1905-ből. Kehely, Selmezbánya, XVIII. század eleje. Ezüstveretes evangeliárium, 1730.

Kápolna, félköríves kapukerettel, klasszicizáló. (Kossuth Lajos-u. 26.)

Kápolna, oromzatában fülke, klasszicizáló. (Kossuth Lajos-utca 58.)

Vaskereszt, kőoszlopos, melynek alján jön csigák, 1841. (Petőfi-tér.)

Római őrtorony, építette Frigeridus, I. Valentinianus hadvezére a Kr. u. IV. század második felében.

BUDAKESZI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat szélén 1—1 szoborral. Háromboltszakaszos hajó. Kegyekép Kiscellről, XVII. század. Balra a szentély mellett Kálvária-oltár, szép szobrokkal, XVIII. század, jobbra barokk szószék. A hajónál keskenyebb szentély. Kupoláján Falconer X. Ferenc freskója: festett kupola alatt 4 csoport (renoválva 1930-ban). Szép angyalszobros főoltár. Balra a szentélyben vasrács, Mária nevével, XVIII. század. Épült régebbi, 1734-ben restaurált templom felhasználásával vagy helyén, 1761—1768 közt.

Makkos Máriai r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Az óbuda-kiscelli trinitárius templom filiáléjaként Zichy Miklós alapította 1748-ban. Építője Jäger János Henrik volt. Felszentelték 1768-ban. A rend feloszlatása (1783) óta romlásnak indult, a XIX. században kis kápolna épült oldalára. 1948-ban újból kiépítették.

Kálvária-kápolna, oromzatos, XVIII. század vége. Helyreállították és toronnyal díszítették 1887-ben.

Kereszt, a r. k. templom szentélye mögött. Talapzata rokokó, újabb bádog-Krisztus.

Kereszt, a kálvária állomásai alatt. Talapzata volutás, halálfejjel, XVIII. század. Újabb bádog-Krisztus.

Kereszt, talapzatán JA 1801, bádog-Krisztussal. (A pesti határon.)

Fő-utca 148. Plébánia, azelőtt iskola. Földszintes, hattengelyes, oldalt oromfallal, XVIII. századi, átalakítva.

Fő-utca 160. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, 1800 körül.

Fő-utca 169. Ház, földszintes, oromzatán barokk ablak és emléktábla, mely szerint itt volt Nagy Sándor honvédtábornok főhadiszállása 1949-ben. Oldalhomlokzata 12 nyílással.

Virágvölgy-út 14. Ház, egyemeletes, 5 nyílásos, íves, kapukeretén 1846. JR. Újabb erkélyel.

BUDAÖRS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, zsindeletetős sisakkal, volutákon copf vázákkal, homlokzaton Páduai Szt. Antal, egy sz. katona és Szt. Flórián kőszobrával. Épült 1802-ben. Ötboltszakaszos belső tér. 4 apostol stukkó-szobra, gazdag, klasszicizáló főoltár, copf keresztkút. Nep. Szt. János képe a kiscelli trinitárius templomból. Szt. Kereszt-oltár Bebé Károlytól, 1760.

Kálvária. Kápolnája magas oromfallal. A bal lizénán 1817, a jobbon 1896-os évszám. A kálváriából a kereszt talapzatos, Sz. Mária és Szt. János ev. kőszobra áll. XVIII. század.

R. k. kápolna, hullámos oromfallal, kétoldalt vázákkal, 1790 körül.

Szentháromság-**emlék**, a csoport XVIII. századi, a többi rész újabb.

BUGYI

R. k. templom, épült 1761-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1783-ban. 1834-ben átépítve. Kancsók, 1753.

Nemesrádai templomrom, csekély falmaradványok.

Beleznay-kúria, XVIII. század.

CEGLÉD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, azon galériával. Homlokzaton oromzatos-oszlopos kiképzés. Épült 1821—1825 között. Mestere Homályossy (Tunkel) Ferenc, szolnoki kamarai építész. Orgonája 1837-ből. Sugaras úrmutató Liebrich János budai mestertől, 1800 körül.

Ref. templom, négyoszlopos előrésszel, 2 homlokzati toronnyal és kupolával, amelyet bent dór sarokpillérek tartanak. Görögkereszt alaprajz. Építette Hild József 1835—1870 között. Belső berendezése 1871-ben készült el. 1895—1896-ban Balás Ernő pesti építész a templom külsejét módosította. Kehely, Prandtner József, Pest, 1816. Kehely és tányér, Pest, 1816. Ontányér, Röder Miklós, Pest, 1712.

Városi Múzeum, Kossuth Lajos és Ferenc hagyatékából származó tárgyakkal.

Szőkehalompusztai Kishartyáni-kúria, romantikus, földszintes, 4 gót-oszlopos középrésszel, 1835 körül.

CEGLÉDBERCEL

R. k. templom, épült 1801 körül. Tornya 1854-ből. Megújítva 1903-ban és 1909-ben.

CINKOTA, lásd BUDAPEST

CSEPEL, lásd BUDAPEST

CSOBÁNKA

R. k. templom, épült 1842-ben.

Gör. kel. templom, épült 1746-ban.

Szentkúti vagy Márlakúti-kápolna, építtette az itt meggyógyult Lender Mária 1844-ben. Kegyképpel, forrás mellett. Erősen átépítve.

CSOMÁD

Ev. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1783-ban.

CSOMOR

R. k. templom, egyetlen kis homlokzati tornyocskával, barokk volutákkal. Csehboltozatos ovális belső tér, kupolás szentély, architektúra-festésel. Épült 1771-ben. Szentháromság-kép, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, volutás talapzaton. A szent feszületet tart. Allíttatta Grassalkovich Antal, ki a szobor tervének nézegetése közben halt meg 1771-ben.

CSÓVÁR, lásd ACSA

CSUKÁS, lásd **SZIGETMONOSTOR**

DAB, lásd **DÖMSÖD**

DABAS

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1793. Serleg, 1620 körül. Tányér, 1747.

Főszolgabírói lak, földszintes, hatoszlopos tornáccal, épült 1830-ban. Előbb a Halász-családé.

Kaszinó, dóroszlopos udvarral, megnyílt 1836-ban. Klasszicizáló.

Dinnyés Pál kúriája, földszintes, 2+2 ablakkal és négyszlopos, oromzatos középrésszel. Hátoldalt sugaras felső díszű ablakok. Épült 1830-ban.

Dömötör-kúria, földszintes, kétoszlopos középrésszel, klasszicizáló.

Gombay-kúria, földszintes, arkádós udvarral, XVIII. század. Később Dinnyés Zsigmondé.

Halász-kúria, zömök, oszlopos udvarral, XVIII. század vége.

Halász Bálint kúriája, hatoszlopos külső tornáccal, 1820 körül.

Dabasi Halász-kúria, földszintes, 4 dór-oszlopos középrésszel, 1840 Klasszicizáló, épült 1825-ben.

Halász Kázmér kúriája, földszintes, négyszlopos középrésszel, 1840 körül.

Halász Olivér kúriája, földszintes, hosszú oszlopsorral. Építette a XIX. század elején Bajusz Péter, dabasi pallér.

Halász Zsigmond kúriája, földszintes, fél és egész oszlopokkal, 1840 körül.

Radimetzky-kúria, földszintes, négyszlopos tornáccal, épült 1830 körül.

Rákóczi-kúria, földszintes, oromzatos középrésszel, melyet 2+2 oszlop egymás mögött tart. Klasszicizáló, épült 1850-ben.

Szöke-kúria, földszintes, kétoszlopos tornáccal, 1820 körül.

Parasztház, 4 oszlopos, oromzatos középrésszel. Épült Dinnyés Pál kúriájának hatása alatt, 1840-ben.

Pusztatemplom, romjai a határban. A török időkben pusztult el.

Felsődabasi r. k. templom, épült 1829-ben. Bővítették 1885-ben.

Felsődabasi Baghy-kúria, földszintes, 2+3+2 ablakos, enyhén kiugró oromzatos középrizalitja 4 dór háromnegyed-oszloppal és íves ablakokkal. Klasszicizáló, 1830 körül.

Felsődabasi Nemes-kúria, földszintes, héttengelyes, mely mögött részben zárt tornác van. Manzárdtetős, XVIII. század vége, átalakítva.

DÁNY

R. k. templom, újabb (1909); oltárképét Starhemberg Guido ajándékozta a XVIII. században.

DIÓSD

R. k. templom, egyetlen homlokzati-toronnyal, XIX. század eleje.

DOMONY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymasisakos toronnyal, latin kereszt alaprajzzal, egyenes záródású szentélyvel, amögött sekrestyével, kupolás középtérrel. Épült 1777-ben.

Ónódy-kúria, építette Ónódy Zsigmond 1796-ban, később a Segesváry-családé. Földszintes, közepén félköríves oromzattal.

DOMSÓD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, vultás homlokzattal. Oldalán és a nyolcszög három oldalával záruló szentélyén gótikus támpillérek. Erősen átalakítva. Átépítették 1721 körül. Keresztelő kanna, I. F. pesti mester műve, 1832-ben. Kehely, 1652 és 1723.

Dabi ref. templom, egyetlen hagymasisakos toronnyal, épült 1824-ben. A templom épült 1803-ban. Benne aranyozott ezüstkehely és selyemhímzésű úrasztali terítő, 1737-ből. Kehely, 1848. Hat ónedény, 1724.

DUNABOGDÁNY

R. k. templom, két boltszakaszos belső tér és hosszú szentély, épült 1724-ben. Megnagyobbították 1755—1761 között. 1849-ben leégett. Oltára Bebó Károlytól, 1751.

Ref. templom, épült 1802-ben, 1845-ben leégett. Őn kenyérszto tányér, Fauser Mátyás budai ötvös műve, 1800 körül.

Római romok csekély nyomai.

DUNAHARASZTI

R. k. kálvária, előtte kápolna, XIX. század vége, benne fekvő Krisztus-szobor, XVIII. század. A mozgalmas Kálvária-csoport 1762-ből.

Nep. Szt. János-szobor, feje letört. Baluszter-alakú talapzatán felirat és 1716-os évszám.

Községháza, volt Földváry-kúria, földszintes, 6+3+6 tengellyel, udvarán kétpilléres-oszlopos behajtó. Klasszicizáló, 1830 körül. Átalakítva.

Bajcsy-Zsilinszky-út 128. Laffert-kúria, földszintes, 4+3+4 tengellyel, udvari kapuján vultás ovális dísz. Boltozott helyiségek. Épült 1718-ban. Igen elhanyagolt állapotban.

DUNAKESZI, lásd ALAG

ECSER

R. k. templom, egytornyú, építtette Grassalkovich Antal, 1730-ban. Renoválták 1911-ben.

R. k. paplak, építtette Grassalkovich Antal 1740-ben.

Templomrom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel.

ECSKEND, lásd GALGAMÁCSA

EGRESKÁTA, lásd NAGYKÁTA

ÉRD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, mely 1774-ben épült. A hajóba lépcsők vezetnek le. Kétboltszakaszos hajó és a nyolcszög 3 oldalával záruló támpilléres szentély. Hajó és szentély XV. századi, 1720-ban átalakítva. Főoltárán barokk Szt. Mihály-szobor. Copf padok, 2 copf gyóntatószék. Illyésházi Ferenc címeres kő-epitáfiuma, 1789. 1859-ben a szentélyben még freskók voltak.

Kálvária, épült 1749-ben, 1945-ben újjáépítve.

Temető-kápolna, oromzatos, 2 pillérrel és 2 oszloppal, klasszicizáló.

Nep. Szt. János, copf talapzaton, feje letört, a templom mellett, 1780 körül.

Minaret, épült helyi, fűrészelt kőből, négyszögű talapzaton 16 szögű

törzs, kb. 15 méter magas. Csigalépcsője a rozoga állapot miatt befalazva. Csak a körüljárót jelentő főpárkányig maradt meg. XVII. század.

Közsegháza, földszintes, 1+4+3+4+1 tengelyes, timpanonjában dombormű volt: Szt. István felajánlja Magyarországot. Klasszicizáló. Udvarán 4 oszlopos-pilléres középrész. Azelőtt Wimpfen-kúria.

Sina-kastély, földszintes, ötablakos szárnyakkal, oromzatos középrészében 2 pillér között 2 jón oszlop. Nagyméretű, 1840 körül. Rossz állapotban.

Molnár-utca 6. R. k. plébániaház, egyemeletes, négyablakos, barokk ablakkeretekkel, földszinti helyiségeiben gótikus nyomok. Emelete 1774-ből. Udvarán római mérföldkő.

Molnár-utca 13. Kertikapu, két klasszicizáló vázával.

Római-út 4. Ház, földszintes, 5 tengelyes. Árvíztabla 1838-ból.

Kutyavár, Mátyás király vadászebei számára készült. A nagy tó és vadkert falának nyomai ma is megvannak. (A Diósdí-úton.)

FÁCÁNOSSZIGET, lásd SZIGETSZENTMIKLÓS

FARMOS

R. k. templom, épült 1786 körül.

Ev. templom, épült 1850-ben.

FELSŐDABAS, lásd DABAS

FENYŐHARASZTPUSZTA, lásd VERSEG

FÓT

R. k. templom, homlokzatán 2 torony, rózsablak. Orom közepén a bécsi Anton Fernkorn Madonna-szobra. Hátul kerek szentély, 2 kis toronnyal. Belül háromhajós, gerendás tetővel. Három oltárkép és a freskók Karl Blaas bécsi festőtől. Orgona a salzburgi Mosertől. Két bronz kandeláber, felső része állítólag a rheimsi székesegyházból, XIX. sz. Sír-boltban Pietro Tenerani 3 márványszobra (Feltámadt Krisztus, Angyal, Károlyi Erzsébet), Gaetano Bianchini mozaikja, 1846. Itt nyugszik Fekete János óbester és magyar író († 1803), sírján síremlékéről levett ovális márványmedaillon. Építtette Károlyi István 1845—1855 között Ybl Miklóssal, neoromán-romantikus stílusban.

Ref. templom, egyetlen homlokzati, emeletén nyolcszögletes, hegyes sisakos toronnyal, 1787-ből. 1850 körül átépítve. Aranyozott serleg, 1754. Harang 1730.

Kálvária, a Mogyoród felé vezető Vorosilov-úton. Kőralakú építmény, keresztboltozatos helyiséggel, alatta kápolnával. Fent Krisztus és a két lator vasszobra. XVIII. század. 1860 körül átépítve.

Károlyi-kastély, egyemeletes, 3+6+6 jón oszlopos, timpanonos középrizalit + 6+3 ablak. Épült 1823—1827 között, Fekete János régebbi kastélyának felhasználásával. Valószínűleg Koch Henrik műve, az oldalrizalitok Ybl Miklóstól. Ma fővárosi gyermeküdülő.

R. k. plébánia, földszintes, háromíves középrésszel és 2—2 ablakkal. Ybl Miklós műve. Kertjében Fekete János óbester és író síremléke: Vázán bal profil, melyre könyvre lépő, síró nő támaszkodik, 1803. Eredetileg a plébániatemplomban állott. A nőalak feje letört, Fekete arcképe ma a kriptában.

Kunyó a Somlyóhegyen, kőből épült, négyszögletes, faszindellyel, ebben írta Vörösmarty 1837-ben a Fóti-dalt.

Sikátorpusztai templomrom. Torony nélküli, téglalapalapú, hajós és a nyolcszög három oldalával záruló szentélyű kis templom romja, az oromfal és az északi fal részei állanak, XV. század.

Kossuth-utca 10. Ház, földszintes, oromzatos, 3 barokk ablakocskával. Szabadság-utca 16. Ház, oromzata megújítva, tornáca a XIX. század elejéről. Itt lakott 1851-ben Garay János. Emléktábla.

GALGAGYORK

Ev. templom, épült 1710 körül.

Tahy-kúria, földszintes, középrizalitján íves timpanon, abban címer, előtte erkély, XVIII. század.

Gosztonyi-kúria, épült 1840 körül.

Ibrányi-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos, középrizalittal. Klasszicizáló.

GALGAHÉVÍZ

R. k. templom, épült 1718-ban. 1796-ban Esterházy Miklós kibővítette. Rom, a Szentandrásparton, vagy Monostorligetpusztán, hajdani kolostoré, XIII. század.

GALGAMÁCSA

R. k. templom, épült a XIV. században, 1777-ben özv. Klobusinszky Antalné megnagyobbította. Harangok 1525, 1741 és 1742-ből.

Kolostor vagy templomrom az ecskendi templomhegyen.

Kápolnarom az ecskendi templomhegyen, állítólag Giskra elől az erdőbe menekült lakók építették.

GOMBA

Ref. templom, épült 1642 körül. Kehely, Pasberger Ferenc pesti ötvös műve, 1795. Kehely 1775. Tányér 1759.

Szemere-kastély, építette Bárczay András 1773-ban. Benne Rákóczi-szekerény.

Kastély, épült 1810-ben.

Scitovszky-kúria, klasszicizáló.

GÖD, lásd SZÖD

GÖDÖLLŐ

R. k. plébániatemplom, a kastély jobb szárnyában. Oszlopos, díszes kapuzatán angyalkák. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Építette Grassalkovich Antal, 1750-ben fejezték be. 1838-ban megújították. Négyoszlopos főoltárán feketemárvány baldachin, tabernákuluma 1680-ból. A templom hátsó falán Grassalkovich egykorú, ovális arcképe. Szilassy János kassai ötvös festett zománcos úrmutatója, XVIII. sz.

Ref. templom, egyetlen hagymasisakos homlokzati toronnyal, épült 1752-ben. Átalakították 1912-ben. Két kehely 1654 és 1720. Kanna, 1725. Két tányér, 1646, 1850. Keresztelő edény 1720.

Kálvária, sarkokon letompított négyzet alaprajzzal, kétoldalt lefutó lépcsővel és áttört, gazdag rokokó korláttal. A szobrok közül Sz. Mária és Szt. János ev. eredeti, a három kereszt és Magdolna 1827-ből. Építette Grassalkovich Antal 1771—1775-ben, valószínűleg Mayerhoffer János pesti építésszel.

Sz. Mária-oszlop, volutás talapzatán kőlámpások, szobrok és domborművek. Áttört kerítés, magas pilléren, korinthisi fejezeten Mária-szobor. Feje letört. Teljesen azonos a hainburgi (Alsóausztria) Mária-oszloppal, vele együtt Martin Vogel műve, 1749.

Nep. Szt. János-szobor, hármastalapatán két bőségszarús angyallal, készült 1750-ben.

Szt. Flórián-szobor, római katona, baljában zászló, jobbában tartott edénnyel házat öntöz. Készült 1833-ban. Klasszicizáló. Új talapzaton.

Grassalkovich-kastély, egyemeletes, 3+4+3+4+3 tengelyes. Háromablakos erkélyes középrizalitján a kovácsoltvas erkélyt 4 pár oszlop tartja. Oromzatán szobrok és vázák. 2 oldalszárnya van, 4 kis óratornya. Vadásztrófeás lépcsőház, fehér-arany díszterem. Építette Grassalkovich Antal 1744—1747 közt Mayerhoffer Andrással, 1867 után Ybl Miklós átalakította és 2 kupolával látta el. A XVIII. század közepi magyar barokk kastélyok egyik legfontosabbika, mely erősen hatott más kastélyokra (Pécel, Gács, Nagytétény stb.) s velük együtt az úgynevezett Grassalkovich-stílust képviseli. Udvarán pálmaház kupolával, háromnyílásos homlokzattal, klasszicizáló.

Petőfi Sándor-utca 1. Oromzatos parasztház. Itt lakott 1843-ban Petőfi Sándor. (Emléktábla.)

Petőfi-tér 8. Ház, földszintes, 3 ablakos, udvarán oszlopok. Klasszicizáló, XIX. század eleje. Ma óvoda.

Szabadság-tér 5. Hamvay-kúria. Egyemeletes, 4+3 ablakos, jobb oldal-homlokzata 9 ablakos. Íves kapu, dongás kapualj. Épült a XVII. században. Grassalkovich Antal 1760 körül emeletet huzatott rá. Később Erzsébet-szálló, majd iskola.

Grassalkovich-présház az Öreghegyen. Manzardtetős, emeletes középrizalittal, építette Grassalkovich Antal 1760 körül. Barokk kandallóval.

Babatipusztai istállókastély, földszintes, U-alakú épület, középrészbe gúlafedéssel. Főhomlokzata háromnyílásos, timpanonjában dombormű: Álló férfi, előtte nő térdel, körülöttük tehének, kecskék, pulykák. Hátsó homlokzat timpanonjában ugyancsak dombormű: Lovak, libák, gyerekek. A középterem a római Minerva Medica romját utánozza: kőralapú, kupolás, körül fülkékkel. Az erősen sérült szárnyak laposan fedettek. Építette Grassalkovich Antal. Itt gyógyíttatta beteg tüdejét istállósággal családjának egyik nőtagja. Mai alakjában klasszicizáló, 1820 körül. A domborművek valószínűen Marco Casagrande művei.

GYÓN

Ref. templom, egyetlen alacsony, hagymasisakos homlokzati toronnyal, épült 1812-ben, vagy 1821-ben. Kehely, XVI. század. 2 ónkanna, 1748 és 1766.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1783-ban. Torony, 1838.

Kúria, földszintes, faldíszes díszszel, XVIII. század.

Halász Móric kúriája, földszintes, 4 dór-oszlopos és oromzatos, erősen kiugró középrizalittal, épült 1821-ben.

Halász Zoltán kúriája, földszintes, ötöslopos, 1830 körül.

Kúria, földszintes, 4 dór oszloppal a bejáratnál, 1820 körül.

GYOMRÓ

R. k. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal. Egyboltszakasos kupolás hajó, keskenyebb szentély. Kihasasodó orgonakarzat, copf-

stíli. Épült 1777-ben. Valószínűen Fellner Jakab műve. 1877-ben renoválva.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, újabb oszlopos előcsarnokkal. Épült 1808-ban. Bent a bal falon szarkofágaldalt utánzó fehér-márvány dombormű: Uló Géniusz, Wartensleben Vilmos és leánya, Teleki Klára emlékére. Canova műve. Kehely 1573. Türkizes kókuszserleg, Teleki Mihályé volt. Aranyozott ezüstdányér, ajándékozta Teleki László és neje, 1750. Rákóczi-kori ezüstkehely. Fedeles kancsó. Kenyérosztó tányér, Róder Miklós pesti öntőtől, 1698. Kehely Pasberger János pesti ötvös műve, 1833. Kehely Pasberger József pesti ötvös műve, 1840. Két szép terítő. Aranyozott ezüstdányér, Árva Vér Judit ajándéka.

Teleki-kastély, egyemeletes, 4 ablak + 4 jón oszlopos timpanonos középrizalit + 4 ablak. Az oszlopok az Erechteionét másolják. Építtette Teleki Sámuel, 1840-ben, Polláck Mihály tervei szerint.

Gyömrői-kúria, földszintes, beugró középrésszel, a XVIII. századból, átalakítva.

HAROS, lásd SZIGETSZENTMIKLÓS

HÉVIZGYORK

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti zömök támpilléres tornya a XV. századból. A hajó 1724-ben épült. Tornyát 1771-ben renoválták.

Ref. templom, épült 1704-ben, 1904-ben átalakítva. Benne kehely 1723-ból.

Ev. templom, épült 1829-ben.

HORÁNY, lásd SZIGETMONOSTOR

IKLAD

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1834-ben.

Ráday-kastély, földszintes, XIX. század eleje.

IPOLYDAMÁSD

Várrom középkori alapfalai.

IRSA

R. k. templom, épült 1746-ban, bővítették 1814-ben és 1856-ban. Tornya 1820-ból. Római sírkövek a plébánia udvarában.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1801-ben. Két kehely, XVIII. század.

Zsinagóga, épült a XIX. század elején. Benne edény 1675-ből.

Mikebudapesti templomrom, épült a XV. században, csekély töredékek.

ISASZEG

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti, támpilléres nyolcszögletes toronnyal, melyen négykaréjos, mérnöves körablak nyílik. A hajó 1734-ből, dongaboltozattal. A déli oldalán 1939-ben gótikus kapukeret került elő. Háromkonchás barokkori szentély. Építtette 1490-ben a széplai Botka-család. Török nem bántotta. Orgonája 1836-ból. Renoválták 1902-ben.

IZBÉG, lásd SZENTENDRE

JÁSZKARAJENŐ

Szalay-Domokos-kúria, épült 1836-ban, klasszicizáló.
Rom, a harangosi temetőben, terméskőből építve.

JENŐ, lásd BUDAJENŐ**KARTAL**

Szentháromság-oszlop a templom mögött, XVIII. sz.
Kastély a Grassalkovichok idejéből.
Kúria, négyoszlopos középrizalittal, klasszicizáló.

KÁVA

Halász-kúria, XIX. század eleje.
Kovách-kúria, földszintes, kis középrizalittal, épült 1810-ben.
Puky-ház, épült a XVIII. században.
Rom a r. k. temetőben, talán a vörösbarátok kápolnájának romja.

KECSKI-DŰLŐ, lásd KÓKA**KEMENCE**

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán újabb palafedés. A hajónál keskenyebb szentély, orgonakarzat. Copf szószerk. Épült Mária Terézia korában.

Megyeháza, egyemeletes, széles homlokzattal, barokk szemöldökkapkányokkal. Építtette Esterházy Imre egri érsek és Koháry András honti főispán 1710-ben. 1751-ig Hont megye székháza. 1806-ban leégett, 1858-ban újjáépítve. Később uradalmi épület, majd laktanya.

Várrom, Godóvár csekély maradványai.

Juhászlak a hegyen, talán Mátyás király vadászlaka.

KEREPES

Nep. Szt. János-szobor, színezett kő, a Fő-úton, XVIII. század.

Ház, a templom előtt, XVIII. század. A Grassalkovich-család magtára volt.

KISKÜNLACHÁZA

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal 1741-ben épült, az árvizek és tűzvészek többször pusztították. Ezüstkehely, 1776.

Szégyenkő, a bűnöst rajta lovagoltatták. XVIII. század.

KISMAROS

R. k. templom, épült 1827-ben.

Migazzi-kastély, barokkstílus, emeletes, manzárdtetővel. Migazzi Kristóf váci püspök építtette 1756—1786 közt. Nádasdy Ferenc váci püspök 1824-ben az épületet megújította és egyes szobákat kifestetett. Kápolnája volt.

KISNÉMEDI

R. k. templom, épült a XV. században. 1709-ben renoválták.

Gosztony-kúria, földszintes, árkádok tornáccal, 1790 körül.

KISOROSZI

R. k. templom, 2 boltszakaszos hajóval és kupolás szentéllyel, épült 1719-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati magassisakos toronnyal, épült 1803-ban. Átépítették 1903-ban és 1927-ben. Edények 1804—1832.

Templomrom, Szentpéternek nevezett, a Kecskesziget közelében.

Római castrum és római híd pillérei.

KISPEST, lásd BUDAPEST**KISTARCSA**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, teljesen megújítva. Építette Grassalkovich Antal. Barokk keresztelő medence.

KISVÁC, lásd VÁC**KOCSÉR**

Templomrom, a temetőben.

KÓKA

R. k. templom, épült 1819—1822 közt.

Szt. Margit-kápolna, épült 1725 körül az egykori kapucinus monostor köveiből.

Templomrom, régi, a Kecski-dűlőben.

LEÁNYFALU

R. k. templom, keleti lépcsőfalán római feliratos kő.

LEÁNYVÁR, lásd SULYSÁP**LETKÉS**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1811-ben.

LŐREV

Kápolna, neogót, épült 1849-ben azon a helyen, ahol Görgey Zichy Odónt kivégeztette.

MAGLÓD

Ev. templom, torony nélkül, szélesebb, mint amilyen hosszú, előreugró középrésszel, épült 1776-ban. Oltár, kálvária-képpel, 1782. Szószék, 1778. Angyal keresztelőtállal a szószék alján. Harang, 1723. Különálló harangláb.

Puky-kúria, földszintes, 3+3+3 tengelyes, középrizalitján két pillér közt két ívet tartó oszlop. Klasszicizáló, erősen átalakítva.

MAGYARKÚT, lásd NÓGRÁDVERŐCE**MAKÁD**

Ref. templom, megújították a XVII. században és 1804-ben. Úrvacsora kehely, 1621. Kannák 1608 és 1761.

MAKKOS MÁRIA, lásd **BUDAKESZI****MÁRIABESNYŐ**

R. k. templom, egyetlen, magas homlokzati toronnyal. A földszinti kapu a sírboltba vezet, mely dongás boltozatú, XVIII. századi képekkel. A templomban keskenyebb, kétrészes szentély, barokk főoltár és 4 gázdag gyóntatószék. Ezüst tabernákulum és gyertyatartók 1770 körül. Építette a régebbinek helyén Grassalkovich Antalné, Klobusiczky Teréz, 1762—1769-ben Mayerhoffer Jánossal. Egy nagyobb kupolás résszel és új homlokzattal 1768—1811 közt Glöffer Jakab óbudai mester toldotta meg. Kapucinusoké. Kegyszobra XIV. századi csont-Madonnácska, melyet a templom alapozásánál találtak. A sírboltban a Grassalkovich-család tagjainak koporsói, köztük Antalé († 1771). A síremlék Johann Georg Dorffmeister osztrák szobrász műve, 1772-ből.

Kapucinus kolostor, egyemeletes, épült a templommal egyidőben, oratóriumában régi képek, Grassalkovich arcképe stb.

MÁRIANOSZTRA

R. k. templom, 2 homlokzati toronnyal, építette Nagy Lajos a pálosok számára, megújította Széchenyi György esztergomi érsek. 1729-ben szentelték fel. Három boltszakaszos belső tér, hosszú támpilléres szentélye gótikus, belül bordás boltozattal. Főoltár Hasenmiller János pálos fráter szép faszobraival, 1710. Díszes gyertyatartók. Hát mellékoltár, egyik a censtochowai Mária-kép másolatával, ezt a mellékoltárt Ruesman Antal pálos fráter faragta 1759-ben. Orgonatok Szerdahelyi József pálos frátertől, 1761. Ezüst örökmécses, barokk.

Kolostor, a pálosoké volt, kétemeletes, 1809-től katonai raktár. 1854-től női fegyintézet.

Kálvária, erősen rongált és jelentéktelen szobrokkal, épült 1759-ben. A fészület Rizzardi műve.

Emlékoszlop, obeliszk-alakú, az 1809. évi nemesi felkelés emlékére.

MÁRIAREMETE, lásd **BUDAPEST****MENDE**

R. k. templom, épült 1831-ben, 1910-ben renoválták.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, építette Keglevich Tasziló XVIII. század végén. 1831-ben renoválták.

MIKEBUDAPUSZTA, lásd **IRSA****MOGYORÓD**

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán csúcsos zsindeleysisak. Kétboltszakaszos hajó, kereszthajó. Főoltárkép Szt. Mihály, Guido Reni után. Kvalitásos Szt. Mihály-faszobor, XVIII. sz. Épült 1749-ben, Althan bíboros költségén. Kereszthajóval bővítve 1909-ben.

R. k. plébániaház, emeletes, 6 ablakos, épült a XVIII. században, átépítve.

Kálvária, a gödöllőinél későbbi és még egyszerűbb, 1770-ben épült kápolnával. Kör-alapú. Krisztus és a két lator önszobrával.

Nep. Szt. János-szobor, kezében kereszt, festett, XVIII. század.

Templomrom Szentjakabpusztán, a Szent László királytól alapított.

Szent Mártonról vagy Györgyről nevezett bencés apátság romjai. Csekély maradványok.

MONOR

R. k. templom, épült 1800—1806 közt.

Ref. templom, épült 1703-ban, 1884-ben átalakítva. Kannák 1701 és 1841. Kehely 1717, 1817.

Községháza, Zala vármegye felkelt nemességének 1735-ből való zászlaja.

Rom, az elpusztult Újfalu község zárdájának és templomának csekély romjai.

MONOSTORLIGETPUSZTA, lásd GALGAHÉVÍZ

NAGYBORZSONY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, előredomborodó homlokzattal. Építtette Batthyány bíboros érsek 1784-ben. XVIII. századi orgona és örökmécses.

Szt. István-templom, egyetlen homlokzati toronnyal, mely 2 emeletes és ikerablakos; osztatlan famennyezetes hajóval és félköríves szentéllyel. Szentélyén kívül ívsoros főpárkány, benne szakállas emberfejek, belül negyedgömb boltozat. Déli oldalon félköríves kapu. Trachitkőből épült a XII. század első felében, 1910 körül renoválták. Kőkerítésén XV. századi kapu és későbbi felirat, mely szerint azt Pap Zakariás készítette 1632-ben. 1913-ban Gyalus László renoválta.

Bányásztemplom, nyugati oromzatos homlokzattal, körtetagozatos aajtaja felett a bányászok jelvénye 1417-ből. A nyolcszög három oldalával záruló szentély és a hajó támpilléres, az előbbinek délkeleti támpilléren oszlán. Belül a szentély XV. századi bordákkal, benne balra csúcsíves szentségház. A sekrestyébe gótikus ajtó vezet.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti laposfedésű toronnyal, épült 1847—1852 között, neoklasszikus stílus. Benne Pesky József képe: Noli me tangere, 1850.

NAGYKÁTA

R. k. templom, épült 1745-ben. Bővítették 1903-ban.

Szentkereszt kápolna, egyben Keglevich-kripta, a temetőben, épült a XVIII. században.

Egreskátapusztai Keglevich-kastély, földszintes, középrizalit 6 oszloppal és orommal, dísztelen szárnyak, épült 1780 körül, 1820-ban átalakították. (1945-ben háborús sérülései miatt lebontották.)

NAGYKOVÁCSI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat fülkéjében Sz. Mária-szobor. A toronysisak klasszicizáló. Bejárati csarnok vázákkal. Épült 1746-ban. Kétboltszakaszos hajó, orgonakarzat.

R. k. plébániaház, földszintes, 4 ablakos, XVIII. század. Falában 4 római kő a szőlőhegyről.

R. k. kápolna, a Kossuth-út 10. sz. ház mellett, vázákkal, klasszicizáló.

R. k. kápolna, a Kossuth-út 80 sz. ház mellett. XVIII. sz. vége.

R. k. kápolna, a posta mellett, 1800 körül.

Sz. Mária-oszlop, rongált, 1746.

Kastély, építtette a Wattay-család a XIX. század elején, később a Tisza-családé. Parkjában kápolna, épült 1737-ben.

NAGYKOVÁCSIPUSZTA, lásd POMÁZ

NAGYKÖRÖS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1782—1788 közt.

Ref. nagytemplom, tornyán újabb bádogsisak. Csúcsíves részletei is vannak, például a torony támpillérei. Toronysisakja 1906-ból. Megnagyobbították 1856-ban és 1876-ban. Barokk szószék, 1750 körül. Kehely és talpas serleg, XVII. század. Tányér, 1741. Terítő 1720 körül.

Zsinagóga, épült 1817-ben, 1845-ben megnagyobbították.

Nyársapáti templomrom, toronytalan homlokzatán rézsutos támpillérek voltak. A keskenyebb szentély még keskenyebb félkörívvel zárult. Északi oldalán sekrestye s talán torony állt. XIV. század. Alapfalait kiásták 1948-ban.

Városháza, egyemeletes, 3+3+3 ablakos, barokkos oromzatából tűztorony emelkedik ki, körüljáró folyosóval. Épült 1710 körül, 1732-ben leégett, mai homlokzata a toronnyal 1811-ből, 1847-ből a délkeleti földszintes szárny emeletes kiépítése. Nagyobbították 1887-ben és 1895-ben.

Ref. kollégium, épült 1830—1831-ben, nagyobbították 1861-ben. 1907-ben teljesen átépítve.

Méntelep, később kaszárnya, földszintes, 6 dór-oszlopos középrizalittal, épült 1837—1838-ban. 1944-ben északi szárnyának egy részét elbontották. Ma múzeum és levéltár.

Alpár-utca 12. Mocsy-kúria, középrizalittal, klasszicizáló. Később a Muraközy-családé.

Arany János-utca 28. Beretvás—Farkas-kúria, emeletes, keskenyebb végén 4 dór-oszlopos, oromzatos középrizalittal. Földszintje XVIII. századi. Klasszicizáló, 1820 körül. Az oszlopok lábazata és vájata újabb.

Bajcsy-Zsilinszky-út 2. Sigray-kúria, földszintes, 4 dór-oszlopos, oromzatos középrizalittal. Klasszicizáló, 1820 körül. Később a Beretvás-családé.

Dalmady Győző-utca 3. Szalay Mihály háza, később kaszinó, földszintes, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal és 1—1 ablakkal. Klasszicizáló, 1820 körül.

Dalmady Győző-utca 8. Kalocsa-kúria, földszintes, íves kertikapu, sugaras díszű fakapuval, 1820 körül.

Dózsa György-út 22. Farkas-ház, klasszicizáló kapuval.

Kalocsa Balázs-utca 1. Kalocsa-kúria, copfstilű, erősen átalakítva. Később ovóda.

Kalocsa Balázs-utca 2. Molnár-kúria, földszintes, 5 ablakkal. Klasszicizáló. Később a Benkó-családé.

Kalocsa Balázs-utca 4. Patay-kúria, földszintes, udvarán L-alakú boltíves tornáccal. XIX. sz. eleje. Később a Kiss-családé.

Kecskeméti-utca 8. Pintér-kúria, földszintes, 6 ablakos, udvarán oszlopos folyosóval. Klasszicizáló. Később a Beretvás-, Szenthe-, Töröscsaládé.

Kecskeméti-utca 9. ház, klasszicizáló.

Kecskeméti-utca 21. Halász-kúria, emeletes, 2+3+2 ablakkal. Épült a XIX. sz. elején. Később a Gáll-családé.

Kinzsi-utca 1. Tanca-ház, földszintes, 7 ablakos, kisméretű, homlokzatán boltíves tornáccal. 1810 körül. Később a Nagy-családé.

Örkényi-utca 9. Vaikó-kúria, copfstilű. Később a Fitoss-családé.

Rákóczi-utca 22. Gubody-ház, hármás ikerablakos középrésszel, szárnyakon copf ablakkal. Klasszicizáló.

Rákóczi-utca 27. Ház, klasszicizáló, szép kapunyílással.

Szabadszállási-út 2. Sigray-kúria, földszintes, 4 dór-oszlopos, oromzatos középrizalittal. Klasszicizáló, 1820 körül. Később a Beretvás-családé.

Sziget-utca 4. Beretvás-kúria, L-alakú, boltíves tornáccal. Épült 1827-ben.

Tanárky Béla-utca 4. Halász-kúria, földszintes, udvarán széles kosárfes tornáccal, előreugró nyolcszögletes pavillonokkal. Klasszicizáló, épült 1802-ben. Később a Tanárky-családé.

Dabasi Halász-sírbolt, a ref. temetőben, benne Ferenczy István Dabasi Halász József síremléke, a Halál géniuszának domborművével, készült 1845—1846-ban.

NAGYMAROS

R. k. plébániatemplom, homlokzatán egyetlen 4 saroktámpilléres nyolcszögletű toronnyal, későbbi sisakkal. Későgótikus főkapu, északi oldalon pálcátagos, kökeretes kapu. Három boltszakaszos barokk hajó, a nyolcszög három oldalával záruló záruló támpilléres szentély, abban hálóboltozat. Gótikus, XIV. század eleje. Kőoltár és padok a máriamacki templomból. Sírkö, 1387. Erősen átfestett freskőtöredék.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya 1934-ből, a templom 1790-ből. Kehely, Győr, 1680 körül.

Csitáry-vendéglő, a kézmosó szára török sírkő töredéke.

Király-utca 10., udvarán XIV. századi címeres sírkőtöredék.

NAGYTARCSA

Ev. templom, épült 1819-ben.

NAGYTÉTÉNY, lásd BUDAPEST

NEMESRÁDAPUSZTA, lásd BUGYI

NÓGRÁDVERŐCE

R. k. templom, építtette 1743-ban Althan Károly váci püspök. Harangok: Zechenter, Buda, 1759. Khol és Littmann, Pest, 1791.

Sz. Mária-kápolna, épült a pestis emlékére, 1739-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1785-ben.

R. k. plébániatalak, épült 1770-ben.

Migazzi várrom, az erdőben.

Iskola, épült 1817-ben.

Magyarkúti templomrom, a hajónál keskenyebb szentéllyel, románstílusú.

Római őrtorony, helyesen burgus, amelyet Valentinianus császár építtetett, mellette híd állott. A Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Paulovics István ásta ki 1934-ben.

NYÁREGYHÁZA

Pótharaszti rom, templomé, mely állítólag a tatárjáráskor pusztult el.

NYARSAPÁTI, lásd NAGYKÖRÖS

ÓCSA

R. k. templom, épült 1774-ben.

Ref. templom, nyugati homlokzata kapunélküli, 2 toronnyal, melynek ikerablakos felső emelete új. Északi és déli homlokzaton 1—1 bélletes, románstílusú kapuzat. Kevés támpillér, a nyolcszög három oldalával záruló szentélyek, melyek közül a középső előreugrik. Az alaprajz Kisbényre emlékeztet. Három hajó, ezeknek vonalából kiugró kereszt-hajó, a mellékszentélyek kívülre kerülnek, mint a mellékhajók. Fő-hajó lapos mennyezettel, mellékhajók is, az utóbbiak boltozva voltak. A szentélyek boltozatbordái oszlopokra futnak. A pillérek közül 4 idomtalanul átépítve. Levéldíszes, gömbszelvényes és figurális oszlopfők. Szentélyében csücsíves szentségház. XIII. századi falképek halovány maradványai, kívül a főszentély déli falán Szt. Kristóf-freskó nyomai. 1897—1900 (Tandor Ottó) és 1922—1924 (tornyok) közt renoválták. Kehely, XV. század. Kehely és kenyérosztó tányér Dallinger Pál pesti ötvöstől, 1769. Pesti ón kenyérosztótányér, 1725.

ÓKÚT, lásd SZENTENDRE

ÖRKÉNY

R. k. templom, klasszicizáló, épült 1848-ban. Tornya átalakított.

Kastély, építette Grassalkovich Antal. 1+5+4 oszlopos középrész +5+1 ablakkal, földszintes, manzardtetős közép- és oldalrizalitokkal. Benne kápolna.

ÖRSZENTMIKLÓS

R. k. templom, építette Grassalkovich Antalné, 1781-ben.

Ref. templom (1936). Kanna és tányér, 1791 és 1830.

Vácbotyáni pálos-templom és kolostor, részben még fennáll, épült 1764-ben.

Vácbotyáni ev. templom, kis homlokzati toronnyal, épült 1802-ben.

PÁND

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1779—1781 közt. Úrvacsora-kehely, ajándékozta Nyíró András és neje, Adorján Judit, 1703. Tányér, 1702. Kehely, 1771. Három ónkanna, 1719, 1743. Aranyvirágos kendő, 1722.

Szilassy-kastély, építette Szilassy László a XVIII. század közepén.

PÁTY

Ref. templom, épült 1783-ban. Benne kehely és kenyérosztótányér, Pasberger Ferenc pesti ötvös műve, 1815. Kehely, Komárom, PS ötvöstől, 1668. Tányér, 1715. Ónkanna, 1815.

Várady-kúria, földszintes, oromzatos középrésszel, a Ditskey Várady-családé volt, építette Splényi József 1825-ben. A kert vasrácsa 350 régi puskacsóból készült.

PÉCEL

Ref. templom, épült 1798-tól. 1800-ban felszentelték. Tornya 1894-ből, ugyanakkor kívül gyökeresen átépítve. Orgona, 1811. Talpas serleg, 1695. Tányér, 1698. Ónkanna, 1698. Terítő 1844. Harang 1731.

Zsidó imaház, eredetileg copfstílű, leégve 1826-ban, újjáépült. Ma teljesen átalakítva.

Ráday-kastély, egyemeletes, 3+2+3+2+3 ablakkal, kupolásan fedett középrizalittal, azon gazdag erkélyráccsal. Udvari homlokzata 4+3+3+3+3+4 tengellyel, az oldalrizalitok háromablakos kiugrással, főoromon fűzéses copf dísszel. A jobb oldalhomlokzaton rokokó ablakkosárrácsok. Dongás hevederes kapualjból 2 lépcsőház nyílik áttört kőkorlattal. A földszinti jobb teremben mennyezetfreskók, a bajor Johann Nep. von Schönf művei 1785 körül. Az emeleti díszteremben chiaroscuro-freskók mitológiai jelenetekkel, metszetek után (Phaeton, Silenus, Narcissus, Filemon és Baucis stb.), Ráday Gedeon magyarnyelvű szövegeivel. Átfestette Mihályi Antal 1868-ban. (jelzés a vízőzön-freskón). A mennyezet itt új. Építtette Ráday Gedeon 1747-ben. 1825-től tűzvész-től szenvedett. 1897-től a Kelecsényi-családé. A gödöllői kastély mesterének, tehát valószínűleg Mayerhoffer Andrásnak műve. A csatlakozó magtárépületeken copf vázák, ugyanazok a kertikapun. Az érdekes virágház romokban.

Kossuth-tér 2. Korányi-kúria, ives kertikapu. Földszintes, 3 ablak + 6 oszlop + 3 ablak, 2 oszlop előreugrik, klasszicizáló. Tőle balra földszintes kúria 2+3+2 ablakkal, oromzatos középrizalittal és 4 félpillérel, klasszicizáló. Udvar végén: Versenyistálló, földszintes, 3—3 ablakos, 4 dór-oszlopos oromzatos középrizalittal, klasszicizáló, kissé átépítve.

Kossuth-tér 3. Prónay-ház, földszintes, 2+3+2 ablakos, klasszicizáló. Hárompilléres tornáccal, a többi később befalazva. Később a Crouy-családé.

Szemere-utca, Szemere-kúria, földszintes, 10 nyílásos, eredetileg 3+3+3 ablakkal. Homlokzatán tábla, mely szerint Szemere Pál író (1785—1861) itt született és halt meg. Udvarán 4 kosárvíves tornác, a többi befalazva.

Szemere-utca 6., ház, földszintes, 10 tengelyes, falpillérekkel, klasszicizáló.

Kúria, a zárda mögött a pesti úton. Barokk kályha, lambéria és stukkó-mennyezet.

Templomrom, román templom csekély maradványai. Cifraházán a Baky-tanyán (Péceltől 4 km-nyire).

PENC

R. k. templom, épült 1769-ben. Sekrestyéjében a Szt. Család menekülése-kép. (XVI. sz.)

Szt. Magdolna-kápolna, épült 1820-ban.

Ev. templom, épült 1825—1830 közt, német feliratú úrvacsorahely, XVII. sz.

Penc-kastély, 1350 körülről, később a Prónayaké és a Welzer-családé.

Podmaniczky-kastély, később a Vigyázó-családé.

PERBÁL

R. k. templom, épült 1747-ben, 1755-ben Vogl Gergely ide festett képet a Zichy-család megbízásából. Régi szentségtartó.

PEREG

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1770-ben.

PERŐCSÉNY

Ref. templom, gótikus tornyához 1857-ben új hajót építettek. Két ónkanna, 1735. Harang, 1602.

PESTHIDEGKÚT, lásd **BUDAPEST**

PESTSZENTLŐRINC, lásd **BUDAPEST**

PESTÚJHELY, lásd **BUDAPEST**

PÉTERI

Ev. templom, négyoszlopos kapuzattal, a főpárkány háromszögű orommal, alatta félkörös ablak. Kicsiny homlokzati toronnyal, melynek emelte hengeres. Kapuszemöldökön Földváry- és Kubinyi-címer. Oldal-homlokzatok simák, benn dór-oszlopos oltár. Építette 1822—1830 közt Zitterbarth Mátyás. Hegyibeszéd-kép, 1830. Kehely, XVIII. sz. és 1830. Tányér, 1788. Ostyaszelenca, 1830.

PILIS

Ev. templom, egyetlen körerkélyes homlokzati toronnyal, mely 1945-ben megsérült, építette a Beleznay-család 1784-ben. Erősen újjáépítve. Klasszicizáló oltár. Kehely, 1737. Kanna, 1769, 1841. Tányér, 1836. Ostyaszelenca, 1841.

Beleznay-kastély, barokkstilű, egyemeletes, 7 ablakos, 2 saroktoronnyal, hátrafelé U-alakú. Udvari oldalán négyoszlopos, oromzatos hozzáépítés Nyáry-címerrel. Barokk lépcsőház. Építette Beleznay János 1710 körül. Később a Nyáry-család tulajdonába került. Ma elhagyott leányok otthona.

Kastélyrom, két emeletes, négyzetes csonka torony, ma magtár. A Beleznay-féle újabb kastélynak romjai, mely a XVIII. század második felében épült.

PILISBOROSJENŐ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti falpilléres toronnyal, bent lapos dongaboltozattal. Barokk oltár és szószék, utóbbi a 4 evangélista szobrával. A bal falon Sz. Mária-szobor, XVIII. sz., épült 1698-ban. 1755-ben megújították. A templom körül XVIII. századi sírkövek.

R. k. kápolna, oromzatos, lapos fedéssel. Építette kolerajárvány után Ottenwald Antal plébános, 1834-ben.

R. k. plébánia-ház, egyemeletes, 6 ablakos, XVIII. század.

PILISCSABA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, volutás szélekkel, háromboltszakasos hajóval, építették a margitszigeti apácák 1728-ban, a templom belső felszerelése a budai volt Klarissza-templomból származott ide. Szép faragványok. A rend tagjait, közte IV. Béla leányát, Margitot ábrázoló XVIII. századi kép, Mária-szobor, fa, XV. sz., erősen restaurálva.

Nep. Szt. János-szobor, keresztel, barokk, XVIII. sz.

Kastély, régi, uradalmi, József nádor a lazaristáknak ajándékozta.

PILISSZÁNTÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzati, hagymakupolás, faszindelyes toronnyal, Bent 2 csehboltszakasos hajó, kupolás szentély. Copf fő-

oltár, rokokó jobb mellékoltár, Zichy—Berényi-címerrel. Szószék evangélista szimbólumokkal Bebo Károlytól, 1759. Keresztkút Krisztus keresztelese-csoporttal. Nyugati külső falban reneszánsz ajtókeret töredéke címerrel (2 hatküllőjű csillag és az alsóból nővő búzakalász). Cibórium Augsburg, 1711. Kehely, Bécs, Josef Moser, 1740. Építette Zichy Miklósné, 1760-ban. Előtte 2 római mérföldmutató-kő Marcus Aurelius korából.

Kőkereszt, a r. k. templom előtt, készült 1727-ben.

Jurkovich-kúria, négy pilléres, oromzatos középrizalittal, szárnyain 3—3 ablakkal, klasszicizáló. A hagyomány szerint Clark Ádám műve, épült 1826-ban. Később a Baross-családé.

Botzenhardt-ház, falában 3 római töredék: áldozati jelenet, 2 fej, láb.

PILISSZENTIVÁN

R. k. templom, egyetlen homlokzattól rizalitszerűen kiálló toronnyal. Bent laposan fedve. Épült 1780-ban. Erősen átalakítva.

PILISSZENTKERESZT

R. k. templom, egyetlen alacsony homlokzati gúlisasakos toronnyal, homlokzatán jobbra üres fülke. Kapuzárókövén a pálosok címere, holló kenyérrrel. Dongaboltozatos hajó, keskenyebb szentély. Főoltárán barokk feszület. Épült 1757-ben.

Kálvária, kőből faragva.

Ciszterci apátság romjai. Az apátságot III. Béla 1184-ben alapította, ide temették a legyilkolt Gertrud királynét 1213-ban, 1230-ban újraépült (talán a zsámbéki mester emelte), a tatárok 1242-ben felgyújtották. 1526-ban a törökök rombolták le. Nagykiterjedésű, fel nem ásott romja a klasztr kertben.

Pálos kolostor romjai, alapította 1246-ban Üzséb esztergomi kanonok, a rend alapítója. Időrendben az első pálos kolostor 1250: rendház, 1285-ben Kún László hadai felgyújtották, végleg a mohácsi csata után semmisült meg. Romjainak helye nem ismeretes.

All. elemi iskola, kövek a 2 kolostor romjaiból.

PILISSZENTLÁSZLÓ

R. k. templom, pálos kolostor helyén, épült 1788-ban.

PILISVORÓSVÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, oromzat felett copf. ovális ablak. Bent laposan fedve, épült 1696-ban, 1801-ben megnagyobbították és toronnyal látták el. Falában 2 római sírkő.

Nep. Szt. János-szobor, feszületet tart, mely oszlopon áll. Festett, népies barokk, XVIII. sz.

Községháza, egyemeletes, 8 ablakos, magas tetővel, XVIII. sz. vége, átalakítva.

„Török kút”, négyzetes kőkáva, kváderből, XVIII. század.

Kőoszlop, római, mérföldmutató, a főút mentén. (Fő-utca 95.)

PÓCSMEGYER

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1788-ban, megnagyobbították 1819-ben. Kehely, 1778. Óntál a győri Léderer Sámuel-től. Rézkehely, 1635.

Kúria, építette Esterházy János 1848 előtt.

PODMANICZKY-MAJOR, lásd POMÁZ**POMÁZ**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzaton Pádúai Szt. Antal és Flórián-szobra. Bent barokk szószerék. Kehely piros zománcképekkel, 1720 körül. Úrmutató, Bécs, 1729. Épült 1770-ben. Renoválták 1898—1902, 1914. Bővítették, 1946. Kertjében szentségfülke felső darabja reneszánsz lizénákkal, fehér márvány. Felirata: QVI MANDUCAT EX HOC PANE VIVET IN ETERNUM 1519.

Ref. templom, épült 1814—1828 közt, egyetlen homlokzati toronnyal, oromzatos homlokzati dísszel, sarokvázákkal. Kehely, Pasberger Ferenc pesti ötvöstől, 1806.

Gör. kei. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, szép barokk sarokvázákkal, XVIII. sz. Sisakján 1897-es évszám. Bent ikonosztáz, 1790 körül. Krisztus földgömbbel, ikon, XVI. sz. Áthoszi kereszt, XVIII. sz. Kő-szenteltvíztartó, 1500 körül. Empire kerítéskapu-vasrácsok. A templom körül XVIII. századi sírkövek.

Teleki-kastély, épült 1773-ban, újabban renoválva. Teleki József itt írta a Hunyadyak koráról szóló művét. Építette a Wattay-család. Földszintes, kétíves, manzárdtetős középrizalittal, 2 ablak + 5 árkád + 2 árkád + 5 árkád + 2 ablak. Kertben római sírkő.

Templomrom, a Klissza-dűlőn, a nyolcszög három oldalával záruló szentélyvel. Mellette nagyméretű vár alapfalai. Építette Nagy Lajos király, XIV. sz.

Kolostorrom, a Nagykovácsi-pusztán, a Podmaniczky-majornál. 1932-ben Krompecher László ástott e területen. Valószínűleg ciszterci-kolostor és templom romja, XIII. század.

PÓTHARASZT, lásd NYÁREGYHÁZA**PUSZTAPÓTHARASZT, lásd NYÁREGYHÁZA****PUSZTAVACS**

Templomrom, XV. századi egyház maradványa, toronnyal.

PUSPOKHATVAN

R. k. templom, épült 1746-ban.

PUSPOKSZILÁGY

R. k. templom, épült a török hódoltság előtt, 1746-ban Althan váci püspök helyreállította.

RÁCKEVE

R. k. templom, copfstílusú, egyetlen homlokzati toronnyal, vaspléh sisakal, pilléres dísszel. Épült 1793-ban. Belül szentély és terem szerű hajó, az utóbbi XIX. század végi. Főoltárkép: Krisztus keresztelése, XVIII. sz. Főoltáron ezüst gyertyatartók, 1770 körül. Szószerék (figurális) és két mellékoltár 1800 körülről. Jobb mellékoltárkép: Sz. Mária szüleivel, XIX. század eleje. Sekrestyében 2 kehely, miseruha és virágos dalmatika, XVIII. század.

Ref. templom (1913). Kehely, Győr, 1620. Kancsó, 1731, óntányér, 1736, ezüsttányér 1745.

Gör. kel. szerb templom, 1480—1500 körülől. Homlokzata dísztelen, bejárat nélküli. Sokszögű szentély támpillérekkel. A templom jobb (déli) oldalán 2 összeépített kápolna, kívül 1—1 oromfallal, a keleti kis apszissal. Bejárat a szentély déli fala mellett, kívül reneszánsz kapukeret, XVI. század eleje. Belül valamennyi tér gótikus csillagboltozattal. Kevés és kicsiny csúcsíves ablak. Hajóban és kápolnában mindenütt ortodox figurális falképek, a mennyezeten 1771-ből. Az oldalfalakon lévőek korábbiak, Lubenau már 1587-ben freskóval teli látta a templomot. Hajóban rokokó ikonostáz, előtte kovácsoltvas gyertyatartók és rokokó stulumok, XVIII. sz. Athoszi kereszt, miniatűr faragással, foglalva, XVIII. sz. A hajónak a főhomlokzat felé eső utolsó harmadát fal keríti el, nők számára. Előtte a padba esztove, cirillbetűs vörösmárvány sírlap (Sartor), reneszánsz koszorúba foglalt címerrel és szalaggal 1525-ből. Vörösmárvány sírlap, gótizáló, közepén elkopott címerrel, 1526-ból. Kápolnában gyöngyházfeszületek és ikonok, az utóbbiak között egy sérült, XVI. századi. A templom külső falán XVII. és XVIII. századi cirillbetűs vörösmárvány sírkövek. A homlokzat előtt kis temető, XVIII. századi sírkövekkel, kosáris barokk kapuval. A templom a szerbeknek épült 1487-ben. Javították 1540, 1765.

Gör. kel. szerb harangtorony, copfstülű, épült 1758-ban. 1938-ban vakolatát leverték és akkor gótikus részletekre akadtak, félköríves kapunyí-
lársra.

Nep. Szt. János-szobor, angyalokkal, XVIII. század.

Savoyai Jenő kastélya, nyolcszögletű középrizalit, felette homorú sarkokkal kiképzett kupola, 2 oldalszárny. (Eredetileg manzardosan megtört kupolafedése volt.) Főhomlokzat: Középrizalit erkéllyel, melyen szobrok állanak, középen későbbi óraház. Mögötte oromzat Savoyai Jenő plasztikus címerével. Előcsarnok hármassal bejárat, a 2 szélső kisebb felett óváls nyílásban kő-mellképszobrok. Szárnyak jön fejezetű falpillérekkel tagolva, kis oldalrizalitok. Ezekhez csatlakoznak az alacsonyabb, dísztelen további szárnyak, melyek udvarként a kerti kapunál összeérve fogják körül a főhomlokzatot. Kerti bejárat (átalakítva) kővázakkal és puttókkal. Hátsó homlokzat homorú sarkú, kiugró középrizalittal, jön fejezetű falpillérekkel. Mindkét oldalon ablakok, részben befalazva, részben helyettük új vágva. Zsindelytető. Belül csak egy terem maradt meg eredeti stukkódísztel, a többi átalakítva, a középrizalit nagy kupolaterme több emelettől osztva. A magyarországi kastélyépítészet e legnagyobb remekét Johann Lukas von Hildebrandt építette 1702-ben. Később a királyi családra szállt, mely gazdasági épületnek használta. Elhanyagolt állapotban. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

Kútkáva, a gör. kel. szerb templom mellett, beillesztett gótikus bordataggal.

RÁD

R. k. templom, épült 1767—1777 között.

Ev. templom, épült a XVIII. sz. második felében.

Templomrom, nagyméretű, gót támpillérekkel, téglából, XV. század.

Muslay-kúria, földszintes, manzárdtetős, XVIII. sz. vége.

Másik Muslay-kúria, épült 1840 körül.

RÁKOSCSABA, lásd BUDAPEST

RÁKOSKERESZTÜR, lásd BUDAPEST

RÁKOSLIGET, lásd BUDAPEST

RÁKOSPALOTA, lásd BUDAPEST

RÁKOSSZENTMIHÁLY, lásd BUDAPEST

SÁRI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, hegyes sisakkal, épült 1753—1759 között.

SIKÁTORPUSZTA, lásd FÓT

SOLYMÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, oldalt a homlokzaton vázakkal. Bent 4 csehboltozatos belső tér. Kegymadonna-kép a régi kápolnából. Falconer nagy oltárképe, 1792. Mellékoltár Johann Köpp bécsi festőtől: Nep. Szt. Jánost, 1782. A szószék Bebo Károlytól a kiscelli trinitárius templomból. Sekrestyeszekrény, XVIII. sz. — 1744-ben a pestis elől elmenekült Mauer József budaújlaki polgár kápolnát építtetett, melynek Mária-képe számára Majthényi Károly, akkori földesúr és neje a ma is fennálló szépfekvésű templomot 1784-ben, Marczibányi István pedig 1797-ben a tornyot építtette. Az alapítók a kriptában nyugszanak, 1793.

Szarkavár-rom, öregtorony, 40 méteres összekötő fal és palotarész nyomai gótikus, faragott kapubéllettel. Eredetileg a bajoroké volt, 1455-ben Thurzó Sándoré és Bakics Pálé. Kiásta 1929—1940 között Valkó Arisztid.

Vízvezeték, mely a Törökkútból részben Pilisszentivánra, részben a községbe vezet, valószínűleg római eredetű.

SOROKSÁR, lásd BUDAPEST

SULYSÁP

Tápiósápi r. k. templom, épült 1759-ben.

Tápiósápi Krisztus-kápolna, épült 1777-ben.

Tápiósápi zsinagóga, épült a XVIII. század első felében.

Tápiósülyi r. k. templom, egyetlen homlokzati tornya rézsut álló támpillérekkel. Egyhajós, ablakaiban gótikus mérművek töredékeivel, XV. sz. Toronyablak alatt 1498-as évszám. Tornyát 1819-ben 4 méterrel emelték, 1893-ban renoválták.

Tápiósülyi Kovács-kúria, épült 1848 előtt, később a Tauffer-családé.

Leányvár-rom, gótikus boltozatok, sáncok, várfalak a hegyen.

SZADA

R. k. templom, egyetlen, homlokzati toronnyal, a homlokzaton négy újabb támpillérral. Kétfelboltozatos hajó keskenyebb szentély. Épült 1794-ben. Oltárkép, Than Mór: Krisztus keresztelése, 1865. Copf szószék.

Ref. templom, épült a XVIII. század végén. 1928-ban átalakították. Kehely, 1833. Ókanna, 1784.

Grassalkovich-kúria, 4 dóroszlopos középrizalittal, elrontott szárnyakkal, udvarán hasonló elrendezéssel. 1820 körül épült, később község-háza.

SZAKMÁR

R. k. templom, épült 1831-ben.
Várrom, csekély maradványok.

SZARKAVÁR, lásd SOLYMÁR

SZÁZHALOMBATTA

Kúria, klassziczáló, oszlopos tornáccal.
Híd, háromívű, úgynevezett római híd.

SZENTANDRÁSPART, lásd GALGAHÉVÍZ

SZENTENDRE

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, melyet szélen 1—1 falpillér díszít, óranyilásos és lapos sátoertetővel fedett. Gótikus támpillérek és napóra. Bejárat a torony alatt és a jobboldal közepén, baloldalt hátul kápolna. Ötszögű, támpilléres, gótikus szentély. A toldott-foldott egyház alapja a XV. században készült, a mai alakját 1710-ben nyerte el. Copf főoltár, 2 mellékoltár és szószek, rokokó.

Ref. templom, azelőtt Oповacska-templom, a szerbek elhagyták, épült 1748-ban. Íves szentélyzárás, boltozott hajó, kívül támpillérek. Kehely, XV. sz.

Püspöki gör. kel. templom, egyetlen homlokzati tornya 1895-ből. Épült 1690-ben, átépítették 1764-ben. Falpilléres homlokzat, az ormon obeliszkek és voluták, volután vázák. Háromkaréjos szentéllyel, jobb oldalhajó kazettás, rozettás dísszel. Barokk vasrácsok 1777-ből. Belül gazdagon díszítve. Kincstárában budai ötvöstárgyak. Falában vörösmárvány sírkövek és címerek. Két kerti kapuján (a jobboldali vázás) kovácsoltvas kapuk 1772-ből.

Preobrazsenszka-templom, újjáépült 1745-ben, kerítésében csinos kőkapuzat. Egyetlen homlokzati toronnyal, négy boltszakaszos hajóval, sok-oszlopos ikonfállal. A torony sisakja 1851-ből. Copfstílű, szentélye a nyolcszög három oldalával zárul és támpilléres, ez a rész XV. századi.

Pozsarevaczka-templom, a pozsareváci menekültek temploma, épült 1690-ben. Egyetlen homlokzati tornya óranyilásokkal és lapos sátoertetővel, az ormon 2 vázával. Félköríves szentély, áttört faajtó, s felette ablak. A déli kapu felett rongált freskó, Nagy Konstantin és Szt. Ilona a kereszttel, XVIII. sz.

Csiprovacska-templom, egyetlen, laposan fedett homlokzati toronnyal, háromkaréjos szentéllyel, 3 boltmezős hajóval. Toronysisakja 1800-ban leégett. Szép oldalkapuk.

Gör. kel. templom, Fő-téri, erkélyes homlokzati középtoronnyal, épült 1752-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal, főkapu felett erkély. Két boltmezős hajó, bizánci freskók. Oldalbejáró faragott tölgyfakapuvál.

Izbégi gör. kel. szerb templom, sisakja 1801-ből. Egyetlen homlokzati toronnyal, kereszthajóval, épült 1738-ban. A kerítéskapun rokokó vasrács.

Kápolna, a Római sánc-utca 2. sz. ház mellett. Oromzattal, 2 falpillérral, vasráccsal. XVIII. század.

R. k. kálvária, ovális, oromzatos, obeliszkes belső építmény, 3 keresztjén bádogalakok. Benne kápolna, kovácsoltvas kapuvál. Ovális körülvevő falán belül, félkörös oromzatok alatt stációk. XVIII. század. Polakovics Simon sírköve, 1774.

Gör. kel. kálvária, magas pilléren kovácsoltvas kettőskereszt, körülötte nvolcszögletes fal. XVIII. század.

Pestis-kereszt, vörösmárvány, háromszögletű csigás talpazaton, tetején festett kereszt vaskeretben, 1763-ból, emelte a szerb kereskedők társulata. Renoválva 1836 és 1900.

Kereszt, szőlőfűrtös és leveles oszlopon kovácsoltvas kettőskereszt, XVIII. sz. (Ady Endre-utca).

Bőrösök keresztje, kőpilléren kovácsoltvas kereszt. 1800 körül (Barók Béla-utca 10. sz. házzal szemben).

Múzeum, szervezés alatt. Római és román köemlékek.

Városháza, barokk, átalakítva 1924—1925-ben. Egyik szobájában oszloptörzsű empire óra.

Püspöki palota, megnagyobbítva 1777-ben.

R. k. plébánia, épült 1777-ben.

Gör. kel. plébániaház, földszintes, nagy íves kapuval, XVIII. század.

Bajcsy-Zsilinszky-út 3. Íves kapu, a házat elbontották, XVIII. század.

Bajcsy-Zsilinszky-út 4. Ház, földszintes, 2+3+2 ablakkal, a középrizalit falpillérekkel. Klasszicizáló. Oroszlános kilincs, lantalakú kulcslyuk.

Béke-tér 1. Rab Ráby háza. Háromablakos, oromzatos rész, íves kapu, zárókövében szőlőfűrt és 1768-as évszám, kétablakos ház.

Kossuth Lajos-utca 4. Ház, földszintes, íves kapuval és 3 ablakkal, klasszicizáló.

Kossuth Lajos-utca 5. Ház, egyemeletes, udvara XVIII. sz. vége. Oldalhomlokzata négyoszlopos tornáccal.

Marx-tér 3. A Kiváltságos Kereskedelmi Testület volt székháza, egyemeletes, baloldalt sarokerkélyvel, 11 ablakkal és magas tetővel. Barokk, épült 1793-ban. Homlokzata egykor árkados volt.

Marx-tér 4. Szerb iskola, egyemeletes, 3+1+3 ablakkal, copf dísszel. Vörösmárvány kapuzatán füzérdísz, felette cirillbetűs feliratos tábla. XVIII. sz. vége.

Marx-tér 8. Ház, egyemeletes, 2+3 tengelyes, emeletén falpillérek. Íves kapuján: 1737.

Marx-tér 11. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, copfstíli.

Marx-tér 12. Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, udvarán folyosórács. Copfstíli, XVIII. sz. vége.

Marx-tér 15. Ház, egyemeletes, oromzatos. Jobboldali homlokzatán gazdag copf fakapu, 1780 körül.

Marx-tér 17. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, íves kapuja zárókövén PJ kezdőbetűk, eredeti fakapu, copfstíli.

Marx-tér 19. Ház, egyemeletes, a két baloldali elsőemeleti ablaka színezett rokokó növénydísszel.

Péter Pál-utca 6. Dumtsa-ház, egyemeletes, 4 tengelyes, csúcsán copf váza, XVIII. sz. Gótizáló fakapuval.

Rákosi Mátyás-út 2. Ház, egyemeletes, 2 ablakos, copf füzérdísszel.

Rákosi Mátyás-út 10. Ház, földszintes, 8 tengelyes, jobboldali kapuja íves, zárókövén: 1801.

Sztálin-út 36. Egészségház, volt Porzsolt-villa, egyemeletes, 4+5+2 tengelyes, középrizalitos. Fakonzolos, ereszes főpárkány. Koraeklektikus.

Vörös Hadsereg-út 2. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, árkados udvarral, XVIII. sz.

Vörös Hadsereg-út 13. Ház, földszintes, 6 tengelyes, széles íves kapuval, XVIII. sz.

Vörös Hadsereg-út 41. Ház, egyemeletes, 5 ablakos, földszintet-emeletet egybefogó falpillérekkel. Jobbra copf kapu. Íves kapualj, XVIII. sz. vége.

Wastagh György-utca 1. Ház, ives kapuval és szép fakapuval. Bal oldalhomlokzatán 4 rácsos ablak, XVIII. sz.

Római tábor, részleteit kiásta 1934-ben Nagy Lajos.

Okút-forrás (Sztaravoda), a Pilisszentlászló felé vezető úton. Foglалása kőből, ovális nyílással, trapézalakú csigás talapzattal, kagylós-füzéres felső résszel, rokokó stílű. Emelte a szerb kereskedők céhe, 1781-ben, felirata szerint.

Anna-major, műrom Hauszmann Alajos villájában, benne XI. századi pillérfő Budáról, gótikus terrakottarészletek a budai Friss-palotáról, Mátyáskori balusztertag, a selmecbányai kálvária vasrácsa, barokk kapuzati Atlasz.

SZENTKÚT, lásd CSOBÁNKA

SZENTLŐRINCKÁTA

R. k. templom, épült 1744-ben.

SZENTMÁRTONKÁTA

R. k. templom, épült 1782—1785 között.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1823-ban. Kehely, Goszmann György pesti ötvöstől, 1840. Kehely, Szentpétery József pesti ötvöstől, 1845. Kenyérosztótányér, Laki Károly pesti ötvöstől, 1856. On kenyérosztó-tányér, Raichardt István pesti mestertől, 1833.

Prónay-kastély, később a Dessewffy-családé.

Kenessey-kúria, régiből átalakítva.

Katona-kúria. Tamáskátán, épült a XIX. század elején.

SZENTPÉTER, lásd KISOROSZI

SZIGETCSÉP

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, XIX. századvégi sisakkal. Épült 1770-ben. Konzolos barokk salzburgi márványoltár. Homokkő keresztelömedence, XVII. sz. Kehely, aranyozott réz, 1800 körül. Rokokó réz-úrmutató.

Gör kel. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, sisakja 1899-ből. Épült 1777-ben. Ikon a bal falon, Madonna, evangélistajelvények és körül bibliai jelenetek, XVII. sz. Barokk kehely 1730 körül. Copf ikonállvány és gyertyatartók.

Templomrom, a helység középkori templomának romjai.

SZIGETMONOSTOR

R. k. templom, épült 1751-ben.

Ref. templom, épült 1792-ben. Úrasztali tányér, 1520, 1720, 1745. Két kanna, 1745, 1750.

Romok, Csukás prépostság templomának alapfalai.

Római hídfő, maradványai a horányi csárda mellett.

SZIGETSZENTMÁRTON

R. k. templom, épült 1788-ban.

SZIGETSZENTMIKLÓS

Ref. templom, építési ideje ismeretlen, helyreállították 1798-ban. Tor-

nya 1875-ből. Kehely, 1716, 1803. Óntányér és kancsó, 1710. Ón keresztelődény 1828.

Ref. iskola, őskori emlékek ásatásból.

Templomrom, Szőlős községé, a határban.

Templomrom, Háros községé a határban.

Templomrom, keresztalakú, faragott kőből, az újfalusi szigeten, a nagy Duna felől.

Zárdarom, a Fácános-szigeten.

SZIGETÚJFALU

R. k. templom, épült 1776-ban. Szószéke 1770-ből, ismeretlen domonkos-templomból.

Rom, a Dunába nyúlik be, régi kolostor maradványa.

SZOB

R. k. plébániatemplom, épült 1774-ben. Oltár 4 faszoborral, Dunaiszky Lőrinctől, 1816-ból.

Római őrtorony romja, talán Carisius tribunus építtette.

SZOKOLYA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti támpilléres és hagymasisakos toronnyal, gótikus. A pálosoké volt. 1890-ben átépítették. Két tányér és kanna, 1589.

Rom, pálos kolostor maradványa a falu határában.

SZŐD

R. k. templom, épült 1746-ban, Grassalkovich Antal költségén. Harang-Gajary-kúria, régi, földszintes,

Szodrákosi-kúria, épült 1800 körül.

Nemeskéri Kiss-kúria, XIX. század első fele, Gödön.

Gödi rom, nagyobb épület maradványa.

Törökkút, a hagyomány szerint a törökök átépítették.

SZÓKEHALOMPUSZTA, lásd CEGLÉD

SZOLLÓS, lásd SZIGETSZENTMIKLÓS

SZTARAVODA, lásd SZENTENDRE

TAHITÓTFALU

R. k. templom, épült 1802-ben.

Ref. templom, épült 1758-ban. 1855-ben átalakították. Kehely, 1835. Tányér és keresztelődény, 1765. Kehely, 1632. Három terítő, egyik 1824-ből

Kőhíd, római, maradványai a Bolhavárnál.

Temető, egyik kriptájában nyugszik Pollack Mihály, † 1855. Síremlékét Ybl Miklós tervezte 1857-ben.

Római castrum, nyomai a Tormakert mellett.

Bolhavár, a pokolcsárda mellett, rom, talán a régi római castellum maradványa.

TAKSONY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Épült 1811-ben. Torna 1816-ból.

TAMÁSKÁTA, lásd SZENTMÁRTONKÁTA

TÁPIÓBICSKE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, háromboltszakaszos hajóval és kupolás szentélyvel, épült 1757—1786 között.

Zsille-kúria, négyoszlopos középrésszel, népiesen klasszicizáló, épült 1840-ben.

TÁPIÓGYÖRGYE

Györgyey-kúria, építtette Bencsik József a XVIII. sz. elején.

TÁPIÓSÁG

R. k. templom, épült 1825-ben. 1880-ban renoválták.

Keglevich-kúria, XIX. század eleje.

Rom, a Zsigerpuszta mellett, talán árpádkori vár romja.

TÁPIÓSÁP, lásd SULYSÁP

TÁPIÓSULY, lásd SULYSÁP

TÁPIÓSZECSEŐ

R. k. templom, épült a XVII. században, 1741-ben Esterházy Antal megnagyobbíttatta. Főoltáron Schwartz József: Myrai Szt. Miklós-kép, 1802. Szenteltvíztartó, 1354.

TÁPIÓSELE

R. k. templom, épült 1746-ban. 1780-ban és 1895-ben javították. Torna 1832-ből.

Ev. templom, épült 1825-ben.

Zsinagóga, hullámos oromfala előtt 6 dóroszlopos, oromzatos, klassz-szicizáló előcsarnokkal. Az épület barokk, XVIII. század.

Darvas-kúria, később a Viczián-családé, ma a községé.

Káldy-kúria, XIX. sz. eleje.

Viczián-kúria, épült 1848-ban. Később az Ádám-családé.

TÁPIÓSZENTMÁRTON

Sz. Mária-kápolna, épült 1746-ban.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1845—1847-ben.

Kiss Bálint: Krisztus az Olajfák hegyén. Kehely ékkövekkel.

Jankovics-kúria, földszintes, négypilléres, oromzatos középrizalittal, építtette Jankovics Imre, 1820-ban, 1850-ben 2 szárnyal bővítve. Később a Magyar-Kossa-családé.

Szentkirályi-kúria, építtette Szentkirályi László, 1813-ban.

TÁRNOK

R. k. templom, épült 1731-ben. Helyreállították 1737-ben.

Templomrom, a Berki-pusztán, középkori alapfalak.

TATÁRSZENTGYÖRGY

Kastély, építtette Grassalkovich Antal 1760 körül.
Kelemen-kúria, emeletes, 2 oldalrizalittal, bejárat felett gömbkupolával.

Baracspusztai rom, középkori templom maradványa.

TELKI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, copf kapuval, mely felett a bécsi skót bencések kronosztikonja olvasható (1803). Kétfelcsúszos hajó, copf oltár és szószék. Épült az 1198-ban alapított telkii apátság köveiből.

Kőkereszt, volutás-kartusos talapzaton 2 gyermek-angyal tartja az újabb keresztet. Barokk, 1740 körül.

TÉSA

R. k. templom, homlokzatán vörösmárvány címertábla Emericus Foglar és Elisabetta Fai nevével, kronosztikonnal, 1774. Épült 1760-ban. Alabástrom Mária-szobor, a boldogasszonyvölgyi kápolna romjaiból.

TINNYE

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati alacsony sisakos toronnyal, félköríves szentéllyel, épült a XVIII. század végén. Főoltárkép: Szt. Anna és Mária. Kegykép.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült a XVII. században. Boroscancsó, 1714.

Nep. Szt. János-szobor, népies, 1828-ból.

Vásárhelyi-kastély, épült 1846-ban. Római régiségek.

Ház, földszintes, ebben lakott 1843—1846 közt Kossuth Lajos.

TÓALMÁS

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentéllyel. 1687-ben javították, 1715-ben bővítették. Tornya 1746-ból. Szószéke XVIII. sz.

Templomrom csekély maradványa a téglalap-alapú hajónak és félköríves szentélynek, melyhez északi oldalon sekrestye csatlakozott. Románstílusú, XII. század.

Beretvás-kúria, egyemeletes, 1 ablak + 10 pilléres és oszlopos timpanonos rész + 1 ablak. Oldalablakok felett copf füzérdíszek. Barokkori mű 1830 körüli átépítése. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

TORBÁGY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti torony, téglalap-alapú hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. A hajó baloldalán bővítték. Keletelt. Gótikus, XV. század. Bővítette a felsősziléziai Martin Sigl 1770 körül. 1868-ban előépítménnyel látták el és erősen átalakították. Barokk fő- és mellékoltár.

Szt. Rozália-kápolna, oromzatos, torony nélküli, épült a kapu feletti évszám szerint 1739-ben. Renoválták 1950-ben.

Szentháromság-szobor, a templom előtt. Atyaisten és Krisztus baldachin alatt, felettük galamb. Készült 1739-ben, megújították 1944-ben.

Kereszt, a Rozália-kápolna előtt, festett Krisztussal, 1817.

TOK

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1784-ben, 1802-ben megnagyobbították. 1863-ban átépítették. Kehely, 1761, 1766, 1805. Kanna 1773, 1841.

Templomrom, a községtől keletre, talán a hajdani domokostemplom romja. Románstílusú, félköríves szentélye nagyrészt hiányzik, a vegyes kőből falazott falak 5—6 méter magasságig állanak. A homlokzat is elpusztult.

TOKOL

R. k. templom, oromfala 1947-ből. Déli oldalon álló, gótikus, támpilléres tornyának csak a töve van meg, a többi 1945-ben elpusztult. Négyboltszakaikaszos belső tér, 1813-ból. Az oltárasztal hátoldalán Cseh Mihály emléktáblája 1519-ből, dísz nélkül.

TÖROKBÁLINT

R. k. templom, azelőtt a jezsuitáké, egyetlen homlokzati toronnyal, copfstílusú. Jobb oldalkapuján 1763-as évszám. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul, 3 befalazott csúcsíves ablakkal. Épült a XV. században, 1763-ban a felsősziléziai Martin Sigl átépítette. 1811-ben megnagyobbították, 1845-ben renoválták.

R. k. kápolna, oromfallal, keskenyebb szentéllyel, 1811. A templom mellett.

Sz. Mária-kápolna, a budapesti úton. Oromzatos, huszártoronnyal, a homlokzat szélén 1—1 falpiller, oromzatban szobor. Épült 1714 körül, megújították 1820 körül.

Kálvária, három szobra 1788-ból. Megújítva 1827-ben.

Kastély, kétemeletes, 3+2+2+2+3 ablakkal. Jezsuita rendházból alakította át 1776-ban Majláth József. Az épületet a bécsi Josef Most († 1734) tervezte. A lépcsőház részben régi, különben a XX. század elején teljesen átalakítva. Ma tüdőkórház. Kertjében kőkút, XVIII. sz. eleje.

TÖRTEL

R. k. templom, építette 1803-ban Fegyverneki Vida István és fia, László, régebbi templom anyagából.

Kápolna, oltárképe Pesky József: Nep. Szt. János, 1835.

Róka-kastély, építette Kis Marton Lajosné.

Valkó-kastély, építette Markos Antal, XIX. sz. eleje.

TURA

R. k. templom, téglalap-alapú hajóval, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel. Torony a déli oldal közepén, szentély északi oldalán sekrestye, XV. sz. Fallal kerítve, melynek 8 hengeres tornya részben áll.

ÚJFALU, lásd MONOR

ÚJHARTYÁN

R. k. templom, épült 1776-ban. 1901-ben renoválták.

ÚJPEST, lásd BUDAPEST

ŰRI

R. k. templom, épült a XV. században. 1740-ben magas fatornyot építettek hozzá, 1816-ban a toronyhoz új templomot.

ULLÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán fülkében 2 evangélista szobrával. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1753-ban. Két mellékoltár és szószék, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyszerű belsővel, épült 1844-ben. Két ónkanna, 1793.

UROM

R. k. templom, egyetlen, alacsony homlokzati toronnyal, volutákkal. Kapuján 1765-ös évszám. Két barokk mellékoltár: balra Pietà, jobbra szerzetes szent. Gazdag barokk szószék. A templom a XX. században szentélye felé lényegesen meghosszabbítva.

Gör. kel. templom, copfstilű, triglifes párkánnyal, vörösmárvány díszekkel. Egyetlen homlokzati torony. Bent lapos kupola, ikonosztáz. Falakon hímzett halotti címerek, cári kétfejű sassal. Építette 1800-ban elhunyt első felesége, Alexandra Pavlovna temetkezési helyéül 1802-ben József nádor Heppe Szaniszló nádori építésszel. 1883-ban II. Sándor cár renováltatta. A koporsó a templom alatti kriptában van. Nevezeteseik ikonjai és díszes miseruhái.

VÁC

Székesegyház, naszáli szürke kőből, homlokzatán korinthusi oszlopok előcsarnok súlyos attikával, azon 6 szobor, Bechart művei. Két homlokzati torony. A kapu feletti felirat szerint Migazzi építette 1763—1777 között. Egyeneszáródású szentély, egyhajós, kereszthajós, négyzeti kupolával. Kagylós-kazettadíszes félkupola-szentély, oszlopok és párkány. Háromrészes orgonakarzat. Copfstilű szószék. Szentélykorlát Báthory Miklós hajdani székesegyházából, 16 régi és 4 utánzott (vastagabb) baluszter-tag sárga mészkőből: zsinóron növényi elemek, virágok, pajzsocskák. Kupolfreskó Franz Anton Maulbertsch-től: szt. kereszt imádása. Főoltárkép-freskó ugyancsak tőle: Mária és Erzsébet találkozása, 1769 körül. A templomban két Schmidt-kép, a bejáratnál: Nep. Szt. János (1770) és Szt. Miklós (1771), Maratta és Guido Reni másolatok. Sekrestyében 2 XVIII. századi spanyol kép: Cortonai Szt. Margit és Szt. Veronika, Giulio Romano (?): Szt. Január. Gazdag kincstárában Migazzi keresztje, Mária Terézia-miseruha, 2 őrhimzéses kazala, egyik Rékásról, XVIII. század. A kriptában felirat, amely Doymus spalatói érsek 1434. évi építkezésére vonatkozik. Háromszögű kődombormű, Báthory sárkányrendes címerével (epitáfium oromzata?). Báthory-címer 1485-ből, a szentélykorlát 4 töredéke, 17. század. A jobbja néző sas: II. Ulászló-kori töredékek. A püspökséget I. Géza alapította 1074-ben. Négy templom épült egymás után. 1785-ben Oracsek Ignác kamarai építész készített tervet hozzá. Esterházy Károly püspök 1762-ben tette le az alapkövet, az építő ekkor Franz Anton Pilgram volt, majd Johann Hausmann. Migazzi püspök a francia Canevale-nak adta át a munkát, aki 1767-től dolgozott rajta. 1772-ben szentelték fel.

Ferences-templom. Sima falfilléres homlokzata sarokvolutákkal, földszinten Pádúai Szt. Antal és Szt. Ferenc, emeleten Mária Immaculata fülkébe állított szobrával. A szentély baloldalán álló torony újabb. A főoltárt 1729-ben Regele asztalos és Hebestreit József pesti szobrász állította össze,

tervezője ismeretlen. Képe Szt. István vértanúsága. Oszlopos alkotás, sok szoborral. A baloldali Ker. Szt. János-oltár (1728) és Sz. Mária-mellékoltár (1728), ugyanettől a mestertől. Orgona (1765) és szószék (1767) Vitus fráter-től, a sekrestye Kálváriája Skurszky György frátertől. A templomot Koháry István építtette, alapkövét 1721-ben tették le, szentélyét 1726-ban szentelték fel, 1766-ban készült el. Valószínű mestere Urban Lincz.

Kegyesrendi templom. Homlokzatán oszlopos kapuzat, felette erkéllyel és Kalazanti Szt. József 1730 körüli kőszobrával. Két toronnyal. A homlokzat alsó emelete és az oromzat eredeti. Belül egyhajós, dongaboltozatos. Oszlopos-szobros főoltára 1744-ből, rajta tükrös velencei szentségsekreny, ajándékozta Forgách püspök. Alapkövét 1725-ben tették le. Építője Schindler Zsigmond piarista (?). 1783—1796 közt a katonaságé volt, ezután újjáépítették. Pohár 1525, 1601. Óv.

Domonkos-templom, ma felsővárosi plébániatemplom, vagy fehérek temploma, ritmikus, hármassosztású, oromzatos, falpillérekkel díszített homlokzat, lantalakú barokk ablakkal, első emeleten Szt. Domokos és Szt. Imre, másodikon az Immaculata szobrával, felette Isten szemével. Torony a szentély mellett. Rokokóstilú, egyhajós belső; főoltár kissé klasszicizáló, képe Sz. Mária mennybemenetele. Predellája „C. v. Savoy Fec. 1664”: Krisztus megjelenik tanítványainak. Szószék 1766-ból, figurális. Szobrok Bechart-tól. Bejáratától jobbra: Maulbertsch: Szt. Flórián 1769—1770 körül, oltárkép. Szt. Anna-oltár Maulbertsch-től (?), átfestve. A templomot Drovnikovich püspök kezdte építtetni 1699-ben, mestere Kalcher Márton budai kőműves. A torony és sekrestye 1722-től. 1755-ben készült el, 1769-ben felszentelték, 1774-ben leégett, 1784-ben II. József elvette a rendtől.

Kálvária, várszerű épület, félköríves kapuval, nagy ablakkal, földszintjén kis kápolna. Félkörívben hajló oszlopkorlátos lépcső visz az emeletre, itt Krisztus a latrokkal, Sz. Mária, Szt. János ev. és Magdolna. Az utóbbi három kvalitásos művésztől. Készült Sík Jakab váci lakos adományából, 1726—1727 között.

Hétkápolna (vagy Kúti Boldogasszony kápolnája). Egytornyos, oszlopos-timpanonos kapuval. Sz. Mária főoltárral. Épült 1717—1734 között, megnagyobbították 1752-ben és 1780-ban, mely utóbbi évben Migazzi püspök felszentelte. Ezüst fogadalmi tárgyak: képek, térdelő alakok, testrészek, hajók, XIX. sz. eleje.

Szt. Rókus-kápolna, centrális alaprajzú, dobnékküli alacsony kupolával. Homlokzatán a kapu felett félköríves oromzat. Építtette az 1740. évi pestis emlékére Althan Mihály Károly püspök.

Kisváci ref. templom, kívül egyszerű, egyetlen toronnyal. Belül egyhajós, háromboltszakaszos tér. Klasszicizáló szószéke Regele József váci asztalostól. A templomot Hausmann József építette 1784—1785 között, a tornyot Marschall Jakab váci mester 1794-ben. Régi edények.

Kisváci ref. lelkészlak, építette 1785 körül Hausmann József. Három-oszlopos timpanonnal díszített.

Gör. kel. templom, egy homlokzati toronnyal, épült 1793-ban. Hagymalakú sisakkal. Belül háromdongás boltszakasz, falpilléres diadalív. Ikonosztász. Klasszicizáló szószék és püspökszék, vörösmárvány empire szenteltvíztartó. Kőkeretes déli kapu.

Szentháromság-oszlop, homokkő. Emeletes talapzatán barlangban fekvő Szt. Rozália, állnak: Mária Immaculata, Szt. Vendel, Sebestyén, Nagy Konstantin, külön talapzaton Szt. Alajos és Xav. Szt. Ferenc. Az oszlopon a Szentháromság Althan Mihály Károly cimereével, felirata szerint 1750-ből, 1827-ben javítva. Készült 1750—1755 között, felszentelték 1756-ban, 1827-ben Dunaiszky Lőrinc javította.

- Sz. Mária-szobor, a Kossuth-téren. Készült 1764 előtt.
- Sz. Mária-szobor, a feszületet és Krisztust tartja ölében, barokk-stíli.
- Szt. József-szobor, a Domonkos-templom előtt. Barokkstíli.
- Szt. Sebestyén-szobor, a ferencrendiek terén, barokkstíli.
- Nep. Szt. János-szobor, az 1889-ben lebontott Migazzi-hídról, a csavargőzöslománál, barokkstíli.
- Szt. István király szobra, az 1889-ben lebontott Migazzi-hídról, a közép-városi fiúiskola mellett, barokkstíli.
- Nagy Kristóf-szobor, az 1889-ben lebontott Migazzi-hídról, barokk-stíli.
- Nep. Szt. János-szobor, a lebontott Szt. János-hídról, ma a Rókuskápolna mellett, barokkstíli.
- Városi múzeum, alapítva 1896-ban, helyi emlékek, órák, fegyverek, céhemlékek, pénzek, váci metszetek.
- Theresianum, ma állami fegyintézet, épült 1777-ben. Többször gyökeresen átalakítva.
- Isten-malom, hatalmas török vízmű csekély romjai.
- Ady Endre-sétány 2. Ház, egyemeletes, 11 tengelyes, egyszerű, klasszicizáló.
- Báthory-utca 6. Ház, földszintes. Kapu és 5 ablak. Barokkstíli, átalakítva.
- Báthory-utca 13. Ház, földszintes, 7 tengelyes, falpillérekkel tagolt, klasszicizáló.
- Báthory-utca 22. Ház, földszintes, 7 tengelyes. Görgey-utcai kökeretes kapuján 1808-as évszám. Klasszicizáló.
- Berkes-utca, Csizmadia-céhház, barokkstíli, erősen átalakítva.
- Csányi-út 20. Vörösház, egyemeletes, 25 tengellyel, 13—14 tengelyes oldalhomlokzatokkal. Kökeretes kapu, kökeretes, részben kovácsoltvas-rácsú ablakokkal. Barokkstíli magtárépület. Ma a Földműves Szövetkezet terményraktára.
- Géza király-tér 2. Várfalak maradványai a ház udvarában.
- Géza király-tér 5. Ház, földszintes, romantikus.
- Géza király-tér 8. Kapu, 1759-es évszámmal.
- Géza király-tér, Ferences-kolostor, épült Koháry István költségén. 1751-ben készült el a város felé néző homlokzata.
- Görög-utca 8. Ház, egyemeletes, 1+2+1 tengelyes, kosárvíves kapuval, kökeretes ablakokkal. Kapuzárókövén 1747-es évszám.
- Görög-utca 10. Kökeretes kapu, címerrel.
- Konstantin-tér 1—3. Papnevelő Intézet, egyemeletes, 5+1+8+1+5 tengellyel, síma homlokzattal, 2 kapuja felett erkélykorláttal. Oldalszárnyak II. emelete új. 1780—1799 között épült.
- Konstantin-tér 9. Ház, földszintes, 2 ablakkal és kapuval. Klasszicizáló.
- Konstantin-tér 10. Volt kispósti palota, egyemeletes, 2+3+2 tengellyel, középrizalittal. Atlaszos kapu, vaskorlátos erkély. Copfstíli, 1780 körül.
- Konstantin-tér 11. Ház, egyemeletes, 5 ablakos. Kökeretes kapu. Copfstíli, 1780 körül.
- Konstantin-tér 13. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes. Kökeretes kapu. Copfstíli, 1780 körül.
- Konstantin-tér 15. Ház, egyemeletes, 6 tengelyes. Kökeretes kapu. Copfstíli, 1780 körül.
- Kossuth-tér 3. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes. Kökeretes kapu. Barokk-stíli, átalakítva.

Köztársaság-út 1. Kegyesrendi rendház, egyemeletes, 1+20+1 tengelyes. Kapu, puttóhermás faragott kódíszítéssel. A rendházat 1727-ben kezdték építeni, székesegyházi oldala 1782-ből, udvari oldala 1796-ból. Ma iskola.

Köztársaság-út 18. Ház, egyemeletes, 1+2+2 tengelyes magas tetővel, oldalhomlokzata 2 tengellyel. Barokkstilű, XVIII. sz.

Köztársaság-út 22. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kosárféles kapuval, ablakok felett domborművekkel. Copfstilű, 1780 körül.

Köztársaság-út 29. Ház, egyemeletes, 7 tengelyes, rusztikus lizénákkal, XIX. sz. vége.

Liszt Ferenc-tér 12. Hegyestorony, hengeres bástya, belsejében boltos pinchelyiség, a városfal megerősítésére szolgált. Épült a XV. században.

Március 15-e tér 4. Nagypréposti palota, egyemeletes, 4+1+4 tengelyes, kosárféles, kőkeretes kapuval, lapos falpillérekkel tagolva, középrész háromszögű oromzattal, szobrokkal, XVIII. század.

Március 15-e tér 6. Siketnéma intézet, volt püspöki palota, kétemeletes, 7+1+7 tengelyes, barokkstilű, hatalmas kapuzata törpeoszlopos erkélykorlattal későbbi. 1712-ben már állt, 1731-ben leégett, ekkor második emeletet húztak rá és új szárnnyal bővítették. 1793-ban Johann Krauss gyökeresen átépítette, 1802 óta siketnéma intézet.

Március 15-e tér 7. Kórház, egyemeletes, 6 tengelyes, magas tetővel, zárókőven 1751-es évszámmal.

Március 15-e tér 8. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kosárféles barokk kapuval, boltosztat kapualjával. Zárókőven 1752-es évszám.

Március 15-e tér 9. Kórház, egyemeletes, 3+7+3 tengellyel, magas tetővel, rajta huszártorony órával, sarokrizalittal. Épült 1780 körül, volt irgalmasrendi kórház.

Március 15-e tér 10. Ház, egyemeletes, 3+1 ablakos, oldalt oszlopos, vázadiszes, kőkeretes, kosárféles barokk kapuval, XVIII. század.

Március 15-e tér 11. Városháza, egyemeletes, 5+2+5 tengelyes kosárféles kapuval, felette kovácsoltvas erkéllyel, ezeket falpillérek fogják közre, félköríves oromzatában a város címere, felette Justitia-szobor és 2 nőalak címerekkel. Épült 1735—1785 közt. Bartók Béla-utcai homlokzata 2+5 tengelyes.

Március 15-e tér 15—17. Ház, egyemeletes, romantikus.

Március 15-e tér 19. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, barokk homlokzata átalakítva. Boltosztat kapualj, udvari oldalszárnny.

Március 15-e tér 20. Curia-szálló, egyemeletes, 6 tengelyes. Barokk kőkeretes kapu, átalakított homlokzat. Oldalhomlokzata 13 ablakkal a Löwy Sándor-utcában. Ma Szakszervezeti Székház.

Március 15-e tér 21. Ház, egyemeletes, 2+1+2 tengelyes, manzardtetővel, az emeleten jön falpillérekkel, közepén kosárféles kapuval, felette vasrácsos erkéllyel, kővázakkal. Barokkstilű, 1750 körül.

Március 15-e tér 22., volt Domonkos rendház, egyemeletes, 14 tengelyes, a kuruc háborúk 1700 körüli rongálása után és 1880 körül gyökeresen átépítve.

Mártírok-útja 1., lásd Migazzi-tér 2.

Mártírok-útja 4. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, copfstilű, átalakítva.

Mártírok-útja 8. Ház, díszes, barokk vasrácsokkal.

Mártírok-útja 9. Ház, földszintes, 5 tengelyes. Félköríves, kőkeretes kapuval. Klasszicizáló.

Mártírok-útja 13. Ház, földszintes, 7 tengelyes, egyenes és íves zárású ablakokkal, copfstilű. Udvarán városfal maradványa.

Mártírok-útja 19. Ház, földszintes, 4 tengelyes, kőkeretes kapuval. Klasszicizáló.

Mártírok-útja 21. Ház, egyemeletes, 3+1+3 tengelyes, erkéllyel, szemöldökpárkányokkal, az ablakkeretek felett mellszobrokkal. Barokkstílusú, átalakítva.

Mártírok-útja 24. Ház, földszintes, 7 tengelyes, félköríves, kőkeretes kapuval, zárókövén 1808-as évszám.

Migazzi-tér 1. Püspöki palota, kétemeletes, 2+4+3+4+2 tengelyes, háromtengelyes középrizalittal, félköríves ablakai felett elliptikus ablakok. Sarokrizalitok. Kinyuló udvari szárnyak. A kerti kapu felett felírás, mely szerint Althan és Migazzi építtette s 1771-ben lett kész. Mestere állítólag Meisl vagy Majzel bécsi építész volt. Tiziano iskolája: Madonna Jézussal és a gyermek Ker. Szt. Jánossal. Kertjében 2 római kőfaragvány, melyet Migazzi püspök hozatott Óbudáról.

Migazzi-tér 2. Püspöki könyvtár, egyemeletes, sarok, 10 tengelyes. Romantikus.

Széchenyi-út 2. Ház, egyemeletes, sarok 2+5+2 tengelyes, koraelektikus.

Széchenyi-út 8. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kőkeretes kapuja zárókövén 1786-os évszám. Barokkstílusú.

Széchenyi-út 11., udvarán várfalrészletek.

Széchenyi-út 14. Ház, egyemeletes, 6+1+6 tengelyes, középen erkély, öntöttvas ráccsal. Romantikus.

Tabán-utca 22. Várbástyához épített ház, barokkstílusú.

Tabán-utca. Kőkeretes kapu, zárókövén 1760-as szám. Barokkstílusú. (A 6. sz. házzal szemben.)

Diadalív, egynyílású, negyedpillérekkel díszítve, fogsoros párkány, virágfüzes sasokkal. Egyik oldalán AETERNAE DOMVI felirat, másik oldalon Mária Teréziának és férjének, Ferencnek mellképe és felirat, mely szerint Migazzi püspök emelte 1764-ben. Épült Mária Terézia 1761-es váci látogatása emlékére, mestere Canevale. Renoválták 1863-ban és 1890 körül és 1943-ban.

Híd, a Gombáspatakon, építette Oracsek Ignác kamarai építész 1753—1757 között. Szt. Kamillust, Borbálát, Nep. Jánost, Pétert és Pált, Venantiust és Tadeus Júdást ábrázoló barokkstílusú lendületes szobrait Forgách püspök készítette ismeretlen kvalitásos mesterrel 1758—1759 között. Hazánkban egyetlen ilyenmő emlék. 1946-ban átépítve.

VÁCBOTTYÁN, lásd **ÖRSZENTMIKLÓS**

VÁCDUKA

R. k. templom, építtette Padányi Biró Márton 1739-ben.

VÁCEGRES

R. k. templom, épült régebbinek felhasználásával, 1788-ban. Kövekkel kirakott oltárkereszt.

Ev. templom, épült a XIX. sz. elején.

VÁCHARTYÁN

R. k. templom, kisméretű, renoválták 1718-ban. Régi keresztkút.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. Edények, XVII. sz.

Templomrom, románstílusú.

Gosztonyi-kastély, földszintes, részben emeletes. Udvari homlokzata négyoszlopos középrésszel, súlyos copf oromdísszel, kerti homlokzata háromablakos oromzatos. Állítólag Canevale műve. Később a Rudnay-családé. Épült 1802-ben. Ma ifjúsági üdülő.

Várrom, a Várhegy nevű dombon, kisméretű.

VÁCKISÚJFALU

R. k. templom, épült a XV. században. Koháry István 1729-ben renováltta.

Ev. templom, XIX. század eleje.

VÁCRAÓT

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, építtette Mágócsy István birtokos 1746-ban.

Vigyázó-kastély, földszintes, pilléres oromzatos középrizalittal. Hátsó homlokzata ovális oszlopos középrizalittal és 7—7 ablakkal. Klaszszicizáló.

VÁCSZENTLÁSZLÓ

R. k. templom, épült 1744-ben. Tornya 1838-ból. Újjáépítették 1912-ben.

VALKÓ

R. k. templom, épült 1816—1820 közt. Tornya 1834-ből. 1903-ban renoválták.

VÁMOSMIKOLA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és félköríves szentéllyel, XVIII. század.

Esterházy-kastély, építtette az Esterházy-család, később a Huszárcsaládé.

VECSÉS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1800-ban. 1835-ben bővítették.

Vendégfogadó, építették az Esterházyak, emeletes, 3 ablakos, erősen átalakítva. Romos udvarán oszlopok. XVIII. század.

VERESEGYHÁZ

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán C. MIGAZZI felírás és a püspök címere. Kétfelboltszakaszos belső tér, félköríves szentély. Copfstílusú, átalakítva. Épült 1777-ben Migazzi váci püspök költségén. Főoltárkép: Krisztus elé gyermeket hoznak, XVIII. sz.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal (1811), épült 1786-ban, tornya 1812-ből. Réztányér, 1700. Ontányér 1683. Önkehely és kanna, 1783.

Kőkereszt, talapatán Sz. Mária, Szt. János ev. és Magdolna. XVIII. sz. A r. k. templom előtt.

VERSEG.

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Az északi homlokzat közepén román ívsoros párkány, déli oldalon befalazott későgót gyámkőves ajtókeret, felette sárkányrendes Báthory-címer és másik címer koronából kinőtt szarvással. A nyolcszög három oldalával záródó szentélyhez balról sekrestye csatlakozik, a nyugati homlokzat mellett jobbra csigalépcső vezet a karzatra. Egyhajós, 3 csehboltozatos belső tér. Olasz festő nagy képe. Schöff József: Szt. Miklós püspök-kép, Pest, 1838. Valószínűleg Báthory Miklós váci püspök építtette. Renoválták 1741 és 1805-ben.

Majtényi-kastély, épült 1848-ban.

Podmaniczky-kastély Fenyőharasztpusztán. Hat jón-oszlopos, oromzatos középrizalittal, földszintes, oromzatos oldalrizalitokkal. Klasszicizáló.

Zoltán-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal, 1+2+3+2+1 ablakkal. Klasszicizáló.

VISEGRÁD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1750-ben. Főoltárkép Vincenz Fischer műve: Kálvária, a budavári Szt. Zsigmond kápolnából.

Sz. Mária-kápolna, XVIII. század eleje, építésére vonatkozó német felirattal.

Kálvária, kisméretű kápolna és stációk, XVIII. század vége.

Újságírók Országos Nyugdíjintézete üdülőháza kertjében három levest-indás boltozati vállkő modern oszlopokon, XI. század. E faragott kövek az I. Endre királytól alapított görög vazulrendi monostor kereszt-folyosóját díszítették. Az épületkomplexum később bencés kolostorrá vált, majd II. Ulászló alatt pálos perjelséggé. 1894-ben a Műemlékek Országos Bizottsága ásatásokat eszközölt a helyén, ekkor a nyolcszög három oldalával záruló szentélyes, XV. századi templom alapfalai kerültek elő, balról hozzáépített kápolnával, jobbról kolostorépületekkel. E késői építésből néhány faragott kő ugyancsak a helyszínen látható.

Vár, amely a Duna partján emelkedő hegyen és annak tövében épült s a következő részekből áll:

Alsó vár, középipítménye a hibásan Salamon tornyának nevezett hatalmas lakótorony vagy donjon. Kívül kőből falazva, 31 méter magas, csipkés pártázattal és tölgyfa gyilokjáróval. Két falán ablakok nélkül, a többin gótikus ikerablakokkal és kisebb nyílásokkal. Alaprajza nyújtott hatszög. Belül eredetileg 5 emeletsora volt, melyeket gerendás mennyezet választott el egymástól. Hajdan külső lépcsőházépítménnyel. Mély ablakfülkékkel és rejtett szükséghelyiségekkel. Nevét Salamon királyról nyerte, kit a Képes Krónika szerint itt vetettek fogságba, ezzel szemben építészeti részletei: pl. ikerablakok néhány megmaradt közép- és oldaloszlopának fejezetei alapján építése a XIII. század második felére tehető. Restaurálását 1870 körül Schulek Frigyes kezdte meg, 1915-ben beton-tetőt kapott. Mellette várkút gótikus kőkávéval. A bejáratnál 2 sírlap, XV. század. Római kövek. Két ikerablak-oszlopfeő helyszínéről, XVIII. század. Gótikus kapubéllet töredéke a községből. Boltozatborda s egyéb faragott töredékek (egyiken mesterjegy). Címeres sírkő felső része címer felett tollas dísszel, gótikus körirattal, XV. század, a községházaról. Vörösmárvány töredék, kisméretű, kerek, valószínűleg szökőkút szobortartó részlete, reneszánsz stílű, ásták a torony mellett, 1480 körül. Mázás tégladarabok. II. Ulászló címeres és egyéb kályhacsempék. Edények. Ágyúgolyók.

A Salamon-torony védőrendszeréhez tartozik a keleti kaputorony, mely csak alsó részében eredeti, felül 2 csúcsíves mérműves XIV. századi ablaktól eltekintve, az ablakok az eresz alatti pártázat és a tető új. Érdekes a szükséghelyiséget magábafoglaló erkély is. A déli várkapu összeomlott romjai és a pártázatos várfalaiak teszik teljessé az alsóvár védelmi berendezését. Az alsóvárat a felsővel pártázatos várfal kötetlen össze (nagy részt ma is áll), melynek vonalát két helyen négyszögletes, pártázatos, romban álló bástyatornyok (alsó helyiségük boltozatos) szakítják meg.

A felső vár bevezető tagja a keleti külső kaputorony, melynek falai ma már csak az eredeti magasság feléig érnek. A kapunyílás előtt pillérekben nyugvó boltív feszül. A különben négyzet-alaprajzú építmény jobb-aldala ékalkú, az utóbbin az egykori gyilokjárónak a falból messze előreugró gyámkövei sorakoznak. Belül négyszögletes helység, jobbra csigalépcső nyomaival. Innen 80 méter hosszú fedett védősíkator vezetett a fellelgvárba.

A fellelgvár sziklán épült, falain nagyméretű párták ülnek, valószínűleg a XVI. sz.-ból. Északnyugati része aránylag kevesebbet szenvedett az időtől, mint a többi. Alul várudvar ciszternaival és XIV. századi épületekkel. A felső udvarba (ugyanitt ciszterna) kaputorony vezet, mely azóta összeomlott. Az építészeti részletek részben a XIV. századra, részben a XV. század végére vallanak. A felső udvart körülvevő várépület a XV. században emeletes volt, földszintjén 16 helyiséggel, közte kápolnával (nyomai a keleti oldalon ma is láthatók), kincseskamrával, a koronát őrző kamrával és lovagteremmel, az emeleten 18 helyiséggel, főképp királyi és királynői lakosztályokkal. Az északi palota homlokzatán a koronaőrök 1493-ban állított, azóta elpusztult emléktáblája állott.

A vár története a XIII. századba nyúlik vissza. IV. Béla felesége, Mária királyné alapította eladott ékszereinek árából. 1259 után kezdték építeni. Az Árpádház kihaltával Csák Máté kezére került. 1316-ban Róbert Károly király birtokába ment át s attól kezdve királyi vár volt 1529-ig. Fénykora Róbert Károly idejére eset. IV. Károly német császár kétszer is megfordult falai közt. Itt született Nagy Lajos király, aki azonban kevesebbet tartózkodott benne. Itt halt meg Kis Károly. A királyi koronát és levéltárat sokáig falai között őrizték. 1440-ben Albert király özvegye, Erzsébet királyné innen lopatta ki a koronát Kottanner Ilonával. Második fénykorát Mátyás király idejében élte. 1529-ben a törökök elfoglalták, majd felszabadult, 1605—1648 között ismét a törököké volt. Visszavétele után Marsigli állította helyre.

Mátyás király palotájának romjai, az Anjouk idejében épült templom romjai; a szentélyben XV. századi mázas padlóburkolás, a hajóban Zsigmond-kori szarvasos padlótegla. Mellette a palota legszebb része loggiás folyosóval, abban szép boltozati gyámkövek veszik körül az udvart. Középen nyolcszögletes, vörösmárvány kút, reneszánsz címerekkel, tetején ifjú Herkules a hidrával, valószínűleg Giovanni Dalmata műve. A palotához 27 méter széles díszlépcső vezetett, melynek alapjai előkerültek. Építeni az Anjouk kezdték, 1335 körül, Mátyás nyári palotájának bővítette, 1474 után. Oláh Miklós 1534-ben hosszasan leírja és magasztalja. 1542-ben a török elfoglalta, ekkor kezdődött pusztulása. Kiásását megkezdte 1943—1944 között a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Schulek János. Az ásátás folyik. 1950-ig a feltehető romok egynegyede került napvilágra.

Fő-utca 65. Ház, földszintes, ötablakos, köztük falfüllek, balra két-szárnyú fakapu, középen 1—1 csipkézett fakorongal, 1800 körül.

ZEBEGÉNY

Zárdarom, a nagymarosi határban.

Barlang, építési toldalékkal. Remeték laktak benne a XI—XIII. században.

ZSÁMBÉK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti tornya szép zsindeyisakkal. Épült 1753-ban. Belül egyhajós. Rokokó figurális szószerk, Bebé Károlytól, 1754. Barokk orgona. Rokokó és empire gyertyatartók. Oszlopos főoltár. Két mellékoltár Bebé Károlytól. Vogl Gergely is dolgozott itt 1754—1755 között.

Templomrom, a XII. század második felében kezdték építeni s 1235-ben már készen állott. Homlokzata és 2 tornya román, belseje gótikus. Homlokzatának kiszökő oromzata csúcsíves, rózsablakkal. Belseje háromhajós, a középhajó a nyolcszög három oldalával zárul, a mellékhajók szentélyei kerek. A jobboldali szentély teljes épségben maradt meg. A hajókat elválasztó oszlopokból finom csúcsívek nyúlnak fel melyek a templom terméskő-födélét hordták, ez a födél idővel beszakadt, de az ívek ma is megvannak. A főhajó egyik oszlopa összenőtt nyakú madarakat ábrázol. Több helyen falfestmények csekély nyoma látható. Építtette Smaragd comes 1255—1257 között a premontreiek számára. 1475-től a pálosok birtokolták. Az 1541-ben elpusztult templomot 1754-ben helyreállították, de az 1763-as földrengés újból megrongálta. Jankovich Miklós 1790 körül még ministrált benne. 1889 óta Möller István restaurálta a Műemlékek Országos Bizottsága részéről. Románstílusú premontrei templomaink közül korban az utolsó, de romjaiban is művészileg legkiválóbb emléke.

Kolostorrom, a templomrom északnyugati oldala mellett. Négyzetalaprajzú, közepén kerengővel. Nyugati szárnyán kapucsarnok volt. A kerengő északi falában a későgótikus ablakok talpkövei megmaradtak. A pálosok idejében épült, a XV. század végén. Lux Kálmán ásta ki 1932—1934-ben.

Zsinagóga, épült 1790-ben.

Szentháromság-szobor, pestis emlékére emelte Zichy Miklós és neje Berényi Erzsébet 1740-ben.

Sz. Mária-oszlop, volután talapzatán 4 szent, növénydíszes pillérén két címer, fent Sz. Mária, XVIII. század.

Várkastély, egyemeletes, 1+5+2+5+1 tengelyes, a régi vár helyén épült, később a szt. keresztől nevezett apácák klostroma, lovagtermének maradványai még a XIV. századból valók. Teljesen átalakítva. A XVIII. században a Zichy-családé volt. 1699-ben itt dolgozott Zichy Péter megbízásából Vogl Konrád kőfaragó.

Török kút, tág falazott medence, benne kútház, kisebb négyzet a nagyobbban, párkányokkal. Faragott kőből, XVI. század.

Csatorna, a törökvilág idejéből.

ZSÁMBOK

R. k. templom, épült 1746—1753 között. Szt. József-szobor, V. Pius képe. Oltárkép: Szt. Erzsébet, magyar ruhában. Míseruha, XVII. század vége.

ZSIDÓ, lásd VÁCEGRES

ZSIGERPUSZTA, lásd TÁPISÓSÁG

SOMOGYMEGYE

ADÁND

R. k. templom, épült 1747-ben.

Ref. templom, épült 1828-ban. Renoválták 1902-ben.

Hetyei rom, az elpusztult Hetye község templomának gótikus tornya.

Csapody-kastély, XIX. század első fele. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

ALSÓBOGÁTPUSZTA, lásd EDDE

ALSOK

Ref. templom, épült 1784-ben. Más forrás szerint 1816-ban.

ALSÓSEGESD

Ferences templom, épült 1295-ben. Renoválták 1735-ben.

Ref. templom, épült 1795-ben. Úrasztali edényei ugyanez évből.

ANDOCS

R. k. plébániatemplom, volt ferences-templom, egyetlen magas barokk-sisakos, homlokzat előtti toronnyal, a szentély tetején tornyocskával. A templomhajó barokk, a szentély gótikus és támpilléres, a nyolcszög három oldalával záruló. Szentélyboltozat hajlított bordákkal. Szentélyből nyíló sekrestyeajtó reneszánsz kökerettel, tojásoros főpárkánnyal és a képszékben címerrel. Madonna, Szt. Katalin és Dorottya gótikus faszobra 1510—1520 között, kegyszobroknak öltöztetve. Szép barokk oltárok. A diadalív felett Szentháromság-csoport. Figurális barokk szószék. Ezüst feszület, 1666. Kehely, XVII. század. A templom 1500 körül épült, 1747-ben újraépítve. Szt. Oltó renoválta.

Volt Ferences-zárda, egyemeletes, magas tetővel és barokk kapuval.

ATTALA

R. k. templom, épült 1780 körül.

BABÓCSA

R. k. templom, épült 1790-ben, a XIX. század végén megújítva.

Kastély, épült 1800-ban, később a Sommsich-családé.

Várrom, alig kivehető nyomok.

BÁBONYMEGYER

Ref. templom, épült 1784-ben.

BALATONBERÉNY

R. k. plébániatemplom, keletelt, csúcsíves szentéllyel és támfalakkal. A szentély evangéliumi falában gótikus kőszentségtartó-fülke, kúszóleveles dísszel. A leckeoldali falban kettős, félköríves papi ülőfülke. Helyreállították 1747-ben.

BALATONBOGLÁR

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záródó szentéllyel, gótikus, átépítve.

Bárány-kúria, építtette Bárány Pál 1835-ben, később a Gyulai-Gaál családé.

BALATONCSEHI

R. k. templom, épült 1838-ban.

BALATONENDRÉD

R. k. templom, épült 1745 körül, 1772-ben kibővítve. Torony 1821. Rokokó főoltár és szószék. Mennyezetten stukkók. Barokk úrmutató, rézkehely, 1752, ezüstkehely, 1770, rokokó oltárkereszt, XVIII. századi mise-ruha.

Ref. templom, épült 1792-ben. Ónkanna, XVIII. század.

BALATONKERESZTÚR

R. k. plébániatemplom, keletelt latin-kereszt alakú. A hosszahajó és a szentély három lapos kupoláján és az oldalfalakon, sőt a főoltár feletti falon is freskók. A három lapos kupolaboltozatot a Szentháromság, Angyali üdvözlet és Szt. Cecilia, a szentély egyenes lezárófalát a Kereszt felmagasztalása, az oldalfalait Szt. Ilona (a Kereszt feltalálásával) és Heraklius császár (a kereszt visszaszerzésével), a hajó és kereszthajó falait 8 apostol és Nep. Szt. János, Szt. Teréz díszíti, az átjárók falait különböző figurális ábrázolások. Az oldalfalakon festett ablakok is vannak, és azokon korabeliek, hihetőleg a mecénás és felesége, a templom papjai és 2 ferences barát tekintenek a templomba. Dorffmeister István művei. A szentélyben szépen faragott tabernákulumos főoltár. Barokk-rokokó stílű. Építtette 1757-ben Festetich Kristóf. 1944-ben megsérült, azóta helyreállítva.

BALATONKILITI

R. k. templom, középkori eredetű. Reformátusoké volt, 1764-től újból a katolikusoké.

Ref. templom, épült 1779-ben. Bővítették 1816-ban.

BALATONLELLE

R. k. templom, építtette Majtényi György 1720—1727 között.

Jankovich-kúria, középrizalitos, építtette Jankovich Xavér, 1812-ben.

Gál-kúria, földszintes, kiugró középrizalittal és hatoszlopos szárnyakkal. Klasszicizáló.

BALATONÓSZOD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1758-ban.

BALATONRENDES

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XIX. század eleje.

BALATONSZABADI

Ref. templom, épült 1793 és 1794 között.

BALATONSZÁRSZÓ

Ref. templom, épült 1810-ben.

BALATONSZEMES

R. k. templom, támpilléres szentéllyel, félkörívű, mérműves ablakokkal, XV. század. Belül északi szentélyfalában reneszánsz ízlésű pasztoforium: félköríves timpanonjában, melyet növényi szalag vesz körül, kagylódísz, alatta 3 cherubfejes szalag, a tulajdonképpeni fülkében, mely mellett falpillérek állanak, glóriás alak mellképe, 1517-ből. Valószínűleg Gergellaki Buzlay Mózes főajtónálló készítette 1517-ben. Renoválták 1740-ben.

BALATONSZENTGYORGY

Templomrom, a Barcihegy feljárójánál.

Szentháromság-szobor, alacsony talapzatán alul koronás, jogaras nőalak áll. Fent Atyaisten feszületet tart és galamb, XVIII. század.

BALATONÚJLAK

Templomrom, románstílusú, részben gótizáló torony, egyedül áll.

BALATONZAMÁRDI, lásd ZAMÁRDI**BÁLVÁNYOS**

Ref. templom, épült a régebbinek helyén, 1836-ban. Kenyérosztó tányér 1775, kehely, 1785.

BARCS

R. k. templom, épült 1814-ben. Falában Jellasich ágyúgolyója. Drávapálfalvai kőkereszt, állították 1841-ben.

BATÉ

R. k. templom, épült 1741-ben.

Gaál-kastély, egyemeletes, 4+3+4 ablakos, középorommal és erkéllyel, építette Gyulai Gaál Kristóf alispán a XVIII. század végén. Klasszszicizáló.

BÉLAVAR

Várróm, a határban. Magas falak vegyes falazással, kerek őrtorony, XV. század.

BELEG

Ref. templom, épült 1772-ben.

BÉNDEKPUSZTA, lásd **GYUGY**

BERZENCE

R. k. templom, épült a XVI. században.

R. k. templom, másik, épült 1735-ben.

Festetich-kastély, manzardtetős, egyemeletes, 2 szárnyal, XVIII. század.

BODROG

Bottka-kúria, építtette Bottka Antal a XIX. század első felében.

Pongrácz-kúria, építtette Pongrácz Gusztáv a XIX. század elején.

BODVICA, lásd **NAGYATÁD**

BONNYA

Várrom, középkori falmaradványok.

BORONKA

R. k. templom, épült 1760 körül.

BOLHÁS

Tallián-kúria, építtette Tallián Ignác 1830 körül, később a Sommsich-családé.

BÖHONYE

R. k. templom, épült 1760—1765 között.

Ref. templom, épült 1783—1784 között. 1866-ban bővítették. Nagy ezüstkehely, 1806, ónedények, XVIII. század.

Kastély, XIX. század eleje.

BUZSÁK

R. k. templom, épült a török hódoltság előtt.

BURUS

Ref. templom (1869), ónkannák, 1844.

BUSSU

R. k. kápolna. Építtette özv. Gaál Gáborné, Garamveszeley Kazy Júlia és fia Antal 1764-ben. Belső berendezése a felosztott pálosrend pécsi rendházából. Dorffmeister-képek.

Ref. templom, épült 1791-ben.

Gaál-kúria, építtette 1760-ban özv. Gaál Gáborné.

CICEVÁR, lásd **TENGŐD**

CSÁKÁNY

R. k. templom, gótikus, 1755-ben átalakítva, tornya 1885-ből. Hajdani pálos kolostor helyén.

Várrom, középkori alapfalak.

CSOKONYAVISONTA

Erdőcsokonyai r. k. templom, épült 1747-ben.

Erdőcsokonyai ref. templom, épült 1784-ben, 1884-ben nagyobbították. Hét úrasztali edény, 1803.

CSOMBÁRD

Pongrácz-kúria, építtette a Pongrácz-család, 1780 táján.

CSÖKÖLY

R. k. templom, építtette Padányi Biró Márton 1757—1760 között.

Ref. templom (1858). Két ónkanna, 1790. Régi textiliák.

CSURGÓ

R. k. templom, eredetileg románstílusú, a XIII. században a János-lovagrend építtette. Többször átépítve. Eredeti rajta az egyetlen, homlokzat előtti nyolcszögletes torony, melyet rézsutos támpillérek támogatnak. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul, a kereszthajó barokk. A törökök mecsetté alakították. Két harang, Brunner, Buda, 1778.

Perényi-kúria, földszintes, hárommárkados résszel, épült a XVIII. században. Zrinyi-kastélynak is nevezik.

Gimnázium, egyemeletes, nyolctengelyes, az ablakok lizénás keretben, mely a földszinti és emeleti ablakokat összefogja. Építtette 1796-ban Nagyváthy Ferenc, közgazdasági író.

CSURGÓNAGYMARTON

Ref. templom, épült 1841-ben.

DARÁNY

Ref. templom, épült 1833-ban, tornya régibb. Érdekes úrvacsorakehely.

DARUVÁR, lásd KAPOSZPULA**DRÁVAPÁLFALVA, lásd BARCS****DRÁVASZENTES**

Templomrom, magas, a nyolcszög három oldalával záruló szentély töredéke, XV. sz.

DRÁVATAMÁSI

Bakó-kúria, XIX. század eleje, később a Thassy-családé, mely 1900-ban átalakíttatta.

ECSENY

Ev. templom, 4 fiatornyos homlokzat előtti toronnyal, épült 1842—1843-ban.

EDDE

Festetich-kastély, Alsóbogát-pusztán. Építtette Festetich Miklós, 1830 körül. Háromablakos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló.

ERDŐCSOKONYA, lásd CSOKONYAVISONTA**FEJÉRKŐ, lásd KEREKI****FELSŐMOC SOLÁD**

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymasisakos toronnyal, épült 1791 és 1793 között, kibővítették 1821-ben. Négy kanna és keresztelőkészlet 1790 körül.

Eröss-kúria, építtette Derenkai Eröss József 1790 körül, később a Kacs Kovics-családé. Kétablakos, copfstílu középrizalittal. Benne kápolna.

FELSŐSEGESD

Ferences templom, oromzatos homlokzattal és tőle jobbra egyetlen toronnyal. Építették 1744-ben. Benne: Schaller István: Keresztlevétel (1777), Dorffmeister: Szt. Katalin (1779), érdekes szobrok. Angyal, reneszánsz sírkő töredéke.

FELSŐZSITFA

Szöcsényi várom, nagyméretű, benne gótikus templom romja, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel.

FIAD

Magyary-Kossa kúria, épült 1824-ben.

FONÓ

R. k. templom, épült 1814-ben.

GADÁNY

R. k. templom, helyreállították 1747-ben.

GÁLOSFA

R. k. templom, épült 1738-ban.

GAMÁS

R. k. templom, épült 1819-ben. Faragott bútorok, XVIII. század. Sugaras ereklyetartó, 1780 körül.

Templomrom, a határban, faragott kövekkel, XV. század.

GIGE

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, épült a XVII. században. Átépítették 1778-ban, Három ónkanna, 1774 és 1772.

GOLLE

R. k. plébániatemplom, épült 1755-ben.

GÖRGETEG

R. k. kápolna, épült 1840-ben.

Ref. templom (1888). Úrasztali edények, Bécs, 1808. Szép terítő.

GYÉKÉNYES

R. k. templom, épült 1835-ben.

GYUGY

Béndekpusztai templomrom, az elpusztult Béndekpuszta templomának nagy ívet mutató téglamaradványai.

HÁROMFA

R. k. templom, harang, 1775.

Erdészlak, a XVIII. századból.

HEDREHELY

Ref. templom (1898). Három kanna, 1767.

Ferences rom, a ferences-templom maradványai, kútmedence és alapfalak.

HENCSE, lásd KADARKÚT**HETES**

R. k. templom, épült a régebbinek romjaiból 1756—1760 között.

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, épült 1844—1847 között. Benne 2 kehely 1685-ből. Három ónkanna, 1772. Két régi úrvacsorapohár.

Szt. Flórián-szobor, az 1830-as tűzvész emlékére.

HETYE, lásd ADÁND**HOMOKSZENTGYÖRGY**

R. k. templom, épült 1820-ban.

HORVÁTKÚT

R. k. templom, épült 1849-ben.

IGAL

R. k. templom, barokkstílusú, gótikus támpilléres szentéllyel. Az átalakítás 1756-ban történt.

IHAROS

R. k. templom, épült 1825-ben. Miseruhák 1827-ből.

IHAROSBERÉNY

Ev. templom, épült 1833-ban.

Inkey-kastély, épült 1750-ben. Oromzatos középrésszel és erősen előreugró szárnyakkal, földszintes, manzárdtetős.

ISTVÁNDI

Ref. templom, épült 1640-ben. Eredetileg kéttornyú volt, egyik tornya a XII. századból megmaradt. Két ónkanna, XVII—XVIII. század. Góttikus harang.

JUT

Ref. templom, épült 1830-ban.

JUTA

R. k. templom, épült 1782-ben.

KADARKÚT

R. k. templom, épült 1840-ben.

Ev. templom, festett famennyezet, XVIII. század. Freskók.

Templomrom, Körmendpusztán, XV. század.

Márfíy-kúria, a Kadarkútba olvadt Hencse községben, építtette Márfíy Dénes a XIX. század első felében.

Város, terjedelmes, középkori falak.

KÁLMÁNCSA

Ref. templom, egyetlen barokkos homlokzati toronnyal, épült 1828-ban. Két tálcá, 1783. Négy kanna és 3 kehely, 1820.

Templomrom és kolostorrom. Csekély alapfalak.

KÁNYA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és kétbolt-szakaszos hajóval, épült 1734-ben.

KAPOLY

R. k. plébániatemplom, épült a XIV. században, megújították 1785-ben. Oltára rokokóstílusú. Barokk kehely, aranybrokát kazula és pluviale. A takács-céh 2 lámpája.

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, épült 1830-ban. Két kehely és 3 kanna. 1773.

KAPOSFURED

R. k. templom, középkori, 1756-ban átalakították, 1885-ben megnagyob-
bitották, 1889-ben toronnyal, szentéllyel és sekrestyével látták el.

KAPOSMÉRO

R. k. templom, épült 1785-ben.

Nemeskéri Kiss-kúria, építtette Nemeskéri Kiss Gábor, 1830 körül, később a Kovács Sebestyén-családé.

KAPOSPULA

R. k. templom, XVIII. század.

Iskolaház, 1800 körül.

Daruvár, Kospula és Dombóvár között. Középkori alapfalak.

KAPOSSZENTBENEDEK

Ref. templom, épült 1825-ben. Rézkehely, 1557.

KAPOSSZENTJAKAB, lásd **KAPOSVÁR**

KAPOSSZERDAHELY

Pálos-templom és kolostor alapfalainak nyomai.

KAPOSÚJLAK

Somssich-kastély, épült 1730-ban. 1944-ben erősen megrongálódott. Ma Mezőgazdasági Gimnázium.

KAPOSVÁR

R. k. templom, kéttornyos, épült 1734—1744 között. Tandor Ottó átépítette 1886-ban.

Somogyvármegyei múzeum, alapították 1921-ben. Kisebb régészeti múzeum, szép néprajzi anyag. Rippl-Rónai József sok képe és rajza.

Vármegyháza, építette 1828—1832 között Török Ferenc somogyi táblabíró. Kétemeletes, 3+4+5+4+3 ablakkal, oromzatos és erkélyes középrizalittal. Szép lépcsőházzal, ötblakos díszteremmel, melyben a mennyezet kazettás. Renoválták 1907—1910 között.

Tisztartói lakás, az Esterházy-uradalomé volt, manzárdtetős. Csokonai Dorottýájában szerepel.

Polgári fiúiskola, épült a XVIII. században. Kapuja felett: A haza kis polgárainak.

Arany Oroszlán-gyógyszertár, egyemeletes, 2+3+2 ablakos, kökeretes kapuján 1774-es évszám.

Kaposszentjakabi bencés-rom, a hegyen. Néhány fala látható.

KARÁD

R. k. templom, épült 1744-ben.

Községháza és jegyzői lak, építette Kopácsy József veszprémi püspök 1825—1838-ban.

Iskola, kétoszlopos, aláhajtós bejárattal, klasszicizáló, átépítve.

KASTÉLYOSDOMBÓ

Ref. templom, épült 1828—1834 között.

Ivánkovics-kastély, részben XVIII. századi.

KATONAVÁR, lásd **KEREKI**

KAZSOK

Ref. templom, épült 1732-ben.

KELEVÍZ

R. k. templom, átépítették 1755-ben.

KERCSELIGET

R. k. templom, új, benne kereszt és örökmécses, Niczky Kristóf ajándéka, 1777.

Régi r. k. templom, épült 1770-ben, a régi templom maradványaiból. Szentélye román.

KEREKI

R. k. templom, klasszicizáló, építtette Tallián Boldizsár 1830-ban. — Vörösmárvány alabástrom oszlopos szentségház, sárgaréz ajtaján Kálvária-dombormű. A szentély freskóit bemeszelték.

Várróm, Katonavár vagy Kupavár romja, vöröstéglából, néhány fal-rész, párkány, faragott kő még ép, 1396-ban Zsigmond a Marcalliaknak adta, később a Báthoryaké.

KERESZTÚR, lásd **SOMOGYHÁRSÁGY****KÉTHELY**

R. k. plébániatemplom, kereszthajós, épült 1746—1750 között s Bíró Márton veszprémi püspök szentelte fel. Benne régi szobrok és mellképek. Harang, 1774—1792.

Szentháromság-szobor, kronosztikonja szerint 1750-ből.

Hunyady-kastély Sáripusztán. Egyemeletes, 2+3+5+3+2 ablakos középrizalittal. Sankó Miklós († 1721) és Hunyady Antal († 1746) alispánok címeres epitáfiumai a templomból.

KISBAJOM

Ref. templom, toronnyal, épült 1849-ben. Bővítették 1870-ben. Kehely, keresztelő edény és kenyértartó, 1847.

KISBÁRAPÁTI

R. k. templom, épült 1745-ben.

KISGYALÁN

R. k. templom, épült 1807-ben.

KISKORPÁD

Ref. templom, épült 1790-ben. Áldoztató arany kehely, ajándékozta Sárközy Sándor 1790-ben.

KOMLÓSD

Ref. templom, épült 1820-ban.

KOROKNYA, lásd **NAGYBAJOM****KÖRMENDPUSZTA**, lásd **KADARKÚT****KÖRÖSHEGY**

R. k. plébániatemplom, azelőtt ferences-templom. Keletelt. Nyugati oromzatos homlokzatán csücsives-pálcatagos kapu, felette halhólyag-mérművű kerek ablak. Déli oldalon a hajón és a szentélyen 3—3 csücsüves ablak. Négyzetű zömök torony a szentély északkeleti végén (ferences-típus) hozzáépített (1907) hengeres lépcsőtornyocskával. Egyetlen, háromboltszakaszos (megújított) hajó, hosszú, háromosztatú, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, boltozata XVIII. századi hevederekkel; mindkettő mindkét oldalon támpillérekkel. Csúcsos diadalív. Oltárkép: Kálvária Hofbauer bécsi (?) festőtől. Rokókó orgonaszekrény. Copf csillár a szentélyben. Épült a XV. században, nagyrészt téglából, terméskövel ke-

Kastély, tervezte Ybl Miklós, Inkey Zsigmond számára.

MAGYARATÁD

Ref. templom, épült 1845-ben. Edények 1807 és 1830.
Bakács-kúria, XIX. század eleje, később a Jeszenszky-családé.

MAGYAREGRES

Ref. templom, épült 1840—1842 közt. 1860-ban bővítették. Három ezüst és egy ónkehely, 1751 és 1897. Két kanna, 1768.

MAGYARLAD, lásd LAD

MARCALI

R. k. plébániatemplom, támpilléres, 1738-ban átépítve, magasított szentélye újabban kápolnaszerűen kitoldva. 1455-ben szerepel írott forrásokban. **Nagyombai r. k. templom**, épült 1755-ben.

Kastély, egyemeletes, oldal- és középrizalittal, 3+4+3+4+3 tengelyvel, oldalrizalitok előtt oszlopokkal, magas tetővel. Épült a XVIII. század végén. Ybl Miklós renoválta. Ma Somogy megye kórháza.

Várrom, középkori alapfalak.

MERKEPUSZTA, lásd VÉSE

MERNYE

R. k. templom, épült 1760-ban.

MESZTEGNYŐ

R. k. templom és kolostor, épült 1757-ben. A kolostor a ferenceseké volt, ma a Szt. Vince-rendű apácáké. Egyemeletes.

MEZŐCSOKONYA

Ref. templom (1875). Két feliratos ónkanna, 1786.

MIKE

Somssich-kastély, egyemeletes, 9 ablakos. Építtette Somssich Pongrác a XIX. század elején.

MIKLÓSI

R. k. templom, a XVIII. században újjáépítve.

MOSDÓS

R. k. templom, épült 1834-ben.

MOZSGÓ

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, félköríves szentélyvel, hátoldalt hozzáépítésekkel. Épült 1746-ban. Neoromán stílusban átalakították 1896-ban. Szt. Antal főoltár, XVIII. sz.

NÁGOC

R. k. templom, építtette 1757-ben Zichy József. Tornya újabb.

Ref. templom, klasszicizáló homlokzatán egyetlen torony, épült 1834-ben. Két kehely és tányér, 1815.

Zichy-kastély, épült 1714 körül, emeletét Zichy Nep. János 1820 körül emelte. Egyemeletes, háromablakos, középrizalittal, klasszicizáló.

NAGYATÁD

Ferences-templom és kolostor. A templom 1761-ből, tornya 1843-ból. A kolostorépület 1740-ből. Czindery Ferenc Ignác telepítette ide a rendet. **Niczky-kúria** Bodvicán, XVIII. század, később iskola.

NAGYBAJOM

R. k. templom, épült 1717 után.

Ref. templom, épült 1792-ben. Rajta kétféjű sasos címer.

Koroknya-vár sáncai, XV. század.

NAGYBERÉNY

R. k. templom, épült 1746-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a XVIII. században. Átalakították 1897-ben. Kehely, 1740.

NAGYBERKI

R. k. kápolna, a Szalacskahegyen, XVIII. század.

Vigyázó-kastély, egyemeletes, 4+2+4 ablakkal, a középrizaliton ovális felső ablakokkal, manzárdtetővel. Rokokó stílus. Épült a XVIII. században. 1937-ben tetőzete leégett. A Schidegg-család építtette a XVIII. században. Ma a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumé.

Présház, épült 1769-ben, szépen faragott tölgyfagerendákkal, a Szalacskahegyen.

Várrom, Szalacsán, őskori alapokon középkori maradványok.

NAGYCSEPELY

Ref. templom, épült 1784-ben a régi templom köveiből. Átépitették 1819-ben és 1854-ben. Tányér, 1730.

R. k. kápolna, románstílusú, XIII. század.

NAGYGOMBA, lásd MARCALI

NAGYKORPÁD

Ref. templom, épült 1830-ban. Ezüstözött boroshordó.

NAGYSZAKÁCSI

R. k. templom, épült 1810 körül.

NEMESDÉD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1826—1836 között. Két kehely, 1818 és 1842. Réztányér, 1836. Terítő, 1788.

Stephaics-kúria, építtette Stephaics József tábornok Mária Terézia korában. Később Korcsmár Dénesé.

NEMESKISFALUD

Ref. templom, épült 1836-ban. Aranyozott kehely, 1738.

NEMESVID

R. k. templom, épült 1797-ben.

NÉMETEGRES, lásd SOMOGYEGRES**NÉMETLAD, lásd LAD****NIKLA**

R. k. templom, helyreállították 1755-ben.

Berzsenyi-kúria, itt lakott Berzsenyi Dániel költő 1804—1836 közt. Földszintes, fa-középrizalittal, egyszerű.

NYIM

R. k. templom, épült 1825-ben.

ORCI

Ref. templom, épült 1737-ben, 1856-ban és 1910-ben átalakítva.

R. k. kápolna, építtette az Orczy-család a XVIII. században.

Orczy-kúria, építtette az Orczy-család 1760—1770 között. Később a kegyes-tanítórendé, átalakítva.

OSZTOPÁN

R. k. templom, támpilléres, gótikus szentéllyel, XV. sz. Átépítették 1788-ban.

ÖREGLAK

R. k. plébániatemplom, épült 1751—1754 között. Kereszthajói helyén kőfülkékkel. Mellette az egykori vár sáncárka.

R. k. kápolna, barokk ízlésű, a vasúti állomás mellett.

ÖTVOSKÖNYI

R. k. plébániatemplom, épült 1762-ben.

Széchenyi-kastély, épült a XVIII. században, Nagy Virgil alakította át.

POGÁNYSZENTPÉTER

Pálos-kolostorrom csekély alapfalai.

PORROGSZENTKIRÁLY

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1843-ban.

PUSZTAKOVÁCSI

R. k. templom, épült 1777-ben.

Magtár, Kürtőpusztán. Állítólag középkori templom volt.

RÁDPUSZTA, lásd LÁTRÁNY**RINYAHOSSZÚFALU**

R. k. templom, renoválták 1748-ban.

RINYAKOVÁCSI

Ref. templom, épült a XVIII. században. Átépitették 1850-ben.

RINYAÚJLAK

R. k. templom, épült 1842-ben.

RINYAÚJNÉP

Ref. templom, épült 1789—1790 között. Tornyja 1834-ből.

SÁGVÁR

R. k. templom, épült 1756-ban.

Ref. templom, épült 1816-ban. Kehely, 1754, 1801.

Nep. Szt. János-szobor, talapzata római nő síremléke, XVIII. század.

Római emlékek, tábor a község belterületén, attól keletre, a Tömlöc-hegyen sírmező és sírkápolna alapfalai. Kiásta a Nemzeti Múzeum 1937—1938-ban.

SÁRIPUSZTA, lásd KÉTHELY**SIÓFOK**

R. k. templom, épült 1739-ben, barokkstílusú, 1903—1904 között neorománná átalakítva.

SIÓMAROS

Ref. templom, épült 1800-ban. Kanna, 1704, 1735. Terítő, 1768 és 1832.

SOM

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Sokszögű, hajószeleségű szentéllyel, barokkstílusú, XVIII. század.

Ref. templom, épült 1826-ban. Edények, 1826. Terítő, 1840.

SOMOGYACSA

R. k. templom, szentélye a XVIII. századból, hajója és tornyja 1805-ből.

SOMOGYASZALÓ

Ref. templom, épült 1757-ben. Átépitették 1787-ben és 1892-ben. Tányér, 1848. Kanna, 1749 és 1763.

SOMOGYBUKKÖSD

R. k. templom, épült a XV. században. 1754-ben helyreállították.

SOMOGYDORÜCSKE

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1836-ban.

SOMOGYEGRES

R. k. templom, épült 1781-ben.

SOMOGYFAJSZ

R. k. templom, épült 1752-ben.

SOMOGYHÁRSÁGY

R. k. templom, épült 1779-ben.

Templomrom, az elpusztult Keresztúr falu templomának maradványa.

SOMOGYHATVAN

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti zömök toronnyal. Épült 1735 és 1743 között. Tornya 1824.

SOMOGYJÁD

Ref. templom, épült 1796-ban.

SOMOGYSÁMSON

R. k. templom, még a török idők előtt épült, 1741-ben renoválva.

SOMOGYSÁRD

R. k. templom, építtette a Somssich-család, 1757-ben.

Somssich-kastély, copfstílu, részben emeletes, manzárdtetős. Épült a XVIII. század végén.

SOMOGYSZENTPÁL

R. k. templom, régi, többször átalakítva.

Templomrom, középkori. Varjaskér községhez tartozott, téglából épült.

Várrom, a varjaskéri határban, XV. századi alapfalak.

SOMOGYSZIL

R. k. templom, épült 1726-ban.

SOMOGYSZOB

R. k. templom, épült 1781-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1788-ban. 1877-ben átépítették.

SOMOGYTŰR

R. k. templom, épült 1747-ben.

Ref. templom, épült 1820-ban. Kanna, 1786.

Bosnyák-kúria, épült a XIX. század elején, később Kúnffy Lajos festőművésze.

SOMOGYUDVARHELY

Ref. templom, 1856. Tányér, 1841.

SOMOGYVÁMOS

Templomrom, téglából építve, alul négyszögletes, feljebb nyolcszögletes toronnyal, mely a szentély északi oldalához csatlakozik. Egy hajó, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel, egykor dongáboltozatos belső térrel, XIII. század eleje.

SOMOGYVÁR

R. k. templom, épült 1728-ban.

Szt. Egyed-templom és apátság romjai. Háromhajós román bazilika romjai, 3 félköríves szentéllyel, nyugaton 2 torony alaprajzi nyomai-
val, belül négyszegletes pillérsorral, délen oldalkapuval, északon a mo-
nostonba átjárattal. Homokkőből és téglából építve, a kőlapok egymás
felett ferdén, ú. n. halgerinc módra rakva, ami lombard mintára vall.
A szentély egy méterrel magasabban állt. Négyszögletű kőlapokból álló
padlózata s valószínűleg lapos deszkamennyezete volt, az altemplom
hiányzott. Az északon állott monostor alaprajza ismeretlen, udvarán cisz-
terna. Tiszta lombard stílusú román bazilika volt. (Két faragott kő- és üveg-
serleg a Nemzeti Múzeumban.) Alapította 1091 körül Szt. László, aki Saint
Gilles-i bencéseket telepített ide. 1091 és 1095 között épült, sokáig csak
franciák lakták. 1533 körül a török elpusztította. Ásatások 1823, Mátray
Gábor: 1824 és 1828, Gerece Péter: 1885.

Széchenyi-kastély (1855). A somogyvári templomból töredékek: Szent
István megkövezése, fehérmárvány, XI. sz. Szárnyas griff, XII. sz. Szár-
nyas griff tövishúzóval, XII. század. Krisztus-dombormű, XII. sz. Angyal-
dombormű, XII. sz. Zatkai Jánosné vörösmárvány sírköve, 1529. Sírkő,
1524. Oszloplábak, pillérfejek, zárókövek, stb., ókori leletek. Kapuvári
régiségek.

Várrom, a hegyen, sáncai még látszanak.

SOMOGYVISZLÓ

Ref. templom, épült 1784-ben.

SZABÁS

R. k. templom, épült 1840 körül.

Ref. templom, épült 1835-ben. Önkehely, kanna és keresztelődény,
1811.

Tallián-kúria, építtette Tallián János 1840 körül.

SZALACSKA, lásd NAGYBERKI

SZENNA

Ref. templom, épült 1785-ben. A karzat felirata 1787-ből, mely a fes-
tésre vonatkozik: „Nagy Pál Balás Nagy Váti asztalos mester ember ezt
az Úr házat elkészítette 1787-ik esztendőben”. Néhány régi edény.

SZENTBALÁZS

R. k. templom, épült 1777—1782 között.

SZENTGÁLOSKÉR

R. k. templom, épült 1749-ben.

SZENYÉR

R. k. templom, helyreállították 1745-ben.
Várrom csekély alapfalai.

SZILVÁSSZENTMÁRTON

Ref. templom, épült 1844-ben.

SZOLÁD

R. k. templom, épült 1775-ben.

Ref. templom, (1896). Két kanna, 1727. Tányér, 1742.

SZOROSAD

R. k. templom, épült 1835-ben.

SZÜCSÉNY, lásd FELSŐZSITFA

SZULOK

R. k. templom, épült 1800-ban.

TAB

R. k. plébániatemplom, helyreállították 1756-ban. Dorffmeister falképei-vel lapos csehkupolákon. Copf főoltár.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1846-ban.

Zsinagóga, épült 1762-ben.

Welsersheimb-kastély, XVIII. század vége.

TAPSONY

R. k. templom, épült 1750—1753 között.

Régi megyeház, épült 1715—1735 között. Tapsony a XVIII. században megyei székhely volt. Földszintes, félkörös nyílásokkal.

TARANY

R. k. templom, épült 1763-ban. Mozgalmas mennyezetképe (Szent János fővétele) valószínűleg Dorffmeister István műve. Harang, 1721, 1767.

TASZÁR

R. k. templom, helyreállították 1747-ben.

TELEKI

R. k. templom, hosszúkás négyszög, félköríves szentéllyel, diadalívét 2 román oszlop fő (egyik állatokkal, másik növényi indákkal) tartja. A templomot 1271-ben szentelték fel, 1753-ban renoválták.

TENGŐD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyszerű homlokzattal, háromboltszakaszos hajóval, épült 1787-ben. Címeres sírkő felső fele: venerabili viri dni ladislai ppositi ecclie demesien" felirattal, azaz László dömösi préposté, Cicevárról, az elhagyott templomból.

TOPONÁR

Festetich-kastély, építtette Festetich Antal a XIX. sz. elején. Később átalakítva. Kovácsoltvas-kapu a szigetvári várból.

TORVAJ

R. k. templom, helyreállították 1755-ben.

TÓTÚJFALU

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzat szélén előrenéző támpillérekkel. Kétboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentély. Északi oldalon sekrestye. Épült a XV. században, átépítették 1750-ben.

TOROKKOPÁNY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, melyet jón fejezetű, füzéres, cipfízlésű, falpillérek díszítenek, elől órával. A főpárkány szélén 1—1 gömbváza. Toronysisak új. A homlokzaton 2 üres fülke. Oldal-homlokzatok falpillérekkel. A nyolcszög három oldalával záruló csúcsíves szentély, háromszor szélesbülő támpillérekkel. A templomot a török világban védelmi célokat szolgáló fal vette körül melynek nyomai látszanak. Belül egyetlen széles íven nyugvó orgonakarzat. Kétboltszakaszos hajó. Szentély csúcsíves hálóboltozattal, mely 8 konzolba fut le. Ugyanitt XVIII. századi ablakok. A szentély 1490 körül, a hajó a canonica visitatio szerint 1799-ből. Oszlopos és sokalagos rokokó fa-főoltár 1790 körül, az ormába való Szentháromság csoport ma az oltár mögött, helyében modern Krisztus-csoport. Bal mellékoltár Nep. Szt. János, jobb a Szepeltilen fogatás tiszteletére, jelentéktelen, XVIII. század végi művek. Figurális faszószék trombitáló angyalokkal, ugyanebből az időből. Egyszerű copfstílusú padok. Ezüstkehely Bíró Márton címerével és új cuppával. A régi harangok beolvasztva.

R. k. plébániaház, kibontatlan pincéjében fojtották meg a hagyomány szerint a koppányi vár utolsó török parancsnokát. Török sírkő kertben.

Török sírkő, Németh Andor kőorvos kertjében.

Török kút, boltozatos, a közeli erdőben.

VÁRDA

R. k. templom, épült 1830 körül.

VARJASKÉR, lásd SOMOGYSZENTPÁL

VÉSE

Ev. templom, épült 1785-ben, 1872-ben átalakították.

Merkepusztai rom, kolostor maradványa.

VISZ

Oszlopok és faragványok Bán Gáspár kertjében.

ZÁDOR

Ref. templom, egyetlen, félig a homlokzataból kiugró hagymasisakos toronnyal, épült a XIV. században, átalakították 1456-ban és 1872-ben.

Várrom csekély alapfalmaradványai.

ZALA

R. k. templom, helyreállították 1754-ben.

Zichy-kastély, újraképezte Zichy Ferenc, 1830-ban. Benne az itt született Zichy Mihály festő művei és ereklyéi. Fa-középrizalittal.

ZAMÁRDI

R. k. templom, épült 1771—1774 között, tornya 1777-ben. Az oltár, a szószék, az orgonatok rokokó, barokk kehely, és úrmutató. Bosnyák Mártonné, Niczky Judit klasszicizáló vörösmárvány síremléke. Harang, 1790, 1796.

Templomrom, csekély középkori maradvány.
Szamárkő, pogánykori áldozó oltárkő.

ZICS

R. k. templom, építtette 1786-ban Zichy József. Dorffmeister István mennyezetképei a hajóban és a keskenyebb szentélyben: Angyali üdvözlés, Atyaisten kereszttel, 1790 körül.

ZIMÁNY

R. k. templom, épült fából, 1746-ban.

ZSELICKISFALUD

Ref. templom, épült 1700-ban, átépítették 1884-ben.
Várrom, középkori alapfalak.

ZSELICSZENTPÁL

R. k. faharangláb, XVIII. század.
Kolostorrom részben fel nem tárt alapfalai.

ZSIBÓT

Vermes-kúria, épült 1840-ben.

SZABOLCS-SZATMÁRMEGYE

AJAK

R. k. templom, épült 1819-ben.

Ref. templom, homlokzatán támpillérek, egyenesen záródó, románstílusú szentélyében 2 ablak. Festett famennyezete és finom szószéke XVIII. századi. Vésettdíszű aranyozott réz kehelyfedője 1500 körülről. Önkehely XVIII. századból. Négy ónkanna, 1722.

Harangtorony, fa, XVIII. század.

ANARCS

R. k. kápolna, építtette Teleki Borbála, 1792-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek 2 emeletén román (?) ívsorok láthatók, érdekes csavart toronnyal, a nyolcszög három oldalával záródó támpilléres szentéllyel, gótikus, XV. század. Déli oldalon 2 csúcsíves ablaknyílás, a szentélyben 3. A hajó lapostetejű, a szentély boltzata eredeti, az utóbbiban gazdagon faragott íves és oszlopos gótikus szentségtartó fülke, alul Báthory-címerrel és 1475-ös évszámmal. Terítő, 1739.

Czóbel-kúria, földszintes, középoromzattal, klasszicizáló.

Teleki-kúria, később a Rézler-családé, XIX. sz. első fele.

APAGY

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Eredetileg középkori volt, negyedszer 1867-ben alakították át. Kehely 1870-ből. Oláh Dániel ezüst pohara, 1666. Tányér, 1778.

BAKTALÓRÁNTHÁZA

R. k. templom, nagy homlokzati toronnyal. Belső kapukerete reneszánsz stílusú, faragott kőből, felül: MATHEVS. DE. BAKTHA. FACVNDVH. CVRAVIT, 1519. Károlyi fogadalmi képe érdekes csataábrázolással 1737-ből. Filigrános kehely hatkarélyos talppal, áttört nodussal és új cuppával 1500 körül. Antependium és miseruha bársonyból, gazdag aranyhímzéssel, mely az úrihímzések motívumait használja, ajándékozta Haller Gáborné, Károlyi Klára. Copfstílusú ornátus. Harang, 1596.

Ref. templom, klasszicizáló. A torony és a bővítés 1844-ből. Szép klasszicizáló szószék és a Degenfeld-család intarziás padja 1820 körül. Hímzés 1742-ből. Kehely, 1717. Tányér 1805. Keresztelő kanna 1844.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal (1905), copfstílű, épült 1842-ben. Belül jelentéktelen.

Degenfeld-kastély, copfstílű, egyemeletes, később a Podmaniczky-családé. Ma Rákosi Mátyás Tüdőszanatórium.

BALKÁNY

Ref. templom, eredetileg katolikus, épült 1600 körül. Kehely 1767, tányér 1775.

Gencsy-kastély, épült 1774-ben. Ma egyemeletes, beugró, árkádós középrésszel, teljesen átalakítva.

BALSA

Gör. kat. templom, XVIII. század vége.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és félköríves szentéllyel, barokkstílű. Épült 1740-ben, 1885-ben renoválva.

BARABÁS

Ref. templom, épült a XV. században, 1803-ban bővítették, 1823-ban tornyot emeltek hozzá. Tányér, 1615, kanna, 1648. Terítők, 1709 és 1829. Gótikus harang.

BENK

Ref. templom, épült 1843-ban.

BEREGDARÓC

Ref. templom, épült 1838-ban.

BEREGSURÁNY

Ref. templom, gótikus, a torony és szentély támpillérekkel, 1893-ban és 1930-ban renoválva. Homlokzatán gótikus kapu. Téglaszószék a XVIII. századból, népies, barokk díszítéssel, hangvetője 1784. Diadalív és szentégboltozat eredeti, a bordák és 2 gótikus alak is. Mész alatt falképek. Egyszerű szentségtartó fülke. Déli falban kis kerek gótikus ablak, eredeti mérművel. A diadalív felett 1715-ös évszám, ekkor is megújították. A hajóban Csebi Pogány Mária fa-epitáfiuma 1807-ből, érdekes magyar szöveggel. Kenyértálca, 1587.

Bay-kastély, XVIII. század eleje.

Kastély, tervezte Ybl Miklós, Károlyi Lajos számára.

BERKESZ

Ref. templom, épült 1804-ben. Benne régi ötvösművek.

Vay-kastély, egyemeletes, 7+11+7 ablakos, középrizalitja magasabb a szárnyaknál, épült 1815-ben.

BESENYÓD

Ref. templom, XVIII. század vége.

BIRI

Gör. kat. fatemplom, XVIII. század.

BOTPALÁD

Ref. templom, épült 1826-ban.

BOKONY

Gör. kat. templom, épült a XIX. sz. elején.

BUJ

R. k. templom, épült 1825-ben.

Gör. kat. templom, épült 1817-ben.

Ref. templom, épült 1749-ben. Úrasztali edények a XIX. század elejéről.

Török-szakad-csárda, szerepel Jókai „Egy magyar nábob” c. regényében.

BUDIVÁR, lásd VAMOSATYA**BUDSZENTMIHÁLY**

R. k. templom, épült a XIX. század elején.

Ref. templom, eredetileg gótikus, többször átalakítva. Kapuján 1788. Nagyméretű.

Dessewffy-kastély, földszintes, részben emeletes, hatoszlopos és oromzatos középrizalittal, épült a XIX. század elején. 1850 és 1870 körül bővítve. A Földművelésügyi Minisztériumé.

CÉGÉNYDÁNYÁD

Ref. templom, épült 1797-ben, 1863-ban átalakították. Fedeles kanna, Nagyszalontai Toldi Miklóse volt, 1604. Két ezüstpohár, 1635, 1688. Két tányér, 1740, aranyozott ezüstkanna, 1808, ónkannák, 1794, 1796.

Kende-kúria, épült 1830 körül.

CSAHOLC

Ref. templom, épült 1828-ban. Két tányér, 1776.

CSARODA

Ref. templom, homlokzata kis román ablakkal, ajtó nélkül. Kétemeletes románstílusú tornyán iker- és hármablakok, galériás fasisak. Kapu a déli falon, szentélyen 2 román tölcserablak. Hajón és mennyezeten támpillérek. Bent kétoszlopos, románstílusú karzat, diadalív. A keresztboltozatos szentély egyenes záródású keleti és déli felén XIV. századi falfestmények, álló alakok. A keleti falon 2 szent nő, 2—2 szent férfi között, fent fájdalommal Krisztus, a délin 3 apostol. Alattuk függönydísz töredékei. A diadalív szentélyi oldalán is freskónyomok. A hajóban festett famennyezet, 1642-ből. Rédei Ferenc fa-epitáfiuma 1758-ból, áttört szószék-hangvető. XVIII. század. A XIII. században épült kisméretű és jó állapotban lévő templomka a román stílus harmonikus emléke.

Ref. fatorony, széles alappal, fent félkörös záródású ablakkal, XVIII. század.

CSÁSZLÓ

Ref. templom, épült régebbinek helyén 1798-ban.

CSEGLÖD

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati tornya támpillérekkel, boltozatos, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel, hajóban famennyezettel. XV. század. Középkori oltárszárnyai az esztergomi Keresztény Múzeumban.

CSENGER

R. k. templom, építését 1802 körül kezdték, befejezték Hám János püspök segítségével 1829-ben. Klasszicizáló.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti támpilléres, nyolcszögletes toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló, támpilléres szentéllyel. Gótikus. 1713-ban újjáépítették. Kriptájában Melith György († 1575) és Prépostváry István († 1602) címeres síremléke. Kriptájában 1932-ben szép későreneszánsz ékszereket találtak, melyek a Nemzeti Múzeumba kerültek.

Szuhányi-kúria, földszintes manzárdtetős, árkádos homlokzattal, épült a XVIII. században.

Gyógyszertár, épült 1825-ben.

CSENGERSIMA

Ref. templom, koragót kapuzattal, szentélyben régi papiszék és szószék. Középkori, 1545 óta a reformátusoké. 1729-ben átépítették. Régi aranyozott pohár. Két tányér, 1792.

CSENGERÚJFALU

Gör. kat. templom, épült 1832-ben.

Ref. templom, épült a régebbinek helyén, 1811-ben. Úrasztali pohár.

DARNÓ

Ref. templom, épült a XVII. században. Oldalára kis tornyot építettek és megnagyobbították 1824-ben. Úrasztali edények és terítők a XVIII–XIX. századból.

Ref. faharangláb, 4 lábbon, épült 1824-ben.

Kastély, épült 1776-ban.

DEMECSER

Ref. templom, épült a XVI. században, 1820-ban átépítve. Régi úrasztali edények. Tornyó 1825-ből.

Elek-kúria, épült 1728 körül.

DOMBRÁD

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült 1790-ben.

DÜGE

Ref. templom (XX.) század). Úrasztali edények, XVIII. és XVII. század. Kehely, 1662.

Nozdroviczky-kúria, földszintes, manzárdtetős, épült 1812-ben.

ENCSENC

Gör. kat. templom, épült a XVIII. században.

Ref. templom, eredetileg a rácoké, épült a XVI. században, többször átépítve.

EPERJESKE

Jármy-ház, földszintes, nyolcoszlopos középrizalittal, épült a XIX. század első felében, megújították 1848-ban.

Pilis-kúria, épült 1840 körül.

ERCSIVÁR, lásd KISLÉTA

FÁBIÁNHÁZA

Gör. kat. templom, épült 1815 körül.

Ref. templom, épült 1725-ben, 1833-ban átalakították. Kehely, 1738. Két ónkanna és 2 tányér, XVIII. század.

FEHÉRGYARMAT

R. k. templom, barokkos, épült 1816-ban, 1900-ban átépítve.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya galériás, faszindelyes sisakkal. A torony és a főkapu gótikus. Szószék hangvető, papiszékek copf-stílusúak. Épült a XV. században, javították 1766, 1794, 1835, 1900 és 1927-ben. Szentélye kibővítve, belül nem gótikus. Két fatábla, 1766 és 1794, magyar zoltárszövegekkel. Keresztelő kanna, 1778, óntál, 1715. Terítő, 1715. Harang, 1587.

FEJÉRCSE

Ref. templom, barokkos, épült 1802-ben, megújítva 1916. Tornya 1836-ból.

FÉNYESLITKE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstílusú, XVIII. század vége.

Ref. templom, tornya román, 4 fiatoronnyal, hajó XVIII. század. Átépítették 1831-ben.

Nep. Szt. János-szobor, kőből, XVIII. század.

Erős-kúria, földszintes, négyoszlopos középrizalittal, épült 1847-ben.

Orosz-kúria, épült a XVIII. század végén. Később a Petrovay-családé.

FULESD

Ref. templom, barokk, épült 1821—1851 között. Ónkanna, 1667.

FULPÓS

Ref. templom, egyetlen alacsony homlokzati toronnyal, épült 1834-ben. Tornya 1895-ből. Ezüstkehely 1633 és 1749. Régi ónkanna és ezüst-tányér.

FULPÓSDARÓC

Ref. templom (1875). Kehely és tányér, 1782.

GACSÁLY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti, nyolcszögű, háromemeletes

toronnyal, bélletes kapuzattal, támpilléres hajóval és alacsonyabb szentéllyel. Festett famennyezet. Épült a XV. században. 1734—1759 között javították.

GARBOLC

Ref. templom, épült 1848—1868 között.

GÁVA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1818-ban, 1886-ban átalakítva. Egyszerű. Kehely, XV. század. Úrasztali terítők, 1626 és 1712.

Gör. kat. templom, egyszerű, barokk, XVIII. század, 1935-ben renoválva.

GEBE

Ref. templom, épült 1750 körül.

GÉBERJÉN

Ref. templom (1883). Kehely, 1679. Kanna, 1689. Két régi tányér.

Jékey-kúria, egyik, földszintes, középorommal, épült a XIX. század elején.

Jékey-kúria, másik, épült a XVIII. század végén.

GÉGÉNY

Ref. templom (1903). Ezüstkehely, 1685. Ezüsttányér, 1675. Harang, 1696.

GELÉNES

Ref. templom, épült a XIX. század elején.

Ref. faharangláb, épült 1777-ben.

Várrom nyomai.

GEMZSE

R. k. templom, épült a XVIII. században.

Ref. templom, 1842-ben bővítették. Ezüstkehely, 1692 és XIX. század.

Ref. fatorony, XVIII. század.

GERGELYIUGORNYA

Gergelyi ref. templom, benne szószék 1752—1762-ből.

Gergelyi ref. faharangláb, épült 1816 és 1817 között.

GESZTERÉD

R. k. templom, épült 1811-ben.

Ref. templom, épült 1808-ban. Öntányér, Salzer János műve, 1808.

Finta-kúria, XVIII. század.

Finta-kastély, XIX. század első fele.

GULÁCS

Ref. templom, gótikus támpillérekkel, barokkos toronnyal. Úrasztali edények, XIX. század eleje.

GYÖRTELEK

Ref. templom, épült 1822-ben, tornya 1871. Aranyozott ezüstpohár, 1791, óntányér, 1744, régi üvegkancsó.

GYULAHÁZA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, XVIII. század, 1924—1928-ban átalakítva. Kanna, 1719 és 1807.

GYUGYE

Ref. templom, kisméretű, XVIII. század.

Ref. faharangláb, négyszegletes torony, benne harang 1811-ből.

GYURE

Ref. templom, épült 1837-ben, megújítva. Három kehely, kanna, 2 tányér, 1726 és 1774.

Erdőhegyi-kúria, XIX. század eleje.

HERMÁNSZEG

Ref. templom, épült 1799-ben. Két kehely, 1709 és 1760. Ónkanna, óntányérok, keresztelési készlet. Óntányér, 1606.

Ref. faharangláb, benne harangok, 1698, 1812-ből.

HETE

Ref. templom, csinos toronysisakkal, 1802. Régi úrasztali edények.

HODÁSZ

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a hajónál alacsonyabb szentélyvel. Épült a XV. században. Két kanna és 2 tányér, 1677. Keresztelőedény, 1700. Régi pohár.

IBRÁNY

Ref. templom, hegyes toronysisakkal, épült állítólag 1510-ben. 1892-ben átépítették. Ónkanna, XVII. század. Harang, 1645, 1731.

ILK

Ref. templom, a homlokzat felső szélein vázakkal, XVIII. század vége.

JÁND

Ref. templom (1896). Harang, XVII. század. Ezüstpohár, 1639, ónkanna, 1692, kis kanna, 1737.

JÁNKMAJTIS

R. k. templom, épült a XV. században.

Gör. kat. templom, épült a XIX. század elején.

Ref. templom, épült a XIX. század elején.

Ref. faharangláb, benne harang 1828-ból.

Hadik-Barkóczy-kastély, emeletes, manzárdtetős, épült a XVIII. században.

JÁRMI

Ref. templom, épült 1798-ban, 1890-ben bővítették. Onkanna, 1698. Tányér, 1699. Terítő, 1692 és 1699. Az orgona XVIII. századi.

KÁLLÓSEMJEN

Gör. kat. templom, gótikus, támpilléres szentéllyel, XV. század. A hajó és a torony 1850 körül épült.

Kállay-kúria, földszintes, 3+1+3 tengellyel, volutás középrizalittal és manzárdtetővel, 1750 körül.

KÁNTORJÁNOSI

Gör. kat. templom, épült a XVIII. században.

Ref. templom, középkori, átalakították 1898-ban. Tornya 1833—1838-ból.

KÉK

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyenes záródású szentéllyel, épült 1828-ban, 1871-ben átalakítva.

KÉKCSE

Ref. templom, épült 1790-ben. Fauser Mátyás budai önöntő kenyérszító tányérja. Kehely, 1794. Kanna, 1797.

KEMECSE

R. k. templom, épült 1811-ben.

Ref. templom, épült 1809-ben. Ezüsttányér, 1685. Aranyhímzéses terítő. Niczky-kastély, emeletes, épült a XIX. század elején.

KISAR

Ref. templom, gótikus támpillérek a szentélyen és a tornyon. 1797-ben átalakítva. Copfstilű szószék és hangvető. A templomot 1877-ben átépítették. Harang, 1641, 1800.

KISHÓDOS

Ref. templom, épült 1823-ban. Régi úrasztali edények.

KISKÁLLÓ

R. k. templom, fatornyos, XIX. század eleje.

Kállay-kúria, földszintes, árkádos, manzárdtetős, épült 1780 körül.

KISLÉTA

Gör. kat. templom, épült 1790-ben, jelentéktelen.

Ref. templom, copfstilű homlokzati torony; támpilléres, gótikus hajó és szentély, XV. század. Átépítették 1801-ben. Négy kehely, egyik rézből, a XV. századból, 2 kanna és keresztelődények, XVIII. század. Régi terítő.

Gencsy-kúria, földszintes, közép- és oldalrizalittal, 2+2+1+2+2 nyílással. Klasszicizáló.

Ercsi várrom, Pócspetri felé, középkori alapfalak.

KISLÓNIA, lásd LÓNIA

KISNAMÉNY

Ref. templom, gótikus, 1807-ben átépítve. Festett famennyezet, 1755. Domahády-kúria, épült 1830 körül. Kastélyrom, XVIII. század.

KISPALÁD

Ref. templom, épült 1815-ben. Kendő, XVIII. század.

KISSZEKERES

Ref. templom, gótikus, XV. század, támpillérekkel, részben meglévő mérműves gótikus ablakokkal. Falfestménytöredék, XV. század. Déli falában Rozsályi Kún László epitáfiuma, XVIII. század. Szószék, hangvető és papiszékek 1771-ből. Padok XVIII. század. Ónkupa, XVIII. század, 2 ontányér, ezüstpohár, XVII. század. A templomot 1937-ben renoválták.

Ref. fatorony, egyszerű, állványozása XVIII. század. Harang: Wierd György, Eperjes, 1646.

KISVÁRDA

R. k. templom, a hajó és az egyetlen homlokzati torony 1806-ból, szép copfstíli főkapuval. A szentély a nyolcszög három oldalával zárul, csúcsíves ablakaiban mérművek nyomai. Bent a szentélyben gótikus konzolok, 6 szépen faragott XV. századi fejjel (Próféták?). Báthory-címer és két XVI. századi konzoltöredék a templom kökerítésébe falazva.

Ref. templom (1896). Kehely, 1675.

Szt. Flórián, kőszobor, copfstíliú.

R. k. plébánialak, 2 bolthajtásos szobával. Ajtaja felett kő, azon felírás: Ladislaus de Kis-Várda, 1504.

Várrom, téglából, csúcsíves részletekkel és reneszánszstíli ablakok nyomaival. Hatalmas méretű. Nagyrészt a XVI. századból. Izabella és János Zsigmond ostromolta. II. Rákóczi Ferenc soká itt tartózkodott. Felkelése után a vár egy részét a benne lévő Szt. Zsigmond-kápolnával együtt lerombolták.

KISVARSÁNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1854-ben. Kehely, 1643 és 1785. Kanna, 1800. Terítők, XVIII. század.

KOCSORD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1833—1837 között. Két ontányér, 1792.

KOMLÓDTÓTFALU

Ref. templom (1855). Kehely, 1723. Két kanna és 2 tányér, 1711.

Becsky-kúria, földszintes, manzárdtetős, középrizalittal. Épült a XVIII. században. Később a Kossuth-családé.

KOMORÓ

Ref. templom, gótikus nyomok, elrontva. 1801-ben renoválva.

Somlyódy-kúria, földszintes, épült a XIX. század elején.

KOPÓCSAPÁTI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Barokkstilű, XVIII. század. A homlokzat felső záródásán kétoldalt szobrok. Kapuzata 1801. Oszlopos barokk oltár, barokk szószék, festett erkély. Szentélyben Szentháromság kupolafreskó. Copistilű kőkeresztút. Hajóban Bessenyei Antónia „szép szűz” vörösmárvány epitáfiuma 1807-ből (fejfel). Szentélyben Erőss Anna vörösmárvány epitáfiuma, 1802.

Ref. templom, épült 1810-ben. 1927-ben átalakították.

Újhelyi-kastély, klasszicizáló, XIX. század eleje. Azelőtt az Ilosvay-családé.

KÓTAJ

R. k. templom, épült 1806-ban.

Ref. templom, épült 1700-ban.

Ibrányi-kúria, földszintes, klasszicizáló.

Jármly-kúria, földszintes, oromzatos középrizalittal. Klasszicizáló.

Fráter-kúria, földszintes, manzárdtetős, oromzatos középrizalittal. Klasszicizáló, épült 1800 körül.

KOLCSE

Ref. templom, gótikus támpillérekkel, 1896-ban megújítva. Neogót ablakok. Belső kapuja gótikus kőkeresztrel, szentélyében 7 gótikus gyámkő; a bordák hiányoznak. Szentélyben díszes, oszlopos, gótikus szentségtartó fülke, a másik bevakolva. Bútorzat népies rokokó, XVIII. század. Gótikus oldalkapu, bevakolva. Kanna, 1636. Kehely, 1620 és 1688.

Ref. fatorony, galériás, épült 1794-ben. Harangok, 1808, 1804.

Ev. templom (1867—1869). Két tányér, egyik 1736. Kehely, 1736.

KOMORÓ

Ref. templom, épült 1796—1802 között. Tornya 1831—1832-ből.

LASKOD

Ref. templom, fatornya a nyírturai templomé volt, 1821-ben adták el. A templom 1490-ben épült, 1830-ban kibővítették. Két tányér, 1699.

LEVELEK

R. k. templom, oromzatos homlokzata saroktámpillérekkel, torony nélkül, béleletes portállal, gótikus, XV. század. Kapu felett gótikus fülkében Szt. Antal barokk szobra. Főoltáron Szentháromság-faszobor, XVIII. század. Szószék hasonlókorú festett evangélistákkal, feszület a szentélyben, XVIII. század. Niczky Ferenc címeres vörösmárvány epitáfiuma 1795-ből.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1790-ben, átalakítva, XVIII. századi ikonosztáz-képekkel és faragásokkal.

Molnár-kúria, régi része 1790-ből.

LÓNÝA

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya barokk, egyeneszáródású szentélyén románstilű résablakok. A szószék festett, hangvetője Asztalos Sándor Ferencről, 1776. Tányér, 1641.

Ref. fatorony, galériás, négy fióktoronnyal, felirata szerint Kakuk Imre készítette Bán Péter nevű legényével, 1781.

LÖVÖPETRI

Ref. templom, épült 1822-ben. Két ónkanna, 1723.

MAGOSLIGET

Ref. templom (1939). Domborműves óntányérján a 7 választófejedelem.

MÁND

Ref. templom, favazra döngölt vályogból, sokszögű, gótikát utánzó szentéllyel, épült 1787—1790 között. Népies berendezése 1791-ből. Két ónkanna, 1603. Szőnyeg, 1617. Terítők, XVIII. század.

Ref. fatorony, egyszerű, XVIII. század. Megújították 1889-ben.

MÁNDÖK

R. k. templom, copfstílusú homlokzati toronnyal és oszlopos főkapuval. Épült 1821-ben.

Gör. kat. templom, fából, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1780 körül. Kapuja 1820-ból. Aranyozott ezüstkehely, XV. század.

Zsinagóga, XIX. század eleje.

Forgách-kastély, földszintes, erősen kiugró oldalrizalitokkal, oromzatos és pilléres, háromnyílásos középrizalittal és manzárdtetővel. Barokkstílusú, XVIII. század vége.

MÁRIAPÓCS

R. k. templom, gótikus, XV. század, támpillérekkel, erősen megújítva.

Gör. kat. kegytemplom, barokkstílusú, homlokzatán 2 toronnyal, hajóján 2 huszártoronnyal. Kapuja felett kronosztikon, 1731. Bent kereszt-hajós, XIX. századi ikonosztáz, Mária-kép. (Balkán, XVIII. sz.) Barokk oltárok és szószék, utóbbin Szt. Mihály faszobra.

Gör. kat. kolostor, épült 1756-ban.

MÁROKPAPI

R. k. templom, barokk, átalakítva, déli oldalán, kívül XVIII. századi sírkő és töredék 1839-ből.

Ref. templom, gótikus, XV. század. Csúcsíves kapukeret, XVIII. századi fakapu. Egyeneszáródású, alacsony szentély. Ornamentális díszű, festett famennyezet, szószék 1789-ből. Fakórus. A szentély baloldalán gótikus szentségtartó-fülke, rongált, XV. század, beleépítve Lipcsey Józsefiné vörösmárvány epitáfiuma, 1812-ből. Szentély boltozata ép, gótikus bordákkal, a belső különben átalakítva. 1937-ben leégett.

Ref. fa-harangláb, szerkezete a XVIII. századból, megújítva.

MÁTÉSZALKA

Ref. templom, eredetileg sokszögű, hátul négyzetessé alakított, egyetlen homlokzati, románstílusú, ikerablakos toronnyal, támpillérekkel. A szentély külső falán kétcímeres barokk epitáfium. Pohár, 1588. Két kehely, 1600 körül. Talpas pohár, 1650 körül.

MATOLCS, lásd TUNYOGMATOLCS

MÁTYUS

Ref. templom, gótizáló külsővel. Berendezése 1732-ből. Festett fennyezése 1778-ból.

Ref. fa-harangláb, XVIII. század.

MÉHTELEK

Ref. templom, épült 1653-ban. Renoválták 1777-ben.

MÉRK

Ref. templom (1899—1914). Tányér, 1630. Kehely, 1680. Terítő, 1686.

MEZŐLADÁNY

R. k. fatorony, XVIII. század.

Ref. fatorony, XVIII. század.

MILOTA

Ref. templom, épült 1793ban. Kehely és kanna, 1773 és 1788.

Ref. fa-harangláb, épült 1827-ben. 1866-ban bádoggal fedték.

NÁBRÁD

Ref. templom (1906). Kanna, 1652 és 1728. Kehely, 1637. Máriássy Mária terítője, 1646.

NAGYAR

Ref. templom, keleti része r. k. kápolna volt, épült 1800-ban. Tornyának tervezője Csepélyi Mózes ácsmester, 1800.

NAGYDOBOS

Perényi-kastély, épült 1808-ban.

NAGYECSED

R. k. templom, épült a XVIII. században.

Ref. templom, épült 1806 és 1840 között. Kehely, 1634. Terítő, 1639.

NAGYGÉC

Ref. templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel, épült a XV. században. Ontányér, 1732. Terítő, 1746. Harang, 1698.

Haynau-kúria, Kisgécpusztán, emeletes, háromablakos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló.

Luby-kúria, parasztházszerű, XIX. század eleje.

NAGYHALÁSZ

Ref. templom, épült 1789—1790-ben. Kehely, 1619. Terítő.

Csuha-kúria, épült a XIX. század elején. Később a Kállay-családé.

Pusztatemplom, talán a századi apátság romja, XV. század.

NAGYHÓDOS

Ref. templom, épült 1846 és 1848 között. Tornya 1856.

NAGYKÁLLÓ

R. k. templom, gótikus, XV. század, erősen átépítve 1753—1754 és 1783-ban.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk, 1904-ben megújítva.

Ref. templom, gótikus támpillérekkel, XV. század, erősen átépítve 1710-ben. Copfstilű tornya külön áll. Ezüstkehely, 1645, 1680. Három kanna, 1664. Kis kanna, 1742. Aranyozott kanna, 1782. Két tányér, 1648, 1657. Három terítő, 1662, 1762, 1768.

Megyeháza, jelenleg elmeógyógyintézet, közép- és oldalrizalitokkal, szép ablakdíszekkel, egyemeletes, 2+5+3+5+2 osztással, épült 1740-ben. 1949-ben erősen átalakítva.

NAGYLÓNIA, lásd LÓNIA

NAGYSZEKERES

Ref. templom, gótikus, XV. század, XIX. századi faharangtoronnyal egybeépítve, bádogsisakkal. Pálcátagos kapuja, támpillérei, ablakai XV. század. Déli oldalán gótikus kapu. Diadalíve freskógyanús. Népies kórusa, széské, padjai 1773-ból.

Isaák-kúria, 1822-ben már állt.

Síremlékek, a templom mellett, XIX. század eleje.

NAGYVARSÁNY

Ref. templom, hajdan gótikus. Teljesen átalakítva 1926-ban. Szentélyben mérműves ablak. Reneszánsz szentségtartó-fülke 1522-ből. Középkori kehely. Hat edény, XVII—XVIII. század. Terítő, Thoroczky Mária műve, 1656.

Gyulay-kúria, XIX. század eleje.

NAPKOR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. A homlokzat és a torony barokk, 1761, a hajó és az egyeneszáródású szentély gótikus, támpillérekkel. XVIII. századi kehely.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1800 körül.

Ref. templom, fiókboltzatokkal, áttört dongaboltozattal, barokk, XVIII. század.

Kállay-kúria, földszintes, négyoszlopos középrizalittal, klasszicizáló.

Czukor Vilmos háza, itt lakott Jósika Miklós. XVIII. század.

NEMESBORZOVA

Ref. templom, eredetileg gótikus, erősen átalakítva. Berendezése népies rokokó, XVIII. század.

Ref. fa-harangtorony, galériás, épült 1680 körül.

NYIRBAKTA, lásd BAKTALÓRÁNTHÁZA

NYIRBÁTOR

Minorita-templom, egyszerű homlokzat, hajón és szentélyen támpillérek, mindkettőn 3—3 mérműves, különböző díszű ablak. Négyszakaszos hajó diadalívvél és háromszakaszos, a nyolcszög három oldalával záruló szentély. Oltárok: az orgonakarzat alatt balra modern oltár,

2 XVIII. századi faszoborral, vele szemben Mária-kép, faragványos oltáron. Hajóban balra Passió-oltár, nagy faszoborcsoportokkal, készítette 1737-ben Krucsay János és neje, Pogány Borbála. (Címeres felirata: SP. DNUS IONES KRUCSAJA SP. DNA BARBARA POGANIJ FIERI FECERUNT A. 1737), diadalív balján Szt. Anna-oltár, 3 címerrel, jobbra Pietà-oltár 1751-ből (címeres felirata: SP. B. STEPHANUS IOSA DE NEMETH SZÜGYHI M. T. M. B. DE SZABOLCS EMERITUS V. COMES 1730. EXTRUI HAEREDES VERO EIUS D. NATONIUS NICOLAUS ET STEPHANUS FILII BARBARA ET CRISTINA FILIA AC SUCCESSORE S. CLARA 1751. I. N. AURARI CURARUNT). Főoltár 3 képpel, felül Szt. Mihály faszobrával Assisi Szt. Ferenc tiszteletére 1753 (felirat a szentélyben balra). Szentélyboltozaton XVIII. századi freskótöredékek. Szentélyben jobbra Károlyi József faragott fa-epitáfiuma 1803-ból. Valamennyi oltár és a szószék gazdag faragványa ugyanabból a magyar műhelyből került ki, XVIII. századi szobrászatunk retrográd és vidéki, de zamatos emléke. A minoriták 1332-ben telepedtek le Nyírbátorban. Báthory István erdélyi vajda 1480 körül templomukat újraépíttette. 1587 körül a törökök kifosztották. 1717-ben Károlyi Sándor hozatta rendbe, 1889-ben a tető leégett s a torony beomlott.

Ref. templom, építtette 1484—1511 között Báthory István vajda. Toronynélküli, oromzatos homlokzat, támpilléres hajó és szentély, az utóbbi a nyolcszög három oldalával zárul, magas tető. A szentélyen 2, a hajó déli oldalán 3 négyesosztású (új) mérműves ablak. Külső díszítés: a homlokzaton pálcátagos, csúcsíves kapu, felette rendkívül finom Báthory-címer, felette félig elfalazott s vakká változtatott négyesosztású mérműves ablak. A déli oldalon, a 2. és 3. támpillér között reneszánsz kettős ablak. Ugyanitt oromfalas előcsarnok (későbbi), orma egy mérműves ablak felső díszítése. Alatta reneszánsz csúcsrózsa, elpusztult falifülke díszítése, az alatt remekül faragott gyümölcsfüzérrel keretelt Báthory-címer, mondatzalagán OPUS STEPHANI DE BATOR VAIVODAE, a keret alján 1488 felirattal. Az előcsarnok belsejében tojásdíszes és feliratos párkányú reneszánszstílusú kettős kőajtókeret. Belül: a nyugati falon új orgonakarzat, felül az említett elfalazott ablak. Az egész hajóban álhálóboltozat, mely konzolokba fut le. Főkaputól balra pálcátagos, későgótikus ajtókeret. A bal fal közepén népies festett szószék, XVIII. század. A szentély baloldalán kívülőlan faragott reneszánsz szentségtartó-fülke, XV. század vége. Mellette befalazott reneszánsz vakerkély. A szentély jobboldalán hármás reneszánszstílusú, fehérmárvány stallum, béléletében kétoldalt 1—1 Báthory-címerrel. Az oltár helyén Báthory István több darabra tört vörösmárvány sírlapja, mely az elhaltat párnán fekvő, oroslánál a lába alatt, páncélosan, baljában karddal, és címerpajzsral, jobbában lándzsával ábrázolja. Két fából faragott, reneszánszstílusú, berakott stalluma a Nemzeti Múzeumban. A templomot 1837-ben, 1867-ben és 1934-ben újítták meg, utoljára Möller István.

Ref. fatorony, zömök, széles alépitménnyel, galériás és fióktornyos, XVII. század első fele. Benne harang, Bethlen István és Péter készítette Eperjesen 1640-ben, Georg Wierd mesterrel.

Magtár, a vár maradványa, erősen átépítve.

NYÍRBÉLTEK

Gör. kat. templom, épült 1629-ben.

Templom, elhagyott, benne Prépostváry (1597) és Zsigmond Bálint epitáfiuma.

NYÍRBOGÁT

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1828-ban.

NYÍRBOGDÁNY

Ref. templom, épült 1758-ban. Egyetlen homlokzati toronnyal, a főhomlokzaton és oldalt ifnom füzérdíszes copf kapuval. Klasszicizáló szószerék. Kehely, 1600. Tányér, 1785. Terítő, XVIII. század.

Jármy-kúria, régi része 1514-ből. Földszintes, oromzatos középrizalittal. Később a Tahy-, Bujanovics és Szalánczy-családé. Klasszicizáló, 1873-ban átépítették.

NYÍRCSÁSZÁRI

Gör. kat. templom, barokk homlokzat előtti tornyán gótikus ablakok. A hajó és a nyolcszög három oldalával záródó szentély, az utóbbi orrtagos mérműves ablakkal, gótikus, XV. század. Belül laposan fedve. Átépítették a XVIII. században.

NYÍRDERZS

Gör. kat. templom, épült 1796-ban. Rokokó oltár.

NYÍREGYHÁZA

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1784—1786 között. A XIX. század végén átalakítva. Krisztus a keresztben, oltárkép, 1784/86. Három kehely, 1 kanna, 2 tányér, barokk. Harang, 1802.

Jósa András-Múzeum, alapítva 1888-ban. Óskori leletek. Népvándorláskori tárgyak. Geszterédi lelet, (honfoglaláskori vezéri aranykard töredékeivel). Eperjeskei lelet (2 tarsolylemezzel). Tuzséri lelet (tarsolylemez). Anarcsi korong. Nyírkarászi keresztcseske, bizánci (XI. század). — Petneházi corpus, XII. sz. Bizánci kétoldalas keresztcseske és még 3 corpus. Népművészet. Kisvárdai középkori korsó.

Régi városháza, földszintes, manzárdtetős. Földszintje 1841-ből, emelete 1872-ből. Itt született Benczúr Gyula festőművész.

Dessewffy-kastély, Királytelkén. XIX. század eleje. Ma tanyaközpont.

NYÍRGELSE

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocszával, épült 1800 körül. Kehely, 1790. Három kanna, 1744, 1817. Terítő, 1749, 1811.

NYÍRGYULAJ

Gör. kat. templom, épült a XVIII. század végén.

Ref. templom, kanna a XVI. századból. Négy kehely, XVII. század. Kanna, 1651.

NYÍRIBRONY

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század. Belül festett famennyezet, ugyanabból az időből. Kehely, 1720. Tányér, 1729.

NYÍRJÁKÓ

R. k. templom, XVIII. század. 1904-ben megújítva.

Ref. templom, tornya nincs, épült 1640-ben, átalakították 1791-ben.

NYÍRKARÁSZ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, fent kétoldalt Szt. István és Szt. László királyok kőszobraival, XVIII. század. 1890 körül átalakítva.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. század. Belseje megújítva. Ikonosztáz 1850 körül.

Ref. templom, egyetlen tömzsi, homlokzat előtti barokk toronnyal. Épült 1790-ben. Tányér, 1713. Kanna, 1796.

NYÍRKÉRCES

Ref. templom (1895). Régi önkehely, óntál, 1806.

Bozóky-kúria, később a Jármý-családé, XIX. század eleje.

Jármý-kúria, később az Uray-családé, XIX. század eleje.

NYÍRLOVÓ

Leővey-kúria, épült a XIX. század elején. Klasszicizáló.

NYÍRMADA

Gör. kat. templom, zömök homlokzati toronnyal, XVIII. század. 1922-ben megújítva.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1827-ből. 1875-ben megújítva. Kehely, 1600. Onkanna, 1661 és 1725. Óntányér, 1706, ezüstitányér, 1600. Terítők, 1743 és 1828.

NYÍRMEGGYES

Ref. templom, nyolcszögletű toronnyal, támpillérekkel és egyeneszáródású szentéllyel. A toronytól jobb falon felirat, mely szerint 1742-ben megújították. A megújítás abból állott, hogy az elrendezést megfordították, a torony a hajónál kisebb, s a nyolcszög három oldalával záródó eredeti szentély fölé került, melybe bejáratot vágtak. Belül 1938-ban teljesen átépítve. Három kehely, 1764. Két kanna, 1730 és 1742.

NYÍRMIHÁLYDI

Ref. templom, torony nélkül, félköríves szentélye a hajóval azonos szélességű, épült a XV. században. Két pohár 1656 és 1799. Fedeles ónkanna, 1738.

Ref. fa-harangláb, épült 1782-ben. 1930-ban renoválták.

Siposs-kúria, XIX. század eleje.

Ujfalussy-kúria, XIX. század első fele.

NYÍRPARASZNYA

Ref. templom, épült 1785 körül. 1914-ben átépítették.

NYÍRPAZONY

Gör. kat. templom, XVIII. század.

Ref. templom, gótikus, XV. század. Csúcsíves, pálcatagos kapuval. Belül 1923-ban teljesen átalakítva. Edények, XVIII. század.

Elek-kúria, később az Ónody-családé, földszintes. XIX. század eleje.

Elek-kúria, később a Liszkay-családé. XIX. század eleje.

Vályi-kúria, földszintes, oszlopos középrésszel, épült 1843-ban. Később a Korda-családé.

NYÍRTASS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1850 körül.

Gör. kat. templom, 1850 körül.

Ref. templom, gótikus nyugati ajtaja elfalazva, a templom gyökeresen átalakítva. Copfstílusú mennyezetes stallum. Kehely és kanna, 1792. Két régi óntányér.

Vay-kastély, XIX. század eleje.

NYÍRTÉT

Ref templom, gótikus szentélye teljesen átépítve. Kehely, Drezda, 1586.

NYÍRTURA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti tornya 1821-ből. A hajón és a nyolcszög három oldalával záruló szentélyén támpillérek. Toronyalatti belső kapuja gazdag pálcátágokkal és címerekkel 1488-ból. Talpas serleg, Pozsony, 1692. Két kanna, 1693. Tányér, 1801—1802. Terítő, 1802—1818.

Kállay-kúria, XIX. sz. eleje, igen megviselt állapotban.

Szűcs-kúria, épült a XVIII. században. Boltíves helyiségekkel. 1900 körül magtárrá alakították át, ma is az.

NYÍRVÁSÁRI

Luby-kastély, XIX. század eleje.

ÓFEHÉRTÓ

R. k. templom, homlokzatán Gersei Pethő Rozália címere, aki a templomot 1750-ben átalakíttatta. Egyetlen homlokzati torony, hajón és a nyolcszög három oldalával záruló szentélyen gótikus támpillérek, XV. sz. Belül a diadalív béléletében jobboldalt Szt. Katalint ábrázoló freskó, XV. sz. Barokkstílusú, aranyozott ezüstkehely, Gersei Pethő Rozália aján-déka 1733-ból, IML bécsi mester műve, 1742-ből. XVIII. századi úrmutató.

Ref. templom, épült 1803-ban.

OLCSVA

Károlyi-kastély, egyemeletes, 3+5+3 ablakos, középrizalitja tornácal és kétkarú lépcsővel. Épült 1709 körül.

OLCSVAAPÁTI

Ref. templom, épült 1814-ben.

Ref. faharangláb, épült 1770 és 1771 között. 1890-ben javították.

ÓPÁLYI

Gör. kat. templom, huszártoronnyal és szép sisakkal, XVIII. sz.

Ref. templom, klasszicizáló, erősen átalakítva. Talpas pohár, Zimmermann István brassói ötvöstől, 1680 körül.

OROS

R. k. templom, homorúfalú toronnyal, belül orgonakarzattal, épült 1824-ben. Rokokó kehely. Két ezüst viaticum szelence 1779-ből. Klasszicizáló kehely 1832-ből.

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilú, 1835 körül. 1854-ben átalakítva.

Ref. templom, valaha gótikus, 1928-ban teljesen átalakítva.

Kállay-kúria, később a Dessewffy-családé, XIX. század eleje.

Kállay-kúria, földszintes, középrizalittal. Kállay Jenőnéé volt, XIX. század első fele.

Rongyos-kastély, alapfalak, ismeretlen időből.

ÖR

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1802-ben. Harangok, 1675, 1775.

PAP

Ref. templom, épült 1838-ban. Serleg, 1626.

PAPOS

R. k. templom. Harang, 1636.

Ref. templom, épült 1836-ban.

PASZAB

Ref. templom, épült 1851-ben. 1935-ben átalakítva, jelentéktelen. Pohár, 1702.

PÁTROHA

Ref. templom, XVIII. század.

PÁTYOD

R. k. templom, épült 1833-ban.

Madarassy-kúria, épült 1844-ben.

PENYIGE

Ref. templom (1893). Kehely, 1698. Két kanna és két tányér, XVI. sz.

PETNEHÁZA

Ref. templom, torony nélkül, körül támpillérekkel, gótikus, XV. sz. Erősen megújítva. Főkapu új kerete alatt (szembenállótól jobbra), régi kapu a vakolat alatt. Ablakok kiszélesítve. Belül új. Úrasztali edény és aranyhímzéses terítő, 1700.

PIRICSE

R. k. templom, épült 1804-ben.

Ref. templom, épült állítólag a XIII. században, erősen átalakítva. Úrasztali kancsó, 1728. Öntányér, 1725.

Ref. faharangláb, épült 1791-ben. 1926-ban újra zsindelyezték.

PÓCSPETRI

R. k. templom, XVIII. századi, kibővítve, barokk szószékkel.

R. k. plébániaház, építették a Klobusiczkyak, XVIII. század,

PORCSALMA

Ref. templom, nyolcszögletű toronnyal, gótikus, tornya épült 1715-ben. Pohár, 1615.

Gyene-kúria, épült 1845-ben.

PUSZTADOBOS

R. k. templom, épült 1840-ben.

RAKAMAZ

R. k. templom, épült 1732-ben.

RAMOCSAHÁZA

Ref. templom, kívülről 1841—1843 között átalakítva, belülről 1802-ben. Egyetlen homlokzati toronnyal. Kehely, XV. század. Úrszalkendő, XVIII. század vége. Fauser Mátyás budai öntő kegyérossztó-tányéra, 1789.

RÁPOLT

Ref. templom, épült 1803—1824 között. Benne szép barokk padok. Ónkanna, 1772. Harangok, 1777, 1835.

RÉTKÖZBERENCS

Ref. templom, épült 1650 körül. Bővítették 1887-ben.

REVARANYOS

R. k. templom, XVIII. sz. megújított.

Ref. templom (1892). Ezüstkehely, 1792. Terítő, 1794.

ROHOD

Ref. templom, nyolcszögletű toronnyal, XVIII. század. 1891-ben megújítva. Edények, XIX. század első fele.

ROZSÁLY

Ref. templom. Harang, 1646-ból.

Kún-kastély, emeletes, tornyokkal, romantikusan átépítve. Eredeti, ma már felismerhetetlen részei a XVII. századból. Később az Isaák-családé.

SÉNYŐ

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, fedése 1911. Elrontott gótikus szentéllyel, belül átalakítva.

Leveleki-kúria, XIX. század eleje.

Másik Leveleki-kúria, XIX. század első fele.

Zoltán-kúria, XIX. század eleje.

SONKAD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilű, tornya 1807-ből. Népies berendezés a XVIII. századból. Kehely, Bethlen Kata ajándéka, 1698. Harangok, 1793, 1832.

SZABOLCS

Ref. fatorony, XVIII. század, galériával, 4 fióktoronnyal.

SZABOLCSVERESMART

Ref. templom, épült 1845-ben. Két rézkehely, 1730. Fedeles kanna, 1754. Öntányér, 1723.

SZAKOLY

Gör. kat. templom, épült 1836-ban.

Ref. templom, épült a XIV. században, újabban lebontva, talán hegyesisakos, támpilléres tornya megmaradt.

SZAMOSANGYALOS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1780—1800 közt. Kanna és tányérok, 1770. Ezüsttányér, 1840.

SZAMOSBECS

Ref. templom, tornya újabb, 1837-ből. Gótikus, a nyolcszög három oldalával záruló szentélyel. Aranyozott ezüstkehely, 1617. Feliratok 1637, 1638-ból.

SZAMOSKÉR

Ref. templom, épült 1808-ban.

SZAMOSSÁLYI

Ref. templom, épült 1829-ben.
Domahídy-kúria, XIX. század eleje.

SZAMOSSZEG

Ref. templom, épült 1848—1863 között.

SZAMOSTATÁRFALVA

Ref. templom, kétszínű téglából. Oromzatos, egyszerű homlokzat, oldal 2 román tölcserablak, a hajónál kisebb szentély a nyolcszög három oldalával zárul és támpilléres. Románstílusú, XII. század. Belül famennyezet, XVIII. század. Kehely, 1638. Harangok, 1650, 1758.

SZAMOSÚJLAK

Ref. templom, épült a XV. században, 1867-ben átépítve. Kehely, 1645. Régi terítő.

Ref. faharangláb, benne harang 1647-ből.

SZÁSZD, lásd NAGYHALÁSZ**SZATMÁRCSEKE**

R. k. templom, épült 1841-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XIX. század eleje, renoválták 1922-ben. Edények, 1718—1727.

SZATMÁRUKORITÓ

Ref. templom, egyetlen, a homlokzat baloldalán álló toronnyal. Épült 1804-ben, 1936-ban bővítették. Ezüstkehely, 1825.
Németh-kúria, XIX. század eleje.

SZÉKELY

Ref. templom, gótikus homlokzat támpillérekkel, kis gótikus kapu, felette fülke. Fatornya újabb. Belül félköríves szentély. A népiesen festett sokszögű szószéken áttört XVIII. századi hangvető. Onedények, 1715. Ezüst-kehely, 1777.

Orosz-kastély, kaputere áthalad az épülettesten, timpanonos közepziralittal és manzárdtetővel, copfstílusú, XVIII. század.

TÁKOS

Ref. templom, favázra döngölt vályogból építve, XVIII. sz. Festett famennyezete 1766-ból, ugyanez évből festett szószéke. Mindkettő Asztalos Sándor Ferenc műve. Padok, 1766—1767. Tizenegy edénye 1627 és 1730 között. Terítők, 1665-től.

Ref. fatorony rossz állapotban, galériás-fióktornyos, készítette Lukács József 1776-ban, felirata szerint.

TARPA

Ref. templom, gótikus, XV. század, a XVIII. században átalakítva. Gótikus oldalkapu, felette Báthory-címer. Vasalt faajtó, XVI. század. A torony támpillérekkel, fent 4 szép XVIII. századi vasrácsos erkélylyel. Szentély egyenes záródású gótikus kapuval. Szép szószék-hangvető, XVIII. század. Fakarzatok faragványokkal. Kehely, 1788.

Vár, palánkfal nyomaival, csekély romok. Helybeli birtokosoké volt, a XVIII. században még állott.

TATÁRFALU, lásd SZAMOSTATÁRFALVA

TIMÁR

Gör. kat. templom, épült 1795-ben.

TISZABECS

Ref. templom (1907). Kehely, 1637. Két ónkanna és tányér, 1645. Harangok, 1794, 1800.

TISZABERCEL

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült a XII. században, átépítve 1896-ban. Nyolc régi edény. Harang, 1638.

Bessenyei szülőháza, földszintes, magas tetővel. XVIII. század. Itt született Bessenyei György író 1747-ben.

TISZABEZDÉD

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya 1840-ből, támpilléres gótikus szentély, XV. sz. A szentélyben 8 gótikus kőkonzol fejekkel (ember, medve, majom). Csúcsíves, kúszóleves szentségtartófülke, XV. sz. vége. A mészréteg alatt talán középkori freskók. Vésett serleg, jegye TM, XVI. sz. vége. Két terítő, 1793 és 1801.

Ref. templom, épült 1838-ban.

TISZABUD

Gör. kat. templom, épült 1760-ban.

Dagály-kúria, épült a XIX. század elején.

TISZACSECSE

Ref. templom, épült 1822-ben. Három kehely, 1688. Kanna, 2 tányér, 1741. Keresztelő-edény, 1841. Fajánszkancsó, 1688.

Ref. fatorony, nagyméretű, épült 1822-ben.

TISZADADA

R. k. templom, épült 1819-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és támpilléres, gótikus szentéllyel, mely félköríves apszidióval zárul. Az abszidió a XII., a szentély a XV. századból. 1751-ben és 1791-ben átépítették. Oldalhajója 1751-ből. Kehely, 1686, 1729. Öt ónkanna, 1682, 1715, 1794. Keresztelő edény, 1719.

Patay-kastély, épült a XVIII. század végén. Később a Jakabfalvy-családé.

Zathureczky-kastély, épült 1831-ben.

TISZADOB

Ref. templom, épült ismeretlen időben, 1788-ban renoválták. Talpas harangvirág-serleg, 1705.

Kastély, XIX. század eleje.

TISZAESZLÁR

R. k. templom, építtette a Kállay-család 1820 körül.

Ref. templom (1893). Benne: Kehely, 1757. Kehely Bethlenből, 1607, ónkanna, XVIII. századi hímezések.

Kastélyrom, a Kállayaké volt, XVIII. század.

Kastélyrom, a Bánffyaké volt, XVIII. század.

TISZAKANYÁR

Ref. templom, épült 1811 és 1829 között. Kehely, 1800. Ónkanna, 1798. Két tányér, 1779, 1804. Ónpohár, 1790.

TISZAKERECSENY

Ref. templom (1871). Kehely, 1773.

Ref. fatorony, XVIII. századi.

TISZAKÓRÓD

Ref. templom, XVIII. század. Tornya 1808—1810-ből. Két kehely, 1760.

TISZALÓK

R. k. templom, barokk, a XIX. század elején átépítve.

Ref. templom, gótikus, 1860-ban megújítva és kibővítve. Szentélyen gót támpillérek, a hajó déli oldalán is. Belül átalakítva, famennyezet, XV. századi ezüstpohár.

Vay-kúria, földszintes, klasszicizáló.

Vay-kúria, másik, XIX. század első fele.

TISZAMOGYORÓS

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkos, épült 1830-ban.

TISZANAGYFALU

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és félkörös szentéllyel, építette Tolcsvai Bónis László 1789-ben. Copfstülő, a XIX. században átalakítva. Az alapító címere a bejárat felett. Edények, 1782, 1799.

Ref. fatorony, 1850 körül.

Miklós-kúria, épült 1840 körül.

TISZARÁD

Ref. templom (1927). Kettős serleg, XVI. század.

TISZASZENTMÁRTON

Ref. templom, barokk torony, gótikus templomtest, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, XV. század. A szentélyben 3 csücsíves ablak mérművek nyomaival és kis gótikus szentségház. Festett famennyezet 1831-ből. Két XVIII. századi önkanna.

TISZAAVID

Ref. templom (1913—1914). Pohár, 1710. Két régi tányér.

TISZTABEREK

Ref. templom, favázra dőngölt vályogból, poligonális szentéllyel, építette Asztalos Szücs Mihály 1797-ben. Új haranglábon harangok, 1836, 1844.

TIVADAR

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokkstilű, 1797-ből. Szép rokokó fakórusa 1797. Szószék és papi székek a XVIII. század végéről. Fa előcsarnok, XIX. század eleje. Barokk talpas pohár, 1641-ből, Bécsi pohár 1863. Önkannák, 1641. Terítő, 1769.

Ref. fatorony, galériás, rossz állapotban, felirata szerint Pap Mózes építette 1757-ben.

TORNYOSPÁLCA

Gör. kat. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1807-ben.

Ref. templom, barokk homlokzat, egyetlen toronnyal, XVIII. század. A gótikus szentély a nyolcszög három oldalával zárul, XV. század. Bent diadalív, a hajónál kisebb szentély, javított gótikus boltozattal. Áttört hangvetős szószék, XVIII. század. XV. századi aranyozott ezüstkehely, cuppáján: ISTENEK TIZTESEGERE PACAI MIKO BENEDEK ADTAM A TEMPLOMHOZ EZ POHART A. D. 1635.

TUNYOGMATOLCS

Tunyogi ref. templom, egyetlen homlokzat előtti nyolcszögletes toronnyal, a hajón támpillérekkel. A gúlaalakú toronysisak kőből faragva. Épült a XV. században, tornya 1750—1760 között.

Matolcsi ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1791—1799 között, 1858-ban megújítva, Kehely, 1731. Kanna, 1758. Tányér, 1709, 1777. Terítő, 1796. Harang, 1754, 1777.

TÜRISTVÁNDI

Ref. templom, gótikus, XV. század. Kökeretes gót kapu, a hajón és szentélyen támpillérek. Barokk homlokzati torony. Belül diadalív, a szentély 2 gót ablaka eredeti kökerettel. A hajó két ablaka mérművekkel, orrtagjaik hiányoznak. Lapos mennyezete 1778-ból, karzata 1811-ből. Kehely, 1631. Harangok, 1595, 1686.

Kende-kúria, épült 1830 körül

TÜRRCSE

Ref. templom, XVI. század, 1872-ben renoválták.

TUZSÉR

Ref. templom, 1850-ben átépítve. Tányér, 1743.

Lónyai-kastély, később Ambrózy Györgyné tulajdona, építette Mária Terézia egyik testőre. Ybl Miklós 2 szárnyat épített hozzá. Földszintes, manzárdtetős, kétoldalt szamárhátas középorommal. A szalon mennyezetét Wurzinger Mihály kassai festő allegórikus freskója díszíti, XVIII. század. Még 3 teremben freskók, más kéztől.

TYUKOD

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1795-ben. Edények és terítők 1771-től.

ÚJFEHÉRTÓ

R. k. templom, épült 1804-ben.

Gör. kat. templom, épült 1831-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1765-ben. Tányér, 1791. Pohár, 1750 körül. Pohár, 1793. Terítők, XVIII. század.

Jánosy-kúria, később a László-családé, XIX. század eleje.

ÚJKENÉZ

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, XVIII. század. 1898-ban átalakítva. Edények, 1825.

Ref. harangtorony, fából, XIX. század eleje.

USZKA

Ref. templom, épült 1805-ben. Pohár, 1650.

Ref. fa-harangláb, benne harangok 1810 és 1820-ból.

VAJA

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti négyfiatornyos, hegyessisakú fatoronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel. gótikus, XV. század. 1821-ben átalakították. Sodronyzománcos kehely, XV. század vége. Pohár, 1754.

VÁLLAJ

R. k. templom, épült 1771-ben.

VÁMOSATYA

Ref. templom, gótikus stílű, oromzatos homlokzattal, torony nélkül.

Hajónál kisebb és keskenyebb szentélye egyenes záródású, közepén mér-műves ablak. Bent diadalív, keresztboltozatos szentély, címer-zárókővel. Áttört, népies szószékhangvető. Ónkanna, 1647. Terítő, 1649. Harang, 1776, 1800.

Ref. fatorony, galériával és fióktornyokkal, szép arányú, épült 1691-ben.

Várrom, Büdivár csekély maradványa, négyszegletes volt, némi épületrom, árok, kút maradt meg. Építtette a Gut-Keled nemzetség. 1289-ben említik. A török 1567-ben bevette.

VÁMOSOROSZI

Ref. templom, gótikus, erősen átépítve, oroszos sisakkal. A szentélyben XVII. századi népies freskó: a bűnbeesés. Csillagboltozatos szentély két zárókővel, Krisztusfej és Báthory-címer. A szentélyben 2 egyszerű sentségtartó fülke, XVII. századi papiszék. A szószéken szép hangvető. A templom hajdan török mecset is volt, félholdja a nyeregtető közepén. A hajót 1784-ben, a kőtornyot 1818—1823 között újíították meg. Harang, 1581—1797-ből. Aranyozott ezüstpohár vésett dísszel, 1632, Németi János ajándéka. Paténa vésett szívből Krisztusfejjel, XVII. század. Ónkupa, XVII. sz. Textiliák, XIX. sz. eleje. Harang, 1586.

VÁSÁROSNAMENY

Ref. templom, valaha gótikus. (A szószék feletti gótikus freskó eltűnt.) 1937-ben átalakították. Kehely, 1710. Kanna, 1714.

Tomcsányi-kastély, XVIII. század vége, erősen megújítva.

VASMEGYER

Ref. templom, épült 1838 körül.

Rom, elpusztult kolostoré, XV. század.

VENCSELLŐ

R. k. templom, barokk, épült 1834-ben, megújítva.

Gör. kat. templom, épült a XVIII. század végén.

Ref. templom, épült 1820-ban. Pohár, XVI. század. Ónkanna, 1736.

Dessewffy-kastély, tornyos, barokkstilű, XVIII. század. Átalakítva.

VITKA

Gör. kat. templom, barokkstilű, XVIII. század. 1895-ben megújítva.

Ref. templom, épült a XV. században. 1792-ben átépítették. Régi edények és szönyegek.

ZÁHONY

Ref. templom, copfstilű, épült 1805-ben, 1890-ben renoválva.

ZAJTA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a hajónál keskenyebb, egyenes záródású szentéllyel. Gótikus, XV. század.

ZSAROLYÁN

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, XVIII. sz. Pohár, 1641.

ZSURK

R. k. templom, épült a XIX. század első felében.

Ref. templom, épült 1798-ban. Kehely, 1648.

Ref. fatorony, szélesebb alsórészsel és galériás sisakkal, a templom előtt, XVIII. század.

SZOLNOKMEGYE

ABÁDSZALÓK

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1789-ben. Kehely, 1759, kenyérosztó tányér, Szentpéteri József pesti ötvös műve, 1832.

Tiszaszalóki ref. templom, épült 1811—1822 között.

BESENYSZÜG

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök. Harang, 1651. Oltárképei Huszár Ferenc egri festőtől, 1787.

CIBAKHÁZA

R. k. templom, épült 1757—1760 között. Tornya 1840-ből. 1880-ban kis oldalfülkével nagyobbították.

CSÉPA

R. k. templom, épült 1794 és 1798 között.

FEGYVERNEK

R. k. templom, tervezték Feszl Frigyes, Gerster Károly és Kauser Lipót.

Szt. Vencel-kápolna, XVIII. század.

Pusztatorony, elpusztult, ismeretlen alaprajzú templomé. Négyzetes testű, kőből és téglából falazva, átlós támpillérekkel. Alja előcsarnok volt, gótikus faragott kőkapukerettel, I. emeleten ablakrész, a II.-on csúcsíves ablakok. Az eredeti torony kétharmadrésze áll. Épült a XV. század végén.

Kastély, XIX. század eleje.

JÁNOSHIDA

Premontrei templom, egyetlen homlokzat előtti hagymafedésű toronnyal, kettős homlokzati tornyok nyomával az alépitményben. Síkmennyezetű hajó, hosszú szentély, kosárirívű diadalívvel. A diadalív előtt kétoldalt 1—1 oldalkápolna, faragott kőből, XIII. századiak. A prépostsági templom a XIII. században épült, a XVIII. század végén erősen átalakították.

JÁSZALSÓSZENTGYÖRGY

R. k. templom, XVIII. század.

JÁSZAPÁTI

R. k. templom, erősen széttolt 2 homlokzati toronnyal, gótikus eredetű. A falon felírás, mely szerint Horvát Lukács jászapáti kapitány építtette 1443-ban. Átépítették 1745—1759 között, bővítették 1827-ben. Az előudvar kovácsolt vasrácsa díszes, 1750 körüli. Bent 4 mellékolttár, képei Than Mórtól, 1860 körül.

R. k. kápolna, épült a pestis elmúltának emlékére 1739-ben, Városháza, egyszerű, épült 1845—1847 között.

JÁSZÁROKSZÁLLÁS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, copf kapuzattal, XVIII. század vége. Kracker Lukács főoltára: Szentháromság és 2 mellékolttára: Szt. Antal és Szt. Ferenc, 1770—1773. Orgona az óbudai kiscelli trinitárius templomból, XVIII. sz. Kehely, XV. század eleje. Kehely, kosarán filigrán és sodronyzománc, XV. század vége.

JÁSZBERÉNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, mely négyszögletes, homorú falakkal, XVIII. századi lézsisakkal. Fülkékben szentek képsobrai és egyéb szobrászati dísz, Leopold Conti műve. Belső tér kereszt-hajós és kupolás. Főoltárképe Szoldatics Ferenc: Mária mennybemenetele, 1883. Nep. Szt. János-, István-, Kereszt- és Anna-oltárok Zirckler János egri festőtől, 1783. Tizenkét apostol zömök barokk szobra. Rokokó örökmécses a szentélyben, ezüstözött réz, figurális része 1850 körülől. Rokokó sekrestyeajtó vaslemezekkel bevonva, barokk kovácsoltvas húsvéti gyertyatartó és csengőkonzol. A padok a kiscelli trinitárius templomból, Feldmayer Antal trinitárius fráter műve. Misekannák és tálca 1656-ból. A torony, az eredeti rész a városi tanács jegyzőkönyve szerint Mayerhoffer János pesti építész műve, 1759—1761 között. A templomot földrengés miatt le kellett bontani s utána 1781-ig Jung József pesti mester építette az új hajót 1774—1782 között. Helyreállították 1887-ben és 1909-ben.

Ferences-templom, homlokzata gótikus, dísztelen, barokk kapuzattal. Belül egyhajós, alacsonyabb és négyszakaszos, hosszú szentéllyel, mindkettő támpillérekkel. A déli oldalon befalazott későgótikus kapukeret. Barokk torony a déli oldalon, a szentély és hajó találkozásánál; copfstílusú orgona, szószék felett Mária-szobor, XVIII. század. Épült 1472-től, 1924—1926 között újjáépítve. Mellette kolostorépület, XVIII. század.

Szentkúti r. k. templom, 1821-ből, fatemplom helyén. Egyhajós, homlokzati toronnyal.

R. k. Rozália-kápolna, 4 dór homlokzati oszloppal, oromzata felett kőszobrokkal, 1719-ben épült, a plébánia mellett. A homlokzat előtti oromzatos rész 1839-ből, az utóbbi talán Rabel Károly műve.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornya 1863-ból. A templom 1784-ben épült, megnagyobbítva 1870-ben. Talpas, hólyagos serleg, XVII. sz. Tányér, Tar Illés műve, 1645. Tányér, 1792.

Kegyoszlop, 1699-ből, a Kossuth Lajos-utcában.

Kegyoszlop, 1699-ből a Gyöngyösi-úton.

Kegyoszlop, 1699-ből a Szent Imre-temető előtt.

Kálvária, Sz. Máriával és Szt. Magdolnával, 1776-ból, megújítva, a ferences-templom parkjában, 1838-ban és 1877-ben javították.

Kálvária, 3 szent asszennyal, 1750-ből, a szentkúti r. k. templom előtt.

Szoborcsoport Szent Orbán, Donát és Medárd, 1749-ből, a felső malomnál.

Nep. Szt. János kőszobra tornyos fülkében, 1719-ből, a Rozália-kápolna mellett.

Fájdalmas Krisztus ülő szobra tornyos fülkében, 1719-ből, a Rozália-kápolna mellett.

Kőfeszület, Szent Rozália szobrával és haranglábbal, 1752-ből.

Kőfeszület, a felvégi Mária-iskola előtt, 1778-ból.

Kőrózsa, barokkstílusú, hatalmas méretű, a ferences-templom parkjában. A jászkapitányság székházáról.

Jász Múzeum. Az épület klasszicizáló. Főbb tárgyai: Lehel kürtje, elefántcsontból domborúan faragott; figurális, talán cirkuszi jeletekkel, bizánci munka, a VIII. századból. A hagyomány Lehel vezér tulajdonából származtatja. Jászberényi őrzésre első adat 1642-ből. Ezüstpántján LI 1857, beleváló ezüstcsésze Gretschl György pesti ötvös műve. Óskori, bronzkori, halstatti és la Tène tárgyak. Római és népvándorlaskori leletek. Szarvas alakú gyertyatartó-talp bronzból, necsői lelet, XI. század. Anjou és törökkori tárgyak. Jászkún helyi emlékek. Apponyi Albertre és Palotási János zeneszerzőre vonatkozó ereklyék. Altwien csésze a reichstadti herceg képével, állítólag Napoleon tulajdonából. Céhemlékek, néprajzi tárgyak. Kis numizmatikai gyűjtemény. Képek: Munkácsy: Honfoglalás (vázlat). Zemplényi Tivadár. Paczka Ferenc. Nagy Balogh János. Strozzi (másolat?): Homeros hegedül.

Városháza, 4 jön lizénás középrizalittal, ormán Justitia-szoborral. Épült Polláck Mihálynak Bedekovich Lőrinc által módosított tervei szerint, 1838—1839-ben.

Kerületi székház, 1734-ben épült Anton Erhart Martinelli bécsi építész tervei alapján, többször újjáépítve, 1782—1885. Homlokzata 1830 körülől, kertjében a régi palota szobrai.

Jászkürt-vendéglő, később rendőrség, épült 1731-ben. (Déryné-utca 6.)

Szele Ambró háza, folyosós része a XVI. század végéről. (Hentes-utca 13.)

Gyurkó-ház, az Ady-Endre-utcában, XVII. századi.

Kőhíd, újabban kiszélesítve. 1944-ben felrobbantották, újjáépült.

JÁSZDÓZSA

R. k. templom. Faeshon Ferenc freskói 1793-ból. (1882-ben erősen megújítva.)

Sz. Mária-kápolna, 1800 körül.

JÁSZFELSŐSZENTGYÖRGY

R. k. templom, épült a XVIII. század végén.

JÁSZFÉNYSZARU

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel és csúcsíves ablakkal. Épült a XV. században.

JÁSZJÁKÓHALMA

R. k. templom, homorú falú négyzetes, egyetlen homlokzati toronnyal, a jászberényi plébániatemplom hatása alatt, XVIII. század. Szentélye a nyolcszög három oldalával zárul. Gótikus, XV. század.

JÁSZKISÉR

R. k. templom, épült a XVIII. században.

Ref. templom, egyetlen galériás homlokzati toronnyal, épült a XVIII. században. Három ónkupa Stadler József pesti mestertől. 1838. Tányér, 1645, kehely, 1783, négy kanna, 1838.

JÁSZLADÁNY

R. k. templom, oszlopos főoltára copístillű. Mellékoltáron díszes keretben Kracker-kép: Szt. család, Angyalos keresztkút.

Kálvária, alul 3 szent növel. Talapzatán 1757—1940.

KARCAG

R. k. templom, XVIII. század, átépítve.

Ref. templom, egyetlen homlokzati galériás toronnyal, homlokzatán 1789-es évszám. Átépítette Rabel Károly a XIX. század első felében. Kehely, 1732. Kenyérosztó tányér, Cseh Pál pesti ötvös műve, 1865. Terítő, 1768.

Gör. kel. templom, XVIII. század.

Nagykún-múzeum, gazdag népművészeti gyűjtemény.

Kápolnaronom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel a Kápolnásdombon. XV. sz.

KENDERES

R. k. templom, XIX. század első fele.

Ref. templom, valaha gótikus, erősen átalakítva. Kehely, 1745. Két kehelytakaró, 1748.

KISÚJSZÁLLÁS

R. k. templom, XIX. század eleje.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Belül pilléres, galériás, füzérdíszes. Épült 1785 és 1788 között. Átépítette Rabel Károly a XIX. század elején. Klasszicizáló. Három kehely, 1737, 1762, 1799. Három kanna, 1745, 1762, 1772. Tálca, 1796. Két keresztelő-kancsó, 1804.

KÜNHEGYES

Ref. templom, épült 1828-ban. Faragott és festett presbiteri székek. XVIII. század. Kehely, 1732. Keresztelő edény, 1804. Ontányér, 1792.

KÜNMDARAS

Ref. templom (1860). Kehely, 1733, 1793. Kanna, XVIII. század.

KÜNSZENTMÁRTON

R. k. templom, épült 1719-ben.

Kún ház, XVIII. század, átalakítva.

Templomrom, a határban, XV. századi alapfalak.

MEZÓTÚR

R. k. templom, épült 1817—1824 között, tornya 1855-ben leégett. 1912-ben megújították.

Ref. templom, négyoszlopos, oromzatos klasszicizáló előrésszel, a hajó mögött négyszegletes alapú galériás toronnyal. Épült a XVI. században. Homályossy (Tunkel) Ferenc építette át 1843—1845 között. Négy úrasztali-edény, XVIII. század. Zöldmázás kannák, 1760.

NAGYIVÁN

Templomrom, csekély nyomai a határban. XIII. század.
R. k. templom, épült 1789-ben.

NAGYKÖRÜ

R. k. templom, épült a XVIII. században.

NAGYRÉV

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1833—1853 között. Renoválták 1940-ben. Önkanna, 1730. Ezüsttányér, 1782.

ÖCSOD

Ref. templom, egyetlen galériás homlokzati toronnyal, épült 1784-ben. Tornya 1804-ből. 1859-ben leégett s akkor újjáépítették. Kannák 1746, 1753, 1784. Terítők, 1730, 1745.

ÖRVÉNY

Templomrom a határban, XV. századi alapfalak.

SZAJOL

R. k. templom, épült 1833-ban. Danhauser oltárképe 1831-ből: Szt. István király.

Templom, kisméretű, tervezte Schulek Frigyes.

SZOLNOK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán timpanonnal, szélein vázakkal. Szentélye egyenes záródású. Háromszakaszos hajó, kétoldalt 3—3 kápolnafülke. Orgonakarzat. Klasszicizáló főoltár, képe új. 1724-ben épült kápolnából, 1736-ban bővítve, 1750—1757 között nagyobbítva. Dolgozott rajta Homályossy (Tunkel) Ferenc helybeli építész, 1820 körül. Renoválták 1910-ben.

Ferences-templom, oromzatos, torony nélküli homlokzattal, pillérekkel tagolva. Kapuján Szentháromság 2 angyal között. Északi oldalán kapu 1754-es évszámmal. Hosszú szentélynél hatalmas, galériás torony. Barokk mellékoltárok, gazdag szöszék Jó Pásztorral és a négy egyházatya-val, XVIII. század.

Ferences-zárda, épült 1723—1748 között.

Gyertyaszentelő templom, épült 1822-ben.

Xaveri Szt. Ferenc-kápolna, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, dongaboltozatos belső térrel és keskeny szentéllyel. Épült a pestis elmulásának emlékére, 1733-ban. 1871-ben és 1949-ben megújították.

Sz. Mária-kápolna, dísztelen homlokzat, kis fatoronnyal. Épült 1799-ben. Megújították 1869-ben.

Nep. Szt. János-kápolna, XIX. század eleje.

Szentháromság-szobor, alján Szt. Péter, Pál, Ferenc és Antal szobra, felet kicsi Szentháromság-csoport. Emeltette Török Sándor 1821-ben. Renoválták 1929-ben.

Kálvária, a ferences-templom előtt. Kronosztikonos felirat 1794-ből. A kereszt tövében Sz. Mária, Szt. János ev. és térdelő Magdolna.

Sz. Mária-szobor, talapzatán elmosódott címer. Mária kigyós földgolyón áll, imádkozva. Barokk, 1750 körül.

Nep. Szt. János-szobor, volutás talapzatán Szt. Flórián dombormű és 1804-es évszám, felette füzéres dísz.

Múzeum. Középkori cseréptárgyak. Románkori rézkereszt, XIII. század. Falióra, Halicskai Pál műve, 1717.

Ház, tetőgerendáján 1737-es évszám, Pietà- és Fájdalmas Szűz-faragványok. (Ady Endre-utca 33.)

Oreg patika, XVIII. századi házban cseresnyefa-berendezés 1799-ből. Régi edények.

Vasúti állomásépület, 1843-ból. Jelenleg lakásokkal.

TISZABURA

Ref. templom, gótikus, átalakították 1806-ban. Pohár, 1520 körül. Kehely, 1580 körül és 1746-ból. Onkanna, XVII. század és 1766.

TISZADERZS

Ref. templom, épült 1793-ban. Úrvacsora-serleg, Gosszmann György pesti ötvös műve. Talpas pohár, 1594.

Templomrom, homlokfal, íves kapuval, Románstílusú, XII. század.

TISZAFOLDVÁR

Ref. templom, épült 1788-ban. Kehely, 1745, 1803.

Ev. templom (1855). Fedeles kanna, indás dísszel, XVII. sz.

TISZAFURED

R. k. templom, épült 1827-ben. Balkay Pál: Mária mennybemenetele.

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti toronnyal, épült a XVI. században. Bővítették 1883-ban. Két kehely, 1760. Négy kanna, 1677, 1731. Két tányér, 1728, 1762.

Tiszafüredi Múzeum, alapítva 1877-ben. Gazdag őskori és népvándorlási gyűjtemény.

Józsa-kúria, földszintes, oszloptornácos, klasszicizáló. Később a Fráter-családé. 1944-ben erősen megsérült, kijavítva.

Lipcsey-kúria, földszintes, négyoszlopos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló, épült 1840 körül. Rajta Kossuth-emléktábla.

TISZAIGAR

R. k. templom, épült a XVIII. század végén.

Ref. templom, épült 1789-ben. Tornya 1914-ből. Edények, 1783. Mária Antoinette esküvőjére Pozsonyban készült terítő.

Széky-kúria, földszintes, erősen kiugró, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló.

TISZAINOKA

Ref. templom, épült 1787-ben. Kehely, 1749. Keresztelődény, 1761. Két kanna, 1754, 1797.

Templomrom, csekély, alaktalan maradványok.

TISZAKURT

Ref. templom (1887). Három kehely, tányér és kanna, 1713. Három kanna, 1760 körül. Verejtékes pohár, XVI. század vége.

TISZAÖRS

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök, 1786-ban. Főoltárképe Zirckler Johann, egri festőtől: Mária látogatása, 1785. Szószék, Anton Steinhauser, 1785.

TISZAPUSPÓKI

R. k. templom, építtette Esterházy Károly egri püspök, 1775-ben, mestere valószínűleg Fellner Jakab. Benne Kracker oltárképe: Szt. Márton, 1770. Orgona, 1835. Alatta kripta.

TISZAROFF.

Ref. templom, épült 1757-ben. Tornya 1762-ből. Augsburgi talpas serleg, XVI. sz.

TISZASAS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti galériás toronnyal, épült 1798-ban. Talpas serleg, 1742. Onkanna, 1722. Keresztelőedények, 1769.

TISZASULY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat szélén kőurnákkal. Egyhajós, belül háromboltszakaszos hajóval, karzattal. Csúcsíves diadalív után 2 keresztboltozat-szakaszos gótikus szentély következik, pajzsos zárókövekkel, egyikben 1490-es évszám. Épült 1490-ben. A homlokzat, torony, hajó és északi sekrestye XVIII. sz.

TISZASZALÓK, lásd ABÁDSZALÓK**TISZASZENTIMRE**

Ref. templom, épült 1773-ban. Talpas pohár 1620 körül. Pohár, 1701. Öntányér 1680 körül, ónkanna, 1721. Terítő, XVIII. sz.

TISZASZÖLLŐS

Ref. templom, épült 1789-ben. Pohár 1520 körül. Két kehely, 1744, 1754. Két ónkanna, 1761.

TISZAUG

Szt. Kereszt-kápolna, épült 1788-ban.
Ref. templom, épült 1780 körül.

TISZAVÁRKONY

R. k. templom, épült 1812-ben.
Ref. templom, épült 1818-ban. Kehely, XVIII. század. Pecsétnyomó, 1651.

TÓSZEG

R. k. templom, épült 1756-ban. 1806-ban bővítették és toronnyal látták el.

Ref. templom, épült 1730 körül. Tornya 1844-ből. Benne kehely, ajánlékozta Mészáros Benedek, 1637. Tányér, 1712. Két kanna, 1722 és 1743.

TOROKSZENTMIKLÓS

R. k. plébániatemplom, barokkori, átépítette Rabel Károly, a XIX. század első felében.

Ref. templom, egyetlen, galériás homlokzati toronnyal, építette Rabel Károly a XIX. század elején. Kehely 1732, 1757. Kanna, 1728, 1736, 1748, 1760, 1789, 1799. Tányér és keresztelő-edény, 1729.

TÜRKEVE

R. k. templom, épült 1800 körül.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1755-ben. Nagyobítták 1845-ben. Kehely, 1759 és 1760. Tányér, 1724. Önkanna, 1725.

ÚJSZÁSZ

Orczy-kastély, zömök dóroszlopos középrizalittal, klasszicizáló, XIX. század első fele. A gyöngyösi Orczy-kastély mesterétől. Később a Dessewffy-családé.

VEZSENY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Renoválták 1735-ben, 1885-ben és 1924-ben.

TOLNAMEGYE

ALSÓNYÉK

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilű. Épült 1792-ben. Három ónkanna, 1762, 3 óntányér, 1735.

APARHANT

Apari r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapuja felett hegedűablak, homlokzatán két szent szobra fülkében. Háromboltszakaszos hajó és faragott kőből épült, a nyolcszög három oldalával záruló tám-pilléres szentély. Épült a XV. században, 1758—1785 között átépítették.

Hanti r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétboltszakaszos hajóval, szentélytől balra kápolnával. Épült 1810-ben.

BÁT, lásd **BEDEGKÉR**

BÁTA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán 2 üres fülkével, épült 1744-ben.

Ref. templom, épült 1828-ban.

Templomrom, egyhajós, XV. század, Batay Pál sírköve (1577), felirata: Anno dni MDLXXVII. obiit Dominus Paulus de Bata, feria quinta ante Dominicam reminiscere.

Várrom, alapfalmaradványok, XV. század.

BÁTASZÉK

R. k. plébániatemplom (1903). Építése után a közvetlen mellette álló, XVIII. századnak látszó barokk templomot lebontották. Ennek alapfalai-ban vélte rejleni Békefi Remig a ciszterciek XIII. századtól szereplő cikádori apátságát. E feltevést sem alapfalak, sem faragványos kövek előbukkanása nem támogatta.

Nep. Szt. János-kápolna, hullámos oromfallal, falfillérekkel, félköríves alaprajzú, előtte kőkereszt, épült 1718-ban.

Sz. Mária-kápolna, oromzatos homlokzattal és huszártoronnyal, épült 1820—1830 között. Benne török mosdóedény.

BEDEGKÉR

Bedegi r. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, háromboltszakaszos hajóval, a szentély 2 oldalán kápolnával, épült 1754-ben.

Báti-várrom, alapfalmaradványok.

BIKÁCS

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1786-ban, barokk-stílusú.

Templomrom, alapfalak maradványai, XV. század.

BOGYISZLÓ

Ref. templom, épült 1780—1811 között. Aranyozott ezüstkehely 1718-ból. Kehely, 1826. Ezüsttányér 1833, ónedény 1723, 1799. Kehelytakaró, 1834.

RONYHÁD

R. k. templom, egyetlen, a homlokzathoz alig kilépő toronnyal, keskeny homlokzatán hegedűablakkal. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1780-ban.

Kálvária-kápolna, homlokzatán falpilléres dísszel és oromfallal, fent tornyocskával. A főpárkányon 3 kereszt áll, köztük Sz. Mária és Szt. János ev. szobra. Épült 1818-ban.

Ref. templom, épült 1801-ben. Ezüstkehely, 1841.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti karcsú barokk toronnyal, épült 1795—1800 között. Oszlopos oltár.

Zsinagóga, épült a XVIII. század végén.

Szentháromság-szobor, XVIII. század.

Perczel Mór szülőháza, XVIII. századi, egyszerű.

RONYHÁDVARASD

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, melynek sisakja 1850-ből. Épült 1793-ban. Jácsetics András plébános szobra a torony párkányzatán, XV. század.

Temető-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, pilléres dísszel, félkörívű szentéllyel, épült 1840—1850 között.

BOTYÁNVÁR, lásd PAKS**BÖLCSKE**

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült a madocsi torony anyagából 1796-ban. Címeres sírkő Madocsáról: róka- vagy nyestfej kockás tábla felett, márványból.

Ref. templom, épült 1844-ben. Két ezüstkehely, 1638, 1805. Kannák, 1639, 1727. Ezüst tányér, 1768. Keresztelő kanna, 1746.

Kastély, jelenleg magtár. Felirata szerint 1515-ben Paksi Lajos fia építette.

CIKÁDOR, lásd BÁTASZEK, cikádori rom, CIKÓ, Máriaszéplaki rom.**CIKÓ**

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, keskeny homlokzattal, háromboltszakaszos hajóval, a szentély kétoldalán kápolnával. Épült 1767-ben.

Szt. Rókus-kápolna, torony nélküli, félköríves szentéllyel, épült 1764-ben.

Máriaszéplaki rom, a templom, melynek szentélye volt, faragott kőből

épült, 2 homlokzati toronnyal, egyhajós, mellékhajószerű toldalékokkal. A megmaradt szentélyrész téglából épült, lépcsőzetes tagolású diadalívvel és egyenes záródással. A hajó szentély előtti külső zárófala mélyített falfülkékkel. Bizáncias jellegű faragott kő-töredékek is maradtak. A templom a XII. század második felében épült. 1893-ban Békefi Remig felásatta, ekkor kiderült, hogy nem lehet a cikádori ciszterci apátság temploma, két homlokzati tornya miatt. Cikádor valószínűleg Bátaszékkal azonos.

Eszteripusztai templomrom, gótikus templom, homlokzat előtti tornya, rézsűtos támpillérekkel, XV. század.

CSIBRÁK, lásd **KURD**

CSICSÓ, lásd **HÖGYÉSZ**

DECS

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk hagymasisakos toronnyal, támpilléres hajóval és fényolcszöges, támpilléres szentéllyel. A déli kapu felett II. Ulászló halálára vonatkozó felirat, 1516. Gótikus, XV. század. A szentély északi falán szentségfülke. A XVIII. században átalakították és tornyot építettek hozzá. Kehely, 1702. Önkannák, 1727, 1732, 1764. Terítő, 1799.

DIÓSBERÉNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, háromboltszakaszos hajóval és belül kerek szentéllyel, melyhez kétoldalt 1—1 helyiség csatlakozik. Épült 1775-ben.

DOMBÓVÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és háromboltszakaszos hajóval, épült 1757-ben.

Várom, a régi dombói váré, a községtől délre. A várat a törököktől 1599-ben Pálffy foglalta vissza.

DOBROKÓZ

Várom, téglából egy faldarab, alátámasztva.

DUNAFOLDVÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, 3 boltszakaszos hajóval. Épült 1725-ben. Kehely, 1699, 1732.

R. k. templom, oldalkápolnával, XVIII. század.

Ferences templom és monostor, egyetlen tornya a homlokzat jobb oldalán. Bent kvalitásos barokk szobrok, épült 1786-ban. Harang, 1742, 1792.

Szt. János-kápolna, torony nélkül, hullámos ormfalán hegedű-ablak. Félköríves szentéllyel. Íves kapuján gazdag vasrács. Épült a XVIII. században, barokkstilű.

Szt. Rókus-kápolna, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, keskeny hajóval és félköríves szentéllyel, épült 1790—1814 között.

Gör. kel. szerb templom, barokkstilű, XVIII. század. Használaton kívül, erősen elhanyagolva.

Kálvária, XVIII. század.

„Török torony”, négyemeletes, középkori, négyszögletes, gúlafedéssel.

Rom, a Hajdules-dűlőn.

DUNAKOMLÓD

R. k. templom, tornya a homlokzat baloldalán. Kétoszlopos, klasszicizáló homlokzat, háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély. Tervezte talán Tallherr József építész, kivitelezte Fichtner János, pécsváradi uradalmi kőművesmester.

R. k. kápolna, kisméretű, íves kapuval.

Bottyánvár-rom, XV. századi alapfalmaradványok.

DUNASZENTGYORGY

Ref. templom, épült 1728-ban, átalakították 1889-ben. Ezüstkanna, 1793, önkancsók, 1790.

DÚZS, lásd **HÖGYÉSZ****EDELÉNYPUSZTA**, lásd **ÉRTÉNY****ÉRTÉNY**

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal és háromboltszakaszos hajóval, épült 1749-ben.

Leányvár, a Ménesi-pusztán, alapfalak.

Kapuvár, az Edelényi-pusztán, csekély falmaradványok.

ESZTERIPUSZTA, lásd **CIKÓ****FADD**

Ref. templom, épült 1787-ben. 1852-ben kibővítették.

FELSŐHÍDVÉG, lásd **KOLESD****FELSÓNÁNA**

Ev. templom, egyetlen homlokzati barokk toronnyal, épült 1789—1791-ben.

FELSŐNYÉK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal (sisakja 1896-ból), a homlokzat sarkán támpillérek. Támpilléres hajó és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély. Északi oldalon támpilléres sekrestye. XV. század. Renoválták 1835-ben.

Ref. templom, épült 1792—1796 között. 1928-ban renoválták.

Várrom, alapfalak maradványai a XIV. századból.

FURGED

Vas Gereben szülőháza, földszintes, jelentéktelen.

GERJEN

Ref. templom (1871). Három kanna, 1740.

GRÁBÓC

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzaton kétoldalt vázákkal. A szentély 1765-ben, a hajó 1795-ben épült.

Gör. kel. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a szentély előtt kupolával, XVIII. század.

GYÖNK

Ref. templom, egyetlen magas, barokkstilű homlokzat előtti toronnyal. Épült 1777-ben, tornya 1835. Kehely, 1736, kehely és tányér, 1801.
Zsinagóga, épült a XIX. század elején.

GYÖRE

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1842-ben.

GYÖRKÖNY

Ev. templom, egyetlen homlokzati barokk toronnyal, épült 1796-ban.

GYULAJ

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, háromboltszakaszos hajóval. Épült 1752-ben.

HAJDULESDÜLŐ, lásd DUNAFÖLDVÁR

HANT, lásd APARHANT

HARC

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, egyeneszáródású szentéllyel, épült 1824-ben.

HÓGYÉSZ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, négyvázás homlokzattal, kereszthajóval. Épült 1799-ben. Erősen átalakítva 1798-ban. Boros Nep. János: Mária mennybemenetele-kép, 1846.

Csicsói r. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, háromboltszakaszos hajóval, épült 1767-ben.

Dúzsi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, belül kerek középtérrel, Épült 1828-ban.

Zsinagóga, épült a XIX. század elején.

IMSÓS, lásd PAKS

IREGSZEMCSE

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán hegedűablakkal. Kétszakaszos hajó, félköríves szentély, épült 1766-ban.

Kálvária-kápolna, oromzatos homlokzattal, kapu felett nagyobb csúcsív (diadalív?) nyomaival. A hajó és a háromszögű szentély támpilléres. XV. sz. Talán nagyobb templom megmaradt szentélye.

Ref. templom, épült 1811-ben. Ma neogót stílusú, egyetlen homlokzati toronnyal. Régi úrasztali edények.

Klastromrom, a veres-barátoké volt. Latin és török feliratú pincével.
Viczay-kastély, XIX. század eleje.

IZMÉNY

Ev. templom, egyetlen homlokzati barokk toronnyal, épült 1784-ben.

KAJDACS

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Négyboltszakasos hajó, félköríves szentély, épült 1753-ban.

Ref. templom, épült 1812-ben. Edény, 1756.

Sztankovánszky-sírkápolna, kisméretű, eklektikus, 3 oldalkaréjos, négyszögletes épület, kupolával, körülötte 9 koporsófülke. Építtette 1876-ban Sztankovánszky János. Tervezték Ybl Miklós és Ney Béla. Portikuszdombormű Sommer Ágost műve. 3 üveglak Kratzmann müncheni műterméből.

KAKASD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzati fülkékben 1—1 szobor. Háromboltszakasos hajó, kereszthajó. Épült 1810-ben.

KALAZNO

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1787—1790 között.

KÁPOLNAPUSZTA, lásd MEDINA

KESZŐHIDEGKÚT

Ev. templom, egyetlen hagymasisakos homlokzat előtti toronnyal, épült 1794—1795-ben. Bent erősen előrenyúló karzatszárak.

KÉTY

R. k. kápolna, oromzata felett tornyocska, XVIII. század.

KISSZÉKELY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kétboltszakasos hajóval és trapézalakú szentéllyel. Épült 1823-ban.

KISTORMÁS, lásd KÜLESD

KOCZOLA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornyát konkáv falak emelik ki. Háromboltszakasos hajó, keskenyebb szentély. Épült 1783-ban. Rom, alapfalai az erdőben.

KOPPÁNSZÁNTÓ

R. k. templom, épült 1753-ban. Harang.

KOVÁCSI, lásd TEVEL

KÜLESD

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstilű, épült 1788-ban. Három edény, XVIII. század.

Felsőhídvégi Nep. Szt. János-kápolna, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Épült 1770-ben.

Kistormási ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1777-ben.

Kismegyeháza, épült 1750 körül. Az alispán lakása volt, ahol a megyegyűléseket tartották.

KURD

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, kétboltszakasos hajóval. Épült 1765-ben. Sisakja 1873-ból. Zichy Mihály: Szt. Anna, 1846. A pécsi székesegyházból Martin Fischer oltára, 1775—1777.

Csibráki r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, szentély előtt kétoldalt 1—1 manzárdtetős helyiséggel. Épült 1829-ben.

LÁPAFŐ

Ref. templom, épült 1790-ben. Tornya 1899. Ón és rézkehely, 1801. Négy ónkanna, 1790. Régi ezüsttál és 2 óntányér.

MADOCSA

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti tornyán román rézsűablak. Homlokzaton vázák. Toronysisak 1906-ból. Négyboltszakasos hajó, félköríves barokk szentély. A 2 homlokzati tornyos hajdani XII. századi templom egyik tornyához építették hozzá a mai templomot, 1806-ban. A bencés apátság temploma volt. A bencések 1474 körül Madocsát elhagyták.

Ref. kápolna, a templom közelében, faragott kőből. Eredetileg carnarium volt. XII. sz. Valaha benne voltak az evangélisták festett, középkori jelképei.

Apátsági rom, a bencéseké volt.

MAGYARKESZI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzat felső szélein vázakkal, háromboltszakasos hajóval, épült 1742-ben.

MAJOS

Ev. templom, egyetlen homlokzati díszes barokk toronnyal, épült 1784-ben. Oltár, Kálvária-képpel.

MEDINA

Kápolnapusztai r. k. kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk ablakkal, XVIII. század.

Ref. templom, épült 1790-ben, bővítették és tornyát építették 1857-ben. Edények, 1833.

MÉNESIPUSZTA, lásd ÉRTÉNY

MISZLA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, kereszthajóval zattal, triglifes oromzattal és 4 falpillérrel. Kapu felett 1821-es évszám. A kapu kétoldalán 1—1 fülkében szobrok. Háromboltszakasos hajó, egyes-záródású szentély. Épült 1821-ben.

MÓRÁGY

Ref. templom, épült 1785-ben. 1928-ban átalakították. Kehely, magyar, 1720 körül.

MOCSÉNY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyszerű homlokzattal. Háromboltszakaszos hajó, félköríves szentély.

MOZS

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, klasszicizáló homlokzattal, triglifés oromzattal és négy falpillérrrel. Kapu felett 1821-es évszám. A kapu kétoldalán egy-egy fülkében szobrok. Háromboltszakaszos hajó, egyeneszáródású szentély. Épült 1821-ben.

MUCSFA

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1786—1787-ben.

MUCSI

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, oromzatos, falpilléres homlokzattal. Kétszakaszos hajó, a szentély 2 oldalán helyiségek. Épült 1781-ben.

NAGYDOROG

Ref. templom, egyetlen, homlokzat előtti barokk toronnyal, mely 1784-ben épült, a templom 1774-ben. Benne kehely, XV. század vége, a németjárfalvai úrmutató budai mesterétől. Két edény és 3 terítő, XVIII. század.

NAGYKÖNYI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Sisakja 1877-ből. Háromboltszakaszos hajó, a szentély 2 oldalán helyiségek. Épült 1762-ben.

NAGYMÁNYOK

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, azon hegedűablak. Háromboltszakaszos hajó. Épült 1783-ban. Zichy Mihály képe: Nep. Szt. János, 1846.

NAGYSZÉKELY

Ref. templom, épült 1789—1801 között. Onkupa Stadler József pesti mestertől, 1832. Három régi kehely és 3 kanna. Keresztelő-tál, XVIII. század.

NAGYSZOKOLY

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, háromboltszakaszos belső térrel, félköríves szentéllyel, épült 1788-ban.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1790-ben. Kehely, Trausel Domonkos pesti ötvös műve, 1817. Tányér, Pécs, 1790 körül.

Ev. templom, egyetlen hegyessisakos homlokzati toronnyal, épült 1800—1808 között.

NAGYVEJKE

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, egyszerű homlokzattal. Kétszakaszos belső tér. Épült 1776-ban.

NÉMETKÉR

R. k. templom, egyetlen homlokzati tornyán a sisak 1896-ból. Kétboltzakaszos hajó, egyeneszáródású szentély, 1816.

OZORA

R. k. templom, a toronyhoz hajló konkáv homlokzattal. Sisak 1877-ből. Háromboltzakaszos hajó, kereszthajó, trapéz-alapú szentély. Épült 1782-ben.

Ozori Pipo vára, kétemeletes, 2 ablak + ormos, középrizalit + 2 ablak. Négyzet alaprajzzal. Udvarán gótikus nyomok. Félköríves pinceajtókeret, gótikus. Építette Filippo Scolari (Pipo Spano), Zsigmond kedvelt hadvezére a XV. század elején. Török időkben a pasa szállásául szolgált. A XVIII. században az Esterházyak barokkosan átalakították, a XIX. sz. elején megyei börtön volt, később magtárnak használták.

ÓCSÉNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, barokkstilű. Épült 1782-ben, tornya 1793-ban. Úrasztali edények, 1721, 1734, 1739, 1772.

PAKS

Kálvária-temető-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal. Félkörös kapukerete felett 1815-ös évszám. Belső tér kőalapú.

Újtemetői kápolna, homlokzatán háromablakos tornyocska, 2 pille között 2 oszlop; félköríves szentély. Épült 1840—1850 között.

Szt. Rókus-Vendel-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, téglalap-alapú hajóval, félköríves szentéllyel, épült 1820—1830 közt.

Kálvária, a templom mellett, egy ház tetején. Barokkstilű.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1786-ban. Aranyozott rézkehely és tányér, 1723.

Szent István-tér 2. Ház, egyemeletes, 3+9+3 ablakos, oromzatos, félpilléres középrizalit. Empire lépcsőkorlát, oszlopos lépcsőház. Klasszicizáló.

Bottyán vára, Imsóson, csekély maradványok.

PÁLFA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Négyzetes belső tér, szentély mellett két oldalt helyiség. Épült 1789-ben.

Ref. templom. Kehely, Laki Károly pesti ötvös műve, 1843. Ötvösművek a XIX. század első feléből.

PÁRI

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltzakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1763-ban.

PATLANG, lásd **ZOMBA**

PINCEHELY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, melynek sisakja 1875-ben készült. A homlokzat szélén voluták. Háromboltzakaszos hajó, félköríves szentély. Épült 1762-ben.

Görből szőlőhegyi Nep. Szt. János-kápolna, homlokzatán 3 tornyocskával, XVIII. század.

REGOLY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb szentély. Építette az Esterházy-család, 1724-ben.

Templomrom, a Somolyi-pusztán.

SÁRPILIS

Ref. templom, épült 1797-ben. Úrasztali edények 1757, 1797. Régi sárközi himzés.

SÁRSZENTLŐRINC

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, épült 1775-ben.

Ev. iskola, 1832—1833-ban itt tanult Petőfi. Földszintes, falusi ház.

Ház, 1832—1833-ban itt lakott Petőfi. Négytengelyes földszintes ház.

Hajduház, a volt hajduk lakása, XVIII. század.

Dézsmaház, a dézsma begyűjtő helye, XVIII. sz.

SIMONTORNYA

Ferences-templom és rendház. A templom egyetlen homlokzati toronnyal, volutás barokk homlokzattal. Háromboltszakaszos hajó. Osztrák freskók: Az egyház előtt hódolnak a világrések. Barokk oltárok, rokokó szószék. Épült 1734-ben. Filigrános kehely, XV. sz. Két harang, 1758. Jobbra egyemeletes rendház.

Ref. templom, XVIII. század.

Vár, L-alakú. Déli részén manzárdtetős lakótorony, reneszánsz ablakkeretekkel. Déli ablakán felirat 1508-as évszámmal. A csatlakozó épület-részen hajdan felvonóhidás kapu és szerényebb reneszánsz ablakkeretek. Építette Simon országbíró a XIII. század második felében. A Lackfyaké, Ozorai Pipóé és a Garaiaké volt. 1508-ban Gergelylakai Buzlay Mózes átépítette. A kuruc-labanc harcokban is szerepelt.

SOMOLYIPUSZTA, lásd REGOLY**SZAKADÁT**

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornya órával 1765-ből. A hozzáépült templom 1898-ból.

SZAKÁLY

R. k. templom, egyetlen, a homlokzatzból félig kilépő toronnyal és copf kapuval. Háromboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, utóbbi gótikus. Épült a XV. században, tornya 1796-ból. Renoválták 1903-ban és 1939-ben.

SZAKCS

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Négyboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló barokk szentély. Épült 1745-ben. Török mosdómedence, mint szenteltvíztartó.

SZÁLKA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal, a homlokzaton 2 üres fülkével, Háromboltszakaszos hajó, négyzet-alapú szentély. Épült 1797-ben.

SZÁRAZD

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1788-ban.

SZEKSZÁRD

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, keskeny homlokzatán vázákkal, háromboltszakaszos hajóval. Épült 1795-ben. Belül gazdagon ki volt festve.

R. k. remete-kápolna, egyetlen, a homlokzathból félig kilépő toronnyal, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. Toronysisak 1940-ből. Sekrestye a szentély déli oldalán. Épült 1741—1778 között (az utóbbi évszám a kapu felett). Madonna-kegyszobor, a bécsi spanyol kórházból hozták, II. József idején.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. Kétszer leégett, renoválták 1885-ben. Három ónkanna, 1712, 1784. Két kehely és tányér, 1784.

Szentháromság-oszlop, széles talapzatán Szt. Flórián és Sebestyén, fentebb az obeliszken Sz. Mária, legfelül ülő Atyaisten, Krisztus és galamb. Barokk, XVIII. sz.

Tolnávármegyei Múzeum, alapítva 1895-ben. Szép őskori gyűjteménye Wosinszky Mór ásatásaiból. Thrák dombormű Ücsényről. Római Abundantia-kisbronz. Római sirkövek. Vállkő szalagfonatos és palmattás díszszel, XI. század és más románkori töredékek. Rocco Marconi: Házasság-törő nő (XVI. sz. eleje, jelzett). Benczúr Gyula: Nyomortánya.

Vármegyeháza, egyemeletes, 10—10 ablakos szárnyakkal, 6 dór oszlopos, oromzatos középrizalittal. Tervezte Polláck Mihály, 1828—1833 között. Kivitelezte Stan Jakab szekszárdi építőmester, az utólagos alapkö-ünnepély 1836-ban. Alatta az I. Béla építtette apátsági templom maradványa.

Ferenc-kórház, földszintes, benne tornyos kápolna, 2 ovális térrel, 1750. A kórház 1802-ből.

TAMÁSI

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, homlokzatán fülkében három szent szobra. Szobrok az oromzat szélén is. Díszes oldalablakok. Háromboltszakaszos hajó, keskenyebb, félköríves szentély. Épült 1735—1745 közt.

Kálvária-kápolna, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Téglalap-alapú hajó, keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, ez utóbbi 1542-ből. Átépitették a XVIII. században és 1896-ban.

Esterházy-vadászkastély, épült 1780 körül. 1817-ben bővítve.

TENGELIC

R. k. kápolna, széles homlokzattal, 2—2 falpillérrel, XVIII. század.

TEVEL

R. k. plébániatemplom, egyetlen, a homlokzathból félig kilépő toronnyal.

Gazdag falpilléres homlokzat hegedűablakkal és fülkékben 1—1 szent szobrával. Négyboltszakasos hajó, keskenyebb szentély. Épült 1797-ben.

Kovácsii r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal; trapéz-alapú szentéllyel. Homlokzatán hegedűablak. Épült 1802-ben, renoválták 1873-ban.

Szt. Rókus—Rozália-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal, kapu felett hegedűablakkal. Trapéz-alapú szentély. Épült 1739-ben, renoválták, 1821, 1867, 1892, 1937-ben.

R. k. kápolna, épült 1756-ban.

TOLNA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán szobrokkal és vázákkal. Diszes kapuzatán 1773-as évszám. A homlokzat szélein szobrok, a tornyon vázák. Négyboltszakasos hajó, trapéz-alapú szentély. Barokkstilú, épült 1773-ban.

R. k. kálvária-kápolna, egyetlen homlokzati toronnyal és vázákkal. Kétboltszakasos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló barokk szentély. Épült 1743—1779 között.

Szentháromság-oszlop, sok alakkal. Copfstilú.

Szt. Sebestyén, barokkstilú kőszobor.

Ferences-zárda, építette a Festetich-család 1755-ben. Emeletes, később dohányraktár.

Esterházy-kastély és vadászlak, épült 1733-ban.

TOLNANÉMEDI

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1849-ben. Kehely és tányér, 1800. Keresztelő-edények, 1796.

UDVARI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Négyzet-alapú hajó és keskenyebb, félköríves szentély. Épült 1787-ben.

ÚJDOMBÓVÁR, lásd DOMBÓVÁR

VÁRALJA

Várrom, törökkori.

VÁRDOMB

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, téglalap-alapú hajóval és keskenyebb félköríves szentéllyel. Kapu felett 1826-os évszám. Ekkor megújították. Épült 1810-ben.

R. k. plébánialak, benne olasz kép: Az utolsó vacsora, 1772. A tolnai ferences-rendházból.

VÁRONG

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, egyszerű homlokzattal. Kétboltszakasos hajó félköríves szentély. Épült 1775-ben.

VARSÁD

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1786-ban. Szószék-oltár, 1786.

ZÁVOD

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, keskeny homlokzattal, négyboltszakaszos hajóval és négyzet-alapú szentéllyel, épült 1766-ban.

ZOMBA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Háromboltszakaszos hajó, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, kétoldalán oromzatos és árkádós épületrész. Épült 1766-ban.

Pálos-rom, Patlangon, XV. század.

VASMEGYE

ACSÁD

Szegedy-kastély, épült 1790 körül.

ALSÓBERKIFALVA, lásd KÖRMEND

ALSÓPATY

Felsőbüki Nagy-kastély, egyemeletes, 2+5+2 ablakkal, manzárd-tetővel, 1780. körül.

ALSÓSÁG

R. k. templom, javították 1736-ban.
Ref. templom, épült a XVII. században.

ALSÓSZELESTE

Kastély, angol-gót stílusú, 1850 körül.

ALSÓSZOLNOK

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, vakolat levéldiszekkel, XVIII. század.

ALSÓJLAK

R. k. templom, épült 1775-ben. Félköríves szentélye talán románstílusú. Tornya újabb.

R. k. temető-kápolna, freskókkal, XVIII. század.

ANDRÁSFA

R. k. templom, XVIII. század.

APÁTISTVÁNFALVA

R. k. templom, XIX. század eleje.

BAJÁNSENYE

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1819-ben. Két kehely, 2 kanna, keresztelő edények.

Órbajánházai ref. fa-harangláb, XVIII. század.

BALOGFA, lásd BALOGUNYOM**BALOGUNYOM**

Nagyunyomi r. k. templom, XVIII. század.

Sényi-kastély, Nagyunyomon, emeletes, háromablakos rizalittal, épült 1842-ben. Klasszicizáló-historizáló stílus.

Gotthard-kastély, Balogfán, egyemeletes, 2+3+2 ablakos, XVIII. század. Erősen átépítve 1880-ban. Később a Györfy-, Zanathy-, Geszti- és Borsich-családé.

BALTAVÁR

R. k. templom, épült 1745-ben.

Thurn-kastély, földszintes, 1888-ban teljesen átépítve.

BOBA

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1783—1784-ben. Tornya 1819-ből. Barokk oltár, Utolsó vacsora-képpel, 1792.

Vadasülési templom, Boba határában, árpádkori nyomokkal.

BOZSOK

Prépostsági templom, román, ikerablakai voltak, melyeket elfalaztak.

Kastély, állítólag Mátyás királyé volt, majd a Sibrik-családé, egyemeletes, kapuján Sibrik-címer, 1580 körülől.

BÓ

R. k. templom, tornya 1834-ből. Fényolcszögű, gótikus szentély. Egyhajós, csehboltozattal. Orgonakarzat. Keresztboltozatos sekrestye. XVIII. századi képek. Kehely, Trieszt (?), 1768. XVIII. századi kazula. A templomot 1747-ben bővítették.

R. k. kápolna, hullámos oromzattal, belül dongás; Nep. Szt. János-szoborral.

Feszület, Sz. Máriával, talapzaton, 1824.

BOGUTE

R. k. templom, épült 1756-ban.

BUCSU

R. k. templom, félköríves szentéllyel és kősisakos toronnyal, románkori, részben átalakítva.

Szell-kúria, földszintes, oszlopos középrizalittal, klasszicizáló, XIX. sz. eleje.

BUK

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, belül háromboltozatos csehboltozattal, orgonakarzattal. Talán középkori keresztút. A templom épült 1250 körül, átalakítva, eredeti csak támpilléres szentélye a diadalívet tartó levelesfejű oszlopok. Az átalakítás 1757-ben történt. A karzaton Szt. László és Imre szobra barokk oltárról.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti tornya 1826-ból. A templom 1785-ből. Körbefutó fakarzat. Klasszicizáló oltár 1795-ből. Keresztút 1785 körül. Ezüstkehely, 1784. Épült 1785-ben, Harang, 1788.

Immaculata-oszlop, kerubfővel és szőlőindával. A szobor elmosódott címert tart. XVIII. század első fele.

Szapáry-kastély, egyemeletes, 1+1+1+1 ablakos, korinthusi falpilérekkel díszítve. A középrész tetején 3 szobor. A kapuzaton felirat 1696-os évszámmal. Bolthajtásos földszinti helyiségek, díszterem Conti Péter Antal lugánói szobrász stukkóival (1697) és XVIII. századi grissaille-képekkel. Másik stukkós terem XVIII. század vége. Rokokó kályhák. A kastélyt felsőbúki Nagy István királyi jegyző, soproni alispán építtette 1696-ban. Később a Szapáry-családé.

Felsőbúki Nagy Pál kúria, 4—4 tengelyes szárnyak között copf-stílusú bejárat. Benne klasszicizáló kályhák. Később a Kováts-családé.

Torony, vízi-erőd maradványa, négy volt eredetileg. Középkori.

Temető, sírkövek a XIX. század elejéről.

CELDOMOLK

Bencés-templom, homlokzatán két toronnyal. Belül latinkereszt alaprajzú, a boltozatot 7 oszloppár tartja, köztük 6 fülkével. A kórusból jobbról és balról 4—4 fülkén át húzódik a karzat, mely a fülkék oszlopaival 8 nyitott kápolnát alkot. A kápolnában: Szt. Imre képe a soprani Schallertől, 1778-ból, Nep. Szt. János Dorffmeisterrel. Az oldalfalakon 2—2 sor ablak. A templom a máriacellinek kicsinyített másolata. Középen szabadon áll a tornyos kegyelem-kápolna, vagy alapítójáról, Erdődy Györgyről, Erdődy-kápolna, belsejében kegyelemoltár, alapította az előbbi neje, Esterházy Teréz, rajta drága ruhákba öltöztetett Mária-kegy-szobor, a máriacellinek másolata. A sekrestye felett kincstár: itt két freskó, valószínűleg Dorffmeisterrel, gyöngy- és gránátnyakékek, barokk miseruhák, drága női ruhák, ékszer. Ezüst gyertyatartók MK Bécs, 1846. Barokk és klasszicizáló kehely. Barokk monstrancia, Bécs, 1740, klasszicizáló úrmutató, ezüstkereszt 1839-ből, klasszicizáló kereszt. Gör. kel. kehely 1800-ból. A bencés apátság első említése 1252-ből. Ez a mai templomromra vonatkozik. A mai templom barokkstílusú, építtette 1747—1748 között Koptik apát, felszentelte 1780-ban Szily János, szombathelyi püspök. Többször renoválva.

Templomrom, kék kőből. Homlokzatból kiugró nagy torony (alja eredeti) és hajó, XIII. század, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, XIV. század. A torony alja, mely előcsarnok is, fülkével és keresztboltozattal. Románstílusú gyémántok újabban eltűntek. Falfestményei, melyeket Rómer annakidején leírt, ma már csaknem teljesen elenyésztek, leginkább a szentély baloldali fülkéjében maradtak meg, XIV. századiak. Az épület azonos az 1252-ben először említett bencés apátsági templommal.

Ref. templom, épült 1741-ben.

Szentháromság-szobor, oszlopon, talapzatán Szt. István, László, Nep. Szt. János és Flórián szobraival 1836-ból.

Kálvária, építtette Liptay János ezredes 1755 körül.

Kemenesalji Múzeum. Ságvári prehistórikus leletek.

Bencés apátság, befejezetlen, néhány helyiségében stukkóval és festménnyel, épült 1760—1770 között.

CHERNELHÁZADAMONYA

Temetőkereszt, a damonyai temetőben, 1836.

Végh-kastély, egyemeletes, 6+3+6 ablakos, kiugró középrizalittal, kupolás dísztermében dekoratív festés. Végh Péteré volt, majd az Urményi-családé, végül a búki cukorgyáré. Barokkstílusú, épült 1770 körül.

CSÁKÁNYDOROSZLÓ

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és kiugró kereszthajóval, XVIII. század.

Nagycsákányi Batthyány-kastély, tornyos résszel, újabb része a XVII. század elején épült, felirata szerint Batthyány Imre 1728-ban bővítette. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

CSEHI

R. k. templom, fallal körülveve, XVIII. század.

CSEHIMINDSZENT

R. k. templom, benne Dorffmeister-oltárkép: Mindenszentek, magyar szentekkel, 1793-ból.

Mesterházy-kastély, Potyipusztán, kétemeletes középrésszel, átalakították 1878-ban.

CSEMPESZKOPÁCS

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, melynek nyugati falán 4, délin 2 román ikerablak látható. A déli oldalon a torony mellett díszkapu, fűrészfogas béllettel, timpanonjában bárány, 2 madárral, a jáki iskola műve, XIII. század. Egyetlen hajó. Kerek szentély, lőrésablakok, déli oldalon ívsoros párkány. Szentély zsindeletével. Belül orgonakarzat. Az északi falon Dorffmeister István Szentháromság-képe. A kisméretű, jó állapotban lévő templom románstílusú, XIII. század.

CSEPREG

R. k. templom, egyetlen zömök, nyolcszögletes sisakú homlokzati toronnyal. A kapuzat gótikus, a csehboltozatos hajó barokk. Bővítették 1939-ben. Építette állítólag Kanizsai János esztergomi érsek, 1391-ben. Gótikus, belül barokk. 1527—1643 között protestáns, azután katolikus. Keresztkút, 1700 körül. XVIII. századi kőszobrok. Harangok: Montelli Jakab, Bécsújhely, 1748. Pfistermeister János József, Bécs, 1753. Scheichel Ferenc József, Bécs, 1778.

Apáca-templom, kápolnából, 1877-ben kibővítve. Harang: Herold Baltazar, Bécs, 1663. Pfistermeister, Sopron, 1764.

Szentkút-kápolna, kerek, belül szögletes, toszkán pillérekkel. Nyolc oldalú kősisakkal, homlokzatán Szt. Anna, Mária és Nep. Szt. János szobra. Építette Schrenck Ferenc 1815—1816.

Sz. Mária-oszlop, leveles törzsszel és angyalfejes felsőrésszel, XVIII. század első fele.

Schöller-kastély, később főszolgabírói hivatal. Régebbiből átépítette 1808—1811 között Hild Vince. Azóta is átépítve.

CSERNELHÁZADAMONYA, lásd **CHERNELHÁZADAMONYA**

CSONGE

Ev. templom, oltárképe — Utolsó Vacsora — 1784—1785-ből.

DOZMAT

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentélye elein román pálcadísz. Gazdag barokk főoltár. Bal oldalfalon Dorffmeister-kép.

lebegő szentek. Madonna-félalak Jézussal, gótikus faszobor. Kripta, római kövek.

DÖRÖSKE

R. k. templom, épült 1707-ben.

DUKA

Duka-kúria, épült a XVIII. század végén. Földszintes, 9 ablakos.

EGERVOLGY

R. k. templom, épült 1785-ben.

EGYHÁZASHETYE

R. k. templom, renoválva 1718-ban. Kehely, 1588.

Berzsenyi szülőháza, emléktáblával. Földszintes, jelentéktelen.

EGYHÁZASRÁDÓC

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk. Klasszicizáló stílus, zöld ezüstbrokát kazulák.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokk. Épült 1783-ban. Két kehely, 2 kanna, 2 tányér, 2 keresztelő-edény, 1783.

Rosner-kastély, Kissároslakon, XIX. század eleje.

FELSŐCSATÁR

R. k. templom, egyetlen toronnyal. Barokkstilus, XVIII. század.

FELSŐMESTERI, lásd MESTERI

FELSŐPATY

R. k. templom, épült 1716-ban.

GENCSAPÁTI

Nagygencsi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkos kapuzattal.

GÉRCE

R. k. templom, épült 1682-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1794-ben. Tornya 1795–1800-ban épült. Újraépítette Geschrey Sámuel. Gótikus kehely, XV. század.

GÖR

R. k. templom, épült a XVIII. században.

GÜDÖRHÁZA

Fa-harangtorony, XVIII. század.

GUTATOTTOS

Gutaházai r. k. templom. Festett disze Dorffmeister Istvántól, 1771–

1772. Szentélyfreskó: Szt. Cecília vértanúsága. Mellékoltárképek: Szt. József és Szt. Anna. Főoltárkép Knebel J. műve.

GYŐR-GYÖSHERMÁN

Szegedy-Ensch-kastély, épült a XVII. században.

GYÖRVÁR

R. k. templom, épült 1780-ban.

HEGYFALU

Széchenyi-kastély, földszintes, 7 ablak + hatoszlopos timpanonos középrizalit + 7 ablak. Utcai és udvari homlokzat azonos. A kertben öszloprendes pihenőépület. Átépitették 1815-ben.

HEGYHÁTHODÁSZ

R. k. templom, épült 1796-ban.

HEGYHÁTSZENTJAKAB

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, mely félig a hajó nyeregtetején ül.

HEGYHÁTSZENTMÁRTON

Kastélyrom, török időkben pusztult el.

HEGYHÁTSZENTPÉTER

R. k. templom, épült 1700 körül.

HERENY

Gothard-kastély, nagyméretű, középrizalitos, 2 hátraugró szárnyal. Barokk. Épült a XVIII. században.

HORVÁTLOVÓ

R. k. templom, magas toronnyal, mely előtt alacsony előcsarnok áll. Klasszicizáló.

HORVÁTSIDÁNY

R. k. templom, 1875-ben részben lebontották. Kívül és belül néhány XVIII. századi faszobor. Onkanna, XVIII. sz.

HOSSZÓPERESZTEG

R. k. templom, épült 1690-ben.
Kolostorrom, elpusztult a XVI. sz. elején.

IKERVÁR

R. k. templom, XV. századi szentéllyel és kapuval, különben a XVII. század végén épült.

Batthyány-kastély, egyemeletes, kéteemeletes középrésszel, megnagyobította 1847-ben Polláck Agoston és Ybl Miklós. Romantikus ízlésű. A Közegészségügyi Minisztérium tulajdona.

IVÁNC

R. k. templom, XVIII. század. Rózsaszín aranybrokát miseruha, XVIII. sz.

Sigray-kastély, XVIII. század vége.

ZSÁKFA

R. k. templom, épült 1798-ban.

JÁK

Bencés apátsági templom, szentmargitbányai faragott kőből. Előtte 2 római oszlop Szombathelyről. Két homlokzati toronnyal (sisakok újak), rendkívül díszes, bélétes főkapuval, melynek ívei a félkörből csúcsívbe mennek át. Felette fülkében Krisztus és a tizenkét apostol szobra áll. Háromhajós, három félköríves apszissal. Egyéb plasztika még a templom külsején: a homlokzaton balra 2 oroszlán. Fejetlen Madonna fülkében, az északi falon fent az ívsorban béka és kutyafej, oroszlán stb., alul rongált fej, 2 madárral, az északi mellékszentélyen az ívsorban fejek, alul a kőfaragó mellképe, 2 oroszlán fülkében. A középszentélyen 2 ablak fülkében és guggoló ifjú, 2 oroszlán, a bal közülük emberfejjel, 2—2 fejetlen alak. A déli kapun Isten báránya-dombormű, rongált. Belül háromhajós, négyboltszakaszos hajó, kereszthajó nélkül. Egy keresztboltozatos szentélyrész, orgonakarzat. XIII. századi falképek a főapszisban (Szt. György lovon) és a déli torony aljában, az utóbbi helyen 3 falon (Mária halála stb.) és a keresztboltozat 4 mezejében. Freskónyomok az orgonakarzat ívén és az északi torony aljában is. Valamennyit Mauro Pelliccioli renoválta 1938-ban. Kincstárában kehely, 1679, nagyvirágos Bathányi-kazula 1768-ból és más textiliák. A templomot, mely Magyarország egyik legszebb románstílusú emléke, a Vercellini nembeli Jáki Márton comes alapításaként 1256 május 2-án szentelte fel Omode győri püspök. Restaurálták 1663, 1716—1744-ben, végül 1896—1906-ban (Schulek Frigyes).

Csontház. Alaprajza négykaréjos. Román ikerablakokkal. Szép zsindegyteteje van, lanternával. A kaputimpononban dombormű: Agnus dei 2 sárkánnyal. Belül keresztbordák, XVIII. századi rokokóstílusú kifestéssel. három oltár, a baloldali (1705) Madonna-faszobor, XV. század. Emeleten is keresztbordás helyiség. Ezen épület az apátsági templom körüli temető kápolnája (ossarium, karner) volt.

Kerítéskapu timpanonnal, alatta 1663-as felirattal, kétoldalt címerekkel, a hajdani fal kapuja, későreneszánsz stílusú. Később vitték a mai helyére, ahol Földes Ferenc apát látta el R(everendissimus) D(ominus) F(ranciscus) F(öldes) E(piscopos) T(ranssylvanensis) P(raepositus) C(astriferrei) et B. M. V. de T(ürje) A(bbas) D(eákienensis) S(acrae) M(aestatis) C(omissarius) et T(abulae) R(egiae) P(relatus) felirattal.

Apátsági lak, az egykori ferences apátság köveiből, XVIII. sz. második fele.

JAKABHÁZA

Zichy-kastély, részben régi alapon, gótikus kápolnával, emeletes, nagyobbították 1852-ben. Később a Korniss-családé.

JÁKFA

R. k. templom

Rábakövesdi Nep. Szt. János-szobor, kerítéssel, volutás rokokó talapzaton, a szent-keresztel, XVIII. század.

JÁNOSHÁZA

R. k. templom, 1698-ból, átalakítva. Magas aranyhímzésű fehér barokk kazula, XVIII. század.

Ref. templom, épült a XVIII. században.

Pálos kolostorrom csekély nyomai, XV. század.

Erdődy-várkastély, emeletes, 1609-ben már állott. 1935-ben új emelettel toldották meg és erősen átalakították.

KÁLD

R. k. templom, építette Anreith János György 1798 körül.

Káldy-kastély, XIX. század eleje.

KÁM

R. k. templom, oltárképe Szt. András apostol, valószínűleg Dorffmeister műve.

R. k. templom, másik, XVIII. század.

R. k. templom, harmadik, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, címeres talapzaton, állította Bajáky Antal 1745-ben.

Bajáky-kúria, földszintes, négyoszlopos, középrizalittal, klasszicizáló. Később a Bezerédy-családé.

KÁMON

Kámonyi-kastély, emeletes, épült a XVI. században. A XVIII. században átalakították. Később a Reissig-családé.

Gorup-kúria, épült a XVIII. században.

KARAKÓ

R. k. templom, benne rokokó padok a túskevári volt pálos templomból. Ürmutató, XVIII. század.

KEMENESMAGASI

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1784-ben. 1835-ben Geschrey Sámuel klasszicizáló stílusban átépítette, dór oszlopokkal és architrávval.

KEMENESMIHÁLYFA

R. k. templom, kisméretű, szentélymennyezetén Izsák feláldozása, Szt. István és Szt. László. Főoltárkép: Szt. István megkövezése. Freskó és kép Dorffmeister műve, 1785.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal, épült 1817-ben.

KEMENESPÁLFA

R. k. templom, épült 1700 körül.

Révay-kastély, XIX. század eleje.

KEMENESSOMJÉN

R. k. templom, benne Dorffmeister műve 1785-ből: Sz. Mária születése. Berzsenyi Dániel háza, földszintes, oromzattal, ma pajta.

KENÉZ

R. k. templom, épült a XIX. elején.

KENYERI

R. k. templom, barokkstílű, egyetlen homlokzati toronnyal. Rózsaszín, kövekkel díszített miseruha; rátétmunkás kazula, 1761.

Cziráky-kastély, régebbi várkastély maradványainak felhasználásával, XVIII. század.

KERCASZOMOR

R. k. templom, alapjai régiek, barokk.

Ref. templom, épült 1790-ben, klasszicizáló.

KETHELY, lásd RÁBAKETHELY

KISSÁROSLAK, lásd EGYHÁZASRÁDÓC

KISSITKE, lásd SITKE

KISSOMLYÓ

Ref. templom, épült 1783-ban.

KISUNYOM

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Támpilléres, gótikus szentély, különben barokk. Főoltárkép: Anton Spreng: Szent Mihály (Reni után).

KONDORFA

R. k. templom, épült 1840-ben.

KÖRMEND

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Barokk oltárkép szobrokkal, barokk szószék. Kicsiny és nyomott szentély. Kívül baloldalt klasszicizáló sírkő, 1778-ból. Két zöld ezüstbrokát kazula és dalmatika. A XVI. században épült, 1590—1643 között a reformátusoké volt, 1731-ben Zinzen-dorf Fülöp bíbornok felszentelte és Velencéből oltárképet hozatott.

R. k. plébániaház, Sz. Mária-kép Nádaljáról.

Alsóberekifalvi r. k. templom, épült 1844-ben.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1788-ban. Tornyá 1825-ből. Szaniszlói Márton szombathelyi ötvös kenyérosztó tányérja, XVIII. század.

Nep. Szt. János-szobor, XVIII. század, hatoszlopos, kupolás egykori építményben, a Rába partján.

Városháza, egyemeletes, 10 ablakos, copf.

Batthyány-kastély, kétemeletes, 3+5+3 ablakos, középrizalit erkéllyel, melyet 6 dór oszlop tart, emeleti részén 6 jón oszlop, oromzatában címer. Hengeres saroktoronyokkal. Manzardtetős. Régi vár felhasználásával épült. Savoyai Jenő tervezésében szerepet vitt. Kápolnájában az oltár velencei festőtől. Kertjében hatoszlopos, klasszicizáló őrségház. Ma az Államkincstáré.

Gazdasági épület, a kastélyhoz tartozik, egyemeletes, 10+5+10 ablakos, XVIII. század.

KÖSZEG

Szt. Imre-templom, egyetlen hagymakupolás homlokzati toronnyal, épült 1615—1620 között, szentélye, csúcsíves ablakaival az egykori Szt. Katalin kápolnából származott. A tetőpárkány alatt egyháziatyák domborművei, csinos stukkódíszek között, 1805-ből. Kapuján 1731 és kronosztikon. Belül barokk padok és XVIII. századi orgona. Oltárképe ifj. Dorffmeister Istvántól: Szt. Imre fogadalma, 1805. Kehely, 1486. Gótikus úrmutató. Bezerédy Imre és neje címerével díszes kazula, XVIII. század. (Újabbban az új plébániatemplomban.)

Szent Jakab-templom, a bencéseké, homlokzata és alacsony tornya barokk ízlésű, 1675-ből. A főbejárat csarnoka 1790-ből és gótikus kapuval. Háromhajós csarnoktemplom, fejnélküli kerek oszlopokkal. A hajó boltozatában Garai-címeres zárókövek. Orgonakarzat vaskos, alacsony oszlopokkal. A jobb mellékhajó végében stukkós Szt. Ferenc kápolna, épült 1700-ban. Oltára 1702-ből. Bejáratától balra Jurisich Adám és Anna címeres, vörösmárvány sírköve, 1538, ugyancsak baloldalt fenn Szt. Kristóf feje, XV. századi freskótöredék. Jobb hajó szentélyfalán Szent Kristóf, Háromkirályok és alatta Segítő Mária-freskó, a XV. század elejéről, ez utóbbit 1937-ben Dex Ferenc bontotta ki és renoválta. Főoltáron (1693), tabernákulum (1685) és Madonna-faszobor, 1500 körülről. A bal oldalhajóban Szt. Benedek-oltár (1719), Szt. Anna-oltár (1676), a jobban Sz. Mária-oltár (1698), Szt. Kereszt-oltár (1798), Ker. Szent János-oltár (1676). A sekrestye felett oratórium oltárral (1675), Kazulák, pluvialek, antependiumok. A templomot Garai Miklós nádor építtette 1403—1407 között, 1657-ben a jezsuiták, 1815-ben a bencések kapták meg. Több tűzvész pusztított benne. 1807-ben renoválták.

Kálvária-templom, háromtornyos homlokzattal. Az oldalsó tornyok alacsonyabbak és hengerek. Épült 1729—1735 között. A főoltár falán 4 evangélista falképe került elő. Körfal veszi körül, annak falán stáció-domborművek 1763-ból. Mária Terézia-kori miseruhák. (A felvezető lépcső 1775-ből.) 1945-ben súlyosan megsérült, azóta helyreállították.

Szt. Antal-kápolna, a városon kívül, 1735-ből, gazdag barokk stukkódíszsel.

Szt. Lenárd-kápolna, épült 1732-ben.

Temető-kápolna, épült 1747-ben.

Kápolna, a Kálvária-templom mögött, 1715-ből.

Ev. templom, egyszerű, díztelen, épült 1790-ben, Gúlafedékes tornya újabb.

Sz. Mária-oszlop, a Jurisich-téren, készítette Eisenköbel soproni kőfaragó 1739-ben, a szobrait újrarafagták 1912-ben.

Szentháromság-szobor, talapzatán szentek, csavart oszlopán angyalkák. Legfelül tiarás Atyaisten feszületet tart, lábainál galamb. Emelték az 1712. évi pestis emlékére.

Szt. Flórián-szobor, gazdag copfstílusú, emelték 1810-ben.

Két szobor, Szt. Jakab és Nep. Szt. János a Városház-utca sarkán, a hajdani kaputoronyról.

Szt. Péter és Pál kőszobra a Felső- vagy Ausztriai kapukról, a Várkörön.

Sz. Mária-szobor, az Árpád-téren 1723-ból, megújítva 1878-ban.

Sz. Mária-szobor a Szegényház előtt, 1741-ből.

Szt. kereszt, a vámnál, a Lékai-úton, 1813-ból.

Városi kút. Háza négyzetes, négyíves nyílással, melyet pillérek kereteznek, gazdag párkánnyal és lapos kupolával. Ismeretlen soproni építész műve, 1818—1824 között.

Városi Múzeum, kőkori, bronzkori, római kori leletek. Helytörténeti emlékek, egy része a város 1523-as ostromára vonatkozik. Városképek, arc képek, iparművészeti, színházi és zenei emlékek. Az ipar, kereskedelem, közlekedés és a régi háztartások emlékei.

Bencés székház, kétemeletes, barokk stílusú, építette Orsolini Péter lékai építómester Draskovich Miklós és Széchenyi György győri püspök megbízásából 1677—1680 között a jezsuiták számára. A Széchenyi György-utcában lévő emeletes rész 1780-ban átalakítva. 1815-től a bencéseké.

Árvaház, egyemeletes, középrizalitos, 18 ablakkal, Kelcz Imre jezsuita adományából megnyitották 1749-ben. Adelffy Antal adományából Hefele Menyhért terve szerint 1784-ben kibővítették és belefoglalták a régi erődítményekből megmaradt kerek tornyot.

Kőszegi takarékpénztár, alakult 1844-ben.

Strucc-szálloda, 1718-ban már említik.

Kat. legényegylet, copfstílusú.

Árpád-tér, Stegmüller-ház, barokk. Csillagdiszes, klasszicizáló faka puval.

Árpád-tér, ház, arkádós, folyosós udvarral.

Bem József-utca 1. Pados-ház, egyemeletes, kapu felett zárt erkéllyel.

Chernel-utca 5. Riedl-ház, egyemeletes, 4 ablakos, gyümölcsfűzéses copf szemöldökpárkányokkal, itt lakott 1676—1679 között Széchy Mária.

Chernel-utca 10. Chernel-ház, építette a Festetich-család, 1776-ban. Jón falpilléres és vázázás, íves barokk kapuzattal. Itt lakott Eugène Beauharnais a napoleoni megszállás idején.

Chernel-utca 12. Tallián-ház.

Chernel-utca 13. Sigray Jakab háza volt, ki innen a Martinovics-összeesküvésbe keveredve, megszökött; később lefejezték.

Chernel-utca. Főszolgabírói épület, magas oromfallal.

Csőgör Jenő-utca, Gombás-ház, oszlopos, lépcsős, csaknem népies udvarral.

Fürst Sándor-utca, ház, egyemeletes, 5 ablakos, rombuszos fakapuvall. Klasszicizáló, 1816.

Gyöngyös-utca 27. Elemi iskola, épült 1843-ban. Klasszicizáló.

Gyöngyös-utca. Szabó-ház, vagy domonkos apácázárda, egyemeletes, részben beugró homlokzattal, félkörös felső záródású vakablakokkal, emeleti ablakok felett tükörmezőkkel, XVIII. század.

Gyöngyös-utca, Thutenthaller-ház, egyemeletes, 6 ablakos. Kapu jobbra. Elsőemeleti ablakok felett mitológiai domborművek. Klasszicizáló.

Gyöngyös-utca, Fazekas-vendéglő, lóréses attikával, XVII. század.

Gyöngyös-utca, Fehér rózsavendéglő, kovácsoltvas cégérrel.

Hegyalja-utca 3. Schreiner-présház, kő-kapukereten szőlőkoszorú. Egykorú vaskapu, XVIII. század.

Hegyalja-utca 5. Présház, kapukereten kőbefaragott hordóval, díszes vaskapuján AAHH betűkkel, XVIII. század.

Hegyalja-út 7. Présház, copfstílusú, kő-kapukerettel, 1810-as évszámmal.

Jurisch-tér 2. Pákh-ház, egyemeletes, földszintén eredetileg nyitott arkádsorral, XVIII. század.

Jurisch-tér 4. Zichy-ház, egyemeletes, szép udvara tornácos, konzolos folyosóval. Barokk, XVIII. század. Később a Gruber-családé.

Jurisch-tér 6., volt Nádasdy-ház, egyemeletes, 6 nyílásos, íves kapuvall, párkány alatt vak ívekkel, azon befalazott lóréses és 3 sátozottóvel. Udvarán befalazott oszlopos tornác, XVI. század. Később az Ambrózy- és Szovják-családé.

Jurisch-tér 7. Ház, egyemeletes, 3 ablakos, íves kapuvall és hullámos oromzattal, megújított sgrafitto-festéssel, 1668.

Jurisich-tér 10. Városháza, egyemeletes, 6 ablakos, magas oromfallal, részben XV. századi, 1710 után megújítva. Boltozatos földszinti helyiségek, a szomszéd ház kapuzínébe nyíló gótikus ablakok. Homlokzatán az ország, a város és Jurisich Miklós festett címerei. (1712 megújítva.) Bent festmény Kőszegről, 1736-ból. Zászló 1532-ből. Levéltár.

Jurisich-tér 11. Ház, gótikus falfülkékkel.

Jurisich-tér 12. R. k. plébánia, egyemeletes, 2+1+2 ablakos, megtört falpilléres díszű homlokzattal, barokk, XVIII. század.

Kelcz-Adelfly-utca 7. Ege-ház, íves kapukerettel, copfstilű.

Kéthelyi-út. Róth-villa, földszintes, manzárdtetős, szép ablakrácsokkal, 1790 körül.

Király-út, Arany Kereszt-vendéglő, kovácsoltvas cégérrel.

Rajnis-utca 1. Bezeredy-ház, barokkstilű. Itt fogták el 1708-ban Bezeredy Imre ezredet.

Rajnis-utca 10. Dr. Beyer-ház, csúcsíves ablakokkal, XV. század.

Schneller István-utca 7. Ház, egyemeletes, 2 ablakos, íves kapuval, sgraffittós homlokzata volt 1666-ból, amit levertek róla.

Schneller István-utca 9. Táblaház, egyemeletes, falpilléres diszes. 1724—1869 között itt székelte a kerületi tábla.

Szent István-út, Spányik-villa, 1800 körül.

Szombathelyi-út 2. Weidl-malom, kerek vizimalom, XVIII. század.

Szombathelyi-út, Gallner-malom, kerek vizimalom, XVIII. század.

Táblaház-utca 3. Vidor-ház, íves barokk kapuval, XVIII. század.

Várkör 15. Görög mitológiai domborművekkel, klasszicizáló.

Várkör 45. Szluha-ház, földszintes, 2+2+2 ablakos, oromzatos, középrészén váza, gazdag szemöldökpárkányokkal, barokk, XVIII. század.

Várkör 46. Itt született Schwartz János Mihály (1774—1858) eperjesi evangélikus pap, a jénai egyetem tiszteletbeli doktora.

Várkör 110. Szovják-ház, egyemeletes, 5 ablakos; balra íves kapuval, meanderdíszsel. Klasszicizáló, 1815.

Várkör, Gergelyffy-ház, csipkésen áttört padlás-szellőztetővel, XVIII. század.

Várkör, Svetits-ház, emeletes.

Városház-utca 4. Ház, ebben nyílt meg 1717-ben az első községi kávéház.

Jurisich-vár, szabálytalan négyszög, kettős árokkal. Gömbölyű sarkatornyai közül a délkeleti és délnyugati csonkán áll. A kapucsarnokból előudvarba, onnan előcsarnokba és újabb kapucsarnokba jutunk. A belső udvar szabálytalan négyszög. A bejárat felőli épületszárnyon fogas román párkány. Két sarkon négyszögletes torony. Kis csúcsíves kápolna. Boltozott szobák. Külső falon itt-ott erkélyes talpkövek. A várat a Németújvári-család építtette 1263 körül. Zsigmond király, a Garaiak stb. birtokában volt. Jurisich Miklós I. Ferdinándtól kapta zálogképpen és sikeresen megvédte az 1532-es török ostrom ellen. 1695-től az Eszterházy-családé. Sokszor erősítették és javították 1336—1605 között. Az 1777-es tűzvész után főképp a külsejét, gyökeresen átalakították.

Nagy bástyatorony, vagy öreg Zwinger, puskaportorony, a Chernel-utca végén.

Várrom, a hegyen, úgynevezett óház.

KÖSZEGDOROSZLÓ

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti, hegyessisakos toronnyal, épült 1792-ben.

KÖSZEGSZERDAHELY

R. k. templom, tornya erődítés része volt. Lila ezüstbrokát kazula 1820 körül. Rátétmintás kazula.

LIPÁRT, lásd VASSZÉCSENY**LÓCS**

R. k. templom, négyszakaszos hajóval. Újjáépült 1734-ben, 1856-ban renoválták, 1902-ben bővítették.

MAGYARSZÉCSÓD

R. k. templom, déli oldalán románstílusú ablakok.

MAGYARSZOMBATFA

Fa-harangláb, düledező, XVIII. század.

MESTERHÁZA

Jekelfalussy-kastély, az udvar felől 4 toszkán oszloppal. Építtette a Szürnyegi Horváth-család 1842-ben. Később a Jekelfalussyaké. Kertjében hatoszlopos kertilak.

MESTER

Batthyány-kastély Felsőmesterin. XIX. század eleje.

MESZLEN

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, szentélye a hajóval egyenlő szélességű; félköríves sekrestye. Befalazott római vállkő.

Ev. templom, egyetlen, homlokzat előtti hegyessisakos toronnyal, épült 1784—1785-ben. Paténa, XVI. század.

MIKOSSZÉPLAK

R. k. templom, épült a XVIII. század végén.

Mikospusztai kastély, romantikus, kétemeletes, 2+1+2 tengelyű, középrizalittal, ezen a bejárat erkéllyel, alatta kocsifelhajtóval. Sarokrizalit egyemeletes, 3+3+3 tengellyel, ezen lépcsős oromzatok. Nagy előcsarnok, háromkarú szép lépcsőház, olasz mozaik padlókkal. Pálmakert, kápolna és vendégszárnyak, valamint gazdasági udvar és egy vaskos, ugyancsak romantikus részletezésű kilátótorony. Szép romantikus park és tavak, 100 holdas, 2 méter magas tömör téglakerítéssel körülvéve. A kerítést 2 romantikus magas kapuzat töri át, az egyik mellett erdészház, a másik kapu mellett (országútnál) kertézház, kocsiszínek és lóistálló. Építtette 1850—1860 között Mikos, később Zierer tulajdona.

NÁDASD

R. k. templom, megújítva 1730-ban.

NAGYCSÁKÁNY, lásd CSÁKÁNYDOROSZLÓ**NAGYGENCS, lásd GENCSAPÁTI****NAGYGERESD**

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, a hajónál keske-

nyebb és alacsonyabb félköríves román szentélyel. A hajó a XVIII. századból. Gótikus szentségfülke, XIV. sz. Csúcsíves diadalív, orgonakarzat. Középkori szószerk. Főoltár töredékei: Mnych Miklós, Sopron, 1773. Szt. István-kép, Schaller István soproni festőtől, 1777. A mészréteg alatt állítólag középkori falképek. Zászló, festett, 1764. Rokokó kehely, IK Bécs, 1744. Harang: Georg Arnold, Bécs, 1604. Románstílusú, XII. század, átalakítva.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, mely 1818-ban épült. A templom 1783—1784-ből. Bent karzatok. Copf-oltár ismeretlen horpácsi asztaltól, 1792. Keresztkút Rimner, 1795. A Lepossa-család oratóriuma.

Káldy-kúria, később a Karcsay-családé, földszintes, négyablakos, egyszerű, XIX. sz. eleje.

NAGYNARDA

R. k. templom, kőfallal kerítve.

NAGYPOSE, lásd POSE

NAGYRÁKOS

R. k. templom, szentélye román, hajója gót, helyreállították 1798-ban. Ref. templom, épült 1791-ben. Három kanna, 1800.

NAGYSIMONYI

R. k. templom, épült 1777-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal, falpílléres oldalhomlokzattal, épült 1784—1785 között.

Zsinagóga, épült 1820-ban.

NAGYSITKE, lásd SITKE

NAGYUNYOM, lásd BALOGUNYOM

NÁRAI

Temetőkápolna, hagymakupolás, zsindeyes tornyocskával, XVIII. század.

NEMESBÓD

R. k. templom, épült 1788-ban

NEMESCSÓ

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti hagymasisakos toronnyal, épült 1784-ben. Famennyezetes, hátul fakarzaton orgona. Barokkos szószerk, sárgaréz fedőjű keresztkút. Krisztus a kereszten-kép, 1713. Ostyartartó, 1652. Ostyatányér, 1699. Corporale utolsó vacsora-hímzéssel, 1650. Harang, 1614.

NEMESKOLTA

Vidos-kastély, földszintes, négyoszlopos-oromzatos középrizalittal, klasszicizáló. 1810 körül.

NEMESLÁDONY

R. k. templom, háromszakos hajóval, gótikus szentélye féltízszögű. klasszicizáló orgona, 1832. Épült 1500 körül, 1751-ben s főképpen 1832-ben erősen renoválták.

NICK

R. k. templom, épült 1786-ban. Kehely, XVI. század, talpa XVIII. század. Kehely, 1761. Két kehely, XVIII. század.

NYÖGÉR

R. k. templom, épült 1791-ben.

OLAD

Ernusz-kastély, egyemeletes, 3+3+3 ablakos, oromzatos középrizalittal, klasszicizáló.

OLASZFA

R. k. templom, épült 1797-ben.

ÖLMOD

R. k. templom, barokkstilű, egyetlen homlokzati tornya 1840-ból. A főhomlokzaton 2 urna. Egyhajós, dongaboltózatós, sekrestyében copf oltár. Kazula, 1835. Épült 1772-ben.

ONDÓD

Római romok, Savaria város nyaralótelepének maradványai a határban.

OSTFFYASSZONYFA

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 1800 körül.

Harangláb, 1800 körül épült.

Kastély, háromablakos, középrizalittal, biedermeier-stilű, 1840 körül.

OSZKÓ

R. k. templom, a sekrestyeajtó felett Dorffmeister István Pietá-képe (Michelangelo szobra után).

OLBÓ

R. k. templom, épült a XIII. században. Szt. Péter és Pál barokk szobra, szép barokk kehely, VTO jéggel (komáromi?), 2 rokokó gyertyatartó, barokk szenteltvíztartó.

ORBAJÁNHÁZA, lásd BAJÁNSENYE**ÖRISZENTPÉTER**

R. k. templom, egyetlen kis homlokzati tornyocskával, melyen román ikerablak látható. Déli kapuja fűrészfogas profilokkal, mint Csempezkopácson, ugyanitt román ablak. Félköríves szentély, gótikus ablakokkal.

Renoválták 1929-ben. Bent erősen megújítva, falfestmények nyomaival. A XIII. század első feléből.

Ref. templom, épült 1783-ban. Űrasztali edények 1808-ból.

PANKASZ

Ref. faharangláb, alul széles, fent ablakkal. Épült 1730 körül.

PÁPOC

R. k. templom, egyetlen homlokzati kapuval, 3 bejáratral, felettük 3 ablakkal. Bent háromhajós, a mellékhajók részben el vannak választva a főhajótól. Két vaskos pillér, túlságosan elöugró orgonakarzat. Épült 1838-ban, valószínűleg háromhajós, gótikus épület felhasználásával. A szentélyben Szt. Katalin és Borbála életnagyságú faszobra, kvalitásos munka a XVIII. századból. Klasszicizáló szószerk. Bal mellékoltár: Szt. Mihály „Franz Schön pinxit A. 1818.” XVIII. századi kehely.

Temető-kápolna, faragott kőből, XIII. század. Alaprajza négykaréjos. Bélietes kapuja 2 (eredetileg 4) vörösmárvány oszlopkával, fejezetekkel. Hegyes fedés, nyolcszögletű tornyocska ikerablakkal, barokk fehér-bádog gömbsisakkal. Belül 3 oltárfülke és keresztboltozat. Felette, ahová szűk lépcső vezet, ugyanez ismétlődik: 4 fülke és keresztboltozat. Románstílusú építészetünk egyik fontos alkotása. A szombathelyi káptalan tulajdona volt.

Községháza, 6 zömök dór oszloppal, klasszicizáló.

Kolostorrom, elég ép. Valaha freskók díszítették.

PECÖL

R. k. templom, XVIII. század vége.

PERENYE

R. k. templom, épült 1756-ban.

Szt. János-kápolna, egyetlen homlokzati alacsony barokk toronnyal.

PERESZNYE

R. k. templom, tornya nyolcoldalú kősisakkal. Belül dongaboltozatos tér, orgonakarzat. Oltárkép: Szt. Egyed ifjúval vagy angyallal, 1735. Festmények a lándzséri kamalduli kolostorból, 1750 körül. Sekrestyében szép fafesztűelt imádkozó angyalokkal. Valószínűleg középkori eredetű. 1727-ben Esterházy Dániel bővítette. 1832-ben kápolnát csatoltak hozzá.

Berchtold-kastély, egyemeletes, 3+7+3 tengelyes, kiugró oldalrízalitokkal. Az egyszerű hátsó homlokzat földszintes. Manzárdtetős. Benne kolostorboltozatos szobák. Nep. Szt. János-kápolna. A parkban Flóra-szobor, XVIII. sz. Épült a Széchenyi-család számára, a XVIII. század végén. 1872-től a Berchtoldoké.

PETŐMIHÁLYFA

R. k. templom, épült a XVIII. században.

PINKAMINDSZENT

R. k. templom, épült 1790-ben.

PORNÓAPÁTI

R. k. templom, épült 1796-ban, főoltára Johannes Metter szobraival, 1681-ből. Mészköoszlopfő a régi apátsági templomból, most szenteltvíztartó. Harang, 1462.

Gazdatiszti ház, Draskovich György emléktáblája, 1612. Az elpusztult apátság épületéről.

PÓSFA

R. k. templom, épült a XVII. század végén.

POTYIPUSZTA, lásd CSEHIMINDSZENT**PÖSE**

R. k. templom, nagypősei, Pietá-szobor, fa, XVIII. sz. Erekytartó, 1720 körül. Úrmutató, XVIII. század. — XVIII. századi paramentumok.

PUSPOKMOLNÁRI

Kinsky-kastély, egyemeletes, 3 oromzattal, 1815. Erősen átalakítva.

RÁBAHÍDVÉG

R. k. templom, épült 1769-ben, benne Szt. József és Mater dolorosa-képek Dorffmeister Istvántól.

RÁBAKETHELY

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentélylyel, többször átalakítva. Előcsarnokában befalazva Medusa lefejezése dombormű és a külső falban háromablakos fülkés síremlék felsőrése, mindkettő római. Harang, 1691.

RÁBAKOVÁCSI

Batthyány-Arz-kastély, építtette Batthyány primás, XVIII. század.

RÁBAMOLNÁRI, lásd PUSPOKMOLNÁRI**RÁBASOMJÉN**

R. k. templom, gótikus ablakkal, XV. század.

RÁBATÓTFALU

R. k. kápolna, épült 1746-ban.

RÁTÓT

Ref. templom, XVIII. század.

Ref. faharangláb, XVIII. század.

Zárdarom, kettő, későromán alapfalak.

RÉPCELAK

Radó-kastély, épült a XV. században. 1867-ben átalakítva.

RÉPESZENTGYÖRGY

R. k. templom, gótikus padlásterében freskómaradványok, XV. sz. Harang, 1760.

Horváth-kastély, Hefele Menyhért műve, XVIII. sz. vége.

RUM

R. k. templom, egyetlen, homlokzat előtti magas és lőréses toronnyal. Az eredetileg gótikus templom erősen megújítva. Benne harangok 1696-ból (öntötte Mich. Gaspar Wolf) és 1791-ből.

Cicelle-kápolna, harangja a XVI. századból.

Kastélyrom, átalakított, lakható résszel, XVIII. század.

SAJTOSKÁL

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, ötszakaszos félköríves szentéllyel, benne régi festés nyomai. Románstílusú volt. 1754-ben átépítve.

Niczy-kastély, klasszicizáló kúria, melyet a Rupprecht-család 1863-ban emeletesre átépíttetett.

SALKÖVESKÚT

R. k. templom, épült 1443 előtt.

Római épületrom.

SÁRVÁR

R. k. templom. Érdekes a torony elhelyezése, a kórus feljárata az utca felől van. A szentélyben Drugetius András emléktáblája (1825) és a modenai hercegi család címere (1830). Oltárkép: Szt. László. A templomot Nádasdy Ferenc 1645-ben restauráltatta, Geschrey Sámuel a XIX. század első felében újraépítette. Újabb egyházi paramentumok.

R. k. plébánialak, a pápóci priorátus kőcímere, 1766.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal és négyoszlopos-oromzatos klasszicizáló homlokzattal, épült 1834—1836 között.

Krisztus-oszlop, töviskoronás Krisztussal, emeltette a Gayer-család, 1701.

Ovoda, egyemeletes, földszintje 1830-ból.

Vár, árok veszi körül. Boltozott kaputorony, rusztikás kapu, Donato Grazioli műve, ki 1589-ben itt dolgozott. Ötszögű várudvar. Az első emeleten díszterem, melyet Nádasdy Ferenc országbíró stukkókkal díszíttetett, annak mezőiben HRM 1653 monogrammista mozgalmas csataképei: a bejárat falon az 1601-i kanizsai és 1598-i győri, szemben az 1596-i székesfehérvári és 1602-i budai; jobboldalt az 1597-i tatai, baloldalt az 1597-i pápai, a mennyezeten 1593-i sziszeki csata. Az oldalfalakon Dorffmeister őtestamentumi jelenetei 1769-ből, rosszul restaurálva. Bejáratától balra: Jáhel megöli Sisarát, Saul királlyá kenetik, Eszter, Ábrahám áldozata, Judit és Holofernes, Dávid és Góliát, Sámson és Delila, Eszter Ahasvérus előtt, Hámán halála. A kastély toronyszobájának lapos kupoláján Dorffmeister allegóriája a tudományokról és művészetekről. — A vár honfoglaláskori földvár volt, 1388-ban mint Újvár szerepel, Zsigmond, Ozorai Pipóé és a Kani-zsaiaké volt, majd a Nádasdyaké, Draskovichoké. 1803-ban a királyi család Este-ága kapta meg, később a bajor királyé volt. Ma a Földművelésügyi Minisztériumé.

Intézői lak, tervezte Geschrey Sámuel, XIX. sz. első fele.

SÉ

R. k. templom, épült 1660-ban.

SIMASÁG

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, 2 csehboitszakaszos hajóval. Újjáépíttette 1800 körül özv. Festetich Pálné. Benne Festetich-sirok: Pálé 1782, Máriaé 1802, Pálnéé 1820. Előtte Szent István és Szent László királyok szobra Dietrich Antaltól. Kehely, IK, Bécs, 1741. Harang, 1532.

Nep. Szt. János-szobor, 1816-ból.

Festetich-kastély, egyemeletes, erkélyes, oromzatos középrizalitja két-emeletes. Utcai homlokzata 5+3+5 tengellyel. 1780 és 1920 körül átalakítva. Előtte 2 kőoroszlán Dietrich Antaltól. Benne bolthajtásos szobák, klasszicizáló kályhák. A Festetichké volt, később Balogh Brunóé.

Temető, Somogyi István plébános sírköve, 1745.

SITKE

R. k. templom, Nagysitkén, egyik mellékoltárába beleépítve a templom eredeti timpanonja, Isten báránya kereszttel és 2 kígyóval, XIII. század. Főoltár: Dorffmeister: Szentháromság, 1774. Jobb első mellékoltár: ifj. Dorffmeister István: Sz. Mária, 1801.

Felsőbüki Nagy-kastély Kissitkén, egykor Dorffmeister-freskókkal (beszelve).

„Török emlék”, Nagy- és Kissitke között, tulajdonképpen kegyoszlop, téglából. Négszögletes, pillérből kiugró házalakú építmény, 4 félköríves fülkével, XV. század.

SORKIFALUD

Egerváry-kastély, Dömötörin, épült a XVII. században.

SOROKPOLÁNY

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült a XV. században. A torony jobb külső falán Segítő Sz. Mária-, a csatlakozó hajó-részben Szt. Mihály-freskót találtak 1949-ben. Bátsmegyey Ferenc leveles, címeres síremléke, 1697.

SOPTE

R. k. templom, épült 1725-ben. Fallal kerítve.

SZALAFŐ

Ref. templom (1872). Két kehely, 1783, 1799. Két kanna, 1821.

SZARVASKEND

R. k. templom, benne Dorffmeister István Szt. Annát és Máriát ábrázoló képe, jelzett, 1793-ból, a sekrestyeajtó felett. Brokát miseruha.

Sibrik-kúria, épült a XV. században. Jelenlegi alakjában egyemeletes, háromablakos-oromzatos középrizalittal, klasszicizáló.

SZEMENYE

Várrom csekély középkori maradványai.

SZENTGOTTHÁRD

Ciszterci templom, épült 1748—1764 között. Mestere Anton Pilgram volt. Homlokzatán egyetlen alacsony toronnyal. Egyhajós. A kóruson 20 faragott karszék Schnitzer Józseftől. A három kupolán freskók, első Dorffmeister: A szentgotthárdi csata, festette 1784-ben, másodikat Gusner Mátyás ciszterci pap festette: az egyház diadala Lucifer felett, a harmadik, szentélykupolán, — ismét Dorffmeister: az ó- és újszövetség. Nagy olajképek is. A szentély előtt jobbra Szt. Vince vértanú teteme, Romából Herzan püspök hozta. A sekrestyében barokk bútorok. Egyházi textiliák a XIX. sz. közepéről.

Ciszterci kolostor, épült 1740—1750 között. A könyvtárban, a nyári ebédlőben és a társalgóban Gusner Mátyás freskói, a bútorok Schrezenmayer Gáspár ciszterci paptól. Az apátsági diszterem falain Dorffmeister rongált freskói: nyugati oldalon: III. Béla fogadja a francia cisztercitákat, északon: a mohácsi és szentgotthárdi csata, keleten: VI. Károly császár Róbert apáttal és az új templommal, délen: a szombathelyi templom Marián apáttal; legjobb állapotban az első.

Templom, ma magtár, XVIII. század.

Kőkereszt, mely alatt a szentgotthárdi csatában elesettek nyugosznak.

SZENTIVÁNFA

R. k. templom, oltárképe: Dorffmeister István; Krisztus keresztelese, 1791.

Palásthy-kastély, egyemeletes, épült a XVIII. században, erősen átalakítva. Később a Bezerédy-családé.

SZENTKIRÁLY

R. k. templom, szentélye koragót, erősen átalakítva. Timpanon-dom-borműve a XIII. századból, a budapesti Szépművészeti Múzeumban.

Zarkaházai kastély, építette Hefele Menyhért, XVIII. század.

SZENTKÚT, lásd VÁT**SZENTPÉTERFA**

R. k. templom, gótikus, XV. század.

SZENTVID, lásd VELEM**SZERGÉNY**

Ev. templom, épült 1790-ben.

SZOMBATHELY

Püspöki székesegyház, copfstílusú templom, építette Szily János püspök 1791—1797 között, Hefele Menyhérttel. Faragott mészköhomlokzatán földszinten dór, emeleten jón féloszlopok, 2 torony, közte háromszögű oromfal, rajta Prokop Fülöp Jakab bécsi művész szobrai, csúcson Hit, Remény, Szeretet, jobbra Szt. Pál, balra Szt. Péter, az oszlopok közti fülkékben jobbra Mózes, balra Keresztelő Szt. János. Latinkereszt-alaprajz, mellékhajók helyett 3—3 kápolna, fő- és kereszthajó dongaboltozattal, lapos négyzeti kupola. Szentély mellett balra sekrestye, jobbra Szt. Mihály-kápolna. A bejáratnál első boltozat freskója az Égő csipkebokor, Gedeon kápolna, Noe bárkája, Anton Spreng bécsi festőtől, a kupoládé (Mária be-

mutatása a templomban) és a szentélyé (Angyali üdvözlet) Joseph Winterhalder zsnáimi festő műve 1798-ból. Mindketten Maulbertsch vázlatai után dolgoztak, a kupoláé 1945-ben csekély töredéktől eltekintve megsemmisült. A hosszahajóban baloldalt 1. oltáron Spreng: Szt. Sebestyén, mellette freskók, 2. oltáron Maulbertsch: Szt. Péter, kisebb kép és falkép Sprengtől, 3. Szt. József Sprengtől és Szt. Diodorus vértanú felöltötzetett teteme Rómából. Jobboldalon 1. oltár: Spreng: Nep. Szt. János; 2. Dorffmeister: Szt. István király; 3. Dorffmeister: Krisztus keresztelése. A kereszthajó északi oldalán: Maulbertsch Szt. Márton freskója és Winterhalder freskói, balról Szt. Quirinus-freskók, ugyanattól. — Nagy szószerk Prokoptól, gyóntató-székek Bitterle János szombathelyi asztalostól. Szentély stallumai a bécsi Lorenz Eckart-tól, u. itt Pietro da Cortona-másolat. Főoltár Rumpelmayer Márton pozsonyi kőfaragótól, márvány szentségháza Kirchmayer Józseftől (1807), oltárképe: Maulbertsch: Mária és Erzsébet találkozása; rossz állapotban, megújította Kugler János, 1861. Sekrestyében Szily püspök arcképe Prokoptól, meissenai porcelán-oltár, Mária Terézia ajándéka Herzan biborosnak, 1779. A sekrestye felett káptalani levéltár (legrégibb oklevél 1131-ből).

Szt. Quirinus bazilikájának romjai, a szemináriumkert északi felében. Emelt szentély, oszloptalan hajó. A homlokzat mellett jobbra elől fűtőhelyiség. Római polikrom mozaikpadló indás széle. A templom Szt. Quirinus tiszteletére épült a IV. században.

Cella trichora, alapfalai 1938-ban kerültek elő a Szt. Quirinus-bazilika mellett.

Ferences-templom, oromzatos homlokzatán XVIII. századi stukkódíszszel, egyhajós, a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentéllyel. Barokk tornya a szentély északi tövében. Belül a szentély és 2 boltszakasz keresztbordákkal, melyek címeres konzolokra futnak. Barokk szószerk, az oltáron rokokó fafigurák. Itt nyugszik Hefele Menyhért, a dóm építész. A templom a XIV. század második felében épült, hajóját Sennyei István győri püspök építtette ki 1630-ban. Jobb második oltáron Szt. Flórián-kép 1749-ből, Szombathely legrégibb képével, talán Francz Bálint kőszegi festőtől.

Ferences-kolostor, két freskótöredék a XVI. századból.

Domonkos-templom, háromszögletű felső zárású homlokzattal, balra toronnyal. Építtette özv. Erdődyne Batthyány Mária Erzsébet, 1670-ben, címere a bejárat felett. Háromhajós. Néhány szép barokk oltár, faragott padok. 1931-ben Wálder Gyula megnagyobbította és 2—2 kápolnát hozzáépíttet. — Szt. Margit képe, 1678. Szaniszló Márton szombathelyi ötvös ereklyetartója XVIII. sz. Erdődy- és Batthyány-címeres kazulák.

Szentháromság-szobor, Hudetz János műve, 1866.

Vasvármegyei múzeum, épült 1908-ban. Savariái (szombathelyi római kövek, közöttük két nagyméretű szobor töredéke. Prehisztorikus leletek, (Velem-szentvid). Római kispasztika. Gazdag üvegsorozat. Numizmatikai gyűjtemény. Néhány fegyver. Vörsi árpádkori felirat. Cinquadea és reneszánsz kés. Magyar úrihímezésű miseruha, XVII. század. Képtár: Ligeti Antal: Palermo. Barabás: Szentgyörgyi Horváth Antal és neje, Orczy Paula. Zichy Mihály: Az anya fájdalma. — Mészöly: Este a halászkunyhóban. Munkácsy: Ecce homo (Vázlat). Liezen—Mayer: Welsler Filippina. László Fülöp: Oreg halász. Mednyánszky: Shylock. Székely Bertalan: Thököly menekülése. Györgyi Alajos: Női arckép. Néprajzi gyűjtemény: Habán fayence, Tata, Holics, Pápa, Városlőd, Hollóháza kerámiai.

Vármegyeház. Kétemeletes, középrizalitján timpanonnal. Építtette 1771-ben Adrien Chevriex, renoválta Hauszmann Alajos. Dísztermében XIX. századi arcképek. Levéltár.

Püspöki palota. Copfstilű, építtette Szily János püspök 1781-ben Hefele Menyhérttel. Középen 4 jón oszlopfő tartja az erkélyt, oromzatán jelképes szobrok és Szily címere. Díszes lépcsőház, itt Kálvária-festmény Juan Correa, mexikói festőtől, 1681. Egyik teremben Dorffmeister István Szt. Pál életéből merített freskói, a nagyteremben Maulbertsch tető- és falfestményei: a mennyezet: a tudományok és művészetek hódolnak a vallás előtt, az oldalfalakon Savariának Claudius által való alapítása, fénykora Septimius Severus, Pertinax és Constantinus korában és Attilától való elpusztítása (az utóbbi chiaroscuro). A kápolnában alabástrom-feszület, Johann Georg Dorffmeister műve, 1780 körül. Püspöki levéltár. Egyházművészeti Múzeum: helyi vallásos emlékek.

Papnevelő-intézet, Szily püspök építtette 1777—1780 között, Hefele Menyhérttel. Egyik tantermében a négy nagy nyugati egyházatyát ábrázoló mennyezetfestmények Dorffmeister Istvántól, a rektorátus helyiségében ugyancsak tőle toursi Szt. Márton-oltárkép. Könyvtár 16 kézirattal és 96 ösnyomatvánnyal. Kis múzeumában a Szt. Quirinus bazilika ásatási leletei.

Szemináriumi könyvtár: Breviárium romanum, 1450 körül (a salzburgi Pálóczy-codexhez hasonlít), Antifonale (Salzburg, XIV. sz.), Missale, Salzburg, XV. sz. vége. Párja Pannonhalmán.

Premontrei rendház, Dorffmeister 2 képe: Szt. Norbert és Szt. Ágoston.

Városi levéltár. Kronosztikonja szerint 1809-ben épült.

Városi zeneiskola, Berzsenyi Dániel-tér, kétemeletes, ötablakos, copfstilű, eredetileg líceum, épült 1796-ban.

Nagypréposti palota, egyemeletes, 9 ablakos, a 2 egymásfeletti ablakorsó mellett óriáspillérekkel. Eredetileg Eölbei kanonok háza, Hefele utolsó műve, 1795-ből.

Színház, Holczhaim Károly terve után, 1865.

Bagolyvár, Bagolyvári-utca, angol neogót stílusban építtette Zwitkovich Károly hadbiztos, 1851.

Deficientia, nyugdíjas papok háza, emelte Anreith János György, a XIX. század elején.

Dimicante, épület, építtette Czuppon kanonok 1809-ben Anreith János Györggyel, a francia megszállás emlékére. Dimicante szóval kezdődő kronosztikonnal látta el.

R. k. plébániaház, építtette Hefele Menyhért 1779-ben.

Püspöki sörház, gyengén kiugró, háromszögletes timpanonu közepizalattal. Építtette Vojta Donát 1835-ben.

Zenészház, Szily püspök építtette a székesegyházi zenészeknek.

Szentháromság-tér 13. Ház, kétemeletes, 3+1+3 ablakos, copfstilű, Szegedy-címerrel díszítve. Szegedy János kanonok részére Hefele Menyhért építtette 1786-ban, később a premontreieké.

Szily János-utca. Ház, emelte Böle püspök számára Vojta Donát 1830 körül.

Vár, IV. Béla kezdte építeni, a Szt. Quirinus-bazilikával részben összeépítve.

Római út, két darabon feltakarva, nagy zöldes, palaszerű kőből, szegélykövekkel.

Épület, a szeminárium udvarán, négyzetalapú.

SZUCE

R. k. templom, helyreállították a XIX. század elején.

TANAKAJD

R. k. templom, Kajdon, épült a XVI. században.

Ambrózy-kastély, azelőtt az Ivánkovich-családé, XIX. sz. eleje.

TÁPLÁNSZENTKERESZT

Széchenyi-kastély, épült 1830 körül. 1877-ben teljesen átalakítva. Később a Sigray-családé.

TOMORD

R. k. kápolna, oltára rokokó, Szent István oltárképe Johann Schilling-től. Kehely, 1834. Oltárkereszt, 1646.

Chernel-kastély, földszintes, épült 1809-ben.

ÚJLAK, lásd ALSÓÚJLAK**URAIÚJFALU**

R. k. templom, épült 1784-ben. Fallal kerítve.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1784—1791 között. Szószékoltár, 1798.

Szelestey László szülőháza, földszintes, 1818-ban már állott.

Okolicsányi-kúria, földszintes, klasszicizáló.

Nagy-kúria, XIX. század első fele.

VADASULÉS, lásd BOBA**VÁMOSCSALÁD**

R. k. templom, épült 1791-ben.

VÁSÁROSMISKE

R. k. templom, épült 1772-ben.

VASASSZONYFA

R. k. templom, épült 1600 körül.

VASBOLDOGASSZONY

R. k. templom, épült 1769-ben, oltárán gazdag barokk fafaragás: Mária mennybemenetele.

VASEGERSZEG

R. k. templom, gótikus. XV. század, átépítve.

Kastély, épült a XIX. század elején.

VASHOSSZÚFALU

R. k. templom, épült 1768-ban.

Várom, alapfalak, XV. század.

VASKERESZTES

R. k. templom, épült 1698-ban. Renoválták 1780-ban. Fallal kerítve.

VASPÖR

R. k. templom, épült a XVIII. században.

VASSURÁNY

Schilson-kastély, egyemeletes, nagyon előreugró oldalszárnyakkal, épült a XVIII. században.

Uradalmi istálló, befalazva C. Caesius Victor sírtáblája, lovas-domborművel.

VASSZÉCSÉNY

Ebergényi-kastély, oromzatos, 4 falpilléres oldalrésszel, XVI. század.

Ebergényi-kastély, másik, XVIII. század.

Lipárti r. k. templom, épült a XVIII. században.

VASSZILVÁGY

R. k. templom, épült a XVIII. században.

VASVÁR

R. k. plébániatemplom, csúcsíves stílusú, kapuja felett Mátyás király címere, XV. század. Többször átépítve.

Domonkos-templom, építtette Széchenyi György kalocsai érsek 1689-ben. Torony a szentély mellett, az északi oldalon. Háromszakosos hossz-hajó, 1771-ből való falképekkel a szentély két oldalán és a mennyezeten. A szentély utcafelőli oromfalán Mária imádása-dombormű. Árpád-házi Szt. Margit képe, XVIII. sz.

Domonkos rendház, emeletes, állítólag ez a régi vár. Széchenyi György kalocsai érsek építtette 1684-ben.

Békeház, hosszú földszintes épület, ebben kötötték állítólag 1664-ben a vasvári békét.

Kastély, tervezte Weber Antal romantikus stílusban 1862-ben. Az Erdődy-családé volt.

VÁT

Szervita-templom és kolostor, épült 1720-ban.

Pálos kolostorrom, Szentkútnál, csekély középkori részletek.

VELEM

R. k. templom, gótikus, a nyolcszög három oldalával záruló szentélylyel. Mész alatt állítólag falképek.

Szt. Vid-kápolna, XVIII. század.

Faharangláb, 1800 körül.

Várrom, némi csekély nyomai (külső udvar, ciszterna) Szentviden. A Németújváriak építtették a XIII. században, a XVI. században már romokban volt.

VELEMÉR

R. k. templom, egyetlen, homlokzat elé épült, gúlával fedett toronnyal. Téglalap-alapú hajó, déli oldalán három ablakkal, félköríves szentélyén kerek ablakkal. XIII. század, románstílus. Tornyon csúcsíves ablak, mérmű

nyomaival. 1870 körül újrifestették. Benn Aquila János radkersburgi festő freskói 1377-ből. Szentélyben Isten arca, oroszlán (Márk) és sas (János) alatt Angyali üdvözet és Magnificat. Jobbra Szt. Mihály arkangyal. Északi falon Háromkirályok, Aquila János önarcképe. (Az eddig ismert legkorábbi festett önarckép.) Nyugaton: Segítő Sz. Mária. Diadalív egyik alján fájdalmas Szűz, másikon Mettercia. Szemben Kálvária. Diadalíven Utolsó ítélet. A főhajó északi falán Szt. Miklós püspök, mellette Szt. László, Háromkirályok. Nyugati falon Sz. Mária. A falképeket 1937-ben Kákay Szabó György restaurálta. A homlokzaton Szt. Kristóf elmosódott képe.

VÉP

R. k. templom, épült 1728-ban. Nagyobbítva. — Harang, XVII. sz.
Erdődy-kastély, angol romantikus, késői. A soproni Szent György-utca 16. sz. ház szoborcsoportja.

VONÓCK

Ev. templom, épült 1796-ban.
Spissich-ház, XVIII. század vége, egyik szobájában Kisfaludy Károly festette freskó.

ZANAT

R. k. templom, a régi templom köveiből Szily János költségén építette Hefele Menyhért 1779-ben. Dorffmeister: Szt. László oltárkép, 1795 előtt.

ZARKAHÁZA, lásd SZENTKIRÁLY

ZSENNYE

Bezerédy-kastély, épült a XVIII. század végén.

VESZPRÉMMEGYE

ADÁSZTEVEL

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1753-ban. Három kanna 1740-ből. Aranyozott ezüstkehely, 1775. Két tál, tányér és keresztelőtál, 1721. Harang, 1636.

ADORJÁNHÁZA

Ref. templom, épült 1784-ben Két bronzkehely, 1787, 1797, 2 ezüstkehely, tányér és két ónkanna, 1751.

AJKA

Ref. templom, épült 1783-ban, korsó, 1783, óntányér, 1650. — Üríhimzés, XVIII. század.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1787-ben.

Cservár, csekély középkori maradványok.

AJKARENDEK

R. k. templom, építtette Bajzáth József püspök 1788-ban. 1899-ben leégés miatt renoválva.

R. k. plébánia-lak, épült 1800 körül.

AKALI

R. k. templom, a kegyesrendiek építtették 1827-ben. Néhány képét (Szent György, Loyalai Szt. Ignác) Pesky János festette, Pest, 1838.

Templomrom, Ságpusztán.

AKLIPUSZTA, lásd ZIRC

ALSÓDÖRGICSE

Templomrom, hajója hosszúkás négyszög, felfelé keskenyedő tornya elég ép, felső részén két ikerablakkal, megvannak bennük a kis oszlopok, sőt az északiban még az oszlopfej román volutás rózsái is. A toronyt nyugatról egy már eldőlt és egy meglévő hatalmas pillér támogatja. Bejárata a torony északi oldalán volt. A toronynak a hajó felé néző oldalán csak egy dongaboltozatos pillér áll és a hajó északi fele, a többi elpusztult. Románstílus, XIII. század.

ALSOÓRS

R. k. faharangláb.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, homlokzatán gótikus nyomokkal. Háromboltszakaszos belső tér, hajónál keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záruló, támpilléres szentély. Épült a XV. században, átépítették 1788-ban. Festett famennyezet, XVIII. század eleje. XVII. és XVIII. századi ötvösművek.

„Török-ház”, talán középkori építmény. Kapuján 1880-as évszám. Érdekes, gömbdíszes kéménnyel.

ALSÓPERE, lásd BAKONYNÁNA

ALSÓZSID, lásd VÁRVOLGY

APÁCATORNA

R. k. templom, torony nélkül, hajónál alacsonyabb félköríves szentélye román rézsús ablakokkal, XII. század.

APÁTI, lásd TIHANY

ASZÓFÓ

R. k. plébániatemplom, épült 1832—1834 között, oltára a XVIII. századból, klasszicizáló szószéke 1834-ből. Barokk kehely (1752), cibórium és oltárkereszt. Rokokó úrmutató üvegdíszel. Oltárkép Pesky László: Szent László, Pest, 1824.

Templomrom, főhomlokzatán finom párkány, hol a csúcsos ívek szárait horonyukban gömbök díszítik. XIII. század.

Templomrom, az apátii hajdani községhez tartozott.

BÁCSPUSZTA, lásd DISZEL

BADACSONY

Toronyrom. Egyemeletes csont, gótikus ablakokkal, XIV—XV. század.

Kisfaludy Sándor présháza, egyemeletes, jelentéktelen épület, újabban balról hozzáépített kőloggiával. Egyik szobájában a költőre és nejére vonatkozó kis ereklyemúzeum.

Malatinszky-kúria, földszintes, a Balaton felé 8 nagy ablakkal, XVIII. század vége.

Szegedy Róza háza, a Szegedy-család egykori présháza. A Balaton-felé forduló oldala egyemeletes, kerek felső záródású 6 széles ablakból álló arkádsorral, középtűt ormótlan, kedves hatású erkéllyel, XVIII. század vége. Kisfaludy Sándor első feleségének, Szegedy Rózának családjaé volt.

Ház, falában román kapurészletek, faragott kőből.

BADACSONYLÁBDI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, pilléres díszel, klasszicizáló, XIX. század eleje.

BADACSONYTOMAJ

R. k. templom, kisméretű, egyetlen homlokzati toronnyal, 1757-ből. Flótte feszület Sz. Máriával, 1835.

Kőkereszt, a Fő-utcában, Krisztus lábainál Sz. Mária, 1824.

BADACSONYTÖRDEMÉC

R. k. templom, újjáépült az 1750-es tűzvész után.

BAKONYBÉL

Bencés templom, épült 1750—1782 között, homlokzata mellett jobbról toronnyal. Restaurálták 1856-ban és 1877—1878 között. Benne Szent család a 12 éves Jézussal, nagy oltárkép Dorffmeister Istvántól, 1779-ből. Az egyik mellékoltár képe Ignác pápai festőtől: Sz. Mária; Szent Benedek-kép Stern János győri festőtől 1759 körül. Barokk kehely 1700 körül, ezüstkehely, 2 rokokó kehely (1768—1778), barokk monstrancia és pacifikale (1730), rokokó cibórium, Bécs, 1769. Szép textiliák. Három harang, 1781.

Bencés-kolostor, épült 1724-től. Az apátságot 1018 táján Szent István alapította, a XVII. században elpusztult.

Nyáriaköli vadászház, régi kényes köépület, nagy kapuval. Hatalmas félkörívű belső boltzatának megfelelően kívül is félhengerszerű. A hagyomány szerint Mátyás királyé volt. XV. század.

BAKONYCSERNYE

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1726—1736 között. Karzatkorlátján a nagy evangéliumára írást, laun feliratú képe.

Csiklingvár, földszáncal körülvett rom, legmagasabb pontján négyszögű toronnyal. Eredete és kora ismeretlen.

BAKONYGYIRÓT

R. k. templom, XVIII. század. Két harang, 1796.

BAKONYJÁKÓ

R. k. plébániatemplom, építtette a Somogyi-család 1811-ben.

BAKONYKOPPÁNY

R. k. templom, épült 1730-ban, a ciszterci rend számára. Kétszakaszos hajó. Barokk főoltárán Szt. Borbála-kép. Barokk szószék. Két klasszicizáló kép. Két barokk kehely, klasszicizáló úrmutató. Harang 1787. Csengő, 1573. Újjáépült 1786-ban. Restaurálva 1898-ban.

R. k. plébánialak, benne emléktábla: József nádor 1814-ben itt megszállt.

BAKONYNÁNA

R. k. templom, épült 1825-ben.

Alsóperei templomrom, egyenes szentélyzárású, románstílusú.

Paplak, építette — kronosztikonja szerint — Mann Alberik 1830-ban.

BAKONYOSZLOP

R. k. templom, újromán stílusú, a szentély mögött az Esterházy-család kriptája, 1743-ból.

Kastély, klasszicizáló, átalakítva, később gyermeküdülő.

BAKONYPÉTERD

R. k. templom, épült 1815—1817 között. Egyetlen homlokzati toronnyal. Két-két oszlop 3 hajóra osztja. A szentély boltzott, a hajón gerd-

dás mennyezet, klasszicizáló oltárok és szószék. Barokk ezüstkehely, barokk és klasszicizáló úrmutató. Miseruhák. Harang, 1760.

BAKONYSÁG

Kisdémi r. k. kápolna. Homlokzatán az ajtó és ablak 2 falpillér között. Fatornyos. Szentélyben ovális ablak. Keretes oltár, rokokó. A falakon 4 rokokó fafigura. Fogadalmi kép 1773-ból, 2 XVIII. századi zászló. Két barokk rézkehely, úrmutató, cibórium, rokokó tömjéntartó. A templom XVIII. századi.

BAKONYSZENTIVÁN

R. k. templom, épült 1794-ben. Az oltár, szószék, keresztkút, orgona klasszicizáló. A képek a győri Schmidt Józseftől, 1801. Barokk úrmutató. Lila miseruha. Harang, 1782.

BAKONYSZENTJAKAB

Templom- és kolostorrom, nagyrésze alaktalan kőhalmaz, bazaltból, néhány román részlettel. A pálosok számára alapította a Rátót-nembeli Lőrinc, 1260-ban.

BAKONYSZENTKIRÁLY

Ref. templom, épült a XVIII. században. Harang, 1736.

BAKONYSZENTLÁSZLÓ

Ev. templom, egyetlen gúlisakos toronnyal, főbejáratának lépcsőin az egykori román templom portálbélletének töredékei: ötször derékszögű, lépcsőzetesen tagolt s román levélkéekkel díszítette 2 alapkő, melyen a hengeres oszlopok indulásának helye látható. Kehely és paténa, 1691. Harang, 1693.

BAKONYTAMÁSI

R. k. kápolna, magtárból alakítva. Klasszicizáló szentségház; rézkehely, barokk.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, állítólag román kori részletekkel, barokk stílusú. Kehely, 1715.

BALÁCAPUSZTA, lásd DEVECSER

BALATONARÁCS

R. k. templom, építette Esterházy Károly, egri püspök. Klasszicizáló. Barokk oltár. Klasszicizáló szószék, gyertyatartók, kánontáblák.

Ref. templom, egyszerű terem, 1786-ból, tornya 1922-ből. Régi úrasztali edények. Harang, 1787, 1794.

Gombás-kúria, barokk stílusú, a balatonvidéki kúria-építkezés érdekes emléke.

BALATONCSICSÓ

R. k. plébániatemplom, 1754-ben már állott. Nep. Szt. János és Szt. Anna festményével, XIX. sz. eleje.

Ref. templom, harang, 1754, 1787.

Szt. Balázs-templom romjai, csekély falak a XV. századból.
Berefcái templomrom, csekély maradványok, XIV. század.

BALATONEDERICUS

R. k. templom, eredetileg XV. századi, újabban teljesen kiforgatva eredeti alakjából. A magaslat, melyen áll, római épület törmelékeiből van. Harang, XVI. század.

BALATONFÓKAJÁR

R. k. kápolna, klasszicizáló, XIX. század eleje.

Ref. templom, épült 1794-ben. Két kehely, 1751 és 1794. Tányér 1747. Boroskancsó, 1753.

BALATONFURED

R. k. plébániatemplom (1927), barokk mostrancia, barokk cibórium.

R. k. templom, úgynevezett kerek-templom. Építette Bresztyenszky Béla tihanyi apát, tervezte Fruhmann Antal győri építész a római Pantheon, valamint az esztergomi Szt. Anna-templom mintájára, az építést Rigler József vezette 1841—1846-ban. Előcsarnok oromzattal és 4 jón oszloppal. Belül kazettás-rozettás mennyezet, fülkés-falpilléres belső tér. Főoltár fülkében, képe Kaergling Henrietta: Krisztus a samáriai asszonnyal, 1846 (másolat Anibale Carracci bécsi képe után). A négy evangélista chiaroscuró-képe a kupola csigelyein Bucher Ferenc veszprémi festőtől. A faragások a győri Birkmayertől és a keszthelyi Kuglertől. Szt. László képe bécsi művésztől. Krisztus a keresztfán-kép Vaszary Jánostól, 1891. Két barokk kehely, az egyik bécsi.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Épült 1829-ben. Két középkori feliratos kehely, a magyar feliratút Kenesei Péter, tihanyi kapitány adta 1622-ben, a másik német feliratú.

Templomrom terméskőből, keletelt, kisméretű, háromszögletű szentélylyel, csúcsíves ízlésű, a r. k. temetőben.

Templomrom, az 1381-ben felszentelt csúcsíves Szt. Mihály-egyház romjai a ref. templom mögött.

R. k. plébánia-lak, Hesz János Mihály: Vajk keresztelése, Bécs, 1825.

Blaha-kúria, földszintes, 3 ablak + kétoszlopos középrizalit + 3 ablak. Klasszicizáló.

Fürdőszálló, klasszicizáló.

Horváth-ház, 105 szobával, XIX. sz. eleje.

Ivócsarnok homlokzatába beépítve a Fülöp Józseftől 1828—1831 között épített helybeli színház 6 oszlopa, 1943-ban.

Színház, Gerster Károly és Frey Lajos terve után, 1865.

BALATONGYÖRÜK

Szentmihálydombi kápolna, nádfedeles, egyszerű, épült 1739-ben, mikor a Balaton rianása alkalmával 46 halász elmerült, 40 megmenekült. Benne naív festmény örökíti meg a szerencsétlenséget.

BALATONHENYE

Ref. templom (új, 1911—1912). Két bronzkehely, 1766, 1841. Három ónkancsó, 1693, 1743. Textiliák 1774, 1815.

Romok a közeli Magyartető nyugati tövében, az 1376-ban Szt. Margit tiszteletére épült páloskolostor maradványai.

BALATONKENESE

R. k. plébániatemplom, régibb, török által elpusztított helyén, 1794-ből.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1658—1660 között, tornya 1793-ból, 1806-ban és 1820-ban nagyobbították. Két kehely, 1781, 2 kanna és 2 tányér, 1775. Úrasztali terítő, 1781.

BALATONKÖVESD

Ref. templom, épült 1800-ban. Aranyozott ezüstkehely hatkaréjos talppal, gótikus mérművekkel, reneszánsz angyalfejekkel és babérfüzérrel, 1810 körül.

Szl. Miklós-templom, romjai a faluban. Egyenes záródású szentélye volt, a hajón 3 ablakkal. Románstílusú.

BALATONSZEPEZD

R. k. templom, keletelt, félköríves szentélyű, csúcsíves portáléval.

Ref. templom, XVIII. század.

Ev. templom, XIX. sz. első fele.

BALATONSZÖLLŐS

R. k. templom, középkori eredetű, déli bejárata gótikus. Régi egyházi edények.

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyát rézsútos támpillérek támogatják. Gótikus, 1796-ban átépítették. Aranyozott ezüstkehely és tányér, 1775. Ezüstkehely, keresztelési ónkanna, 1788. Két ónkanna, 1730, 1794. Két óntányér, 1788, 1790.

BALATONUDVARI

R. k. templom, 1754-ben már állott.

Ev. templom, klasszicizáló, XIX. század eleje.

Sírkövek a régi temetőben, XIX. század eleje.

BÁND

R. k. templom, építtette Tallián Klára, 1760-ban. Harang, 1763.

Menyepusztai templomrom alapfalmaradványai, XV. század.

BARNAG

Magyarbarnagi ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1845-ben. Régi edények. Harang, 1669.

Németbarnagi kálvária, XVIII. század.

Németbarnagi rom, csekély középkori maradványok.

BÁTORKŐ

Várom, egyetlen négyszögű, kétemeletes torony, részben ledőlve, nyugaton keskeny udvarral, délnyugati kapuval. Első említése 1341-ből, a török elpusztította, azóta romokban. Ma Várpalota község tulajdona.

BAZSI

R. k. templom, épült 1787-ben. Szenteltvíztartója 1739-ből.

BÉB

R. k. templom, épült 1791-ben, megújították 1898-ban. Rokokó oltár, klasszicizáló szószék és keresztkút. Egyházi textiliák 1800 körülről.

BERECFA, lásd **BALATONCSICSÓ****BERHIDA**

R. k. templom, keletelt, nyugati homlokzatán négyszögű, előugró torony, kis gótikus ablakkal és gúlafedéssel, csúcsíves portáléval. Kétszakai, keresztboltozatos hajó, ugyanolyan széles, a nyolcszög három oldalával záruló keresztboltozatos szentély, konzolokba futó bordákkal. Újabb orgonakarzat. Csúcsíves diadalív. A bejáratnál első boltozat zárókővén kettőskereszt, a következőn a Hunt-Pázmán-család címere. Szentélyben csúcsíves, ovális nyílású szentségház 14. évszámmal. Főoltár Szt. Kereszt felmagasztalása-képpel, XVIII. század. A szentély déli oldalán sekrestye. Gótikus stílus, XV. század. 1528-ban Szt. Péter tiszteletére avatták. A XVIII. században restaurálták. 1883-ban és 1895-ben a Műemlékek Országos Bizottsága végeztetett rajta javításokat. Két harang, 1753 és 1762 (Zechenter Antal).

Ref. templom, a bejárat felett elhelyezett vörösmárványtáblán: „Oh Jesu de pacem nobis et Turri huic Tuae 1778”. Feliratos XVIII. századi ötvösművei is vannak. Harang, 1720, 1753, 1790.

Peremartoni r. k. templom, épült 1759-ben. Barokkstílus. Az egészen kifestett templom szentélyében Johann Cymbalnak Szt. László életéből merített freskói: a főoltár baloldalán Szt. László a pénzt kővé változtatja, a másik oldalon könyörgésére az éhező seregnek vadállatok jelennek meg. Barokk szószék. Három harang, 1774. Sekrestyében barokk gyóntatószék.

BILLEGPUSZTA, lásd **LESENCETOMAJ****BÜGEPUSZTA**, lásd **TÓTVÁZSONY****CSAB**, lásd **CSABRENDEK****CSABBEREK**, lásd **MÁRKÓ****CSABRENDEK**

R. k. plébániatemplom. Diadalívének kronosztikonja szerint 1790-ben épült. Főoltárképe Szt. Lőrinc. Sekrestyeszekrényén faragások: 1. Krisztus átadja a kulcsokat Szt. Péternek. 2. Krisztus az Olajfák hegyén. 3. Ábrahám fel akarja áldozni Izsákot. Harang, 1618, 1755, 1763.

Csabi templomrom, árpádkori, csekély maradványok.

Tárkánypusztai r. k. templom, XVIII. század.

Fekete-kastély, egyemeletes, kiugró oldalralitokkal, manzárdtetős, háromablakos középízzal. XVIII. század vége. Fekete János óbesteré és íróé volt.

CSÉKÖT

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. Hatalmas falpillérek. Épült a XV. században.

CSERVÁR, lásd **AJKA**

CSESZNEK

R. k. templom, XVIII. század. Benne a vár régi képe. „Hilf Got Maria peicatori“ gótbetűs feliratú harang, XV. század. Harang, 1762.

Várom kaputornya alapfalakban, innen előudvarba, majd felsődudvarba jutni, amelyben a kút látható. A felsődudvar bejáratánál 2 hatalmas torony, harmadik a szélen. Az 5 alaprajzi helyiségű belső vár földszinti termei dongaboltozattal, az emeletiek csúcsíves boltozattal, a II. emeletiek gerendás mennyezettel voltak fedve. Lentebb egy torony áll magánosan, talán a felvonóhídhöz tartozott. Először 1308-ban említve, akkor a Csákcsaládé. 1414-ben Garai Miklós javíttatta, a XV. század végén a Szapolyaiaké, 1563—1566 között a törököké, majd az Enyingi Törököké volt, állítólag villámcsapás pusztította el.

CSETÉNY

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal, régi részletek az épület sarkain s az oltár talapatán. A templom eredetileg románstílusú volt. 1893-ban renoválták. Kancsó, tányér, 1842. Két harang, 1665.

Kövek, a Holitscher-kastély parkjában; Maximianus-féle római feliratos oltárkö és a templom portáléjának románkori faragott ívrészlete.

CSIKLINGVÁR, lásd BAKONYCSERNYE**CSOBÁNC**

Rossztemplom, félköríves szentélyű, egyszerű románstílusú templomromja, még álló oromfallal, Gyulakeszi és Csobánc között.

Várom, máig aránylag legépebb része a 2 hatalmas támpillérű öregtorony. Délnyugaton a meredek, délen és keleten mély sáncárok védte. Bejárata a sánc és meredek között északon volt, kapuját fedett síkátor védte. Tágas udvarán kút nyomai. Az udvart épületek vették körül. Ma már csak az öregtorony egy része s a falak néhány támpillére áll. Építeni 1255-ben kezdték. A rátóti Gyulaffy- és a gersei Pethő-családoké volt. 1559-ben a török ostromolta, de nem vette be. A Gyulaffy-örökösöktől 1669-ben Esterházy Pál vette meg. 1707-ben Rabutin eredménytelenül ostromolta, ekkor a kurucok védték.

CSOPAK

Templomrom, egykor a veszprémi káptalan tulajdonában volt Szt. István-templom. Csak a tornya áll. Csúcsíves ízlésű, XV. század.

CSÓT

R. k. templom, épült 1784-ben, megújították 1901-ben. Márványoltár, Szt. Mihály oltárkép, szószék, keresztkút, orgona, klasszicizáló. Textiliák.

CSÜGLE

Ref. templom, oromzatos homlokzattal és egyetlen hátul elhelyezett hagymasisakos toronnyal, épült 1783-ban, régebbi templom felhasználásával. Tornyát 1822-ben magasították. Két kehely, 1773, 1791. Két önkorsó, 1742, ezüsttányér, 1790. Keresztelőkanna, 1752. Terítő, 1768.

CSÖSZPUSZTA, lásd JÁSD

DABRONY

R. k. templom, XVIII. század. A nagyjenői-türkevári pálosok domborműves ebédloői szószéke, 1770 körül.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti hegyessisakos toronnyal, XV. századi, átalakítva.

DABASPUSZTA, lásd **SZŐC****DÁKA**

Batthyány-kastély, háromablakos középrizalittal, klasszicizáló, 1830 körül.

DEÁKIPUSZTA, lásd **NYIRÁD****DEVECSER**

R. k. plébániatemplom, XVIII. század. Kracker János Lukács Szt. Antal-oltárképe, 1779.

Templomrom, építtette Esterházy Károly egri püspök, akinek halálával (1799) félben maradt. Ma részben tűzoltószertár.

Kőkereszt 1770-ből, emelték a devecseriek.

Várkastély, kétemeletes, téglalap alaprajzzal, támpillérekkel. Építtette Csóron András 1539 előtt. 1790-ben R. Zillach építtette át. 1890 körül Voyta Adolf pápai műépítész restauráltatta és II. emelettel látta el, azonkívül öregtoronnyal és (befejezetlen) kápolnával. Az Esterházy-családé volt.

Balácapusztai ásátások. Két nagyobb és 7 kisebb Kr. u. III—IV. századi római épületet ásott itt ki 1906—1912 és 1925—1926 között Rhé Gyula veszprémi múzeumigazgató. A főépület tipikus római lakoház (villa urbana) volt, atrium, impluvium, tablinum stb. nyomaival. A leletek (kiválóan szép padlómozaikok, freskótöredékek, stukkók stb.) a Nemzeti Múzeumban és a Veszprémvármegyei Múzeumban.

DISZEL

R. k. templom, épült 1717-ben.

Bácpusztai rom, valószínűen templomé, a nép szerint kolostoré. (Írott források 1423-ban Krisztus-teste kápolnát, 1492-ben kőtoronyt említenek.)

Templomrom Dobozpusztán. Néhány középkori alapfal.

DOBA

Kastély, egyemeletes, 1+4+5+4+1 ablakos, oldal- és középrizalitos, klasszicizáló. Építtette Erdődy Kajetán, befejezték 1839-ben.

Somló-várom, a Bakony egyik legépebb ilyenmő emléke. Délnyugaton kapu, mely a várat csaknem körülfutó sikátorba vezet. Előudvar őrtoronnyal, előtte laktanyahelyiségek. Belső udvar ciszternával, keleti végén nyílt csarnokkal. A földszinti helyiségek dongaboltozatosak, az emeletiek gerendás mennyezetűek voltak. A ciszterna felett konyha, gúlaalakú kúrtoje ma is áll. Csücsíves jellegű, XIV—XV. század. Első említése 1093-ból. Himtfieké, Garaiaké, Rozgonyiaké, Kanizsaiaké volt, majd Mátyás királyé, Kinizsi Pálé, Szapolyai Istváné, később Bakócz Tamásé. 1563—1566 között a töröké volt. 1707-ben Bottyán János kijavíttatta.

DOBRONTE

R. k. templom, kupolás, kerek, alatta kripta. Neoklasszikus, építette Somogyi János özvegye, Györy Krisztina 1815-ben, Kornhausel József bécsi építésszel.

Várom, kisméretű, 3 lőréses bástyafala, rondellája áll. Árok vette körül. Keleti oldalán kis torony. Építette Debrentei Heem Benedek, 1367-ben készült el.

DUDAR

Ref. templom, eredetileg gótikus, erre vall nyomott csúcsívű, egyszerűen tagozott mellékajtaja. 1798-ban átépítették. Két aranyozott kehely, 1831. Két tányér, 1794, 1833. Három ónkancsó, 1703, 1789.

ECSÉRPUSZTA, lásd **KÖVÁGÓÖRS**

EGREGY, lásd **HÉVÍZ**

EGYHÁZASKESZŐ

R. k. templom, épült 1782-ben.

Püspöki vár csekély középkori alapfalai.

ESSEGVÁR, lásd **szentgál**

ESZTERGÁR, lásd **NAGYESZTERGÁR**

FELSŐCSEPELY, lásd **NAGYVÁZSONY**

FELSŐDÖRGICSE

Templomrom, toronynélküli, nyugati homlokzata közepén keresztalakú nyílással, déli fala és egyeneszáródású szentélye jórészt még áll. A hajóval egyenlő szélességű dongaboltozatos szentély keleti részén kőbélletű, félköríves ablak, a délin négyszögű, kőbevágott ablakocska, melynek sarkai háromnegyed körre vannak kikerekítve. A szentélytől nyugatra dongaboltozatos kis kereszthajó, déli oldalán félköríves, tölcserbélletű ablak. A kereszthajót a szentélytől is, a hosszhajótól is félkörív választja el. A hajó déli oldalán 2—2 félköríves ablak és bejárat. Az északi hajófél elpusztult. Románstílus, XIII. század.

FELSŐDÖRÜGD, lásd **TALLIÁNDÖRÜGD**

FELSŐGÖRCSONY, lásd **NEMESGÖRCSONY**

FELSŐMÁNDPUSZTA, lásd **szentgyörgyvár**

FELSŐÖRS

Prépostsági templom, homlokzatán egyetlen feltűnően zömök torony, melynek felső újabb emelete nyolcszögű, barokk sisakkal. Bélétes, oszlopos, románstílusú főkapu, csúcsos orommal, domborműves frizzel, melyen sárkány, püspök, állat jelenik meg. Felette ívsoros párkány, afelett három díszesen kiképzett tölcserablak. Az ívsor az egész templomon körülfut. Patkóíves főszentély, későbbi támpillérekkel, mellékszentélyek egyenes

záródással, sekrestyével megtoldva. Belül a szentély keresztbordái konzolokba futnak. A mellékhajók dongaboltozatosak. A szentélyeken román részsüablakok kerültek elő. A főhajót Bíró Márton püspök 1737-ben szeléstette, de a mellékhajók eredetiek, 3—3 ikerablakkal. Barokk karzat. Szószék Bíró Márton címerével, négy szoborral, 1745. Kóruson Magdolnakerék, XVII. század. Rokokó kálvária. Barokk cibórium, úrmutató és pásztorbot. Préposti szék, XVIII. század. Három kehely, XVIII. század (barokk főoltár Szt. Lázár és Sz. Mária szobrai elbontva). A XII. század végén épült templom a hazai román stílus fontos emléke. 1737-ben megújítva. Renoválta a Műemlékek Országos Bizottsága 1944-ben.

Ref. templom (1887). Kehely, XV. század. Kehely, 1775. Tányér, 1752. Kőkereszt, a hajdani vár helyén, 1840 körül.

Préposti lak, földszintes, 6 ablakos, manzárdtetős, kapuján címer, 1748-as évszámmal.

FELSŐPÁHOK

R. k. templom, épült a XVIII. század elején, renoválták 1734-ben.

FENÉKPUSZTA, lásd **KESZTHELY**

FENYŐFŐ

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök. Harang, 1738, 1751, 1779.

FÜZFŐPUSZTA, lásd **VOROSBERÉNY**

GANNA

Nagyannai r. k. kerek templom. Oszlopos előcsarnokához 21 lépcső vezet fel. A kerek, lapos kupolás épülettörzshöz 2 tornyos szárny csatlakozik. Belül szabadon álló főoltár, Sz. Mária-szoborral (1856). Hat szobor és passiódomborművek a bécsi Klieber Józseftől. A templom alatt Esterházy-kripta. Esterházy Bálint († 1858) sírján márvány mellszobra. Gyász-misekönyv, címlapja Eduard Moreautól, Ingres után. Építtette Esterházy Miklós, 1808—1818 között, Karl von Moreau terve után, kivitelezője a milánói születésű Franz Engel bécsi építész. Harang, 1750, 1784.

Kisgannai r. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök. Harang 1733, 1753.

GECSE

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1788-ban.

GYENESDIÁS

R. k. plébániatemplom, négyoszlopos oromzattal, klasszicizáló. Épült 1826-ban.

Szt. Ilona-kápolna, a széthordott faludi Szt. Erzsébet-templom köveiből neoklasszikus ízlésben épült 1826-ban. Felszerelését Festetich László felesége, Hohenzollern Jozefa és leánya, Ilona készítették a XIX. század elején. Szt. Ilona szobra, XIX. század eleje.

R. k. kápolna, épült régebbinek helyén, 1894-ben. Harangja 1744-ből. **Nep. Szt. János-szobor**, a Szent János-forrásnál. Emeltette Talabér János, 1828-ban.

Kereszt, az országúton, úgynevezett Vitézkereszt, latin kronosztikonja szerint 1807-ben állíttatta Vitéz János és neje, Ságvári Anna.
Kúria, klasszicizáló.

GYEPUKAJÁN

R. k. templom, új, előtte a földben kőlap a nagykeszi templomrombból, állítólag befelé fordított oldala feliratos.

GYULAFIRÁTÓT

Ref. templom. Három harang, XVI. századi és kettő 1799-ből.

Premontrei prépostsági templom és kolostor romja. A kolostor átépítve, egy román köríves ablaka, boltozatos, tölcésérs ablakú helyisége maradt meg. A déli alacsony falon a káptalanterem oszlopos gótikus ikerablaka került elő 1938-ban, a XIII. századból. A kolostorhoz északról volt hozzáépítve az átmeneti stílus, keletelt templom, melynek egyenes záródású, magas szentélyfala s belső sarkaiban 2 karcsú, fejezetein lóherelevelekkel díszített oszlopon nyugvó csúcsíve megmaradt. Az ereklyetartó nyomait mutató vörösmárvány oltárköve a kerítésben hever. Premontrei apátság volt.

Keresztfolyosó részlete, gótikus, Nagy János udvarában.

Gyulaiffy-várrom, középkori alapfalak.

GYULAKESZI

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, helyreállították 1748-ban, kapu felett 1844-es évszám, ekkor újból renoválták.

Esterházy-kastély, XVIII. század.

Várrom, hatalmas, vegyes falazású, ablakos, támpilléres falrészekkel.

HAJMÁSKÉR

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Alaprajza hosszanti ovális, 2—2 oldalkápolnával, háromnegyedkör-szentéllyel. Fedése boltkövekkel osztott. Építtette Bíró Márton veszprémi püspök 1747-ben, kinek kőből faragott címere a bejárat felett látható. Tornya 1774-ből. Oldalkápolnája 1858-ból.

Ref. templom, épült 1794-ben, telkét és anyagát Bíró Márton püspök ajándékozta. Hat edény, 1820.

HALIMBA

R. k. templom, megújították 1735-ben.

Kúria, klasszicizáló.

HEGYESD

Várrom, erősen rongált falakkal. A vár első említése 1329-ből. A törökvilágban szerepet játszott.

HEGYMAGAS

R. k. templom, megújították 1755-ben.

HEREND

Porcellángyár, alapította 1839-ben Fischer Móric. Fénykora 1851—1876 között volt.

HÉVÍZ

Egregyi r. k. templom. Homlokzata előtt négyzetalapú, négyemeletes, fogdiszes toronnyal, melyen a második emeleten ikerablakok és hármásablakok nyílnak. Toronysisak háromszögű köormokkal. Egyhajós, egyenes záródású szentéllyel. A hajó északi oldala ablakok nélkül, belül 3 fülkével. Déli oldalán a torony mellett kapu (az eredeti bejáró) és 2 fülke, felettük kis, befelé és kifelé tölcserés ablak. Kerekívű diadalív, köríves boltozatú szentély. A torony alján későbbi, csúcsíves kapu volt, ma befalazva. A falusi magyar románstílusú templom kiváló példája, XII. század. Renoválták 1731, 1860, 1912-ben.

Két római oltárkő, Jupiter tiszteletére, IV. század, a parkbejárat előtt.

HIDEGKÚT

R. k. templom, építette Esterházy Károly püspök, XVIII. század.

Kishidegkúti templomrom, a XVIII. század végén 2 tornya még állt.

HOMOKBÜGÖDE

R. k. templom, XVIII. század. Klasszicizáló kehely és réz oltárkereszt. Harang, 1752.

Ref. templom, épült 1784-ben, renoválták 1896-ban. Kancsó, 1735.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1787-ben.

HOSZTÓT

R. k. templom, egyetlen gúlisakos homlokzati toronnyal, támpilléres hajóval és szentéllyel. Rézsús ablakok. A részben barokk hajó 1728-ból, a szentély gótikus, XV. századi bordás boltozattal, zárókövén kálvária.

JÁSD

R. k. templom, épült 1820 körül.

Várrom, Csósz-pusztán. Középkori köhalmaz.

Szentkúti kápolna, ajtaja felett Zichy-címer. A persely felett kis kőtáblán Zichy István kezdőbetűi C(omes) S(tephanus) Z(ichy) és 1804-es évszám. Vörösmárvány szenteltvíztartóját Nyúl község csináltatta Tóth József bírósága alatt 1844-ben.

Szentkúti kőkereszt, fogadalmi, 1816-ból.

KADÁRTA

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, mely 1790-ben épült, eredetileg XV. századi, régi alapjából csak a fő- és oldalajtók maradtak meg, laposan átszelt hármáslevelű ívekkel. A főajtó külső nyomott félkörívű felső záródása 2 négyszög-talapaton nyugvó, gömbölyű oszlopon áll. Régi fallal kerítve. Önkannák, 1766. Ezüstkanna, 1723. Ezüsttányér, 1766.

KAPOLCS

R. k. templom, építtette Kiss Pál prépost 1783-ban. Egyetlen homlokzati toronnyal. Kelet felé néző angyalszobrokkal díszített oszlopos bejárata van. Freskói talán Xaversich Ferdinand székesfehérvári festő művei. Szentélykupolán Ábrahám három angyallal. A szentély oldalfalain Szt. Péter és Pál, medaillon-freskók. Sz. Mária-kápolna kupoláján bőségszarujából gyümölcsöt szóró angyal, egy puttó búzakévével, a másik nyilat tördel, harmadik kardot dug hüvelyébe. A kápolna oltárképe Madonna, mellette a falon Szt. István király és Szt. Imre grisaille-freskója.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti laposan fedett toronnyal, épült 1711-ben.

Várrom csekély középkori maradványai.

KÁPTALANFA

R. k. templom, épült 1746—1750 között. A sekrestyét, kronosztikonja szerint, Esterházy Károly egri püspök építtette 1788-ban. Régi szószéke magvető domborművével s az ég madaraival. XVIII. századi képek és szobrok.

KÁPTALANTÓTI

Templomrom, gótikus, keletelt, termésköböl. Tornya áll.

KARMACS

Toronyrom a temetőben, a lerombolt csúcsíves templom romja.

KÉKKÚT

R. k. templom, épült 1716-ban.

Sabarhegyi templomrom, egyenes záródású, dongaboltozatos szentélyű. Ókeresztény vagy románstíflű.

KEMENESHÖGYÉSZ

R. k. templom, épült 1786-ban.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1784—1787 között.

KERTA

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal, épült 1792-ben.

KESZTHELY

R. k. plébániatemplom, régebbi kisebb egyház helyén csáktornyai Laczkffy II. István, Nagy Lajos kedvelt embere, építtette 1386-ban a ferencesek számára, keszthelyi homokkőből. A török ellen erődde alakították, 1747-ben barokk ízlésben megújították. 1802-ben renoválták, 1896-ban a Műemlékek Országos Bizottsága Sztehló Ottó vezetésével helyreállította. Egyetlen, 60 méteres homlokzati tornya újabb (terv: Geisl Mór, 1878). Benne az első emeleten a homlokzat idehelyezett gótikus, mérműves eredeti rózsablak. Toronyban harang 1509-ből. Támpilléres gótikus oldalfalak, a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentéllyel, kétosztásos mérműves ablakokkal. Belül csúcsíves ízlésű egyetlen hajó, ötboltszakaszos térrel,

melyet diadalív választ el a háromboltszakaszos, aránylag hosszú szentélytől. A bordák szimbólikus és címeres zárókövekbe futnak a mennyezetben. Hármás boltozatok nyugvó orgonakarzat, 1896-ból. Szentélyben jobbra a templom alapítójának, Laczfyy István nádornak, akit Zsigmond kivégeztetett, vörösmárvány címeres sírlapja, gót minuszkulákkal: Hic est. sepultura. mangnifici (sic!) viri domini Stephani waiwodae et regni palatin anno domini MCCCXXXVII. Szentélyében balra Festetich Kristóf († 1768) finom rokokó síremléke, fekete márvány piramis 2 stukkó alakkal. Szentély északi oldalához csatlakozik a premontreiek csúcsíves ízlésű sekrestyéje, záróköve Isten báránya. Tőle nyugatra gótikus zárdafolyosó. Rendház, premontrei, hajdan ferences, északi oldalon hozzáépítve, Andrassy-tér 10.

Szt. Miklós-kápolna, a temetőben. Épült 1713-ban. Restaurálták 1775-ben és Szteló Ottó 1909-ben. Oltárán szép Pietà-szobor. (Böröczy Lujza hagyatéka.)

Szentháromság-szobor, Andrassy-tér. Állíttatta Festetich Pál 1770-ben. Helyreállították a katolikus hívek 1927-ben.

Szt. Flórián-szobor, Tapolcai-utca, kőből, kronosztikonja szerint 1772-ből.

Szt. Ilona-szobor, a Zala torkolatánál, kőből, 1825 körül, állíttatta Festetich László.

Tanyakereszt, Keszthely közelében. Felirata: Halász Czehebeliek Tsinálatuk 1810.

Balatoni múzeum, a Balatoni Múzeumegyesület (1898-tól) gyűjteményei, 1928-ban emelt épületben. Kőkorszak. Pannonia (fenékpusztai, Mogentiana, leletek). Népvándorlás (keszthelykultúra). Somogyvári kőfaragvány, XII. század. Néprajz (halászat). Balatonra vonatkozó ábrázolások.

Festetich-kastély, egyemeletes, 2+4+3+4+2 tengelyes, közép- és oldalrizalitokkal, manzárdtetővel, 4 oszlop tartotta középerkéllyel. Barokkstílus, épült 1750 körül. Jóbbról torony és sarokkupolás szárny csatlakozik, mely újabb részek a barokk kastély erős átépítésével együtt 1883—1887 között készültek. Háromnyílásos, vázas és címeres kertikapu, XVIII. század.

Pető-ház, Kossuth Lajos-utca 22. Egyemeletes, nyolcablakos, egyszerű új homlokzat, íves kapu, kapualj primitív keresztboltozattal, az udvaron durva boltívek, az első emeleten befalazva. A gersai Pethő-családé volt. Itt született Goldmark Károly 1832-ben. Középkori eredetű. Rossz állapotban.

Georgikon, Georgikon-utca. A kontinens legelső rendszeres gazdasági szakiskolájának eredeti épülete, melyet Festetich György alapított s melyben 1797 júliusában kezdődött meg a tanítás. Egyemeletes, copfstílus. A keszthelyi Földműves Szövetkezet tulajdona.

Színház, épült 1862-ben, Horváth Imre terve szerint.

Állampénztár, 1848-ban már állott.

Fenékpusztai ásátások, egykori római castrum (Mogentianae) nyomai. Szabályos négyszög, a sarkokon és az oldalakon kiugró kerek tornyok nyomaival. Magánházak alapfalai is.

KÉTTORNYÚLAK

Ref. templom, két homlokzati toronnyal, félköríves szentéllyel. A szentély belül boltozott, a hajó deszkamennyezetes. Nyugati homlokzatán kapuzat, XII. század, az őrszentpéterhez hasonló. Jobboldali oszlopféje oroszlán (feje letört). A hajó déli falán 2 félköríves ablak. Valaha freskók voltak benne. A homlokzat délnyugati sarkán álló torony eredeti, kő-

béletén csúcsívek nyomai. A másik új. Románstílusú, XII. század. Többször renoválva.

KIRÁLYSZENTISTVÁN

Ref. templom, épült 1839—1842 között. Ónedények, XVIII. század.

KISAPÁTI

R. k. templom, épült 1772-ben.

KISDÉM, lásd BAKONYSÁG

KISDORGICSE

Templomrom, egyhajós. Dongaboltozatos, félköríves szentélye leomlott. Áll a déli hajó, két keskeny ablakrésszel és a nyugati oromfal egy része. Románstílusú, XII. század.

Kőhíd, egyetlen, csúcsíves nyílással, valószínűleg középkori.

KISGANNA, lásd GANNA

KISGÖRBŐ

R. k. plébániatemplom, épült 1734-ben.

KISHIDEKGÚT, lásd HIDEKGÚT

KISKAMOND

Ev. templom, épült 1792-ben.

KISKOVÁCSI

Ref. templom, egyetlen barokk homlokzati toronnyal, épült 1792-ben. 1882-ben átépítették.

KISLÓD

R. k. templom, építtette Bajzáth József veszprémi püspök 1780-ban. Szentélyboltozatán freskó: a Szt. Család menekülése Egyiptomba. Főoltárképe: Szt. József, Kollibachi veszprémi festőtől. Missio-kápolnáját Ranolder püspök emelte 1852-ben, ez évből való márványból faragott Szentháromság-csoportja. Harang, 1793.

Régi templom, magtárrá alakítva. 1752-ben renoválták.

R. k. plébánia-lak, épült 1821-ben.

KISŰRS

Templomrom, csekély középkori maradvány. Harangláb, XVIII. sz.

KISTIANY, lásd TIHANY

KOLONTÁR

R. k. templom, építtette Esterházy Károly egri püspök, XVIII. század.

KÖVÁGÓORS

R. k. templom, épült Mária Terézia segélyével a XVIII. század közepén.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, állítólag a XIV. században épült, mai alakja a XVIII. századból.

Ecsérpusztai templomrom, keletelt, homlokzatán kapu nincs, félköríves záródású ablak, felette körablak és toronyrom. Háromhajós, középhajója hosszúkás négyszög, félköríves szentéllyel. A főhajót 3 pár, félkörívvel összekötött pillér választja el az oldalhajóktól, az utóbbiak kelet felé rövidebbek és egyenes záródásúak. A torony hátul pilléreként áll s egy nagy nyugati támfal is erősíti. Támpillérek az északi és déli fronton is. A bejárás a déli oldal nyugati részén épült előcsarnokból nyílt. Vörös kőből, durván falazva. Románstílusú, XII. század. Kerítő fal nyomaival.

Sósfőkáli templomrom, dongaboltozatú egyeneszáródású szentélyének keleti oldalán csúcsíves ablak. XIV. század.

KÖVESKÁL

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, barokkstílusú. Oromfalán és kerítőfalának kapupillérein 1—1 román oszlopfő, a helyi régi templomból.

Ref. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, nagyméretű, Mária Terézia engedelmével épült 1769-ben. Barokkstílusú. Talpas pohár tájképpel és állatokkal, 1620 körül. Edények XVII—XVIII. század. Kékselyem terítő, 1770.

Töttöskáli templomrom, elpusztult község egyenes szentélyzáródású, románstílusú templomának maradványai, XII. század.

KUP

R. k. templom, építtette Esterházy Miklós, felszentelték 1842-ben.

Ref. templom, épült 1749-ben, 1878-ban átalakítva.

KULSÓVAT

R. k. templom, XVIII. század. Klasszicizáló oltár és szószék. Másolat Daniel Gran után: Magyarországi Szent Erzsébet. Nyolc szépen faragott pad a túskevári pálosoktól, 1754. Klasszicizáló ezüstkehely, 1803. Barokk rézkehely, rokokó oltárkereszt, klasszicizáló ciborium, miseruha.

KUNGÓS

Ref. faharangláb, XVIII. század.

LAPOSMEZŐ, lásd ZALASZÁNTÓ**LÁZI**

R. k. templom, épült 1765-ben, 1832-ben megújították. Négyboltszaka-szos belső tér. Barokk oromkép. Ezüstkehely, IPF bécsi mestertől, 1738. Klasszicizáló úrmutató.

LESENCEISTVÁND

R. k. templom, félköríves szentéllyel. Toronysisakján az 1864-es renoválás évszáma. Barokk, XVIII. század. Mennyezetén egyszerű falfestmények. Diadalívén „Restaurat. sub. Parocho, S. de Hertelendy Anno 1891”. Fából készült díszes keresztelőkút.

Uzsaszentléleki pálos rom. A templom egyhajós volt, a nyolcszög három oldalával záruló keskenyebb szentéllyel. A diadalív nyoma még látszik. Legépebb a kb. 7 méter magas északi fala. Észak felé csatlakozott a nagyméretű kolostor, melynek alapfalai alig kivehetők. A szentély északkeleti oldalán torony állott. Bazaltból; faragott kő nélkül. Első említése 1455-ben. Valószínűleg a török dúlta fel.

LESENCENÉMETFALU

R. k. templom, keletelt. Tornya nyolcszögű, gótikus ízlésű, középen kerek, feljebb négyszögű kis ablakkal, végül a nyolcszögű kősisak alatt 8 félköríves kis ablakkal. A torony aljából a templomba csúcsíves portálé vezet, timpanonjában 3 lóhereleveles kehely és ostya. A bejárat mellett 2 támpillér. E gótikus részeket kívül, melyek XV. századiak, barokk ízlésű, 1745-ben újjáépítették.

Szt. Donát-kápolna, a szőlők között. Félköríves szentéllyel, XVIII. század, Szt. Donát, Szt. Péter és Pál rossz állapotban lévő képei barokk faragású keretben. Mennyezetkép, Szt. Mihály, vidéki munka. Vöröstónusú falfestése és dekorációja XVIII. századi.

LESENCETOMAJ

R. k. plébániatemplom, épült klasszicizáló ízlésben, 1806-ban, Nedeczky Károly veszprémi nagyrépost költségén, kinek vörösmárvány címere a templomban látható. Vörösmárvány főoltár. A sekrestyeajtó mellett Tomaj Jakab fia Pál († 1400) vörösmárvány címeres sírköve gótikus minusz-kulakkal: (hi)c. est. sepultura. nobilis. viri. pau(li filii ia)cobi de tomay. q(ui), oby(t), ano. dm. MCCCC.

Nedeczky-kastély, emeletes, stukkódíszes, építtette Nedeczky Károly bécsi magyar kancelláriai referendárius 1752-ben, mint azt főbejáratának felirata is bizonyítja. Később a Károlyi-családé. Az üvegház falában római feliratos oltárkő, Jupiter tiszteletére, állította Tiberius Flavius Severius.

Billegpusztai remetekápolna, XVIII. század. Barokk szobrokkal.

LITÉR

Ref. templom, déli oldalának csúcsíves kapuzata átalakítva. A portálé legkülső íveit tartó oszlopok fejei megvannak, de törzsük hiányzik. A nyugati oszlopfőn halfarkú, madártestű és nyakú kétfejű állati alak, a keletin pedig növénydíszítés van, XIV. század. Atépitették 1784-ben. A szószerk felett felfestett kupola. A famennyezet 1898-ban megsemmisült. Sekrestyében kehely. Titokzatos rajzú és feliratú ostyaszelence. Két ónkorsó. Selyem úrasztalterítő, 1784.

LÓKÚT

R. k. templom. Harang, 1720.

Nep. Szt. János-kápolna, csak a szentélye áll, a hajót 1880-ban lerombolták.

Templomrom, az 1782—1783 között épült templom szentélye.

LOVAS

R. k. templom, 1754-ben már állott, 1911-ben renoválták.

LOVÁSZPATONA

R. k. templom (XX. század). Klasszicizáló szószerk és örökmécses. Felső üvegcsillár, barokk. Rokokó úrmutató.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti gúlasisakos toronnyal, a hajónál alacsonyabb szentéllyel. Épült a XIII. században. Terítő, XVIII. sz. Kehely, 1696.

Somogyi-kastély, átépítette 1850 körül Voyta József.

LÖVÖLD, lásd **VÁROSLÓD**

MAGYARBARNAG, lásd **BARNAG**

MAGYARPOLÁNY

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal. Építtette Haschke Konstantin heinrichauai apát 1768—1777 között. Barokkstílus, magas boltozatain egykorú festmények: Szent István, László és Cecília életéből. Mellékoltárokon Szt. Jeromos- és Magdolna-festmény. Faragott szószék, gazdagon faragott két gyóntatószék. Vertvas karzatkerítés. 1861-ben leégett, restaurálva.

Kálvária, 6 életnagyságú festett szoborcsoport-stációval, melyeket állítólag a német Listner-testvérek faragtak 1780 körül. 1855-ben megújítva. (A kápolna 1910-ből.)

R. k. plébánialak, gazdagon faragott faliszekrények a XVIII. századból. Épült 1785-ben.

Templomrom, a Sz. Mária-templom alapfalai. XV. század.

Várrom, az erdőben, középkori alapfalak.

MÁMA, lásd **VÖROSBERÉNY**

MARCALTÓ

R. k. plébániatemplom, épült a XVIII. században. Oltára rokokó, a szószék klasszicizáló stílus. Rokokó úrmutató és cibórium. Ezüstbrokát vörös kazala. Nagy sárgaréz kandeláber.

Amadé-kastély, angolkerttel. Épült a XVIII. században. Átépítette 1850 körül Voyta József.

MÁRKÓ

R. k. templom, épült 1754-ben. XVIII. századi miseruhák. Harang, 1773, 1789.

Kálvária-kápolna, kerekkupolás, klasszicizáló, épült 1839-ben.

Csabbereki templomrom, Mesteri község török időkben elpusztult templomának romjai, XIV. század.

MENCSELY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1791-ben. Harang, 1752.

MENYEKEPUSZTA, lásd **BÁND**

MESTERI, lásd **MÁRKÓ**

MEZŐLAK

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti tornyán lefelé szélesedő kapuzatrész. Kapu felett: „Épült 1623 és 1838 évben. Újjátott 1911-ben.” Festett famennyezet, XVIII. század.

MIHÁLYFA

R. k. templom, épült 1740 után.

MIHÁLYHÁZA

Ref. templom, nagyobbították 1779-ben. Ónkanna, 1769. Két rézkehely, 1847.

MINDSZENTKÁLLA

R. k. templom, gazdagon tagolt pillérekkel. Vörös homokkőből faragott egyszerű keresztelomedencéje még románkori, ugyanilyenek látszik hatalmas, kőből faragott szenteltvíztartója is. Épült 1829-ben.

Templomrom, csúcsíves ízlésű, az egykori templom csekély maradványa.

MONOSTORAPÁTI

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornyán Bíró Márton címere és kronosztikon, mely szerint 1759-ben épült. Freskóit Xaversich Ferdinánd székesfehérvári festő festette 1786-ban. Szentélykupola: Szt. János dicsőítése. Kétoldalt: Keresztelő Szent János és Szt. János ev. grisailleképe. Fent medaillonokban Szent Péter és Pál apostol. Szentélyben 2 olajkép: Jelenetek Nep. Szt. János életéből. Szószéken Bíró Márton címere, alul Nep. Szt. János vértanúsága. A kórus alatt szamar-freskó. A falképeket 1850-ben Kukorelli József renoválta, ezek közül többet azóta kontárok tönkretettek.

Bencés apátság romja, csak egy, kb. 5 méter magas sarokfala áll. Első említése 1222-ből. Almádi romoknak is nevezik.

MONOSZLÓ

Ref. templom, egyetlen barokkos homlokzati toronnyal, az 1476-ban említett Szt. Mihály-templom felhasználásával épült. Keleti keskenyebb részén, mely a hajdani szentély volt, körteprofilú csúcsíves bordák. Átépítették 1821-ben. Két kehely, 1790. Kannák, 1773. Két tányér, 1837.

NAGYACSÁD

Ref. templom, épült 1782-ben. Tornya 1906.

NAGYALÁSONY

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1830-ban.

NAGYDÉM

Ev. templom, egyetlen hegyessisakos homlokzati toronnyal, klasszicizáló, épült 1832-ben.

NAGYESZTERGÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Építette Fellner Jakab 1796—1798 között. 1850 körül erősen renoválták. Harang, 1794.

Ányos-kúria, 1770-ből való, házikápolnával.

NAGYGANNA, lásd GANNA

NAGYGORBÓ

R. k. templom, keletelt, a nyolcszög három oldalával záruló szentélylyel, épült a XV. században, 1722-ben átalakítva. Hajdan kerítőfala volt.

NAGYPIRIT

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokksisakos toronnyal, XVIII. század.

NAGYTEVEL

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Rokokó stílű, épült 1770—1775-ben. Reindl Antal és András műve. Szép rokokó vaskerítés szobrokkal. Háromosztású belső tér. Rokokó főoltár. Négy mellékoltár. Az oltárképek festője a sziléziai Bernhard Krause. Rokokó szószék és padok. Klasszicizáló kovácsoltvas szentélykorlát. Két bécsi kehely, 1770 és 1772. Barokk úrmutató, klasszicizáló rézfüstölő és tömjéntartó. Harang, 1656, 1763, 1792.

Kálvária, XVIII. század.

R. k. plébániakal, bolthajtásos, XVIII. század. A kapun Szt. Flórián és Szt. Sebestyén szobra.

Magtár, hajdan Szt. Katalin-templom. Benne tréfás sírfelirat: Hic P. Ludovicus Harca O. S. Iudo victus jacet.

Majorsági épület, emeletes, hajdan a priorátusé.

NAGYVÁZSONY

R. k. templom. Nyugati homlokzatán a toronyba vezető rokokó főajtó, felette: Sz. Mária fogadja Szt. István és Szt. Imre hódolatát, szoborcsoport fülkében. XVIII. sz. Kis középtorony, a toronyból a templomba gótikus pálcátagos ajtó vezet. A nyolcszög három oldalával záruló szentély és a hajó támpillérekkel. Előcsarnokban kórus alatt 1481-es évszám. Hálóboltozatos, szentélyben gyámkövek nélkül, hajóban gyámkövekbe futnak le a boltozatok. Déli oldalon 4 kőosztatú csúcsíves ablak mérművekkel. Gótikus sekrestyeajtó. Oltárszerű mosdómedence a pálosok templomából. Főoltár gazdagon faragva: Szent István felajánlja a koronát Sz. Máriának, szoborcsoport Zichy János és neje, Széchenyi Katalin címerével. A templomot Kinizsi Pál építtette 1481-ben, rommá válva 1773-ban befedték, restaurálták és kiegészítették.

Ref. templom (1861). Aranyozott kehely és tányér, 1611. Két ónkanna és tányér, 1711. Török hímezés.

Szt. Iona-kápolna, épült 1777-ben, 1823—1841 között kibővitve. Sekrestye 1885-ből. Szent Iona képét Bucher Ferenc renoválta 1850-ben.

Baráti romok, a Kinizsi Páltól 1482-ben alapított vázsonkői pálos kolostor és Szt. Mihály templom romjai. A templom északi és keleti fala, szentélye szép csúcsíves részletekkel ma is áll.

Felsőcepelyi templomrom, keletelt, árpádkori, románstílű, egyenes záródású. A hajó északi oldalán a szentély felé négyszögű sekrestye maradványa. Áll még az ormos nyugati fal, lőrésidomú hasadékkal. A déli falon az ajtó és ablak helyei, az északon pedig egy-egy ablak nyomai láthatók.

Táldi kolostorrom, két fala, az egyikén félköríves ajtó és kerek ablak látható. A templomnak egyenes záródású szentélye volt.

Szentháromság-szobor, állíttatta Zichy János és neje, Széchenyi Katalin 1741 körül. Zavaros kronosztikonnal.

Nep. Szt. János-szobor, a kőhídon, XVIII. század.

Vázsonykő várromja, csak a négyzetes alapú, háromemeletes tornya ép, mellette több helyiség (Szt. Ilona-kápolna) romja. Első ízben 1469-ben (Wasonkew) említve. Kinizsi Pál birtokában volt, később a török elfoglalta.

Zichy-kastély, egyemeletes, 4 ablak + 4 jön oszlopos és timpanonos középrizalit, ormában órával + 4 ablak. Hátul még barokkos, 4+3+4 ablakkal. Építette Zichy Ferenc a XVIII. század végén. Az oszlopcsarnok 1820 körül. Ma az Állami Erdőgazdaságé.

Kismalom, Zichy-címerrel. Itt volt hagyomány szerint molnárlegény Kinizsi Pál.

NEMESGÖRZSÖNY

Felsőgörzsönyi ref. templom, renoválták 1643-ban, bővítették 1883-ban. Edények, 1830.

NEMESGULÁCS

Kastély, XVIII. századi, benne barokkstílusú ajtók és 2 kályha.
Kúria, homlokzatán 2 alak címert tart, klasszicizáló.

NEMESLEÁNYFALU

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, hátul oromfallal, XVIII. sz. Harangja 1668-ból, a nagyvázsonyi Kinizsi-toronyból, 1845-ben került ide.

Ref. faharangláb, 4 lábon, tetővel, egyszerű, XVIII. sz.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1843-ban.

NEMESPÉCSELY

Pusztavár, alapja téglalap, északnyugaton kiugrással. Déli oldalán 6 helyiség, délkeletre kis kápolna romjaival. Valószínűen Kerényi László építtette 1384-ben. Később a nemespécselyi közbirtokosság tulajdona.

NEMESTÖRDEMIC, lásd BADACSONYTÖRDEMIC

NEMESVÁMOS

R. k. templom, XVIII. század.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti barokk toronnyal. 1790-ben bővítették, 1935-ben átépítették. Feliratos régi kehely. Feliratos tányér 1652-ből. Három kehely, 1625, 1652, 1772.

NEMESVITA

R. k. plébániatemplom, keletelt, barokk izlésű, XVIII. század. Nyugati kapuja felett ferdén kettéhasított címerpajzsában 1—1 medve- vagy vadkanfej.

Várrom középkori alapfalai.

NÉMETBARNAG, lásd BARNAG

NÓRÁP

R. k. templom, helyreállította Pauly Mihály 1799-ben.
Kovácsi-kastély, római oszlopok.

NOSZLOP

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök megbízásából Pauly Mihály, 1798-ban.

Ref. templom, Szent Margit egyházából átalakítva. 1768-ban félköríves román szentélyét, boltozatát és nyugati tornyát lebontották, helyébe délen tornyot emeltek.

NYÁRÁD

R. k. templom, építtette Esterházy Károly püspök Pauly Mihállal 1798 körül. Barokkstílusú, a homlokzaton klasszicizáló urnákkal. A mennyezeten rokokó stukkók. A főoltár és szószék rokokó, utóbbinak hangvetőjén Mózes-szobor. Két rokokó rézkehely, úrmutató, oltárkereszt, klasszicizáló örökmécses.

Ref. templom, épült 1788-ban. Két kehely, 1795 és 1810. Tányér, 1796. Ónkanna, 1821. Rézkanna, 1833.

NYÁRIAKOL, lásd **BAKONYBÉL**

NYIRÁD

Deákpusztai Szt. Vendel-kápolna, építtette Bíró Márton 1755-ben.

NYÍRLAKPUSZTA, lásd **ZALAGYOMORÓ**

ÓHID

R. k. templom, épült 1753-ban.

OLASZFALU

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal. Belül szép főoltár. Köralapu szószék. Úrmutató, 1770. Építtette 1764-ben Haschke Konstantin zirc-heinrichaui apát. 1900-ban restaurálva.

ÓVÁR, lásd **SZIGLIGET**

OCS

Ref. templom, a XVIII. század végétől.

ÖRVÉNYES

R. k. templom, épült 1778—1783 között. Klasszicizáló mellékoltár és szószék. Barokk kehely és cibórium, rokokó úrmutató, oltárkereszt, örökmécses. Aranybrokát kazula. Harang, 1781, 1794, 1795.

Templomrom, XV. századi, a temetőben. A pálosoké volt.

ÓSI

R. k. templom, helyreállíttatta 1746-ban Padányi Bíró Márton.

Ref. templom, épült 1784-ben. Nyolc úrasztali edény, 1784.

OSKU

R. k. plébániatemplom, építtette Zichy István 1847-ben. Klasszicizáló stílus. Egyenes záródású szentéllyel.

Kerek kápolna, az Újlakiak várának kerek donjonjából (nem török mecsetből) átalakítva, félköríves szentéllyel, félgömbös gerezdes zsindelettel és tölcserídomú lőrészterű ablakokkal. Renoválva 1878-ban. XII. század.

Ev. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, épült 1779-ben. Harang, 1795.

Szentháromság-oszlop, kompozita fejezetű, szőlőindával díszített barokk oszlop, előrészen Madonna, fent Szentháromság. Készült 1746-ban.

Szt. Anna-szobor, barokk oszlopos. Szt. Anna Máriát könyvből oktatja. A Szentháromság oszlop mesterétől.

Basalak, kettős ház a XVIII. századból.

Római kőgát, duzzasztómű, Oskú mellett, nagy kváderkövekből. 1937-ben autótutat építettek rá.

PADRAG

R. k. templom, XVIII. század, újabban restaurálva.

Ref. templom, épült 1776-ban. Ujjáépítették 1872-ben és 1890-ben. Négy kehely, 2 tányér, 2 kanna, keresztelési tál és korsó, 1735. Kis korsó, 1785. Kanna, 1743.

Pálos-templomrom alapfalmaradványai a középkorból.

PALOZNAK

R. k. plébániatemplom, épült 1835-ben. Klasszicizáló oltár és szószék. Barokk kehely.

PÁPA

R. k. plébániatemplom. Árpádkori egyház helyén építtette Esterházy Károly egri püspök Fellner Jakab tatai építésszel. Felszentelték 1795-ben. Renoválták 1934-ben. Későbarokk-klasszicizáló mű. Két homlokzati toronnyal. Timpanonban az építető címere. A tornyok közötti ormon Szt. István vértanú és 2 angyal kőszobra Messerschmidt János pozsonyi szobrásztól. Rézsisakos, áttört tornyok, nyeregetető. Főkapu és 2 mellékkapu. Belül karzatalatti előcsarnok, egyetlen belső tér, 3 boltmezővel, mindhárom lapos kupolával fedve. Belső kifestése Maulbertsch műve (al fresco). Kupolafreskók: Első Szt. István vértanú és társainak diakonussá avatása, csegeleyen diakonus társainak (Procherus, Nicanor, Parmenas és Timon) vértanúhalála. Közép: Szt. István prédikációja, csegeleyen csodatettei. Szentélykupola: A zsinagóga elé hurcoltatása és látomása, csegeleyen: halála utáni csodák (köztük Géza fejedelem feleségének Saroltának megjelenik). A csegeleképek tárgyban a római S. Stefano Rotondo Circignani-féle képsorozatát követik s domborművet utánzó grisaülle-ok. Főoltár építészeti része a tatai Grossmann Józseftől, 1781, süttöi márványdísze Carlo és Giacomo Adamitól, képe a bécsi Maurer Huberttől, Szt. István megkövezése, 1785. Szt. István király és Szt. László karrarai márványszobrai Procop Fülöp Jakab bécsi szobrásztól. A négy mellékoltár építészeti része ugyancsak Grossmanntól, képei Zirckler Jánostól. Evang. oldalon Szt. József halála (1783) és Borr. Szt. Károly (1785, ezen kisméretben Esterházy Károly arcképe), leckeoldalon Szt. Anna Máriával és Nep. Szt. János. Az orgonakarzat felett, Maulbertsch: A 24 vén dicsőíti az Urat. Angyalszobrok Procoptól, az ő műve a 2 faragott gyóntatószék a kórusnál és a vörösmárvány keresztelő-kút, mely a paradicsomi fa alakját utánozza. Cédrusfa-szószék, szép padok. Szentélytől balra Sz. Mária-kápolna. Mennyezetfestménye: Maulbertsch: Mária mennybevitelle,

ugyanitt az oltáron a győri csodatévő Szűz képének másolata, az oltár alatt Szt. Marcialis mártír teteme üveg mögött, Bajzáth József veszprémi püspök 1783-as okiratával. Felette az oratóriumban Maulbertsch: A hit, remény, szeretet. Szentélytől balra sekrestye, mennyezetén Maulbertsch: Ábrahám és Melchizedek találkozása (rossz állapotban), az oratóriumban ugyancsak tőle: Az imádság, böjt és alamizsnálkodás allegóriája.

Bencés-templom, azelőtt a pálosoké, építette Dubniczay István veszprémi kanonok 1737—1742 között, felszentelték 1742-ben. Rokokó ízlésű, renoválták 1868—1869 között. Négyzetes előcsarnok és szentély, elliptikus középtér, lapos kupolával, utóbbi mellett jobbról-balról 2 ívelt félke mellékoltárokkal. Mennyezetfestményei: Jézus születése. Sz. Mária mennybemenetele, négy evangélista Herz Vi pinxit 1868. Faragott főoltár, felette olajkép: Sz. Mária mennybemenetele. Mellékoltárok: Rózsafüzér királynője, Szt. Anna (Szt. Benedek vértanú ereklyéjével), Szt. József (Jézus prágai viaszszobrával), Szt. Pál, Szt. István. A képek mesterei ismeretlenek. Szentély evang. oldalán Feszület, olajkép, faragott rokokó keretben. Rokokó szószék faragványokkal. Gazdagon faragott 10—10 pad a hajóban (jelenetek Szt. Pál életéből), 2 hatszemélyes stallum a szentélyben, sekrestyeszekrények, térdeplő, betétes kóruspadok, orgona: bútorművességünk kiváló emlékei. Mesterük Tatirek Félix pálos szerzetes, 1750 körül. Előcsarnokban hatalmas fafeszület (ú. n. szerecsény Krisztus) spanyol (?) munka a XVII. századból. Ugyanitt Tisztítóúzbén szenvedő lelkek oltára. Kórus alatt Szt. Borbála, derűs színű oltárkép, 1756. Barokk úrmutató, 1739.

Bencés-kolostor, nagyobbította 1732-ben Getzlmár György János győri építőmester. Régiségvár a folyosón: Kőkorszaki, római colosseumi és pompéji régiségek. Sisak és mellvért, XVII. század. XVIII—XIX. századi céhemlékek, gyűrűk, ezüstbilliom. Éremtár több ezer darab éremmel és pénzzel, kb. 5000 kötetes könyvtár.

Ferences-templom, oromzatos homlokzatán Sz. Mária, Szt. Ferenc és Szt. Katalin szobra. A torony a szentély mellett áll. Régebbi épület helyén 1764-ben épült, 1822-ben átalakítva, 1921-ben renoválva. Benne márványoltár 1822-ből. Rokokó szószék és oratóriumablak. Barokk sekrestyeszekrény. Barokk kehely 1738-ból, magyar felirattal, másik barokk kehely, úrmutató, rokokó cibórium (1769, G. F. Bécs). Erekytartó 1766-ból, klasszicizáló kereszt. Barokk ampolnák tálcával, JGF Bécs, 1766.

Ferences-rendház, barokk kapuzatán egyesített Esterházy-Thököly-címer. Benne könyvtár, sok ősnymatvány és régi magyar könyvek. Folyosólyán Kálvária, R. Simon pinxit, 1846. Fogadalmi kép magyarruhás alakokkal és Pápa látképével. Feszület, XVII. sz. Ferences arcképek.

Kálvária-temetői-kápolna, épült 1740—1746 között, 1802-ben átalakítva. Homlokzatán jön oszlop és pillérfők, klasszicizáló urnák. Kétboltszakaszos hajó, kórusall. Pietá-főoltár, 2 mellékoltár. Ezüstkehely 1777-ből, AK mestertől, rokokó és klasszicizáló ereklyetartó.

Ref. templom (1931—1941), XVII. századi ötvösművek és XVII—XVIII. századi terítők.

Ev. templom, épült 1786-ban. Megnagyobbították 1884-ben. Neogót stílus. Zsinagóga, épült 1846-ban. Négyzetes belső tér, Néhány barokk ötvösmunka.

Nep. Szt. János-szobor, a szentet (feje új), páncélos katona husággal üti le. Talapzatán Esterházy-címer. Rokokó, 1753-ból. Rokokó kőkerítés.

Szt. Flórián-szobor, angyalfejekkel díszített felhőn, rokokó kőkerítés. Rokokó kőkerítés.

Kőfeszület 1813-ból, az Antal Géza-téren.

Esterházy-kastély. Az 1752-ben részben lerombolt vár helyén építette

Esterházy Károly egri püspök, 1783—84 között Grossmann József tatai építésszel. Későbarokk izlésű, egyemeletes 2+4+3+4+2 tengellyel, U-alakú, kevésbé díszes. Főhomlokzat enyhén kiugró oromzatos középrizalittal és manzárdtetős oldalrizalitokkal. Hátsó homlokzat hosszú oldal-szárnyakkal (utolsó 2 akkszis kétemeletes), középbéjárattal. Az udvari keleti szárny végén, a pincebéjáratnál látható vállkő XV. századi s az alaprajzi szabálytalanságok is arra vallanak, hogy az eredeti, gótikus várból nagy részek kerültek a beépítésbe. A nagy parkban L. Petronius Licco és családjának figurális sírkövei, Kisdíósról.

Kocsiszín, építette Grossmann József. Copfstílu, 2 szárnyal. 1945-ben súlyosan megrongálódott.

Régi ref. kollégium, kétemeletes, 7 ablakos, árkaos udvarral. Épült 1797-ben. Tanítványai sorában szerepel Petőfi Sándor és Jókai Mór.

Ref. kollégium, a dunántúli egyházkerület főiskolája, 1895-ből. Régi-tár: Egyiptomi múmia, római kisbronzok, fibulák, árpád-kori corpusok, fegyverek, képek és szobrok. Baldacci Antal metszetgyűjteménye (2550 db.), 40 000 kötetes könyvtár (11 ősnymtatvány, sok régi magyar könyv), Huszár Dávid nyomdája, 1577 (?). Kb. 10 000 darab érem és pénz.

Arok-utca 45. Ház, itt lakott Deák Ferenc pápai diák korában.

Celli-út 8. Szepauer-ház, ebben volt a pápai köedénygyár, mely 1770—1866 között működött. Klasszicizáló.

Devecseri vértanúk útja. Ház, koraelektikus, egyemeletes, 1+3+1 tengellyel, sarokrizalitos, közepén 2 toszkán kőoszloptól hordott kőbabás erkély, a sarokrizalitokon kapcsolt ablakok.

Devecseri vértanúk útja 12. Ház, koraelektikus, földszintes, 2+2+2 tengellyel, középrizalitos.

Flórián-utca 3. Ház, pincéjében régi várfalrész.

Fő-utca 1. Griff-szálló, itt zajlottak le a XIX. század első felében a táncmultságok. Nagy táncterem. Eredetileg kolostor lehetett, mert kápolnája volt a földszinten.

Fő-utca 2. Volt Pápai Kaszinó. Épült a XVIII. században, 1839-ben átépítve.

Fő-utca 3. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.

Fő-utca 4. Baranyay-ház, oszlopos előcsarnokkal és barokk udvarral. Régebben az Eöry-Szabó családé.

Fő-utca 5. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, klasszicizáló.

Fő-utca 6. Ref. lelkészlak. Udvarán a régi ref. templom. Oromfalán 1784-es évszám. Kovácsoltvas kapuráccsal. Négyzetes belső tér, 3 oldalán karzattal. Ismeretlen soproni építészttől, 1783—1784 között.

Fő-utca 7. Városháza, épült 1823-ban. Klasszicizáló. Benne Pápa városának képe 1700 körül és a pápai polgárőrség képe a XIX. század elejéről.

Fő-utca 17. Megyeháza, épült 1824-ben. Egyemeletes, 3+3+3 ablakos, klasszicizáló.

Gyimóti-út 1. Ház, földszintes, 1+ kapu + 1+2+1 tengellyel. Korai klasszicizáló.

Győri-út 10. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, copfstílu.

Gyurátz Ferenc-utca 1., ev. templom, iskola és paplak, romantikus, az iskola földszintes, 3+1+3 ablakos, középtengelye oromzatos, pillérekkel díszített. Mellette a templom gótizáló homlokzattal, kivéve a toronysisakot. Épült 1786-ban, megnagyobbították 1884-ben. A paplak épült 1882-ben. Oldalhomlokzata Széchenyi-utca 15.

Irhás-utca 11. Ház, udvarán a végvár falrészzei, 3 lőréssel.

Jókai Mór-utca 7. Irgalmasrendi kórház, építette Fellner Jakab 1763-

ban. 1926-ban átalakítva. Benne kápolna, rokokó oltárral. Két barokk kehely, Bécs, 1727, barokk ereklyetartó, aranybrokát miseruha.

Jókai Mór-utca 12. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, 1+2+1+2+1 tengellyel.

Jókai Mór-utca 16. Ház, egyemeletes, 3+2+6 tengellyel. Klasszicizáló, egyszerű.

Jókai Mór-utca 24. Ház, koraeklektikus, földszintes, 1+3+1 tengely.

Jókai Mór-utca 26. Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, klasszicizáló.

Jókai Mór-utca 28. Ház, földszintes, 5 nyílás + kapu, klasszicizáló.

Jókai Mór-utca 28. Ház, egyemeletes, 1+3+1 tengellyel, középrizalittal, klasszicizáló.

Jókai Mór-utca 32. Mikovinyi-ház, egyemeletes, klasszicizáló.

Jókai Mór-utca 34. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes.

Jókai Mór-utca 63. Csóka-vendéglő, épült 1710 körül, kőfallal körülveve.

Jókai Mór-utca 112. Horváth-malom, valaha a Csúzy-családé, XVIII. század.

József Attila-utca 6. Ház, földszintes, 3 tengelyes, oromzatos, barokkstíli.

Kígyó-utca 1. Ház, földszintes, 3 ablak és kapu, barokkstíli.

Kígyó-utca 3. Ház, földszintes, 4 ablak és kapu, barokkstíli.

Kígyó-utca 7. Ház, földszintes, 2 ablak és kapu, copfstíli.

Kígyó-utca 19. Fogadó, földszintes, termében eredeti mennyezeti stukkókerettel, klasszicizáló.

Koltói Anna-utca 3. Ház, földszintes, újabb, pincéjében a régi várfal egy részlete.

Koltói Anna-utca 10. mellett. Ház, egyemeletes, 2 tengelyes, barokkstíli.

Korvin-utca 1. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, elrontott földszinttel. Koraeklektikus.

Korvin-utca 3. Ház, egyemeletes, udvarán barokk árkádok és kovácsoltvas erkélyrácsok.

Korvin-utca 4. Bischitzky-ház, XVIII. század, kovácsoltvas kosár-
rácsokkal. Épült 1770 körül.

Korvin-utca 5. Ház, egyemeletes, 2+2+1+2 tengellyel, eredeti vas-
ajtókkal, barokkstíli.

Korvin-utca 7. Ház, egyemeletes, hullámos oromfallal, barokk.

Korvin-utca 8. Ház, oromfalán barokk Szt. Flórián-szobor.

Korvin-utca 9. Korvin-ház. Egyemeletes, manzárdtetős. Homlokzat XVIII. század. Kapuja felett vörösmárvány faragvány a Gutkeled-nemzet-ségből való Marcaltói-család címerével (3 farkasfog) bővített Hunyadi-címer (gyűrűt tartó holló). XV. század második fele. Gótikus kapuboltozat, egyik konzolján megfejtetlen XV. századi címer. A ház további részei újabbak. Mátyás király vadászházának tartják, valószínűbb, hogy Marcaltói Miklós cseszneki várnagy háza volt.

Korvin-utca 11. Ház, földszintes, 1+4 tengelyes, copfstíli.

Korvin-utca 13. Bábsütők háza, egyemeletes, négytengelyes. Vörösmárvány kapukeretén méhkaptár-dombormű. Udvarán befalazott árkádok. Copfstíli.

Korvin-utca 18. Ház, romantikus, földszintes, 8+ kapu +1 tengellyel.

Korvin-utca 29. Ház, szecessziós, földszintes, sarok. Kapu + 6 tengelyes. Kuruc-utcai oldalán 4 tengelyes.

Kossuth Lajos-utca 21. Ház, koraeklektikus, egyemeletes, sarok, 2+1+2 tengelyes, középrizalitos. Oldalhomlokzat Rákóczi-utca 1. sz. 5 tengellyel, 1 kapcsoló ablak.

- Kuruc-utca 14.** Ház, földszintes, 3 tengelyes, barokkstilű.
- Március 15-e tér 13—14.** Ház, romantikus, kétemeletes, 22 tengelyes, két szép eredeti romantikus kapuval.
- Márton István-utca 3.** Volt ciszterci rendház, egyemeletes, épült 1711-ben.
- Petőfi Sándor-utca 7.** Ház, földszintes, oromzatos, 3 tengelyes, barokkstilű.
- Petőfi Sándor-utca 9.** Ház, földszintes, oromzatos, 3 tengelyes, barokkstilű.
- Petőfi Sándor-utca 11.** Ház, földszintes, 3 ablakos, oromzatos, jobbra kapuval, itt lakott 1841—1842 között Petőfi Sándor.
- Petőfi Sándor-utca 15.** Ház, romantikus, földszintes, kapu + 3 tengely.
- Petőfi Sándor-utca 19.** Ház, földszintes, oromzatos, 2 ablak és kapu, XVIII. század.
- Petőfi Sándor-utca 20.** Ház, földszintes, 2 ablakos, oromzatos, klasszicizáló.
- Petőfi Sándor-utca 24.** Ház, földszintes, 2 ablak és kapu, oromzattal. Klasszicizáló.
- Petőfi Sándor-utca 25.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, klasszicizáló.
- Rákóczi-utca 1., lásd Kossuth Lajos-utca 21.**
- Rákóczi-utca 13.** Ház, romantikus, földszintes, 3+ kapu + 3 tengelyes.
- Szabadság-főtér 6.** Állami Általános Iskola, koraeklektikus, sarok, 6+1 tengely, sarokrízalitos, a Bajcsy-Zsilinszky-utca felé 3+3+3 tengely, középrízalitos, ezen oromzat. Építette Bánóczy Pál 1891—92-ben.
- Szabadság-főtér 6.** Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, szegmentíves kapuval. Copfstilű.
- Szabadság-főtér 8.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, szegmentíves kapuval. Copfstilű, a földszint romantikusan átalakítva.
- Szabadság-főtér 9.** Ház, egyemeletes, 3 tengelyes, kosáríves kapuval. Copfstilű.
- Szabadság-főtér 10.** Ház, egyemeletes, 4 tengelyes, kosáríves kapuval. Copfstilű.
- Szabadság-főtér 11.** R. k. plébániaház, egyemeletes, sarok, 5 tengelyvel, 3 barokk ablakráccsal és kosáríves kapuval. Vastag falakkal, épült 1750 körül.
- Szabadság-főtér 12.** Lábasház, homlokzata neogótikus. Oldalhomlokzata hosszú árkádsorral. Eredetileg barokkstilű, XVIII. század.
- Szabadság-főtér 13.** Botka-ház, volt Tiszti Kaszinó. Eméletes, sarkán erkéllyel. Udvarán XVIII. századi folyosórácsok.
- Szabadság-főtér 14.** Sztankovánszky-ház, szecessziós, egyemeletes, 4 tengelyes.
- Szabadság-főtér 15.** Bezerédy-ház, vagy Kapuszin, egyemeletes, 1+1 kapcsolt ablakkal, földszintje helyén boltíves, széles átjárókapu. Manzárdtetős, erkélyes. 1707-ben már állott.
- Szabadság-főtér 21.** Zichy-ház, egyemeletes, 2+5+2 ablakos, manzárdtetős, oldalrízalitos, kétablakos erkélyes. Jobb sarkon címer, XVIII. század. Udvarán copf kovácsoltvas rácsok.
- Szabadság-főtér 23.** Kenessey-ház. Egyemeletes. Kapuján 1739-es évszám, felette kovácsoltvas lakatos-céger. Kenessey István és neje, Szondy Zsuzsánna háza volt. Emeleti szobákban stukkódíszek.
- Szelestyey János-utca 3.** Szentilonay-szegényház, kápolnával, 1756-ból. Ablakai copf szalagdísszel. Később az irgalmas nővérek zárdája.
- Szelestyey János-utca 4.** Városi Ápolda. Egyemeletes, barokk, hattergyes. Barokk kapuzattal. Homlokzatán Krisztus és Sz. Mária-szobor, XVIII. sz.

Szelestyey János-utca 12. Ház, romantikus, földszintes, 1+3+1 tengellyel.

Szentilonay-utca 11. Ház, barokk lakatos cégérrel.

Szent László-utca 23. Ház, emeletes, XVII. század. Egyik ablakán vasrács.

Széchenyi-utca 15., lásd Gyurácz F. utca. 1.

Teleky Blanka-utca 21. Ház, magasföldszintes, négytengelyes, barokk-stílus.

Török Bálint-utca 2. Volt Tirol-szálloda, egyemeletes, copf.

Zimmermann János-utca 1. Ház, egyemeletes, hattengelyes, barokk-stílus.

Zimmermann János-utca. 5. Ház, földszintes, 6+ kapu + 3 tengellyel, klasszicizáló.

Zimmermann János-utca 8. Régi posta-épület, földszintes, 13 nyílásos, klasszicizáló.

Zimmermann János-utca 13. Zimmermann-ház, romantikus, 5 tengely + kapu. Zimmermann János ácsmesteré volt.

PÁPADERESKE

Ref. templom, épült 1788-ban, átalakították 1834-ben. Kehely 1729, 1802, 1809. Óntányér, 1771.

PÁPAKOVÁCSI

R. k. templom, építtette 1787—1792 között Esterházy Károly püspök. Vörösmárvány oltár, keresztlőkút, szószék, faragott sekrestyeszekrény, az utóbbi a Somogyi-család ajándéka. A templom falában Medgyesy-, Somogyi- és Regéczi Brezenheim-címerek. Szt. Anna-kép Donát Jánostól. Rokokó és barokk képek. Sekrestyében ezüstberakásos klasszicizáló szekrény. Barokk cibórium, Bécs, 1747, IW. mester.

Nep. Szt. János-szobor, 1794-ből.

Szt. Vendel-szobor, 1794-ből.

PÁPANYOGÉR

R. k. templom, XVIII. század. Barokk kehely és úrmutató.

PÁPATESZÉR

R. k. templom, épült 1778-ban. Kétszakaszos hajó, kórus, lapos kupolák. A klasszicizáló keresztlőkút a pápai másolata. Klasszicizáló szószék. Barokk kehely. Monstrancia.

PAPKESZI

Ref. templom (1896). Edények a XIX. század elejéről. Régi térítők, egyik 1769.

Földvár, a határban, 1644-ben (?) az erdélyi hadak hányták.

PEREMARTON, lásd BERHIDA

PORVA

R. k. templom, keletelt, a pálosok csúcsíves templomának felhasználásával épült. A nyolcszög három oldalával záruló szentély és a támpillérek még abból az épületből valók. Az 1440 körül épült templomot 1782—1784-ben átalakították, 1830, 1862, 1888-ban renoválták. A szentély északi falá-

ban Perneszi István özvegyének, Szapolyai Orsolyának vörösmárvány, címeres, reneszánszstílusú sírköve, 1500-ból. Harang, 1784, 1795.

PULA

R. k. templom, építtette Esterházy Károly egri püspök 1797-ben. Kapuján C(omes) C(arusus) E(sterházy) Anno 1797. Szószékén a magvető dom-borműve. Vörösmárvány keresztútján a tudás fája kígyóval. Sekrestyéjében „S. Anna Maria Avacht 1838”, feliratú festmény.

Szt. Flórián-kápolna, 1773-ból.

Pálos-templomrom, csekély középkori alapfalmaradványok.

PUSZTAPALOTA, lásd VÁRPALOTA

PUSZTAVÁR, lásd NEMESPÉCSÉLY

RENDES, lásd BALATONRENDES

RÉVFULOP

Templomrom, az úgynevezett pusztatemplom maradványa. Keletelt, egyhajós, kisméretű. Oromzatos homlokzattal, azon vörös kőből készült bélietes, félköríves záródású portálé, hengeralakú és homorú tagokkal, felette kis ablak. Hajdan dongaboltozatos szentélye egyenes záródású. A templom vörös kőből durván falazva. Aránylag jó állapotban, legke-vésbébbé a szentély. Románstílusú, XIII. század.

REZI

R. k. plébániatemplom, a nyolcszög három oldalával záródó szentély-lyel, 10 ép támpillérrel, nyolcszögű kősisakos toronnyal, annak I. eme-letén lóherediszes ablak, felette befelé szűkülő keretű ablakrés. Gótikus, XIV—XV. század. 1756-ban barokk dongaboltozattal látták el, ekkor emel-ték az északi oldalon stukkódíszes kápolnáját. 1908-ban (kronosztikon a diadalíven) renoválták és kereszthajóval bővítették. Vörösmárvány oltár és szószék 1908-ból. 1926-ban újból renoválták.

Váram, egykor egy északi szűkebb, jól elkülönülő lakosztályos részre és egy délfelé mindjobban táguló és falakkal körülvevett udvarszerű részre oszlott. Utóbbiba délről, a ma is meglévő sáncárokból volt a bejárat. Áll a keleti és nyugati fal. A vár északi és déli válaszfala, valamint helyiségei-nek közfalai elpusztultak, úgyszintén az egész déli fal. Az északkeleti fal sarkán faragott kövek. Néhány ablakon, dongaboltozat-nyomon és a keleti kúrtószzerű kiugráson kívül dísztelen. Oklevelekben Castrum Rezi címen 1378-ban szerepel először, mint Laczfy II. István vára, majd különböző családoké. Talán sohasem volt török kézen. 1711 körül összeomlott. Később a Festetich-család birtokolta.

ROMLOTTVÁR, lásd SZENTGYORGYVÁR

SABARHEGY, lásd KÉKKÚT

SÁGPUSZTA, lásd AKALI

SALFOLD

R. k. templom, keletelt, félköríves szentélyű, román eredetűnek lát-szik, 1756-ban barokk ízlésben átalakították. Oltárképe, Szt. Máté evangé-lista, újabb munka. Oltára XVIII. századi barokk faragás.

Templomrom, keletelt, hajója és szentélye egyforma széles, szentélye a nyolcszög három oldalával zárul, 2 csúcsíves ablakkal, a hajó déli oldalán pedig 3 ablakkal, a harmadik mérműves. Valamennyi fala még az egykori tetőig áll. Északon kolostor csatlakozott hozzá, abból csak a keleti rész épebb, követ a közeli akol építéséhez használták fel. Békefi szerint a rom azonos a köveskúti pálos-templommal és kolostorral, mely oklevelileg 1307-ben szerepel.

SARVALYFORRÁS

Forrásház, neoklasszikus kapu, kétoldalt vájt falpillérekkel, háromszögű timpanonnal. Építtette Makay Antal veszprémi püspök († 1825).

SÁSKA

R. k. templom, kősisakos, egyetlen homlokzati toronnyal és lapos mennyezetű hajóval. Románstílusú, XIII. század. Harang, 1754, 1773.

SIKÁTOR

R. k. templom, XVIII. század második fele.

SÓLY

Ref. templom, kisméretű, keletelt, homlokzatán bádogsisakos toronnyal, (újabb) és bejáratral. Az eredeti félkörívű bejárat a déli oldalon volt, ma helyén ablak. Egyetlen, téglalap-alapú hajó és keskenyebb, egyenes záródású szentély, délen 3, a szentélyben 1 ablak, nyugaton 4 újabb támpillér. Félkörívű diadalív, lapos mennyezetű szentély. Kerek kis szőszék, felette 1775-ös évszám. Festett karzata 1724-ből és a hajó lapos mennyezetének festett töredékei a budapesti Iparművészeti Múzeumban. A templom románstílusú, talán Szt. István korából. 1009-ben a veszprémi püspökséget megerősítő oklevélben említi, mint védőszentje, Szt. István vértanú tiszteletére emelt kápolnát. (... datum in villa nostra Soly.) 1706-ban megújítva, a XIX. század végén is. Harang, 1776.

SOMLÓSZOLLÓS

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1779-ben. Kastély, barokkstílusú, építtette Zichy Manó, XVIII. század.

SOMLÓVÁR, lásd DOBA

SOMLÓVÁSÁRHELY

R. k. plébániatemplom, épült a XVIII. században. A szentély külső falában római házaspár sírköve befalazva. Főoltárképe Szt. István megkövezése, kvalitásos barokk mestertől. Mellékoltárképei: Jézus születése, Menekülés Egyiptomba. Szt. Péter és Pál ovális képe. Padok és sekrestyeszék a túskevári pálos kolostorból, Hingeller János pálos fráter műve, 1754. Hajóalakú szőszék a győri ferences templomból. Szép miseruhák, 2 ereklyetartó feszület, utóbbi (1704) a győri jezsuita-templomból.

Szt. Margit-kápolna, épült a XV. században, átalakítva.

Apácakolostor, bencés, később klarissza apácák régi épülete Barokkstílusú.

Kakas-ház, XVIII. század.

SÓSTÓKÁL, lásd KÓVÁGOORS

SUMEG

R. k. plébániatemplom, építette Bíró Márton veszprémi püspök 1756—1759 között, régebbinek romján. Homlokzata óriáspillérekkel tagolt, oromfala volutás, egyetlen toronnyal, szentélye csúcsíves. Belül Anton Maulbertsch falképei 1757—1758-ból: Kórus alatti mennyezet: A pokol tornácán várakozó lelkek (köztük Ádám és Éva aktképe stb.), jobbra: Mózes, Áron, Noé és a próféták, jobb sarkában: Dávid, szemben: Salamon ítélete. A templomhajó oldalain fülkékben oltárképszerűen freskók, a déli oldalon: 1. Gábor főangyal jelenti a szeplőtlen fogantatást, alatta Jézus születése, 2. a napkeleti bölcsek eljövetele, alatta hódolatuk, 3. betlehemi gyermekgyilkosság, alatta a körülmetélés. Északi odalon: 4 Krisztus a keresztet hordozza, alatta Kálvária, 5. a feltámadt Krisztus tanítása, alatta feltámadása, 6. a Szentlélek eljövetele, alatta a anyaszentegyház alapítása, Szt. Péter első prédikációja. Szentélyben középpont Krisztus mennybemenetele, kétoldalt az apostolok és az ájtatos nők. A mennyezetre hajlik a Hit, Remény, Szeretet képe. Szentélykupolán: Mennyeek országa a Szentháromsággal. A kórus hátfalán Sümeg polgárainak hódoló menete a templom-építő Bíró Márton püspökhöz, az alakok korszerű viseletben, elől a festő önarcképe. Maulbertsch fiatalkori főműve, gazdag munkásságának talán legnagyobb remeke. 1938-ban a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Mauro Pelliccioli milánói restaurátor tisztította meg. A szentély evangéliumi oldalán díszes, domborúan faragott oratórium. A szószék alatt Szentháromság-csoport. A szentélyben 2 gazdagon faragott pad. Harang, 1648, 1721.

Ferences-templom, alapította 1652-ben Széchenyi György veszprémi püspök, tervezte Witwer Márton (Athánáz kármelita). 1689-től a Ferenceseké. Egyetlen homlokzati tornyát kisebbítették 1816-ban. Homlokzati kápolnafülkéin remek barokkstílusú kovácsoltvas-rácsok. Magas tető. Belsejében barokk oltárok. Főoltárán, melyet 1743-ban Acsády Ádám püspök Richter Ferencel (Domonkos kármelita) faragtatott Sz. Mária kegyszobra. A sekrestye nagy olajfestménye az Esterházy családot ábrázolja Sz. Mária előtt.

Ferences-kolostor, folyosóján Szt. Ferenc életéből vett festett jelenetek, készíttette 1682-ben Sennyei István veszprémi püspök. Bécsi asszony csodás gyógyulása, kép, 1708-ból. A refektóriumban figurális stukkó és faragott bútorok a XVII. századból. Az alapító Széchenyi György és Széchenyi István arcképe.

Szt. Flórián-szobor, barokkstílusú, 1751-ből.

Püspöki palota, a veszprémi püspök nyaralója, emeletes, saroktornyos, manzárdtetős, építette Bíró Márton veszprémi püspök 1748—1755 között, mestere talán Tietharth (Kömüves) József, Bíró építész, mások szerint — amire okleveles adat nincs — Felner Jakab. Középrizalit 5 ablakkal, balra 5 ablak és erkély, jobbra 3 ablak és tornyocska. Főbejárata atlaszoktól tartott, Bíró címerével ellátott erkély alatt. Festői tetőszobrok. Pilléres kapualj, középrizalitos udvar. Hátsó homlokzat ötablakos középrésszel és íves kapuval. Földszinti kápolnájának oltárképe Szt. István felajánlja Sz. Máriaanak Magyarország koronáját, kronosztikonja szerint 1750-ből. Oldalfalakon medaillonokban Szt. Márton püspök életének jelenei, mindezek Vogl Gergely váci festőtől. Stukkó-mennyezet Antoni Orsatitól, az erdészeti hivatal helyiségében és az egykori könyvtárban, az utóbbi Bíró Mártont ábrázolja könyvek, műszerek és tudományos emlémlék között. (A könyvtár eredeti bútorzata ma a budapesti Iparművészeti Múzeumban.) Tágas lakosztályaiban szép XVIII. századi ajtók és lambériák. Az ebédlőnek itt-ott a meszelés alól kiszabadított freskói balatonkörnyéki

váratat ábrázoltak. — Bíró Márton egykorú arcképe. Mária Terézia pasz-tellképe, melyet Bírónak 1744-ben ajándékozott. Két finoman faragott fa-dombormű (Szent Péter szabadulása, Saul megtérése), XVIII. század, később durván ezüstözve. A bútorok közt több barokk és klasszicizáló garnitúra, pl. a fogadóteremé, Bajzáth püspök idejéből. Recamier Kurbély püspök korából. Fehér-zöld mázas klasszicizáló kályhák.

Váram, a Balatonvidék legnagyobb és legjobb állapotban lévő vár-romja. Alaprajza szabálytalan sokszög, észak-déli irányban hosszan nyúlik el a várhegyen, legnagyobb hosszúsága 125 méter. A vár testéből északkeleten a Kövess-bástya ugrik ki, építtette Kövess Andrés veszprémi püspök 1554-ben. Északnyugaton kapubástyák láthatók, délen a donjonos keskeny fellegvár, a vár legrégibb része, ennek legdélibb sarokbástyáján gyámkövek nélkül, tehát fecskéfészek alakúan rakott figyelő-tornyocska látható. Az északnyugaton álló egyetlen várkapu kettős boltíve alatt hosz-szú, keskeny sikátor vezet a várudvarba, melyet a körfalhoz simuló külön-böző épületek és lakosztályok tekintélyes romjai öveznek, alattuk még megvan a kazamata-sor. Az udvaron két maradványa. A körfal gyilokjárós és támpilléres. Az itt-ott ép helyiségek kereszt és dongaboltozatúak. A vár IV. Béla alatt már állott, aki a tatárjáráskor egy ideig itt is lakott. Később a veszprémi püspöké volt, 1544-ben Kövess püspök megerősítette. 1563 körül újból a töröké volt, 1587-ben már ismét a veszprémi püspöké, majd megint a töröké. 1656—1657 között Széchenyi György veszprémi püspök megerősítette, 1774-ben tűzvész pusztította el.

Két vartorony, a Kossuth Lajos-utcában és várfalrészlet a Petőfi Sán-dor-utcában, Széchenyi György veszprémi püspök 1656-os építkezéséből.

R. k. aggápolda, alapította Skultéty Zsófia 1797-ben, bővítette Kopácsy József prímás.

Barcza-kúria, épült a XVII—XVIII. században.

Cseh László kúriája, tornácos ház, boltíves, stukkós szobasorral, a XVI—XVII. században a várúri birtok sorsát intéző udvarbírák lakóhelye, később Cseh László táblabíróé, úgynevezett Gruber-ház.

Hertelendy-kúria, XVIII. század.

Kecskeméthy-kúria, XVIII. század.

Kisfaludy Sándor szülőháza, boltíves, tornácos, klasszicizáló ízlésű kúria, később püspöki intézői lak.

Magyar-kúria, XVIII. század. Magyar Ferenc regeköltőé volt.

Mayerné kúriája, XVIII. század.

Nanica-kúria, XVIII. század. Szép lépcsőházzal.

Skóffy-kúria, épült 1800 előtt.

Vajda-kúria, XVII—XVIII. század. Vajda Ignác hétszemélynöké volt.

Bíró Márton istállója, XVIII. század. Oszlopsoros.

SUMEGCSEHI

R. k. templom, megújították 1757-ben.

Római maradványok, a község keleti végén, nagyobb telep kiáztatlan maradványai.

SUMEGPRÁGA

R. k. templom, megújították 1757-ben.

SZÁPÁR

R. k. templom, boltívekkel erősített fallal körülvéve. Épült 1773-ban. Benne faragott Szentháromság-csoport. Szt. Teréz és több szent képe a

szenimártoni templomból, ahonnan a bencésrend feloszlatásakor hozták. Harang, 1754, 1794.

SZENTANTALFA

R. k. templom, 1729-ben már állott, Szent Ferenc oltárképét „föstötte” Bucher Ferenc veszprémi festő, 1846. Harang, 1796.

Ref. templom, épült 1785-ben. Tornya 1841-ből.

Ev. templom, egyetlen, csúcsos süvegű, homlokzat előtti toronnyal, épült 1785-ben. Belül orgonakarzat.

Templomrom, középkori törmelék.

SZENTBÉKKÁLLA

R. k. plébániatemplom, építtette Esterházy Károly egri püspök, talán Fellner Jakabbal, 1760 körül.

Velétei rom, templomé vá palotái, XIV. század.

SZENTGÁL

R. k. templom, XVIII. század. Szent István király, festette Bucher Ferenc 1784-ben, Bajzáth püspök és Bucher mestercímerevel. Aranyalpra festett Gábor és Mihály arkangyal a pozsonyi klarisszáktól.

Ref. templom, 1771-ben renoválva. Két ezüstkehely és tányér, 1783.

Fazekas-kúria, épült 1600-ban.

Vaszary-kúria, épült a XVII. században.

Izsó-kúria, épült a XVII. században.

Esseg várom, áll a keleti és a déli négyszegletes őrtorony és az összekötő falmaradványok. A déli torony, sarkain faragott vörös homokkőből, aránylag legépebb, lőrésekkel. A szobasor s az udvar kúttal, csak alaprajzilag ismeretes. Igmánd-nembeli András építtette 1233 körül. A XV. században a Rozgonyi- és Újlaki-családé. A török elfoglalta. 1641-ben ronltan állott.

SZENTGYÖRGYVÁR

R. k. templom, renoválták 1755-ben.

Felsőmándpusztai sírbolt, klasszicisztikus ízlésű, a Nemestóthy Szabó-családé.

Romlottvár, maradványa Kucsuk Hasszán basa várának vagy hárem-épületének.

SZENTKIRÁLYSZABADJA

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzat előtti tornya zömök és csúcsíves, XIII—XIV. századi, merműves ablakkal. Hevederrel kettéosztott hajóját barokk ízlésben a Rosos-család építtette 1789-ben. Szentélye félköríves, románstílusú. XII. század. A toronyon 2, a hajón 3 támpillér. A torony alatti előcsarnokból a hajóba vezető kőajtón a Rátold-nemzetség címere. Copf szöszék. Balra sekrestye és a Rosos-család kriptája. A templomot 1914-ben restaurálták.

Ref. templom, épült 1736-ban. Kehely, 1769. Három óntányér, 1756. Kanna, 1768. Terítők, 1771, 1816.

Várom csekély középkori alapfala.

SZENTKÚT, lásd JÁSD

SENTEMIHÁLYDOMB, lásd BALATONGYÖRÖK**SZIGLIGET**

Avasi toronyrom a temetőben. Bazaltból épült, alul négy-, felül nyolcszegletes torony, szentélye félköríves lehetett. A torony aljának falfestményei (Krisztusfej, mondatszalogok) nem vehetők ki.

Várom, észak-déli irányban hosszan nyúlik el, északi alacsonyabb részén nagy várudvar. Legépebb a keleti körönd. Fellegvár délen, annak legdélibb sarkában torony omladéka. Gyenge falazás, bő kötőanyaggal. Egykori tulajdonosai: Atyusz bán, a görög Kalianus zalai ispán (XIII. század), IV. Béla, Favus pannonthalmi apát 1270—1272 között, aki várat épített rá; 1272—1441 közt királyi vár, 1441-ben Kolozs Jeromos, Baróc Balázs és Mihály, 1445—1504 között, az Újlaki-család, 1526-ban Lengyeltothy Lengyel László, később Török Bálint, akinek embere, Mártonfalvy Imre deák javítottatott rajta, ő építtette a csonkatornyot, 2—3 bástyáját, kútat ásott. Később a Lengyel-család visszaszerezte. A török ellen Magyar Bálint védte. Lengyel II. Boldizsár 1638-ban javíttatta. 1913-ban a Műemlékek Országos Bizottsága vaskapcsokkal erősítette meg a falakat. Freystaedler Jenő birtokából 1931-ben az Esterházy-család tulajdonába ment át.

Kapuzat, a várhoz felvezető út indulásánál, XVIII. század. Durva nagy vakolt ív, rajta gömbváza. Befalazva Lengyel II. Boldizsárnak 1638-ban homokkőből faragott címere, mely egykor a várkaput díszítette s Marton Mihály 1787-ben kőbe vésett versei.

Torony, az országút mellett, kőből falazva, aránylag ép állapotban. A vár előbástyája.

Kastély, háromablakos, középrizalittal, a középlablak füzérdíszsel, hátul tornyocskával. A Putheányi-családé volt, később az Esterházy-családé. XVIII. század vége.

Óvári romok, a hegy tetején, valószínűen várfalak. Itt állomásozott 1616-ban Bakats Sándor Bocskay ellen küzdő serege.

SZŐC

Dabaspusztai templomrom, bazaltból épült, csúcsban záródó homlokzatán kerek ablak. Félköríves szentély, mellette az északi oldalon torony, román ablaknyílásokkal. A szentély rom, a hajó déli falából is sok hiányzik. Későromán stílus, 1260 körül, pálosoké volt.

SZUCS

R. k. templom, klasszicizáló szentéllyel, kétszakaszos hajóval és kórusal. Huszár Ferenc képe: Mária mennybemenetele, 1789. A berendezés klasszicizáló. Az úrmutató barokk, az oltárkereszt rokokó, a cibórium klasszicizáló. Harang, 1742.

TAKÁCSI

Ref. templom, épült 1791-ben. Két kehely, 1785, 1803. Két kanna, 1743, 1767. Kancsó és két tányér, 1742, 1810. Terítők, 1810 után.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1806—1808 között.

TALLIÁNDÖRÖGD

R. k. plébániatemplom, benne fonatos díszű, vörös homokkőből faragott keresztelő medence a Szt. András-templomból, XIII. sz. Hozzáépítve Sz. Mária kápolnájához, melyet 1339-ben (Alsődörögdön) említenek. Épült 1757-ben.

Templomrom, Felsődörögd plébániatemplomának romja. Egyhajós, keletelt, csak egyenes záródású szentélye és sekrestyéje maradt meg. A XIII. században épült, a XIV. században átalakították. A sekrestyében csigalépcső nyomai. A szentélyben freskómaradványok: glóriával övezett, bizánci modorú fejek, a veszprémi Gizella-kápolna freskóinak rokonai, XIII. század. Csúcsíves ablakok.

TÁLOD, lásd NAGYVÁZSONY**TAPOLCA**

R. k. plébániatemplom, egyetlen falpillérdíszes homlokzati középtorony-nyal, homlokzatán finom stukkó Szűz Mária-monogramm. A nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentélye támpilléres. Belül a szentély három boltzakasos, keresztbordái konzolokba futnak le. A XV. század végén épült templomot Bíró Márton veszprémi püspök 1757-ben megnagyobbította, a szentélyen kívül minden egyéb építészeti rész az ő idejéből származik. A hajó hevederekkel három részre oszva. Kihasasodó orgonakarzat, 1784-ben, 1816-ban és 1930-ban renoválták. Bal mellékoltár: Szt. Család keresztelő Szt. Jánossal, XVIII. század.

Szentháromság-szobor, talapzatán sok szenttel, XVIII. század. Felirata szerint 1863-ban megújítva, valószínűen átfaragva.

Köskereszt, a város határában 1809-ből.

Deák Ferenc-utca 9. Ház, földszintes, 9 ablakos, falpillérekkel díszítve, klasszicizáló. Lessner M. borpincéje.

Deák Ferenc-utca 21. Kapu, oroszlanos zárókövel, kétoldalt 2 koszorú méhekkel, klasszicizáló.

Szentháromság-tér 17. Ház, egyemeletes, négyablakos, finom falpillérdíszszel, klasszicizáló.

TAPOLCAFŐ

R. k. templom, XVIII. század. Harang, 1789.

Ref. templom, épült 1768-ban. Terítők, 1719, 1768.

TÁRKÁNYPUSZTA, lásd CSABRENDEK**TÁTIKA, lásd ZALASZÁNTÓ****TÉS**

R. k. templom, épült 1725-ben. Kehely, 1751, 1755.

Ev. templom. Ostyasütő, 1758. Harang, 1787.

Várrom, középkori kőhalmaz.

TIHANY

Apátsági templom. A bencések ez egyházát I. Endre alapította, mai formájában Grasso Villibald apát alatt, 1719—1737 között épült. 1754-ben szentelték fel. Kéttornyos, a címer felett Szt. Benedek és Skolasztika. Anyos és Sz. Mária szobra. Főoltár 1757-ből Novák János képével: Szt.

Anyos, 1822. Szentély vasrácsa barokkstilű. Szószék, XVIII. század. Jézus szíve-oltár 1765. Mária-oltár 1762, Szt. Benedek- és Skolasztika-oltárok 1759. Rokokó kórus. A faragványok javarésze Stuhloff Sebestyéntől († 1779). Restaurálta 1889-ben Cziegler Győző. Altemplom a XI. századból, négyszögű dongaboltozatát 3 pár több darabból készült oszlop tartja. Az oszlopfők négyszögű lapok, a hasonló lábakat 1889-ben lefaragták. Keleti falon 3 lőrésablak. A XVIII. században Dornetti Ambrus kifestette. I. Endre állítólagos sírköve (Kereszt, felirat nélkül), a jobboldali falban. Sekrestye 1762—1786 között, faragványai Stuhloff munkái. Vörösrézekhely, 1730. Ezüstkehely, Bécs, 1746, ezüst úrmutató, 1720 körül, FI jegygyel, temetési kereszt és rokokó ezüstmadonna Endrédről, bécsi kehely, 1814, kehely, 1820 és 1840-ből. Györi ezüsttál, kancsó 1791-ből. Öt ornátus és 11 kazula, gremiale 1822-ből.

Apátság, keleti falában, a templomtól számított 6—7 ablak között a régi apátsági templom néhány oszlopfeje és törzse kővágóórsi kőből. Könyvtár kb. 10.000 db. Gazdag levéltár.

Ref. templom, épült 1793-ban. Régi kehely, ónkanna, 1696.

Kistihanyi templomrom, románstilű alapfalak.

Apáti templomrom, románstilű, a régi Apáti temploma.

Barlang, benne XIII. századi falazás nyoma s 3 oltárasztal. Remeték lakták.

TÓSOK, lásd TÓSOKBERÉND

TÓSOKBERÉND

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal. Keresztalakú. Gloger Konstantin heinrichaui apát kezdte építeni 1800-ban, befejezték 1807-ben. Mennyezetfestmények. Az oltárkép Vinzenz Fischer székesfehérvári képének másolata. Copf szószék.

Kápolnarom, a plébánia-lak mellett, XVIII. század vége.

Nep. Szt. János-szobor, a templom előtt, XVIII. század vége.

TÓTVÁZSONY

R. k. plébániatemplom, épült 1818-ban.

Ref. templom, épült 1600 körül, 1794-ben átépítették. Edények, 1731—1735.

Templomrom, a bőgei pusztán, XV. századi alapfalak.

TÓTTOSKÁL, lásd KOVESKÁL

TUSKEVÁR

R. k. plébániatemplom, falában Garai János temesi gróf sírköve. Két-ülékes stallum a pálos templomból, Hingeller János műve, 1754. Harang, 1720.

Nep. Szt. János-szobor magas talapzaton, XVIII. század.

Pálos templomrom, nagyméretű, háromhajós, gótikus templom volt, ma csak déli falmaradványai állanak. Épült a XIV. század elején, a XV. században bővítették, 1786 után pusztult el.

UGOD

R. k. plébániatemplom, építtette Esterházy Károly egri püspök a régi vár helyén. Homlokzatán két urna. Főoltárképe Szt. Péter és Pál, Frank Kristóftól. Faragott fa Urkoporsó. Főoltára mögött sokszínű márvány-

kiképzés. Rokokó szószék, Assunta-kép, 1772. Menekülés Egyiptomba, 1773. Barokk Úrmutató, rokokó cibórium, klasszicizáló kehely, miseruhák. Harang, 1780.

Rom, csekély középkori falmaradvány.

ŰRKÚT

R. k. templom, épült 1795-ben. Oltárának ékítményei egykori üveghutájából származnak. Harang, 1747, 1763.

Bányatelep, klasszicizáló, XIX. sz. eleje.

UZSASZENTLÉLEK, lásd LESENCEISTVÁND

VÁLLUS

R. k. templom, épült 1836-ban.

VANYOLA

R. k. templom, háromszakaszos hajóval, barokkstilű. Két barokk kehely, cibórium, úrmutató, rokokó oltárkereszt. Helyreállították 1751-ben.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1786-ban. Átalakítva.

VÁRKESZŐ

Várrom, középkori alapfalak.

VÁROSLÓD

R. k. plébániatemplom, 6 támpillérrel. Építtette Bíró Márton veszprémi püspök Petersdorffer Andrással, 1761-ben. Főoltárán Szt. Mihály faszobra a veszprémi székesegyházból. Két mellékoltára Nep. Szt. János és Borbála tiszteletére. A szószék feljártán fafaragványok. A templomot 1858-ban renoválták. Harang, 1770, 1771.

Kőkereszt, 1808-ból.

Lövöldi kolostorrom, gyér maradványai az 1378-ban alapított karthauzi kolostornak. Téglatemplom volt, felső kolostor (15—16 különálló cella) és alsó kolostor, az egész kettős kőkerítéssel körülfogva. Itt írta a Karthauzi Névtelen az Érdy-kódexet. A törökök 1551-ben lerombolták. Keresztelő-medence, 1521.

VÁRPALOTA

R. k. plébániatemplom, épült 1730 körül. Szentélyének külső falában durva faragású angyalfej. Harang, 1743.

Ref. templom, épült 1785-ben. Kehely, 1771.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1770-ben, tornya 1808-ból.

Zsinagóga, pilléres oromzatos homlokzattal, 4 csehsüvegboltozott belső térrel, épült 1839 körül, klasszicizáló. Helyreállította Rimanóczy Gyula, 1950. Jelenleg kultúrterem.

Kút, az r. k. templom mellett. Sz. Mária, Nep. Szt. János és Szt. Flórián, valamint kis angyal alakjával és Zichy-címerrel, 1733.

Szt. Flórián-szobor, kerubfejes barokk talapzaton, klasszicizáló.

Zichy-kastély, épült a XVIII. század elején. Tetején ovális alapú csonkatorony. Földszinti kápolnáját Zichy Imre és neje, Erdődy Terézia építtette 1727-ben. A Zichyektől a Waldstein-család örökölte. 1863-ban

renoválta Ybl Miklós. Ma a katonai kincstáré. Külső, déli falában Aurelius Dialo veterán Inotán talált feliratos sirköve. Címeres barokk kertikapu.

Régi községháza, copfstílű, teljesen átalakítva, 1949-ben.

R. k. elemi iskola, egyemeletes, 7 ablakos, 1835-ös évszámmal, barokkos.

Sörház, egyemeletes, 1800 körüli.

Deák Ferenc-utca 6. Gazdakör, földszintes, 3+4 ablakkal, klasszicizáló.

Mátyás király-út 10. Ház, földszintes, 2+2+2 ablakkal, háromvázás kapuval. Copfstílű.

Vár, négyzet alapú, eredetileg 4 saroktoronnyal, melyek között 1845-ben lebontottak. Támpilléres, vastag, vakolatlan falakkal, két-elemeletes. Csúcsíves kapu, hatalmas termék. Négyyszögű udvar kúttal. Eredetileg vízárkokkal és fallal volt körülvéve. A déli homlokzat támpilléreit lebontották, a keleti sarkon viszont egy újat építettek. Eredete ismeretlen. Első említése 1445-ben, ekkor az Újlaki-családé. 1566-ban Thury György sikeresen védte a török ellen. A XVI. század végén Civital József dolgozott rajta. 1593-ban a török bevette, azóta 1687-ig többször volt a magyaroké, a császáriaké és a töröké. A XVIII—XIX. században a Zichy-családé volt.

Várom, Pusztapalotán, Tés irányában, 4 kilométernyire. Egyik fala 8 méter magasan áll. XV. századi vadászkastély maradványa.

VÁRVOLGY

Alsózsidi r. k. templom, keletelt, tornya rosszul restaurálva, mérművei eltüntetve. Téglalap-alapú hajójához ötszögű, támpilléres, gótikus szentély csatlakozik. Belül a szentélyt csúcsíves csillagboltozat fedi, 5 gömb-szelvénnnyel. Hat gerince konzolokon nyugszik, az északi sarkon lévön arccal kifelé forduló szárnyas angyal térdel, felül lyukas zárókőben végződik. Sajátságos ablakai feltűnő szűkek (20 cm) és magasak, felül kettős csúcsívvvel. XV. század. Restaurálva 1899-ben, mikor a hajót eredeti alakjából kiforgatták, kereszthajóssá építették ki. A szentélyhez újabb kápolna csatlakozik. Belül a szentély északi falában szentségtartó fülszele kőből, mérműves, XV. század. Kétrészes gótikus ülőfülsze rosszul restaurálva. Ampolnartartó fülsze, félköríve felett szamarhátas ívvel a délkeleti szentélyfalban. Harang, „Christus Rex Venit in Pace, Deus Homo Factus Est. 1524”, felirattal.

Alsózsidi temető-kápolna, Német Péter ispán († 1799) alapította. Ol-tára felett Szt. Péter és Pál freskója: restaurálták 1866-ban és 1898-ban.

VASZAR

R. k. templom, barokkstílű, épült 1790-ben, 1933-ban renoválták.

VÁSZOLY

R. k. plébániatemplom, nagyméretű, barokk, XVIII. század. Szt. István és László grisaille-festménye a szentélyben Szt. Péter- és Pál-festmény, klasszicizáló szöszék. Barokk kehely, cibórium, úrmutató, XVIII. századi csillár, céhlámpa, kazula 1778-ból.

VÁZSONYKŐ, lásd NAGYVÁZSONY

VELÉTE, lásd SZENTBÉKKÁLA

VESZPRÉM

Püspöki székesegyház. Építtette Gizella királyné 1000 körül. Két homlokzati tornyos, háromhajós, kereszthajós bazilika volt. 1276 után átalakították, alttemplommal és ötszögű szentéllyel. Több tűzvész és rombadőlés, majd az 1723-as barokk restaurálás után gyökeresen átépítette Aigner Sándor 1907—1910 között. Ma már csak a kövek egyrésze régi. Bal mellékhajóban Boromei Szt. Károly oltára, 1818, a hajó végén Mária mennyemenetele-oltár 1781, a jobb hajóban Szt. Anna-oltár 1818, a hajó végén Szt. János-oltár. Eredeti képeik (helyükön újak) részben az oratóriumban függenek, ugyanitt az alttemplom 1781-ben készült, Csapody Lajos c. püspöktől rendelt, vörösmárvány oltára. Bíró Márton síremléke a déli kápolnában. A főoltár jobboldalán gótikus püspöki ülőfülke. A főajtó melletti falon 1723-ból való s restaurálásra vonatkozó kronosztikonos felirat. Az 1754-es renoválásban Tietharth (Kömüves) József is résztvett. Aránylag érintetlennek látszik az alttemplom, 3—3 fejetlen nyolcszögű pillértől tartott keresztboltozataival. Kincstárban Vetési püspök miseruhája, XV. sz. (Jelenleg a helybeli múzeumban.) Mária Terézia-kori ornátus. Barokk szentségtartók, az egyik Nigl József győri mestertől, 1750 körül.

Gizella-kápolna, hajdan emeletes. Tetején félhengeres faldísznyalábok láthatók. Bejárati fala feletti feliratos tábla, mely szerint Koller püspök 1772-ben helyreállította. A hajó két keresztbordás boltszakaszú, a szentély egy, ez utóbbinak egyenes hátfalán XVIII. században csúcsíves izlésű ablakot törtek. A szentélytől balra kis sekrestye, jobbra az eredeti lépcsős bejárat (a mai főbejárat XVIII. századi). Zárókövek a bejáratról a szentély felé: 1. rozetta, 2. növénydísz, 3. farkába harapó sárkány, 4. Agnus dei, 5. dextera domini. A boltzat hevederíveit konzolok tartják. A bal oldalfalon 3 csúcsíves mezőben falképek: 2—2 apostol plasztikus dicsőfényel, állva. Legjobb állapotban a bal első (Szt. János és Péter?). A freskókat, melyek a bizánci stílus hatását mutatják és a XIII. században készültek, 1938-ban a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Dex Ferenc renoválta, ugyanakkor eltávolította a jobboldali fal rossz, XVIII. századi utazatait. A koragótikus, XIII. századi kápolnát Koller a föld alól ásatta ki. Nem voltak ablakai. Az eredeti, kriptás építmény temető-kápolna (ossarium, karner) lehetett, amire a székesegyház közelsége vall és az, hogy a régi temetőben áll. A XVIII. században többször renoválták.

Ferences-templom, eredetileg torony nélkül, oromzatos homlokzattal, épült 1730 körül. 1909-ben tűzvész után renoválták. Neoromán tornya 1909-ből. Főoltárképe: Szent István felajánlja a koronát. Mennyezetfestménye Bucher Xavér műve, 1798—1801: Szt. István és koronát hozó követei. A Szt. János-kápolnában olasz kép: Szt. Ferenc, II. József korából, Pestről származik, felosztatott zárdából. Pasberger József pesti ötvös kelyhe, 1775 körül. Kolostor, épült 1776-ban. Refektóriumban szép faragványok és olasz kép: Jézus és az emauzi tanítványok, szintén Pestről. Kriptában (hozzáférhetetlen) Anyos Pál költő sírja († 1784).

Ferences-zárda, egyemeletes, kapuzata feletti felirata szerint épült 1776-ban. Építtette Schiffthaller Protáz ferences szerzetes.

Kegyesrendi templom, egyetlen homlokzati tornya alacsony fedéssel, 4 jón oszlop, épült 1828—1833 között, megújították 1901-ben.

Szt. László-templom, neoromán, szentélyének külső falában Hajas József plébános rokkó sírköve, XVIII. század.

Angoliskasszonyok temploma, Szentirmay József műve, 1860.

Szt. Anna-kápolna, egyetlen, homlokzaton ülő fa-huszártornyocskával, oromzattal, nyolcszögű szentéllyel, építtette Salomváry János táblabíró 1724-ben. Oltárképe: Bucher Ferenc: Szt. Anna Máriát festeni tanítja, 1834.

Barokk szószék. Régi Sz. Mária-kép. Kehely és úrmutató, 1735. Barokk és klasszicizáló kehely. Renoválták 1924—1926 között, oratórium ekkor épült, oltára a székesegyházból.

Csatári kápolna, építették 1765-ben. Románkori kereszt Csajágról.

Ref. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1784—1794 között. Edények XVII—XVIII. század. Terítő, XVIII. század.

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti nyolcszögű toronnyal, épült 1798-ban. Átalakítva. Terítő, XVIII. század.

Zsinagóga, Zitterbarth Mátyás műve, 1862.

Domonkos apácák templomának romjai („édeskúti rom”), egyhajós, ugyanolyan széles háromnyolcados szentéllyel. A terméskő-falak kb. 5—6 méter magasan állanak, néhány konzollal. 1240-ben építtette Bertalan veszprémi püspök. Árhádházi Szt. Margit tízéves koráig itt élt. A török uralom idején dőlt romba.

Jezsuita-templom, a veszprémvölgyi görög apácakolostor helyén, kapuja felett hegedűablakok. Téglából, vakolva.

Szt. Miklós-templom, valaha homlokzat előtti toronnyal, téglalap-alapú hajóval és a nyolcszög három oldalával záruló támpilléres szentély-llyel. Írott forrásokban először 1293-ban, utoljára 1515-ben szerepel. A török alatt pusztult el. 1929-ben ásták ki.

Szentháromság-szobor, sok szoborral, magas, háromszögletű pillérrel és kovácsoltvas kapuval, állíttatta Bíró Márton püspök 1750-ben. A kő-faragás Walch Tamás műve.

Szt. Flórián-szobor, emelték 1788-ban a tűzvész emlékére.

Veszprémvármegyei múzeum, alakult 1903-ban. Prehisztórikus tárgyak. Római kövek. Nagydémi Apollo és Lares (római kisbronzok). Balácai római freskőtöredékek. Balácai római mozaik (fácánk narancsa alatti). Római pénzgyűjtemény (kb. 1000 darab). A jutasi avar sírmező leletei. Három palmettás kő a székesegyházból, XI. század. I. Endre törvényidéző ércbillaga. Két árpádkori bronz corpus. Madonna, ólom zarándokjelvény, XIII. század. Töredék Mátyás budai palotájából. Apostolok, 4 domborított, bizánci aranylemez, XVI. század. Szívós János pohara, 1625. Habán tányér, 1692. Nemesi levelek, Céhemlékek (ládák). Úrkúti üvegcsillár, XVIII. sz. Babin-dari József: Csaváros faoszlop Papkesziből, 1782. Keramika (főképp herendi porcelánok). Barabás Miklós: Férfiarckép. Borsos József: Az özvegy, Ybl porcelánok). Barabás Miklós: Férfiarckép. Borsos József: Az özvegy, Ybl Miklós: Rózsa és nárcisz (rajz, 1825). Ligeti Antal: Sziklás hegyi részlet. Lotz Károly: Bacchanália (nagy méretű). Szoldatics Ferenc 5 képe. Mednyánszky: Ülő csavargó. A veszprémi származású Csikás Imre sok szobra.

Városháza, eredetileg Kapuváry-ház, a család címerével, melyet Pán és lantos alak szobra vesz körül. Manzárdtetős, erkélyes, barokk stílusú, épült 1786-ban. Benne levéltár, legrégebbi oklevele 1224-ből.

Püspöki palota, építtette Koller Ignác püspök megbízásából 1766—1772 között Fellner Jakab. Nyugati homlokzata középtől oszlopokon nyugvó erkéllyel, mely felett Koller címere látható. Keleti homlokzata erősen kiugró manzárdtetős oldalrizalitokkal és 2 saroktoronnyal. Az ebédlőben XVIII. századi freskók, négy évszak allegóriái, a kápolnában: Az Atyaisten megszabadítja az emberiséget a gonosztól. Az utóbbi talán Johann Cymbal műve. Oeser: Ecce homo. Szoldatics: Madonna Szt. Imrével és Margittal, 1896.

Nagyréposti ház, egyemeletes, 5+1+5 ablakos, középen erkéllyel, emeleti homlokzatán lefelé keskenyedő falpillérekkel, kapuján kronosztikon szerint Bíró Márton építtette 1741-ben. (A Gizella-kápolnával össze-építve.) Építtette Tietharth (Kőműves) József.

Papnevelő intézet, emeletes. Építette Fellner Jakab 1773—1780 között, befejezték 1783-ban, könyvtárában 6635 kötet, 14 ősnymtatvány.

Tűztorony, alsó része a régi vár őrtornyának maradványa (nem török építkezés, mint hitték), galériával és barokk sisakkal. Feljebb: „Deus est fortitudo. Renovata 1817” felirat. Erkélye, óras felső záródása és rézsisakja barokkori, XVIII. század.

Várkapu és a kaput védő koralakú bástya maradványai, XV. sz.

Kossuth Lajos-utca 13. Itt született Szigeti Imre színész, 1831-ben.

Marx Károly-tér 8—9. Városi Közkórház, épült 1827-ben.

Puskin-tér 2. Korona-szálló, itt lakott 1848-ban Petőfi Sándor.

Szabad Nép-utca 15. Davidikum, fiúinternátus, épült 1828-ban, megnagyobbították 1909-ben.

Toibuchin marsall-útja 6. Havranek-ház, egyemeletes, 6 ablakos, épült 1775 körül. Később a Pribék-családé, majd a teológiai tanárok szállása.

Toibuchin marsall-útja 9. Simoga-ház, egyemeletes, 8 ablakos, balra íves kapuval. Épült 1798-ban.

Toibuchin marsall-útja 10. Kegyesrendi gimnázium, alapkövét 1773-ban tették le, 1782-ben épült fel, 1892-ben emeletet építettek rá.

Toibuchin marsall-útja 12. Püspöki alkalmazottak háza. Építette Fellner Jakab 1775—1778 között.

Toibuchin marsall-útja 13. Szent László-intézet, egyházmegyei elaggott papok számára, egyemeletes, 2 ablak + kapuzat + 2 ablak, épült 1778-ban. Fellner Jakab műve.

Toibuchin marsall-útja 19. Dubniczay-ház, egyemeletes, 4+2+4 ablakos, oromzatos középrizalittal. Építette Tietharth (Kőműves) József 1751-ben.

Toibuchin marsall-útja 20. Bíró Márton kanonoki háza, egyemeletes, 2+3+2 ablakos, oromzatos középrizalittal. Földszintjét Tietharth (Kőműves) József építette, 1733-ban. Emelete Giczey kanonok költségén, 1772-ben épült.

Toibuchin marsall-útja 23. Dravec-ház, egyemeletes, 2+2+2 ablakos, íveskapuzatú, barokkstilű kanonoki ház, építette Dravec József 1773-ban. Benne káptalani könyvtár, 6838 kötet, 11 ősnymtatvány.

Vöröshadsereg-tér 3. Pósa-ház, 3+3+3 ablakos, manzardtetős, címeres, építették a zirci ciszterciák a XVIII. században.

Vetési-oszlopfaj, a Toibuchin marsall-útja 18. sz. ház előtt. Vörösmárvány. Felirata: In deo faciemus virtutem, Albertus Eps W me fieri iussit 1467 és címer. Valószínűleg a székesegyház kápolnájában állott, melyet Vetési Albert püspök építtetett. A várfalban még három faragott kő.

Temető, Csermák Antal verbunkos zeneszerző sírköve, 1826.

VESZPRÉMVARSÁNY

R. k. templom, kéttornyos, Somogyi Dániel főpátp építtette 1785-ben. Vörösmárvány kapuján bencés címer. Klasszicizáló oltár és szószék. Kehely, rokokó úrmutató, klasszicizáló cibórium. A templom klasszicizáló, 1820 körül.

VIGANTPETEND

Zalapetendi r. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, építtette Esterházy Károly püspök 1757-ben.

VILONYA

Ref. templom, keletelt, románstílusú, átépített. Nyugati tornya barokk

sisakkal. A hajónál keskenyebb egyenes záródású boltíves szentély, északi falában gótikus szentségtartó-fülke maradványa. Félköríves diadalív. Hengeres szószeák, XVIII. század. Délen előcsarnok és félköríves, kőbélletű, románstílusú kapu. (Festett famennyezete Bicskei Földes Mihály műve, 1720—1728, a budapesti Nemzeti Múzeumban). Kehely, 1797. Kanna, 1713.

Ref. paplak, 1481-ből, 1911-ben részben lebontva és gyökeresen átalakítva. „1481 REN” felirattal.

VINDORNYALAK

R. k. templom, románstílusú nyomokkal, a XIX. században erősen átépítve.

VINDORNYASZÖLLŐS

R. k. templom, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel, keskeny ablakkal és 6 támpillérrel, góttílusú. A XVIII. században renoválták. Tornya újabb. Oltárképe Szt. Péter és Pál, XVIII. századi, rongált állapotban. Oltára és főképp szószeke barokk faragásokkal, Festetich Pál († 1782) és neje Bossányi Júlia († 1805) címerével.

VONYARCVASHEGY

R. k. kápolna, kétészlopos, oromzatos homlokzattal, felette toronnyal. Klasszicizáló, épült a XIX. század elején.

VORÖSBERÉNY

R. k. templom, építették a győri jezsuiták 1777 előtt, felszentelték 1779-ben. Falain és 3 lapos kupoláján freskók (a renoválástól sokat szenvedett). A szentély kupoláján Loyolai Szt. Ignácnak a mennyekben való fogadása, a középkupolán Szt. Ignác látomása, a harmadikon egy vértetett lovag feszülettel és Krisztus-monogramos pajzsral küzd a hitetlenek ellen. A diadalíven a veszprémvölgyi apácakolostor alapítása. A hajó északi, ablak nélküli falán érdekes képmásszerű alakok, donátorok és papok, festett oratórium ablaka mögött. Nem Buffleur Gáspár jezsuita (mint gondolták), hanem valószínűen Dorffmeister István művei. Harang, 1760, 1784.

Ref. templom. Keleti oldalán csücsíves ajtó, most befalazva, a déli oldalon álló torony aljából kőbélletű csücsíves ajtó vezet a hajóba. Egyéb-ként átalakítva. Festett famennyezetének töredékei a karra vezető lépcső oldalán növényi és geometriai dísszel. A templomot körülvevő eredeti kőfal 2 gót kapuval is megvan. 1290-ben már állott. Átépítve 1745-ben, 1789-ben, 1895-ben és 1939-ben. Két kehely, 2 tányér és ónkanna, 1745. Harang, 1811.

Mámai templomrom, hajója téglalap-alapú, déli oldalon kapuval és 2 tölcseres ablakkal. Félkörös diadalív, keskenyebb dongaboltozatos és egyenes záródású szentély. A hajó és a szentély fala egyaránt elég ép. Románstílusú, XII. század. Villa Mama, a Fűzfőpuszta melletti elpusztult Mára község, melynek romtemploma, 1109-ben szerepel először.

ZALAGYOMORÓ

R. k. templom, épült 1749-ben.

Nyírlakpusztai Tarányi-kastély, L-alakú, tornyos, emeletes, homlokzatán 2 oldalrizalittal. Három homlokzati szobája a XVII. századból, boltozatos és stukkós. Barokk vasalású faajtók. A könyvtárszoba a táján

1762-es évszám. A könyvtárban zöld klasszicizáló kályha. A szobák mögött csehboltozatos folyosó.

ZALAHALÁP

R. k. plébániatemplom, építtette Bogyay Ignác győri nagyprépost 1760 körül. Barokk freskók.

Nep. Szt. János-szobor, XVIII. század.

Pálos kolostor csekély alapfalai.

ZALAPETEND, lásd VIGÁNPETEND

ZALASZÁNTÓ

R. k. plébániatemplom, keletelt. Hosszú, a nyolcszög három oldalával záródó szentéllyel. Belül kerekded záródású diadalív választja el a hajótól. A szentélyt újabb keresztboltozat, a hajót dongaboltozat fedi. Eredetiek a szentély belső szögleteiben az egykori csúcsíves boltozatot tartó háromnegyed sarokoszlopok is, köztük a 2 külsőnek alsó szartagjai ferdehálózatú, a 2 belsőé pedig csavarmenetes díszítéssel. A szentély keleti és déli falának felső részén 1—1 nagy, lapos félkörívvel zárt ablak van, kivehető felette a régi csúcsíves ablak részlete. Torony a hajó nyugati végén kettős kősisakos és 4 fióktornyos. Északi és déli oldalán 1—1 ajtónyílás, ugyanilyen nyílik a toronyból a hajóba. Alján saroktámpillérek. A hajó hosszában 5 támpillér áll, ezek közül az első 3 újabb, a többi karcsú és a szentély 4 ferdén álló támpillérével együtt háromosztatú, eredeti, XIV. század. 1441-ben a templomot már említik. A XVIII. században átalakítva. Gótikus köszentségház, számárhátú ívvel, mellette félfülkével, csipkés felső záródással, XV. század. Keresztelő kőmedence, rézfedelű, bordás és kerek, egyik oldalon kiöntővel.

Kápolnarem, Laposmezőn, középkori kőhalmaz.

R. k. plébánialak, barokk stukkókkal, XVIII. század.

Kúnhalmok, 13—14 darab, valószínűleg hallstattkori temetkezési emlékek a Rácsódomb—Tatárkúti úton.

Tátika-várom, a hegy tetején, keleti-nyugati irányban fekszik. Legépebb az északi rész, ablakkal, valaha e fal keleti szélén állott az öregtorony, néhány dongaboltozatos pincehelyisége ma is áll. Építési ideje ismeretlen. A Kaplony-nembeli Zeland építkezett rajta 1248—1257 között, majd a veszprémi püspökségnek adta. Királyi vár volt, majd különböző családoké. 1589-ben a törökök kifosztották, 1713-ban Mercy császári tábornok hadai felgyújtották. Későbbi tulajdonosa a Festetich-család.

ZALASZEGVÁR

R. k. templom, épült 1745-ben.

ZALAVÁR

Templom és apátság romjai, római vár helyén, Privina morva fejedelem várat és templomot építtetett, az utóbbit Liutprand salzburgi érsek 850-ben szentelte fel. 865-ben a helységet Mosaburnak nevezik. Itt halt meg Szt. Metód 885-ben. 897—898 között a magyarok elfoglalták. Szt. István itt 1019-ben bencés apátságot alapított. Ennek is és a történelmünkben nagy szerepet játszó várnak is utolsó nyomait a XIX. század eltüntette. (Faragott kőrészletek a zalaapáti apátságban.)

Templomrom, a vár helye és a község közti szigeten. Téglalapalapú, háromhajós, pilléres templom volt, szentélye kívül egyenesen zárva, belül

3 fülkével. Délen négyzetalapú alapfal, ami talán a torony töve volt. Homlokzata előtt nyitott előcsarnok volt keresztelő-kúttal, e rész padlózata is megmaradt. Épült a IX. században, a XII. században 2 tornyot emeltek homlokzatán, 1420 körül védelmi célokra alakították át. Kisméretű (hossza 21,5 méter), nem azonos az apátsági templommal. Kiásta Radnóti Aladár, 1946.

ZÁNKA

Ref. templom, eredetileg románstílusú, 1786-ban restaurálva. Félköríves szentélyét átalakították. Ajtaja eredetileg a 2 sor kerek ablakkal ellátott déli fronton volt. 1879-ben az egykor boltíves szentélyre tornyot építettek és keletről bejáratot törtek, az eredeti déli kaput pedig befalazzák. Legérdekesebb a szószek 2 oszlopa, ezek alsó lábazata 1—1 lefelé fordított római oszlopfej (Vérkútról?), de a törzse és felső oszlopfejzetei románkoriak, a templom román korszakából. A harmadik oszlop fejezet nélkül, a tűzfalban, ahol a harangot húzzák. Ontányér, 1796.

ZIRC

Ciszterci templom. Az apátságot III. Béla alapította 1182-ben, a templomot Imre király építtette 1200 körül. 1530 körül a Podmaniczkyak elpusztították. A mai kolostor alapkövét 1727-ben, a templomét 1732-ben tették le. Az építkezést Keger (Kayr) Mátyás és Witwer Márton (Athánáz karmelita) vezette. 1752-ben készült el. Barokkstílusú. Két homlokzati tornya 1854-ből. Keleti külső szentélyfalában oltárkö-felirat Imre király korából: In nomine patris et filii et Spiritus Sancti hoc altare fundatum est per Americo rege Wngario. A nyugati főkapu előcsarnokba vezet, a kórus alá. A kórus rácsozata fából, díszesen faragva. A kórus feletti dongaboltozaton zenélő angyalok, alatti boltozaton pedig 3 kisebb freskó. Wagenmeister József pesti festőtől, 1744. Egyhajós, keskenyebb szentélyvel, melyet 2 északi ablak világít meg. A főoltár felett Maulbertsch: Mária mennybemenetele. Körülötte sok szobor. A szentély dongaboltozatán Sz. Mária üdvözli Szt. Bernátot (rest. Innocent Ferenc, 1891). Apáti oratórium dús faragásokkal, vele szemben kis orgona. A jobboldali első mellékoltáron Maulbertsch: Magdolna. A hajó hosszában a mellékhajók helyett 3—3 kápolna, díszes barokk szószek. A hajó freskója: Szt. Bernát 30 társával megérkezik Citeaux-ba, 1744-ből. Szentségmutató, Bécs, 1770. Joseph Kremser bécsi mester kelyhe, 1770. Két másik kehely, XVIII. század. Harang, 1732, 1744, 1764, 1780.

Sz. Mária-templom, volt plébániatemplom, egyetlen homlokzati toronnyal és egyenes szentélyvel, épült 1780-ban. Főoltáran szép XVIII. századi Pietà-szobor. Barokk szószek, gyenge falfestmények, 1780-ból, Krisztus és Sz. Mária életéből. Restaurálta Kis Géza, 1743.

Középkori templom alapfalai, 1943-ban találták, egyhajós, félköríves szentélyvel, XII. század.

Apátság, kétemeletes, alapkövét 1727-ben tették le. Építette Witwer Márton (Athánáz karmelita). A kolostor keleti szárnya 1841-ben, a könyvtár 1844—1846-ban készült el. Klasszicizáló homlokzata 1854-ből. A két emeletes épület arkádus, négyemeletes középrizalittal. Benne képtár: Két gobelin Szt. Bernát életéből merített négy-négy jelenettel, Aubusson, 1653. Elefántcsont dombormű: Mária Terézia és II. József. Csöngetyű francia felirattal 1552-ből, Ákli pusztáról, Donner: Gipsz-Immaculata szoborcsoka. Maulbertsch: A zirci főoltárkép vázlata. Pillissentkereszti oszloporedek. Limoges-i lemez, XIII. század. Kovács Mihály képei. 5 szobor, 30 festmény, 988 grafika. Érem- és pénzgyűjtemény. Fegyverek. Egyiptomi

és japán tárgyak. Könyvtárban: Kétkötetes díszes graduale, XV. század. Szent Bernát beszédei, XIII. század. 646 kézirat, 71 ősnymtatvány, 58.000 kötet.

Gloriett, az apátság kertjében, köralakú, klasszicizáló. Ma kötár. Zirci és pilisi románkori kövek. Két sírkő: Véssett kereszt, XII. sz. és Hármashalmon kereszt, XIV. század.

Szt. Imre-szobor, állították 1751-ben. Talapzata pilléreköteg az elpusztult apátsági egyházból, eredeti helyén, fejezettel. Későromán-koragót stílusú, XIII. század eleje.

Nep. Szt. János-szobor, 2 angyal között, készült 1751-ben. A bencés-templom előtt. Talapzatában régi apátsági templomi kövek, kőfaragójellel.

Nep. Szt. János-szobor, fülkében. XVIII. század. A plébánia-templom előtt.

Áklipusztai kastély, 1830-ban egy emelettel megtoldva. A ciszterci rendnek épült.

ZALAMEGYE

ÁGOTAKÚT, lásd ZALASZENTLÁSZLÓ

ALIBÁNFA

R. k. templom, épült 1757-ben.

ALSÓBAGOD, lásd BAGODVITENYÉD

ALSÓRAJK

Város, középkori maradványok.

ANDRÁSHIDA

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti, pártázatos, gúlisisakos toronnyal, mely alatt félköríves bejárat nyílik, épült a XII. században, helyreállították 1746-ban.

BABOSDÖBRÉTE

R. k. faharangláb, 1800 körül.

BAGODVITENYÉD

Alsóbagodi r. k. templom. Harang, 1717 és 1771-ből.

Vitenyéd-szentpáli templomrom, centrális, későromán. A szentély csúcsíves fülkéiben freskónyomok.

BAGONYA

R. k. templom, részben még gótikus, újabban kibővíve.

BAK

R. k. templom, renoválták 1740-ben.

BARABÁSSZEG

Ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, mely oromzaton nyugszik, famennyezettel, népies jellegű, épült 1787-ben. Tornya 1844. Két kehely, 1763, kanna, 1772.

BÁRHELY, lásd BÁRSZENTMIHÁLYFA

BARLAHIDA

R. k. templom, helyreállították 1759-ben.

BÁRSZENTMIHÁLYFA

Bárhelyi r. k. faharangláb, két lábön áll, 1800 körül.

BÁZAKERETTYE

Bázai faharangláb, XIX. sz. eleje.

BECSEHELY

Pólai r. k. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, félköríves és pilléres szentéllyel, melynek párkánya román ívsorral díszített. Román bélietes, primitív kapu, XII. század. Harang, 1711, 1781.

BECSVOLGYE

Barabásszegi ref. templom, egyetlen homlokzati tornyocskával, mely oromzaton áll, famennyezettel, népies jellegű. Épült 1787-ben. Tornya 1844-ből. Két kehely, 1763. Kanna, 1772.

BELEZNA

Beleznay-kastély, XVIII. század.

BEZERÉD

R. k. templom, épült a XVIII. században.

BÓKAHÁZA

R. k. templom, német telepesek építették 1778-ban.

Botka-kastély, Zalaújfalu-pusztán, emeletes, XIX. század eleje.

BONCÓFULDE

R. k. templom, a réginek romjaiból 1751-ben épült.

BOTFA

Hüvös-kastély, épült 1750-ben. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tulajdona.

BÓDE

Zalaszentmihályfai r. k. templom, egyetlen zömök homlokzati torony, melyen román hármas ablakok nyílnak. Román kapuzat fonott díszszel, félköríves szentély későbbi támpillérekkel. Előcsarnokban befalozott timpanon: Agnus dei, díszes keretben, XIII. század eleje. A templom románstílusú, épült 1220 körül. 1943-ban renoválták.

BÖRÖND, lásd HAGYÁRSBÖRÖND**BÖRZONCE**

R. k. templom, épült a XVIII. században.

BÜCSÜSZENTLÁSZLÓ

Ferences-templom és kolostor, a XVIII. század elejéről, hozzáépítve egy román kápolnához. A templom mellékoltára Frater A. Gramisser műve. Angyalos barokk szószerk. A kolostorban Schmalzl Teotimus 16 képe, Szent László életéből, 1742. Pádai Szt. Antal-kép, másolat a római Aracoeliből. Szép könyvtár, harang, 1712, 1733, 1795.

Kápolna, a dombon, Harang, 1746.

CSÁCSBOZSOK

R. k. templom, barokk, egyszerű, megújították 1898-ban.

Kastély, XIX. század első fele.

CSATÁR

R. k. templom, a XIV. századból, átépítve 1738-ban. Johann Anton Ledergerber egerszegi szobrász 1748-ban a csatári apátsági templom oltára számára angyalalakokat mintázott.

CSESZTREG

R. k. templom, ikerablakos toronnyal, csúcsíves kapuzattal. Épült a XII. században. Átalakították a XV. században. Oltárképét ifj. Storno Ferenc renoválta. Főhajóban mennyezetkép Dorffmeisterstől: Szeplőtelen fogantatás, orgona felett: Pásztorok imádása, XVIII. század, restaurálta id. Storno Ferenc, 1905.

DIÓSKÁL

R. k. plébániatemplom, 6 gót támasztópillérrel, 1788-ban átépítve, 1929-ben megújítva. Szent István-oltárképét a szombathelyi Heckenast János festette. Rokokó úrmutató.

DOBRONHEGY

R. k. templom, tornya románstílusú, a hajó csúcsíves eredetű. Átépítve.

EGERVÁR

R. k. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, kapu felett ovális ablakkal. Kapuja felett 3 címer. Bent Egervári Bereck püspök alakos síremléke 1515-ből. Régi faoltárait 1920-ban villámcsapás pusztította el. A főoltárt 1757-ben Széchenyi Ignác készítette. (Barokk szobrok a Szépművészeti Múzeumban.)

Szentháromság-emlék, magas oszlopon a templom előtt. XVIII. század.

Pálos-kolostorrom, a templom mellett, csekély alapfalak, XV. sz.

Vár, négyszögletű, egyemeletes, 4 négyszegletes saroktoronnyal, melynek éle kifelé hegyesedik. Udvara barokkos dísszel. A 4. bástya szélkakasán: „P.Q.R.S. Potest Quis Resister Széchenyi”, Széchenyi György kapitányra vonatkozik. A vár a török időkben szerepet játszott. Ma a megyei földhivatal tulajdona.

FELSŐBAGOD

R. k. templom, XVIII. század.

FELSŐRAJK

R. k. templom, barokkstilű, egyenes záródású szentélyvel és három lapos kupolával, XVIII. század. Rokokó kehely.

HAGYÁROSBÖRÖND

Böröndi r. k. templom, helyreállították 1754-ben.

HAHÓT

R. k. templom, XVIII. század. Középkori dombormű.

HOMOKKOMÁROM

R. k. templom, alapkövét Esch Ferenc tette le 1722-ben, befejeztette Batthyány Lajos 1744-ben. Szt. Félix római vértanú tetemeit őrzi. Selyembrokát miseruha és palást, 1836. Három olasz ereklyetartó. A főoltár szárnyain Szt. Sebestyén és Pál faszobra, a szentély kezdeténél Szt. Sebestyén és Rókus faszobra. Madonna-kegykép, valószínűleg Koblenzből.

Ferences-zárda, bolthajtásos termekkel, 1774-ből.

HOTTO

Szentmihályfal r. k. kápolna, omladozó, XVIII. század.

KACORLAK

R. k. templom, épült a XVIII. században.

KALLÓSD

R. k. templom, téglából épült, kör-alapú, kívül északon 9, délen 3 hengeres faoszlop. Keleten félköríves szentélyvel, nyugaton otromba új előcsarnokkal. (Rómer 1860—1870 körül még fa-előépítményt látott.) Az északi falban lépcső a kórusba. Belül az északnyugati falban 4, a délkeletiben 2 csúcsíves ülőfülke. Szentélyben az oltár felett Szt. Anna egyszerű festménye és kerek ablak, délnyugaton 3 csúcsíves tölcserbélletű kis ablak. Harangalakú kupolája, felül nyolcszögű, lanternás tornyocskával, újabb keletű. Románstilű, XII—XIII. század.

KÁLÓCFA

R. k. kápolna, építtette Farkas József 1753-ban. Újjáépítették 1913-ban.

KÁNYAVÁR

R. k. faharangláb, épült a XIX. század elején.

KAPORNAK, lásd NAGYKAPORNAK**KEHIDA**

R. k. templom. Diadalívyszerű, hármasszögű, hársfából faragott barokk főoltára Kismartonban készült, a XVIII. században. Épült 1754-ben.

Deák-sírbolt, tulajdonképpen kisméretű templom, oromzattal, kis félköríves szentélyvel. A hajó déli oldalán 2 román ablak. Románstilű, XII. század.

Deák-kúria, földszintes, XVIII. század vége.

KEMENDOLLÁR

Várrom középkori alapfalai.

KERKASZENTMIKLÓS

R. k. templom, XVIII. századi, Johann Ignaz Cymbal bécsi festő 1774-ből való, 1897-ben renovált falképeivel.

KISKOMÁROM

R. k. plébániatemplom, egyetlen homlokzati tornya kétemeletes, sisakját megújították 1913-ban. Egyhajós, háromhevederes barokk belső. Falfestményei Dorffmeister-től. Szentély: Szt. Péter és Pál búcsúja (1781), első süveg: Szt. István felajánlja az országot, második: Az óbudai prépostság megalapítása, harmadik: Ferdinánd a szemináriumnak ajándékozza a templom kegyuraságát. (1793.) Épült 1722-ben. Rossz állapotban. Copfstílus szószék. Két copf mellékolatár, Dorffmeister-képekkel. Főoltárkép Dorffmeister-től. Keresztelő medence márványból, 1698, copfstílus fafedővel és szoborral. Copfstílus monstrancia CS mestertől. Copfstílus kehely.

KISSZENTGRÓT, lásd ZALASZENTGRÓT**KISSZIGET**

R. k. faharangláb, XVIII. század vége.

KORPAVÁR, lazsnakpusztai Inkey-kápolna, lásd NAGYKANIZSA**KUSTÁNSZEG**

R. k. faharangláb, 1800 körül, újabb részekkel.

Ref. templom, XVIII. századi, benne önkehely, 1763 és úrasztali terítő.

KUSTÁNY

R. k. faharangláb.

Templomrom, románstílus, a nyugati fal részletei. Téglából épült.

LAZSNAKPUSZTA, lásd NAGYKANIZSA**LENTI**

R. k. templom, épült 1756-ban. Szentélyfreskója, Szt. Mihály, ifj. Dorffmeister István műve, tőle még Szt. Mihály-oltárkép, 1800. Feltámadt Krisztus-faszobor, 1760 körül.

R. k. faharangláb, épült a XIX. sz. elején.

Szentháromság-emlék, háromszögletű piramison, valószínűleg Schmidt József Ferenc veszprémi szobrász műve, 1755 körül.

Várkastély, XVII. század, erősen átépítve.

LENTISZOMBATHELY

R. k. faharangláb, épült a XVIII. század végén.

LETENYE

R. k. templom. Harang. 1711, 1793.

LISPESZENTADORJÁN

R. k. faharangláb, XIX. század első fele.
Pálos templomrom középkori maradványai a határban.

MIKLÓSFA

R. k. templom, centrális elrendezésű, kívül négykarélyos. Rokokó kapukeret, Festetich-címerrel, ovális ablaknyílások. Épült 1765-ben.
Várom, a határbeli szentgyörgyvári hegyen. Középkori alapfalak.

MILEJ

R. k. templom, építtette Szily János szombathelyi püspök, 1792-ben.

MOLNÁRI

Kastély, XIX. század eleje, átépítve.

MUMOR

R. k. faharangláb, egyszerű, XIX. század első fele.

MURASZEMENYE

Várkastély, Alsószemenyén.
Ferenes-templom, Felsőszemenyén, épült 1355-ben.

NAGYBAKÓNÁK

R. k. templom, XVIII. század.

NAGYKANIZSA

Ferenes-templom és kolostor, építtette régebbinek helyén, a vár köveiből 1702-ben Berge Kristóf várparancsnok. Tornya 1816-ból. Oltárkép Caspar Franz Sambach osztrák festőtől, 1770 körül. Benne török sírköből, melyet Musztafa utolsó kanizsai török parancsnok készíttetett, alakított keresztelőmedence. Harang: 1731, 1767, 1770. A kolostorban Berge parancsnok képe, 1707.

Felsővárosi templom, egyetlen homlokzati tornyán barokk sisak, épült a XVIII. században, barokkstílus.

Lazsna-kapuztai Inkey-kápolna, centrális, négyfülkés, kupolás. Előtte kerítéskapun 2 szobor. Benne barokk fafeszület. Építtette Inkey Boldizsár sírkápolnának 1768-ban. Gondozatlan állapotban.

Zsinagóga, kupolás belsővel, épült 1807—1810 között, Batthyány Lajos megbízásából, tervezője Voyta Ferenc. Orgonája 1845-ből. Kincstárában görög bölcsek arcképeivel díszített ezüstpoharak, héber feliratokkal, XVIII. század.

Szentháromság-csoport, alul Sz. Mária és angyalok, a pillér tetején ülő Atyaisten és Krisztus, felettük galamb. Négy külön talapzaton álló szent. Emeltette Inkey Boldizsár alispán, 1758-ban.

Törvényszék, épült a vár tégláiból, a XVIII. században. (Szabadságtér 9.)

NAGYKAPORNAK

Apátsági templom, 2 homlokzati tornyán román ikerablak. Három-

hajós, a főhajó szentélye románstílű. Benne feliratos sírkő. A templom keletelt. Első említése 1217-ből.

Várrom középkori alapfal nyomai.

NAGYLENGYEL

R. k. plébániatemplom, főoltárképe valószínűleg Dorffmeister műve, 1781.

NAGYRÉCSE

R. k. templom, épült 1756-ban.

NEMESAPÁTI

R. k. templom, épült 1754-ben.

NEMESNÉP

Ref. faharangláb, fából, széles alsórésszel, csonkagúla alakú galériával, fent tornyocskával. Épült 1793-ban.

NEMESRÁDÓ

R. k. templom, későbarokk. Oltár, szószék és orgona klasszicizáló. Barokk kehely, cibórium és úrmutató, klasszicizáló kehely, miseruhák.

NOVA

R. k. templom, 1778-ban Szily János szombathelyi püspök megbízásából Hefele Menyhért építette. Szabványos, díztelen homlokzat, falpillérekkel, tagolva, egyetlen középtoronnyal. Egységes belső tér, boltajtásokkal, 3 részre osztva. Orgonakarzat. Mennyezetképek Dorffmeister István bécsi festő művei 1779-ből, al secco technikával. Bejárattól első kupolatér: Angyali üdvözlet, középső: Bemutatás a templomban, szentélykupola: Szentháromság. Freskók az orgonakarzaton. Ugyancsak tőle a főoltárkép: Mária mennybemenetele és a Szt. Péter és Pál mellékoltár képe. Főoltár két stukkóangyallal, copf-ízlésű szószék figurális domborművekkel és mennyezettel (Hefele?). Négy mellékoltár. Fa-Szentháromság-csoport a gyóntatószék felett, valószínűleg Schmidt József Ferenc veszprémi szobrász műve 1755 körül. Feltámadt Krisztus-faszobor, 1760 körül. Faragott padok, aranyozott püspöki szék, XVIII. század. Orgona Treffer János Jakab kőszegi mestertől, 1782. Kehely CZ mester jegyével, 1636-ból. Copf kehely, 1782-ből és cibórium. A freskókat 1936-ban Királyfalvi Kraft Károly renoválta.

ORMÁNDLAK

R. k. templom, épült 1780-ban. Freskói Szent László életéből, valószínűleg Dorffmeister művel.

R. k. kápolna, kisméretű, XVIII. század.

Kúria, XIX. század eleje.

PACSA

R. k. templom, egyeneszáródású, támpilléres, gótikus. Ezüst cibórium Bécs, 1716. Úrmutató barokk, kehely FK. mesterjeggyel. Harang, 1781.

PÁKA

R. k. templom, 1741-ből, barokkizlésű oltárokkal. Johann Cymbel freskói, 1773.

Várrom csekély középkori alapfalai.

PETRIKERESZTÚR

Kúria, XVIII. század vége.

PÓKASZEPETK

R. k. templom, épült 1756-ban.

PÓLA, lásd BECSEHELY**POLGÁRVÁROS, lásd ZALASZENTGRÓT****PÓRSZOMBAT**

Kúria, XIX. század eleje.

PÓLOSKE

R. k. templom, gótikus, 1753-ban átalakították.

PÓLOSKEFŐ

R. k. templom, épült a XVIII. században.

PUSZTÆEDERICIS

Háry-kúria, épült a XVIII. század végén.

PUSZTAMAGYARÓD

R. k. kápolna, a temetőben, épült 1747-ben. Romladozó, XVIII. századi falfestményekkel.

RESZNEK

Várrom középkori falmaradványai.

SALOMVÁR

R. k. templom, a hajdani egyház egyes falrészleteinek felhasználásával épült, részben csúcsíves ízlésű. Helyreállították 1717 körül.

Várrom, gótikus, néhány fala áll.

SAND

V. templom, egyetlen homlokzat előtti toronnyal, épült 1806-ban.

SÁRHIDA

Faharangláb, XVIII. század vége.

SUJTÓR

R. k. templom, épült 1756-ban.

Deák Ferenc szülőháza, egyemeletes, barokkstilű.

SURD

Inkey-kúria, egyemeletes, 4+3+4 tengellyel, oromzatos középrizalottal épült 1780 körül. Copfstilű. Később a Zichy-családé.

SZÉCSISZIGET

R. k. templom, épült 1750-ben, szép főoltár. A freskók Johann Plöckl művei, 1762-ből, az orgonaház Sebastian Römertől, 1763. Mária Terézia-kori egyházi paramentumok.

Andrássy-kastély, XIX. század eleje, átépítve.

SZENTGYORGYHEGY

Lengyel-kápolna, félköríves szentéllyel és újabb (1887) toronnyal. XVIII. sz. Építtette a Lengyel-család. Szép barokk-rokokó, fából faragott főoltár 5—5 tölgyfapadja, szószeke és a kórus mellvédjén lévő 6 festmény feliratos kerete is faragott munka. A toronyban és a nyugati oromfal fülkéiben 8 kőszobor, XVIII. század.

Szt. Kereszt-kápolnaronom, a hegy északnyugati peremén, egy románstíliú kápolna falai, négyzetes hajóval és keskenyebb, négyzetes szentélyivel. Épült 1245-ben. A XVI. században az északi oldalon sekrestyével toldották meg.

Sárközi Imre présháza, falában kőtáblákon Márton Mihál versei (1787), a veranda fülkéjében pedig Bíró Márton veszprémi püspök címerének vasgalambja, mely a monostorapáti templom kettős keresztjéről esett le.

Tarányi-présház, szobrokkal díszített barokk oromzattal.

SZENTGYORGYVOLGY

R. k. plébániatemplom, épült a régebbinek helyén, 1776-ban. Ref. templom, XVIII. század.

SZENTMIHÁLYFA, lásd BODE

SZENTMIHÁLYFA, lásd még HOTTÓ

SZENTPÉTERFOLDE

R. k. faharangláb, XIX. század eleje.

SZENTPÉTERŰR

R. k. templom, barokk, az örvényesi templom romjaiból épült. Csak csavarosdíszű cibóriumuma maradt meg barokk időkből. Épült 1752-ben.

SZEPETNEK

R. k. templom, épült 1742-ben. Főoltár 1772-ből.

Ev. templom, egyetlen homlokzati toronnyal, épült 1832-ben.

TEKENYE

R. k. templom, épült 1748-ban. 1757-ben tornyot építettek hozzá.

TORMAFOLDE

Faharangláb, XVIII. század.

TURJE

Prépostsági templom, keletelt, téglából építve. Homlokzata kéttornyos, középtű megújított rózsaaablakkal. A két, 4—4 fióktornyos homlokzati torony sisakját a renoválás alkalmával Lux Kálmán emelte, 1920—1921. Egyszerű barokk főkapu a prépostság címerével. Belül háromhajós. A félköríves szentélyeket (az oldalhajók a főhajónál rövidebbek voltak) a XVIII. századi átépítés egyenes záródásúvá alakította. A szentély a hajónál 2 lépcsőfokkal magasabb, egyetlen csücsíves keresztboltozattal. A főhajó háromboltszakaszos, a boltozatot szépen faragott fejtű, nyolcszögű pillérek tartják. A templom románstílusú, XIII. század. Első említése 1230-ból. 1900-ban és 1920—1921-ben renoválták, másodszer a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából Lux Kálmán. A déli mellékhajó falában kőből faragott csücsíves szentségház, 1478-as évszámmal, eredeti rozettás vasajtócskával. Háttul 2 négyszögű pilléren álló kórus. Az északi oldalhajó közepéhez a XVIII. században lesarkított, dűsan tagozott falpillérekkel ékes, barokk stílusú Szt. Anna-kápolnát építettek. Főoltárkép: Angyali üdvözet, két oldalt 2 grisaille: főpapok, a felirat: Steph. Dorffmeister pinxit Ao 1763". „Renov. Julius Krausz de Arabono 1900." Dorffmeister festette a szentély boltozatfreskóit is, melyek Jézus születésére és gyermekségére vonatkoznak. A Szt. Anna-kápolnában oltárkép helyett freskó: Szt. Anna, kupolás mennyezetén Hit-Remény-Szeretet allegoriák és evangélisták, valószínűleg Dorffmeistertől, felirata szerint Horváth János győri festősegéd renoválta 1900-ban. A szentély padlóján Pirtar Albert türjei prépost († 1734) sírköve. Harang: 1776, 1762, 1784.

Kolostor, premontrei, hiányos kronosztikona szerint 1755-ből. Nagy ebédlőjének lapos kupoláján: Jézus Jákob kútjánál és Szt. Simont a fehér holló táplálja, Dorffmeister műve.

VITENYÉDSZENTPÁL, lásd **BAGODVITENYÉD**

ZALAAPÁTI

Bencés templom és apátság, épült 1774—1781 között, 1906-ban renoválták. Egyetlen homlokzati toronnyal. A szentély freskója egykorú a templommal, Szepőlőten fogantatás, 4 sarkán az evangélisták medaillonjával, Mólck József udvari festőtől, 1750 körül. Barokk főoltár Szt. István és László szobrával, Szt. Adorján képeivel. A déli oldalon Krisztus a keresztfán, az északon őrangyalok (valószínűleg Göttweigből). Barokk oltárok. A 4 oltárképet Johann Martin Schmidt festette 1778-ban. A templom belseje kehlheimi kövel burkolva. Kehely, Bécs, 1715, zománcképekkel. Kehely 1776-ból. Barokk kehely és úrmutató. Klasszicizáló pásztorbot. XVIII. századi miseruhák. A balról csatlakozó rendház 1758-ig készült el. Refektóriumában Treu Fridrik képei, könyvtárában 2 ősnymtatvány, kéziratgyűjtemény. Levéltárában 18 500 oklevél, a legrégebb 1375-ből. Az apátságot eredetileg Szent István alapította, 1715-ben III. Károly a göttweigi bencéseket telepítette ide. Itt őrzik a zalavári templom faragottkőtöredékeit. Szalagfonadékos fríz, XI. sz. Gyámkő, szakállas férfival, XII. század.

ZALABESENÝÓ

R. k. kápolna, egyenes záródású szentéllyel, XIV. század, erősen átépítve.

ZALABOLDOGFA

Ker. Szt. János-kápolna, épült 1755-ben. Nürnbergi kehely, 1691.

ZALACSA NY

R. k. templom, épült 1755-ben, barokkstílus. Néhány barokk szobra a plébános lakásán.

ZALAEGERSZEG

R. k. plébániatemplom, 2 homlokzati toronnyal, építtette Bíró Márton és Koller, veszprémi püspök 1750—1760 között. Mestere valószínűleg Tietharth (Kőműves) József volt. Barokkstílus. Tornyait az 1826-os tűz után nem híven állították helyre. Falképeit Cymbal festette „Joh. Jac. Cymbal inv. et fecit”, erősen restaurálták. Faragott szószék és kegyúri szék. Egyik oltárkép — Cymbaltól — Daniel Gran művének utánzata. Magas aranyhímzésű barokk kazula.

Kálvária-kápolna, épült 1756-ban. Sokáig a helybeli szabócéh gondozta.

Olai Szt. Anna-kápolna, épült 1755-ben.

Temetőkápolna, XVIII. század. Érdekes kupolás-lámpásos tetejét 1930-ban rosszul restaurálták.

Szentháromság-szobor, XVIII. század.

Pietà, a XVII. század második feléből. Ma a templomkert kerítésén, azelőtt oszlopon.

Vármegyeház, épült 1765—1777 között. Kétemeletes, 22 ablakos. Felső emeletét és homlokzatát Kotsis Iván 1928-ban teljesen átalakította. A hozzá épített ház — hajdan aggápolda — kápolnája barokk toronnyal. Dísztermében Györgyi Alajos; Deák Ferenc, Barabás Miklós; Szapáry László. Az alispán helyiségében Dorffmeister Kálváriája, 1793 és egy Patrona Hungariae, XVIII. századi képek.

Régi vármegyeháza, a végvár helyén. 1730—1732 között építtette Allio Ferenc bécsi építész. Később igazságügyi palota.

R. k. plébániaház, XVIII. század.

Gyógyszertár, a Kazinczy-téren, 1767-ből.

ZALAHASHÁGY

R. k. templom, tornya nincs, románstílus része a támpilléres, kezdetleges keresztboltozatú szentély, melynek keleti falán befalazott román résablak látható, és az északi kapu. A hajóban északi oldalon befalazott timpanondombormű: Fent 2 egymásnak menő sárkány, alatta az Isten báránya kereszttel. 1746-ban renoválták.

ZALAI STVÁND

Ev. templom, egyetlen homlokzat előtti csúcsos toronnyal, épült 1784-ben. Barabás Miklós; Krisztus a kereszten.

ZALAKOPPÁNY

R. k. templom, helyreállították 1755-ben.

ZALALÓVŐ

R. k. templom, XVIII. század. Harang, 1555.

R. k. kápolna, a hajdani Zalamindszent községé, eredetileg románstílus, átépítve.

R. k. templom, Zalapatakán, épült 1750—1753 között.

Községháza. Római dombormű, Romulust és Remust szoptató farkassal. Postaház, befalazva M. Aurelius Hercules sírköve.

Thassy-kúria. Feliratos és egyéb római kövek.
Várrom, csekély maradványai, XV. század.
Kőhíd, megyei rabok munkája 1830-ból. Sokan rómainak gondolták.

ZALAMERENYE

R. k. templom, épült 1757-ben.

ZALASZABAR

R. k. templom, épült 1753-ban.

R. k. kápolna, helyreállították 1757-ben.

ZALASZENTBALÁZS

R. k. templom, épült 1754-ben.

Templomrom, keletelt. Dongaboltozatú szentélyének keleti szentélye leomlott s jóval keskenyebb a hajónál. A hajó déli részén 3 ablak, nyugaton alul-fölül dongaboltozatú, alul 3 részre tagolt kórus, közepén a nyugati falra támaszkodó hatalmas torony, mely keleti oldalon 2 falpilléren áll. A nyugati homlokzat félköríves portáléjának homokkőből faragott béléletében homorú- és hengertagok váltakoznak. A déli oromfalból az északi és déli hajó falának meghosszabbítása támpilléreként ugrik elő. 1930 körül nyaralónak átalakítva és befedve.

ZALASZENTGRÓT

R. k. plébániatemplom, építtette a Batthyány-család 1753—1758 között. Főoltárképe: Szent Imre felajánlja életét Sz. Máriának. Szép Pietà-festmény faragott és aranyozott barokk keretben. Oldalkápolnájában üvegkoporsóban fekszik Szt. Vince vértanú csontváza, felette Madonna-festmény rokokó keretben, előtte a kópadozatban Kanizsai Miklós királyi tárnokmester vörösmárvány sírköve, gót minuszkuulás töredékes keretben: „... martii obiit magr Nicolas † d. Kanisa condam magr. thavarnicorum Regalii...” a kisszentgróti ferences templomból. A templom barokkstílusú. Gótikus fa-Madonna-szobor, XV. század.

Szentháromság-szobor, 3 kronosztikonnal, XVIII. század.

Batthyány-kastély, egyemeletes, 7+3+7 ablakkal, timpanonos-manzárdtetős középrizalittal. Copfstílusú. Építtette Batthyány Ferenc 1787-ben. U-alakú, végén 2 torony. Homlokzatán disztichonos kronosztikon 1787-ből. Kétcimeres reneszánsz sírkő, 1515. Ma Állami Általános Iskola.

Polgárvárosi régi torony, csúcsíves templom maradványa. A torony a nyolcszög három oldalával záruló szentély északi oldalán állott. XIV. század.

Kisszentgróti ferences-templomrom, keletelt templom északi falrészre és négyszögű tornya az egykori szentély északkeleti részén. Szentélye a nyolcszög három oldalával zárult. Az északi szentélyfal déli részén hosszanti ívek. A csúcsíves boltgerincek alul 3 ép, kúpos konzolban végződnek. A torony hat ablaka félköríves. Vörös téglából épült. A torony román, a szentély XIV. századi. (Kanizsai Miklós tárnokmester sírkövét átvitték a zalaszentgróti r. k. templomba.)

ZALASZENTGYÖRGY

R. k. templom, helyreállították 1756-ban.

Várrom, csekély középkori alapfalmaradványai.

ZALASZENTIVÁN

R. k. templom, egyetlen homlokzat előtti támpilléres toronnyal, téglalap-alapú hajóval és keskenyebb, egyeneszáródású szentéllyel. XV. század. Helyreállították 1746-ban.

ZALASZENTJAKAB

Templomrom, tornya áll, románstílű, XII. század.

ZALASZENTLÁSZLÓ

Prépostsági rom, csekély XV. századi falmaradvány.

Ágotakúti pusztatemplom, omladozó romok, egykor Vátka temploma lehetett.

ZALASZENTMÁRTON

R. k. kápolna, kerek szentélyű, keletelt. Románkori eredetű, átalakítva.

ZALASZENTMIHÁLY

R. k. templom, falai a XV., boltozata a XVIII. századból. Két halhólyag-mérművű ablakkal, szentélye csúcsíves támpillérekkel. Ezüst barokk kehely, klasszicizáló oltárkereszt. XVIII. századi textiliák.

ZALASZENTMIHÁLYFA, lásd BODE**ZALATÁRNOK**

R. k. templom, gótikus, helyreállították 1755-ben.

ZALAÚJFALUPUSZTA, lásd BÓKAHÁZA**ZALAVÉG**

R. k. templom, épült 1748—1751 között.

MŰVÉSZNÉV-MUTATÓ

(Ha a művész neve után ugyanaz a lapszám többször szerepel, annyit jelent, hogy munkássága ugyanazon a lapon több emlékhöz kapcsolódik.)

ÉPÍTÉSZEK

(Építőmesterek, ácsok, kőművesek,
hid- és oltárpépítők.)

- Acham János 57
Ács Antal 13
Aigner Sándor 502
Aman János 21
Allio, Franz 519
Anreith János György 445, 459, 459
Árkay Aladár 74
Asztalos Szűcs Mihály 413
Athanáz kármelita I. Wittwer Márton
Bajusz Péter 336
Balás Ernő 335
Bálint Zoltán 264
Bán Péter 400
Bánóczy Pál 490
Barabás Miklós 86
Barcza Elek 69, 76
Baumgarten Sándor 57
Baugarten Alajos 78
Bedekovich Lőrinc 419
Bengel János 94
Benigno, Francesco 218
Benkhard Ágost 10
Benkó Károly 46, 222
Beregszászi Pál 264
Bernhardt Győző 68
Besenbach Lajos 193
Bobula János 70
Bologna, Domenico da 9, 21
Bonani, Pietro 297
Borbíró Virgil 47
Borsos László 17, 22, 32, 87
Böhm Artell József 196
Brein Ferenc 49, 83
Brein Fülöp 56
Brein Ignác 52, 55, 59
Buchhold János 80
Bukovics Gyula 51
Canevale Isidore 362, 366, 367
Carlone, Giovanni Battista 261, 274, 279
Chervrieux, Adrien 458
Czekélius Aurél 59
Ceresola, Venerio 11, 22, 36
Czigler Antal, id. 137, 137, 139, 139, 140, 140, 140, 190
Czigler Győző 17, 30, 70, 227, 499
Civital József 501
Clark Ádám 17, 31, 351
Clark, William Tierney 17
Conti Lipót Antal 83
Crasznyik Mihály 179
Csányi Károly 18, 185, 217
Csemegi József, ifj. 12, 26, 34, 40
Csepélyi Mózes 402
Dalmata, Giovanni 324
Dankó András 14
Deli 72
De Serres Ágoston 69
Diescher Antal 60
Diescher József 51, 61, 79, 82
Dobi János 187
Dörschung (?) Antal 65
Dötzer Ferenc 58
Eder József 312
Egyed 21
Eiffel, Alexandre Gustave 188
Engel, Franz 473
Engel József 239

- Entzenhoffer, Johann 39
 Essenwein, August Othmar 232
 Fábíán Gáspár 14
 Falk János 274
 Fantí Caetano 218
 Faragó 72
 Feigler Ignác 300
 Fekéteházy János 59, 188
 Fellner Ferdinánd 75, 77, 87, 100, 188
 Fellner Jakab 150, 157, 199, 202, 216, 216, 271, 273, 276, 276, 276, 277, 278, 278, 279, 279, 279, 281, 281, 282, 285, 288, 288, 294, 294, 295, 308, 310, 310, 310, 311, 311, 311, 312, 312, 312, 312, 313, 314, 328, 341, 423, 482, 486, 488, 494, 496, 503, 504, 504, 504
 Fennesz László 57
 Feszl Frigyes 13, 14, 54, 71, 80, 124, 189, 206, 417
 Fichtner János 428
 Fischer Ágost 138
 Fischer Boldizsár 185
 Fischer, Martin 431
 Foerk Ernő 99
 Förster Lajos 71
 Frey Lajos 14, 49, 49, 59, 467
 Fridrich Lajos 32
 Fruhmann Antal 219, 222, 222, 225, 467
 Fülöp József 467
 Gamba, Antonio 308
 Geisl Mór 476
 Gerl, Mathias 275, 281, 281
 Gerő László 9, 15, 42, 53, 56, 60, 65, 80
 Gerster Károly 13, 14, 45, 49, 59, 124, 417, 467
 Geschrey Sámuel 442, 445, 455, 455
 Gfeller Károly 94
 Gföller Jakab 344
 Giergl Kálmán 21, 73
 Ghuba Antal 186
 Gouin, Ernest 53
 Gött Antal 310, 311, 312, 314
 Grabner, Martin 202, 203
 Grazioli, Donato 455
 Griessl József 10
 Grill Lajos 34
 Grinzenberger Kristóf 11
 Grossmann József 278, 311, 312, 313, 486, 487, 487
 Gulyás Jenő 1. Padányi Gulyás Jenő
 Haag András 323
 Haasz Gyula 55
 Hacker, A. J. 53
 Hamon Kristóf 8, 31
 Hamon Mihály 8
 Hanauer György 195
 Handler Jakab 247, 249, 250, 250
 Handler József 249
 Hansmann Márton 179
 Haris Jakab 14
 Hartmann Antal 302, 303, 303, 304
 Hartmann József 154, 172, 179
 Hatzinger, Paul 192, 203
 Hausmann, Johann 100, 362
 Hauszmann József 363, 363
 Hauszmann Alajos 9, 21, 47, 51, 69, 73, 76, 357, 458
 Hefele Menyhért 215, 216, 448, 455, 457, 457, 458, 459, 459, 459, 459, 462, 515
 Hegedüs Ármin 65
 Heine, Johann August 207, 207
 Hellmer, Hermann 75, 77, 87, 100, 188
 Heppe Szaniszló 362
 Herczog 57
 Herzog Fülöp 88, 88
 Hickisch Kristóf 8, 17, 17
 Hikisch Rezső 30, 33
 Hild Ferdinánd 249
 Hild György 254
 Hild János 50, 64, 89
 Hild József 7, 33, 33, 34, 44, 45, 46, 47, 47, 49, 50, 50, 53, 53, 54, 54, 55, 55, 55, 55, 55, 55, 56, 56 57, 58, 58, 59, 60, 60, 61, 62, 62, 63, 63, 64, 66, 66, 66, 66, 66, 66, 69, 71, 72, 72, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 85, 85, 88, 94, 95, 100, 194, 197, 198, 198, 212, 236, 274, 295, 298, 303, 315, 335
 Hild Károly 56, 74
 Hild Lipót 232
 Hild Vencel 209, 245, 246, 248
 Hild Vince 441
 Hild (?) 97
 Hildebrandt, Johann Lukas von 353
 Hillebrandt, Franz Anton 20, 21, 29, 29, 202, 298, 301
 Hoepfner Guido 62
 Hoffer Antal 137
 Hoffpaur János 196
 Hofhauser Lajos 15
 Hofrichter József 45, 48, 53, 59, 61, 61, 64, 68, 80

- Holczhaim Károly 459
 Homályosy (Tunkel) Ferenc 335,
 421, 421
 Horváth Béla 75
 Horváth Imre 477
 Hölbling János 14, 20, 21, 22, 22,
 61, 65, 327
 Ilg 329
 Imrényi Szabó Imre 9, 65
 Jacoby Freiherr von Eckolm 214
 Jadot, Jean Nicolas de Ville-
 Issey 21
 Jámor Lajos 264
 Jäger János Henrik 38, 334
 Jung János 48
 Jung József 53, 57, 286, 332, 418
 Kakuk Imre 400
 Kalcher Márton 48, 363
 Kalthouser György 177
 Kardetter Tamás 75
 Károlyi Ede 154
 Kassai István 165
 Kasselik Ferenc 44, 49, 58, 62, 62,
 66, 70, 71, 82, 83, 84, 316
 Kasselik Fidél 62, 63, 69, 76, 83, 92,
 208
 Kauser I. István 66
 Kauser József 60
 Kauser Lipót 14, 86, 124, 417
 Kayr Mathias 22, 327, 507
 Keger, Mathias I. Kayr Mathias
 Kempelen Farkas 23
 Kerekes András 312
 Kerschensteiner Konrád 15
 Kimmach Lajos 27, 35, 244
 Kirstein Ákos 126
 Kirchhoffer 303
 Kis Géza 507
 Knape Ignác 64
 Knötgen 57
 Koch, Heinrich 48, 196, 290, 338
 Koch, Heinrich ifj. 48
 Korb Flóris 21, 73
 Kornhausel, Józef 472
 Kitisz Iván 206, 206, 519
 Kotz Franz 203
 Kőműves József I. Tietharth Kőmű-
 ves József
 Krauss János 46, 365
 Krompecher László 352
 Kun János 165
 Kund Ignác 76
 Kühnel Pál 298
 Láczy Fritz Oszkár 323
 Lajta Béla 60, 73, 78, 80
 Landherr András 40, 330
 Lang Adolf 70, 78
 Lang József 86
 Lechner Jenő 20, 57, 57, 57, 77
 Lechner Odön 49, 63, 67, 70, 83, 84,
 88, 100, 189
 Lechner Vencel 187
 Lengerer 228
 Linck János Károly 139
 Lincz, Urban 363
 Linzbauer 81
 Linzi Ottó 13
 Lipovszky Henrik 188
 Lipovszky József 188
 Lipper József 57, 217, 218, 297
 Litsmann József 264
 Lohr János 64, 79
 Löszl Ferenc 246, 249
 Lukács József 411
 Lux Géza 87, 202
 Lux Kálmán 15, 28, 34, 37, 53, 59,
 78, 86, 87, 90, 202, 299, 317, 370,
 518
 Málnai Béla 55
 Máltás Hugó 13, 28, 36, 45, 50
 Mann Alberik 465
 Marischka 10
 Marschall 220
 Marschall Jakab 363
 Martinelli, Anton Erhard 65, 419
 Mayerhoffer András 48, 57, 58, 60,
 63, 67, 286, 302, 340, 349
 Mayerhoffer János 339, 344, 418
 Mazzocato, A 39
 Meczner Lajos 19, 22, 27, 28
 Meinig Artur 44, 46, 52, 79, 82, 88
 Meisl (Mayzel) 366
 Melicher Teofil 239
 Michailich Győző 53
 Miks Ferenc 195
 Mildenberger Márton 87
 Miskey Sándor 80
 Mnych Miklós 451
 Monaszterly Konstantin 76
 Moreau, Charles 194, 312, 473
 Most, Jozef 361
 Möller István 29, 34, 122, 123, 203,
 258, 298, 323, 370, 404
 Nagy Pál Balázs 387
 Nagy Virgil 59, 384
 Nepauer Máté 7, 8, 13, 14, 16, 16,
 22, 24, 31, 32, 34, 53
 Neumayer Lőrinc 244
 Ney Béla 430
 Niedermayer Xavér 16

- Nietschmann János 274, 274, 278
 Nobile, Pietro 77
 Novák József 94
 Obergruber Keresztély 7
 Odt 22
 Oracsek Ignác 299, 333, 362, 366,
 Orsolini Péter 448
 Oswald Gáspár 99, 99
 Ötvös János 109
 Packh János 239, 291, 298, 300, 303
 Padányi Gulyás Jenő 156
 Pan József 51, 51
 Pap Mózes 413
 Pap Zakariás 345
 Pártos Gyula 83, 100, 189
 Pauly Mihály 255, 484, 485, 485
 Pauer Miksa 83
 Paur János György 43, 53, 61
 Péchy Mihály 261, 262
 Pecz Samu 23, 81, 262
 Petersdorffer András 500
 Petschacher Gusztáv 46, 70, 71
 Petschnig János 26, 209
 Petz András 127
 Pfaff Ferenc 85
 Piacsek József 129
 Pichl Vilmos 195
 Pilgram, Franz Anton 362, 457
 Pogány Móric 22, 47, 80
 Poha Benedek 151
 Polláck Agoston 45, 58, 69, 73, 79,
 443
 Polláck Mihály 21, 31, 46, 47, 50, 51,
 53, 54, 55, 55, 60, 69, 72, 73, 76,
 77, 79, 79, 85, 122, 192, 194, 195,
 200, 205, 206, 207, 236, 341, 358,
 419, 435
 Povolny Ferenc 261, 262, 263, 264,
 268, 275, 277, 280, 290
 Prati, Fortunato 21, 65
 Preisz György 65
 Pucher István 74
 Pucher József 51
 Pumberger Ferenc 137
 Rabel Károly 285, 285, 418, 420, 420,
 424, 424
 Rachbauer József 261
 Radi Károly 177
 Rados Jenő 65
 Rana, Giovanni 217
 Rauscher Lajos 71
 Ray Rezső 33
 Reindl András 483
 Reindl Antal 483
 Reitter Ferenc 13, 14, 33
 Rieder, Jacob 192, 205
 Riegl, Anton Pius 48
 Riegler József 467
 Rimanóczy Gyula 500
 Ringer József 209, 236, 236, 244
 Ringer József, ifj. 254
 Ross, Petrus 300
 Rösner, Karl 99
 Saretz György 187
 Sartory 125
 Schaden Ferenc 37
 Schaden Lénárd 303
 Schadt János Mihály 41
 Schickedanz Albert 58, 77, 88, 88
 Schiffthaller Protáz 502
 Schindler Zsigmond 363
 Schmahl Henrik 70, 78
 Schmidt Frigyes 122
 Schmidt Miksa 11, 39
 Schömer Ferenc 35
 Schrenck Ferenc 441
 Schulek Frigyes 10, 15, 16, 21, 22,
 159, 160, 188, 368, 421, 444
 Schulek János 369
 Sedelmayer András 210
 Sigl, Martin 10, 13, 85, 333, 360, 361
 Skalnitzky Antal 45, 48, 58, 205,
 263
 Sporer Mihály 330
 Stan Jakab 435
 Steindl Imre 51, 53, 64, 77, 86
 Stella, Cristoforo 176, 291
 Stenczel Dániel 167
 Storno Ferenc 192, 215, 238, 238,
 243, 244, 244, 253
 Stüler, Friedrich August 58
 Steinhart 78
 Szabó Imre I. Imrényi Szabó Imre
 Számord Ignác 300
 Szász Ferenc 205
 Szentirmay József 502
 Szepessy Sándor 29
 Sztankovánszki János 430
 Sztehlo Ottó 371, 381, 476, 477
 Szvacsina József 330, 330
 Tallherr József 14, 39, 63, 76, 428
 Tandor Ottó 84, 348, 379
 Tegl János 206
 Tietharth (Kőműves) József 494,
 502, 503, 504, 504
 Tornयोsi Tamás 146
 Török Ferenc 379
 Töry Emil 47, 80
 Tringer István 238
 Trost György 209

- Ullmann Gyula 40
 Ungleich Fülöp 22
 Uy Kálmán 274
 Vágó László 72
 Varga András 176
 Varsányi István 117
 Vedres István 189
 Vépi Máté 123
 Voyta Adolf 471
 Voyta Donát 459, 459
 Voyta Ferenc 195, 514
 Voyta József 481, 481
 Wagner János 51, 58, 61, 71
 Wagner Ottó 74
 Wannemacher Fábrián 10
 Wälder Gyula 36, 48, 261, 274, 279,
 284, 284, 458
 Weber Antal 47, 57, 58, 64, 75, 77,
 461
 Wechseltmann Ignác 71
 Weichinger Károly 57
 Weinwirth, C. 21
 Weiss, Joseph 21
 Wesier Ferenc 48, 51, 60
 Wilmes 218
 Windisch Ferenc 124
 Wittwer Márton (Athánáz kárme-
 lita, 218, 219, 238, 494, 507, 507,
 519
 Ybl Miklós 13, 13, 15, 21, 30, 30, 30,
 31, 48, 48, 54, 54, 54, 57, 57, 60,
 67, 69, 70, 75, 78, 78, 80, 81, 82, 87,
 100, 138, 138, 143, 154, 177, 184,
 196, 206, 236, 331, 338, 338, 340,
 359, 382, 382, 392, 414, 430, 443,
 501
 Zillach, R 471
 Zita Emánuel 84
 Zitterbarth János 63, 100
 Zitterbarth Mátvás, ifj. 44, 45, 45,
 47, 48, 57, 64, 64, 65, 67, 75, 81,
 350, 503
 Zitterbarth Teréz 72
 Zofahl Lőrinc 56, 64, 97
- SZOBRÁSZOK
- (Kőfaragók, stukkátorok.)
 Adami, Carlo 22, 486
 Adami, Giacomo 486
 Aisenhut József 187
 Albert I. Lombardiai Albert
 Alexy Károly 54
 Altomonte, Andrea 245, 248
 Antal Károly 17, 53, 83
 Bartalits Mihály 124, 124, 127, 129
 Bauer György 275, 282
 Bauer Mihály 75, 83, 97, 194, 198
 Baumgartner (Paumgartner) Bernát
 203, 300
 Bebo Károly 8, 14, 37, 38, 40, 40, 43,
 203, 299, 334, 337, 340, 354, 370
 Bechart 362, 363
 Beck O. Fülöp 94, 261
 Begas, Reinhold 82, 254
 Beringer, Fritz 88
 Berti, Domenico 94
 Birkmayer 467
 Brestyánszky Béla 36, 70
 Bokros Birman Dezső 95
 Buck János 108
 Canova, Antonio 236, 282, 341
 Carlone, Diego Francesco 220
 Carlone, Giovanni 279
 Casagrande, Marco 58, 152, 271,
 273, 274, 275, 278, 282, 297, 298,
 305, 340
 Czékluti Züllich Rudolf 48, 100
 Conti Lipót Antal 83, 418
 Conti, Pietro Antonio 243, 440
 Csikász Imre 503
 Dalmata, Giovanni 369
 Damkó József 59
 Dankó József 7
 Dannecker, Johann Heinrich 236
 Dannhauser 236
 Dietrich Antal 456, 456
 Domonkos kármelita I. Richter
 Franz
 Donát Gyula 51, 70
 Donner, Georg Rafael 22, 507
 Dorffmeister, Johann Georg 344,
 459
 Dunaiszky László 75, 83
 Dunaiszky Lőrinc 17, 46, 53, 62, 65,
 68, 69, 75, 83, 95, 137, 141, 141,
 207, 255, 358, 363
 Éberhard Antal 8, 32
 Eisenkölbl 447
 Engel József 58
 Fadrusz János 51, 59
 Ferenczy Béni 59
 Ferenczy István 18, 53, 65, 77, 100,
 207, 261, 297, 347
 Fernkorn, Anton 338
 Ferretti, Bernardo 36
 Ferrucci da Fiesole, Andrea 297
 Fessler, Leo 30, 59, 70
 Fischer, Martin 123, 132, 201
 FL 240
 Floris, Cornelis 122

- Franck, Lorenz 91
 Gairard, Raymond 80
 Giuliani, Giovanni 299
 GM mester 92
 Gode Lajos 218, 311
 Gramisser, A 511
 Halbig, Johann 50
 Hardy, Caspar 301
 Hasenmiller János 344
 Havranek Antal, id. 203
 Hebensterit József 56, 63, 284, 284,
 301, 327, 362
 Held Frigyes 39
 Held Károly 14
 Herczog György 300
 Hess, Christian 203
 Hörger Antal 17, 22, 52
 Höss József 288
 Huber József 47, 185, 261
 Hudetz János 458
 Huszár Adolf 30, 48, 57, 58, 70,
 188
 Ispánky József 48
 Istók János 77
 Izsó Miklós 57, 58, 188, 262
 Jankovich Miklós 57, 164, 275
 Kassai Jakab 301
 Kellner, Martin Karl 202
 Kirchmayer, Anton 21
 Kirchmayer József 458
 Kitzenberger Sebestyén 299
 Kiss György 70
 Klieber, Jozef 48, 55, 473
 Köllő Miklós 51
 Krauss, Johann Anton 274
 Kugler 467
 Lachmayer János 238
 Ligeti Miklós 47
 Lederberger, Johann Anton 511
 Leithner, Johann Georg 279
 Listner-testvérek 484
 Lombardiai Albert 87
 Lombardiai Péter 87
 Mader, Johann Christof 65
 Marschalkó János 13, 17, 263, 264
 Mayer Ede 36, 59
 Mattielli, Lorenzo 21
 Maurer, Hubert 311
 Medgyessy Ferenc 12, 94
 Meixner, Johann 297
 Mészáros László 261
 Messerschmidt János 486
 Metter, Johannes 454
 Michelangelo 66
 Mollinarolo, Jakob Gabriel 217
 Monti Rafael 77
 Motzer József 274, 279, 284, 289
 Nemes György 10
 Paris János, M 244
 Pátzay Pál 59, 95
 Paumgartner I. Baumgartner
 Péter I. Lombardiai Péter
 Petrovics Demeter 77
 Pisani, Guiseppa 297
 Prokop Fülöp Jakab 457, 458, 486
 Ravegu, Martinus 98
 Richter, Franz (Domonkos kárme-
 lita) 218, 219, 244, 494
 Rieder András 94
 Rimner 451
 Rizzarda 344
 Róna József 51
 Rostner, Filip 219
 Rössler, Jozef 218
 Ruesmann Antal 344
 Rumpelmayer Márton 458
 Sack, Wolfgang 89
 Salm Lipót 17
 Schaller 77
 Schmidt József Ferenc 513, 515
 Schmidt, Martin 138
 Schroth, Andreas 297
 Schroth, Jacob 94
 Schuster Károly 48
 Schweiger Antal 311, 311
 Seidler Mátyás 284
 Sennyei Károly 51, 59
 Singer Mihály 284
 Skurszky György 363
 Sletterer 220
 Sommer Ágost 36, 48, 81, 87, 430
 Speth Ferenc 122
 Sporer János 288
 Steinhauer, Anton 282, 288, 423
 STERF 220
 Strobl Alajos 51, 59, 70, 70, 77, 80
 Szamovolszky Odön 59
 Szandház Károly 48
 Szász Gyula 17, 70, 80, 220
 Szécsi Antal 70
 Székessy Zoltán 95
 Szerdahelyi János 344
 Szódy Szilárd 82
 Telcs Ede 47
 Tenerani, Pietro 338
 Thenny, Johann 61, 65
 Ungleich Fülöp 22
 Ungnad Fülöp 53
 Uhrl Ferenc 79, 84, 285
 Vastagh György, ifj 59

Vay Miklós 77, 206
 Vilt Tibor 94
 Visnyovszky Lajos 17
 Vitus 363
 Vogel, Martin 340
 Vogl Konrad 35, 36, 370
 Walch Tamás 204, 503
 Weber J. Lénárd 8, 32
 Wolf, C 58
 Zala György 51, 122
 Züllich Rudolf I. Czélkúti Züllich
 Rudolf

FESTŐK

(Freskó-, miniatűr-, üvegfestők, mo-
 zaik- és sgraffito-készítők.)
 Aachen, Hans von 227
 Agabito, Pietro Paolo 36
 Aggházy Gyula 22
 Alberto da Firenze 299
 Aldegrever, Heinrich 261
 Altomonte, Bartolomeo 274
 Altomonte, Martino 218, 220, 243,
 300
 Aquila János 462
 Auerbach, Johann Carl 35, 306
 Bachmayer, Karl 116
 Baldung, Hans 301
 Balen, Henrik von 301
 Balkay Pál 164, 267, 274, 422
 Barabás Miklós 153, 188, 275, 458,
 503, 519, 519
 Barcsay Jenő 94
 Barna da Siena 301
 Bassano, Giacomo 239
 Batoni, Pompeo 239
 Baumgartner Norbert 199
 BE mester (1494) 301
 Beller, J. 151, 290
 Benczúr Gyula 59, 188, 261, 315,
 405, 435
 Berény Róbert 94
 Bergl, Johann 56, 57
 Bernwallner József 245
 Bianchini, Gaetano 338
 Blaas, Karl 236, 338
 Boccati, Giovanni 301
 Boros Ferenc 132
 Boros Nep. János 112, 132, 135, 136,
 429
 Borsos József 124, 261, 503
 Brandi, Giacinto 218
 Bronzino 261
 Bucher Ferenc 467, 483, 496, 496,
 502

Bucher Xavér 502
 Busato, Giovanni 274
 Canzi, August 188
 Capacci, Antonio 219
 Carracci, Annibale 233, 239, 467
 Carracci, Lodovico 239
 Caspar, Karl 321
 CE vagy CF mester 258
 Circignati 486
 Codelli József 203
 Correa, Juan 459
 Corregio 129
 Cortona, Pietro da 458
 Coxie, Michiel von 239
 Cranach, Lucas, id. 22, 31, 76, 83,
 90, 116, 301
 Crivelli 301
 Cymbal, Johann Iganz 198, 202,
 469, 503, 513, 516, 519
 Csók István 188
 Danhauser, Jozef 198, 274, 421
 Dési Huber István 94
 Dex Ferenc 447, 502
 Dietrich János Miklós 286
 Domenichino 282
 Donát János 491
 Dorffmeister István 119, 119, 131,
 132, 210, 213, 216, 219, 231, 232,
 234, 237, 239, 239, 243, 244, 244,
 244, 244, 245, 247, 248, 248, 252,
 295, 296, 372, 376, 388, 388, 390,
 440, 441, 441, 441, 442, 445, 445,
 445, 452, 454, 455, 456, 456, 456,
 457, 457, 457, 458, 459, 459, 459,
 465, 505, 511, 513, 513, 515, 515,
 518, 518, 518, 519
 Dorffmeister István, ifj. 447, 456
 Dornetti, Ambrus 449
 Dosso Dossi 282
 Dou, Gerard 239
 Duccio 301
 Ehrlinger János 230
 Emler, B 185
 Erlinger József 98, 98
 Esztergomi János 275
 Fahrenschon, Franz 419
 Falconer József Ferenc 13, 17, 23,
 99, 334, 354
 Faeshon I. Fahrenschon
 Fényes Adolf 165, 188, 261
 Fenyő György 48
 Feszty Árpád 59, 70
 Fischer, Vinzenz 202, 244, 368, 499
 Fossati, Davide Antonio 239
 Francz Bálint 458

- Frank Kristóf 499
 Fűger, Friedrich Heinrich 236
 Getzlmár János György 487
 Giampetrino 301
 Giovanni di Paolo 301
 Giulio Romano 362
 Goebel, Peter 231
 Grabovecz, Jovan 203
 Gran, Daniel 239, 479, 519
 Grant 315
 Grieszl 244
 Grigoletti, Michelangelo 274, 297
 Gróh István 57
 Grundmann Vazul 214
 Guardi, Francesco 239
 Gundrich Károly Ferenc 53
 Gusner Mátyás 457, 457
 György Alajos 124, 458, 519
 Haranghy Jenő 262
 Hatvany Ferenc 94
 Hautzinger, Joseph 187
 Heckenast János 511
 Heinrich Ede 202
 Hemessen, Jan Sander van 301
 Herz, Vi 487
 Hesz János Mihály 196, 230, 277,
 279, 298, 300, 467
 Hieronymi, Franz Otto 230, 237
 Hofbauer 380
 Horváth János 518
 Hötzendorfer János Sámuel 61
 HRM mester 455
 Huetter Lukács 278, 278, 282
 Huszár Ferenc 284, 288, 417
 Ignác 465
 Ingres, Jean Dominique 473
 Innocent Ferenc 507
 Iványi Grünwald Béla 261
 Jakobey Károly 300
 Jenny Alajos 69
 Johannes de Burgundia 301
 Kaerling Henrietta 467
 Kákay Szabó György 80, 462
 Karlovsky Bertalan 245
 Kastner, Johann 218
 Kernstok Károly 261
 Kimmach László 7
 Királyfalvi Kraft Károly 217, 515
 Kisfaludy Károly 462
 Klimess, G. 229
 Kmetty János 94
 Knebel, J. 443
 Kollibachi 478
 Kolozsvári Tamás 301
 Kontuly Béla 8
 Koppay József 261
 Kovács Mihály 164, 200, 256, 275,
 282, 320
 Köpp, Johann 354
 Körösfői Kriesch Aladár 51
 Kracker János Lukács 150, 163, 166,
 177, 274, 274, 274, 274, 277, 277,
 277, 279, 279, 281, 281, 282, 282,
 283, 283, 286, 287, 288, 288, 289,
 291, 316, 332, 332, 418, 423, 471
 Kranach I. Cranach
 Kranowetter Gábor 284
 Kratzmann Ede 430
 Krause, Bernhard 483
 Krausz Gyula 518
 Kuchmeister, Anton 57
 Kugler János 231, 458
 Kukorelli József 482
 Kulmbach, Hans von 301
 Kúnffy Lajos 386
 Kupeczky János 261
 Kupelwieser, Leopold 75, 99
 Laccataris Demeter 78
 László Fülöp 458
 Leyden, Lucas van 239
 Liezenmayer Sándor 124, 245, 458
 Ligeti Antal 245, 301, 458, 503
 Lippi Alajos 283, 283
 Lippi, Fra Filippo 301
 Lippi, Filippino 299
 Locatelli, Pietro 59
 Lochbihler Ferenc 17, 46
 Lorenzetti, Ambrogio 301
 Lorenzo di Credi 301
 Lorraine, Claude 239
 Lotz Károly 22, 46, 48, 48, 51, 51,
 54, 59, 59, 64, 70, 70, 70, 71, 75,
 77, 80, 122, 245, 261, 315, 503
 Luini 53
 Madarász Viktor 116, 124, 188, 245
 Magnasco, Alessandro 239
 Magyar Mannheimer Gusztáv 73
 Malatesti 274
 Mányoky Ádám 261
 Marastoni Jakab 7, 47, 233, 245
 Maratta 362
 Marconi, Rocco 435
 Márffy Odön 94
 Márkó Károly, id. 261, 301, 315
 Mateo di Giovanni 301
 Mauer Ignác 242
 Maulbertsch, Franz Anton 91, 99,
 118, 179, 203, 212, 217, 238, 239,
 245, 279, 301, 312, 362, 363, 458,
 459, 486, 487, 494, 507, 507

- Maurer Hubert 486
 Mayer 297
 Mednyánszky László 245, 315, 458, 503
 Medveczky Jenő 32, 94
 Memling 301
 Mészöly Géza 245, 315, 458
 Michele da Verona 301
 Mihályi Antal 349
 Miklóssy József 144, 166
 Millione, Vincenzo 311
 Miskolci László 275
 Molnár C. Pál 8, 53, 94
 Molnár József 207
 Moralt, Ludwig 297
 Moreau, Edouard 473
 Morone, Domenico 205
 MS mester (1506) 301
 Munkácsy Mihály 124, 137, 188, 245, 261, 419, 458
 Murillo 59, 214
 Nádler Róbert 59
 Nagy Balogh János 419
 Nagy István 94
 Neroccio 301
 Niccolo di Tommaso 298
 Novák János 498
 Oeser, Adam Fridrich 503
 Orlai Petrich Soma 141, 219
 Ostade, Adriaen van 239
 Paál László 124, 261
 Paczka Ferenc 419
 Palcho Károly 311
 Palmezzano, Marco 301
 Pallegriani Antonio 129
 Pelliccioli, Mauro 444, 494
 Pesellino 301
 Pesky János 463
 Pesky József 98, 141, 345, 361
 Pesky László 464
 Pesky (1790) 232
 Piazzetta 239
 Petancius Ragusanus, Felix 302
 Pettenkofen, August 124
 Pierfrancesco Fiorentino 301
 Pinturicchio 298
 Pisanello 301
 Pittoni, Giovanni Battista 239
 Plöckl, Johann 517
 Pollack, Jan 301
 Popovicz, Grigorju 203
 Praky József 328
 PSM mester 238
 Raab, Julius 241
 Rahl, Karl 261
 Rausch Ferenc 7
 Rauscher Lajos 71
 Reinel (Reindl) Márton 274, 299
 Reiner A. 287
 Reni, Guido 166, 239, 344, 362, 446
 Reuillon 205
 Ribera 239, 284
 Ricci, Sebastino 282
 Rippl Rónai József 379
 Rivetti, Pietro 57
 Rombauer János 261
 Rosa, D. 215
 Rositi, Giovanni Battista 301
 Roskovics Ignác 59
 Rottenhammer, Johann 239
 Roy, Louis van 248
 Rupprecht, Johann 153
 Sambach, Franz Caspar 203, 514
 Sándor Béla 286
 Sassetta 301
 Savoy, C. v. 363
 Schaller István 215, 227, 242, 376, 440, 451
 Schäuuffelein, Hans Leonhard 301
 Scherwitz Mátyás 13
 Scheffer 207
 Schiavone 274
 Schilling, Johann 257, 460
 Schmalzl Teotimus 511
 Schmidt, Johann Martin 239, 321, 362, 518
 Schmidt József 230, 238, 296, 466
 Scholz Róbert 30, 30, 71
 Schöff Károly 141
 Schöff József Ágost 7, 69, 242, 368
 Schön, Franz 234, 453
 Schöpf, Johann Nep. von 349
 Schüchlin, Hans 301
 Schvimát Károly 319
 Schwartz József 17, 359
 Senser Pál 127
 Sigríst, Franz 279
 Simon, R. 487
 Simone Martini 301
 Sodoma 261
 Solbring, Gottlob 119
 Solimena, Francesco 239
 Spalinszky Tádé 164
 Spinello Aretino 301
 Spreng, Anton 446, 457, 458
 Steinacker Károly 211, 257
 Steiner Rudolf 244
 Sterio Károly 60
 Stern János 465
 Sterum Ferenc 312

- Stetter, F. C. 229
 Stettka Gyula 59
 Stifter 214
 Stipberger, Antonio 311
 Storno Ferenc, ifj. 511
 Strozzi, Bernardo 239, 282, 419
 Szakál Albert 137
 Szále János 235
 Székely Bertalan 21, 22, 59, 70, 71,
 100, 122, 124, 164, 261, 458
 Szentgyörgyi János 282
 Szentiványi Gyula 191
 Szepesi András 176
 Szinyei Merse Pál 261
 Szoldatics Ferenc 274, 418, 503, 503
 Szónyi István 94
 Tardos Krenner Viktor 48
 Teniers, David, id. 239
 Than Mór 30, 48, 54, 59, 70, 77, 79,
 80, 132, 201, 354, 418
 Thorma János 188
 Tintoretto, Domenico 100
 Tischbein, Johann Heinrich Wil-
 helm 282
 Tiziano 297, 366
 Tobenz, Georg 278
 Tornay János 185
 Treu, Friedrich 518
 Troger, Paul 218, 239
 Uitz Béla 94
 Vastagh György, id. 59, 70
 Vaszary János 261, 299, 467
 Völd, Karl 181
 Vogl Gergely 8, 13, 38, 43, 349,
 370, 494
 Wagenmeister József 507
 Wagenschön, Franz 8, 32, 174
 Wagner József 76, 207
 Wagner Sándor 261
 Waldmüller, Ferdinand Georg 301
 Warschagh Jakab 71, 78
 Werle Antal 300
 Winterhalder, Jozef 458
 Wurzinger Mihály 414
 Xaversich Ferdinand 476, 482
 Ybl Miklós 503
 Zach József 279, 282, 332
 Zakariás Margit 48
 Zellinger, Andreas 142
 Zemplényi Tivadar 419
 Zichy Mihály 22, 108, 389, 431, 432,
 458
 Zimmermann Jakab 172
 Zirckler, Johann 157, 157, 273, 274,
 280, 288, 288, 325, 328, 418, 423, 486
 Zombory Lajos 315
- FAMENNYEZETFESTŐK
- Asztalos Sándor Ferenc 400, 411
 Bicskei Földes Mihály 505
 Conrad András 169
 Conrad Mátyás 169
 Komáromi István 177
 Lévai István 177
 Miskolci Asztalos Imre 163, 165, 166
 Miskolci Asztalos István 163, 165
- OTVOSOK
- Aichinger Simon 122
 AK 487
 András 154
 AW (Bécs) 46
 Berchtold, Jörg 245
 Bergmann, Erasmus 46
 BG 243
 Biller, Ludwig 244
 Bräuer, Johann Friedrich 237
 Ch (Pest) 94
 Czigler Pál 17
 Cseh Pál 420
 Dallinger Pál 348
 Debreczeny Imre 183
 DH 214
 Diószegi István 156
 DM (Pozsony) 236
 Eckrich, David 245
 EZ (Bécs) 197
 Fauser József 8
 FD (Bécs) 240
 FI 499
 Fischer Lipót 81
 FK 515
 Francia, Francesco 298
 FS (Bécs) 229
 FW (Augsburg) 254
 Gerick János 255
 Gerick József, id. 290
 GF (Bécs) 487
 Giergl Alajos 69
 GO (Augsburg) 240
 Goldner Henrik 257
 Goszmann György 69, 71, 357, 422
 Görögh Eötvös Sándor 219
 Gretschl József 7, 419
 Hann Sebestyén 261
 Hartl Lambert 69
 Heckenast Gusztáv 210
 HF (Bécs) 210

Hillebrandt Károly 17
 HIS (Pest) 8
 HL (Pozsony) 198
 HS 176
 Hügl, I. G. 217
 I (Augsburg) 187
 ID (Pozsony) 240
 IF (Pest) 337
 IFW (Augsburg) 214
 IK (Bécs) 215, 451, 456
 IL (Augsburg) 231
 Illés 100
 IML (Bécs) 254, 407
 IP (Nagyszombat) 284
 IP (Pest) 192, 330
 IPF (Bécs) 479
 IR 215
 IR (Bécs) 231
 IS (Bécs) 255
 IT (Bécs) 240
 IW (Bécs) 491
 JGF (Bécs) 487
 Kamecker András 215
 Kecskeméti W. Péter 164
 Kojanitz József 198
 Kolozsvári Egri Mátyás 161
 Komáromi Sámuel 169
 Kremser, Jozeph 507
 Kromberg Frigyes 46
 Kuhn Gottlieb 262
 Laki Károly 197, 357, 433
 LI 419
 Liebl József 218
 Liebreich János 335
 Lubisich Márton 31
 MA (Bécs) 255
 Marjalaki János 267
 MK (Bécs) 440
 MM (Augsburg) 210
 Moser, Jozef 351
 MS (Nagyszombat) 22
 Müller József 69
 Niederleithner Ferenc 94
 Nigl József 219, 312, 502
 Parth János 182
 Pasberger Ferenc 17, 46, 69, 69, 69,
 76, 76, 76, 81, 97, 339, 341, 348,
 352, 502
 Pereszteghy János 211, 217, 219
 PFL (Buda) 193
 Pirk J. Zsigmond 76
 Prandtner József 69, 98, 196, 335
 PS (Komárom) 348
 Puchmayer János Mihály 31, 306
 Quits Károly 312

Reichenpfalter Simon 53, 98
 Réth Károly Mátyás 17
 Schätzl József 187, 284
 Schmidbauer János 257
 SD (Augsburg) 240
 SI (Pest) 332
 SM 244
 Stin Tamás 176, 222
 Szaniszló Márton 446, 458
 Szentjobbi György 193
 Szentpétery József 7, 81, 100, 102,
 186, 202, 265, 292, 357, 417
 Szilassy János 181, 274, 339
 Tar Illés 418
 Thelot, A 245
 TK 259
 TL (Győr) 307
 TM 411
 Trauzel de Panta Ferenc 284
 Trauzel Domonkos 432
 VM (Bécs) 229
 VTO (Komárom?) 452
 Wandet Ötvös János 156, 156
 Weber János Lénárd 213
 Weiszer, Lukas 81
 WN (Bécs) 240
 Zeller Ferenc 287
 Zimmermann István 407

ÖNMŰVESEK

Ederth Mátyás 89
 Fauser Mátyás 108, 194, 196, 197,
 337, 398, 409
 Lederer József 211, 211
 Lederer Sámuel 351
 Raichardt István 357
 Röder Miklós 335, 341
 Salzer János 396
 Stadler József 420, 432

RÉZMŰVESEK, CSILLÁRKÉSZÍTŐK

Cikória Miklós 14
 Mayer János 256

VASMŰVESEK

Fassola Henrik 275, 275, 290, 290
 Pügl Ignác 8
 Renner Károly 192

HARANGONTÓK

Arnold, Georg 451
 Brunner János 197, 254, 375
 Eberhardt Henrik 80
 Eitelperger Károly 157

Feltl, Martin 132
 Herold, Balthasar 237, 441
 Illenfeld András 156
 JM (Kassa) 175
 Kholll 347
 Köckel János György 212, 230
 Littmann 347
 Mendel Gáspár 255
 Mendel János 215
 Montelli Jakab 441
 Pfistermeister János 441, 441
 Rudle 126
 Scheichel Fernc József 441
 Schweiger, Jozef 209
 Seltenhofer Frigyes 215, 231, 157
 Steinstock Mihály József 132
 Straus János 86
 Ulrich Mátyás 157
 Weinbert Péter 122
 Wierd György 156, 165, 399, 404
 Wolf, Michael Kaspar 455
 Zechenter Antal 17, 43, 296, 347,
 469

ASZTALOSOK

Babindari József 503
 Bitterle János 458
 Czechanovits 239
 Eckart, Lorenz 458
 Erdődy Pál 186
 Feldmayer Antal 8, 31, 418
 Graf Antal 187
 Hasenmiller János 253
 Held Frigyes 7, 37
 Hingeller János 493, 499
 Jani Lukács 123, 123, 133
 Joó Sámuel 186
 Krautsiedler 17
 Lotter Tamás 279
 Mönch, Benedictus 274
 Münzberger 17
 Oszler Liborius 284, 327
 Polacsek András 122
 Regele József 362, 363
 Rosznagel Márton 68
 Römer, Sebastian 517
 Rutschmann Antal 57
 Schnitzer József 457
 Schrezenmayer Gáspár 457
 Spiegel Márton 327
 Stesele József 274
 Stulhof Sebestyén 499
 Tatirek Félix 174, 487
 Weib Tamás 7

ORGONAKÉSZÍTŐK

Burckhardt Gáspár 218
 Deutschmann Jakab 17, 69, 80
 Focht József Károly 7
 König Fülöp 210, 243
 Malleck 209
 Moser 338
 Rieger 48
 Simonair, Anton 233
 Staudinger János 43
 Treffer János Jakab 515

KERAMIKUSOK, KÁLYHÁSOK

Bentollini 236
 Magner Károly 279
 Zsolnay Vilmos 53, 82, 84, 124, 128

HIMZŐNŐK

Diennes Katalin 169
 Thoroczky Mária 403

ÓRÁSOK

Halicskai Pál 422
 Spurzheim 247

EGYÉB NEVEK

Aba Sámuel 145, 208, 271
 Abstemius Bornemissza Pál 218
 Achmed-aga 122
 Acsády Adám 218, 494
 Acsády Fruzsina 215
 Adelffy Antal 448
 Adorján Judit 348
 Ágoston Elek 48
 Albach Szaniszló 48
 Albert király 202, 308, 369
 Albrecht Juliánna 216
 Alexandra Pavlovna 362
 Almásy Ignác 60
 Álmos 297
 Alsáni Bálint 122
 Alsószopori István 214
 Alsószopori Nagy Teréz I. Nagy
 Teréz
 Altabak János 224
 Althan Mihály Frigyes bíboros 324,
 331
 Althan Mihály Károly püspök 344,
 347, 352, 363, 366
 Amadé László 224
 Amadé Tádé, Várkonyi 252
 Ambrózy Györgyné 414
 András, Igmánd-nembeli 496

- Andrasovics József 240
 Andreánszky Gábor 315
 Andrích Péter 133
 Androvics Miklós 281
 Anna királyné 239
 Antiochiai Anna 22, 202
 Ányos Pál 502
 Apponyi Albert 419
 Aragóniai Beatrix 22, 165
 Arany János 77
 Arnó György 94
 Árpád vezér 13, 324
 Artner Vilmos 246
 Árva Vér Judit 341
 Atyusz bán 497
 Babocsay Klára 136
 Bacsinszky András 265
 Bajáky Antal 445
 Bajoni István 329
 Bajza József 292
 Bajzáth György András 197
 Bajzáth József 462, 478, 487, 495, 496
 Bakats Sándor 497
 Bakich Gábor 126
 Bakics Pál 354
 Bakócz Tamás 155, 297, 298, 302, 471
 Baktai Máté 391
 Balassa Bálint 305, 327
 Balassa Pál 315
 Baldacci Antal 488
 Balogh Bruno 456
 Bán Gáspár 389
 Bánk bán 295
 Bárány Pál 372
 Baranyai Mihály 262
 Baráti István 298
 Bárczay András 339
 Barkóczy Ferenc 275, 279, 282, 284, 295
 Báró Tamás 276
 Barócz Balázs 497
 Barócz Mihály 497
 Baross Sándor, Bellusi 186
 Bársony György 274
 Batay Pál 425
 Báthori Miklós (XVII. század) 155
 Báthory István erdélyi vajda 404
 Báthory Lázsló 172
 Báthory Miklós püspök 324, 362, 368
 Báthory Zsófia 172
 Batsmegyey Ferenc 456
 Batthyány Ferenc 520
 Batthyány Ignác 281
 Batthyány Imre 441
 Batthyány József 98, 99, 193
 Batthyány Lajos (XVIII. század) 10, 512
 Batthyány Lajos miniszterelnök 48
 Beatrix királyné I. Aragóniai Beatrix 48
 Beauharnais, Eugène 448
 Beer József, Kajetán 11
 Beethoven, Ludwig van 23, 24, 124, 198
 Békefi Remig 425, 427, 493
 I. Béla 435
 II. Béla 202
 III. Béla 22, 202, 238, 299, 327, 351, 507
 IV. Béla 21, 22, 26, 87, 188, 242, 299, 350, 369, 457, 459, 495, 497
 Beleznay János 350
 Bem József 44
 Bencsik József 359
 Bencsik Miklós 330
 Bencz Ferenc 278
 XIII. Benedek 95
 Benedek bán 295
 Benyovszky János 300
 Benyovszky Móric 131
 Berchtold Miklós 324
 Berényi Zsigmond 119, 120, 124, 127, 128
 Berge Kristóf 514
 Berházy János 15
 Bertalan pécsi püspök 132
 Bertalan veszprémi püspök 503
 Bertalan Vilmos 53
 Berzsenyi Dániel 12, 77, 384, 445
 Bessenyei Antónia 400
 Bessenyei György 411
 Bessenyei Mihály 285
 Bethlen István (XVII. század) 404
 Bethlen Kata 409
 Bethlen Klára 261
 Bethlen Péter 404
 Bezerédy Imre 447, 449
 Bezerédy Istvánné 215
 Bezerédy Katalin 215
 Bezerédy Mihályné 215
 Bíró Márton, Padányi 28, 206, 218, 366, 375, 380, 389, 473, 474, 482, 485, 494, 495, 498, 500, 502, 503, 504, 517, 519
 Bocskay István 268, 497
 Bogyay Ignác 506
 Bolyó Mihály 104

- Bónis Éva 23, 84
 Bónis László, Tolcsvai 413
 Bornemíssa. Pál I. Abstemius
 Bors József 31
 Borsody András 45
 Borsos Ferenc 257
 Bosnyák Mártonné, Niczky Judit 390
 Bossányi Júlia 505
 Bottka Antal 374
 Bottyán János 302, 471
 Böröczy Lujza 477
 Brestyenszky, Béla 467
 Brunswick József 198
 Brunswick Teréz 198
 Budenz József 206
 Buffleur Gáspár 505
 Buljovszky Gyula 89
 Buzlay Mózes, Gergellaki 372, 434
 Czako Sándor 163
 Carisius 358
 Christ Antal 32
 Cillei Borbála 317, 327
 Czindery Ferenc Ignác 383
 Cziráky Antal Mózes 197, 198
 Corvin János 139
 Czuczor Gergely 227
 Czudar György 162
 Czudar László 238
 Czudar Péter 162
 Czukor Vilmos 403
 Cundpald 245
 Csák István 279
 Csák Máté 315, 369
 Csáki Ugrin 297
 Csáky Imre 260, 261
 Csáky János 145
 Csapody Lajos 502
 Csebi Pogány Mária I. Pogány Mária
 Cseby Gergely 242
 Cseh László 495
 Cseh Mihály 361
 Csermák Antal 504
 Csernus Sándor 28 3
 Csiha Antal 265
 Csik Mátyás 18
 Csik Péter 139
 Csokonai Vitéz Mihály 261, 262, 379
 Damiani da Vergada 330
 Deák Ferenc 58, 188, 488, 517, 519
 De la Motte Antal 166
 Déri Frigyes 261
 Déryné Széppataky Róza 165
 Dinnyés Pál 336
 Dinnyés Zsigmond 336
 Divald Kornél 28
 Dlauchy Fr. 73
 Dobó István 280, 282
 Dobronyai Miklós 281
 Dóczy Orbán 217, 218, 273
 Dombi János 231
 Domonkos 320
 Doymus 362
 Döring József 55, 66
 Draskovich György 217, 250, 454
 Draskovich Miklós 448
 Dravecz József 504
 Dreher Jenő 207
 Drugetius András 455
 Dubniczay István 487
 Dugonics András 189
 Ecker János 33
 Egervári Bereck 511
 Egressy Béni 75
 Ekher Lénárd 38
 Ekher Lőrinc 39
 Emmerling Károly 44
 I. Endre 162, 368, 498, 499, 503
 Eördögh Alajos 268
 Eötvös József 27, 48, 171
 Erdődy Gábor 275, 278, 279, 284
 Erdődy György 440
 Erdődy Györgyné, Batthyány Erzsébet 244, 458
 Erdődy Kajetán 471
 Erdődy László Ádám 296
 Erdődy Terézia 500
 Erkel Ferenc 140
 Erne bán 151, 165
 Erne fia István 151
 Ernuth Zsigmond 122
 Eröss Anna 400
 Eröss József, Derenkai 376
 Erzsébet királyné, Albert özvegye 369
 Erzsébet, Árpádházi Szt. 172
 Esch Ferenc 512
 Estei Hippolyt 299
 Esterházy Antal 359
 Esterházy Bálint 473
 Esterházy Dániel 453
 Esterházy Erzsébet 218
 Esterházy Gábor 228
 Esterházy Imre 295, 309, 310, 341
 Esterházy János (XVIII. század) 194
 Esterházy János (XIX. század 308, 351

- Esterházy József 308, 314
 Esterházy Károly 150, 255, 275, 277,
 278, 279, 282, 284, 285, 288, 289,
 291, 293, 311, 328, 362, 417, 423,
 466, 471, 473, 475, 476, 478, 485,
 486, 488, 491, 492, 496, 499, 504
 Esterházy Miklós 339, 473, 479
 Esterházy Miklós József 214
 Esterházy Móric 313
 Esterházy Pál nádor 233, 248, 470
 Esterházy Pál László 112, 119, 120
 Esterházy Teréz 440
 Eszéki János 122
 Évliá Cselebi 34, 299
 Fabinyi János 45
 Falk Pál 8
 Farkas József 512
 Farkas Tamás 284
 Favus apát 497
 Fáy Erzsébet 360
 Fáy István 152
 Fazekas Péter 261
 Fegyverneki Vida István I. Vida
 István
 Fegyverneki Vida László I. Vida
 László
 Fekete János, Galánthai 338, 469
 Feldmann Anzeln 200
 Fengler József 218
 P. Fényi Gyula 251
 I. Ferdinánd 145, 169, 239, 449
 V. Ferdinánd 16
 I. Ferenc 90, 201, 239, 245
 Ferhát pasa 126
 Festetich Antal 55, 388
 Festetich György 477
 Festetich Ilona 473
 Festetich Júlia 233
 Festetich Kristóf 372, 477
 Festetich László 477
 Festetich Lászlóné, Hohenzollern
 Jozefa 473
 Festetich Mária 456
 Festetich Miklós 376
 Festetich Pál 456, 477, 505
 Festetich Pálné, Bossányi Júlia
 456, 505
 Filipec János 302
 Fischer Móric 475
 Foglár György 281
 Foglár Imre 360
 Fohnay Ferenc 444
 Fonyó Sándor 123, 129
 Forgách Ádám 328
 Forhoff Tamás 244
 Frangepán Beatrix 139
 Freystaedler Jenő 497
 Friedl Ede 10
 Frigeridus 334
 Fülep Ferenc 92
 Fürst Orsolya 253
 Gaál Gáborné, Kazy Júlia 374
 Gaál József 75
 Gaál Kristóf, Gyulai 373
 Gaál Tádé 330
 Gagyí László 152, 153
 Gálffy Ádám 244, 246
 Galgóczy János 300
 Garády Sándor 7, 10, 31, 34, 36, 86
 Garai János 499
 Garai Miklós 22, 309, 447, 470
 Garay János 339
 Garázda Péter 297
 Gárdonyi Albert 27
 Gárdos János 51
 Gaymanné, Schallenberg Erzsébet
 246
 Gázi Khasim pasa 123
 Gedeon Kelemen 158
 Gerecze Péter 387
 Gerevich László 37, 91
 Gerevich Tibor 299
 Gergellaki Buzlay Mózes I. Buzlay
 Mózes
 Gertrud királyné 351
 Géza fejedelem 238, 298, 299, 486
 I. Géza 362
 II. Géza 202, 229
 Gindi Balázs 222
 Giskra 339
 Givovich Miklós 126
 Gizella királyné 502
 Gloger Konstantin 499
 Goldmark Károly 249, 477
 Gondrecourt Ádám 181
 Gosztonyi Ádám 297
 Gömör Károly 68
 Görgey Artur 85, 86, 343
 Görgey Márton 301
 Götz Ferenc 11
 Grach Anasztázia 216
 Graczol György 254
 Graff János 257
 Grassalkovich Antal 90, 95, 272, 283,
 286, 288, 291, 296, 335, 337, 339,
 340, 343, 344, 348, 358, 360
 Grassalkovich Antalné, Klobusitzky
 Terézia 272, 288, 344, 348
 Grasso Villibald 498
 Greiner Ferenc Ignác 247

- Gross Ferenc 50
 Guggenberger Lipót 64
 Guraby Mátyás 217
 Gusmits György 240
 Guthi Országóh Kristóf 291
 Guzmits József 230
 Gül Baba 34
 Günther C. 69
 Gyöngyössy György 381
 Gyürky Pál 53
 Haan Antal 139
 Haberle Cecilia 228
 Hackstock Mátyás 252
 Hadriánus császár 42
 Hajas József 502
 Halász Bálint 336
 Halász József, Dabasi 347
 Halász Kázmér 336
 Halász Móric 340
 Halász Olivér 336
 Halász Zoltán 340
 Halász Zsigmond 336
 Haller Gáborné, Károlyi Klára 391
 Haller Samu 271
 Haló Ignác 57
 Hanzély Márton 55
 Hám János 394
 Harca Lajos 483
 Harruckern Ferenc János 138, 139
 Haschke, Konstantin 481, 495
 Hatvani István 261
 Haynau, Julius Jacob 48
 Heckenast Gusztáv 309
 Héder 229
 Hédervári Saul 232
 Héderváry Iván 218
 Héderváry János 217
 Heem Benedek, Debrentei 472
 Hegyessy Ferenc 51
 Heinrich József 16
 Heldwein Antal 50
 Hellmer József 72
 Henrik püspök 122
 Herbenstein Oktávia 246
 Herbenstein Polixéna 246
 Herber József 69
 Hermína, József nádor leánya 88
 Hersching Dániel 128
 Heudrich Ferenc 85
 Horvát Lukács 418
 Horváth Antal, Szentgyörgyi 458
 Horváth János 124
 Horváth Mihály 51
 T. Horváth Tibor 88
 Hugenstein Károly József 234
 Hunyady Antal 380
 Huyn János József 133
 Igmándy Benedek 108
 Idrisz Baba 125
 Illyésházy Ferenc 337
 Implom József 139
 Imre király 507
 XIII. Ince pápa 93
 Inkey Boldizsár 514
 Inkey Zsigmond 382
 István, Szt., király 122, 202, 218,
 239, 299, 465, 506, 518
 IV. István 202
 Izabella királyné 188, 399
 Jácsetics Antal 426
 Jakabfalvi Miklósné 261
 Jáki Márton 444
 Jakja Zádé Mahomed pasa 34
 Jakováli Hasszán 124
 Jankovich Miklós 81, 370
 Jankovich Xavér 372
 Jankovich Imre 359
 János Zsigmond 399
 Jászai Mari 52
 Jászberényi Gergely 215
 Jedlik Anyos 227
 Jellasich József 48, 197, 373
 Jellinek Katalin 186
 Jeszenszky János 133
 Jeszenszky Mihályné, Bogay
 Anna 330
 Jób érsek 298
 Jókai Mór 393, 488
 Jósa András 405
 Jósika Miklós 403
 Józsa István, Németszügyi 404
 II. József 15, 23, 29, 36, 39, 65, 83,
 219, 278, 281, 363, 502, 507
 József nádor 50, 77, 172, 192, 210,
 214, 350, 362, 465
 Julián barát 15
 Jurisich Ádám 447
 Jurisich Anna 447
 Jurisich Miklós 449
 Justh József 64
 Kalianus ispán 497
 Kállai Mihály 164
 Kállay Jenőné 408
 Kálmán király 202, 236
 Kálmáncsehi Domokos 202
 Kalmárfy Ignác 31
 Kanizsai János 441
 Kanizsai Miklós 520
 Kapisztrán János 34, 244
 Kapucsy György 121

- Kapuváry Márton 126
 Kapy Zsigmond 296
 Kar János 209
 Karakas pasa 9
 Kardetter Tamás 53
 II. Károly (Kis) király 369
 III. Károly 65, 220, 518
 IV. Károly német császár
 V. Károly német császár 261, 369
 XII. Károly svéd király 263
 Károly Ambrus 297, 311
 Károlyi István (XVIII. sz.) 154
 Károlyi István (XIX. sz. eleje) 338
 Károlyi István (XIX. sz. vége) 77
 Károlyi István nyomdász 57
 Károlyi Istvánné 65
 Károlyi József 404
 Károlyi Lajos 392
 Károlyi Sándor 404
 Károlyi Tibor 82
 Kászim pasa 9
 Katona István 99, 303
 Katona József 100
 Kazai Miklós 145
 Kazinczy Ferenc 177
 Keglevich Károly 290
 Keglevich Miklós 291
 Keglevich Tasziló 344
 Kehrer Ferenc 54
 Kelcz Imre 448
 Kelemen kanonok 217
 Kelemen László 74
 Kelner Frigyes 50
 Kemény János 330
 Kempel Lipót 252
 Kenesei Péter 467
 Kenessey István 490
 Kerényi László 484
 Keresztély Ágost 218, 300
 Kilit püspök 272
 Kiegl Ferenc 58
 Kinizsi Pál 471, 483, 484
 Király József 115
 Király Kata 158
 Király Sándor 100
 Kis Marton Lajosné 361
 Kisfaludy Balázs 257
 Kisfaludy Károly 63, 75, 77, 227,
 462
 Kisfaludy Sándor 77, 227, 464, 495
 Kiss János költő 225
 Kiss János nagyprépost 277, 476
 Kisvárdai László 399
 Klauzál Gábor 188
 Kleiszrich Sámuel 62
 Klimó György 118, 125, 127, 129
 Klobusitzky Antálné 339
 Klobusitzky Ferenc 99
 Klopfinger János 47, 54
 Knezhik Károly 278
 Koháry András 342
 Koháry István 285, 329, 363, 364,
 367
 Kois Pál 85
 Koller Ignác 502, 503, 519
 Koller Jakabné 247
 Kollonich Lipót 220
 Kolozs Jeromos 497
 Komáromy János 275
 Kompolthy László 288
 Kont Miklós 16, 296
 Koósné Fáy Zsuzsánna 321
 Kopácsy József 379, 495
 Korcsmár Dénes 383
 Korocz György 180
 Kossuth Ferenc 335
 Kossuth Lajos 24, 166, 173, 179,
 335, 360
 Kostyán József 330
 Kottanner Ilona 369
 Kovács József 215
 Kovács Sebestyén 50
 König Ferenc 32
 Körösi Hajnal Sámuel 219
 Körösy György 174
 Kőszeghy László 186
 Kövess András 495
 Kray Pál 53
 Kromberger F. 82
 Kröss József 237
 Krucsay János 404
 Kuckländerné, Truchlin Katalin
 299, 301
 Kucsuk Hasszán basa 496
 Kultsár István 53
 Kurbély János György 495
 Kuzsinszky Bálint 43
 Lackner Kristóf 251
 Laczkffy István 476, 477, 492
 Laffert Ferdinánd 89
 I. Lajos (Nagy) 16, 21, 156, 165,
 202, 291, 344, 352, 369, 476
 II. Lajos 202
 Lamberg Rudolf 194
 Láng Mátyás 251
 Laszggallner Zsuzsánna 253
 I. László, Szt. 344, 387
 II. László 202
 III. László 202
 IV. László 267, 351

- László prépost 388
 Lehel vezér 419
 Leiningen Károly 141
 Lenau Miklós 235
 Lender Mária 335
 Lendvay Márton 75
 Lengyel Boldizsár 497
 Lengyel László, Lengyeltóthy 497
 Liedermann Frigyes 66
 Lipcsey Józsefné 401
 I. Lipót 15, 33
 Liptay János 440
 Liphay I. László 319
 Liszt Ferenc 63, 249, 254
 Lórántffy Zsuzsanna 172
 Lotharingiai Ferenc 366
 Lőrinc érsek 297
 Lőrinc, Rátót-nembeli 466
 Löwenburg Jánosné, Thököly
 Katalin 245
 Lubenau, Reinhold 353
 Luitprand 506
 Lyka Anasztáz 66
 Lynch, Walter 217
 Magyar Bálint 497
 Magyar Ferenc 495
 Mahmud pasa 9
 Majláth György 10
 Majthényi György 372
 Majthényi Károly 354
 Makay Antal 493
 Malonyai Pál 300
 Marcali Miklós 202
 Marcaltói Miklós 489
 Marcus Aurelius 351
 Marcibányi A. 71
 Marcibányi István 354
 Marcibányi Márton 62
 Márfy Dénes 378
 Margit, Árpádházi Szt. 350, 503
 Mária, IV. Béla felesége 369
 Mária Terézia 90, 125, 186, 187,
 188, 217, 218, 239, 252, 279, 366,
 383, 414, 479, 495, 507
 Máriaassz Mária 402
 Marie Antoinette 422
 Markos Antal 361
 Márkus Emilia 36
 Maróti László 139
 Martinovics Ignác 29
 Martinuzzi György 34, 149, 162
 Márton Mihály 497, 517
 Mártonfalvy Imre 497
 Maszy, Ferdinand 221
 Máté J. 75
 Mátray Gábor 387
 Mátyás király 9, 10, 15, 20, 21, 22,
 31, 36, 139, 165, 182, 202, 218,
 251, 286, 298, 310, 326, 338, 342,
 369, 439, 465, 471, 489, 503
 Mátyás főherceg 305
 Mauer József 354
 Mayer C. 79
 Medici, Lorenzo 66
 Meichelbeck Györgyné 259
 Melith György 394
 Mészáros Benedek 424
 Migazzi Kristóf 138, 316, 324, 331,
 342, 347, 362, 363, 364, 366, 367
 Mihály püspök 328
 I. Miklós orosz cár 154, 160
 Miklós püspök 284
 N. Miklós Mária 255
 Mikó Benedek, Pácai 413
 Miller János Ferdinand 29
 Miskolczy Ferenc 95
 Mocsy Károly 18
 Mohl Ferenc 233
 Mohl Ignác 233
 Molnár Lajos 216
 Molnitzky János 63
 Móré László 288
 Móric főispán 210
 Mosel Damján 28
 Murad pasa 9
 Murray József 215
 Musztafa pasa 514
 Nádasdy Ferenc országbíró 455
 Nádasdy Ferenc püspök 342
 Nádasdy László 202
 Nagy István, Felsőbüki (XVII.
 század) 440
 Nagy István, Felsőbüki (XIX. sz.
 eleje) 215
 Nagy Iván 320
 Nagy János 474
 Nagy Lajos régész 23, 37, 43, 53,
 357
 Nagy Mihály 309
 Nagy Pál, Felsőbüki 215, 440
 Nagy Péter, Felsőbüki 215
 Nagy Sándor tábornok 334
 Nagy Teréz, Alsószopori 214
 Nagy Tibor 84
 Nagyrevi Endre 53
 Nagyváthy Ferenc 375
 Nákó Sándor 63
 Napoleon 227, 419
 Nedeczky Károly 480
 Nemeskéri Kiss Gábor 378

- Német Péter 501
 Németh Andor 389
 Némethy József 255
 Németi József 214
 Németi János 415
 Nepauer Anna 219
 Nesselrod 122, 123, 124
 Nick János 19
 Niczky Ferenc 400
 Niczky Ferenc Vilmos 254
 Niczky Kristóf 379
 Nyiró András 348
 Odry Éva 94
 Oláh Miklós 282, 298, 302, 369, 391
 Oltványi Imre 95
 Omodé nádor 156
 Omodé püspök 444
 Ónodi Erzsébet 261
 Ónody Zsigmond 336
 Onossy János 186
 Orczy Lőrincz 292
 Orczy Paula 458
 Oszwald Antal 85
 Ottenwald Antal 350
 Ozorai Pipo l. Scolari, Filippo
 Östör László 254
 Özséb kanonok 351
 Pácai Mikó Benedek l. Mikó Benedek
 Padányi Biró Márton l. Biró Márton
 Paksi Lajos 426
 Pálffy Miklós 299, 305, 327, 427
 Palkovics András 25
 Palmberger József 72
 Palóczi Antal 172
 Palóczi György 318
 Palóczi Mihály 172
 Palotási János 419
 Patasich Ádám 99
 Patasich Gábor 97, 98
 Patay Sámuel 146
 Pauer János 20
 Paulovics István 92, 310, 317
 Paur Ádám 248
 Paur Mátyás 255
 Pázmány Péter 298
 Péchy Gábor 149
 Pejachevich Károly 250
 Pekáry Imre 73
 Perczel Mór 426
 Perényi Ferenc 222
 Perényi Gábor 172
 Perényi István 169
 Perényi Miklós 172
 Perényi Péter 172
 Pergazzi, Giovanni 15
 Pesti Boldizsár 94
 Perneszi Istvánné, Szapolyai Orsolya 492
 Péterffy János 58
 Péteri Takács Sándorné 242
 Pethe Márton 217
 Pethő Rozália, Gersei 407
 Petőfi Sándor 51, 52, 65, 77, 100, 102, 104, 173, 249, 250, 332, 340, 434, 488, 490, 504
 Petőházi Zeke György 243
 Petrovsky János 108
 Petrovsky Zsigmond 108
 Pichler Ferenc 60
 Pinelli, Battista 302
 Pippo Spano l. Scolari, Filippo
 Piri aga 299
 Pirtár Albert 518
 Pisis, Raynerus de 302
 V. Pius 370
 VI. Pius 234
 Plockinger Rezső 247
 Pogány Borbála 404
 Pogány Mária, Csebi 392
 Polakovics Simon 355
 Polimberger György 94
 Pongrácz Gusztáv 374
 Pot ispán 232
 Pozsgay János 186
 Pranter H. 72
 Prépostváry István 394
 Primos György 236, 243
 Privina 506
 Prónay Gábor 331
 Pröbstl Károly 13
 Pulszky Ferenc 328
 Püspöky András 274
 Pyrker János László 275, 279, 282, 291
 Rab Ráby 356
 Rácz Katalin 255
 Ráday Gedeon 349
 Radnóti Aladár 507
 Radvánszky Antal 103
 I. Rákóczi Ferenc 172
 II. Rákóczi Ferenc 169, 217, 274, 399
 I. Rákóczi György 153, 163, 169, 172, 268, 307
 Rákóczi Zsigmond 153, 177
 Ráskay György 331
 Ráskay Lea 87

- Ratold lovag 159
 Recsky György 289
 Recsky Zsigmond 289
 Rédei Ferenc 393
 Regal Miksa Lajos 21
 Reichenhaller Richard 246
 Reisch Tóbiás 246
 Reover Gábel 215
 Révai Miklós 59, 251
 Rhé Gyula 471
 Richter János 226
 Róbert Károly 22, 194, 202, 369
 Róland nádor 159
 Róland, Rátót-nembeli 320
 Rómer Flóris 227, 440, 512
 Roth Tamás 328
 Rottenbiller Lipót 64
 Rottenstein Ferenc 278
 Rózsa Ilona 104
 Rózsa László 85
 Rozsályi Kún László 399
 Rudnay Sándor 300, 303
 Rudnyánszky József 91
 Rudolf Ágoston 250
 Ruehltl Mihály 255
 Rupp György 38
 Rupp Károly 61
 Ruttkay József 330
 Ruttkay Mihály 330
 Sággy Ferenc 20
 Ságvári Anna 474
 Sajghó Benedek 227, 238, 239
 Salamon király 368
 Salgáry Ferdinánd 11
 II. Sándor orosz cár 362
 Sándor Antal 309
 Sándor Mihály 294
 Sándor Móric 294, 306
 Sándor Vince 21, 333
 Sandöck János 70
 Sankó Miklós 380
 Saracenus, Johannes 28
 Sarkadi Mihály 104
 Sárközy Sándor 380
 Sarolta, Géza fejedelem felesége
 486
 Sauer Erhard 169
 Sauerlatte, Guillaume de 219
 Sautermeister József Emánuel 11
 Savoyai Jenő 9, 65, 91, 353, 446
 Schilson Mihály 252
 Schittenhelm Ede 30
 Schorndorfer Ferenc 58
 Schowitsch Ábrahám 246
 Schönwisner Ferenc 38
 Schreyvogel József 58
 Schuchknecht György 298
 Schuller Károly 55
 Schumlitsch János 7
 Schwartz János Mihály 449
 Schwartz József 233
 Schwartz I. Vizner, Anna Mária
 Scolari, Filippo 27, 202, 433, 434,
 455
 Semmelweis Ignác 7
 Semsey Jób 259
 Sennyey István 458, 494
 Sigray Jakab 448
 Sik Jakab 363
 Simon bán 326
 Simon országbíró 434
 Simonyi Ágost 66
 Simonyi Borbála 68
 Simor János 304
 Simunyákné, Fejjer Katalin 214
 Sina György 17
 Sina Simon 90
 Sisery Gábor 155
 Sivó János 330
 Skultéty Zsófia 495
 Smaragd comes 370
 Somogyi Dániel 504
 Somogyi István 456
 Somogyi Jánosné, Györy Krisztina
 472
 Somssich Pongrác 382
 Splényi József 348
 Sréter György 321
 Stahrenberg Guido 336
 Stahrenberg Lajos 248
 Strobl József 233
 Stephaics József 383
 Suky Benedek 298
 Süpöcz Anna 231
 Süpöcz Mihály 231
 Szabó Ervin 79
 Szalay László 26
 Szalay Mihály 346
 Szalkai László 302
 Szánthó Mártonné 100
 Szapáry Ferenc 330
 Szapáry László 519
 Szapolyai István 471
 Szapolyai János 9, 21, 149, 202, 324
 Száraz György 91
 Száraz Juliánna 91
 Szathmáry György 122, 125, 129
 Széchenyi Antal 232, 244
 Széchenyi Ferenc 77, 210, 214, 233,
 240

- Széchenyi György 14, 218, 344, 448,
 461, 494, 495
 Széchenyi István 17, 38, 58, 494
 Széchenyi Katalin 483
 Széchenyi Zsigmond 215
 Széchy Dénes 297, 298
 Széchy Mária 448
 Szegedy János 459
 Szegedy Róza 464
 Szele Ambró 419
 Szeleczy Márton 274
 Szelepcsényi György 297, 298
 Szelestey László 460
 Szemenich Ferenc 126
 Szemere Bertalan 182
 Szemere István 90
 Szemere Pál 349
 Szemere Zsófia 155
 Szemerédy András 53
 Szentkirályi László 339
 Szentlélek Miklós Ákos 296
 Szepessy Ignác 125, 129
 Sziauvus pasa 9
 Szigeti Imre 504
 Szigeti Oswald 134
 Szigfried apát 238
 Szilágyi János 38, 43
 Szilassy László 348
 Szilassy Pál 186
 Szily Antal 333
 Szily János 440, 457, 458, 459, 514,
 515
 Szivós János 503
 Szokoli Musztafa pasa 20, 32, 33
 Szombatyi István 262
 Szondy György 318
 Szondy Zsuzsanna 490
 Szoor Sámuel 66
 Szőnyi Ottó 112
 II. Szulejmán szultán 24, 134, 305
 Taerner Pál 299
 Talabér János 473
 Tallián Ádám 330
 Tallián Boldizsár 380
 Tallián Ignác 374
 Tallián János 387
 Tallián Károly 330
 Tallián Klára 468
 Tallián Péter 240
 Táncsics Mihály 24, 79, 294
 Tarnay Mihály 186
 Tárnokházy István 98
 Taródy István 275
 Tanczer József 44
 Telegdi Csanád 282, 298, 299
 Teleki Borbála 391
 Teleki József 352
 Teleki Klára 341
 Teleki László 341
 Teleki Mihály 328, 241
 Teleki Sámuel 341
 Thallwieser Katalin 35
 Thimi Terézia 39
 Thököly Imre 149, 167, 458
 Thököly Sabbas 65
 Thúry György 501
 Thurzó Sándor 354
 Tisza Kálmán 188
 Tolcsvai Bónis László
 I. Bónis László
 Toldi Miklós (XIV. század) 77,
 315
 Toldi Miklós (XVII. század) 393
 Tomaj Pál 480
 Torma Károly 43
 Tóth Ignác 30
 Tóth István (XVIII. század) 234
 Tóth István (XIX. század) 215
 Tóth József bíró 475
 Tóth József színész 190
 Tóth Kálmán 94, 95
 Townson, Robert 39
 Török András 302
 Török Bálint 497
 Török Sándor 421
 Trajanus császár 42, 331
 Tremmel Kristóf 250
 II. Ulászló 202, 302, 313, 362, 368,
 427
 Unger Ferenc 59
 Unger Henrik 54
 Urbán József 61
 Urményi József 62, 207
 Urményi Miksa 196
 Vajda Ignác 495
 Vajky György 196
 I. Valentinianus császár 334
 Valero Antal 49
 Valkó Arisztid 354
 Vámosy Antal 203
 Várady Antal 65
 Varga Sándor 44
 Várkonyi Amadé Tádé I. Amadé
 Tádé
 Vas Gereben 428
 Vattay Borbála 328
 Vay Ábrahám 174
 Vayné, Beniczky Ilona 153
 Vecchi Gábor 134
 Vedres István 189

- Végh Péter 440
 Veli bég 9
 Verebélyi Ferenc 323
 Veresmarty Zsuzsánna 262
 Vetési Albert 502, 504
 Viczay Ádám 229
 Viczay Margit Borbála 229
 Vida István, Fegyverneki 361
 Vida László, Fegyverneki 361
 Vigyázó Antal 330
 Vilbitz Hauser 186
 II. Vilmos német császár 254
 Vilt József 218
 Virág Benedek 12
 Vitéz Győző 152
 Vitéz János 297, 299, 474
 Vitkovics Mihály 280
 Vitnyédy István 250
 Vizner, Anna Mária 67
 Volkmann Róbert 25
 Voss Károlyné, Lanfus Anna 247
 Vörösmarty Mihály 63, 197, 199, 206, 338
 Wagner Sándor 55
 Wamer György 245
 Wartensleben Vilmos 341
 Weisskirchner Anna 237
 Weisz Bernát 47
 Wenckheim Ferenc 140
 Wenckheim Frigyes 143
 Wenckheim Józsefné, Graber Terézia 139, 140
 Wenckheim Károly 138
 Wenckheim Rezső 138
 Wesselényi Kata 259
 Wesselényi Miklós 261
 Wosinszky Mór 435
 Zápolya István I. Szapolyai István
 Zatkai Jánosné 387
 Zeland, Kaplony-nembeli 506
 Zeleméri László 298
 Zichy Aladár 207
 Zichy Ferenc 201, 389, 484
 Zichy Ferenc püspök 215, 217, 218, 236
 Zichy Imre 500
 Zichy István 475, 485
 Zichy János 483
 Zichy József 382, 390
 Zichy Manó 493
 Zichy Manóné 80
 Zichy Miklós 38, 40, 334, 370
 Zichy Miklósné, Berényi Erzsébet 351, 370
 Zichy Nep. János (XIX. század eleje) 383
 Zichy Nep. János (XIX. század vége) 381
 Zichy Odön 343
 Zichy Péter 43, 370
 Zichy Péterné 39, 370
 Zinzendorf Fülöp 446
 Zrinyi Miklós, Szigetvári 133, 134, 261
 Zrinyi Miklós, a költő 134, 249
 Zwitkovich Károly 459
 Zsigmond király 9, 21, 215, 131, 194, 245, 298, 313, 314, 326, 364, 380, 433, 449, 455, 477
 Zsigmond Bálint 404
 Zsivora György 87

HELYMUTATÓ

- Aba 192
 Abádszalók 417
 Abaliget 106
 Abasár 271
 Abaújalpár 144
 Abaújdevecser 144
 Abaújkér 144
 Abaújszántó 144
 Abaújszelnok 145
 Abaújvár 145
 Abda 209
 Abod 145
 Abony 330
 Ács 294
 Acsa 331
 Acsád 438
 Acsalag 209
 Ácsteszer 294
 Adács 271
 Adánd 371
 Adásztevel 463
 Adony 192
 Adorjánháza 463
 Adorjás 106
 Agárd I. Gárdony 196
 Ágasvár I. Hasznos 320
 Ágfalva 209
 Aggtelek 145
 Agostyán 294
 Ágotakút I. Zalaszentlászló 521
 Ágyagosszergény 209
 Ajak 391
 Ajka 463
 Ajkarendek 463
 Aka 294
 Akali 463
 Akasztó 93
 Áklipusztá I. Zirc 508
 Alacska 145
 Alag 331
 Alap 192
 Alatkapuszta I. Boconád 272
 Albertfalva I. Budapest 84
 Alberti 331
 Alcsút 192
 Aldebrő 271
 Algyő 184
 Alibánfa 509
 Alpár 93
 Alsóábrány I. Bükkábrány 150
 Alsóbagod I. Bagodvitenyéd 509
 Alsóberecki 145
 Alsóberkifalva I. Körmen 446
 Alsóbogátpuszta I. Edde 376
 Alsódabas I. Dabas 336
 Alsódobsza 145
 Alsódörgicse 463
 Alsógagy 145
 Alsógalla I. Tatabánya 313
 Alsok 371
 Alsóméra 145
 Alsómocsolád 106
 Alsónémedi 331
 Alsónyék 425
 Alsóörs 464
 Alsópaty 438
 Alsópere I. Bakonynána 465
 Alsópetény 315
 Alsórajk 509
 Alsóregmec 146
 Alsóság 438
 Alsóság I. Nógrádsáp 324
 Alsósegesd 371
 Alsóseleste 438
 Alsószend I. Szalaszend 176
 Alsószőlők 438
 Alsószuha 146
 Alsótold 315
 Alsóújlak 438
 Alsóvadász 146

- Alsózsíd l. Várvölgy 501
 Alsózsolca 146
 Anarcs 391
 Andocs 371
 Andornaktálya 271
 Andrásfa 438
 Andrásida 509
 Apácatorna 464
 Apagy 391
 Aparhant 425
 Apáti l. Tihany 499
 Apátistvánfalva 438
 Apátvarasd 106
 Apc 271
 Áporka 332
 Apostag 93
 Arka 146
 Árki l. Mór 199
 Arló 146
 Arnót 146
 Ároktő 146
 Árpás 209
 Ártánd 251
 Ásványróró 210
 Aszaló 146
 Ászár 294
 Aszód 332
 Aszófő 464
 Átány 271
 Atkár 271
 Attala 371
 Babarc 106
 Babat l. Gödöllő 340
 Babócsa 371
 Bábonymegyer 372
 Babosdöbréte 509
 Babót 210
 Bácsa 210
 Bácsalmás 93
 Bácsbokod 93
 Bácsborsód 93
 Bácspuszta l. Diszel 471
 Badacsony 464
 Badacsonyládbi 464
 Badacsonytomaj 464
 Badacsonytördemic 465
 Bag 332
 Bagamér 259
 Baglyasalja 315
 Bagodvitenyéd 509
 Bagonya 509
 Bagospuszta l. Nyirmártonfalva 268
 Bággyog 210
 Baicsvár l. Nagytótfalu 120
 Baj 294
 Báj 146
 Baja 94
 Bajánsenye 438
 Bajna 294
 Bajót 295
 Bak 509
 Bakóca 106
 Bakonszeg 259
 Bakonya 106
 Bakonybél 465
 Bakonycsernye 465
 Bakonygirót 465
 Bakonyjákó 465
 Bakonykoppány 465
 Bakonynána 465
 Bakonyoszlop 465
 Bakonypéterd 465
 Bakonyság 466
 Bakonysárkány 295
 Bakonyszentiván 466
 Bakonyszentjakab 466
 Bakonyszentkirály 466
 Bakonyszentlászló 466
 Bakonyszombathely 295
 Bakonytamási 466
 Bakta 147
 Bakta l. Egerbakta 282
 Baktalórántháza 391
 Balácapuszta l. Devecser 471
 Balajt 147
 Balassagyarmat 315
 Balaton 271
 Balatonarács 466
 Balatonberény 372
 Balatonboglár 372
 Balatoncsehi 372
 Balatoncsicsó 466
 Balatonederics 467
 Balatonendréd 372
 Balatonfőkajár 467
 Balatonfüred 467
 Balatongyörök 467
 Balatonhenye 467
 Balatonkenese 468
 Balatonkeresztúr 372
 Balatonkiliti 372
 Balatonkövesd 468
 Balatonlelle 372
 Balatonöszöd 373
 Balatonrendes 373
 Balatonszabadi 373
 Balatonszázszó 373
 Balatonszemes 373
 Balatonszentgyörgy 373
 Balatonszepezd 468

- Balatonszöllős 468
 Balatonudvari 468
 Balatonújlak 373
 Balatonzamárdi I. Zamárdi 390
 Balf 210
 Balhávár I. Tahitótfalu 358
 Balinka 193
 Balkány 392
 Balmazújváros 259
 Balogfa I. Balogunyom 439
 Balogunyom 439
 Balsa 392
 Baltavár 439
 Bálványos 373
 Bana 295
 Bánd 468
 Bánfalva 147
 Bánhida I. Tatabánya 313
 Bánhorvát 147
 Bánk 316
 Bántapolcsány 147
 Bár 106
 Barabás 392
 Barabásszeg 509
 Baracska 193
 Baracspuszta I. Tatárszentgyörgy 360
 Báránd 259
 Baranyajenő 107
 Baranyaszentgyörgy 107
 Barátrét I. Felnémet 284 és Felső-tárkány 284
 Barbacs 210
 Barcika I. Kazincbarcika 160
 Barcs 373
 Bárhely I. Bárszentmihályfa 510
 Barlahida 510
 Bárna 316
 Barnag 468
 Bársonyos 295
 Bárszentmihályfa 510
 Baskó 147
 Bát I. Bedegkér 425
 Bába 425
 Bátaszék 425
 Bátor 373
 Bátmonostor 96
 Bátor 272
 Bátorkő 468
 Battonya 137
 Bática 96
 Bázakerettye 510
 Bazsi 468
 Béb 469
 Becefa 107
 Becsehely 510
 Becske 316
 Becsvölgye 510
 Bedegkér 425
 Bedő 259
 Békásmegyer I. Budapest 37
 Bekecs 147
 Békés 137
 Békéscsaba 137
 Békéssámson 137
 Békésszentandrás 137
 Bekölce 272
 Bélapátfalva 272
 Bélavár 373
 Beled 211
 Beleg 374
 Belezna 510
 Belsőbölcs I. Böcs 149
 Benczúrfalva 316
 Béndekpuszta I. Gygy 377
 Benevár I. Gyöngyös 285
 Benk 392
 Bénye 332
 Bér 316
 Bercel 316
 Berecfa I. Balatoncsicsó 466
 Beregdaróc 392
 Beregsurány 392
 Berekbözörmény 259
 Beremend 107
 Berente 147
 Beret 147
 Berettyószentmárton 260
 Berettyóújfalu 260
 Berhida 469
 Berkenye 316
 Berkesz 392
 Berkipuszta I. Tárnok 359
 Bernecebaráti 333
 Berzék 147
 Berzence 374
 Besenyőd 392
 Besenyőtelek 272
 Besenyszög 417
 Bezeréd 510
 Bezi 211
 Bia 333
 Bicsérd 107
 Bicske 193
 Biharkeresztes 260
 Biharnagybajom 260
 Bihartorda 260
 Biharugra 138
 Bikács 426
 Bikal 107

- Billegpuszta l. Lesencetomaj 480
 Biri 392
 Bisse 107
 Boba 439
 Boconád 272
 Bócsa 96
 Bocsárlapujtó 316
 Bodajk 193
 Bodmér 193
 Bodonhely 211
 Bodony 272
 Bodrog 374
 Bodroghalász 148
 Bodroghalom 148
 Bodrogkeresztúr 148
 Bodrogkisfalud 148
 Bodrogolaszi 148
 Bodrogzsadány l. Sáradsadány 171
 Bódvalenke 148
 Bódvarákó 148
 Bódvaszilás 148
 Bodvica l. Nagyatád 383
 Bogács 149
 Bogád 107
 Bogdása 107
 Bogyiszló 426
 Bogyoszló 211
 Bojt 260
 Bókaháza 510
 Bokod 295
 Bokor 317
 Boldog 272
 Boldogasszonyfa 108
 Boldogkőújfalu 149
 Boldogkővőralja 149
 Boldva 149
 Bolhás 374
 Bolhavár l. Tahitótfalu 358
 Bolondvár l. Aba 192
 Bóly 108
 Boncódfele 510
 Bonnya 374
 Bonyhád 426
 Bonyhádvarasd 426
 Boronka 374
 Borotapuszta l. Rém 103
 Borsod 149
 Borsodnásasd 149
 Borsodszemere 273
 Borsosberény 317
 Bót l. Etyek 195
 Bóta 149
 Botfa 510
 Botpalád 393
 Bottyánvár l. Paks 433
 Botykapeterd 108
 Bozsok 439
 Bó 439
 Bócs 149
 Bóde 510
 Bögepuszta l. Tótvázsony 499
 Bögöte 439
 Böhönye 374
 Bököny 393
 Bölcske 426
 Bónyrétalap 211
 Börcs 211
 Börönd l. Hagyárosbörönd 512
 Börzönce 510
 Börzsöny l. Nagybörzsöny 345
 Bősárkány 211
 Búcsú 439
 Búcsúszentlászló 511
 Budajenő 333
 Budakalász 334
 Budakeszi 334
 Budaörs 334
 Budapest
 — Aczél-utca XIII. ker. 86
 — Ady Endre-utca II. ker. Pest-
 hidegkút 35
 — Akadémia-utca V. ker. 44
 — Alagút-utca I. ker. 7
 — Albertfalva XI. ker. 84
 — Alkotmány-utca V. ker. 44
 — Alsó-erdősor VII. ker. 71
 — Alvinci-út II. ker. 30
 — Andrásy-út VI. ker. I. Sztálin-
 út 70—71
 — Angyal-utca IX. ker. 80
 — Anna-utca I. ker. 7
 — Apród-utca I. ker. 7
 — Aradi-utca VI. ker. 67
 — Arany János-utca V. ker. 44—45
 — Aranykéz-utca V. ker. 45
 — Aréna-út XIV. ker. I. Dózsa
 György-út 88
 — Árok-utca I. ker. 7
 — Árpád-utca V. ker. 45
 — Árpád-utca XV. ker. Rákos-
 palota 89
 — Atilla-körút I. ker. 7—8
 — Babits Mihály-köz I. ker. 8
 — Bacsó Béla-utca VIII. ker. 74
 — Bajcsy Zsilinszky-út páros ol-
 dal V. ker. 45
 — Bajcsy Zsilinszky-út páratlan
 oldal VI. ker. 67
 — Bajza-utca VI. ker. 67
 — Bakáts-tér IX. ker. 80

- Budapest, Balta-köz I. ker. 8
 — Bálvány-utca V. ker. I. Teleki Pál-utca 61
 — Bank-utca V. ker. 46
 — Bárczy István-utca V. ker. 46
 — Baross-utca VIII. ker. 74
 — Baross-utca IV. ker. Újpest 44
 — Bástya-utca V. ker. 46
 — Báthory-utca V. ker. 46
 — Batthyány-tér I. ker. 8
 — Batthyány-utca I. ker. 8
 — Bécsi-út 32-ig és 35-ig II. ker. 30—31
 — (Bécsi-út 4, 10, 11, 18 és 28-as számok tévesen III. ker.) 36—37
 — Bécsi-út 34-tól és 37-től 37
 — Bécsikapu-tér I. ker. 8
 — Békásmegyér III. ker. 37
 — Béla király-út XII. ker. 84
 — Béla-utca V. ker. I. Vigyázó Ferenc-utca 66
 — Bem József-utca I. ker. 9
 — Bem József-tér II. ker. 31
 — Beniczky Ferenc-utca XXII. ker. Budafok 90
 — Bérkocsis-utca VIII. ker. 74
 — Berzenczey-utca IX. ker. 80
 — Berzsenyi-utca VIII. ker. 74
 — Bethlen István-sétány I. Tóth Árpád sétány 26
 — Bimbó-út II. ker. 31
 — Blaha Lujza-tér VIII. ker. 75
 — Boglya-utca III. ker. 37
 — Bókay János-utca VIII. ker. 75
 — Bokréta-utca IX. ker. 80
 — Boldogasszony-út II. ker. Pesthidegkút-Máriaremete 35
 — Borz-utca V. ker. I. Nyáry Pál-utca 56
 — Bródy Sándor-utca VIII. ker. 75
 — Budafok XXII. ker. 90—91
 — Budafoki-út II. ker. 84
 — Budafoki-út XXI. ker. Csepel 90
 — Budakeszi-út páratlan oldal II. ker. 31
 — Budakeszi-út páros oldal XII. ker. 85
 — Budaörsi-út XI. ker. 84
 — Budatétény XXII. ker. 91
 — Budavár falai I. ker. 9
 — Buday László-utca II. ker. 31
 — Calvin-tér 1—6-ig V. ker. 46
 — Calvin-tér 7—10-ig IX. ker. 80
 — Calvin-utca III. ker. 37
 — Casino-utca I. ker. 10
 Budapest, Cinkota XVI. ker. 89
 — Citadella XI. ker. 84
 — Clark Ádám-tér I. ker. 10
 — Conti-utca VIII. ker. 75
 — Corvin-tér I. ker. 10
 — Cukor-utca V. ker. 46
 — Czákó-utca I. ker. 10
 — Cziráki-utca XIV. ker. 87
 — Czobor-utca XIV. ker. 88
 — Csalogány-utca páros old. I. ker. 10
 — Csalogány-utca páratlan oldal II. ker. 31
 — Csányi-utca VII. ker. 71
 — Csapláros-utca II. ker. 32
 — Csatárka-utca III. ker. 37
 — Csepel XXI. ker. 90
 — Cserkész-utca X. ker. 83
 — Csillaghegy III. ker. Békásmegyér 37
 — Csúcshegyi-dűlőút III. ker. 38
 — Dalmady Győző-utca V. ker. 46
 — Dalszínház-utca VI. ker. 70
 — Damjanich-utca VII. ker. 71
 — Dárda-utca I. ker. 10
 — Deák Ferenc-tér V. ker. 46
 — Deák Ferenc-utca V. ker. 47
 — Desseffy-utca VI. ker. 67
 — Diana-utca XII. ker. 85
 — Dimitrov-tér 1—6-ig V. ker. 47
 — Dimitrov-tér 7—9-ig IX. ker. 81
 — Dísz-tér I. ker. 10
 — Dob-utca VII. ker. 71
 — Doberdó-út III. ker. 38
 — Dohány-utca VII. ker. 71
 — Donáti-utca I. ker. 11
 — Dorottya-utca V. ker. 47
 — Dózsa György-út XIV. ker. 88
 — Dózsa György-utca III. ker. Békásmegyér-Csillaghegy 37
 — Döbrentei-utca I. ker. 11
 — Egyenes-utca XIV. ker. 88
 — Egyetem-tér V. ker. I. Pázmány Péter-tér 57
 — Egyetem-utca V. ker. 47
 — Eötvös-tér V. ker. 48
 — Eötvös-utca VI. ker. 67
 — Erkel-utca IX. ker. 81
 — Erzsébet-körút VII. ker. I. Lenin-körút 73
 — Erzsébet-tér V. ker. I. Sztálin-tér 61
 — Eskü-tér V. ker. I. Március 15-e-tér 52—53

- Budapest, Esterházy-utca VIII. ker.
 1. Puskin-utca 78
 — Farkastorki-út III. ker. 38
 — Fazekas-utca II. ker. 32
 — Ferenc-körút IX. ker. 81
 — Ferenc-tér IX. ker. 81
 — Ferenc József-tér V. ker. 1.
 Roosevelt-tér 58
 — Ferenciek-tere V. ker. 48
 — Fiáth János-utca I. ker. 12
 — Flórián-tér III. ker. 38
 — Folyondár-utca III. ker. 38
 — Fortuna-köz I. ker. 12
 — Fortuna-utca I. ker. 12
 — Fóti-út IV. ker. Újpest-Káposz-
 tásmegyér 44
 — Fő-tér III. ker. 38
 — Fő-utca 43-ig és 60-ig I. ker. 13
 — Fő-utca 45-től és 62-től II. ker.
 32
 — Fő-utca XXII. ker. Nagytétény
 92
 — Föld-utca III. ker. 38
 — Fővám-tér V. és IX. ker. 1.
 Dimitrov-tér 47 és 81
 — Futó-utca VIII. ker. 75
 — Fürdő-utca V. ker. 1. József
 Attila-utca 49
 — Galgóczy-utca XII. ker. 85
 — Ganz-utca II. ker. 32
 — Gellért rakpart I. ker. 1. Szent
 Gellért rakpart 20
 — Gellérthegy XI. ker. 84
 — Gercsepuszta II. ker. Pesthideg-
 kút 35
 — Gerlóczy-utca V. ker. 49
 — Gimnázium-lépcső I. ker. 1.
 Iskola-lépcső 16
 — Gítár-utca X. ker. 83
 — Gorove-utca V. ker. 49
 — Guszev-utca V. ker. 49
 — Gül Baba-utca II. ker. 32
 — Gyorskocsi-utca 15-ig és 18-ig
 I. ker. 14
 — Gyorskocsi-utca 17-től és 20-tól
 II. ker. 32
 — Gyulay Pál-utca VIII. ker. 75
 — Gyűrű-utca III. ker. 38
 — Hadnagy-utca I. ker. 15
 — Hajadon-utca I. ker. 15
 — Hajó-utca V. ker. 49
 — Hajógyár-utca III. ker. 38
 — Hajógyári sziget III. ker. 38
 — Hajós-utca VI. ker. 70
 — Halász bástya I. ker. 15
- Budapest, Halom-utca X. ker. 83
 — Harmat-utca X. ker. 83
 — Harmincad-utca V. ker. 49
 — Harrer Pál-utca III. ker. 38
 — Hársfa-utca VII. ker. 72
 — Hattyú-utca I. ker. 15
 — Hegedüs-köz I. ker. 15
 — Heinrich István-út II. ker. 32
 — Hermina-út XIV. ker. 88
 — Hidegküti-út II. ker. 1. Vörös
 Hadsereg-útja 36
 — Hold-utca V. ker. 49
 — Holló-utca VII. ker. 72
 — Honvéd-utca V. ker. 49
 — Horn Ede-utca VI. ker. 68
 — Horthy István-körút V. ker. 1.
 Tolbucin-körút 62
 — Horvát-utca II. ker. 32
 — Horváth Mihály-tér VIII. ker.
 75
 — Hőgyes Endre-utca IX. ker. 81
 — Hősök-tere XIV. ker. 88
 — Hunfalvy-utca I. ker. 15
 — Hungária-út XIX. ker. Kispest
 90
 — Hunyadi János-út I. ker. 15
 — Ibolya-utca I. ker. 15
 — Illés-utca VIII. ker. 76
 — Ince pápa (XI.)-tér I. ker. 15
 — Irányi-utca V. ker. 49
 — Iskola-lépcső I. ker. 16
 — Iskola-utca I. ker. 16
 — Izabella-utca VI. ker. 68
 — Jablonka-út III. ker. 39
 — Jégverem-utca I. ker. 16
 — Jezsuita-lépcső I. ker. 16
 — Jókai-utca VI. ker. 68
 — József-körút VIII. ker. 76
 — József-utca VIII. ker. 1—19 és
 2—20-ig (régi szám) I. Krudy
 Gyula-utca 77
 — József-utca VIII. ker. 76
 — József-utca XVI. ker. Rákos-
 szentmihály 89
 — József Attila-utca V. ker. 49
 — József nádor-tér V. ker. 50
 — Kaas Ivor-utca V. ker. 1. Nyáry
 Pál-utca 56
 — Kabók Lajos-utca VIII. ker. 76
 — Kacska-utca II. ker. 33
 — Kálmán-utca V. ker. 50
 — Kamaraerdő XI. ker. 84
 — Kámermayer Károly-utca V. ker.
 1. Bárczy István-utca 46
 — Kapás-utca II. ker. 33

- Budapest, Kapisztrán-tér I. ker. 16
 — Kaplony-utca V. ker. 50
 — Kápolna-tér X. ker. 83
 — Kápolna-utca X. ker. 83
 — Kápolna-utca XXII. ker. Buda-
 létény 91
 — Káposztásmegyer-Újpest IV.
 ker. 44
 — Karácsony Sándor-utca VIII.
 ker. 76
 — Kard-utca I. ker. 16
 — Károly-körút V. és VII. I.
 Somogyi Béla-út 59 és 74
 — Károlyi-utca V. ker. 50
 — Karpfenstein-utca VIII. ker. I.
 Karácsony Sándor-utca 76
 — Karthausi-utca XII. ker. 85
 — Kazár-utca VI. ker. 63
 — Kazinczy-utca VII. ker. 72
 — Kecské-utca III. ker. 39
 — Kecskeméti-utca V. ker. 50
 — Kékgyöngy-utca XII. ker. 85
 — Keled-utca III. ker. 39
 — Kelenhegyi-út XI. ker. 84
 — Keleti Károly-utca II. ker. 33
 — Képiró-utca V. ker. 51
 — Kerepesi-út páratlan oldal
 X. ker. 83
 — Kerepesi-út páros oldal XIV.
 ker. 88
 — Kinizsi-utca IX. ker. 81
 — Király-utca páros oldal VI. ker.
 68
 — Király-utca páratlan oldal VII.
 ker. 72
 — Királyi Pál-utca V. ker. 51
 — Kiscelli Kálmár-utca Kápolna III.
 ker. 39
 — Kiscelli-utca III. ker. 39
 — Kisfaludy-utca VIII. ker. 76
 — Kiskorona-utca III. ker. 39
 — Kispest XIX. ker. 90
 — Kiss Ernő-utca V. ker. 51
 — Kistemplom-utca VIII. ker. 76
 — Klotild-utca V. ker. 51
 — Knurr Pálné-utca III. ker. 40
 — Kolosy-tér III. ker. 40
 — Kolostor-út III. ker. 40
 — Koltói Anna-utca VIII. ker. 76
 — Kondor-út II. ker. 33
 — Kórház-utca III. ker. 40
 — Kossuth-utca XV. ker. Rákos-
 palota 88
 — Kossuth Lajos-tér V. ker. 51
 — Kossuth Lajos-utca V. ker. 51
 Budapest, Kossuth Lajos-üdülőpart
 III. ker. Békásmegyer 37
 — Koszorú-utca VIII. ker. 76
 — Kozma-utca X. ker. 83
 — Kőfaragó-utca VIII. ker. 76
 — Költő-utca XII. ker. 85
 — Könyves Kálmán-körút X. ker.
 83
 — Körönd VI. ker. 71
 — Köztelek-utca IX. ker. 81
 — Kristóf-tér V. ker. 52
 — Krisztina-körút I. ker. 16
 — Krisztina-tér I. ker. 17
 — Krudy Gyula-utca VIII. ker. 77
 — Kunfi Zsigmond-utca II. ker. 33
 — Kuruclesi-út II. ker. 34
 — Labanc-út II. ker. 34
 — Lajos-utca 34-ig és 41-ig II. ker.
 (Lajos-utca 11, 15, 20, 26, 35 és
 37-es számok tévesen III. ker.)
 40
 — Lajos-utca 36-tól és 43-tól III.
 ker. 41
 — Laktanya-utca III. ker. 42
 — Lánchíd I. ker. 17
 — Lánchíd-utca I. ker. 17
 — Láng László-utca XIII. ker. 86
 — Lant-utca I. ker. 17
 — Laudon-utca VI. ker. 69
 — Lázár-utca VI. ker. 69
 — Légszesz-utca VIII. ker. 77
 — Lenin-körút 55-től és 60-tól VI.
 ker. 69
 — Lenin-körút 53-tól és 58-ig VII.
 ker. 73
 — Liget-tér X. ker. I. Zalka Máté-
 tér 84
 — Lilium-utca IX. ker. 81
 — Lóránt-utca XII. ker. 85
 — Magdolna-utca VIII. ker. I.
 Koltói Anna-utca 76
 — Magdolna-utca XXII. ker.
 Budafok 91
 — Magyar-utca V. ker. 52
 — Makkosmária I. Budakeszi
 községnél 334
 — Maláta-utca X. ker. 83
 — Malinovszky-fasor XII. ker. 85
 — Március 15-e-tér V. ker. 52
 — Margit-híd V. ker. 53
 — Margit-körút II. ker. I. Mártírok-
 útja 34
 — Margit-rakpart I. ker. 9
 — Margitsziget XIII. ker. 86
 — Margit-utca II. ker. 34

- Budapest, Máriaremete II. ker. Pest-hidegkút 35
- Mária Terézia-tér VIII. ker. I. Horváth Mihály-tér 76
- Mária-tér I. ker. 17
- Mária Valéria-utca V. ker. 53
- Markó-utca V. ker. 54
- Mártírok-útja II. ker. 34
- Mátyás király-út XII. ker. 85—86
- Mátyás király vadaskertje falai II. ker. 34
- Mecset-utca II. ker. 34
- Medve-utca II. ker. 35
- Menház-utca II. ker. 35
- Mérleg-utca V. ker. 54
- Miatyánk-utca V. ker. 54
- Mókus-utca III. ker. 42
- Molnár-utca V. ker. 54
- Molotov-tér V. ker. 54
- Mónus Illés rakpart I. ker. I. Bem József rakpart 9
- Múzeum-körút páratlan oldal V. ker. 54
- Múzeum-körút páros oldal VIII. ker. 77
- Múzeum-utca VIII. ker. 77
- Műgyetem rakpart XI. ker. 84
- Nándor-utca V. ker. 54
- Nagy Sándor-utca V. ker. 56
- Nagymező-utca VI. ker. 69
- Nagyszében-út XI. ker. 84
- Nagyszombat-utca III. ker. 42
- Nagytemplom-utca VIII. ker. 78
- Nagytétény XXII. ker. 91
- Nádor-utca I. ker. 17
- Nap-utca VIII. ker. 78
- Némét-utca VIII. ker. I. Bacsó Béla-út 74
- Népliget X. ker. 83
- Népszínház-utca VIII. ker. 78
- Nőegylet-utca I. ker. 17
- Nyáry Pál-utca V. ker. 56
- O-utca VI. ker. 69
- Olasz fasor XII. ker. I. Malinovsky-fasor 85
- Ontóház-utca I. ker. 20
- Ora-út XII. ker. 86
- Orczy-út VIII. ker. 78
- Országház-utca I. ker. 18
- Pacsirtamező-utca III. ker. I. Knurr Pálné-utca 40
- Páfrány-út II. ker. 35
- Pala-utca I. ker. 20
- Pálffy-tér II. ker. I. Bem József-tér 31
- Budapest, Palota-tér I. ker. 20
- Pannonia-utca XIII. ker. 87
- Papnevelde-utca V. ker. 56—57
- Pasaréti-út II. ker. 35
- Paulay Ede-utca VI. ker. 69
- Páva-utca IX. ker. 82
- Pázmány Péter-tér V. ker. 57
- Perc-köz V. ker. 57
- Perczel Mór-utca V. ker. 57
- Pesti-út XVII. ker. Rákoskeresztúr 89
- Pesthidegkút II. ker. 35
- Pestszentlőrinc XVIII. ker. 90
- Péterhegyi-út XI. ker. Budafok-Kelenvölgy 84
- Pethényi-út XII. ker. 86
- Petőfi-tér V. ker. 57
- Petőfi-út XXII. Budafok 91
- Petőfi Sándor-utca V. ker. 57
- Piac-tér XXII. ker. Nagytétény 92
- Piarista-utca V. ker. 57
- Pipa-utca IX. ker. 82
- Ponty-utca I. ker. 20
- Primás-bástya I. ker. 20
- Proféta-utca VI. ker. 70
- Prohászka Ottokár-utca V. ker. I. Papnevelde-utca 56
- Puskin-utca VIII. ker. 78
- Ráday-utca IX. ker. 82
- Rákóczi-út páros oldal VII. ker. 73
- Rákóczi-út páratlan oldal VIII. ker. 78
- Rákóczi-út XVIII. ker. Pest-szentlőrinc 90
- Rákoscsaba XV. ker. 89
- Rákoskeresztúr XVII. ker. 89
- Rákosliget XVIII. ker. 89
- Rákospalota 88
- Rákosszentmihály XVI. ker. 89
- Raktár-utca III. ker. 42
- Ranolder-utca IX. ker. 82
- Reáltanoda-utca V. ker. 58
- Régiposta-utca V. ker. 58
- Remete-utca XII. ker. 86
- Reviczky-utca VIII. ker. 79
- Római fürdő III. ker. 42
- Római-út III. ker. 42
- Romanelli-utca VIII. ker. I. Illés-utca 76
- Rombach-utca VII. ker. I. Rumbach Sebestyén-utca 74
- Roosevelt-tér V. ker. 58

- Budapest, Rottenbiller-utca VII. ker. 73
- Rózsahegy-utca II. ker. 35
- Rózsák-tere VII. ker. 73
- Rumbach Sebestyén-utca VII. ker. 74
- Sánc-utca I. ker. 20
- Sándor-utca VIII. ker. I. Bródy Sándor-utca 75
- Sándor Móric-lépcső I. ker. 20
- Sas-utca V. ker. I. Guszev-utca 49
- Semmelweiss-utca V. ker. 59
- Sikátor-pusztá XV. ker. Rákospalota 89
- Síp-utca VII. ker. 74
- Só-utca V. ker. 59
- Sóház-utca IX. ker. 82
- Solymári-utca III. ker. 42
- Somogyi Béla-út páros oldal V. ker. 59
- Somogyi Béla-út páratlan oldal 74
- Soroksár XX. ker. 90
- Soroksári-út IX. ker. 82
- Sörgyár-utca X. ker. 83
- Sörház-utca V. ker. 59
- Stáhly-utca VIII. ker. 79
- Stefánia-út XIV. ker. I. Vorosilov-út 88
- Sütő-utca V. ker. 59
- Szabadság-híd V. ker. 59
- Szabadság-tér V. ker. 59
- Szajkó-utca II. ker. 35
- Szalag-utca I. ker. 20
- Szalay-utca V. ker. 59
- Szarka-utca V. ker. 59
- Szarvas Gábor-út XII. ker. 86
- Százados-út X. ker. 83
- Szebeny Antal-tér I. ker. 20
- Szemere-utca V. ker. 59
- Szendé Pál-utca V. ker. 59
- Szentcsalád-utca XIII. ker. Nagytétény 92
- Szentendrei-út III. ker. 42
- Szentendrei-utca III. ker. 57-ig és 66-ig Harrer Pál-utca 38
- Szent Gellért rakpart I. ker. 20
- Szent György-tér I. ker. 21
- Szentháromság-tér I. ker. 21
- Szentháromság-utca I. ker. 22
- Szent István-körút XIII. ker. 87
- Szent István-tér V. ker. 59—60
- Szent István-tér XXII. ker. Buda-fok 91
- Szent János-tér I. ker. 23
- Budapest, Szentkirályi-u. VIII. k. 79.
- Szent László-tér X. ker. 83—84
- Szentlélek-tér III. ker. 43
- Szép-utca V. ker. 60
- Szépvölgyi-út II. ker. 30
- Szerb-utca V. ker. 60
- Szervita-tér V. ker. 60
- Szilágyi Dezső-tér I. ker. 23
- Színház-utca I. ker. 23
- Szinyei Merse-utca VI. ker. 70
- Szirtes-út I. ker. 23
- Szív-utca VI. ker. 70
- Szőlő-utca III. ker. 43
- Szőlőkert-utca III. ker. 43
- Sztálin-tér V. ker. 61
- Sztálin-út VI. ker. 70
- Tabán I. ker. 23
- Táncsics Mihály-utca I. ker. 23
- Táncsics Mihály-utca XX. ker. Soroksár 90
- Tárnok-utca I. ker. 25
- Tavasz-utca III. ker. 43
- Tavaszmező-utca VIII. ker. I. Kabók Lajos-utca 76
- Téglá-utca II. ker. 35
- Teleki Pál-utca V. ker. 61
- Templom-utca III. ker. 43
- Teréz-körút VI. ker. I. Leninkörút 69
- Thék Endre-utca VIII. ker. 79
- Tigris-utca I. ker. 26
- Tisza István-utca I. József Attila-utca 49
- Tolbuchin-körút V. ker. 62
- Toldy Ferenc-utca I. ker. 26
- Tompa-utca IX. ker. 82
- Tóth Árpád-sétány I. ker. 26
- Tömő-utca VIII. ker. 79
- Törökbálinti-út páros oldal és 50-tól és 75-től XI. ker. 84
- Törökbálinti-út páratlan oldal XII. ker. 86
- Törökvész-út II. ker. 36
- Türr István-utca V. ker. 62
- Újpest IV. ker. 44
- Újpesti rakpart XIII. ker. 87
- Uri-utca I. ker. 26
- Ullői-út páros oldal VIII. ker. 79
- Ullői-út páratlan oldal IX. ker. 82
- Urömi-utca II. ker. 36
- Váci-körút V. és VI. ker. I. Bajcsy Zsilinszky-út 45 és 67
- Váci-utca V. ker. 62

- Budapest, Váci-út XIII. ker. 87
 — Vadász-utca V. ker. 64
 — Vajda Hunyad-utca VIII. ker. 79
 — Vajkay-utca V. ker. 64
 — Vám-utca I. ker. 30
 — Vámház-körút V. ker. I. Tol-
 buchin-körút 62
 — Váralja-utca I. ker. 30
 — Várfok-utca I. ker. 30
 — Vármegye-utca V. ker. 64
 — Városház-utca V. ker. 64
 — Városliget XIV. ker. 88
 — Városmajor-utca XII. ker. 86
 — Vas-utca VIII. ker. 86
 — Veres Pálné-utca V. ker. 65
 — Veronika-utca II. ker. 36
 — Versec-sor II. ker. 36
 — Viador-utca III. ker. 43
 — Vig-utca VIII. ker. 80
 — Vigadó-tér V. ker. I. Molotov-tér
 54
 — Vigadó-utca V. ker. 65
 — Vigszínház-utca XIII. ker. 87
 — Vigyázó Ferenc-utca V. ker. 66
 — Vihar-utca III. ker. 43
 — Vilma királynő-út VII. ker. 74
 — Vilmos császár-út V. és VI. ker.
 I. Bajcsy Zsilinszky-út 45 és 67
 — Vilma-utca IX. ker. 83
 — Virág Benedek-utca III. ker. 37
 — Vizivárosi temető XII. ker. 86
 — Vorosilov-út XIV. ker. 88
 — Vöröshadsereg-útja II. ker. 36
 — Vöröskereszt-utca III. ker. 43
 — Vörösmarty-tér V. ker. 66
 — Vörösváry-út III. ker. 43
 — Wekerle Sándor-utca V. ker.
 66—67
 — Werbőczy-utca I. ker. I. Táncsics
 Mihály-utca 23—25
 — Wurm-utca V. ker. I. Szende
 Pál-utca 59
 — Ybl Miklós-tér I. ker. 30
 — Zalka Máté-tér X. ker. 83
 — Zichy-utca III. ker. 43
 — Zichy Jenő-utca VI. ker. 71
 — Zoltán-utca V. ker. 67
 — Zrinyi-utca V. ker. 67
 — Zugliget-Disznófő XII. ker. 86
 — Zugligeti-út XII. ker. 86
 — Zsigmond-tér II. ker. 36
 — Zsigmond-utca II. ker. I. Kunfi
 Zsigmond-utca 33—34
 Bugyi 335
 Buj 393
 Buják 317
 Buzsák 374
 Büdivár I. Vámosatya 415
 Büdszentmihály 393
 Bük 439
 Bükkaranyos 149
 Bükkábrány 150
 Bükkösd 108
 Bükkszentmárton 273
 Bükkzsérc 150
 Bűrüs 374
 Büssü 374
 Büttös 150
 Cebe I. Kiskörös 103
 Cece 193
 Cégénydányád 393
 Cegléd 335
 Ceglédbercel 335
 Cekeháza I. Abaújszántó 144
 Celldömök 440
 Cered 317
 Chernelházadamonya 440
 Cibakháza 417
 Cicevár I. Tengőd 388
 Cicvár I. Mád 163
 Cigánd 150
 Cikádor I. Bátaszék 425 és Ciko
 426
 Cikó 426
 Cinkota I. Budapest 89
 Cirák 212
 Cun 108
 Csab I. Csabrendek 469
 Csabberek I. Márkó 481
 Csabdi 194
 Csabrendek 469
 Csácsbozsok 511
 Csáfordjánosfa 212
 Csaholc 393
 Csákány 375
 Csákánydoroszló 441
 Csákberény 194
 Csákvár 194
 Csanádfehéregyháza
 I. Dunavecse 97
 Csány 273
 Csányoszló 108
 Csanytelek 184
 Csapod 212
 Csaroda 393
 Császár 295
 Császártöltés 96
 Császló 393
 Csátalja 96
 Csatár 511

- Csatka 296
 Csávoly 96
 Csécse 317
 Csegöld 394
 Csehi 441
 Csehimentszent 441
 Csekút 469
 Csempeszkopács 441
 Csenger 394
 Csengersima 394
 Csengerújfalu 394
 Csenyété 150
 Csép 297
 Csépa 417
 Csepel I. Budapest 90
 Csepre 441
 Cserépfalu 150
 Cserépváralja 150
 Cserhátaláp 317
 Cserhátsurány 317
 Cserhátszentiván 317
 Cserkút 108
 Csermelháadamonya I. Chernel-
 háadamonya 440
 Csernely 150
 Cserterivár I. Hasznos 320
 Csertő 108
 Cservár I. Ajka 463
 Csesznek 470
 Csesztreg 511
 Csesztve 318
 Csetény 470
 Csév 296
 Csibrák I. Kurd 431
 Csicsó I. Hőgyész 429
 Csiklingvár I. Bakonycsérnye 465
 Csikóstóttós 109
 Csikvánd 212
 Csikvár I. Szabadbattyán 202
 Csitár 318
 Csobaj 150
 Csobánc 470
 Csobánka 335
 Csókakő 194
 Csokonyavisonta 375
 Csolnok 296
 Csomád 335
 Csombárd 375
 Csomorkány I. Hódmezővásárhely
 185
 Csongrád 184
 Csopak 470
 Csór 194
 Csorbakővár I. Szuhogy 178
 Csorna 212
 Csót 470
 Csögle 470
 Csökmő 260
 Csököly 375
 Csömör 335
 Csönge 441
 Csósz 194
 Csószpuszta I. Jásd 475
 Csóvár I. Acsa 331
 Csukás I. Szigetmonostor 357
 Csurgó 375
 Csurgónagymarton 375
 Dab I. Dömsöd 337
 Dabas 336
 Dabaspuszta I. Szóc 497
 Dabrony 471
 Dad 296
 Dág 296
 Dáka 471
 Dályok 109
 Dámóc 150
 Dancsháza 260
 Dány 336
 Darány 375
 Darnó 394
 Darnó I. Sárospatak 172
 Daruvár I. Kapospula 378
 Darvas 260
 Dávod 96
 Deákipuszta I. Nyirád 485
 Debercsény 318
 Debrecen 260
 Decs 427
 Dédes 151
 Dég 195
 Dejtár 318
 Demecser 394
 Deménd I. Demjén 273
 Demjén 273
 Dencsháza 109
 Dénesfa 212
 Derecske 264
 Derekegyház 184
 Derenk I. Szögliget 178
 Detek 151
 Detk 273
 Dévaványa 138
 Devecser 471
 Dinnyés I. Gárdony 196
 Diósberény 427
 Diósd 336
 Diósgyőr I. Miskolc 165
 Diósjenő 318
 Dióskál 511
 Diósvizlő 109

- Diszel 471
 Disznóshorvát l. Izsófalva 159
 Doba 471
 Doboz 138
 Dobronhegy 511
 Dombóvár 427
 Dombrád 394
 Domony 336
 Domoszló 273
 Dormánd 273
 Dorog 296
 Dorogháza 318
 Dozmat 441
 Döbrököz 427
 Döbrönte 472
 Döge 394
 Dömös 296
 Dömsöd 337
 Dór 212
 Döröske 442
 Drávacsehi 109
 Drávacsepely 109
 Drávafook 109
 Drávaiványi 109
 Drávapálfalva l. Barcs 373
 Drávapalkonya 109
 Drávaszabolcs 109
 Drávaszent 375
 Drávaszerdahely 109
 Drávatamási 375
 Drégelypalánk 318
 Drégelyvár l. Drégelypalánk 318
 Dubicsány 151
 Dudar 472
 Duka 442
 Dunaalmás 297
 Dunabogdány 337
 Dunaegyháza 96
 Dunaföldvár 427
 Dunaharaszti 337
 Dunakeszi l. Alag 331
 Dunakömlőd 428
 Dunapataj 96
 Dunapentele 195
 Dunaszeg 212
 Dunaszekcső 109
 Dunaszentbenedek 96
 Dunaszentgyörgy 428
 Dunaszentmiklós 287
 Dunavecse 97
 Dusnok 97
 Dúzs l. Hőgyész 429
 Ebergőc 213
 Écs 213
 Ecséd 273
 Ecseny 375
 Ecsér 337
 Ecsérpuszta l. Kővágóórs 479
 Ecskend l. Galgamácsa 339
 Edde 376
 Edelény 151
 Edelénypuszta l. Értény 428
 Edve 213
 Eger 273
 Egerág 110
 Egerbakta 282
 Egerbocs 282
 Egercsehi 282
 Egerfarmos 283
 Egerlövő 151
 Egerszalók 283
 Egerszólát 283
 Egerszög 151
 Egervár 511
 Egervölgy 442
 Egregy l. Hévíz 475
 Egreskátapuszta l. Nagykáta 345
 Egyed 213
 Egyházasdengeleg 318
 Egyházásfalva 213
 Egyházasgerge 319
 Egyházasharaszti 110
 Egyházashetye 442
 Egyházaskesző 472
 Egyházaskozár 110
 Egyházasrádóc 442
 Előszállás 195
 Emőd 151
 Encs 152
 Encsencs 394
 Endrefalva 319
 Endrőd 138
 Enying 195
 Eperjeske 395
 Epöl 297
 Ercsi 195
 Ercsvár l. Kisléta 398
 Érd 337
 Erdőbénye 152
 Erdősokonya l. Csokonyavisonta 375
 Erdőhorvát 152
 Erdőkővesd 273
 Erdőkürt 319
 Erdősmecske 110
 Erdőtarcsa 319
 Erdőtelek 273
 Érsekcsanád 97
 Érsekvadkert 319
 Értény 428

- Erzsébet 110
 Essegvár I. Szentgál 496
 Esztár 264
 Esztergár I. Nagyesztergár 482
 Esztergom 297
 Eszterháza I. Fertőd 214
 Eszteripuszta I. Cikó 427
 Ete 305
 Etes 319
 Etyek 195
 Fábiánháza 395
 Fábiánsebestyén 184
 Fácánosziget I. Szigetszentmiklós 358
 Fadd 428
 Fáj 152
 Fajsz 97
 Falubattyán 196
 Fancsal 152
 Farád 213
 Farmos 338
 Fazekasboda 110
 Fedémes 273
 Fegyvernek 417
 Fehérgyarmat 395
 Fehértó 213
 Fehérváracsurgó 196
 Fejércse 395
 Fejérkő I. Kereki 380
 Fejérkővár I. Sámsonháza 327
 Feked 110
 Felcsút 196
 Feldebrő 273
 Felnémet 273
 Felpéc 213
 Felsőábrány I. Bükkábrány 150
 Felsőbagod 511
 Felsőcéce 152
 Felsőcsatár 442
 Felsőcsepely I. Nagyvázsony 483
 Felsődabas I. Dabas 336
 Felsődobsza 152
 Felsődörgicse 472
 Felsődörög I. Talliándörög 498
 Felsőgagy 152
 Felsőgalla I. Tatabánya 313
 Felsőgörcsöny I. Nemesgörcsöny 484
 Felsőhidvég I. Kölesd 430
 Felsőkázsmárk I. Kázsmárk 160
 Felsőkelecsény 153
 Felsőmándpuszta I. Szentgyörgy-vár 496
 Felsőméra 153
 Felsőmesteri I. Mesteri 442
 Felsőmindszent 110
 Felsőmocsolád 376
 Felsőnána 428
 Felsőnyárad 153
 Felsőnyék 428
 Felsőórs 472
 Felsőpáhok 473
 Felsőpaty 442
 Felsőpetény 319
 Felsőrajk 512
 Felsőregmec 153
 Felsősáp I. Nógrádsáp 325
 Felsőseged 376
 Felsőszentiván 97
 Felsőszentmárton 110
 Felsőtárkány 274
 Felsővadász 153
 Felsőszitva 376
 Felszopor 214
 Fenékpuszta I. Keszthely 477
 Fényeslitke 395
 Fenyőfő 473
 Fenyőharasztpuszta I. Verseg 368
 Fertőboz 214
 Fertőd 214
 Fertőendréd 214
 Fertőrákos 214
 Fertőszentmiklós 215
 Fertőszéplak 215
 Fiad 376
 Filkeháza 153
 Finke 153
 Foktó 97
 Fonó 376
 Fony 154
 Forró 154
 Fót 338
 Földeák I. Óföldeák 187
 Földes 264
 Fővenypuszta I. Tác 207
 Fulókércs 154
 Furta 265
 Fügöd 154
 Füle 196
 Füleöd 385
 Fülöpszállás 97
 Fülöpös 395
 Fülöpösdaróc 395
 Fürged 428
 Füzér 154
 Füzérkomlós 154
 Füzérradvány 154
 Fűzesabony 284
 Fűzesgyarmat 138
 Fűzfőpuszta I. Vörösberény 505

- Gáborján 265
 Gacsály 396
 Gadány 376
 Gadna 154
 Gagybátor 155
 Gangyvendégi 155
 Galgaguta 319
 Galgagyörk 339
 Galgahévíz 339
 Galgamácsa 339
 Gálosfa 376
 Gamás 376
 Ganna 473
 Gánt 196
 Gara 97
 Garáb 319
 Garadna 155
 Garbolc 396
 Gárdony 196
 Garé 110
 Garta I. Kapuvár 231
 Gáva 396
 Gebe 396
 Géberjén 396
 Gecse 473
 Géderlak 97
 Gégény 396
 Gelénes 396
 Gemzse 396
 Gencsapáti 442
 Gérce 442
 Geresd 110
 Gergelyugornya 396
 Gerjen 428
 Geszt 138
 Gesztely 155
 Geszteréd 396
 Gesztes I. Várgesztes 313
 Gibárt 155
 Gige 376
 Ginzapuszta I. Alcsút 193
 Girics 155
 Gogánfa I. Egyházaskölyk 213
 Golop 155
 Gomba 339
 Gór 442
 Gordisa 111
 Göd, I. Sződ 358
 Gödöllő 339
 Gödörháza 442
 Gödre 111
 Gölle 376
 Gönc 155
 Göncruszka 156
 Gönyű 216
 Görcsöny 111
 Görcsönydoboka 111
 Görgeteg 377
 Grábóc 428
 Gulács 396
 Gutatöttös 442
 Guthpuszta I. Nyirmártonfalva 268
 Gyálarét 184
 Gyalóka 216
 Gyarmat 216
 Gyarmatpuszta I. Gyermely 306
 Gyékényes 377
 Gyenesdiás 473
 Gyepükaján 474
 Gyermely 307
 Gyirmót 216
 Gyoma 139
 Gyón 340
 Gyóró 216
 Gyömöre 216
 Gyömrő 340
 Gyöngyfa 111
 Gyöngyös 284
 Gyöngyöshalász 285
 Gyöngyöshalmaj 285
 Gyöngyöshermán 443
 Gyöngyösmellék 111
 Gyöngyösoroszi 285
 Gyöngyöspata 285
 Gyöngyössolymos 286
 Gyöngyöstarján 286
 Gyönk 429
 Győr 217
 Győrasszonyfa 228
 Györe 429
 Györköny 429
 Györság 228
 Györsövényháza 228
 Györszemere 228
 Györszentiván 229
 Györszentmárton 229
 Györtelek 397
 Győrvar 443
 Győrzámoly 229
 Gyugy 377
 Gyula 139
 Gyulafirátót 474
 Gyulaj 429
 Gyulaháza 397
 Gyulakeszi 474
 Gyulavár I. Sáp 269
 Gyulavári 140
 Gyuritypuszta I. Gara 97
 Gyüd I. Máriagyüd 117
 Gyügye 397

- Gyülevíz I. Zsira 258
 Gyüre 397
 Hagyárosbörönd 512
 Hahót 512
 Hajdubagos 265
 Hajduböszörmény 265
 Hajdudorog 265
 Hajduhadház 265
 Hajdulesdülő I. Dunaföldvár 427
 Hajdunánás 265
 Hajdusámson 265
 Hajduszoboszló 266
 Hajduszovát 266
 Hajmáskér 474
 Hajós 97
 Halap I. Baj 294
 Halászi 229
 Halimba 474
 Halmaj 156
 Hangács 156
 Hangony 156
 Hant I. Aparhant 425
 Hánta 306
 Hanyipusztá I. Erdőtelek 283
 Harangos I. Jászkarajenő 342
 Haraszt I. Mocsa 307
 Harc 429
 Harka I. Magyarfalva 233
 Harkány 111
 Háromfa 377
 Háros I. Szigetszentmiklós 358
 Harsány 156
 Harta 98
 Hásságy 111
 Hasznos 319
 Hatvan 286
 Hédervár 229
 Hedrehely 377
 Hegyesd 474
 Hegyeshalom 229
 Hegyfalva 443
 Hegyháthodász 443
 Hegyhátszentjakab 443
 Hegyhátszentmárton 443
 Hegyhátszentpéter 443
 Hegykő 229
 Hegymagas 474
 Hegymeg 156
 Héhalom 320
 Hajce 156
 Hejőbába 157
 Hejőcsaba I. Miskolc 165
 Hejőkeresztúr 157
 Hejőpapi 157
 Hejőszalonta 157
 Helesfa 111
 Hencida 257
 Hencse I. Kadarkút 378
 Hercegfalva 196
 Hercegkút 157
 Hercegszabar 111
 Hercegszántó 98
 Hercegszentmárton I. Marótszent-
 márton 118
 Hercegtöttös 111
 Heréd 287
 Héreg 306
 Herencsény 320
 Herend 475
 Herény 443
 Hermánszeg 397
 Hernádbüd 157
 Hernádkak 157
 Hernádkércs 157
 Hernádnémeti 157
 Hernádpetri 157
 Hernádszentandrás 158
 Hernádszurdok 158
 Hernádvécese 158
 Herpály I. Berettyóújfalu 260
 Hét 158
 Hete 397
 Hetes 377
 Hetvehely 112
 Hetye I. Ádánd 371
 Heves 287
 Hevesaranyos 287
 Hevesugra 287
 Hevesvezekény 287
 Hévíz 475
 Hévízgyörk 341
 Hidas 112
 Hidasnémeti 158
 Hidegkút 475
 Hidegség 230
 Hidvégárdó 158
 Himesháza 112
 Himöd 230
 Hírics 112
 Hobol 112
 Hodász 397
 Hódmezővásárhely 184
 Hódoscsepány 158
 Hollókő 320
 Homokbödöge 475
 Homokkomárom 512
 Homokszentgyörgy 377
 Homokterenye 320
 Homrogd 158
 Hont 320

- Horány I. Szigetmonostor 357
 Horpács 320
 Hort 287
 Horvátkút 377
 Horvátlövő 443
 Horvátszidány 443
 Hosszúhetény 112
 Hosszúpályi 266
 Hosszúpereszteg 443
 Hosztót 475
 Hottó 512
 Högyész 429
 Hövej 230
 Hugyag 306
 Ibafa 112
 Ibrány 397
 Igal 377
 Igar 196
 Igrici 158
 Iharos 377
 Iharosberény 377
 Ikervár 443
 Iklad 341
 Iliny 320
 Ilk 397
 Imola 159
 Imsós I. Paks 433
 Ináncs 159
 Inota 196
 Ipacsfa 113
 Ipolydamásd 341
 Ipolytarnóc 320
 Ipolyvece 321
 Iregszemcse 429
 Irsa 341
 Isaszeg 341
 Istenmezeje 287
 Istvándi 378
 Istyén I. Hercegtöttös 111
 Iszkaszentgyörgy 197
 Isztimér 197
 Ivád 287
 Iván 230
 Ivánbattyán 113
 Ivánc 444
 Izbég I. Szentendre 355
 Izmény 429
 Iza 306
 Izsák 98
 Izsákfa 444
 Izsófalva 159
 Ják 444
 Jakabháza 444
 Jakabhegy I. Mecsekalja 118
 Jakabszállás 98
 Jákfa 444
 Jánd 397
 Jánkmajtis 397
 Jánoshalma 98
 Jánosháza 445
 Jánoshida 417
 Járdánháza 159
 Jármí 398
 Jásd 475
 Jászalsószentgyörgy 417
 Jászapáti 418
 Jászárokszállás 418
 Jászberény 418
 Jászdózsa 419
 Jászfelsőszentgyörgy 419
 Jászfényszaru 419
 Jászjákóhalma 419
 Jászkarajenő 342
 Jászkisér 420
 Jászladány 420
 Jászsztentlászló 98
 Jenő I. Budajenő 333
 Jobaháza 230
 Jobbágyi 321
 Jósvaló 159
 Józsa 266
 Jut 378
 Juta 378
 Kaba 266
 Kacorlak 512
 Kács 159
 Kadarkút 378
 Kádárta 475
 Kajár 230
 Kajászószentpéter 197
 Kajdacs 430
 Kakasd 430
 Kákics 113
 Kál 287
 Kalaznó 430
 Káld 445
 Kálló 321
 Kallósd 512
 Kállósemjén 398
 Kálmánca 378
 Kalóca 512
 Kalocsa 98
 Káloz 197
 Kám 445
 Kamenyák I. Bácsborsód 93
 Kámon 445
 Kanázsvár I. Mátraderecske 289
 Kánó 159
 Kantavár I. Pécs 119
 Kántorjánosi 398

- Kány 159
 Kánya 378
 Kányavár 512
 Kapolcs 476
 Kápolna 288
 Kápolnadomb I. Kocs 307
 Kápolnapuszta I. Medina 431
 Kápolnapuszta I. Zaláta 136
 Kápolnásnýék 197
 Kapoly 378
 Kapornak I. Nagykapornak 514
 Kaposfüred 378
 Kaposmérő 378
 Kapospula 378
 Kaposszekcső 113
 Kaposszentbenedek 378
 Kaposszentjakab I. Kaposvár 379
 Kaposszerdahely 379
 Kaposújlak 379
 Kaposvár 379
 Káptalanfa 476
 Káptalantóti 476
 Kapuvár 231
 Karácsond 288
 Karád 379
 Karakó 445
 Karancsalja 321
 Karancsberény 321
 Karancskápolnahegy I. Bocsr-
 lapujtó 316
 Karancskeszi 321
 Karancsság 321
 Kárász 113
 Karcag 420
 Karcsa 159
 Karmacs 476
 Karos 160
 Kartal 342
 Kastélyosdombó 379
 Katádfa 113
 Katonavár I. Kereki 379
 Káty 98
 Katymár 99
 Káva 342
 Kazár 321
 Kazincbarcika 160
 Kázmárk 160
 Kazsok 379
 Kecel 99
 Kecskemét 99
 Kecskidülő I. Kóka 343
 Kehida 512
 Kék 398
 Kékcse 398
 Kékkút 476
 Kelebia 101
 Kelemér 160
 Kelevíz 379
 Kemece 398
 Kemence 342
 Kemendollár 513
 Kemeneshőgyész 476
 Kemenesmagasi 445
 Kemenesmihályfa 445
 Kemenespálfa 445
 Kemenessömjén 445
 Kemenesszentpéter 231
 Kémes 113
 Kenderes 420
 Kenéz 446
 Kenézlő 160
 Kenyeri 446
 Kercaszomor 446
 Kercseliget 379
 Kerecsend 288
 Kerekegyháza 101
 Kereki 380
 Kerepes 342
 Keresztény 231
 Keresztespüspöki I. Mező-
 keresztés 160
 Keresztúr I. Somogyhárság 386
 Kerkaszentmiklós 513
 Kerta 476
 Keszeg 321
 Kesznyéten 160
 Keszőhidegkút 430
 Keszthely 476
 Kesztlőc 306
 Keszű 113
 Kétdobony 322
 Kéthely I. Rábakéthely 454
 Kéthely 380
 Kéttornyulak 477
 Kétújfalu 113
 Kéty 430
 Kevermes 140
 Királd 160
 Királyegyháza 113
 Királyszentistván 478
 Kirva I. Máriahalom 307
 Kisapáti 478
 Kisar 398
 Kisasszonyfa 113
 Kisbabet 231
 Kisbágyon 322
 Kisbajom 380
 Kisbárapáti 380
 Kisbarát 231
 Kisbér 306

- Kisbózsva 160
 Kisbudmér 114
 Kiscsány I. Csányoszló 108
 Kisdém I. Bakonyság 466
 Kisdobsza 114
 Kisdörgicse 478
 Kiseccset 322
 Kisfalud 231
 Kisganna I. Ganna 473
 Kisgerge I. Egyházasgerge 319
 Kisgörbő 478
 Kisgyalán 380
 Kisgyőr 160
 Kisharsány 114
 Kishartyán 322
 Kishidegkút I. Hidegkút 475
 Kishódos 398
 Kisigmánd 306
 Kiskabafalva 114
 Kiskálló 398
 Kiskamond 478
 Kiskassa 114
 Kiskomárom 513
 Kiskorpád 380
 Kiskovácsi 478
 Kisköre 288
 Kiskörös 101
 Kiskúndorozsma 185
 Kiskúnfélegyháza 101
 Kiskúnhalas 102
 Kiskúnlacháza 342
 Kiskúnmajsa 102
 Kisléta 398
 Kislippó 114
 Kislónya I. Lónya 400
 Kislőd 478
 Kismarja 266
 Kismaros 342
 Kisnamény 399
 Kisnána 288
 Kisémedi 342
 Kisnémetegyházpuszta I.
 Bicske 173
 Kisnyárád 114
 Kisoroszi 343
 Kisórs 478
 Kispalád 399
 Kispéc 231
 Kispeszt I. Budapest 90
 Kisrosvág 160
 Kissároszlak I. Egyházas-
 rádóc 442
 Kissikátor 161
 Kissitke I. Sitke 456
 Kissomlyó 446
 Kisszállás 102
 Kisszékeley 430
 Kisszekerés 399
 Kisszentgrót I. Zalaszentgrót 520
 Kiössziget 513
 Kistálya I. Andornaktálya 271
 Kistapolca 114
 Kistarcsa 343
 Kistata I. Szil 255
 Kisterenye 322
 Kistihany I. Tihany 499
 Kistokaj 161
 Kistormás I. Kölesd 430
 Kistótfalu 114
 Kisújszállás 420
 Kisunyom 446
 Kisvác I. Vác 363
 Kisvárd 399
 Kisvarsány 399
 Kisvaszar 114
 Kiszombor 185
 Kocs 307
 Kocsér 343
 Kocsola 430
 Kocsord 399
 Kohárszentlőrinc I. Kecskemét 101
 Kóka 343
 Kolontár 478
 Komádi 266
 Komárom 307
 Komjáti 161
 Komló 114
 Komlódótfalu 399
 Komlósd 380
 Komlóska 161
 Komoró 399
 Kompolt 288
 Kondó 161
 Kondorfa 446
 Kondoros 140
 Kény 232
 Konyár 266
 Kópháza 232
 Kopócsapáti 400
 Koppányszántó 430
 Korlát 161
 Koroknya I. Nagybjom 383
 Koroncó 232
 Korpavár 513
 Kótaj 400
 Kovácskida 115
 Kovácsi I. Tevel 436
 Kovácsvágás 161
 Kozármisleny 115
 Köblény 115

- Kódombpuszta I. Hencida 266
 Kökény 115
 Kölcse 400
 Kölesd 430
 Kölked 115
 Kömlő 288
 Kömlőd 307
 Kémőró 400
 Körmend 446
 Körmendpuszta I. Kadarkút 378
 Környe 307
 Köröm 161
 Kőröshegy 380
 Kőrösladány 140
 Kőrösnagyharsány 140
 Kőrösszakál 267
 Kőrösszeg 267
 Kőrösszegapáti 267
 Kőröstarcsa 140
 Kőszeg 447
 Kőszegdorozsló 449
 Kőszegszerdahely 450
 Kötce 381
 Kőtegyán 140
 Kővágóórs 479
 Kővágószőlős 115
 Kővágótöttös 115
 Köveskál 479
 Krasznokvajda 161
 Kúnbaja 102
 Kúnhegyes 420
 Kúnmadaras 420
 Kúnszentmárton 420
 Kúnszentmiklós 102
 Kúnsziget 232
 Kup 479
 Kupa 162
 Kupavár I. Kereki 380
 Kurd 431
 Kurityán 162
 Kustánszeg 513
 Kustány 513
 Kutas 381
 Külsőbócs I. Bócs 149
 Külsővat 479
 Küngös 479
 Kürtöspuszta I. Pusztakovácsi 384
 Lábatlan 307
 Lábod 381
 Láca 162
 Lad 381
 Ládbesenyő 162
 Ládpetri 162
 Lajoskomárom 197
 Lajosmizse 102
 Lak 162
 Lakócsa 381
 Lánycsók 115
 Lápafő 431
 Lapáncsa 115
 Laposmező I. Zalaszántó 506
 Lapujtó I. Bocsarlapujtó 316
 Laskod 400
 Latorvár I. Sály 171
 Látrány 381
 Lázi 479
 Lazsnakpuszta I. Nagykanizsa 514
 Leányfalu 343
 Leányvár 307
 Leányvár I. Kaposszekcső 113
 Leányvár I. Süllyáp 354
 Lébény 232
 Legénd 322
 Legyesbénye 162
 Léh 162
 Lengyeltői 381
 Lenti 513
 Lentiszombathely 513
 Lepsény 197
 Lesenceistván 479
 Lesencenémethalu 480
 Lesencetomaj 480
 Letenye 513
 Letkés 343
 Levél 232
 Levelek 400
 Lipárt I. Vasszécsény 461
 Lipót 232
 Liptód 116
 Lisperzentadorján 514
 Litér 480
 Litka 162
 Litke 322
 Lócs 450
 Lókút 480
 Lónya 400
 Lórév 343
 Lovas 480
 Lovasberény 197
 Lovászpata 480
 Lökősháza 140
 Lövő 232
 Lőrinci 288
 Lövöld I. Városlőd 500
 Lövőpetri 401
 Lucfalva 322
 Ludányhalászi 322
 Ludas 289
 Luka I. Bodroghalom 148
 Maconka 289

- Mád 162
 Madaras 102
 Madocsa 431
 Maglóca 233
 Maglód 343
 Mágócs 116
 Magosliget 401
 Magyaralmás 198
 Magyaratád 382
 Magyarbánhegyes 140
 Magyarbarnag l. Barnag 468
 Magyarbóly 116
 Magyarcsanád 185
 Magyarreggy 116
 Magyarregres 382
 Magyarfalva 233
 Magyarhertelend 116
 Magyarhomorog 267
 Magyarkeszi 431
 Magyarkút l. Nógrádverőce 347
 Magyarlad l. Lad 381
 Magyarlukafa 116
 Magyarmecske 116
 Magyarándor 322
 Magyaróvár l. Mósommagyaróvár 234
 Magyarpolány 481
 Magyarsarlós 116
 Magyarszecsőd 450
 Magyarszék 116
 Magyarszentiván l. Királyegyháza 113
 Magyarszombatfa 450
 Magyarújfalu l. Kétújfalu 113
 Magyarürög l. Mecsekalja 118
 Majk l. Oroszlány 308
 Majos 431
 Makád 343
 Makkoshotyka 163
 Makkos Mária l. Budakeszi 334
 Maklár 289
 Makó 185
 Málom 117
 Mályi 163
 Mályinka 163
 Máma l. Vörösberény 505
 Mánd 401
 Mándok 401
 Mánfa 117
 Mány 198
 Marcali 382
 Marcaltó 481
 Márévár l. Magyarreggy 116
 Márfa 116
 Máriabesnyő 344
 Máriagyüd 116
 Máriahalom 307
 Máriakálnok 233
 Máriakésménd 116
 Márianosztra 344
 Máriapócs 401
 Máriaremete l. Budapest 35
 Markáz 289
 Márkó 481
 Markóc 116
 Markotabödöge 233
 Marócsa 117
 Márók 118
 Márokpapi 401
 Marótszentmárton 118
 Martonvásár 198
 Martonyi 163
 Mátészalka 401
 Matolcs l. Tunyogmatolcs 413
 Mátraballa 289
 Mátraderecske 289
 Mátrafüred l. Gyöngyös 285
 Mátramindszent 323
 Mátranovák 323
 Mátraszele 323
 Mátraszöllös 323
 Mátraverebély 323
 Mátyus 402
 Mecsekalja 118
 Mecsekjánosi 118
 Mecseknádasd 118
 Mecsekszentkút l. Mecsekalja 118
 Medina 431
 Megyaszó 163
 Megyefa 118
 Megyer l. Győrszentiván 229
 Méhkerék 141
 Méhtelek 402
 Mekényes 119
 Mélykút 103
 MENCHSHELY 481
 Mende 344
 Ménésipuszta l. Értény 428
 Ménfőcsanak 233
 Menykepuszta l. Bánd 468
 Merenye 119
 Mérges 233
 Mérk 402
 Merkepuszta l. Vése 389
 Mernye 382
 Mesterháza 450
 Mesteri 450
 Mesteri l. Márkó 481
 Meszes 163
 Meszlen 450

- Mesztegnyő 382
 Mezőberény 141
 Mezőcsát 163
 Mezőcsokonya 382
 Mezőgyán 141
 Mezőkeresztes 163
 Mezőkomárom 198
 Mezőkopáncs I. Makó 186
 Mezőkovácsháza 141
 Mezőkövesd 164
 Mezőladány 402
 Mezőlak 481
 Mezőnagy Mihály 164
 Mezőőr 234
 Mezőpeterd 267
 Mezősas 267
 Mezőszilas 198
 Mezőtárkány 289
 Mezőtúr 420
 Mezőzombor 164
 Mihályfa 482
 Mihálygerge 323
 Mihályháza 482
 Mihályi 234
 Mike 382
 Mikebudapuszta I. Irsa 341
 Mikepércs 267
 Miklósfá 514
 Miklósi 382
 Mikófalva 289
 Mikóháza 164
 Mikosszéplak 450
 Milej 514
 Milota 402
 Mindszent 187
 Mindszentkállya 482
 Mindszentpuszta I. Mezőőr 234
 Miske 103
 Miskolc 164
 Mészla 431
 Mocsa 317
 Mogyoród 344
 Mogyorósbánya 307
 Mogyoróska 165
 Moha 198
 Mohács 119
 Mohora 323
 Molnári 514
 Molvány 119
 Monaj 166
 Monok 166
 Monor 345
 Monostorapáti 482
 Monostorligetpuszta I. Galgahévíz 339
 Monostorpályi 267
 Monoszló 482
 Mór 198
 Mórággy 431
 Mórchida 234
 Mosdós 382
 Moson I. Mosonmagyaróvár 234
 Mosonmagyaróvár 234
 Mosonszentmiklós 236
 Mozgó 382
 Mócsény 432
 Mőzs 432
 Mucsfa 432
 Mucsi 432
 Mucsony 166
 Mumor 514
 Muraszemenye 514
 Nábrád 402
 Nadap 199
 Nádasd 450
 Nádasladány 199
 Nádudvar 267
 Nádújfalu 289
 Nágócs 382
 Nagyacsád 482
 Nagyalásony 482
 Nagyar 402
 Nagyatád 383
 Nagybajom 383
 Nagybakónak 514
 Nagybánhegyes 141
 Nagybaracská 103
 Nagybarát 236
 Nagybarca 166
 Nagybárkány 323
 Nagybátony 324
 Nagyberény 383
 Nagyberki 383
 Nagybicsérd I. Bicsérd 107
 Nagybörzsöny 345
 Nagycenk 236
 Nagycsákány I. Csákánydoroszló 441
 Nagycsepely 383
 Nagydém 482
 Nagydobos 402
 Nagydobsza 119
 Nagydorog 432
 Nagyecsed 402
 Nagyesztergár 482
 Nagyfüged 289
 Nagyanna I. Ganna 473
 Nagygéc 402
 Nagygens I. Gencsapáti 442
 Nagygeresd 450

- Nagygomba l. Marcali 382
 Nagygörbő 483
 Nagyhajmás 119
 Nagyhalász 402
 Nagyharsány 120
 Nagyhódos 402
 Nagyigmánd 307
 Nagyiván 421
 Nagykálló 403
 Nagykanizsa 514
 Nagykapornak 514
 Nagykáta 345
 Nagykereki 267
 Nagykinizs 166
 Nagykónyi 432
 Nagykorpád 383
 Nagykovácsi 345
 Nagykovácsipuszta l. Pomáz 352
 Nagykozár 120
 Nagykökényes 290
 Nagykőrös 346
 Nagykőrü 421
 Nagylak 187
 Nagyláng l. Soponya 201
 Nagylengyel 515
 Nagyléta 268
 Nagylóc 324
 Nagylónya l. Lónya 400
 Nagylózs 236
 Nagymányok 432
 Nagymaros 347
 Nagynarda 451
 Nagynyárad 120
 Nagyoroszi 324
 Nagypall 120
 Nagypeterd 120
 Nagypirit 483
 Nagypöse l. Pöse 454
 Nagyrábé 268
 Nagyrákos 451
 Nagyrécse 515
 Nagyréde 290
 Nagyrev 421
 Nagyrozvagy 166
 Nagysáp 308
 Nagysimonyi 451
 Nagysitke l. Sitke 456
 Nagyszakácsi 383
 Nagyszékely 432
 Nagyszekeres 403
 Nagyszokoly 432
 Nagytálya 290
 Nagytarcsa 347
 Nagytétény l. Budapest 91
 Nagytevel 483
 Nagytótfalu 120
 Nagyunyom l. Balogunyom 439
 Nagyvarsány 403
 Nagyvázsony 483
 Nagyvejke 432
 Nagyveleg 199
 Nagyvisnyó 290
 Nána l. Kisnána 288
 Napkor 403
 Nárái 451
 Naszály 308
 Nekézseny 166
 Nemesapáti 515
 Nemesbikk 166
 Nemesborzova 403
 Nemesbőd 451
 Nemescsó 451
 Nemesdéd 383
 Nemesgörszöny 484
 Nemesguilács 484
 Nemeske 120
 Nemeskér 237
 Nemeskisfalud 383
 Nemeskolta 451
 Nemesládony 452
 Nemesleányfalu 484
 Nemesnádudvar 103
 Nemesnép 515
 Nemespécsely 484
 Nemesrádpuszta l. Bugyi 335
 Nemesrádó 515
 Nemesördemic l. Badacsony-
 tördemic 465
 Nemesvámos 484
 Nemesvid 384
 Nemesvis l. Répcevis 242
 Nemesvita 484
 Németbarnag l. Barnag 468
 Németbóly l. Bóly 108
 Németegres l. Somogyegres 385
 Németi 120
 Németkér 433
 Németlad l. Lad 381
 Németmárok l. Márok 118
 Németpalkonya l. Palkonya 121
 Nemti 324
 Neszmély 308
 Nézsza 324
 Nick 452
 Nikla 384
 Nógrád 324
 Nógrádkövesd 324
 Nógrádmarcal 324
 Nógrádmegyér 324
 Nógrádsáp 324

- Nógrádsipek 325
 Nógrádszakál 325
 Nógrádverőce 347
 Nóráp 484
 Noszlop 485
 Noszvaj 166
 Nova 515
 Novajdrány 157
 Nőtincs 325
 Nyalka 237
 Nyárad 485
 Nyáregyháza 347
 Nyáriakol 465
 Nyársapáti I. Nagykörös 346
 Nyék I. Kápolnásnyék 197
 Nyékládháza 167
 Nyergesújfalú 308
 Nyim 384
 Nyirábrány 268
 Nyiracsád 268
 Nyirád 485
 Nyiradony 268
 Nyirbakta I. Baktalórántháza 391
 Nyírbátor 403
 Nyírbéltek 404
 Nyírbogát 405
 Nyírbogdány 405
 Nyircsászári 405
 Nyirderzs 405
 Nyíregyháza 405
 Nyírgelse 405
 Nyírgyulaj 405
 Nyíri 167
 Nyíribrony 405
 Nyírvákó 405
 Nyírkársz 406
 Nyírkércs 406
 Nyírlakpuszta I. Zalagyömrő 505
 Nyírlövő 406
 Nyírmada 406
 Nyírmártonfalva 268
 Nyírmeggyes 406
 Nyírmihálydi 406
 Nyírparasznya 406
 Nyírpazony 406
 Nyírrét I. Diósjenő 318
 Nyírtass 407
 Nyírtét 407
 Nyírtura 407
 Nyírvásári 407
 Nyomár 167
 Nyomja I. Szederkény 133
 Nyögér 452
 Nyugotszenterzsébet 120
 Nyul 237
 Ócsa 348
 Ófehértó 407
 Óföldrők 187
 Óhid 485
 Okány 141
 Ókéske I. Tiszakécske 105
 Okorág 121
 Ókút I. Szentendre 357
 Ólad 452
 Olasz 121
 Olaszfa 452
 Olaszfalu 485
 Olaszliszka 167
 Olcsva 407
 Olcsvaapáti 407
 Old 121
 Ólmod 452
 Ómalomsok 237
 Omodévár I. Gönc 156
 Ond 167
 Ondód 452
 Onga 167
 Ónod 167
 Ópályi 407
 Orci 384
 Ordas 103
 Orfű 121
 Orgovány 103
 Ormándlak 515
 Oros 407
 Orosháza 141
 Oroszlány 308
 Oroszló 121
 Osló 238
 Ostffyasszonyfa 452
 Oszkó 452
 Osztopán 384
 Óvár I. Hasznos 320
 Óvár I. Szigliget 497
 Ózd 167
 Ozora 433
 Ócs 485
 Ócsény 433
 Ócsöd 421
 Ólbő 452
 Ólbőpuszta I. Tárkány 311
 Ór 408
 Órbajánháza I. Bajánsenye 438
 Óreglak 384
 Órhalom 325
 Óriszentpéter 452
 Órkény 348
 Órszentmiklós 348
 Órvény 421
 Órvényes 485

- Ósagárd 325
 Ósi 485
 Őskü 485
 Ottevény 238
 Ötvöskónyi 384
 Pácín 168
 Pacsa 515
 Pacsirtadúló l. Kiskőrös 101
 Padrag 486
 Páhi 103
 Páka 516
 Pákozdi 200
 Paks 433
 Pálfa 433
 Pálháza 168
 Páli 238
 Palkonya 121
 Pálmonostora 103
 Palotabozsok 121
 Palotás 325
 Paloznak 486
 Pamlény 168
 Pánd 348
 Pankasz 453
 Pannonhalma 238
 Pányok 168
 Pap 408
 Pápa 486
 Pápadereske 491
 Pápakovácsi 491
 Pápanyógér 491
 Pápateszér 491
 Papkeszi 491
 Pápoc 453
 Papos 408
 Parád 290
 Parasznya 168
 Pári 433
 Paszab 408
 Pásztó 325
 Pata 121
 Patacs l. Mecsekalja 118
 Patak 326
 Pátka 200
 Patlang l. Zomba 437
 Pátroha 408
 Páty 348
 Pátyod 408
 Pázmánd 200
 Pázmándfalu 239
 Pécel 348
 Pecöl 453
 Pécs 121
 Pécsvarad 129
 Péli-földszentkereszt l. Bajót 295
 Pellérd 130
 Pély 290
 Penc 349
 Penyige 408
 Pér 239
 Perbál 349
 Pere 168
 Peremarton l. Berhida 469
 Perenye 453
 Peresznye 453
 Peresztég 240
 Perkáta 200
 Perőcsény 349
 Pesthidegkút l. Budapest 35
 Pestszentlőrinc l. Budapest 90
 Peterd 130
 Péteri 350
 Pétervására 290
 Petneháza 408
 Petőmihályfa 453
 Petrikeresztúr 516
 Piliny 326
 Pilis 350
 Pilisborosjenő 350
 Piliscsaba 350
 Pilismarót 309
 Pilisszántó 350
 Pilisszentiván 351
 Pilisszentkereszt 351
 Pilisszentlászló 351
 Pilisszentlélek 309
 Pilisvörösvár 351
 Pinchely 433
 Pinkamindszent 453
 Pinnye 240
 Piricse 408
 Piszke 309
 Pocsaj 268
 Pócsmegyer 351
 Pócspetri 408
 Podmaniczky-major l. Pomáz 352
 Pogányszentpéter 384
 Pogányvár l. Vál 207
 Pókaszepetk 516
 Póla l. Becsehely 510
 Polgárdi 200
 Polgárváros l. Zalaszentgrót 520
 Pomáz 352
 Porcsalma 409
 Pornóapáti 454
 Poroszló 290
 Porrogszentkirály 384
 Pórszombat 516
 Porva 491
 Pósa 454

- Pótharaszti l. Nyáregyháza 347
 Potyipusztai l. Csehimindszent 441
 Pölske 516
 Pölskefő 516
 Pöse 454
 Prónayfalva l. Tázlár 104
 Prügy 168
 Pula 492
 Pusztaberki 326
 Pusztacsalád l. Csapod 212
 Pusztadobos 409
 Pusztaderics 516
 Pusztafalu 168
 Pusztagarabpusztai l. Cserhát-
 szentiván 317
 Pusztahidvég l. Sarud 291
 Pusztakovácsi 384
 Pusztamagyaród 516
 Pusztapalota l. Várpalota 501
 Pusztapótharaszti l. Nyáregyháza
 347
 Pusztaráboly l. Poroszló 291
 Pusztaradvány 168
 Pusztaszentimre l. Akasztó 93
 Pusztaszentmihály l. Kisigmánd 306
 Pusztaszer 187
 Pusztaszikszó l. Füzesabony 284
 Pusztavacs 352
 Pusztavám 200
 Pusztavár l. Komlócska 161
 Pusztavár l. Nemescsépegy 484
 Pusztavárdülő l. Szabadhidvég 202
 Putnok 168
 Püski 240
 Püspökbogád l. Bogád 107
 Püspökhatvan 352
 Püspökladány 268
 Püspöklak 130
 Püspökmolnári 454
 Püspöknádasd l. Mecseknádasd 118
 Püspökszenterzsébet l. Erzsébet 110
 Püspökszentlászló l. Hosszúhetény
 112
 Püspökszilágy 352
 Rábacsanak 240
 Rábacsécsény 240
 Rábahidvég 454
 Rábakecöl 240
 Rábakethely 454
 Rábakovácsi 454
 Rábamolnári l. Püspökmolnári 454
 Rábapatona 241
 Rábapordány 241
 Rábasebes 241
 Rábasömjén 454
 Rábaszentandrás 241
 Rábaszentmihály 241
 Rábaszentmiklós 241
 Rábaszovát 241
 Rábatamási 241
 Rábatótfalu 454
 Rábcaapi 242
 Rácalmás 200
 Ráckeresztúr 200
 Ráckeve 352
 Rácmecke l. Erdősmecke 110
 Rácpetre l. Újpetre 135
 Ráctöttös l. Hercegtöttös 111
 Rád 353
 Rádfalu 130
 Radostyán 169
 Rádpusztai l. Látrány 381
 Ragály 169
 Rajka 242
 Rakamaz 409
 Rákoscaba l. Budapest 89 és 90
 Rákoskeresztúr l. Budapest 89
 Rákosliget l. Budapest 89
 Rákospalota l. Budapest 88
 Rákosszentmihály l. Budapest 89
 Ramocsaháza 409
 Rápolit 409
 Rásonysápberencs 169
 Rátka 169
 Rátót 454
 Ravasz 242
 Recsk 291
 Réde 309
 Regéc 169
 Resöly 434
 Rém 103
 Rendes l. Balatonrendes 373
 Répcecsáford l. Csáfordjánosfa 212
 Répcejánosfa l. Csáforjánosfa 212
 Répcelak 454
 Répceszemere 242
 Répceszentgyörgy 455
 Répcevis 242
 Resznek 516
 Rétközberencs 409
 Rétság 326
 Révarányos 409
 Révfalu 130
 Révfülöp 492
 Révleányvár 169
 Rezi 492
 Ricse 169
 Rimóc 326
 Rinyahosszúfalva 384
 Rinyakovácsi 385

- Rinyaújlak 385
 Rinyaújnép 385
 Rohod 409
 Romhány 326
 Romlottvár I. Szentgyörgyvár 496
 Rozsály 409
 Rózsaszentmárton 291
 Röjtökmuzsaj 242
 Rudabánya 169
 Rudabányácska 170
 Rum 455
 Sabarhegy I. Kékkút 476
 Ságpuszta I. Akali 463
 Ságújfalu 326
 Ságvár 385
 Sajóbábony 170
 Sajóecseg 170
 Sajóhidvég 170
 Sajóivánka 170
 Sajókápolna 170
 Sajókaza 170
 Sajókazinc I. Kazincbarcika 160
 Sajókeresztúr 170
 Sajólád I. Ládpetri 162
 Sajólászlófalva 170
 Sajónémeti 170
 Sajópálfalva 171
 Sajópetri I. Ládpetri 162
 Sajópüspöki 171
 Sajószentpéter 171
 Sajószöged 171
 Sajóvámos 171
 Sajóvárkony I. Ózd 168
 Sajóvelezd 171
 Sajtoskál 455
 Salamonfa I. Zsira 258
 Salföld 493
 Salgótarján 326
 Salgóvár I. Salgótarján 326
 Salköveskút 455
 Salomvár 516
 Sály 171
 Sámód 130
 Sámsonháza 327
 Sand 516
 Sáp 269
 Sára I. Sáradsadány 171
 Sáradsadány 171
 Sárbogárd 200
 Sárregres 201
 Sárhida 516
 Sári 354
 Sáripusztá I. Katymár 99
 Sáripusztá I. Kéthely 380
 Sárísáp 309
 Sarkad 141
 Sarkadkeresztúr 142
 Sárkeresztos 201
 Sárkeresztúr 201
 Sárkeszi 201
 Sárosd 201
 Sárospatak 172
 Sárpilis 434
 Sárretudvari 269
 Sarród 243
 Sárszentágota 201
 Sárszentlőrinc 434
 Sarud 291
 Sarvalyforrás 493
 Sárvár 455
 Sásd 131
 Sáska 493
 Sata 174
 Sátoraljaiújhely 174
 Sé 456
 Selyeb 175
 Semjén 175
 Sényő 409
 Seregélyes 201
 Serényifalva 175
 Sikátor 493
 Sikátorpuszta I. Fót 339
 Siklós 131
 Siklósbodony 131
 Siklósnagyfalva 131
 Sima 175
 Simaság 456
 Simontornya 434
 Siófok 385
 Siómaros 385
 Sirok 291
 Sitke 456
 Solt 103
 Soltszentimre 103
 Soltvadkert 104
 Sóly 493
 Solymár 354
 Som 385
 Somberek 131
 Somlósöllős 493
 Somlóvár I. Doba 471
 Somlóvásárhely 493
 Somlyóhegy I. Polgárdi 200
 Somlyóhegy I. Tarján 311
 Somogyacsa 385
 Somogyaszaló 385
 Somogybükkösd 385
 Somogydöröcske 385
 Somogyegres 385
 Somogyfajs 385

- Somogyhárság 386
 Somogyhatvan 386
 Somogyjád 386
 Somogysámsón 386
 Somogysárd 386
 Somogyszentpál 386
 Somogyszil 386
 Somogyszob 386
 Somogytúr 386
 Somogyudvarhely 386
 Somogyvámos 386
 Somogyvár 387
 Somogyviszló 387
 Somolypusztá l. Regöly 434
 Somoskő 327
 Somoskőújfalú 327
 Sonkád 409
 Soponya 201
 Sopron 243
 Sopronbánfalva l. Sopron 253
 Sopronhorpács 254
 Sopronkövesd 254
 Sopronnémeti 254
 Sopronszécsény 254
 Sorkifalud 456
 Sorokpolány 456
 Soroksár l. Budapest 90
 Sós-kút 201
 Sóstókál l. Kővágóórs 479
 Sósvertike 132
 Söjtör 516
 Söpte 456
 Sövényháza 187
 Sukoró 201
 Sumony 132
 Súr 309
 Surd 517
 Susán l. Hódmezővásárhely 185
 Sükösd 104
 Sülysáp 354
 Sümeg 494
 Sümegcsehi 495
 Sümegprága 495
 Süttő 310
 Süttör 254
 Szabadbattyán 202
 Szabadegyháza 202
 Szabadhidvég 202
 Szabadszállás 104
 Szabadszentkirály 132
 Szabás 387
 Szabolcs 409
 Szabolcsveresmart 410
 Szada 354
 Szádvár l. Szödliget 178
 Szajk 132
 Szajla 291
 Szajol 421
 Szák 310
 Szakácsi 175
 Szakadát 434
 Szakály 434
 Szakcs 434
 Szakmár 355
 Szakoly 410
 Szakony 255
 Szala l. Szalaszend 176
 Szalacska l. Nagyberki 383
 Szalafő 456
 Szalaszend 176
 Szalatnak 132
 Szálka 435
 Szalkszentmárton 104
 Szalonna 176
 Szamosangyalos 410
 Szamosbecs 410
 Szamoskér 410
 Szamossályi 410
 Szamosszeg 410
 Szamostatárfalva 410
 Szamosújlak 410
 Szanda 327
 Szany 255
 Szápár 495
 Szaporca 132
 Szár 202
 Szárász 132
 Szárazberencs l. Rásonysápberencs
 169
 Szárazd 435
 Szárazkék 176
 Szárföld 255
 Szarkavár l. Solymár 354
 Szarvas 142
 Szarvasgede 327
 Szarvaskend 456
 Szarvaskő 291
 Szászd l. Nagyhalász 402
 Szászfá 176
 Szászvár 132
 Szatmárcseke 410
 Szatmárökörítő 410
 Szátok 327
 Szava 132
 Százhalombatta 355
 Szebény 132
 Szécsénke 327
 Szécsény 327
 Szécsényfalu 328

- Szécsényhalászi l. Ludányhalászi 322
 Szécsisziget 517
 Szederkény 133
 Szeged 187
 Szeghalom 142
 Szegvár 190
 Székely 411
 Székesfehérvár 202
 Szekszárd 435
 Szeliddülő l. Dunapataj 96
 Szemenye 456
 Szemere 176
 Szend 310
 Szendehely 328
 Szendrő 176
 Szendrőlád 177
 Szenna 387
 Szentandráspart l. Galgahévíz 339
 Szentantalfa 496
 Szentbalázs 387
 Szentbékálla 496
 Szentdénes 133
 Szentdienes l. Szentdénes 133
 Szentdomonkos l. Tarnalelesz 292
 Szentendre 355
 Szentes 190
 Szentgál 496
 Szentgáloskér 387
 Szentgotthárd 457
 Szentgyörgyhegy 517
 Szentgyörgyvár 496
 Szentgyörgyvölgy 517
 Szentháromságpuszta l. Vokány 136
 Szentimre l. Soltszentimre 103
 Szentistván 177
 Szentistvánbaksa 177
 Szentivánfa 457
 Szentkirály 457
 Szentkirály l. Dunapataj 96
 Szentkirályszabadja 496
 Szentkút l. Csobánka 335
 Szentkút l. Jásd 475
 Szentkút l. Vát 461
 Szentkútpuszta l. Mátraverebély 323
 Szentlászló 133
 Szentlélek l. Dédes 177
 Szentlőrinc 133
 Szentlőrinckáta 357
 Szentmártonkáta 357
 Szentmihálydomb l. Balatonyörök 467
 Szentmihályfa l. Böde 510
 Szentmihályfa l. Hottó 512
 Szentpéter l. Kisoroszi 343
 Szentpéterfa 457
 Szentpéterföldre 517
 Szentpéterszeg 269
 Szentpéterúr 517
 Szentsimon 177
 Szentvid l. Velem 461
 Szenyér 387
 Szepetnek 517
 Széphalom 177
 Szerecsény 255
 Szeremle 104
 Szerencs 177
 Szerep 269
 Szergény 457
 Szigetcsép 357
 Szigetmonostor 357
 Szigetszentmárton 357
 Szigetszentmiklós 357
 Szigetújfalu 357
 Szigetvár 133
 Szigliget 497
 Szihalom 291
 Szikszó 177
 Szil 255
 Szilágy 134
 Szilasbálhás l. Mezőszilas 198
 Szilsárcány 255
 Szilvásszentmárton 287
 Szilvásvárad 291
 Szin 178
 Szinpetri 178
 Szirák 328
 Szirma 178
 Szob 358
 Szokolya 358
 Szólád 388
 Szolgaegyháza l. Szabadegyháza 202
 Szolnok 421
 Szombathely 457
 Szomod 310
 Szomolya 178
 Szomolyapuszta l. Borsosberény 317
 Szomor 310
 Szorosad 388
 Szóc 497
 Szóce 459
 Szőcsény l. Felsőzsitva 376
 Sződ 358
 Szögliget 178
 Szőkehalompuszta l. Cegléd 335
 Szőlős l. Szigetszentmiklós 358
 Szöllőсарdó 178
 Szőny 310
 Szőreg 190
 Szörény 134

- Sztaravoda I. Szentendre 357
 Suha 292
 Szuhafő 178
 Szuhogy 178
 Szulok 388
 Szurdokpüspöki 328
 Szűcs 497
 Szücsi 292
 Szügy 328
 Szűr 134
 Tab 388
 Tabajd 206
 Tác 207
 Tahitótfalu 358
 Takácsi 497
 Tákos 411
 Taksony 359
 Taktaharkány 178
 Taktakenéz 178
 Taktaszada 178
 Talliándörög 498
 Tállya 179
 Tálod I. Nagyvázsony 483
 Tamási 435
 Tamáskáta I. Szentmártonkáta 357
 Tanakajd 460
 Táp 256
 Tápé 190
 Tápióbitske 359
 Tápiógyörgye 359
 Tápióság 359
 Tápiósáp I. Süllysáp 354
 Tápiósüly I. Süllysáp 354
 Tápiószecső 359
 Tápiószele 359
 Tápiószentmárton 359
 Táplánszentkereszt 460
 Tapolca 498
 Tapolcafő 498
 Tapsony 388
 Tápszentmiklós 256
 Tar 329
 Tarany 388
 Tarcal 179
 Tarcs I. Kocs 307
 Tard 179
 Tardona 179
 Tardos 310
 Tarján 310
 Tarjánpuszta I. Ravazd 242
 Tárkány 311
 Tárkánypuszta I. Csabrendek 469
 Tarnabod 292
 Tarnalelesz 292
 Tarnaméra 292
 Tarnaórs 292
 Tarnaszentmária 292
 Tarnaszentmiklós 292
 Tarnaszdány 292
 Tárnok 359
 Tárnokréti 256
 Tarpa 411
 Tass 104
 Taszár 388
 Tát 311
 Tata 311
 Tatabánya 313
 Tataháza 104
 Tatárfalu I. Szamostatárfalva 410
 Tatárszentgyörgy 360
 Tátika I. Zalaszántó 506
 Tázlár 104
 Téglás 269
 Tekenye 517
 Tekevár I. Kocs 307
 Teleki 388
 Telki 360
 Telkibánya 179
 Templomhalom I. Kiskunmajsza 102
 Tengelic 435
 Tengőd 388
 Tenk 292
 Tényő 256
 Tépe 269
 Terehegy 134
 Terény 329
 Tereske 329
 Terpes 293
 Tés 498
 Tésa 360
 Tét 256
 Tetétlen 269
 Tevel 435
 Tibolddaróc 179
 Tihany 498
 Timár 411
 Timárpuszta I. Mór 199
 Tinnye 360
 Tiszabecs 411
 Tiszabercel 411
 Tiszabездéd 411
 Tiszabúra 422
 Tiszabüd 411
 Tiszacsécsé 412
 Tiszacsege 269
 Tiszadada 412
 Tiszaderzs 422
 Tiszadob 422
 Tiszadorogma 180
 Tiszaeszlár 412

- Tiszaföldvár 422
 Tiszafüred 422
 Tiszaigar 422
 Tiszainoka 422
 Tiszakanyár 412
 Tiszakarád 180
 Tiszakécske 105
 Tiszakerecsny 412
 Tiszakóród 412
 Tiszakürt 423
 Tiszaladány 180
 Tiszalök 412
 Tiszaluc 180
 Tiszamogyorós 412
 Tisznagyfalu 413
 Tiszánána 293
 Tiszaoszlár 180
 Tiszaörs 423
 Tiszapalkonya 180
 Tiszapüspöki 423
 Tiszarád 413
 Tiszaroff 423
 Tiszásas 423
 Tiszasüly 423
 Tiszaszalók I. Abádszalók 417
 Tiszaszederkény 180
 Tiszaszentimre 423
 Tiszaszentmárton 413
 Tiszaszöllös 423
 Tiszatardos 180
 Tiszatarján 180
 Tiszaug 423
 Tiszavalk 180
 Tiszavárkony 423
 Tiszavid 413
 Tisztaberek 413
 Tivadar 413
 Tóalmás 360
 Tófalu 293
 Tokaj 180
 Tokod 313
 Tolcsva 181
 Told 269
 Tolmács 329
 Tolna 436
 Tolnanémedi 436
 Tomor 181
 Toponár 388
 Torbágy 360
 Tordas 207
 Tormafölde 517
 Tornanádaska 181
 Tornaszentandrás 181
 Tornaszentjakab 181
 Tornyosnémeti 181
 Tornyospálca 413
 Torvaj 388
 Tósok I. Tósokberénd 499
 Tósokberénd 499
 Tószeg 424
 Tótkomlós 142
 Tótszentgyörgy 134
 Tótújfalu 389
 Tótvázsony 499
 Tóváros I. Tata 312
 Tök 361
 Tököl 361
 Tömörd 460
 Tömörkény 191
 Törökbálint 361
 Törökkoppány 389
 Törökszentmiklós 424
 Törtel 361
 Töttöskál I. Köveskál 479
 Trizs 182
 Tunyogmatolcs 413
 Tura 361
 Turbék I. Szigetvár 133
 Turistvándi 414
 Túrkeve 424
 Turony 135
 Túrricse 414
 Tuzsér 414
 Túrje 518
 Túskevár 499
 Tyukod 414
 Udvari 436
 Ugod 499
 Újcsalános 182
 Újdombóvár I. Dombóvár 427
 Újfalu I. Monor 345
 Újfehértó 414
 Újhartyán 361
 Újiráz 269
 Újkécske I. Tiszakécske 105
 Újkenéz 414
 Újkér 256
 Újkigyós 143
 Újlak I. Alsóújlak 438
 Újmalomsok 256
 Újpest I. Budapest 44
 Újpetre 135
 Újszász 424
 Újszentmargita 269
 Und 256
 Uny 313
 Uppony 182
 Uraiújfalu 460
 Űri 362
 Űrkút 500

- Uszka 414
 Uszod 105
 Uzsaszentlélek 1. Lesenceistvánd 480
 Ullő 362
 Uröm 362
 Uszög 1. Kozármisleny 115
 Vác 362
 Váchottyán 1. Őrszentmiklós 348
 Vácduka 366
 Vácegres 366
 Váchartyán 366
 Váckisújfalu 367
 Vácrátót 367
 Vácszentlászló 367
 Vadasülés 1. Boba 439
 Vadna 182
 Vadosfa 256
 Vág 257
 Vaja 414
 Vajdáccka 182
 Vajszló 135
 Vajta 207
 Vál 207
 Valkó 367
 Vállaj 414
 Vállus 500
 Vámosatya 414
 Vámoscsalád 460
 Vámosgyörk 293
 Vámosmikola 367
 Vámosoroszi 415
 Vámospércs 270
 Vámosújfalu 182
 Váncsod 270
 Vanyarc 329
 Vanyola 500
 Váralja 436
 Váraszó 293
 Varbó 182
 Varbóc 182
 Várda 389
 Várdomb 436
 Várgesztes 313
 Varjaskér 1. Somogyszentpál 386
 Varjúvár 1. Bodajk 193
 Várkesző 500
 Várong 436
 Városhídvég 1. Szabadhídvég 202
 Városlőd 500
 Várpalota 500
 Varsád 436
 Varsány 329
 Várvölgy 501
 Vásárosbéc 135
 Vásárosdombó 135
 Vásárosmiske 460
 Vásárosnamény 415
 Vasasszonyfa 460
 Vasboldogasszony 460
 Vasegerszeg 460
 Vashosszúfalu 460
 Vaskeresztes 460
 Vaskút 105
 Vasmegyer 415
 Vaspör 461
 Vassurány 461
 Vasszécsény 461
 Vasszilvány 461
 Vasvár 461
 Vaszar 501
 Vászoly 501
 Vasztélypuszta 1. Csabdi 194
 Vát 461
 Vatta 182
 Vázsonykő 1. Nagyvázsony 484
 Vécs 293
 Vecsés 367
 Végardó 182
 Vekerd 270
 Velem 561
 Velemér 461
 Velence 207
 Veléte 1. Szentbékálló 496
 Véménd 135
 Vencsellő 415
 Vének 257
 Vép 462
 Vércsedülő 1. Pellérd 130
 Vereb 208
 Veresegyház 367
 Verpelét 293
 Verseg 368
 Versend 135
 Vértes 270
 Vértesacsa 208
 Vértesdoboz 208
 Vérteskethely 313
 Vértessomló 314
 Vértesszentkereszt 314
 Vértestolna 314
 Vése 389
 Veszkény 257
 Veszprém 502
 Veszprémvarsány 504
 Vésztő 143
 Vezseny 424
 Vica 257
 Vigánpetend 504

- Villány 135
 Villánykövesd 136
 Vilmány 182
 Vilonya 504
 Vilyvitány 182
 Vindornyalak 505
 Vindornyasöllős 505
 Virágos 136
 Visegrád 368
 Visonta 293
 Viss 183
 Visz 389
 Visznek 293
 Vitány I. Vértessomló 314
 Vitenyédzentpál I. Bagodvitenyéd
 509
 Vitka 415
 Vitnyéd 257
 Vizslás 329
 Vizsoly 183
 Vokány 136
 Vonyarcvashegy 505
 Völcsej 257
 Vönöck 462
 Vörösberény 505
 Zádor 389
 Zádorfalva 183
 Zagyvapálfalva 329
 Zagyvaróna 329
 Zagyvaszántó 329
 Zagyvaszentjakab I. Szurdok-
 püspöki 328
 Záhony 415
 Zajta 415
 Zala 389
 Zalaapáti 518
 Zalabesenyő 518
 Zalaboldogfa 518
 Zalacsány 519
 Zalaegerszeg 519
 Zalagyömörő 505
 Zalahaláp 506
 Zalaháshágy 519
 Zalaistvánd 519
 Zalakoppány 519
 Zalalövő 519
 Zalamerenye 520
 Zalapetend I. Vigántpetend 504
 Zalasabar 520
 Zalaszántó 506
 Zalaszegvár 506
 Zalaszentbalázs 520
 Zalaszentrőt 520
 Zalaszentgyörgy 520
 Zalaszentiván 521
 Zalaszentjakab 521
 Zalaszentlászló 521
 Zalaszentmárton 521
 Zalaszentmihály 521
 Zalaszentmihályfa I. Böde 510
 Zaláta 136
 Zalatárnok 521
 Zalaújfalu puszta I. Bókaháza 510
 Zalavár 506
 Zalavég 521
 Zalkod 183
 Zamárdi 390
 Zámoly 208
 Zanat 462
 Zánka 507
 Zaránk 293
 Zarkaháza I. Szentkirály 457
 Závod 437
 Zebegény 370
 Zelemér I. Hajduböszörmény 265
 Zemplénagárd 183
 Zengővárkony 136
 Zics 390
 Ziliz 183
 Zimány 390
 Zirc 507
 Zomba 437
 Zövénypuszta I. Szabadbattyán 202
 Zubogy 183
 Zsadány 143
 Zsáka 270
 Zsámbék 370
 Zsámbok 370
 Zsarolyán 415
 Zselickisfalud 390
 Zselicszentpál 390
 Zsennye 462
 Zsibót 390
 Zsidó I. Vácegres 366
 Zsigerpuszta I. Tápíóság 359
 Zsira 357
 Zsujta 183
 Zsurk 416

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

KÖNYVTÁRA 30.06/1951 N. SZ.

500.540

GEWERTHOORN: MAGYARORSZÁG MŰRÉKKEI

AKADÉMIAI
KIADÓ